

הקדמה

אמר המעתיק: ידוע מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (אבות א, יז) לא המדרש הוא העקר, אלא המעשה. ואמרו עוד (שם ה, יג) גדול התלמוד, שמביא לידי מעשה. והנה בכלל תורתנו הקדושה יש גופי תורה, שהן כל ההלכות, שמבארין כל מצוות התורה ומורין לנו את הדרך אשר נלך בו, ויש גם כן ספורי התורה, שהם פרשיות הרבה שבספר בראשית, שמות וכו'. וכן בכל תנ"ך ותורה שבעל פה, יש בהם שני אפנים הנ"ל. והנה מצינו, שהתחלת התורה הקדושה היא דיקא מהספורים הקדושים, ועל דרך שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (רש"י בראשית א) לא היה צריך להתחיל התורה אלא מ"החדש הזה לכם" וכו', אלא משום "כח מעשיו הגיד לעמו" וכו', ועל פי פשוטו גם כן, כי כשם שאף-על-פי שעקר תכלית למוד התורה הוא המעשה הטוב, אף-על-פי-כן: גדול תלמוד, שמביא לידי מעשה. כמו-כן: גדולים מעשי ה', וגדול כח הספורים שבתורה. כי מלבד תעלומות חכמה וסתרי-תורה, אשר נעלם בהם, כמבאר הרבה בזה בזה הקדוש, מלבד זה גם על-פי פשוטו הן הם עקר יסוד תורתנו הקדושה. כי על-ידם נתחזק ונתעורר לב האדם ברשפי אש שלהבתיה ללמוד התורה ולהגות בה יומם ולילה ולקום בכל הכתוב בה ולהאמין בכל סודותיה, שהם בחינת: הנסתרות לה' אלקינו. מאחר שרואה ולומד כל סדר מעשה-בראשית וסדר כל הדורות מאדם ועד נח ומנח עד אברהם וכו' וכו', עד שיצאו ישראל ממצרים וכו', ואכלו את המן ארבעים שנה, וכו' לקבלת התורה וכו', עד שנכנסו לארץ-ישראל וכו': על-ידי כל זה נתעורר לב האדם ללמוד התורה ולקומה. וכן בתורה שבעל-פה מצינו פיוצא בזה, כי יש בה הלכות ואגדות, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה בספרי, פרשת עקב: ולדבקה בו: הורשי רשומות אמרו: רצונך שתביר מי שאמר והיה העולם, למד הגדה, שמתוך כך אתה מביר את הקדוש-ברוך-הוא ומדבק בדרך-יו. וכן אמרו

במכילתא, פְּרַשְׁת בְּשֵׁלַח: וְהַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה: אֱלוֹ אַנְדוֹת מְשַׁבְּחוֹת, הַנְּשַׁמְעוֹת בְּאֲזְנֵי כָּל אָדָם. וְאָמְרוּ בְּ"תִנְאֲדֵי־אֱלֹהִים", פָּרַק ב: בְּכָל הָאָרֶץ יֵצֵא קוֹם – אֱלוֹ הַהַגְדוֹת, שְׁמִקְדָּשִׁין שְׁמוֹ הַגְּדוֹל בְּהֵן. וְכֵן עוֹד הַפְּלִיגוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוֹנֵם לְבִרְכָה בְּמִקְוֹת הַרְבֵּה בְּעֵינֵן לַמּוֹד הַהַגְדוֹת שְׁבַתוֹרָה, וְהַכֹּל מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִמְּשִׁיכֵין לֵב הָאָדָם וּמְעוֹרְרִין אוֹתוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ יְתִבְרַךְ וּלְקִיּוֹם הַתּוֹרָה.

וְהַגְּהָ, בְּכָל דוֹר וְדוֹר עָקַר לַמּוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם כָּל קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל, הַכֹּל הוּא רַק עַל־יְדֵי חֲכָמֵי הַדּוֹר, שֶׁהֵם הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים שְׁבָכְל דוֹר. וְכַעֲשֵׂן שְׁדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוֹנֵם לְבִרְכָה בְּמִסְכַּת מְגִלָּה, דָּף יא: וְאָף גַּם זֹאת וְכוּ': לֹא מְאִסְתִּים: בֵּימֵי כַּשְׂדִּים, שֶׁהֵעֵמְדָתִי לָהֶם דְּנִיָּאל וְכוּ'; וְלֹא גְעַלְתִּים: בֵּימֵי יוֹנִים, שֶׁהֵעֵמְדָתִי לָהֶם שְׁמַעוֹן הַצְּדִיק וְכוּ' לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם וְכוּ', שֶׁהֵעֵמְדָתִי לָהֶם בֵּית רַבִּי וְחֲכָמֵי דוֹרוֹת וְכוּ'. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוֹנֵם לְבִרְכָה (מִכּוֹת כב): כְּמָה טַפְּשָׁאֵי וְכוּ', דְּקִימֵי מִקְמֵי סַפְרֵי־תּוֹרָה וְלֹא קִימֵי מִקְמֵי צוֹרְבָא מִרְבְּנֵן וְכוּ'.

וְהַגְּהָ בְּעֵינֵן הַצְּדִיקִים יֵשׁ גַּם בֵּן שְׁנַי בְּחֵינּוֹת הַנְּזָכְרוֹת לְעִיל, כִּי מִלְּבַד הַחֲדוּשֵׁי תּוֹרָה הַנִּפְלְאִים שְׁמַתְגַּלִּים עַל יָדָם שְׁמִבִּיאִין אֶת הָאָדָם לְיְדֵי מַעֲשֶׂה וְקִיּוֹם הַתּוֹרָה, אֲלֵא אָף גַּם הַסְּפוּרִים הַקְּדוּשִׁים שְׁמִסְפְּרִין מֵהֵם יֵשׁ בְּהֵם כַּח גְּדוֹל לְעוֹרֵר לֵב הָאָדָם לַעֲבוֹדָתוֹ יְתִבְרַךְ, וְלִלְמַד הַחֲדוּשֵׁי־תּוֹרָה שְׁלָהֶם וּלְקִימָם בְּאַמַּת וּבְתַמִּים בְּרִצּוֹנוֹ יְתִבְרַךְ.

וְהַגְּהָ סְמוּךְ לְדוֹרוֹתֵינוּ אֱלֹה בְּעַקְבוֹת מְשִׁיחָא מִמֶּשׁ חֵמֶל עָלֵינוּ הַשֵּׁם יְתִבְרַךְ וְשִׁלַּח לָנוּ מוֹשִׁיעַ וְרַב עִיר וְקַדִּישׁ גִּיחִית מִיָּן שְׁמִיָּא גִּיחֵל נִוְבַע מִקּוֹר חִ'כְּמָה אוֹר הָאוֹרוֹת וְכוּ' הוּא רַבְּנֵן הַקְּדוּשׁ וְכוּ' בַּעַל הַמַּחְבֵּר סְפָרֵי לְקוֹטֵי מוֹהֲרֵ"ן וְסְפוּרֵי מַעֲשִׂוֹת וְכוּ' וְכוּ'. הוּא הַפְּלִיא לַעֲשׂוֹת לְהַאִיר עֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל בְּחֲדוּשֵׁי תּוֹרָתוֹ וְשִׁיחוּתֵיו וְסְפוּרֵיו וְעֵינֵינוּ, כְּמַבְאֵר הַרְבֵּה מְזֶה בְּסְפָרֵיו הַקְּדוּשִׁים. וְהֵעֵמִיד תְּלַמִּידִים הַרְבֵּה חֲכָמִים וְצְדִיקִים גְּדוֹלִים.

וְאָף עַל פִּי בֵן מְגִדֵּל הַהַעֲלָמָה וְהַהִסְתָּרָה שֶׁהָיָה עָלָיו בְּזֶה הָעוֹלָם, עַל דְּרָךְ (בְּרֵאשִׁית א) "וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב": לְגַנּוּ (הַגִּיחָה יב), עַל בֵּן גַּם תְּלַמִּידֵיו הַמְּקַרְבִּים אֲלָיו לֹא זָכוּ לִידַע וּלְהַשִּׁיג גַּם מְקַצַּת מִן הַמְּקַצַּת מִמֶּנּוּ וְזָכוֹנוֹ לְבִרְכָה,

עד היכן הגיע נוראות גשגבות מעלת קדשתו והשגתו וזכרונו לברכה. בי-אם על אחר מתלמידיו המבוקים הוא מורנו הצדיק הקדוש וכו' הרב רבי נתן זכרונו לברכה לחיי העולם הבא עליו העיד רבנו זכרונו לברכה בעצמו שהוא יודע ומשיג קצת מגדלת מעלתו במבאר קצת מזה במקום אחר.

והנה מבאר במקום אחר מה שהזהיר לאנשיו שישתדלו בזה הרבה, לדבר עם אנשים אחרים ולהודיע להם קצת משיחותיו ועניניו ומאמריו בכדי שיתעוררו על ידי זה לעבודתו ותברך. ופעם אחת אמר ברשת ובזיע ובהתלהבות גדול ורעדה גדולה בלשון זה, והודעתם לבניי ולבני בניי: אייערע קינדער זאלט איחר מודיע זיין וואס דא האט זיך גיטאהן [לבניכם תודיעו מה שנגעשה כאן].

והנה הרב רבי נתן זכרונו לברכה הפליא לעשות בזה כל ימיו לקרב בני אדם לעבודת השם ותברך, ולהודיע להם מנוראות גשגבות מעלת קדשת רבנו זכר צדיק לברכה, ומעלת קדשת תורתו ושיחותיו וכו' וכל עניניו הקדושים. והרבה לכתב ספרים קדושים בזה ולהדפיסם, בכדי לקיים (משלי ה) יפוצו מעינותיך חוצה. והן הם ספרי לקוטי מוהר"ן, ולקוטי עצות, וספר המדות, וספרי מעשיות, והשיחות שאחר הספרי מעשיות, וספר חיי מוהר"ן, וספרי לקוטי הלכות על כל ארבעה חלקי שלחן ערוך, וספרי לקוטי תפלות.

וכעת חפשנו באמתחת הכתבים שלו ומצאנו קונטרס אחד ונקרא שמו ימי מוהרנ"ת. ותכן ענינו הוא מה שרשם עוד לעצמו איזה ספורים קדושים ממה שעבר עליו בימי חייו הקדושים, ומענין ההתקרבות איך שזכה להתקרב אל רבנו זכר צדיק וקדוש לברכה. והמניעות אשר עברו עליו בזה, ואיך שחמל עליו השם ותברך וזכה לשברם. ועוד ענינים כאלו אשר על ידם יתעורר המעין לעבודת השם ותברך. גם נמצא בהם איזה ספורים וענינים מקדשת רבנו זכר צדיק וקדוש לברכה אשר מבארין כאן ביותר ממה שמבארים במקומות אחרים, ועוד ענינים יקרים וכו'.

לִבְנֵי אֱמֻרָנוּ לְזִכּוֹת אֶת הַרְבֵּים גַּם בְּסִפּוּרִים אֱלֹהִים לְמַעַן יִדְעוּ דוֹר אַחֲרוֹן וְכוּ', וַיִּקְרָא
בְּנוֹ מִקְרָא שְׂכָתוֹב (הוֹשֵׁעַ, ג-ג) יִחַיֵּינוּ מִיָּמִים בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִקְיָמֵנוּ וְנִחְיֶה לְפָנָיו,
וְנִדְעָה נִרְדָּפָה לְדַעַת אֶת ה' בְּשִׁחַר נִכּוֹן מִצָּאוּ וַיָּבֹא בְּגֶשֶׁם לָנוּ כְּמִלְקוֹשׁ יוֹרֵה אֶרֶץ:
אָמֵן בֶּן יְהִי רִצּוֹן:

* * *

ימי מוהרנ"ת

חלק ראשון

ראיתי ונתון אל לבי לרשם בלי גדר בכל פעם בקצור איזה מעשיות הנעשים עמי בכל עת, יהי רצון שיהיה הכל לטובה:

א

בשנת תק"ם נולדתי בקהלת-קדש נעמירוב בחמשה עשר בשבט. בשנת תקנ"ב נתקשר אבי זכרוננו לברכה בשדוכין שלי עם חותני הגאון הצדיק המפרסם מורנו הרב רבי דוד צבי זכרוננו לברכה. ובשנת תקנ"ג בשבת נחמו היו הנשואין שלי בקהלת-קדש שאריגראד והייתי סמוך על שלחן חותני שני שנים.

ואז הייתי מתנגד גדול על החסידים מחמת שחותני היה חולק עליהם מאד, ודבר הרבה עליהם לפני ולפני שאר חתני ובני-ביתו, ואמר שכל פונתו בדבוריו כדי לרחק מהם.

אחר-כך יצאתי משאריגראד בתחלת שנת תקנ"ו בחג הסוכות, ובאתי לקהלת קדש נעמירוב עם זוגתי תחיה. והייתי סמוך על שלחן אבי זכרוננו לברכה, ונתחברתי ללמד בתורף עם חברי זכרוננו לברכה. והוא היה מגדל מקטנותו בין החסידים, והיה אצל פמה צדיקים ודבר עמי הרבה והתופח עמי שהחסידים הם יראים

וְשֶׁהַצְדִּיקִים הַמְּפָרְסָמִים שְׂבִינֵיהֶם הֵם גְּדוּלִים בְּמַעֲלָה מְאֹד וְעוֹבְדִים אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּאַמֶּת. (כַּאֲשֶׁר הִיא בְּאַמֶּת) וְגַם שָׂאֵר אַנְשֵׁים הַתְּנוּכָחוּ עִמִּי בְּזֶה. וּבְכָל זֶה הָיִיתִי חֹזֵק בְּדַעְתִּי הַרְבֵּה בְּהַתְּנַגְּדוֹת מַחֲמַת אָרֶס הַדְּבוּרִים שֶׁל חוֹתְנֵי זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה שֶׁהַכְּנִים בִּי הַרְבֵּה. כִּי אִף עַל פִּי שְׁהִיָּה צְדִיק וִירָא שָׁמַיִם, אָבֵל לֹא זָכָה לִידַע מְאֹד קְדֻשַׁת אֲמַתַּת הַצְדִּיקִים גְּדוּלֵי הַחֲסִידִים הַמְּפָרְסָמִים. וְהָיָה חוֹלֵק עֲלֵיהֶם מְאֹד בְּנִזְכָּר לְעִיל. וּמַחֲמַת זֶה בְּכָל הַחֲרָף הַנִּזְכָּר לְעִיל שְׁהִיִּיתִי בְּנַעֲמִירוֹב הָיִיתִי עַדִּין מִתְּנַגֵּד עֲלֵיהֶם.

אַחֲר־כֵּן מֵרַבּוּי הַדְּבָרִים שֶׁל חֲבֵרֵי הַנִּזְכָּר לְעִיל וּשְׂאֵרֵי אַנְשֵׁים הַבְּחִנְתִּי הָאֲמֶת, וְזָכִיתִי לְכַנֵּס בְּאַמוּנַת חַכְמִים. וְהַסְפִּימָה דַעְתִּי עִם הַחֲסִידִים שְׂטוֹב לְהַתְּקַרֵּב לְהַצְדִּיקִים הַמְּפָרְסָמִים גְּדוּלֵי הַחֲסִידִים, כִּי הֵם אַנְשֵׁי אֲמֶת וְהִ' עִמָּם. וְאִזּוּ נִמְשָׁךְ עָלַי יִרְאָה קִצַּת וּנְשִׁתְנִיתִי לְמוֹבָה בְּכַמָּה דְבָרִים הִידוּעִים לִי. וְעַם כָּל זֶה עַדִּין הָיִיתִי תוֹעָה בְּדַרְדָּר וְלֹא יָדַעְתִּי בֵּין יְמִינִי לְשִׁמְאֵלִי כִּי לֹא הָיָה לִי מִנְהִיג בְּרֵאוּי וְכָל מֵה שֶׁעָבַר עָלַי בְּיָמַיִם אֵלּוּ קִצְרָה הִירִיעָה לְסַפֵּר:

ב

בְּשָׁנַת תַּקס"ב בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל זָכִיתִי לְהַתְּקַרֵּב לְאֹדוּנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ הַקְּדוּשׁ וְהַנּוֹרָא הַרַב הָאֲמֶת מוֹרְנוּ רַבִּי נַחֲמָן זְכָר צְדִיק וְקְדוּשׁ לְבִרְכָה. וְהוּא אָחִי בְּיָדֵי וְקָרְבֵנִי בְּרַחֲמֵי הַמְּרַבִּים, וְנִשָּׂא אוֹתִי כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאוּמָן אֶת הַיּוֹנֵק.

וְתַכְּף אַחֲרֵי רֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה הָרֵאשׁוֹן שְׁנַתְקַרְבַּתִּי אֵלָיו שֶׁהוּא רֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה תַּקס"ג, הַתְּחִיל לְהַרְגִּילֵנִי לְכַתּוֹב תּוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה. אָבֵל עַדִּין לֹא זָכִיתִי לְכַתּוֹב לְפָנָיו תּוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה עַד אַחֲרֵי שֶׁבַת חֲנֻכָּה שְׁפַתְבָּתִּי לְפָנָיו כָּל הַתּוֹרָה רְאִיתִי מְנוֹרַת זָהָב (לְקוּטֵי מוֹהֲרָ"ן סִימָן ח'). וְכֵן הָיָה דְרָדָר

כְּתִיבָתִי לְפָנָיו, שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁאָמַר בְּאוֹתוֹ הָעֵת, כְּמוֹ בְּשֵׁבֶת חֲנֻכָּה, חֲזַר
אֲחֵר־כֶּךָ בְּעַת הַכְּתִיבָה וְאָמְרָה לְפָנַי פֶּסְקָא פֶּסְקָא, שֶׁאָמַר לְפָנַי כַּמָּה
דְּבוּרִים בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֶנּוּ, וְאֲנִי יֹשְׁבֵתִי לְפָנָיו וְכַתְּבֵתִי הַדְּבָרִים בְּלִשׁוֹן
הַקֹּדֶשׁ עַד שֶׁנִּמְרְתִי כְּתִיבַת כָּל הַתּוֹרָה וְעַל פִּי רַב תּוֹרָתִי וְקָרִיתִי אוֹתָהּ
לְפָנָיו אַחֵר שֶׁנִּמְרְתִי כְּתִיבָתָהּ.

וְעַצָּם רַבּוּי הַמְּנִיעוֹת וְהִיסוּרִים שֶׁהָיָה לִי בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה שֶׁהִיא שְׁנַת
תַּקְס"ג אֵי אֶפְשָׁר לְשַׁעַר. כִּי כָּל־מִי הָיוּ מִתְּנַגְּדִים עָלַי הֵן אֲשֵׁתִי
וְהֵן אָבִי גֵרוֹ יָאִיר וְכָל בְּנֵי בֵיתוֹ וְכָל בֵּית אָבִי זְקַנֵי וְזָרוּנוֹ לְבָרְכָהּ. וַיֵּשׁ
בְּזוֹה הַרְבֵּה לְסַפֵּר מֵעַצָּם רַבּוּי הַמְּנִיעוֹת שֶׁהָיָה לִי בְּלִי שְׁעוֹר בְּכָל נְסִיעָה
וְנְסִיעָה וּבְכָל תְּנוּעָה וְתַנּוּעָה וּבְכָל עֵבְדָא וְעֵבְדָא שֶׁל הַהֲנַהֲגוֹת
הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁל רַבְּנֵנוּ וְזָרוּנוֹ לְבָרְכָהּ שְׁצוּהָ עָלַי. וְעַד־כֵּן אֵינִי יוֹדֵעַ מֵהֵיכָן
קִבְּלָתִי כַח לְעַמּוּד נֶגֶד מְנִיעוֹת כְּאֵלוֹ אֲשֶׁר קָשָׁה לְסַבְּלָם.

וְתִכְּף בְּאוֹתוֹ הַחֶרֶף גֵּרַשׁ אוֹתִי אָבִי גֵרוֹ יָאִיר מֵעַל שְׁלַחְנוֹ, וְהַכְּרַחֲתִי
לְאָכַל אֶצֶל אָבִי־זְקַנֵי וְזוּגְתִי אֶכְלָה אֶצֶל אָבִי, גֵרוֹ יָאִיר. וּבְכָל
זוֹה יֵשׁ הַרְבֵּה לְסַפֵּר; וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן עֲזַרְנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהִיִּיתִי בַחֶרֶף
הַזֶּה כַּמָּה פְּעָמִים אֶצֶל רַבְּנֵנוּ וְזָרוּנוֹ לְבָרְכָהּ. וְקִדְּם חֲנֻכָּה יֹשְׁבֵתִי אֶצֶּלוֹ
בְּעֶרְךָ שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת עַד אַחֵר שֵׁבֶת חֲנֻכָּה. אַחֲר־כֶּךָ בָּאתִי אֵלָיו סְמוּךְ
לְרֵאש־חֹדֶשׁ שְׁבָט, וְנָסַע רַבְּנֵנוּ וְזָרוּנוֹ לְבָרְכָהּ לְטוֹלְטָשִׁין לְדוּדוֹ הָרַב
וְכוּ' מוֹרְנוֹ הָרַב בְּרוּךְ זְכַר צַדִּיק לְבָרְכָהּ, כִּי אִזְ הָיָה עַד־כֵּן שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם.
אַחֲר־כֶּךָ נָסַע רַבְּנֵנוּ לְמִדְּוֵיבְקַע וְכוּ' וְאַנְחֵנוּ לוֹיְנֵנוּ אוֹתוֹ עַד קַהֲלַת קֹדֶשׁ
לִינִיץ וְשֵׁם נִכְנַס לְהָרַב וְכוּ' מוֹרְנוֹ הָרַב גְּדֻלָּהּ זְכַר צַדִּיק לְבָרְכָהּ וְקִבְּלוֹ
בְּכַבּוּד גְּדוּל, וְגַם כָּל בְּנֵי סִיעֵתֵנוּ שֶׁפָּאֵנוּ עִמּוֹ קִבְּלוֹ אוֹתָנוּ כְּלָנוּ בְּכַבּוּד
גְּדוּל, וְשֵׁם שֶׁמְעֵנוּ מִפִּי הַקְּדוּשׁ שֶׁל רַבְּנֵנוּ וְזָרוּנוֹ לְבָרְכָהּ, תּוֹרָה:

בְּשָׁנַת תַּקס"ג הַנ"ל בְּרֵאש־חֹדֶשׁ כִּסְלוֹ נוֹלַד בְּנִי שְׁכָנָא שְׁיִחָיָה.
בְּאוֹתוֹ הַחֹרֶף שָׁנַת תַּקס"ג הָיוּ הַנְּשׂוּאִין שֶׁל בֵּתוֹ מְרַת שָׂרָה תַּחֲיָה עִם
בַּעֲלָהּ מוֹרְנוּ יִצְחָק אִיִּזִיק גֵּרוֹ יְאִיר, בְּרֵאש־חֹדֶשׁ נִיסָן בְּיוֹם
חֲמִישִׁי בְּקַהֲלַת־קֹדֶשׁ מְדוּדֵיבְקַע. וְרַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה בְּשִׁנְסַע
לְמְדוּדֵיבְקַע כַּנ"ל נִתְעַכֵּב שָׁם עַד אַחַר הַנְּשׂוּאִין.

וְאֲנִי בְּשִׁמְעֵי זֹאת בְּנַעֲמִירוֹב, אֲזַרְתִּי חֲלָצִי וְנִסְעֵתִי אֵלָיו לְמְדוּדֵיבְקַע,
וּבֵאתִי אֵלָיו זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה בְּיוֹם פּוֹרִים, וַיִּשְׁבְּתִי אֲצִלוֹ בְּסַעֲדַת
פּוֹרִים. וְהוּא זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה רָקַד הִרְבֵּה בְּאוֹתוֹ הַפּוֹרִים. גַּם בְּחֻנְפָה
בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה אַחַר הַתּוֹרָה רָקַד הִרְבֵּה, גַּם בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה בְּאוֹתָהּ
הַשָּׁנָה רָקַד הִרְבֵּה. וְכֵן עַל נְשׂוּאֵי בֵּתוֹ הַנ"ל רָקַד הִרְבֵּה. וְאָמַר אַחֲר־כֵּן
אֲנִי רָקַדְתִּי הִרְבֵּה בְּשָׁנָה זֹאת וְכוּ' וּכְבָר גִּרְשֵׁם מְעַט מְזִיחַ (עַיֵן שִׁיחוֹת הַר"ן
קל"א. חַי מוֹהֲר"ן קט"ז, רס"ג) שֶׁרָצָה לְבַטֵּל הַגְּזֵרוֹת וְהַפּוֹנְקְטִין שֶׁנִּשְׁמְעוּ אִזּוֹ וְכוּ'
כִּי עַל־יְדֵי הַמַּחְאָת כַּף וְרַקוּדִין מִמְּתִיקִים דִּינִין וְכוּ'.

וְאֲנִי זְכִיתִי לְהִיּוֹת אֲצִלוֹ שָׁם מִפּוֹרִים עַד אַחַר פֶּסַח. וְהִיְתִי עַל הַחֲתָנָה
הַקְּדוּשָׁה שֶׁל בֵּתוֹ הַנ"ל, וְשִׁמְעֵתִי שָׁם תּוֹרָה גְּבוּהָ לְשִׁמְשׁ שָׁם אֶהֱל
בָּהֶם (לְקוּפֵי מוֹהֲר"ן סִימָן מ"ט) (וּבְשִׁעַת אֲמִירַת הַתּוֹרָה הַזֹּאת הִתְחִיל רַק
מִפְּסוּק וְהוּא בְּחֻתָּן יוֹצֵא מִחֻפָּתוֹ) וְעֵצָם רַבּוּי הַמְּנִיעוֹת שֶׁהָיָה לִי עַל
נִסְיָעָה זֹו לְמְדוּדֵיבְקַע אִין לְשַׁעַר.

אַחֲר־כֵּן חֲזַרְתִּי מִשָּׁם בְּשָׁלוֹם עִם רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה שֶׁנִּסְעֵתִי עִמּוֹ
לְשִׁמְשׁוֹ בְּדֶרֶךְ, וְשִׁמְעֵתִי תּוֹרָה הִרְבֵּה וְשִׁיחוֹת נִפְלְאוֹת מִפִּי
הַקְּדוּשׁ בְּדֶרֶךְ וּבֵאתִי לְבֵיתִי בְּשָׁלוֹם. וְאַחֲר־כֵּן בְּסִמּוּד יִצְאָה גַּם זִוְגָתִי
מִשְׁלַחַן אָבִי גֵרוֹ יְאִיר, וְאִזּוֹ פָּסַק אָבִי לְזוֹן אוֹתָנוּ וְהִתְחַלְנוּ לְזוֹן עַל
שְׁלַחַנֵי בְּחֻסְדֵי הַשֵּׁם.

בְּאוֹתוֹ הִקְנִיץ הָרְבוּ הַמִּתְנַגְּדִים לְשׁוֹן הָרַע בְּפָנַי הוֹדוּ הָרַב וְכוּ' מוֹרְנוּ
הָרַב רַבִּי בְּרוּךְ הַנִּ"ל, עַד שָׁגַם הוּא הִתְחִיל לְחַלֵּק עָלָיו זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה.
בְּאוֹתוֹ הִקְנִיץ בָּזָה אוֹתִי רַבְנוּ פַּעַם אַחַת בְּשַׁבַּת אַחַת, וְאַחֲר־כֵּן
בְּשֵׁבַע מִהַדְרֵךְ חֹזֵר וְקָרַבְנִי הָרַבָּה וּכְאֵב אֶת בְּנוֹ הָרַצְנִי:

ד

בְּשַׁנַּת תַּקס"ד לַפ"ק נִפְטְרָה אִמִּי זְכוּרָנָה לְבִרְכָה בְּיוֹם הַמִּישֵׁי ב' כֶּסֶלּוֹ.
אַחֲר־כֵּן אַחַר שַׁבַּת חֲנֻכָּה צָוָה עָלַי לְלַמֵּד הָרַבָּה פּוֹסֵק וְכוּ'.
אַחֲר־כֵּן בְּקִנְיָן צָוָה עָלַי לְהִתְחִיל לְלַמֵּד קַבְלָה וּמַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה כֵּן הָיָה,
שָׂאֲנִי בְּאוֹתִי אֱלֹוֵי עִם רַבִּי נִפְתְּלִי, וְאָמַר לִי אֲנִי הִבְאוֹתִי
אוֹתָךְ עִתָּה בִּי רְצִיתִי לוֹמַר לָךְ הִנְהַגְתָּ חֲדָשָׁה (הֵינּוּ לְלַמֵּד קַבְלָה) וְרָצָה
שָׂאֲבוּא אֱלֹוֵי, וְעַל־יְדֵי־זֶה סַבַּב הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ עַד שֶׁבְּאוֹתִי אֱלֹוֵי וְאִזּוֹ וְכוּ'.
בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה סָמוּךְ לְשַׁבַּת נִחְמוּ נִפְטְרָה בְּתוֹ מֵרַת פִּינָא זְכוּרָנָה
לְבִרְכָה וְכוּ'.

בְּשַׁנַּת תַּקס"ה בְּחֻשׁוֹן הָיוּ הַנְּשׂוּאִין שֶׁל בְּתוֹ מֵרַת מְרִים זְכוּרָנָה
לְבִרְכָה, שְׁהִיָּתָה כְּלָתוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן מוֹלְטְשֵׁי־סַק. וְרַקֵּד הָרַבָּה פֶּה
בְּבִרְסָלָב בְּשַׁבַּת רֵאשִׁי־חֲדָשׁ חֻשׁוֹן שָׂאִזּוֹ הָיָה הַ"פֶּאֶרְשֵׁפִיל". וְאֲנִי זְכִיתִי
לְנַסֵּעַ עִמּוֹ עַל הַחֲתֻנָּה לְקַהֲלַת וְלְטְשֵׁי־סַק כְּאֲשֶׁר פָּקַד עָלַי.

בְּאוֹתוֹ הָעֵת צָוָה עָלַי לְהִתְחִיל לְחַשֵּׁב תוֹרָה, אֲבָל עַדִּין לֹא צָוָה
לְכַתְּבָהּ, וְאָמַר שֶׁכַּפֵּעַם אַחֲרַת יְצוּהָ עָלַי גַּם לְכַתְּבָהּ. גַּם צָוָה
עָלַי וְעַל שְׂאֵר אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לוֹמַר תִּקְוֵן חֲצוֹת, גַּם צָוָה אִזּוֹ עוֹד לְכַמְּהָ
מֵאֲנֵשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לְחַשֵּׁב תוֹרָה.

וְהִנֵּה בְּכָל הָעֲנִינִים הָאֵלֶּה שֶׁהִזְכַּרְתִּי שֶׁעָבְרוּ עָלַי בְּאֵלוֹ הַשָּׁנִים הַנִּלְוֹת,
 יֵשׁ הֶרְבֵּה לְסַפֵּר אֲשֶׁר לֹא יִסְפִּיקוּ הַמּוֹן יְרִיעוֹת. כִּי יֵשׁ הֶרְבֵּה
 דְּבָרִים מְאֹד שֶׁלֹּא הִזְכַּרְתִּי בָּאֵן כָּלֵל, וְגַם מִה שֶׁהִזְכַּרְתִּי לֹא נִכְתַּב כִּי
 אִם בְּרָמֵז בְּטַפָּח מִן הַיָּם:

ה

בְּשָׁנַת תַּקס"ה הַנִּלְוֹת סָמוּךְ לְרֵאשִׁי-חֹדֶשׁ נִיסָן נוֹלַד בְּנוֹ כּוֹי שְׁלֹמֹה
 אֲפָרַיִם זְכוּרֹנוֹ לְבָרְכָה וְרַבְּנוֹ זְכוּרֹנוֹ לְבָרְכָה כַּכּוֹי אוֹתִי בְּמַצּוֹת
 פְּרִיעָה אֲצִלוֹ, וְרַבְּנוֹ זְכוּרֹנוֹ לְבָרְכָה בְּעֶצְמוֹ הָיָה סִנְדֵּק וְחַתּוּן, וְמִה
 שֶׁהָיָה נַעֲשֶׂה אִם הָיָה הַתִּינּוֹק הַזֶּה נִשְׁאָר בְּחַיִּים אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר. וּמַעַט
 קָצַת כְּתוּב אֲצִלְנוּ בְּרָמֵז בְּעֵלְמָא.

וְאַנְחֵנוּ בְּאֵנוֹ אֱלֹוֵי תַּכְפֵּף לְמַחְרָתוֹ אַחֲרַי יוֹם שְׁנוֹלַד הַיֶּלֶד הַקְּדוֹשׁ הַנִּלְוֹת
 וְהֵינּוּ שָׁם בְּשַׁבַּת וְכָל הַשָּׁבוּעַ עַד שְׁנַמּוּל, וְגַם אַחֲר־כֵּךְ עַד יוֹם
 שְׁלִישֵׁי לְמִלָּה. וּבְאוֹתוֹ הָעֵת שֶׁמַּעֲנֵנוּ מִמְּנוֹ תוֹרַה הֶרְבֵּה וְשִׁיחוֹת נִפְלְאוֹת
 וְנוֹרְאוֹת מַעֲנִין הַיֶּצֵר הָרַע שֵׁשׁ כֶּמֶה בְּחִינּוֹת בַּיֶּצֵר הָרַע וְכוּי וְכַמֶּה
 וְכַמֶּה צָרִיכִין בְּכָל פַּעַם לְהִתְחַזֵּק מִחֹדֶשׁ נִגְדוֹ לְהַכְנִיעוֹ וְכוּי וְקָצַת מֵהֶם
 נִכְתְּבוּ וְנִדְפְּסוּ.

וְאִזּוּ בְּאוֹתוֹ הַשַּׁבַּת כְּשֶׁמַּדְנּוּ לְפָנָיו אָמַר לִי דְבָרֵי צַחוֹת עַל הַמַּנְעֵל שְׁלִי
 שֶׁנַּעֲקַם לְפָנָיו מְאֹד, וְאָמַר הַמַּנְעֵל שֶׁלֶּךְ דּוֹמָה כְּמוֹ מִי שֶׁטּוֹפְחִין לוֹ
 עַל פָּנָיו. וְאַחֲר־כֵּךְ עָנָה וְאָמַר שִׁיחוֹת חֲלִין שְׁלָנוּ (כַּמְּפִלִּיג בְּשַׁבַּח
 שִׁיחוֹת חֲלִין שְׁלוֹ) אֵיזָה מִהַצְדִּיקִים יוֹכֵל לֹאמַר לִי אֵיךְ בְּדְבָרֵי צַחוֹת
 הָאֵלוֹ שֶׁקוֹרִין וְעַרְטִיל יֵשׁ בּוֹ כָּל בּוֹנֵי הַמִּלָּה וְלַמַּעֲלָה מִהַבּוֹנֵי, וְ
 וְאַחֲר־כֵּךְ הִתְחִיל לְזַרֵּק דְּבוּרִים מִתּוֹךְ פִּי הַקְּדוֹשׁ, וְעָנָה וְאָמַר הֲלֹא יֵשׁ
 וְטַפְחוֹ לוֹ עַל פָּנָיו וְטַפְחָ לוֹ בְּסִנְדָּלוֹ, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֹנֵם לְבָרְכָה
 סִנְדָּל מִמַּאי הָוָה וְכוּי מִשָּׁל וְכוּי וְאַחֲר־כֵּךְ הִתְחִיל לֹאמַר הַתּוֹרָה הַנִּדְפְּסָת

בְּסִימָן ס"ג בְּרִית נִקְרָא בְּלִשׁוֹן תְּרַגּוּם אִמָּה וְכוּ. וּמִי שֶׁלֹּא הָיָה אִזּוֹ אִיךְ
 נִתְגַּלְגַּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת מִדְּבוּר הַנִּלְאֵי אִי אֶפְשָׁר לְצִיר לוֹ הֶעֱנִין. וּמִי שֶׁהָיָה
 אִזּוֹ רָאָה בְּעֵינָיו גְּדֻלַּת הַבוֹרָא יִתְפַּרֵּךְ וּגְדֻלַּת הַתּוֹרָה וּגְדֻלַּת הַצַּדִּיקִים
 אֲמִתִּיִּים אִיךְ כָּל שִׂיחָתָם וְתַנּוּעוֹתָם תּוֹרָה גְּבוּהָ. שְׂרָאִינוּ בְּעֵינָינוּ
 שֶׁבְּדְבוּר בְּעֶלְמָא שְׁקוּרִין וְוַעֲרִטִיל שְׂאֵמֵר עַל הַמְּנַעַל שְׁלִי הָיָה כְּלוּל בּוֹ
 תּוֹרָה גְּבוּהָ וְנִסְתַּרְתָּה כְּזֹאת שֶׁכְּלוּל בָּהּ כָּל סוּד כְּנֻגוֹת הַמִּילָה וְיִוְתֵר מִזֶּה,
 כַּאֲשֶׁר אָמַר בְּעֶצְמוֹ. וּבִיאָמַת גַּם הַתּוֹרָה הַנּוֹרְאָה שֶׁגְּלוּהָ אַחֲר־כֵּךְ עַל זֶה,
 גַּם כֵּן אִין מִי שִׁישִׁיג אוֹתָהּ הֵיטֵב כִּי הִיא גְּבוּהָ מְאֹד כְּדַרְכּוֹ. בְּפֶרֶט
 שְׂזֹאת הַתּוֹרָה לֹא בְּאֶרֶץ הֵיטֵב רַק בְּרָמּוֹ בְּעֶלְמָא כַּמְבֹאֵר לְמַעַן שָׁם.
 וְכֹל יְמֵי חַיָּיו הַקְּדוּשִׁים הָיִינוּ רְגִילִים תָּמִיד לֹאמֵר, אֲשֶׁרִי עֲבָדִיךָ וְאֲשֶׁרִי
 אֲנִישִׁיךָ הַעוֹמְדִים לְפָנֶיךָ הַשׁוֹמְעִים אֶת הַכְּמֹתֶךָ, אֲשֶׁרִינוּ שְׂזֹכִינוּ לָזֶה, זֶה
 חֲלָקְנוּ מִכָּל עַמְלָנוּ:

ו

בְּקִי"ן תַּקְס"ה נִסְעַ פְּתָאם לְשִׁאֲרֵינְרָאד בֵּין פֶּסַח לְעֶצְרַת וְהַנְּסִיעָה
 הַזֹּאת הֵיטֵב פְּלִיאָה גְּדוּלָה וְנִשְׁגָּבָה כִּי לֹא הָיָה בָּהּ שׁוּם טַעַם
 עַל־פִּי פְּשׁוּט. וְכִבָּר מְבֹאֵר קֶצֶת בְּסִפּוּרֵי נְסִיעוֹתָיו הַקְּדוּשִׁים מַעַנִּין
 נְסִיעָה הַזֹּאת:

ז

בְּשִׁנַּת תַּקְס"ה הַנִּלְאֵי צִוָּה עָלַי לְלַקֵּט מִתּוֹרוֹתָיו הַעֲצוֹת וְהַעֲבָדָא שִׁיּוּצָא
 מִכָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה וּבִתְחִלָּה כְּתִבְתִּי קֶצֶת מַעַנִּין זֶה וְלֹא הוּטֵב
 בְּעֵינָיו. וְאַחֲר־כֵּךְ הִבְנֵתִי כְּנֻגוֹתָי וְחִזְרֵתִי וְכְתִבְתִּי וְהוּטֵב בְּעֵינָיו וְהוּא
 הַסֵּפֶר קְצוֹר לְקוּטֵי מוֹהֲרִין כְּשֶׁקָּרָא בּוֹ נֶעְנַע בְּרֵאשׁוֹ וְאָמַר בְּזֶה הַלִּשׁוֹן.

פֶּתַק יָפֵה (א שׁיין צֶעטל) וְהִבְנֵתִי שֶׁהוּמְטָבוּ מְאֹד בְּעֵינָיו הַדְּבָרִים
הַנֶּאֱמָרִים שָׁם וְהָיָה כּוֹסֵף מְאֹד שְׁנוֹזְכָה לְקִיּוֹם בְּאֵמֶת אֲשֶׁרֵי שִׂיאֲחוּ
בָהֶם:

ח

בְּחֶרֶף תִּקְס"ה צָוָה עָלַי לְנַסֵּעַ לְחוֹתְנֵי לְקַהֲלֵת-קִדְשׁ מְאֵהֲלוֹב לְבַקֵּשׁ
מֵאֵתוֹ, שְׂיִתֵּן לִי אֵיזָה רַבְּנוֹת בְּאֵיזָה עִיר וְכוּ', וּבְרוּךְ הַשֵּׁם
שֶׁנִּצְלַתִּי מִזֶּה:

ט

בְּחֶרֶף שְׁנַת תִּקְס"ה הִנְ"ל צָוָה עָלַי לְחֹזֵר וּלְהַעֲתִיק בְּסֵדֶר כָּל הַתּוֹרוֹת
שְׁלוֹ שֶׁהָיוּ בְּתוֹבִים אֲצֵלִי בְּקוֹנְטְרָסִים מְפֹזְרִים כְּמוֹ שֶׁנִּכְתְּבוּ
בְּעַת פְּתִיבָתָם אַחַר אֲמִירַת הַתּוֹרָה מִיַּד. וְצָוָה לְחֹזֵר וּלְהַעֲתִיקָם שֶׁהָיוּ
נִכְתְּבִים בְּסֵדֶר שֶׁהָיוּ רְאוּיִם לְכַרְכָּם. וְכֵן עָשִׂיתִי וְהַעֲתִיקְתִּים בְּסֵדֶר עַל
נֵיר טוֹב וּדְיוֹ יָפֵה. וְרַבִּי נִפְתְּלִי קָרָא לְפָנַי מְלָה בְּמִלָּה מִקּוֹנְטְרָסִים הִנְ"ל
וְאֲנִי כְּתִבְתִּי עַל הַסֵּפֶר. וְנִמְשָׁךְ כְּמוֹ רֶבַע שָׁנָה עַד אַחַר פֶּסַח סְמוּךְ
לְשָׁבוּעוֹת, וְאַף עַל פִּי כֵן בְּכָל אוֹתוֹ הָעַת לֹא גָלָה דַעְתּוֹ שְׁרוּצָה
לְהַדְפִּיסָם וּלְגַלּוֹתָם בְּעוֹלָם, כִּי בְּכָל אוֹתָן הָעֵתִים הָיָה דְרָכּוֹ לְהַזְהִיר
הַרְבֵּה לְבִלִּי לְגַלּוֹת תּוֹרָתוֹ לְזָרִים אֲשֶׁר אֵינָם מֵאֲנָשֵׁי-שְׁלוֹמֵנוּ וְגַלָּה קִצַּת
מְעַמִּים עַל זֶה. וְהָיִינוּ נִזְהָרִים בְּזֶה מְאֹד לְהַסְתִּיר וּלְהַעֲלִים מְאֹד
הַקּוֹנְטְרָסִים שֶׁנִּכְתְּבוּ.

וּבְאֹתוֹ הָעַת בֵּין פֶּסַח לְעֶצְרַת הָיִיתִי בְּפֹה פְּעַמִּים אֲצֵלוֹ מִנְעַמִּירוֹב.
וְהוּא הָרָאָה בְּעֶצְמוֹ כְּאֵלוֹ הוּא מְקַפֵּיד עַל אֲשֶׁר אָנוּ בָּאִים
אֵלָיו בְּתַמִּידוֹת כָּל כָּד. וְהָיָה לָנוּ מְזֶה מְנִיעוֹת וַיִּסּוּרִים בְּכָל פְּעַם שֶׁרְצִינוּ
לְבוֹא אֵלָיו פֶּן יִקְפִיד עָלֵינוּ. וְכִבֵּר לֹא הִשְׁגַּחְנוּ עַל שׁוֹם מְנִיעוֹת מִבֵּיתֵנוּ

ומְנִיעוֹת מַחֲמַת מָמוֹן, רַק זֶה עָמַד לָנוּ בְּמַחֲנוֹ לְמַנִּיעָה שְׂנֵדָמָה לָנוּ שֶׁהוּא יִקְפִיד בְּשִׁנְבוֹא אֱלֹוֹ מַחֲמַת שְׂזָה סְמוּךְ הַיַּיִנוֹ אֲצֵלוֹ. וְאֵף עַל פִּי בֶן גִּדְל עֲצָם חֲשָׁקְנוּ לְהַנּוֹת מִזִּוּי הַשְּׂכִינָה בְּכָל פֶּעַם לְזִכּוֹת לְעָמֹד לְפָנַי הַדְּרַת קִדְשָׁתוֹ וְכוּ' וְכוּ' הַתְּנַבֵּר עַל הַמְּנִיעָה וְזָכִינוּ לְבוֹא אֱלֹוֹ בְּכָל פֶּעַם.

וְאַחֵר שְׁבוּעוֹת שְׁנַת תַּקְס"ה הַנִּלְ בְּעֶרְךָ שְׁמוֹנָה יָמִים שֶׁהֵייתִי אֲצֵלוֹ בְּשִׁבוּעוֹת הַנִּלְ הַתְּעוֹרֵר לִי רְצוֹן לְנִסְעֵ אֱלֹוֹ כִּי הָיָה צָר לִי מְאֹד בְּעֵנִין דְּרָכֵי עֲבוּדַת הַשֵּׁם וְכוּ' אֲבָל הָיָה קָשָׁה עָלַי מְאֹד לְבוֹא אֱלֹוֹ מַחֲמַת מְנִיעוֹת הַנִּלְ, וְאִזּוֹ הָיָה קָשָׁה וְכַבֵּד עָלַי מְאֹד מְאֹד לְשַׁבֵּר הַמְּנִיעָה הַנִּלְ שֶׁלֹא יִקְפִיד עָלַי בְּנִלְ. כִּי לֹא יָדַעְתִּי אֵיךְ אִשָּׂא פָנַי לְכַנֵּס לְפָנָיו לְבַקְשׁוֹ שִׁיקְרָבְנִי לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אַחֵר שְׂזָה סְמוּךְ הֵייתִי אֲצֵלוֹ, אֲבָל אֵף עַל פִּי בֶן הָיָה חֲשָׁקִי וְרְצוֹנִי חֲזָק מְאֹד לְנִסְעֵ אֱלֹוֹ.

וְרַחֵם עָלַי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו הָעֲצוּמִים וְשַׁלַּח בְּדַעְתִּי עֲצָה שְׂאִסַּע לְבַרְסֶלֶב בְּשִׁבִיל לְכַרְךָ הַסֶּפֶר שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵהַקּוֹנְטְרָסִים הַנִּלְ שֶׁחֲזַרְתִּי וְהַעֲתַקְתִּי כַּסְדֵר בְּנִלְ, כִּי כָּבֵד נִגְמְרוּ בְּנִלְ וְהוּא זְכוּרוֹנוֹ לְבַרְכָה צוּהָ עָלַי בְּעֲצָמוֹ שֶׁלֹא לְכַרְכֵם בְּנַעֲמִירוֹב מִפָּנַי הַמַּתְנַנְדִּים הַרְבִּים שֶׁהָיוּ שָׁם. כִּי אִזּוֹ הַיַּיִנוֹ גִּזְהָרִים מְאֹד שֶׁלֹא לְגַלוֹת תּוֹרָתוֹ לַחוּץ כָּלֵל בְּנִלְ, וְעַל כֵּן צוּהָ עָלַי בְּעֲצָמוֹ לְכַרְכֵם בְּבַרְסֶלֶב דִּיקָא. וְכַבֵּר הָיָה בְּדַעְתִּי קִדְם שְׁבוּעוֹת לְהַבִּיאֵם לְכָאֵן לְבַרְסֶלֶב לְכַרְכֵם, אֵךְ לֹא אִסְתַּיַע מִלְתָּא מִן הַשָּׁמַיִם. וְעַתָּה אַחֵר שְׁבוּעוֹת הֵייתִי רוּצָה לְבוֹא לְפָנָיו אֵךְ הָיָה לִי מְנִיעָה הַנִּלְ וְהָיָה לִי לְשַׁלֵּל עֲצָה הַנִּלְ שֶׁהַזְכִּירְנִי הַשֵּׁם בְּרַחֲמָיו לְנִסְעֵ בְּשִׁבִיל כְּרִיכַת הַסֶּפֶר הַנִּלְ. וְזֶה יְהִיָה לִי תְרוּץ לְפָנָיו שֶׁבְּשִׁבִיל זֶה בָּאתִי וְאַנֵּב אוֹכַל לְדַבֵּר עִמוֹ אִם אִזְכָּה.

וְכֵן עָשִׂיתִי וְנִסְעֵתִי תַכְף וּמִיד לְבַרְסֶלֶב בַּיּוֹם הַנִּלְ. וּבָאתִי בַּיּוֹם שִׁשִּׁי בְּבַקֵּר, וַיִּרְאֵתִי לְכַנֵּס אֱלֹוֹ וּלְהַתְּרֹאוֹת לְפָנָיו מַחֲמַת בּוּשָׁה בְּנִלְ.

ואחר-כך ראה אותי מדי עברו מחדרו לביתו הגדול ושאל אותי בדרך הלוכו על מה באת, השבתי לו לדרך הספר. ושאל וכי בשביל זה הכרחת לבוא בכונה ונאלמתי ולא השבתי לו דבר מחמת אימה. אחר-כך היה בדעתי לילך מיד להאמן העוסק בכריכת ספרים ולישב שם אצלו כל היום. כי ידעתי רצון רבנו זכרוננו לברכה שלא להניח הספר אצל האמן אפלו פה ברסלב, אף על פי שגם האמן הכורך היה מאנשי-שלומו. אבל אז הקפיד רבנו זכרוננו לברכה מאוד לשמר הקונטרסים שלא יגע בהן זר.

והיה בדעתי לישב אצל האמן הכורך כל היום, ולבלי להתראות פני לפני רבנו זכרוננו לברכה עד שבת. אבל טובו ורחמיו של רבנו זכרוננו לברכה שהיו בלי שעור, והשמאל היה דוחה מעט ובימין היה מקרב הרבה. וגם הדחיה וההתרחקות היה בעצמו התקרבות נפלא למי שחפץ וחשק באמת. וגם עדין הוא נוהג כך. וברחמיו הנפלאים שלח פתאם אצלי איש אחד מאנשי-שלומו לבית הכורך הנ"ל ואמר שרבנו זכרוננו לברכה צוה שאני אלך אליו, והוא (הינו השליח הנ"ל) יושב במקומי כאן אצל הכורך.

ותכף רצתי אליו זכרוננו לברכה. והיה בחדרו הקטן שהיה לו בנגד בית המדרש מן הצד. ובאתי אליו בחדרו הנ"ל, והוא שכב על מטתו ואז קרבני ברחמיו הרבה ודבר עמי הרבה מאוד. ונחם אותי ושמה אותי וחזק אותי הרבה מאוד מאוד בדבריו הקדושים והטהורים הערבים והנעימים המתוקים מדבש ונפת צופים. ודבר עמי הרבה ולא ישן כלל, ועמד ממטתו ונכנס לביתו הגדול.

ואז היה העת שהתחיל לגלות סוד הנפלא והעצום של העשרה קפיטל תהלים לאמרם ביום שקרה לאדם חס ושלוה מקרה לילה רחמנא

לצלן בנדפס בספריו הקדושים. כי באותו העת קדם שבאתי אליו
אמר התורה הזאת הנדפסת בספר הראשון בסימן ר"ה המתחלת תקון
למקרה לילה לומר עשרה קפיטל תהלים וכו'. ואני לא הייתי אצלו
בשעה שאמרה, אחר-כך ביום ששי הנ"ל גלה לי חתנו רבי יצחק
זכרנו לברכה מעט מהתורה הנ"ל כפי הבנתו. ואחר-כך דברתי עמו
זכרנו לברכה בעצמו מזה ובאר לי הדבר קצת וכתבתי הענין מיד
כמו שנדפס עתה בסימן הנ"ל. ואז לא גלה עדין הקפיטליך תהלים
בפרטיות איזה קפיטליך צריכין לומר רק שאמר שהיה ראוי לברר
איזה עשרה קפיטליך הם בנגד עשרה מיני נגינה, אך כל עשרה ועשרה
קפיטליך שבתהלים כלולים מבחינת עשרה מיני נגינה, אך אחר-כך
אחר כמה שנים התחיל לגלות מענין התקון הנ"ל. ואחר שבא מלבוב
חזר ודבר מענין העשרה קפיטל תהלים הנ"ל ואז גלה בפרטיות איזה
קפיטליך צריכין לומר בנדפס בלקוטי תנינא בסופו בסימן צ"ב עין שם
(ובמדמה, שכבר מבאר מספור זה מעט במקום אחר (עין שיחות הר"ן קמ"א,
חיי מוהר"ן רכ"ה)).

וכל אותו יום ששי ישב רבנו זכרנו לברכה בבית עם העולם, וגם אני
הייתי עומד לפניו ודבר עמנו הרבה ולא הלך למרחץ עד סמוך
לפנות היום, מה שדרכו היתה תמיד לילך למרחץ ביום ששי תכף
סמוך אחר הצות. ואחר-כך ענה ואמר כמה קשה להיות מפרסם
להנהיג העולם (כלומר כמה יסורים הוא סובל שהכל מנח עליו וצריך
לשאת בדעתו הרבה מאד) כי הלא זה הדבר שעוסקין עתה לכרך
הספר הנ"ל נדמה לכם שאין נחשב לכלום ענין הכריכה הזאת. (אבל
באמת) כמה וכמה עולמות תלויים בזה בכריכת הספר הזה. וכונתו
היתה שהוא צריך לשאת הכל על ראשו כנ"ל. ואז הבנו מרחוק כמה

גְּדוּל וְעֵצוּם וְנִשְׁגָּב כָּל עֵסֶק וְעֵסֶק מֵעֵסְקֵי הַסְּפָרִים וְהַעֲנִינִים שְׁלוֹ, שְׂאֵפְלוּ בְּכִרְיַת הַסֵּפֶר תְּלוּיִים כְּמָה וְכְמָה עוֹלָמוֹת, וְאַחֲר־כֵּן הִלְךְ לְמַרְחֵץ וְלַמִּקְנָה.

וְהִיִּתִי שֵׁם בְּשַׁבַּת קִדְשׁ וּבְכָל הַשָּׁבוּעַ עַד יוֹם חֲמִישִׁי, כִּי נִתְעַצֵּל הַבוֹרֵךְ הַנִּלְוֵל וְלֹא גָמַר הַכְּרִיכָה עַד יוֹם הַנִּלְוֵל שְׂאֵחַר שַׁבַּת הַנִּלְוֵל. וּבְכָל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ הַזֹּאת דִּבֶּר עִמִּי הַרְבֵּה וְכָל דְּבָרָיו לְחִזּוֹק אוֹתִי הַרְבֵּה בְּשִׂמְחָה. וְאָמַר לִי: אֲפֹלוּ הַחוֹלָה הַמְּטִיל עַל עַרְשׁ דְּוֵי מְחִזְקִין אוֹתוֹ הַרְבֵּה וְאוֹמְרִים לוֹ שֶׁלֹּא יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ וְיִחֲזַק עֲצָמוֹ בְּכָל עֵז. וְכֵן בְּאַמַּת חוֹזֵר הַחוֹלָה לְאִיתָנוּ וּבְרִיאוֹתוֹ עַל-יְדֵי שְׂמִחָתְךָ אֵת עֲצָמוֹ וּמְבַרֵּא אֵת עֲצָמוֹ וְאִינוּ נִמְשָׁךְ אַחֲרַי עֲצָלוֹת וּכְבִדּוֹת חֲלוּי, כִּי עַל-יְדֵי זְרִיזוֹתוֹ וְהַתְּחִזְקוֹתוֹ חוֹזֵר לְבְרִיאוֹתוֹ בְּאַמַּת. בְּדַבְרִים הָאֵלֶּה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם דִּבֶּר עִמִּי הַרְבֵּה מֵעַנִּין הַתְּחִזְקוֹת לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה בְּכָל מָה דְאֶפְשָׁר.

גַּם דִּבֶּר עִמִּי אִזּוּ בְּאוֹתוֹ הָעֵת וְסִפֵּר לִי מִגְּדוּל צַעְרוֹ וְיִסוּרָיו בְּלֵי שַׁעוֹר, וְעֵצִים הַצַּעַר וְהַיִּסּוּרִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִהַיְלָדָה שֶׁל בָּתוּ תַחֲיָה שֶׁהִיְתָה אִזּוּ חוֹלָה בְּיוֹתֵר מִחֲלֵי הַ"מְזוּלְעֵן" [אַדְמַת] אוּ "פְּאִקִּין" [אַבְעֵבוּעוֹת]. וְאָמַר שֶׁהוּא מְרַגֵּשׁ בְּלִבּוֹ כָּל גְּנִיחָה וְגְנִיחָה שֶׁל הַתִּינוּק וְשֶׁהוּא מְרַצָּה הַלְוֵאִי וְהָיָה לוֹ חֲלֵי הַ"מְזוּלְעֵן" בְּשִׁבִיל הַתִּינוּק.

וְאָמַר שֶׁהוּא דְרָכֵי הַשֵּׁם שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהַבִּין. הֵינּוּ שְׂיֵשׁ דְרָכֵי הַשֵּׁם שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהַבִּינֵם שֶׁהֵם בְּחִינַת צַדִּיק וְטוֹב לוֹ צַדִּיק וְרַע לוֹ וְכוּ' (בְּרִכּוֹת ה.). אֲשֶׁר בְּאוֹתוֹ הַשָּׁבוּעוֹת דִּבֶּר מְזֵה בְּהַתּוֹרָה וּבְיוֹם הַבְּבוּרִים הַנִּדְפָּס בְּסִימָן ג' עֵין שֵׁם, וְאָמַר שֶׁהַיִּסּוּרִים שֶׁלוֹ הֵם בְּחִינַת דְרָכֵי הַשֵּׁם. וְסִפֵּר אִזּוּ מֵעַנִּין מָה שְׂמוּבָא בְּ"שִׁבְחֵי הָאֲרִ"י ז"ל", שֶׁפֶּעַם אַחַת הִפְצִיר אוֹתוֹ הַרְבֵּה הָרַב רַבִּי חַיִּים וַיִּטְאַל זְכוּרָנוּ לְבְרָכָה שֶׁיִּגְלָה לוֹ סוּד אַחֵד,

ולא רצה האר"י כי אמר שהוא סכנה גדולה לפניו. והפציר אותו הרב רבי חיים ויטאל הרבה, ומחמת זה היה מכרח לגלותו כי אמר שלא בא לעולם כי אם לתקן נשמת הרב רבי חיים ויטאל זכרונו לברכה. נמצא כשהרב רבי חיים ויטאל הפציר אותו היה מכרח באמת לגלות הסוד לפניו, ואחר כך תקף כשגלה זה הסוד נעשה בנו חולה ונפטר מחמת זה רחמנא לצלן. ואיך אפשר להבין זאת כי הלא היה מכרח לגלות הסוד מחמת הפצרת רבי חיים ויטאל בנ"ל ואף על פי כן נענש על זה. אך זה הוא בחינת דרכי השם שאי אפשר להבינם.

וספר אז כל זה לענין יסוריו מבניו ויוצאי חלציו. שכל יסוריו הוא מחמתנו מחמת שעוסק לקרב אותנו להשם יתברך. והלא בונתו באמת לשמים, ובודאי רצון השם יתברך באמת שיעסק בתקוננו לקרבנו אליו יתברך, כי זה עקר כבוד השם יתברך ורצונו וכו', ואף על פי כן יש לו יסורים וענשים כאלו מחמת זה דיקא. אך זה הוא דרכי השם שאי אפשר להבינם כלל בשום אופן. ואמר אז שזה יודע על עצמו זכות, שגם כשבאין לפניו ומספרין לו צער מתינוק אחר שנגחלה חס ושלום כדי שיתפלל עליו, יש לו גם כן צער ויסורים כאלה ממש שיש לו מנבדו הנ"ל שפוגיש כל גניחה ונגיחה של התינוק (שקורין קרעכיץ) בלבבו בנ"ל.

גם כשאחד נפרד חס ושלום מחבורת הפשרים המקרבים אליו יש לו גם כן כל צער הנ"ל. והזכיר אז אחד מחברינו שנפרד ממונו והפליג מאד מגדל הצער והיסורים שיש לו מזה.

אחר כך ביום חמישי נגמר כריכת הספר, ולקחתי הספר מבית האמן, ובאתי עם הספר לפניו ועמדתי לפניו. ואמר, עדין אין אתה בשמחה, ברבות הזמנים תדע גדלתי. ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון:

"אמאל וועסטו וויסען מיין גרויסקייט." וּגְלָה לִי אִז מַעֲנִין הַסֵּפֶר הַנּוֹרָא שְׁלוֹ שְׁנֵשְׂרֵף וְכוּ' וְכוּ' וְעֵין בְּמָקוֹם אַחֵר (ת"י מוהר"ן קס"ט, ק"ע, תקעד) מַעֲנִין הַסֵּפֶר הַזֶּה אִפְסֵס קֶצֶה הַמַּעֲשֵׂה תִרְאֶה וְכוּ':

,

בְּשָׁנַת תַּקס"ו אַחֵר יוֹם טוֹב נוֹלַד לִי בֶן מֵאִיר זְכוּרֹנוּ לְבָרְכָה, וְרָצִיתִי לְנַסֵּעַ אֵלָיו וְנִתְעַבְּבִתִי עַד אַחֵר הַמִּילָה.

וְאַחֲר־כֵּן בָּאתִי אֵלָיו זְכוּרֹנוּ לְבָרְכָה וְאִז הָיָה פֶּעַם הָרֵאשׁוֹן שְׁזָכִיתִי שֶׁהִרְאָה לִי סֵפֶרוֹ הַנּוֹרָא שְׁנֵשְׂרֵף אַחֵר כֵּן. וְקָרָא עִמִּי בְּפֹה פְּרָקִים שֶׁם וְנִבְהַלְתִּי מְאֹד אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִבְנִיתִי כָּלֵל.

סָמוּךְ לְחִנּוּכָה נִתְעַבְּבִתִי שֶׁם כְּמוֹ שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת, וְאִז נִמְרַתִּי לְפָנָיו כָּל סֵפֶר הָאֱלֹף-בֵּית הָרֵאשׁוֹן. וְהִתְחַלְתִּי בּוֹ בְּקִיץ תַּקס"ג גַּם בְּשָׁנַת תַּקס"ד כְּתִבְתִּי קֶצֶת:

יא

בְּשָׁנַת תַּקס"ו הֵנ"ל רָקַד רַבֵּנוּ זְכוּרֹנוּ לְבָרְכָה אַחֵר הַתּוֹרָה "וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיָּהֵם" (לְקוֹפֵי מוֹהַר"ן סִימָן י"ז).

בְּשָׁנָה הֵנ"ל אַחֵר כָּל הַיָּמִים טוֹבִים בְּסָמוּךְ בְּתַחֲלַת הַחֶרֶף צָוָה עָלַי לְהִתְחִיל לְכַתֵּב מַה שְּׂאֵנִי מְחַדֵּשׁ, וְכֵן עָשִׂיתִי.

אַחֵר פֶּסַח שָׁלַח אוֹתִי לְר' יְהוֹשֻׁעַ מְזוּרִין עָלָיו הַשְּׁלוֹם עִם קְנוּיטֵל כְּתוּב בְּשִׁמוֹת בְּכַתֵּב יְדוֹ הַקְּדוּשָׁה לְתַן לוֹ, כִּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הֵנ"ל הָיָה חוֹלָה. וְאָמַר רַבֵּנוּ זְכוּרֹנוּ לְבָרְכָה שְׂיָמוֹת וְצָרִיכִין לַעֲשׂוֹת לוֹ טוֹבָה בְּעוֹלָם הַבָּא, עַל כֵּן שָׁלַח אוֹתִי עִם הַקְּנוּיטֵל הֵנ"ל. וְנִסְעֵתִי אֵלָיו וּמְסַרְתִּי לוֹ הַכְּתָב הֵנ"ל וּפְקַדַת רַבֵּנוּ זְכוּרֹנוּ לְבָרְכָה שְׂיָקַח בְּדַעְתּוֹ וּמַחוֹ הַשְּׁמוֹת

האלו שהיו כתובים שם. כי באשר יקבלם בדעתו ומחו שהם הנשמה, כי הנשמה היא הדעת שבמה כמו שמבאר בספריו הקדושים (לקוטי מוהר"ן ל"ה) יהיה טובה גדולה לפניו. גם אמר לי שאצוה לו שיחשב את רבנו זכרנו לברכה בדעתו בכל יום עד שיסתלק, וכן עשיתי. ואמר לי רבנו זכרנו לברכה שזכה אותי במצוה בשליחות הזאת לרבי יהושע הנ"ל.

גם באותו החרף בשנת תקס"ו הנ"ל זכיתי לכתב לפניו הספר הנשחרף הנ"ל וכו'. ואחר כך אחר פסח אמר לי זכיתי אותך במצוה רבה שכתבת הספר הנ"ל. ואמר הספר שלך כבר התחיל לעשות איזה עשיה בעולם. אך הזהיר אותי הרבה להתפלל על התינוק שלו שהוא היילד הקדוש שלמה אפרים זכרנו לברכה. וגם להאיש שמסר בידו הספר הנ"ל צוה והזהיר למען השם שיתפלל על התינוק הנ"ל, כי ידע שיקחו עצמם על התינוק הנ"ל. ובעונותינו הרבים לא הועילו תפלותינו, ונפטר היילד אחר שבועות באותו הקיץ. ובענין זה יש מעשיות הרבה ומעט דמעט יתבארו במקום אחר (ענין מיי מוהר"ן סימן כ"ח, קנ"א). המקום ינחם אותו ואותנו וכל ישראל מצרה ושבר הגדול הזה שהיה בעולם. באשר אמר בפרוש וינחם אותנו בכפלים, ויביא לנו משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

אמר המעתיק ראיתי להעתיק מה שמצאתי באמתחת הכתבים וזה לשונו: סמוך לפטירת היילד הקדוש והנורא של אדונינו מורנו ורבנו זכרנו לברכה, היינו אצלו על העליה שהיה על ביתו. וספר עמנו מענין גדל צערו ויסוריו הגדולים והעצומים שיש לו מכל צד ומצדי צדדים. וספר קצת בענין זה שיש לו יסורים רבים וגדולים מאוד מבפנים ומבחוץ, דהינו שהוא עצמו יש לו יסורים גדולים ועצומים כי יש לו חולאת קשה וכאב גדול ויסורים גדולים בגוף וגם בתוך וכו'.

וכן מבחוץ היו לו יסורים עצומים מעצם המחלוקת הגדול שהיה עליו
 כל ימיו חנם על לא דבר, ויחפאו עליו דברים אשר לא בן אשר ברו
 מלבם אשר לא עלו על לבו ודעתו כלל. וחויז שאר היסורים מכל
 הצדדים, שהיו לו בכל עת, כי היה מלא יסורים וכו'. ובתוך דבריו ענה
 ואמר, מה אתם יודעים מה גדול ועצום השבר הזה שהיה בעולם ענין
 הסתלקות הילד הנ"ל, כל לבבי נשבר ונתק ממקומו. והתחילו
 הדמעות הקדושים לירד על לחייו. ותקף ומיד ברחנו מלפניו מעצם
 הבושה שנפל עלינו על שראינו בכיתו בפנינו, ונדמה לנו פאלו נהפך
 כל העולם ונחרב. ואחר-כך ביום שאחריו יום ששי ערב שבת קדש
 אמר לנו שאלמלא לא ירדנו תקף היה מספר לנו דבר יפה מאד
 (וואלט איך איך גיווען דער ציילט שיינס) ואמר ביום ששי שאחריו
 תורה נפלאה (הינו מאמר ויאמר בעז (סימן ס"ה)). גם באותו העת אמר
 התורה על-פסוק מבכי נהרות חבש (לקוטי מוהר"ן סימן רס"ב) שקדם שהוא
 מגלה תורה הוא בוכה תמיד וכו' ואחר-כך (נראה שחסר סיום השיחה
 הזאת).

עוד מצאתי כתוב שם וזה לשונו, שנת תקס"ו לפ"ק יום ראשון ה'
 מנחם אב שמענו מפיו הקדוש כל סדר ביאת הגואל צדק במהרה
 בימינו, ואמר שכבר היה מוכן שיבוא בעוד איזה שנים וידע באיזה
 שנה ובאיזה חודש ובאיזה יום יבוא. אך עכשו בודאי לא יבוא באותו
 הזמן. וכפי המוכן מדבריו היה שהעפוב היה מחמת שנפטר אצלו בנו
 הקטן שלמה אפרים זכר צדיק לברכה. גם מקדם ספר עמי סמוך אחר
 פטירת הילד הנ"ל ואמר גם בן ענין הנ"ל שכבר היה מוכן שיבוא
 בערך קצת שנים וכו' וידע באיזה חודש וכו' אך עכשו בודאי לא יבוא
 אז.

עוד מצאתי כתוב וזה לשונו, ביום ראשון הסמוך נסע מפה על האוקריינע והיינו מליין אותו עד שיצא מלאדיזין. ושם בשיצא מלאדיזין ישבנו על העגלה שלו ואז בדרך הנסיעה גלה לנו סוד הנכתב כאן דברים אשר לא נשמעו מעולם וכו' (הינו כל סדר ביאת הגואל-צדק הנ"ל ונכתב שם הענין ברמיזא בעלמא ובדרך נוטריקון וראשי-תבות ומזהיר מאד שלא להעתיק זה הקונטרס הנקרא מגלת סתרים ומכל-שכן שלא להדפיסו, אף על פי שנכתב ברמיזה גם זה חלילה לגלות וכו') וסים.

והרבה נשפח מיד ולא נכתב כלל. כי ספור ענין זה שיהא בערך שני שעות וצוה, שלא לדבר מזה ולכתב ברמז ותכף נשפח הרב כי לא נכתב מיד. אחר-כך כתוב שם מה ששמעו עוד הפעם בענין זה ביום ששי ערב שבת קדש ח' מנחם-אב שנת תקס"ט פה ברסלב וכו' וסים שם, אחר שספר פעם הראשון ענין הנ"ל. אחר-כך בא עלינו שמחה גדולה מאד והוא זכרוננו לברכה נסע לדרכו. אחר-כך בשבא לביתו דברנו עמו שהיה לנו שמחה גדולה אז, ואמר שגם הוא נעשה שמח מאד אחר הספור הנ"ל. ואמרתי לו אמת שטוב ויפה הדבר מאד, אך מתי יהיה זאת. ענה ואמר אבל הספור בעצמו מזה הוא דבר גדול מאד בשבא ענין זה לתוך שיחה בזה העולם מה שהיה גנוז בחדרי חדרים, זה בעצמו הוא דבר גדול מאד. אשרינו שזכינו לשמע דברים גנוזים כאלה אשר לא נשמעו מעולם (עד כאן העתקתי מכתבת יד הנ"ל). (ואחר הסתלקותו הקדושה של הרב רבי נתן זכרוננו לברכה בימים לא פבירים, נגנבו ונאבדו הכתבים הקדושים של מגלת סתרים הנ"ל ועדין לא נודע מקומם איז וחבל על דאבדין וכו').

בשנת תקס"ו הנ"ל אחר שנפטר התינוק הנ"ל נסע לדרך למדודיבקע
 וסביבותיה, ושם התחיל לספר מעשה ראשונה שבספורי
 מעשיות וכשבא מהדרך הייתי אצלו וחזר וספר לפנינו אותה המעשה,
 ואמר, בדרך ספרתי מעשה וכו' כנדפס שם בספר ספורי מעשיות:

יב

בשנת תקס"ז אחר שהתחיל בסוף שנת תקס"ו לספר ספורי מעשיות
 וכו' אז אמר בראש השנה התורה פתח רבי שמעון ואמר עת
 לעשות לה' וכו' (לקישי מוהר"ן סימן ס'). ושם מדבר מספורי מעשיות שעל
 ידי זה מעוררין מהשנה וכו'. גם שם מדבר מענין עשירות שצריכין
 הצדיקים להתבוננות וכו'. ומבאר שם שהעשירות הוא בשלש בחינות
 שצריכין להשליש מעותיו שליש בקרקע וכו' ואז שלח למזיבוי וקנה
 החניות שם וכו':

יג

ביום הכפורים בשנת תקס"ז הנ"ל בשעת אמירת כל נדרי, אחר
 שהתחיל השליח צבור הפזמונים והסליחות שאחר תפלת
 שמונה עשרה, היה שרפה גדולה פה קהלת קדש ברסלב, ונשרפו
 כמה וכמה בתים גדולים והיה רעש גדול מאד. ונתבלבל התפלה, כי
 כלם ברחו למלט נפשם וביתם. אבל ביתו של רבנו זכרנו לברכה לא
 נשרף אז באותה שרפה. אחר גמר השרפה באותה הלילה של יום
 הכפורים היה פחד ורעש גדול מבני חיל שבאו לבית המדרש שלנו,
 והכו כמה אנשים בבית המדרש ובחויץ הבה ופצוה שילכו להשקיט
 האש ולכבות האש הנשאר, והיה לנו צער ופחד גדול. אחר כך
 במוצאי יום הכפורים אמר רבנו שרבי שמואל יצחק הודיע לו השרפה

וְכוּ שְׂמוּאֵל יִצְחָק גִּימְטְרִיא שְׂרָפָה בְּנֵרֶשֶׁם בְּמָקוֹם אַחֵר (חיי מוהר"ן קנ"א).
 וְאִזּוּ סֵפֶר שְׂרָפָה לַעֲשׂוֹת עֲבָדָא בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הַכַּפּוּרִים דְּהֵינּוּ לְבַקֵּשׁ
 מִהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ וְכוּ' וְהָיוּ לוֹ כַּמָּה מְעַנּוֹת עַל זֶה שֶׁאֵם הָיָה פּוֹתֵבֵן הָיוּ
 נִכְתָּבִין עַל כַּמָּה בּוֹיגִין אֶךְ נִתְּבַלְבַּל הַדְּבָר עַל־יְדֵי הַשְּׂרָפָה:

יֵד

אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים נִסְעָתִי לְבֵיתִי לְנַעֲמִירוֹב, וְתַכְרָף בְּאוֹתוֹ יוֹם נִסְעָתִי
 לְמֵאֵהְלוֹב. וְאִזּוּ הִתְחִיל מְלִטוּלִי לְמֵאֵהְלוֹב כִּי זּוֹנְגְתִי נִסְעָה מִקְדָּם
 רֵאשִׁי־הַשָּׁנָה לְמֵאֵהְלוֹב לְבֵית אָבִיהָ וְאִמָּהּ. כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ סָבַב סְבוֹת
 כִּי בָעֵת שְׁנַת־קַרְבְּתִי לְרַבְּנוּ וְזָכוֹנוּ לְבִרְכָה הָיָה חוֹתְנִי עֲדִין אֲבִי־בֵית דִּין
 בְּקַהֲלַת־קֹדֶשׁ קָרַע־מִינְיָן וְסָבִיבוֹתֶיהָ. וְאַחֵר שָׁלַשׁ אוֹ אַרְבַּע שָׁנִים
 נִתְקַבַּל לְרַב גַּם בְּקַהֲלַת־קֹדֶשׁ מֵאֵהְלוֹב וְאִזּוּ נִסְעָה זּוֹנְגְתִי שְׁנַת תַּקְס"ו
 לְמֵאֵהְלוֹב עִם בְּנֵי שִׁיחִיו. וְאִנִּי נִסְעָתִי אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים לְשָׁם. וּמֵאַתָּה
 הַשֵּׁם הִיָּתָה שְׁחוֹתְנִי לֹא הָיָה אִזּוּ בְּבֵיתוֹ בְּמֵאֵהְלוֹב כִּי הָיָה בְּקַהֲלַת
 קָרַמְיִנְיָן, כִּי הָיָה לוֹ הִתְמַנּוֹת הַרְבֵּנוֹת בְּשָׁנֵי הַקַּהֲלוֹת הַנִּלְבָּל בְּקָרַמְיִנְיָן
 וְסָבִיבוֹתֶיהָ וּבְמֵאֵהְלוֹב. וְאִזּוּ הָיָה בְּקָרַמְיִנְיָן, וְהָיָה בְּדַעַתְנוּ שֶׁיָּבוֹא עַל
 רֵאשִׁי־הַשָּׁנָה לְבֵיתוֹ וְאִזּוּ הִיָּתָה חוֹזֶרֶת זּוֹנְגְתִי לְנַעֲמִירוֹב קֹדָם סְבוֹת אוֹ
 אַחֵר כָּד. וְאִנִּי נִסְעָתִי לְמֵאֵהְלוֹב עַל סְבוֹת וְהָיָה בְּדַעַתִּי לָשׁוּב עִם זּוֹנְגְתִי
 וּבְנֵי שִׁיחִיו לְקַהֲלַת קֹדֶשׁ נַעֲמִירוֹב אַחֵר סְבוֹת. וּמִחֲמַת שְׁנַת־עַכְבָּב
 בְּקָרַמְיִנְיָן כַּנִּלְבָּל, נִתְּעַכְּבְנוּ שָׁם בְּמֵאֵהְלוֹב וְהָיִינוּ מְצַפִּים עָלָיו מִיּוֹם לְיוֹם
 וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְּעַכְּבְנוּ שָׁם הַרְבֵּה. וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְּגַלְגַּל הַדְּבָר שְׁנַת־עַכְבְּנוּ
 בְּמֵאֵהְלוֹב קָרוֹב לְשָׁנֵי שָׁנִים בְּאֲשֶׁר יָבֹא לְקַמְּן.

וְכָל אֵלּוּ הַשָּׁנִים שָׁנִים לֹא הָיִיתִי רָגִיל לְהִיּוֹת לְפָנָי רַבְּנוּ וְזָכוֹנוּ לְבִרְכָה
 בְּאֲשֶׁר בְּשָׁנִים הַקּוֹדְמִים, מִחֲמַת שֶׁהָיִיתִי בְּרַחוּק מִמָּקוֹם מֵאֵתוֹ. וְלֹא
 בָּאתִי אֵלָיו כִּי־אֵם בְּזַמְנֵים הַיְדוּעִים לָנוּ שֶׁהַזְּהִיר אוֹתְנוּ לָבוֹא אֵלָיו,

שָׁהֵם רֵאשֵׁי־הַשָּׁנָה וְשָׁבוּעוֹת וְשִׁבְתַּת הַנֶּכֶחַ. אָבֵל מִקֶּדֶם כָּשְׁהֵייתִי
 בְּנֹעַמְרִיב הָיִיתִי רְגִיל לְהִיּוֹת אֶצְלוֹ הַרְבֵּה. גַּם בְּכָל הַשָּׁנִים הַנִּזְכָּרִים
 הָיָה גַם רַבְּנוֹ זְכוֹרֵנוּ לְבָרְכָה נֶעַ וְנָד בְּהַדְרָךְ וְהַנְּסִיעָה שֶׁל גְּאוֹרִיטָשׁ וְכוּ'
 וּבִקְהֵל־תִּקְדֵּשׁ לְמַבְרָג כַּאֲשֶׁר יִבְאֵר לְקַמּוֹן.

וּבְבוֹאֵי לְמֵאֵהֱלוֹב הַתְּחִילוּ עָלַי מִחֲדָשׁ מְנִיעוֹת הַרְבֵּה מִלְּנִסֵּעַ לְרַבְּנוֹ
 זְכוֹרֵנוּ לְבָרְכָה. כִּי בְּכָר מִבְּאֵר לְעֵיל קֶצֶת שָׁהִיָּה לִי מְנִיעוֹת
 וַיְסוּרִים הַרְבֵּה לְאִין קִין בַּתְּחִלַּת הַתְּקָרְבוֹתֵי אֱלֹוִי, אֲשֶׁר אֵי אֶפְשָׁר
 לְהַבִּין כָּלֵל אֵיךְ זְכִיתִי לְשִׁבְרָם, וְכָל הַשׁוֹמְעִים תִּצְלִינָה אֲזִנִּיו וְלֹא
 בְּאַרְתִּי חֶלֶק אֶלֶף מֵהֶם. אֵיךְ עָקַר גִּדְּל הַיְסוּרִים וְהַמְּנִיעוֹת לֹא נִתְמַהֲמָהוּ
 הַרְבֵּה כִּי הַשֵּׁם יִתְפָּרֵךְ זְכִנִי שִׁשְׁבְּרָתִים בְּמַהִירוֹת מִגִּדְּל חֲזָקִי שִׁיְהִיָּה
 אֵיךְ שִׁיְהִיָּה אֶהְיָה מִקְרֵב אֱלֹוִי זְכוֹרֵנוּ לְבָרְכָה וַיַּעֲבֵר עָלַי מָה. וְתַכַּף גֵּרֵשׁ
 אוֹתִי אָבִי מִבֵּיתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הַכְּרָחָה זִוְנָתִי אַחֲר־כֵּךְ בְּמִשְׁךְ חֲצִי שָׁנָה
 לִירֵד גַּם בֶּן מִשְׁלַחַן אָבִי גֵרוֹ יֵאִיר וְהִינּוּ גְזוּנִים עַל שְׁלַחַנּוֹ. וּכְשֶׁרָאָה
 אָבִי וּבְנֵי בֵיתֵנוּ שָׂאֵי אֶפְשָׁר לְהַטּוֹת דַּעְתִּי בְּשׁוֹם אֶפֶן נִסְתַּלְקוּ מִמֶּנִּי.
 וְגַם זִוְנָתִי אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִיְתָה דַּעְתָּה אֲזִי מִסְכַּמַּת כָּלֵל עַל נִסְיַעְתִּי
 לְרַבְּנוֹ זְכוֹרֵנוּ לְבָרְכָה, הַכְּרָחָה גַּם כֵּן בַּעַל כְּרָחָה לְבַטֵּל דַּעְתָּה. כִּי יִדְעָה
 וְהַבִּינָה שָׂאֵי אֶפְשָׁר לְמַנַּע אוֹתִי מִרַבְּנוֹ זְכוֹרֵנוּ לְבָרְכָה בְּשׁוֹם אֶפֶן
 בְּעוֹלָם.

וְכָל מָה שֶׁעָבַר בָּזֶה אֵי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר. אֵיךְ עָקַר תַּקַּף הַיְסוּרִין וְהַמְּנִיעוֹת
 לֹא נִתְמַהֲמָהוּ הַרְבֵּה. אִם אֲמַנֵּם בּוֹדְאֵי גַם אַחֲר־כֵּךְ הָיוּ לִי יְסוּרִים
 וּמְנִיעוֹת הַרְבֵּה כְּמַעַט בְּכָל נִסְיַעָה וְנִסְיַעָה. אֵיךְ אַף עַל פִּי כֵּן הָיוּ יְסוּרִים
 וּמְנִיעוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לְסַבֵּל, מֵאַחַר שֶׁכָּבַר הָיִיתִי גְזוּן עַל שְׁלַחַנִי וְכָל אִישׁ
 שׁוֹרֵר בְּבֵיתוֹ. וְהָיִיתִי נוֹסֵעַ בְּכָל עֵת שְׁרָצִיתִי בְּכָל שְׁלִשָּׁה אוֹ אַרְבָּעָה
 שָׁבוּעוֹת אוֹ פְּחוֹת. וְלִפְעָמִים יִשְׁבְּתִי אֶצְלוֹ אִיזָה זְמַן וּבְכָל פֶּעַם שִׁמְעֵתִי
 דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, תּוֹרוֹת וְשִׁיחוֹת וּמַעֲשִׂיּוֹת נִפְלְאוֹת וְנוֹרְאוֹת אֲשֶׁר לֹא

נשמעו מעולם, אשר החיה אותי ואת כל השומעים מפי ומפי כתבי לדורי דורות לעולמי עד ולנצח נצחים. הלא הם כתובים על ספרנו. החפץ באמת יראה בעיניו ובלבו יבין וישוב להישם ותברך על-ידם, ויבין וישכיל אפס קצה מה שזכני השם ותברך בימים ההם לשמע מפיו הקדוש והנורא, דברים שכסה עתיק-יומין, דברים שלא שמעתן און מעולם וכו' וכו'; וכל זה נמשך בערך ארבע שנים. אחר-כך בשנת תקס"ז הנ"ל שהתחיל גלותי ומלטולי למאהלוב חזרו ונתחדשו עלי מחדש לגמרי כל המניעות יותר מבתחלה. רק שבאופן אחד היו קלים מבתחלה מחמת שהייתי כבר חזק בדעתי מאד מאד בלי שעור. כי כבר זכיתי לשמע מה ששמעתי ולטעם מצוף דבש אמריו הנעימים והקדושים ועל-ידי-זה היה לי הכח לשבר המניעות. כי זה כלל אצלנו שעקר כל המניעות הם רק מניעות המח וכו' במבאר בספרים בכמה מקומות עין שם (לקוטי תנ"א סימן מ"ו). וכל מה שעבר עלי אז במאהלוב אי אפשר לספר אך בקצור אספר קצת.

הנה אחר יום הכפורים נסעתי למאהלוב כנ"ל, ובאתי לשם ביום חמישי י"ג תשרי ולא מצאתי חותני בביתו כי היה בקרמיניץ כנ"ל. וחותני היה חשוב ויקר שם מאד מאד בתכלית החשיבות. וגם מכבר היה מתנגד גדול על כל החסידים אפלו על גדולי המפרסמים. ואשתו וכל-בני ביתו כלם היו מתנגדים והיה באמת צדיק ובעל מעשים טובים. אך היה שקוע בדעתו דברי בעלי המחלקת מכבר שחלקו על גדולי החסידים במפרסם, ומחמת זה היה חזק בענין ההתנגדות מאד. וכן כל בני ביתו וגם אשתו בכלל. ובפרט עתה שעלה לגדלה יותר בודאי היו לי יסורים יותר כי כלם היה לבם חלוק עמי. אבל זאת ידעו שאין בידם למנע אותי בשום אופן כי ידעו שאני חזק בדעתי בלי שעור כנ"ל.

וְהִנֵּה הָיִיתִי בְּמֵאֵהָלוֹב בְּכָל יְמֵי הַסְּכוּת, וְאַחַר הַסְּכוּת הָיִינוּ מְצַפִּים
 בְּכָל יוֹם שְׂיָבוֹא חוֹתְנִי וְלֹא בָּא. כִּי נִתְעַכֵּב שָׁם בְּקַרְמִינִיץ בְּעֶסֶק
 דְּבַר מְצוּהָ שְׁנֵדָמָן לוֹ שָׁם. וְלֹא הָיָה אֶפְשָׁר לָנוּ לְחוּזַר לְבֵיתֵנוּ קִדְּם
 שְׂיָבוֹא כִּי זוּנְתִי לֹא רָאִתָּה אוֹתוֹ כִּמְהָ זְמָנִים וְנִמְשַׁךְ הַדְּבָר עַד חֲנֻכָּה
 וְעַדִּין לֹא בָּא. וְאַנִּי הָיִיתִי עֹצוֹר בְּמֵאֵהָלוֹב וְלֹא זָכִיתִי לְרֵאוֹת פְּנֵי קֹדֶשׁ
 שָׁל רַבְּנֵנוּ וְזָכְרוֹנוּ לְבִרְכָּה מֵאַחַר יוֹם הַכַּפּוּרִים עַד הַנֵּה. וְהָיוּ לִי יִסּוּרִים
 עֲצוּמִים מְזֶה בְּלִי שְׁעוֹר כִּי בְּכָל הַשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ הָיִיתִי רָגִיל בְּמִשְׁךְ זְמַן
 כְּזֶה לְהִיּוֹת אֲצִלוֹ זְכָרוֹנוּ לְבִרְכָּה כִּמְהָ פְּעָמִים וְשָׁמַעְתִּי מֵהַ שְׁשֻׁמְעָתִי
 וְכוּ'. וּמִגְדֹּל צַעֲרִי פְתַבְתִּי אֲנֵרוֹת לְרַבְּנֵנוּ וְזָכְרוֹנוּ לְבִרְכָּה מִגְדֹּל הַיִּסּוּרִים
 וְהַמְּנִיעוֹת שֵׁשׁ לִי מְאֹד כְּנִל. וּבִתּוֹךְ אוֹתוֹ הַזְּמַן בֵּין יָמִים הַנּוֹרָאִים
 לְחֲנֻכָּה שֶׁהָיִיתִי בְּמֵאֵהָלוֹב כְּנִל בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן נוֹלַד בֶּן זָכָר לְרַבְּנֵנוּ וְזָכְרוֹנוּ
 לְבִרְכָּה בְּשֵׁשֶׁת קֳדָשׁ וְנִקְרָא שְׁמוֹ בִּישְׂרָאֵל יַעֲקֹב וְזָכְרוֹנוּ לְבִרְכָּה. וּמִחֲמַת
 עֲבוּבֵי בְּמֵאֵהָלוֹב לֹא זָכִיתִי לְהִיּוֹת אֶפְלוֹ עַל הַבְּרִית מִיְלָה וּבְשָׁבוֹעַ שָׁל
 הַבְּרִית מִיְלָה נִשְׁמַע מִפֵּי רַבְּנֵנוּ וְזָכְרוֹנוּ לְבִרְכָּה הַעֲנִין הַנּוֹרָא שָׁל הָאֱלֹפִים
 לְחַלְקֵם לְמֵאוֹת שְׁעַל־יְדֵי־זֶה יְכוּלִים לְהַחֲיוֹת מֵתִים וְכוּ' כְּנִדְפָּס
 בְּלִקּוּטִים שְׂאַחֲרֵי הַסְּפּוּרֵי מַעֲשֵׂי־זוֹת (שִׁיחוֹת הַר"ן צ"ג) עִין שָׁם. וְהֵבֵן נִפְלְאוֹת
 הַשָּׁם וְנּוֹרָאוֹתָיו עַד אֵין קִין וְכוּ'. וְכֹל זֶה אָמַר בְּעֵת שֶׁהֵבִיא לוֹ רַבִּי לִיב
 דִּין הַגִּים בְּלִיְלָה לְצַרְךָ סְעֵדַת הַבְּרִית מִיְלָה, שְׂבָא בְּשִׁמְחָה וְאָמַר כָּל
 עֲנִין הַנּוֹרָא הַנִּל. וְאַנִּי בְּעוֹנוֹתֵי הַרְבִּים לֹא זָכִיתִי לְהִיּוֹת בְּכָל זֶה אֵד
 כְּתָבוּ לִי עַל הַפֶּאֶסֶט בְּכָל עֵת מֵהַ שְׁעֵבֵר כָּאֵן.

וְהִנֵּה נִתְעַכְכְּתִי שָׁם עַד יְמֵי הַחֲנֻכָּה כְּנִל, וְשֵׁשֶׁת חֲנֻכָּה הָיָה אֲצִלְנוּ
 מֵהַזְּמָנִים הַקְּבוּעִים לְבוֹא אֱלֹוֵי כָּפִי פְקַדְתוּ מִמְבֹּאֵר בְּמִקּוֹם אַחַר
 (חַיִּי מוֹהֲר"ן סִימָן קכ"ו). וְהַתְּחַלְתִּי לְכַסֵּף וּלְהַתְּנַעֲנַע לְנִסְעַ לְבִרְסָלָב עַל שֵׁשֶׁת
 חֲנֻכָּה אֵד רַבּוֹ הַמְּנִיעוֹת בְּלִי שְׁעוֹר, בְּפָרֵט אוֹלֵי בְּתוֹךְ כֶּךָ יָבוֹא חוֹתְנִי
 בְּעֵת שֶׁאֵהִיָּה בְּבִרְסָלָב כִּי הָיוּ מְצַפִּים בְּכָל יוֹם שְׂיָבוֹא כְּנִל. וְאִם יָבוֹא

ולא ומצאני שם בנדאי יחרה אפּו מאד. וגם חמותי וזונתי כלם הִיָּה לָהֶם לְקִהּיוֹן שְׁנַיִם שָׁאֲנִי אִסַּע בַּעַת כְּזֹאת לְבַרְסֶלֶב. אַחֲרַי שְׁכָל גְּדוּלֵי חֲשׁוּבֵי קְהֵלָה כְּזֹאת בָּאִים בְּכָל יוֹם לְשַׁחַר פְּנֵיהֶם וּמִצְפִּים בְּתִשׁוּקָה גְּדוּלָה עַל בִּיאָתוֹ. וְהוּא יָקָר וּמְפָרָסֵם כָּל כֶּךָ וּבֵין הַיּוֹם וּמִחָר יָבּוּא וְאֲנִי אִסַּע בְּתוֹךְ כֶּךָ לְרַבְּנוּ וּזְכוּנוֹ לְבָרְכָה אֲשֶׁר גַּם בְּלֹא זֶה הוּא עַל אַפְּסֵם וַחֲמָתָם מִכָּל־שִׁבְן עֵתָהּ. וּבְנֹדַאי הָיוּ לִי יְסוּרִים מִנְּסִיעָה זֹאת הַרְבֵּה מְאֹד.

אֵךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו בְּלִי שַׁעוֹר חֲזַק אֶת לִבִּי וְהִתְנַבְּרָתִי עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת וְנִסְעָתִי לְבַרְסֶלֶב. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֲזָרְנִי כִּי בְּתַחֲלָה לֹא הָיָה לִי עַל הוֹצָאוֹת וְלֹא עֲגָלָה, אֲבָל הִבָּא לְטָהָר מְסִיעֵין לוֹ, וּמִי שְׁרוּצָה בְּאַמְתָּ בַּחֲשֶׁק חֲזַק כְּרֹאֵי נִתְבַּטְּלִין הַמְּנִיעוֹת וּכְבוֹ. וְעֲזָרְנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהַזְמִין לִי עֲגָלָה וְהוֹצֵאוֹת הַדֶּרֶךְ וּבִאֲתִי לְרַבְּנוּ וּזְכוּנוֹ לְבָרְכָה אֹר לְיוֹם שְׁשֵׁי עָרֵב שַׁבַּת קִדְּשׁ רֵאשִׁי־הַדֶּשׁ טִבֵּת שֶׁהוּא מִימֵי חֲנֻכָּה. וְזִכִּיתִי לְדַבֵּר מִיָּד עִם רַבְּנוּ וּזְכוּנוֹ לְבָרְכָה, אַף עַל פִּי שְׁכַבְּרָה הָיָה שׁוֹכֵב עַל מִטָּתוֹ. וְסִפֵּר לִי מִיָּד מֵעֲנִין הַמַּעֲשֵׂה שְׁעֵבֵר עָלָיו בְּאֵלוֹ הַיָּמִים שֶׁנִּמְצָא אִישׁ רַע וּבְלִיעַל שְׁבָדָה עָלָיו דְּבַר כְּזֶה שְׁאִין הַדַּעַת סוּבְּלָתוֹ וְהָיוּ לוֹ יְסוּרִים רַבִּים מְזֵה. וְאָמַר שֶׁנִּדְמָה לוֹ שֶׁמַּעוֹלָם לֹא הָיוּ לוֹ יְסוּרִים כְּאֵלֶּה וּכְבוֹ (וַיִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר):

טו

וְהִנֵּה זִכִּיתִי לְהִיּוֹת אֶצְלוֹ עַל שַׁבַּת חֲנֻכָּה וְשָׁמַעְתִּי תוֹרָה נִפְלְאָה (לְקוּטָי מוֹהֲר"ן סִימָן ל"ו) וְכַתְּבֹתִי אוֹתָהּ לְפָנָיו וְדַבַּרְתִּי עִמּוֹ הַרְבֵּה. וְאַחֲרֵי־כֵן גִּסְעָתִי לְקַהֲלַת קִדְּשׁ נְעַמִּירוֹב וְקִבַּל אוֹתִי אָבִי בְּסִבְר פָּנִים יְפוֹת וְנָתַן לִי מַתָּנָה. וְהִיִּיתִי מְצַפֶּה שֶׁם בְּנַעֲמִירוֹב שִׁיזְדַּמֵּן לִי עֲגָלָה לְמֵאֵהָלוֹב וְלֹא

נזדמנה לי. ונתישבתי בדעתי למה לי להמתין שם טוב לי שאסע
לפרסלב אולי יזדמן לי שם עגלה וארויח שבתוך כך אהיה אצלו
זכרונו לברכה.

וכן עשיתי וחזרתי ונסעתי לפרסלב. ובאתי לשם ביום שלישי בערב.
ואני עדין לא קדשתי את הלבנה באותו החדש, ואותה הלילה
היתה הלילה האחרונה של זמן קדוש הלבנה, והיה ענן וחשך גדול ולא
נראה שום רשם בעלמא של הלבנה והיה לי צער. ושאלתי אם רבנו
זכרונו לברכה כבר קדש הלבנה. השיב לי שכבר קדש הלבנה והיה
לי צער ביותר. וגם בלא זה התגברה עלי עצבות, ומחמת זה ביותר.
ואחר-כך נכנסתי אליו באותה הלילה ושאל אותי על מה אתה במרה
שחורה כל כך, ושתקתי, ונענה אחד ואמר לו בשביל שאין הלבנה
נראית על בן פניו ועופות. ענה רבנו זכרונו לברכה ואמר התפלל לפני
השם יתברך על-זה, השבתי לו כבר בקשתי מהשם יתברך על-זה,
ואמר התפלל עוד, וענה אחד ואמר בשבילי, שאני רוצה שאתם
תתפללו עליו עבור זה.

ובאמת לא עלה על דעתי לבקש אותו על זה אף על פי שהיה לי צער
גדול מענין הלבנה, אבל היו לי דברים הכרחיים יותר
שהייתי צריך שיתפלל עלי, על בן לא מצאתי לבי להטריח לפניו גם
בשביל זה. ועמדנו קצת לפניו בתוך כך בא אחד ואמר שהלבנה
מתחלת להתראות מעט מתוך העננים. ענה רבנו זכרונו לברכה ואמר
תלך מיד ותכף תראה אותה כפי מה שהיא בתוך העננים רק
שתראה אותה תכף תברך ברפת הלבנה בלי עכוב. ויצאתי לחוץ
והיתה הלבנה מכסה בעננים רק שנראית מעט ולא זריתי עצמי כפי
פקדתי ובתוך כך נתעלמה לגמרי. והיו לי יסורים ביותר כי נתבישתי

לחזור אליו, מחמת שלא קימתי בדבריו. ועמדתי שם מעט ותליתי עיני למרום ובקשתי מהשם יתברך קצת ונראתה הלבנה יותר מבתחלה, ותכף ברבתי ברבת הלבנה ונכנסתי אצלו וזכרונו לברכה בשמחה.

ותכף בשפאתי לפני ענה ואמר הלא ראיתם שעתה הוא איש אחר לגמרי והיה לו נחת גדול. וענה ואמר עלי ועל כל אנשי-שלומו אם אתם הייתם בשמחה היתה טובה גדולה להעולם. אחר-כך דברנו עמו קצת ואחר-כך ספר לפני ולפני חתנו רבי יצחק זכרונו לברכה מעשה נוראה מענין מזל טוב מזל טוב (חיי מוהר"ן סימן פ"ב). ואחר-כך צוה שאנחנו נאכל עמו יחד. כי המנהג היה בעת שישבנו אצלו שפחל לא אכל עמנו יחד רק לפעמים פשהיה איזה עת רצון ובדיחא דעתה היה מצוה שנאכל עמו יחד. ואז בלילה הנזכר לעיל היה גם כן שעת רצון ושמחה קצת וצוה שנאכל עמו, ואכלנו יחד הוא זכרונו לברכה וחתנו הנ"ל ואנכי.

ובתוך הסעדה שמע שאחד מאנשי-שלומו היה גם כן מקדש את הלבנה, ואמר ברבת הלבנה בהתעוררות והתלהבות מעמק הלב כדרך אנשי-שלומו, והוטב לרבונו זכרונו לברכה מאד מאד והתחיל לדבר מזה. ועל-ידי-זה נסתבב הדבר עד שגלה תורה נפלאה לפנינו על פסוק (מלכים ב) ויהי נא פי שנים ברוחך אלי (לקוטי מוהר"ן סימן ס"ו). וכבר ידוע אצלנו שעל כל דבור ודבור שזכינו לשמע מפיו הקדוש זכרונו לברכה, אנו צריכין לומר כמה פעמים: אלמלא לא אתינא לעלמא אלא למשמע דא די, מפל-שבן בשזכינו לשמע המושך בזה. אשרי און השומעם ונתעבבתי שם עד שבת. ועל שבת קדש באו אורחים, ואחד מהם היה מארץ ישראל. וספר רבנו זכרונו לברכה עמו מארץ ישראל שבודאי בהכרח שהיו לו געגועים לארץ ישראל, מאחר שזכה להיות שם ועל-ידי-זה נסתבב הדבר שאמר רבנו זכרונו לברכה

על השלחן תורה נוראה (שם) מענין שבירות מניעות וכו' וכן אחר-כך במוצאי שבת קדש אמר גם בן תורה נוראה (שם) מענין המשכת רוחו של משיח וכו'.

ואחר שבת בסמוך נזדמן לי עגלה וקבלתי רשות מאתו קדם אור היום, כי הייתי נחפז מאד ונכנסתי לחדרו לקבל רשות פנהוג, ולא היה נר בחדרו כי הוא זכרונו לברכה שכב עדין על מטתו. ורציתי להכניס נר ואמר שאין צריכין, וקבלתי רשות ממנו בחשכת לילה ודברתי עמו מעט כי כבר דברתי עמו הרבה קדם נסיעתי לנעמירוב ואחר-כך, ונסעתי למאהלוב. ובאתי למאהלוב ומצאתי את חותני בביתו כי בא בסמוך אחר נסיעתי משם לברסלב. וקבלתי פניו, ובנדאי לא הסביר לי פנים יפות כי היטב חרה לו על זה כנ"ל:

טז

והנה כספי היה חזק מאד לחזור עם בני ביתי לנעמירוב. אך עד הנה היינו ממתנינים על חותני כנזכר לעיל. ועתה אי אפשר לחזור בחרה, ואף על פי בן הייתי מצפה לחזור. אבל סמוך לביאתי שם החלה ה' אותי ונפילתי למשכב שלשה פעמים רצופים זה אחר זה. וכן זונתי חלתה שלשה פעמים ובני שיחיו, והמשרתת שלנו חלתה ומתה. והמשרתת של חותני חלתה גם כן כי באותו העת היו חלשות מצויות מאד בסביבותינו. וכבר אמר רבנו זכרונו לברכה בין כסה לעשור בשנה זאת שהולכים חלשות גדולות בעולם. וכן בערב יום הכפורים כשיצא מהמקנה, ענה ואמר להאיש שהלך עמו מהמרחץ לביתו שהוא אוהו בראשו וממשמש בו אם הוא חי. פונתו שמרגיש כל כך צער העולם מהחלשות שנמשכו בעולם רחמנא לצלן עד שאינו יודע אם

הוא חי. וכן הוה שתקף אחר יום הכפורים בעת נסיעתי למאהלוב
ראיתי במקומות שעברתי שם שהיו מטלים על ערש דני רחמנא לצלן
עד שהגיע אצלנו רחמנא לצלן אחר הנפה בגזבר לעיל.

ותקף כשנפלת לי למשכב רחמנא לצלן צויתי לכתב אנרת לרבנו
זכרנו לברכה, והגיע אליו והיה לרבנו זכרנו לברכה צער
גדול מזה מאד מאד. והשיב לי תשובה בכתובת ידו הקדושה בעצמו,
וכתב לי דברים מתוקים וערבים ונלה לי עצם נפלאות אהבתו אלי
והחיה וחזק אותי מאד מאד במכתבו. והאנרת הזאת עדין בידי.
ולדעתי לא היה אפשר לי לסבל צער החולאת לולא האנרת הנזכרת
לעיל שהחיה אותי ממש:

יז

והנה במשך הזמן הזה נסע רבנו זכרנו לברכה למדודיבקע על שבת
שירה בדרך כל שנה. ומשם נסע לקרמיניטשאק והמתין שם
איזה שבועות עד לדת בתו הצדקת מרת שרה תחיה שהיתה קרובה
ללדת. והמתין שם עד שילדה בן זכר למזל טוב. וקדם לדתה היה רבנו
זכרנו לברכה בצער גדול מאד מאד בלי שעור, ולא הראה שום פנים
שחקות כלל. וגם לא הניח שיתנו לו שני תבשילין בסעדתו והיה יושב
ומצפה שתלד בשלום. ואחר כך באותו הלילה שילדה בשלום
בישועת השם בא בשמחה גדולה וצוה תקף להדליק גרות ולעשות
משקה "פאנש" והמתין שם עד אחר המילה ואז היה גם בן בשמחה.

אחר כך ביום שלישי למילה חלתה בתו היולדת הנזכרת לעיל, והיה
לו צער גדול מאד מאד ויצא מקרמיניטשאק בבילה והפזון
גדול כמו הבורח ממש. ואחד מאנשיו שנסע עמו לשמשו נתמהמה שם
קצת, הניחו שם וברח ממנו. והאיש הנזכר לעיל נשאר בקרמיניטשאק

והכרח לשכר עגלה ולרדף אחריו כמה פרסאות. ואמר רבנו זכרוננו
 לברכה אז בעת שפרח משם, שקרוב שתצא חיותו מגדל הצער, כי
 מה שעבר עליו בענין בניו ויוצאי-חלציו שיחיו לארץ ימים ושנים אי
 אפשר לספר. כי בניו ויוצאי-חלציו הם סגלות יקרות מאד מאד
 והעולם צריכים אותם מאד מאד, ואמר שהם אילנות יקרים מאד
 ויגדלו מהם פרות נפלאים מאד והזהיר לכבדם מאד. ואמר שהגואל
 צדק יצא מיוצאי-חלציו וכו'. ונסע מקרמינישצאק ובא לביתו לפה
 ברסלב.

ולא נתמהמה הרבה ואז נסע מפאן הנסיעה הגדולה למדינת פאליסע
 לקהלת-קדש גאורייטש וכו' וחזר משם לאוסטריה ווסלב וכו'
 כמבאר במקום אחר (חיי מוהר"ן סימן קנ"א). והנסיעה הזאת שטלטל עצמו
 בטלטול קשה כזה בלי שום טעם על פי פשוט היא פליאה גדולה. כי
 לא קבץ שום ממון בנסיעה זו, אדרבא פזר סך עצום מכיסו על הוצאות
 הדרך. על בן עדין אין שום אדם יודע שום רמז ופרוש על נסיעתו זאת
 שהיתה פליאה נשגבה מאד. וכן נסע כמה נסיעות בלי טעם על-פי
 פשוט כמו לשאר-יגד וכו'. אבל נסיעה זאת נמשכה זמן גדול, והיו לו
 טלטולים קשים ועצומים, והוצאות הרבה ואין שום אדם יודע כוננתו
 הנוראה כזה. ואמר שאם היו יודעים העולם על מה הוא נוסע היו
 מנשקים כל פסיעה ופסיעה של נסיעתו. ואמר שבכל פסיעה ופסיעה
 הוא מכריע את כל העולם בלו לבד וכו', וכבר מבאר מזה קצת
 במקום אחר (חיי מוהר"ן סימן קכ"א):

יח

והנה אנכי עזרני השם יתברך שתזרתי לאיתני וכן זוגתי ובני שיחיו.
 אחר כך אחר פורים נסעתי לנעמירוב. וכוננתי היתה להתראות

פָּנִי עִם חֲבֵרֵי רַבִּי נִפְתָּלִי, כִּי יָדַעְתִּי שְׂרַבְנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה כְּבָר נִסְעֵ לְדֶרֶךְ נִסְיָעָה הַנְּזוּכֶרֶת לְעִיל. כִּי חֲבֵרֵי רַבִּי נִפְתָּלִי הָיָה בּוֹתֵב לִי עַל הַפֶּאֶסְט (דֶּרֶךְ הַדְּוָאָר) בְּכָל פֶּעַם כָּל מָה שֶׁעָבַר בָּאֵן. אֵךְ נִסְעֵתִי לְנַעֲמִירוֹב כְּדֵי לְדַבֵּר עִם חֲבֵרֵי רַבִּי נִפְתָּלִי לְשָׁמַע מִפִּי חֲדָשׁוֹת שְׂזָכָה לְשָׁמַע בְּעֵתִים הַלְלוּ שְׁלֵא זָכִיתִי לְהִיּוֹת אֶצְלוֹ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה. וּבֵאתִי לְנַעֲמִירוֹב וּמֵאֵת הַשֵּׁם הָיְתָה שְׁנִתְעַכְבְּתִי שָׁם עַד אַחֵר פֶּסַח, וּבְתוֹךְ כֵּךְ שָׁמַעְתִּי מִרַבִּי נִפְתָּלִי גֵרוֹ יֵאִיר כַּמָּה מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁשָּׁמַע מִפִּי הַקְּדוֹשׁ שְׁלֵא נִכְתְּבוּ עֲדִין כִּי לֹא הָיָה מִי שִׁיכְתְּבֵם. וְאֲנִי שָׁמַעְתִּים מִפִּי חֲבֵרֵי הַנְּזוּכֶר לְעִיל וּכְתִבְתִּים עַל הַסֵּפֶר (אֲבָל שָׂאָר הַמַּעֲשִׂיּוֹת שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ שֶׁל רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה בְּעֵצְמוֹ).

בְּרוּךְ הַשֵּׁם שְׁנִתֵּן בְּדַעְתִּי לְנִסְעֵ לְנַעֲמִירוֹב אִזְ שְׁעַל־יְדֵי־זֶה הַצִּלְתִּי מַעֲשִׂיּוֹת אֱלוֹ, שְׂאֵם לֹא בָאתִי אִזְ לֹא הָיוּ נִכְתְּבִין בְּלָל וְהָיוּ נִעְלָמִין מִן הָעוֹלָם. וְעַתָּה כְּבָר הִחִיו כַּמָּה נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, וְעֲדִין הֵם מַחִיִּין נַפְשׁוֹת הַרְבֵּה וְעַתִּידִין לְהַחִיּוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל וְכָל בָּאֵי עוֹלָם בְּשִׁיתְנַגְלָה אֲמַתַּת קְדֻשַׁת גְּדֻלַּתוֹ בְּעוֹלָם בְּמַהֲרָה בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְפָּרֵךְ בְּרוּךְ הַשֵּׁם אֲשֶׁר עֲזָרְנִי עַד כַּה־:

יט

אַחֵר פֶּסַח רְצִיתִי לְחֹזֵר לְקַהֲלַת־קְדֻשׁ מְאֹהֲלוֹב. וְנִסְעֵתִי מִקֶּדֶם לְקַהֲלַת בְּרֶסֶלַב, וְדַבַּרְתִּי הַרְבֵּה עַל לֵב הַגָּנִיד ר"מ דְּפָה שֶׁהָיָה מֵאֲנָשֵׁי רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה שִׁישְׁלַח מְעוֹת לְרַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה לְקַהֲלַת־קְדֻשׁ נְאוֹוְרִיטְשׁ, כִּי הִגִּיעוּ מִמֶּנּוּ אֲגָרוֹת שֶׁהוּא צָרִיךְ לְמְעוֹת עַל הוֹצָאוֹת, וְכֵן עָשָׂה ר"מ הַנְּזוּכֶר לְעִיל וְשִׁלַּח לוֹ בְּעֶרְךְ עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אֲדָמִים לְקַהֲלַת קְדֻשׁ נְאוֹוְרִיטְשׁ. כִּי בֵּן צוּה רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה קָדֵם נִסְיָעָתוֹ מִבֵּיתוֹ שֶׁבְּשִׁירְצוֹ לְשִׁלַּח לוֹ מְעוֹת יִשְׁלַחוּ לְקַהֲלַת־קְדֻשׁ נְאוֹוְרִיטְשׁ. אַחֲרֵי־כֵן

נִסְעָתִי לְמֵאֵהָלוֹב. וְהִנֵּה רַבְּנֵנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה בְּנִסְיַעְתּוֹ הַגְּדוֹלָה הַנּוֹכְרֵת
 לְעִיל הָיָה בְּקַהֲלַת־קֹדֶשׁ נְאוּוֹרֵיטָשׁ בִּימֵי הַפּוֹרִים, וּכְפִי הַנִּרְאָה מִדַּעְתּוֹ
 הָיָה שְׂמֵשֶׁם יִסַּע לְמִרְחוֹק יוֹתֵר. אֵךְ אַחֲר־כֵּן נִמְלָךְ בְּדַעְתּוֹ וְחֹזֵר מִשֵּׁם
 לְקַהֲלַת־קֹדֶשׁ אוֹסְטְרֵהָא, וּמֵאוֹסְטְרֵהָא שָׁלַח הָעֵגְלָה שָׁלוֹ עִם אֲנָשִׁים
 רַבִּי שְׂמוּאֵל וְכוּ' לְפָנֶי קַהֲלַת־קֹדֶשׁ בְּרִסְלָב בְּדִי לְהֵבִיא אֶשְׁתּוֹ לְשֵׁם
 שְׂתִקְבֵּל רְפוּאוֹת אֶצֶל הַדְּאִקְטֹר גְּאָרְדֵּעַ בִּי הָיָה לָהּ חוֹלָאת כְּבֹד שְׂמִתָּהּ
 בּוֹ. וְרַבְּנֵנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה נִשְׁאָר לְבִדּוֹ בְּקַהֲלַת־קֹדֶשׁ אוֹסְטְרֵהָא רַק
 שְׂשֻׁכְרוֹ לוֹ אֶחָד לְזִמְנֵן לְשִׁמּוֹשׁוֹ עַד שִׁיחֹזֵר רַבִּי שְׂמוּאֵל מִבְּרִסְלָב.

וּבָאֵת אֶשְׁתּוֹ הַרְבֵּנִית עִם רַבִּי שְׂמוּאֵל הַנּוֹכֵר לְעִיל לְקַהֲלַת־קֹדֶשׁ
 אוֹסְטְרֵהָא עַל שַׁבַּת הַגְּדוֹל. וְלֹא הוּטַב בְּעֵינֶיהָ הַדּוֹקְטוֹר גְּאָרְדֵּעַ
 וְאִמְרָה שְׂטוֹב לְפָנֶיהָ לְהַתְרַפָּא בְּזִסְלָב שִׁישׁ שֵׁם דּוֹקְטוֹרִים גְּדוֹלִים וְגַם
 יֵשׁ לָהּ שֵׁם בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ. וְהִכְרַח רַבְּנֵנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה לְנִסְעָ עִמָּה
 לְקַהֲלַת־קֹדֶשׁ זִסְלָב תְּכַף אַחֲרֵ שַׁבַּת, וּבָא לְזִסְלָב סְמוּךְ לְפִסְחָ מְאֹד
 וְהִכְרַח לְשֹׁכֵר שֵׁם דִּירָה, וְלֹא הָיָה שֵׁם מִי שִׁישְׁמִשְׁנֵנוּ בִּי־אִם רַבִּי שְׂמוּאֵל
 הַנַּ"ל. וְגַם כָּל עֶסְקֵי הַבַּיִת, הַכֹּל הָיָה מְטוֹל עַל רַבִּי שְׂמוּאֵל הַנַּ"ל. בִּי
 הִכְרַח לְשֹׁכֵר הַבַּיִת וּלְהַכִּיֵּן מִצּוֹת וְכָל צְרָכֵי הַפִּסְחָ הַכֹּל בְּיוֹם אֶחָד.
 וְגִדְל הַיִּסּוּרִים וְהַטְּלָטוּל שֶׁהָיָה לָהֶם שֵׁם אִי אֶפְשָׁר לְשַׁעֵר.

אַחֲרֵ זֶה נָתַן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלֵב אֶחָד מֵהַנְּגִידִים דְּקַהֲלַת־קֹדֶשׁ זִסְלָב
 וְקִבֵּל אֶת רַבְּנֵנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה לְבֵיתוֹ עִם זְוִנְתּוֹ וְכָל בְּנֵי בֵיתוֹ
 וּמִסֵּר כָּל בֵּיתוֹ לְפָנָיו בְּכַבּוֹד גְּדוֹל. בִּי בַתְּחִלָּה יָשְׁבוּ בְּבֵית יִשָּׁן וְשָׁבוֹר
 שְׂשֻׁכְרוֹ לָהֶם. בִּי קָדָם פִּסְחָ לֹא יָכְלוּ לְמַצֵּא דִירָה כְּרֵאוּי וְהִכְרַחוּ גַם
 לְתַקְּנָן הַגַּם קָדָם פִּסְחָ בְּעֵצִים מְרֻדָּתָם שְׂבָאוּ פְתָאִם סְמוּךְ לְפִסְחָ בְּעִיר
 נְכֻרְיָה. וּבְיָדָאֵי יְכוּלִים לְהַכִּיֵּן קָצֵת עֵצִים הַטְּלָטוּלִים וְהַיִּסּוּרִים שֶׁהָיָה
 לָהֶם אָז. וְכָל כּוֹנְנָתוֹ בְּעֵנִין נִסְיַעָה זֹאת בְּיִסּוּרִים וְטְלָטוּלִים כְּאֵלֶּה עַד־יֵן
 לֹא נוֹדַע כָּל־ל:

ב

אחר פסח, בעת שהייתי במאהלוב, הגיע אנגרת לפה ברסלב, ומכאן נשלח אלי, שהוא זכרוננו לברכה חלש מאד, ובקש מאתנו והזהיר אותנו להתפלל עליו. אחר-כך הגיע אנגרת ממנו, שחזר לאיתנו שלא על-ידי רפואות גשמיות, ואמר, שתפלות שלנו הועילו לו הרבה.

והנה דרפנו היתה לנסע אליו תמיד על חג השבועות. ורפנו זכרוננו לברכה הבין שיצטרך להתעכב בקהלת-קדש זסלב גם בחג השבועות, וכתב לנו אנרות שלא ירים אחד מאתנו את רגלו לבוא אליו על שבועות. אבל רבי נפתלי גרו יאיר מנעמירוב שהיה פה בכל פעם וראה את האגרת פה קדם לכל אנשי-שלומנו, עמד וכתב לי ולכמה מאנשי-שלומנו וזרו אותנו שאף על פי כן נסע ונלך לרפנו זכרוננו לברכה לקהלת-קדש זסלב. וכן עשו פה ברסלב ואנשי נעמירוב וטפליק ודאשיב וכו' ונסעו לזסלב על שבועות.

ואני הייתי במאהלוב אז, והיתה דעתי חלוקה מאד מאד בענין הנסיעה אליו לקהלת-קדש זסלב, כי היו לי מניעות עצומות בלי שעור. וידעתי שרפנו זכרוננו לברכה כתב שלא לבוא אליו, על בן הלך לבי הנה והנה איך להתנהג. ובחסדו הגדול והנורא התגבר החשק על המניעה, ונתגברתי ונסעתי לברסלב לנסע משם לזסלב. ועצם היסורים והמניעות שהיו לי בבית חותני בנסיעה זאת אי אפשר לבאר. כי חותני זכרוננו לברכה היה אז בביתו והיה גדול וחשוב ויקר שם מאד מאד ונאספו אליו מכמה עירות בעסקי משפט. וגם היה מוכן לנסע אחר שבועות עם אשתו לקהלת קרמיניץ להנהיג הרפנות שם, ורצה להשאיר אותי בכאן במאהלוב על מקומו. ואני באתי פתאם

לְבִיתִי וְהִתְחַלְתִּי לְהַכִּיז עֲצָמֵי לְנֹסֵעַ לְבָרְסֶלַב כַּנּוֹכַר לְעִיל. וְעָמְדוּ בְּלָם מִשְׁתוֹמָמִים, וְזוֹנְתִי הִתְחִילָה לְבָבוֹת מִיַּד כִּי כָּבַר יְדָעָה שְׁלֹא תוּכַל לְמַנַּע אוֹתִי בְּשׁוֹם אֶפֶן. וְאֲנִי הִלְכֹתִי לְקַבֵּל רִשׁוֹת מִחוֹתְנִי זְכוֹרוֹנוֹ לְבָרְכָה, וְהִקְפִּיד עָלַי מְאֹד וְרָצָה לְמַנַּע אוֹתִי הוּא וְזוֹנְתוֹ הִיא חַמוּתִי. אֲבָל אֲנִי לֹא הִשְׁגַּחְתִּי עַל דְּבָרֵיהֶם כִּלְל וְהִלְכֹתִי מֵהֶם וְקִבַּלְתִּי חֲפָצִים שְׁלִי וְנִסְעֵתִי מִשָּׁם וְגַם לֹא הָיָה לִי עַל הוֹצָאוֹת כִּלְל, וְהִזְמִין לִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַגַע קִלְהָ שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁהִלְווּ לִי עַל הוֹצָאוֹת קֶצֶת, וְגַם הִזְמִין לִי בְּרַחֲמָיו עֲגָלָה מְנַעֲמִירוֹב שֶׁהִיְתָה צְרִיכָה לְחֹזֵר בְּיוֹם זֶה לְבֵיתָהּ. וְהַכֵּל הָיָה פֶתְאִם בְּשָׁעָה אַחַת. וְהָיִיתִי אִז טְרוּד וְנִחַפְזוֹ מְאֹד כִּי הִזְמִין הָיָה סְמוּךְ מְאֹד לְשָׁבוּעוֹת, וְאֲנִי הָיִיתִי מְכַרְח לְנֹסֵעַ מִקֶּדֶם לְבָרְסֶלַב בְּדִי לְהִתְחַבֵּר עִם אֲנָשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לְנֹסֵעַ עִמָּהֶם יַחַד לְזוֹסֶלַב.

וְהִנֵּה גִדְל חֲלֻקַּת הַעֲצָה שֶׁהִיְתָה לִי אִז, וְעֲצָם הַמְּנִיעוֹת וְהִיסוּרִים שֶׁהָיָה לִי אִז בְּעִנְיַן נִסְיָעָה זֹאת אִי אֶפְשָׁר לְבַאֵר. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֲזָרְנִי לְשַׁבֵּר כָּל הַמְּנִיעוֹת, וּבְשָׁעָה אַחַת נִגְמַר בְּדַעְתִּי לְנֹסֵעַ בְּעֵת שֶׁהָיָה הִזְמִין קֶצֶר מְאֹד לְעֵסֶק בְּנִסְיָעָה הַזֹּאת. אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הִזְמִין לִי מִיַּד עֲגָלָה וּמַעוֹת עַל הוֹצָאוֹת קֶצֶת. כִּי תִכַּף בְּשִׁנְתֵּי חֲזוֹקְתִי בְּדַעְתִּי לְנֹסֵעַ בּוֹדָאִי וַיַּעֲבֵר עָלַי מֵה, תִּכַּף סִיעֵנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהִזְמִין לִי צְרִכִי נִסְיָעָתִי. כִּי כֵּן דִּרְבּוֹ יִתְבָּרַךְ תָּמִיד כִּי הִבָּא לְטָהָר מְסִיעֵין לוֹ, וְכֹל הַמְּנִיעוֹת הֵם רַק מְנִיעוֹת הַמַּח. וְאִם עַל פִּי שֶׁנִּדְמָה לְהֶאֱדָם שֵׁישׁ לוֹ מְנִיעוֹת גְּדוּלוֹת בְּאֵמֶת שְׂאִי אֶפְשָׁר לְשַׁבְּרָם, אִם עַל פִּי כֵּן בְּאֵמֶת כָּלָם הֵם רַק מְנִיעוֹת הַמַּח. וְאִם יִגְבִּיר הַחֶשֶׁק וְהִרְצוֹן כְּרָאוּי וַיִּכְסֵף בְּאֵמֶת לְגַמֵּר הַדְּבָר שֶׁבִקְדָּשָׁה בּוֹדָאִי יִשְׁבֵּר כָּל הַמְּנִיעוֹת וְכוּ' (כַּמְּבָאָר אֲצַלְנוּ בְּמָקוֹם אַחֵר [לְקוֹטִי מוֹתֵר"ן סִימָן ס"ו]). אֲבָל אֲנִי בְּעִנְיַי רְאִיתִי זֹאת בְּעִנְיַי כַּמָּה פְּעָמִים בְּלִי שְׁעוֹר.

וְנִסְעֵתִי עִם הָעֲגֹלָה שֶׁהֲלָכָה לְנַעֲמִירוֹב וַיֵּצְאֵתִי מִמָּאֵהָלוֹב בַּיּוֹם הַמֵּישִׁי
 בְּעֶרְךָ ב' שָׁעוֹת וַיּוֹתֵר אַחֲרֵי חֲצוֹת הַיּוֹם. וְאֲנִי הִבְנֵתִי שְׂאֵנִי
 מְכַרְח לְהִיּוֹת בְּבִרְסָלָב עַל אוֹתוֹ הַשָּׁבֶת כִּי יָדַעְתִּי שֶׁתִּכְרַף אַחֲרֵי שָׁבֶת
 יִסְעוּ כָּל הַחֲבֵרִים מִפֶּה לְזִסְלָב. וְהִיִּיתִי חוֹשֵׁב בְּדַעְתִּי אִיךָ לְהִתְנַהֵג כִּי
 הָעֲגֹלָה הֲלָכָה לְנַעֲמִירוֹב וּמִי יוֹדֵעַ אִם אוֹכֵל לְהִגִּיעַ בַּיּוֹם שִׁשִּׁי לְנַעֲמִירוֹב
 בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל שְׂאוֹכֵל לְנִסְעַ עוֹד מִנַּעֲמִירוֹב לְפֶה בְּרִסְלָב עַל שָׁבֶת.
 וְגַם יִהְיוּ לִי יְסוּרִים מֵאֲבִי גֵרוֹ יְאִיר שְׂאֵינֹו מִסְכָּיִם גַּם כֵּן עַל עֲנִיִן נִסְיַעְתִּי
 זֹאת, מִכָּל־שָׁכֵן בְּשֶׂאֱבוֹא פֶתְאִם בְּעֶרְבֵי שָׁבֶת אַחֲרֵי חֲצוֹת וְאֶרְצָה לְסַע
 מִבֵּיתוֹ תִּכְרַף, בְּוִדְאֵי יִקְפִיד עָלַי. עַל כֵּן הִיִּיתִי מִתְנַעֲנֵעַ מְאֹד שֶׁהַבַּעַל
 עֲגֹלָה יִמְהַר וַיִּחַיֵּשׁ מִסְעָהוּ, בְּאִפְּן שְׂאוֹכֵל לָבוֹא בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל סְמוּךְ
 לְנַעֲמִירוֹב, בְּאִפְּן שְׂאוֹכֵל לְחַפֵּשׂ אַחֲרֵי אֵיזָה עֲגֹלָה בְּדֶרֶךְ שֶׁתִּסַּע עִמִּי
 לְבִרְסָלָב. כִּי סְמוּךְ לְנַעֲמִירוֹב יְכוּלִים לְעַקֵּם הַדֶּרֶךְ לְקַהֲלֵת בְּרִסְלָב כִּדִּי
 שְׁלֵא אֶצְטָרֵךְ כָּלֵל לְהִיּוֹת בְּנַעֲמִירוֹב.

אָבֵל תִּכְרַף בְּנִסְעֵי מִמָּאֵהָלוֹב הִתְחִילוּ שׁוֹב הַמְּנִיעוֹת שִׁישׁ בְּשַׁעַת
 הַנִּסְיַעָה בְּעֶצְמָהּ, כְּאֲשֶׁר מִתְנַהֵג עִמָּנוּ עַל־פִּי הַרֵב שִׁישׁ הַרְבֵּה
 מְנִיעוֹת קִדְּם שֶׁמִּתְחִילִין לְנִסְעַ. וְאַחֲרֵי־כֵן כְּשִׁזּוֹכִין לְשִׁבְרֵי אֵלוֹ הַמְּנִיעוֹת
 וּמִתְחִילִין לְנִסְעַ, אֲזִי חוֹזְרִים וּמִתְנַגְּבִים מְנִיעוֹת חֲדָשׁוֹת בְּעֲנִין הַנִּסְיַעָה
 בְּעֶצְמָהּ מִהַבַּעַל עֲגֹלָה וְהַסּוּסִים וּמִהָעֲגֹלָה וְאוֹפְנִים וְחִבְלֵיהָ וְכָל בְּלֵיָהּ,
 וּמִמָּטָר וּגְשָׁם וְרֶפֶשׁ וְטִיט וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, אֲשֶׁר כְּמַעַט לֹא נִמְלָטָה נִסְיַעָה
 אַחַת מִמְּנִיעוֹת כְּאֵלֶּה וְכֵאֵלֶּה הַרְבֵּה, הֵן בַּחַיִּים חַיּוֹתוֹ הַקְּדוּשִׁים, הֵן
 עֵתָה כְּשֶׂאֵנֹו נוֹסְעִים עַל צִיּוֹן קִבְּרוֹ הַקְּדוּשׁ וְהַנּוֹרָא מְאֹד.

וְהִנֵּה תִכְרַף כְּשִׁיֵּצְאֵתִי מִמָּאֵהָלוֹב וְאֲנִי נִחְפֹּז בְּדַעְתִּי מְאֹד מְאֹד כְּנִזְכָּר
 לְעֵיל, הַסֵּתֶכֶלֶתִי וְרֵאִיתִי שֶׁהַבַּעַל־עֲגֹלָה נוֹסֵעַ עִם עֲגֹלָה גָּדוֹלָה
 וְאִין לוֹ כִּי־אִם שְׁנֵי סוּסִים וְזֶה יוֹדֵעַ שְׂאֵלוֹ הָעֲגֹלוֹת גָּדוֹלוֹת אֵי אֶפְשָׁר
 לָהֶם לִילָךְ בְּזִירוֹת כִּי־אִם עַל־יְדֵי אֶרְבָּעָה סוּסִים וּלְפָחוֹת שְׁלֹשָׁה.

וּשְׁאַלְתִּי אוֹתוֹ מַה זֶה וְהִשִּׁיב שֶׁנִּחַלָה אֶצְלוֹ סוֹס אֶחָד בְּנִסְיַעְתּוֹ לְכָאן
וְהִשְׁאִיר אוֹתוֹ בְּעֶרְךָ פְּרָסָה וּמִחֲצָה מִפֶּה, וְהִנֵּה מִחֲמַת זֶה בְּיַדַּי נִסַּע
עִמִּי לְאֵט לְאֵט וְגַם גָּשָׁם הִתְחִיל לִירֹד קֶצֶת וְנִסְעֵנוּ עַד שֶׁבָּאנוּ אֶל הַכְּפָר
שֶׁהִשְׁאִיר שָׁם סוֹסוֹ. וְתִכְרַף הוֹדִיעוּ לָנוּ הַשְּׂמוּעָה מוֹבָה מִסוֹסוֹ שֶׁכָּבַר מֵת
שָׁם, וּבְיַדַּי הִתְחִיל לְהִצְטַעַר הַרְבֵּה וּלְחַשֵּׁב מַה לַעֲשׂוֹת עִם הָעוֹר
וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְעַכְּבָנוּ שָׁם קֶצֶת.

וְאַחֲרֵי־כֵן נִסַּע מִשָּׁם בְּלֵב נֶאֱנָח וְנִעְצָב. וּכְבָר פָּנָה הַיּוֹם וּבְיַדַּי נִסַּע
לְאֵט בִּי לֹא הָיוּ לוֹ כִּי־אִם שְׁנֵי סוֹסִים בַּעֲגָלָה כְּזֹאת. וְהָיָה
לָנוּ לִינֵת לִילָה סָמוּךְ לְמֵאֲהָלוֹב שְׁתֵּי פְּרָסָאוֹת וּמִחֲצָה וְעַדִּין הָיִינוּ
רְחוּקִים מִנְעַמִּירוֹב הַרְבֵּה בְּעֶרְךָ שְׂמוּנָה פְּרָסָאוֹת. וְעַמְדָתִי בְּיוֹם שִׁשִּׁי
בַּבֶּקֶר בְּלֵב נִשְׁכָּר וּמְבֻלְבָל מְאֹד וְלֹא יָדַעְתִּי מַה לַעֲשׂוֹת. וְנִסְעָתִי עִם
הַבַּעַל עֲגָלָה הַנּוֹזֵר לְעֵיל עַד קִהְלַת־קֹדֶשׁ מֵאַרְחָוּוּעַ, וּכְבָר הָיָה סָמוּךְ
לְחִצוֹת הַיּוֹם וּמִשָּׁם עַדִּין חָמֵשׁ פְּרָסָאוֹת לְקַהְלַת נְעַמִּירוֹב. וּבַעַת כְּנִיסָתִי
לְשָׁם הָיִיתִי מִצְטַעַר הַרְבֵּה בִּי הַבְּנָתִי שֶׁקָּשָׁה לְבֹא עַל שַׁבַּת אֶפְלוֹ
לְנְעַמִּירוֹב מִכָּל־שָׁבֹן שֶׁתְּהִיָּה שְׁהוֹת לְשֹׁכֵר עֲגָלָה בְּאִמְצַע הַדֶּרֶךְ
לְבִרְסָלָב בְּנִזְכָּר לְעֵיל. וְאִם חָס וְשָׁלוֹם אָבֹא אַחֲרֵי שַׁבַּת לְבִרְסָלָב לֹא
יְהִיָּה עֲגָלָה וְחִבְרִים לְנִסַּע עִמָּהֶם לְזִסְלָב. וְהָיִיתִי חוֹשֵׁב בְּדַעְתִּי מַה
לַעֲשׂוֹת בִּי רְאִיתִי שְׂטוֹב לְפָנַי לְשֹׁכֵר בְּכָאן סוֹסִים לְנִסַּע מִכָּאן
לְבִרְסָלָב, אָבָל לֹא הָיוּ לִי עַל הוֹצָאוֹת כָּל כֵּן. גַּם הָעִיר קִטְנָה וְעַל פִּי
רַב אֵין נִמְצָאִים בְּכָאן סוֹסִים כְּאֵלֶּה לְנִסַּע עִמָּהֶם בְּמַהֲרֹת כָּל כֵּן.

וְסָמוּךְ מְאֹד בְּכִנִּיסָתִי לְהָעִיר בְּהִיּוֹתִי עַל הַנֶּגֶשׁ דִּשְׁם עֲנִיתִי וְאִמְרָתִי,
רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם הַזְּמַן לִי בְּכָאן עֲגָלָה עִם אַרְבָּעָה סוֹסִים שֶׁתִּסַּע
לְבִרְסָלָב וְתִקְבַּל אוֹתִי בְּחֵנֶם. וְהַבַּעַל עֲגָלָה שָׁמַע בְּשִׂאמְרָתִי זֹאת.

אחר־כֵּן נִכְנַסְנוּ לְהַעִיר וּבָאנוּ לְתוֹךְ הָאֲכַסְנִיָּא וְהַבְּעַל עֲגָלָה רָצָה לְהִתְמַהֵמָה שָׁם לִתְּנָן מִסְפּוּא לְסוּסִים וְאֲנִי נִטְלֵתִי יָדַי לְאָכַל. וּבֵין הַנְּטִילָה לְבִרְכַּת הַמוּצִיא עָנָה וְאָמַר לִי הַבְּעַל עֲגָלָה, רַבִּי נִתְּנָן תְּפִלַּתְכֶּם נִתְּקַבְּלָה כִּי הִנֵּה בְּשַׁעַה זֹאת בָּאָה עֲגָלָה עִם אַרְבָּעָה סוּסִים הַנוֹסְעֵת לְבִרְסָלָב, וְהַסּוֹחֵר הַנוֹסֵעַ שָׁם בְּיָדָאֵי יִקְבַּל אֶתְכֶם בְּחִנָּם כִּי הָיָה מִפִּיר אוֹתוֹ וְהוֹדִיעַ לִי מִיָּד מִי הוּא וְנִבְהַלְתִּי מְאֹד. וְכֵן הָיָה.

וְתַכְרָף בִּרְכַּתִּי בִּרְכַּת הַמוּצִיא וַיִּצְאֵתִי לַחוּץ אֶל הָעֲגָלָה שֶׁעָמְדָה בְּסֻמוֹךְ מְאֹד לְאֲכַסְנִיָּא שְׁלִי וְתַכְרָף קִבַּל אוֹתִי בְּשִׂמְחָה, וְנִסְעֵתִי עִמּוֹ מִיָּד לְפָה בִּרְסָלָב וּבָאֵתִי לְכָאן בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, וּכְבָר הָיוּ כָּל הַחֲבֵרִים מוֹכְנִים לְנִסְעַת בְּיוֹם רֵאשׁוֹן לְזִסְלָב וְלֹא הָיָה מְקוֹם לְקַבֵּל אוֹתִי. אֵךְ תַּכְרָף שָׁלַח שְׁלִיחַ מִיָּחַד לְכַפֵּר אֶחָד לְשֹׁכֵר עֲגָלָה בְּשִׁבְלִי וּבְשִׁבְלֵי עוֹד אֶחָד בְּזוּל. וְנִסְעֵתִי עִמָּהֶם יַחַד בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וּבָאנוּ לְרַבְּנוּ וְכַרוֹנוּ לְבִרְכָה בְּיוֹם רַבִּיעִי וּבְיוֹם חֲמִישִׁי הָיָה עָרַב שְׁבוּעוֹת.

וְרֵאִיתִי הַשְּׁנֵחָתוֹ הַנִּפְלְאָה וְשֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה, שְׁנֵתִקְיָמָה תְּפִלַּתִּי כְּהוֹיָתָה שֶׁהוֹזְמִין לִי הַשֵּׁם בְּיוֹם שִׁשִּׁי עֲגָלָה עִם אַרְבָּעָה סוּסִים בְּחִנָּם לְבִרְסָלָב כְּאֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי מִמֶּשׁ. בְּרוּךְ הַשׁוֹמֵעַ תְּפִלוֹת כָּל פֶּה בְּרַחֲמִים, וּמְסִיעַ תְּמִיד לְכָל הַבָּאִים לְגִשְׁתֵּי אֶל הַקּוֹדֵשׁ, בְּרוּךְ הַנוֹתֵן לְיַעֲקֹב כַּחַ שְׁעֵזְרָנִי עַד כֹּה. כִּי הַמִּשְׁכִּיל יֵבִין מֵאֱלֹהֵי שְׂאֵי אֲפֹשֶׁר לְבֹאֵר בְּכַתָּב וְאֲפִלּוּ פָּנִים אֶל פָּנִים כָּל מִה שֶׁעֲבַר בְּעֵינָיִם כְּאֵלֶּה בְּשִׁלְמוֹת. בְּפֶרֶט מְנִיעוֹת וְחִלְקַת הָעֵצָה שְׁבוּדָאֵי אֵי אֲפֹשֶׁר לְבֹאֵר כָּל הַסְּבָרוֹת שֶׁהָיוּ בְּדַעְתִּי לְמַנַּע אוֹתִי מִנְּסִיעָה זֹאת וּכְיוֹצֵא בָּהּ. וּבְפֶרֶט שְׂרַבְנוּ וְכַרוֹנוּ לְבִרְכָה כְּתַב בְּעֵצְמוֹ לְבָלִי לְנִסְעַת אֱלֹהֵי כְּנֹזֵכַר לְעִיל. וְהַמְּנִיעוֹת כָּלֵם עָמְדוּ לְפָנַי כְּחֹמוֹת מִמֶּשׁ מִכָּל הַצְּדָדִים. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכַחוֹ הַגָּדוֹל עֲזָרָנִי לְדַלֵּג עַל כָּלֵם, וְלְבֹאֵר אֱלֹהֵי לְקַהֲלַת־קִדְשׁ זִסְלָב

וְלִשְׁמַע מִפִּי הַקְּדוֹשׁ תּוֹרָה וּלְכַתְּבָהּ עַל הַסֵּפֶר לְזִכּוֹת בָּהּ אֶת הָרַבִּים
 לְדוֹרֵי דוֹרוֹת. עַל כֵּן הָאֲרָכְתִּי קִצֵּת לְבֹאֵר פֶּרֶט נְסִיעָה זֹאת לְמַעַן יִדְעוּ
 דוֹר אַחֲרוֹן הַמְּנִיעוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלֵינוּ וּבִכְחוֹ הַגָּדוֹל זָכִינוּ לְשִׁפְרָם.

כִּי כָל מֵה שֶׁפָּתַבְתִּי מִמָּה שֶׁעָבַר עָלַי, כְּאֵלֶּה וְכֵאלֶּה עָבְרוּ גַם עַל שְׂאֵר
 אֲנָשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שָׂרְבָם כְּכֹלָם הָיוּ לָהֶם מְנִיעוֹת עֲצוּמוֹת וְנוֹרָאוֹת
 מִלְּהִתְקַרֵּב לְרַבֵּנוּ וּזְכוּנוֹ לְבִרְכָה, בְּפֶרֶט בְּתַחֲלָתָם. וְרַבִּים נָפְלוּ
 וְנִתְרַחֲקוּ עַל־יְדֵי הַמְּנִיעוֹת וְאִבְדוּ מֵה שְׂאִבְדוּ חֲבָל עַל דְּאִבְדִּין, וְאֲשֶׁרֵי
 לְהַנְשִׂאֲרִים שֶׁהִתְנַבְּרוּ וְהִתְחַזְּקוּ וְשִׁבְרוּ כָּל הַמְּנִיעוֹת, וְנִתְדַבְּקוּ בְּרַבֵּנוּ
 וּזְכוּנוֹ לְבִרְכָה וְזָכוּ לָהֶם כּוֹי וּלְדוֹרוֹתָם וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָמֵי עַד
 וּלְנִצְחַת נְצָחִים:

כא

בְּיוֹם חֲמִישֵׁי עָרֵב שָׁבוּעוֹת הַנּוֹכַח לְעֵיל בְּבִקְרָ שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ
 תּוֹרָה שְׁנוּדַע לּוֹ שֵׁם בְּזִסְלָב. גַּם הִבִּיאוּ לוֹ מִטְּפָלִיק כְּלֵי כֶּסֶף
 חֲדָשִׁים וּלְקַחֵם וּבִרְךְ שֶׁהִחִינּוּ. אַחֲר־כֵּן סָמוּךְ לְעָרֵב בָּעֵת שֶׁכָּבַר
 הִתְחִילוּ לְהִתְאַסֵּף לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה, נִפְטָרָה אֲשֶׁתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה וּזְכוּנָה
 לְבִרְכָה וְרַבֵּנוּ וּזְכוּנוֹ לְבִרְכָה עָמַד בְּשַׁעַת יְצִיאַת נִשְׁמָתָהּ. וְסִפֵּר לִי
 אַחֲר־כֵּן שֶׁכִּאֲשֶׁר יְצָאָה נִשְׁמָתָהּ בָּעֵת שֶׁעָמַד שָׁם, וּבּוֹדָאֵי הָיָה לוֹ צֶעַר
 גָּדוֹל מְאֹד וּבִלְבוֹל הַמַּחֲזִין לְפִי מִדְּרַגְתּוֹ, וְהוּא הָיָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת וּלְכוּן
 מֵה שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְטוֹבָתָהּ. אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֲזָרוּ אֲזִי מְאֹד שֶׁבְּעֵצָם
 הִצְעֵר וְהַבְּלִבּוֹל פָּעַל וְעָשָׂה לְטוֹבָתָהּ מֵה שֶׁהָיָה צָרִיךְ.

וְהִנֵּה תִכְרָף בְּשִׁנְסַתְלָקָה זְרוּזוֹ עֲצָמָן מְאֹד אֲנָשֵׁי הַחֲבוּרָה קְדוֹשָׁה
 דְּקַחְלַת־קִדְשׁ זִסְלָב וְעִסְקוּ בְּקַבּוּרְתָּהּ מִיַּד בְּזִרְיוֹת נִפְלְאָה, וְלֹא
 הִתְחִילוּ לְתַבַּע שׁוּם שְׂכַר קַבּוּרָה מִרַבֵּנוּ וּזְכוּנוֹ לְבִרְכָה, רַק סָמְכוּ עָלָיו
 בְּעֲצָמוֹ אִם יִרְצֶה לְתֵן לָהֶם אַחֲר־כֵּן יִתֵּן. וְהֵם זְרוּזוֹ עֲצָמָן וּלְקַחוּהָ מִיַּד

וקברוה במהירות גדול באפן שהיה שהות אחר קבורתה לנהוג אבלות
שעה מעטת ואותה השעה עלתה למנין שבועה פידוע דין זה. וזה היה
לנו לטובה וישועה גדולה. כי על-ידי-זה זכינו לשמע מפיו הקדוש
תורה נפלאה בחג השבועות הזה:

כב

והנה בתחלה נתנו לנו הדר בבית המדרש להתפלל שם. אך אחר
שנסתלקה צוה רבנו זכרוננו לברכה שפלנו נתפלל בביתו
במקום שנסתלקה. וכל ליל שבועות לא דבר עמנו כלל רק עסק
בתורה בשעת סעודה בין מאכל למאכל. ואחר הסעודה ישב בינינו
והיה געור בלילה עמנו יחד ואמר תקון ליל שבועות במהירות
ובהתמדה ולא פנה לשום אדם לדבר דבור בעלמא. ואחר שגמר
התקון הגיח עצמו מעט לנוח שעה מעטת מאד. ותכף קם בזריזות והלך
למבל קדם אור היום. ואחר-כך התפלל עמנו יחד. וכן בסעדת שחרית
ביום ראשון דשבועות גם בן לא דבר מאומה, רק עסק באמירת
האדרא רבא בזהר הקדוש בכל הסעודה. ובין כל מאכל ומאכל אמר
ה"אדרא רבא" בקול געים ונפלא מאד, ואחר-כך אמר דבר נאה,
ונכתב במקום אחר (ת"י מוה"ר"ן קנ"ח):

כג

בליל שבת קדש, שהיא שני דשבועות, אז לבש ה"שטר"מל", ואז
התחיל להראות פנים מסבירות קצת, וישב על השלחן בדרבנו.
ואחר גמר הסעודה, אחר ברכת-המוזון, היה מוזמר בעצמו "אתה נגלית"
ו"ברוך שמך" וכו' בנגון נפלא ונעים. וישב אחר-כך עם קצת אנשים,
שנשארו עמו אחר ברכת-המוזון, ישב עמם עד אור היום, וגם אני

הייתי בתוכם. וכן בסעדת שחרית ישב עמנו בשמחה, כדרךנו בכל יום-טוב. וכל בני העיר שלחו משקאות, וחלק להעולם בשמחה. בסעדה שלישית אמר תורה (לקוטי מוהר"ן סימן ס"ו) והתחיל: ויבן ה' אלקים את הצלע. במוצאי-שבת ישבנו עמו עד אור היום. ברוך השם, אשר עזרנו גם בעת צרה הזאת, שנפטר אשתו הראשונה בערב-שבעות לפנות היום, אף-על-פי-כן לא אפדנו התורה, שהיינו צריכין לקבל. וגם בתוך טרדתו הגדולה, שעבר עליו אז מה שעבר לפי גדלת קדשת נוראות מחו הקדוש, אף-על-פי-כן ישב עמנו שלשה לילות רצופים, שהיה געור בכלם עמנו יחד, שהם: ליל ראשון דשבעות וליל שבת קדש וליל מוצאי-שבת, כי דרכו היה נפלא ונשגב, ובחכמתו וקדשתו הנפלאה לא היה יכול להטריד ולבלבל אותו שום דבר. כי הבנו אז, שצערנו וטרדתו אז היה עצום ורב מאד, וכאשר שמענו כמה דבורים מזה אז מפיו הקדוש, ואף-על-פי-כן לא העבירוהו הטרדה והצער מלעסק לתקון נפשותינו גם אז, והפליא חסדו עמנו גם בעת ההיא, כדרךנו תמיד. וביום ראשון אחר שבעות, כתבתי התורה, בעזרת השם יתברך, וקבלתי רשות, ודברתי עמו הרבה, ונסעתי משם בשלום ובשמחה.

אחר-כך באתי לנעמירוב, ורציתי לכנס לבית אבי, גרו יאיר, וחרה אפו בי מאד על אשר הייתי בזסלב והשלכתי מנגד כבוד הרבנות דקהלת-קדש מאהלוב, שרצה חותני זכרוננו לברכה להשאיר אותי במקומו בנ"ל. ולא רצה אבי, גרו יאיר, להניח אותי לכנס לביתו, והיה לי צער ויסורים מזה, ושבתתי בבית אחותי זכרונה לברכה. אחר שבת נסעתי לברסלב, וישבתי שם משתומם כמה ימים, ולא מצאתי עגלה למאהלוב. ודעתי היתה מבלבלת מאד מרבו היסורים והמניעות, כי לא היה לי למי לפנות, כי-אם לישועת השם יתברך. כי

רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה לֹא הָיָה בְּבֵיתוֹ, וּבְבֵית אָבִי אֵינִי לִי מְנוּחָה כַּנִּלְ, וְגַם לְבֵית חוּתְנִי קָשָׁה לִי לְחֹזֵר, כִּי אֵינִי לְבָם עִמִּי עַל עֲנִיָּן נְסִיעָתִי הַנִּלְ, עַל-כֵּן לֹא הֵיְתָה דַעְתִּי צְלוּלָה כָּלֵל. וְגִדְל עֲצָם הַיְסוּרִים בְּפָרְטִיּוֹת אֵי אֶפְשָׁר לְבָאֵר. וְאַחַר אֵיזָה יָמִים נִתְיַשְׁבְּתִי וְשִׁכְרָתִי עֲגָלָה, וְנִסְעָתִי לְמֵאֵהָלוֹב, וְלֹא מְצָאתִי חוּתְנִי וְחֻמוֹתַי בְּבֵיתָם, כִּי כָּבֵר נָסְעוּ לְקַרְמִינֵיין כַּנִּלְ, וַיִּשְׁבְּתִי בְּמֵאֵהָלוֹב עַד רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה:

כד

בְּאוֹתוֹ זְמַן, בֵּין שְׁבוּעוֹת לְרֵאשִׁי-הַשָּׁנָה, נִשְׁתַּדֵּךְ רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה עִם אִשְׁתּוֹ הַשְּׁנִיָּה מִבְּרַד, וְאַחֲרֵי-כֵן בָּא לְבֵיתוֹ וְאָמַר בְּשַׁבַּת-קָדְשׁ: אֲסַפֵּר לָכֶם עֲנִיָּן נְסִיעָה שְׁלִי. וְסֵפֶר הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל הַזְּכוּב וְהַעֲבִישׁ וְכוּ' בְּסִפּוּרֵי-מַעֲשִׂיּוֹת (מַעֲשֵׂה ז'); וְאֵינִי מִי שְׂיֻדַּע מַה שְׂיָכוֹת יֵשׁ לְמַעֲשֵׂה זֹאת לְעֲנִיָּן נְסִיעָתוֹ, וְאֵנִי לֹא זָכִיתִי לְהִיּוֹת אֹז אֶצְלוֹ. גַּם סֵפֶר אֹז הַמַּעֲשֵׂה מִהֶרֶב, שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן יָחִיד וְכוּ' (מַעֲשֵׂה ח'). אַחֲרֵי-כֵן נָסַע רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה לְמַעַדְוֵי-בִקְעָה, כְּדַרְכּוֹ בְּכָל שָׁנָה, וְאָמַר שֶׁם תּוֹרָה וְחֹזֵר לְבֵיתוֹ. בְּהַדָּשׁ אֶלּוּל הָיוּ הַנְּשׂוּאִין שָׁלוֹ עִם אִשְׁתּוֹ הַשְּׁנִיָּה, וְגַם אֹז לֹא זָכִיתִי לְהִיּוֹת, וְאָמַר אֹז, שֶׁכָּל מִי שֶׁהָיָה אֶצֶל הַחֶפְזָה שָׁלוֹ, מְחַלּוֹ לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו.

וְקִדְּם הַחֶפְזָה הַזֹּהִיר מְאֹד אֶת אִישׁ אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי-שְׁלוֹמֵנוּ, וְגִרְשׁוֹ לְחוּץ, וְאַחֲרֵי הַחֶפְזָה חָזַר וְקָרְבוֹ. וְאָמַר, שֶׁהָיָה צָרִיךְ שְׂיִמְחִלוּ לוֹ עֲוֹנוֹתָיו, וְלֹא הָיָה לוֹ שׁוּם עֲוֹן שְׂיִמְחִלוּ לוֹ וְכוּ'. וְהַדָּבָר פְּלֵא. וְכָבֵר יָדַעְנוּ, שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְהִבִּין הַיֵּטֵב דְּבָרֵי הַצְּדִיקִים הָאֲמִתִּיִּים, שֶׁמִּדְּבָרִים לְפָעַמִּים דְּבָרֵי פְּלֵאוֹת, בְּפָרֵט דְּבָרֵי רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה, שֶׁהָיוּ עִמָּקִים מְאֹד מְאֹד:

כה

בְּסוּף אֵלוֹל, סְמוּךְ לְרֵאשֵׁי הַשָּׁנָה, הָיוּ מְצַפִּים בְּמֵאֵה־לּוֹב, שְׂיָבֹוא חוֹתְנֵי לְבֵיתוֹ, וְאֵנִי הִתְחַלְתִּי לְהִכִּין עֲצָמִי לְנִסְעַ לְבֶרֶסְלָב עַל רֵאשֵׁי הַשָּׁנָה, וְזוֹנְתִי יָדְעָה מְזֹה, וְרָצְתָה לְמַנְעַ אוֹתִי, וְלֹא הוֹעִיל כְּלָל. וְנִסְעֵתִי לְרַבְנֵנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה קִדְם שְׁבֵת שְׁלֹפְנֵי סְלִיחוֹת, וּבֵאתִי לְקַהֲלַת נְעֻמִירוֹב עַל שְׁבֵת, וְאָכַלְתִּי אֶצֶל אַחוֹתִי, אֵךְ הָיִיתִי גַם בְּבֵית אָבִי, נָרוּ יֵאִיר, לְקַבֵּל פָּנָיו. וּבְכֵר הִתְחִיל לְהִתְפַּיֵם עִמִּי קֶצֶת, כִּי רָאָה וַיֵּדַע, שְׂבוֹדָאִי לֹא יִמְנַע אוֹתִי, וְגַם הַבֵּין, שְׂכּוֹנְתִי לְשָׁמַיִם. בְּמוֹצָאֵי־שְׁבֵת נִסְעֵתִי מִיָּד לְבֶרֶסְלָב, וּבֵאתִי קִדְם הַסְּלִיחוֹת לְבֶרֶסְלָב, וְזָכִיתִי לְרֵאוֹת פָּנָי קִדְשׁוֹ בְּעֵת שְׂנַכְנַם לְבֵית־הַמְּדַרְשׁ לֹמֵר סְלִיחוֹת עִם הַצְּבוֹר, וְאַחַר הַסְּלִיחוֹת נִכְנַסְתִּי אֶצֶלוֹ וְדִבֵּר עִמִּי הִרְבֵּה, בְּחִסְדֵי הַשֵּׁם, וַיִּשְׁבַּתִּי כָּל הַשָּׁבוּעַ בְּבֶרֶסְלָב, עַד שֶׁהִגִּיעַ רֵאשֵׁי־הַשָּׁנָה שְׁנַת תַּקְס"ח, שֶׁחָל אֲזוֹ בַּיּוֹם שְׁבֵת קִדְשׁוֹ. בְּרֵאשֵׁי־הַשָּׁנָה שְׂמַעְתִּי מִפִּיו הַקְּדוֹשׁ תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה "חֲדֵי רַבִּי שְׂמַעוֹן וְכוּ' (לְקוּטֵי מוֹהֲר"ן סִימָן ס"א), וְשֵׁם, בְּאוֹתָהּ הַתּוֹרָה, גָּלָה מַעֲגִינֵן הַסֵּפֶר שְׂנַעֲשֶׂה עַל־יָדֵי מַחְלַקַת בְּחִינַת: וְסֵפֶר כְּתָב אִישׁ רִיבֵי וְכוּ', וְלֹא יָדַעְנוּ אֲזוֹ מַה מְרַמֵּז:

כו

וְאַחַר־כֵּן זְכִינוּ שְׂבֵאוֹתוֹ הַשָּׁנָה נִדְפַס סֵפֶרוֹ הַקְּדוֹשׁ "לְקוּטֵי־מוֹהֲר"ן"; וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כֵּן הָיָה.

בְּקִי"ץ תַּקְס"ז הַנ"ל, אַחַר פְּטִירַת אִשְׁתּוֹ, זְכוֹרֵנָה לְבִרְכָה, וְאַחַר שְׂנַסְעֵנוּ מֵאֵתוֹ, בְּעֵת חֲזִירַתוֹ מִדְּרָבוֹ לְבֵיתוֹ, בָּא עָלָיו בְּדֶרֶךְ חָלִי הַהוֹסֵט [שְׁעוֹל] רַחֲמָנָא לְצִלָּן, וְתַכְפֵּה שְׂעֵשֶׂה הַהוֹסֵט הָרֵאשׁוֹן, אָמַר תַּכְפֵּה שְׂיִסְתַּלַּק, וְהִתְחִיל מִיָּד לְדַבֵּר מֵהַסְּתַלְקוֹתוֹ. וְאַחַר־כֵּן בָּא לְבֵיתוֹ, וְחָלִי הַהוֹסֵט רַחֲמָנָא לְצִלָּן הוֹלֵךְ וּמִתְנַבֵּר. וְדִבֵּר הִרְבֵּה מַעֲגִינֵן הַחוֹלְלָת שְׁלוֹ,

שְׁהוּא מְסַכֵּן מְאֹד, וְצוּחַ לְהִתְפַּלֵּל עָלָיו. וְאֲנִי לֹא הָיִיתִי אֲזַי אֶצְלוֹ, כִּי
 הָיִיתִי עֹצוּר בְּמֵאֵהֶלֶב כַּנִּל, וְרַבִּי נִפְתָּלִי חֲבָרִי הוֹדִיעַ לִי תַכְפֵּף אֶת עַצְמֹ
 הַצָּרָה הַמְּרָה הַזֹּאת, וּבְשִׁמְעֵי: עֲמַדְתִּי מִרְעִיד וּמִשְׁתוּמָם, נִעְנִיתִי מִשְׁמַע,
 פְּלָצוֹת בַּעֲתָתָנִי; וְהוּא זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה דְבַר הַרְבֵּה מִעֲנִין הַסְתַּלְקוֹתוֹ,
 שְׁהִיהָ צָרִיד שְׁיִהְיֶה לוֹ שְׂשִׁים גְבוּרִים (כְּמוֹ שְׁהִיהָ לְהַפְעֵל-שֵׁם-טוֹב),
 וְעוֹד בְּמֵה שִׁיחוֹת כְּאֵלֶּה; וּמִעֲנִין קָבְרוּ, שְׁהִיהָ רְצוֹנוֹ לִסַּע לְאַרְצֵי-יִשְׂרָאֵל,
 אֲךָ אֵינּוּ יוֹדַע בְּכַחוֹ אִם יוּכַל לְהַגִּיעַ לְשָׂם, וְגַם שָׂם לֹא יָבוֹא אָדָם עַל
 קָבְרוֹ, וְלֹא יִהְיֶה לְהַעוֹלָם עֶסֶק וְעִשְׂיָה עִם קָבְרוֹ וְכוּ', וּקְצַת מִזֶּה נִכְתַּב
 בְּכָר (חֲנִי מוֹהֲרִין קס"ב), וְאֲנִי לֹא הָיִיתִי בְּכָל זֶה. אַחֲר־כֵּן בָּאתִי עַל
 רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה, בְּנִזְכַּר לְעִיל, וְאֲזַי אָמַר תּוֹרַה הַנִּל, וְאַחַר רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה
 כְּתִבְתִּי הַתּוֹרָה לְפָנָיו. וְהָיִיתִי צָרִיד לְנִסֵּעַ לְנַעֲמִירוֹב, וְלֹא אֶסְתַּיַּע
 מִלְּתָא, וְלֹא נִסְעֵתִי אֲזַי, וְנִתְעַכְבְּתִי בְּפָרְסֶלֶב עַד אַחַר יוֹם-הַכַּפּוּרִים.
 אַחַר יוֹם-הַכַּפּוּרִים. הַזְמִין לִי הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ עֲגָלָה עִם אֲנָשִׁי-שְׁלוֹמֵנוּ,
 שְׁהִיהָ לָהֶם עֶסֶק גָּדוֹל בְּמֵאֵהֶלֶב, וְנִתְרַצוּ לְקַבֵּל אוֹתִי עִמָּהֶם, וּקְבַלְתִּי
 רְשׁוֹת מִרְבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה, וְנִסְעֵתִי עִמָּהֶם עַד קְהַלְת־קֹדֶשׁ טוּלְטְשִׁין,
 כִּי הֵם הָיוּ צָרִיכִין לְעַקֵּם דְּרָכָם לְמֵאֵהֶלֶב דְּרָךְ טוּלְטְשִׁין; וְהַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ,
 בְּרַחֲמָיו וְנִפְלְאוֹתָיו הַנּוֹרָאִים, הוּא מְסַבּוֹת מִתְהַפֵּךְ, וְחוֹשֵׁב מִחֲשָׁבוֹת
 בְּכָל עֵת לְתַקּוֹן הָעוֹלָם בְּכָל־לַיּוֹת, וּלְתַקּוֹן כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ וְכָל נִיצוּץ
 בְּפִרְטוּיּוֹת וְכוּ', וְסַבֵּב בְּדִרְכָיו הַנִּפְלְאִים וְנִלְגַל עִם הָאֲנָשִׁים שֶׁנִּסְעֵתִי
 עִמָּהֶם, שְׁיִחְזְרוּ מִטוּלְטְשִׁין לְבֵיתָם, כִּי נוֹדַע לָהֶם שֵׁם בְּטוּלְטְשִׁין, שֶׁלֹּא
 יוּכְלוּ לְהַשִּׁיג מִבְּקָשָׁם שֵׁם עֲתָה בְּמֵאֵהֶלֶב, לְקַבֵּל מְעוֹת בְּעַד
 הַ"פּוֹדְרָאד" שְׁלָהֶם, וְנִתְיָשְׁבוּ לְחֹזֵר לְבֵיתָם (וּבְאַמַּת הַטַּעַם אוֹתָם, כִּי אֲזַי
 דִּיקָא הָיוּ יְכוּלִים לְקַבֵּל מְעוֹת, בְּאֲשֶׁר נוֹדַע לָהֶם אַחֲר־כֵּן, וְעַל-יְדֵי
 שְׁחִזְרוּ לֹא קָבְלוּ מְעוֹת עַד הַיּוֹם), וּבָאוּ אֵלַי וְאָמְרוּ לִי, שֶׁהֵם מְכַרְחִים
 לְחֹזֵר, אֲךָ יֵשׁ לָהֶם צַעַר מֵה שְׂאִין לִי עֲגָלָה לְמֵאֵהֶלֶב, עַל-כֵּן חִפְשׁוּ

ומצאו עגלה, שהולכת עם משאוי זכוכית למאהלוב, שאוכל לנסע עמה. עניתי ואמרתי: לחזור למאהלוב: אין כבודי לפע עם משאוי כזה, כי לנסע לרבנו זכרוננו לברכה, כדאי לנסע אפלו בבזיון ואפלו לילך רגלי, אבל לחזור לביתי איני רוצה עם עגלה כזאת. וחזרתי עמם יחד לפרסלב לרבנו זכרוננו לברכה, וראיתי שהיא ישועת השם והשגחתו הנפלאה עלי. ותכף בשחזורנו ונסענו לפרסלב, נתעורר עלי שמחה ובכיה מחמת שמחה, ובאתי לרבנו זכרוננו לברכה בערב, ופניו הקדושים היו מאירים באור נפלא, והשבעתי בצחצחות נפשי בשזכיתי לחזור ולראות פניו המאירות מה שפדעתי היה לבלי לראותו עוד זמן רב. כי ממאהלוב לא הייתי יכול לבוא אליו בתמידות במקום כנזכר לעיל. בפרט שידעתי שרבנו זכרוננו לברכה מוכן לנסע ללמברג תכף אחר יום טוב, על כן היה לי לשלל גדול יקר מפל הוון מה שזכיתי עוד לבוא לפני הדרת קדשו הנורא. וגם מצאתי אצלו חברנו רבי נפתלי שנתעבב עדין שם ועוד איזה חברים, והיה עת רצון ואכלנו עמו יחד בשמחה והתקרבות גדול.

בבקר שהוא יום שני אחר יום הכפורים שהוא יום רביעי בשבוע, בעת שהייתי מעטף בטלית ותפלין בין תפלת שמונה-עשרה לאשרי-ובא-לציון, בא אלי פתאם המשרת מיכל, שהיה משרת את רבנו זכרוננו לברכה, וקרא אותי בזריזות לרבנו זכרוננו לברכה. ותכף סלקתי את הטלית ותפלין מעלי, ורצתי אליו, ומצאתיו בבית הגדול. ענה ואמר לי: הראיני מיד הספר שלך, דחינו שכתבתי בו כל התורות שלו, שברכתיו פה, כנזכר לעיל (סימן ט); ותכף רצתי והבאתיו אליו זכרוננו לברכה. ולקח הספר מידי, ובמקום שעמד, שם התחיל לפתחו ולעין בו, והפך בו ופתחו בכמה מקומות, ועין בהם קצת, ואחר-כך

עָנָה וְאָמַר לִי: לֵךְ וְקַח נֶזֶר וּכְתֹב עָלָיו הַתְּחִלּוֹת מִכָּל הַתּוֹרוֹת הַנִּמְצָאִין בְּזֶה הַסֵּפֶר. וְכֵן עָשִׂיתִי מִיָּד, וְהִלְכֹתִי לְבֵית אַחֵר וְהַתְּחִלְתִּי לְכַתֹּב, עַד שֶׁנִּמְרַתִּי.

סְמוּךְ לְגִמְרַת חֵזֶר וּבֵּא הַמְּשֵׁרֶת הַנִּזְכָּר לְעֵיל וְקָרָא אוֹתִי בְּבִהְלָהּ, וְאָמַר שָׂרְבְנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה לְבִרְכָה צְוָה שֶׁתִּכְרַף אָבוֹא אֵלָיו עִם הַסֵּפֶר וְהַנֶּזֶר וְכִלִּי כְּתִיבָהּ. וְתִכְרַף רְצִיתִי וּבֵאתִי אֵלָיו וּמִצָּאתִיו בְּחֶדְרוֹ. וְתִכְרַף אָמַר לִי שֶׁב וַיִּשְׁבֹּתִי לְפָנָיו וְהוֹצִיא הַסֵּפֶר שָׁלוּ שֶׁהַתְּחִלְתִּי לְהַעֲתִיקוֹ מִזְמַן רַב וְלֹא נִגְמַר כְּמִבְּאֵר לְעֵיל (סִימָן י"א) (הוּא הַסֵּפֶר הַנִּשְׁרָף). וְאֲנִי כְּבָר הִיִּיתִי מְצַפֶּה בְּמָה וּכְמָה פְּעָמִים מְתִי אֲזַכֶּה לְגַמֵּר הַעֲתִיקָתָהּ זֶה הַסֵּפֶר הַנּוֹרָא הַנֶּעְלָם מֵעֵין כָּל וְכוּ'. וְאִזּוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם נִתְגַּלְגְּלוּ רַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׁזָכִיתִי לְגַמְרוֹ. וַיִּשְׁבֹּתִי אֲנִי לְפָנָיו בְּמָה שָׁעוֹת, וְהוּא קָרָא מִלָּה בְּמִלָּה וְאֲנִי כְּתִבְתִּי עַל הַסֵּפֶר בְּדִיו עַד שֶׁנִּמְרַתִּי. וְכָל אֲנָשִׁי-שְׁלוֹמֵנוּ יָשְׁבוּ מִחוּץ לְחֶדֶר וְאֲנִי יָצֵאתִי אַחֵר כָּךְ מִלְּפָנָיו, וְכַמְעַט לֹא יָדַעְתִּי בֵּין יוֹם לְלַיְלָה. אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָדַעְתִּי כָּלֵל מַה שֶׁכְּתִבְתִּי אֵף עַל פִּי כֵן מְעַט דְּמַעַט שֶׁהַתְּנוּצִין בְּדַעְתִּי אֵיזוֹהָ הָאֵרָה בְּעֵלְמָא מְרַחוּק מִגְּדֻלַּת נְפִלְאוֹת נוֹרָאוֹת הַסֵּפֶר הַזֶּה הִלְהִיב לְבִי וְדַעְתִּי מְאֹד, שֶׁכַּמְעַט לֹא יָדַעְתִּי הֵיכָן אֲנִי בְּעוֹלָם. וְעַדִּין אֵינִי יוֹדֵעַ מַה זֶה עָשָׂה הַשֵּׁם עִמִּי חֶסֶד כְּזֶה שְׁזָכִיתִי לְכַתֹּב דְּבָרִים כְּאֵלֶּה. בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל לְחַיִּיבִים טוֹבוֹת שֶׁנִּמְלְגִי כָּל טוֹב כְּזֶה.

בַּיּוֹם חֲמִישִׁי נִסְעֵתִי לְנַעֲמִירוֹב, וְחִזְרֹתִי מִשָּׁם וְנִתְעַכְּבְתִּי אֲצֵל רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה בְּבִרְסָלָב עַד אַחֵר שֶׁמַּחַת תּוֹרָה וְזָכִיתִי לְשָׁמַע בְּמָה תּוֹרוֹת וְשִׁיחוֹת נוֹרָאוֹת. בְּאֶסְרוּ חַג זְרוּ עֲצָמוּ לְנִסֵּעַ מִיָּד לְלִמְבִּרְגָּה, וְלֹא רָצָה עוֹד לְהִרְבּוֹת דְּבָרִים עִמִּי כִּי כְּבָר דִּבְרַתִּי עִמּוֹ הִרְבָּה בְּכָל הַעֵת הַהִיא, וְלָקַח מֵאֵתִי הַסֵּפֶר הַהוּא הַנִּזְכָּר לְעֵיל הֵינּוּ הַסֵּפֶר שֶׁל הַתּוֹרוֹת שָׁלוּ שֶׁהָיוּ כְּתוּבִים אֲצֵלִי שֶׁנִּקְרָא עֲתָה לְקוֹטִי מוֹהֲרָ"ן. כִּי גַם אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים בָּעֵת שֶׁנִּסְעֵתִי מֵאֵתוֹ בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹן רָצָה לָקַח מֵאֵתִי

הספר הזה. אך אחר־כך חזר מדעתו ולא לקחו. ואחר־כך כשחזרתי
 אצלו כנזכר לעיל ונתעכבתי עד הנה לקח מאתי הספר. ועדין לא
 ידעתי אז מה פונתו בזה, כי עדין לא גלה לשום אדם שרצונו להדפיס
 ספרו. אדרבא תמיד היתה דרכו להזהיר לבלי לגלות תורתו לאחרים
 שאינם מאנשי־שלומנו.

והנה בעת שהיה מוכן רבנו זכרוננו לברכה לנסע ללמברג, הייתי
 נבהל ונחפז מאד, כי גם אנשי־שלומנו הנגידים, שלקחו אותי
 בתחלה למאהלוב וחזרו, כנזכר לעיל, עתה חזרו ונסעו למאהלוב, ולא
 רצו לקח אותי, ואחר הפצרות שלי נתרצו לקבל אותי עמם. והם רצו
 ללוות את רבנו זכרוננו לברכה עד קהלת־קדש קראסני ומשם יסעו
 למאהלוב, והם נסעו מיד עם רבנו זכרוננו לברכה, עד קהלת־קדש
 קראסני, וצוו שאסע אחריהם עם שאר העגלות דפה, שיילו את רבנו
 זכרוננו לברכה עד שם, ושם יקבלו אותי למאהלוב. והעגלות, שרצו
 ללוות, נתעכבו קצתם אחר שכבר נסע רבנו זכרוננו לברכה, כי נסע
 בחפזון, והיה לי צער גדול, כי נכספתי מאד אולי אזכה לשבע
 שמחות, ראית פניו הקדושים, ואולי אזכה לשמע עוד איזה דבור מפיו
 הקדוש, על־כן היה לי צער גדול מהעכוב. והשם יתברך עזר לי ונסעתי
 אחריו, ולא יכלתי להשיג העגלות שאלו, ומחמת הבהלה שכחתי התכה
 שלי עם הפתבים שלי בדרך, בקהלת־קדש פיטשרע, והכרחנו לשלח
 אחריהם, והחזירו לי בדרך, במקום שעמדו לפוש. ומצאתי את רבנו
 זכרוננו לברכה ולא דבר עמי כלל. ותכף כשבאתי להכפר שעמד שם,
 אחר שעה קלה נסע משם כי הוא בא לשם מכבר ואני הייתי מכרח
 להתעכב שם לתן מספוא לסוסים. ואחר־כך נסעתי משם, והייתי גם
 כן נבהל ונחפז מחמת שלא יכלתי להשיגו, ובתוך כך פנה היום והגיע
 הלילה והיה רפש וטיט ונסענו לאט. והייתי מתירא אולי נסע רבנו

זכרונו לברכה לאיזה אכסניא בסוד, ואיש לא ידע היכן הוא כְּדָרְכוּ
 על פי רב (ובכמו שְׁעָשָׂה בּוֹיְנִיצָא וכו') ויכול להיות שלא ידע היכן הוא
 ובבקר יסע לְדָרְכוּ ולא אֶזְכְּרָה לְרֵאוֹתוֹ, על כן הייתי מְרֹוד בְּצַעַר וְנִחְפֹּז
 מְאֹד.

אחַר־כֵּן איזה שְׁעָה בלילה באתי לקהלת קראסני, ונודע לי מיד
 האכסניא שלו. כי שם לא הסתיר עצמו וידעו כל בני העיר
 ממנו. ובאתי למקום האכסניא שלו. ובתחלה לא קרב אותי כלל. אחר
 סעדת הלילה נכנסתי אליו לחדרו ועוד שאר אנשי-שְׁלוֹמֵנו עָמְדוּ
 לְפָנָיו. עָנָה וְאָמַר לי על מה אתה בְּמָרָה שְׁחוּרָה אֶפְשָׁר אֶתָּה מִתְחַרֵּט
 על מה שְׁהִתְחַלַּת. וְעַמְדָתִי נִכְלָם וּמִתְבַּיֵּשׁ וְעֵנִיתִי בְּשִׁפְהָ רָפָה לֹא, הֵינּוּ
 שְׂאֵנִי מִתְחַרֵּט חֵם וְשָׁלוֹם על מה שְׁהִתְחַלַּתִּי. עָנָה וְאָמַר אִם־כֵּן על מה
 אתה בְּמָרָה שְׁחוּרָה הַשְּׁבִיתִי שְׂאֵנִי רוּצָה לְהִיּוֹת אִישׁ כָּשֶׁר, עָנָה וְאָמַר
 אִם־כֵּן שְׂאֵתָה רוּצָה לְהִיּוֹת אִישׁ כָּשֶׁר מָה לָךְ לְדַאֵג הֲלֹא כָּל הָעוֹלָם
 יִגְעִים וְטוֹרְחִים בְּשִׁבְלֶךָ, (וְאָמַר בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֶנּוּ בְּזֶה הַלִּשׁוֹן "דִּיא גֵּאֲנָצֶע
 וועלט האַרְיוֹועט אויף דיר"). זֶה נוֹסֵעַ לְבִרְעִסְלָא וְזֶה נוֹסֵעַ לְכָאן הַכֹּל
 בְּשִׁבְלֶךָ. וְהַחִיָּה אוֹתִי מְאֹד בְּדַבְּרֵי הַקְּדוּשִׁים הָאֵלֶּה.

וְאִז נִפְתַּח פִּי וְדִבַּרְתִּי לְפָנָיו, וְעֵנִיתִי וְאָמַרְתִּי הֵייתִי סְבוּר שְׁלֹא אֶרְאֶה
 אֶתְכֶם עוֹד הַיּוֹם, וְהִנֵּה זְכִיתִי לְרֵאוֹתְכֶם וְלְדַבֵּר עִמָּכֶם. עָנָה וְאָמַר:
 אֲנַחְנוּ צְרִיכִים בּוֹדְאֵי לְרֵאוֹת עֲצָמֵנוּ וְעוֹד אָנוּ עֲתִידִין לְרֵאוֹת עֲצָמֵנוּ זֶה
 עִם זֶה עוֹד הַפֵּעַם וְעוֹד הַפֵּעַם וְכוּ'. וְחֹזֵר עֲנִין זֶה כְּמָה וְכְמָה פְּעָמִים,
 וְהַבְּטִיחַ לי מְרַחֵק, שְׂאֶזְכֶּה לְהִתְרֵאוֹת עִמּוֹ פָּנִים בְּפָנִים כְּמָה וְכְמָה
 פְּעָמִים, לְעוֹלָמִי עַד וְלִנְצַח נְצָחִים. כִּי בְּאוֹתוֹ הָעֵת כָּבַר נִסְעֵתִי אַחֵר
 יוֹם־הַכַּפּוּרִים לְמֵאֵה־לוֹב, וְהֵייתִי סְבוּר, שְׁלֹא אֶרְאֶה אוֹתוֹ עוֹד, וְאַחֵר
 כֵּן זְכִיתִי לְחֹזֵר וְלִבּוֹא אֵלָיו כִּנ"ל וְלִכְתּוֹב סֵפֶר הַנּוֹרָא הַנ"ל וְלִשְׁמַע מָה
 שְׁשָׁמַעְתִּי וְלְהִיּוֹת אֶצְלוֹ כָּל יְמֵי הַסְּפוֹת וְשְׁמִינֵי־עֶצְרַת וְשְׁמַחַת־תּוֹרָה.

ואחר־כֵּן הֵיְתִי סְבוּר, שְׁלֹא אֶזְכֶּה לְרֹאוֹתוֹ אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְעֶזְרָנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ גַּם לְלוֹוֹתוֹ, וְכֵן אַחֲר־כֵּן הֵיְתִי סְבוּר בְּכָל פֶּעַם, שְׁלֹא אֶרְאֶהוּ עוֹד, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עֶזְרָנִי בְּמָה פְּעָמִים, פֶּעַם אַחַר פֶּעַם, לְחֹזֵר וְלְרֹאוֹתוֹ מִחֻדָּשׁ, וְהוֹסִיף בְּחֶסֶדוֹ הַנִּפְלֵא וְהַבְּטִיחָנִי מִרְחוֹק לְהִתְרַאוֹת עִמּוֹ פָּנִים אֶל פָּנִים עוֹד בְּמָה וּבְמָה פְּעָמִים וְכוּ' בְּנִ"ל.

אַחֲר־כֵּן בִּבְקֶר עֲמַד בְּזִרְיוֹתַי, וְלֹא רָצָה לְדַבֵּר עוֹד עִם שׂוֹם אָדָם וְנִסַּע בְּזִרְיוֹת מִיָּד. וְאַנְחָנוּ עֲדִין הָיָה בּוֹעֵר לְבַבְנוּ לְחֹזֵר וְלְהִשְׁבִּיעַ עֵינֵינוּ בְּרֵאִית פָּנָיו הַקְּדוּשִׁים וְלִשְׁמַע עוֹד דְּבוּרִים מִפִּיו הַקְּדוּשׁ וְהוּא נִסַּע בְּמַהִירוֹת מִהֶאֱכַסְנָא. וְאַנִּי הִתְחַלֵּתִי לְרֹדֵף אַחַר הָעֲגֹלָה, אַף עַל פִּי שְׁבוּדָאֵי קָשָׁה לְהַשְׁיֵג בְּרַגְלִים עֲגֹלָה עִם סוּסִים חֲזָקִים, אַף עַל פִּי כֵן אִמַּרְתִּי וַיְהִי מָה אַרְוָצָה, אוֹלֵי יִסְבֵּב הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שְׂאֵזְכָּה לְהַשְׁיֵג הָעֲגֹלָה. וְכֵן הָיָה שְׂרָצָתִי אַחַר הָעֲגֹלָה בְּבֵרֶת אֶרֶץ וְאַחֲר־כֵּן הִגִּיעוּ לְאַיִזָּה הַר וְהוֹרִידוּ הָעֲגֹלָה לְאֵט בְּנֶהוּג. וְאַחֲר־כֵּן עָבְרוּ אֵיזָה גֶּשֶׁר וְשָׁם הַקְּדִים עֲצְמוּ אַחַד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוּמֵנוּ וְעֲמַד שָׁם כְּדִי לְחֹזֵר וְלְהִתְרַאוֹת פָּנִים עִם רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה כִּי יָדַע שְׂרַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה לֹא יִרְצָה לְדַבֵּר עִמּוֹ בְּהֶאֱכַסְנָא עַל כֵּן הַקְּדִים עֲצְמוּ לְשָׁם. וּמַחֲמַת זֶה נִתְעַכַּב רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה מְעַט שָׁם וְגַם מַחֲמַת עַבּוּבִים מִהֶהָר וְהַגֶּשֶׁר בְּנִזְכָּר לְעִיל עַל־יָדֵי זֶה הַשְּׂגָתִי אוֹתָם, וְחִזְרְתִּי וּבֵאתִי לְפָנֵי הַדְּרַת קְדָשְׁתוֹ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה וְחִבְרִי רַבִּי נִפְתְּלִי בְּשִׂרְאָה שְׂאֵנִי רֵץ אַחֲרָיו רֵץ גַּם כֵּן אַחֲרָי, וְכֹא הוּא גַם כֵּן לְפָנֵי רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה וְעֲמַדְנוּ שָׁם לְפָנָיו אֲנַחְנוּ שְׁלִשָּׁה וְהַסְּבִיר לָנוּ פָּנִים.

עָנָה וְאָמַר מָה אַתֶּם רוֹצִים אוֹ שְׂאֵבְרֵךְ אֶתְכֶם אוֹ שְׂאֵמַר לָכֶם תּוֹרָה. עֲנִיתִי וְאִמַּרְתִּי הַבְּרָכָה תְּבָרְכוּ אוֹתְנוּ אִם יִרְצָה הַשֵּׁם בְּשִׂתְחֹזְרוֹ לְבֵיתְכֶם אֵךְ תּוֹרָה תֵּאמְרוּ לָנוּ מִיָּד. כִּי יָדַעְתִּי שְׂאֵם לֹא נִשְׁמַע מִיָּד הִיא פְּסִידָא דְלֹא הָדָר עַל כֵּן בְּחִרְתִּי שְׂאֵמַר תּוֹרָה. עָנָה

ואמר אספר לכם מה שאני נוסע ואז גלה לנו הסוד מהצדיקים, שכל
 אחד בונה משכן וכו', שהוא מתברר להתורה "אזמרה לאלקי",
 ששמעתי מפיו הקדוש בשמיני-עצרת העבר, בנדפס בסימן רפב.
 וסיים: באמת אמרו: החזן רואה היכן התינוקות קורין (ועדין אני יודע
 מה שיכות יש לזה לנסיעתו ללמברג, רק מעט דמעט מתנוצץ לי איזה
 רמז בעלמא מזה), וכשסים התורה, קבל רשות מאתו ר.מ. זה, שעמד
 שם בתחלה, ואחר-כך נשק אותו בידו, ואחר-כך קבלתי אני רשות
 ונשקתיו בידו, וכן חברי רבי נפתלי אחרי קבל רשות ונשקו בידו. ואז
 נסע מאתנו לדרכו ללמברג, ואנחנו רצנו אחריו, וכל זמן שראיתי
 בעיני העגלה, רצתי אחריו, עד שנתעלמה מעיני, ואז חזרתי. ועדין לא
 התפללתי שחרית, והיינו רחוקים מהעיר, והזמין לנו השם יתברך
 עגלה, שהלכה להעיר, וחזרנו עמה להעיר והתפללנו. ברוך השם,
 שגמל עמי חסדו לנצח וזכני לכל זה.

אחר-כך נסעתי למאהלוב מקראסני ובאתי לבית חותני; וכבר בא
 חותני לביתו, ובודאי הראה לי פנים זוועפות, כי לא היה
 רוחו נוחה כלל מענין נסיעתי לרבנו זכרנו לברכה, כנ"ל, בפרט
 שבעת שנתמהמתי בברסלב אצל רבנו זכרנו לברכה, באותו הזמן
 חלתה זונתי, תחיה, במאהלוב, והיתה מסכנת, ולא היה שם איש
 שישגיח עליה כלל, כי חותני וחמותי היו בקרמיניץ כנ"ל, ואני נסעתי
 לברסלב והשארתי אותה לבדה בבית עם איזה משרתת. ואחר-כך
 חלתה מאד, ולא היה מי שישגיח עליה בביתה, כי-אם בני העיר. והיה
 רעש גדול מזה במאהלוב, וכבר נודע לי ענין זה בהיותי בברסלב,
 שהודיע לי איש אחד מזה בליל שמחת-תורה, ואני הודעתי זאת תכף
 לרבנו זכרנו לברכה, והוא זכרנו לברכה אמר אחר-כך, בפקר,
 תורה נפלאה, ונכנס גם ענין זה בתוך תורתו הקדושה, בדרבו תמיד,

שָׁכַל מַה שֶׁעָבַר בְּעוֹלָם, בְּפֶרֶט מַה שֶׁהָיוּ מְדַבְּרִים לְפָנָיו, הַכֹּל נִכְלָל וְנִכְבָּס בְּתוֹרַתוֹ הַקְּדוּשָׁה, כִּי תוֹרַתוֹ הַקְּדוּשָׁה הִיְתָה כְּלִלִיּוֹת נִפְלְאָ וְנוֹרָא מְאֹד מְאֹד. הֵן עַל כָּל אֵלֶּה אַחֲר־כֵּן כְּשֶׁבִּאתִי לְחוֹתְנִי, חָרָה אַפּוֹ מְאֹד עַל אֲשֶׁר הִשְׁאַרְתִּי זוּגְתִי לְבִדּוּד וְאַחֲר־כֵּן חָלְתָה בְּנִ"ל. אָבֵל אֲנִי לֹא שִׁמְעֵתִי כָּל זֶה כְּלָל, כִּי יַדְעֵתִי, שְׂאֵם הוּא הִיָּה יוֹדֵעַ חֵלֶק מֵאַלְף מִמַּה שֶׁשִּׁמְעֵתִי וּפְעֻלָּתִי בְּאֵלוֹ הַיָּמִים, שְׂזֻכִּיתִי לְהַסְתוֹפֵף בְּצֵל קְדֻשַׁת רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה, הִיָּה בְּיָדָיו מִסְכָּים עַל נִסְיַעֲתִי וְהִיָּה מְנַשֵּׁק בְּפוֹת רַגְלִי. כִּי אֲדַרְבָּא, מַה שֶׁנִּשְׁאַרְהָ בְּתוֹ, הִיא זוּגְתִי, בְּחַיִּים, הַכֹּל הִיָּה בְּכַח תְּפִלוֹת רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה וְתוֹרַתוֹ הַקְּדוּשָׁה. כִּי תִכְףּ בְּבִקְרָה, בְּשִׁבְתָּ הַנִּ"ל, דִּבֶּר בְּתוֹרַתוֹ הַקְּדוּשָׁה מֵעַנְיָן שִׁבְתָּ, שֶׁהִיא בְּחִינַת בְּתוּזוּג שֶׁל כְּלָל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת אֲשֶׁתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה וְכוּ', וַיַּדְעֵתִי שֶׁשֵּׁם לְבוֹ לְדַבְּרִי, שֶׁהוֹדְעֵתִי לוֹ בְּלִיל שִׁבְתָּ קְדֻשָׁה, וְעָשָׂה לָּהּ טוֹבָה גְּדוּלָּה.

וְהִנֵּה רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה נָסַע לְדַרְכּוֹ לְלַמְּבָרְגָה, וְנִתְעַכַּב שָׁם כָּל הַחֶרֶף, וְלֹא חָזַר לְבֵיתוֹ עַד אֲמֻצַּע הַקַּיִץ, בְּפֶרֶשַׁת בְּלֶק. וְכֹל מַה שֶׁעָבַר עָלָיו שָׁם, אֵין מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְסַפֵּר מְזֵה, כִּי לֹא זְכִיתִי לְהִיּוֹת אֲצֵלוֹ אֲפִלוּ פַּעַם אַחַת בְּלַמְּבָרְגָה, וְאֲנִי הִיְתִי כָּל אוֹתוֹ הָעֵת בְּמֵאֵה־לוֹב, בְּבֵית חוֹתְנִי. וּבַעֲוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים אֲבִדְנוּ בַּשָּׁנָה הַזֹּאת הַתּוֹרוֹת שֶׁל שִׁבְתָּ חֲנֻכָּה וְשִׁבְעוֹת, כִּי לֹא זְכִינוּ לָבוֹא אֵלָיו לְקַהֲלַת־קְדֻשָׁה לְמַבְרָגָה. וְהִנֵּה בְּאֲמֻצַּע הַחֶרֶף, בְּהִיּוֹתִי בְּמֵאֵה־לוֹב, הוֹדִיעַ לִי חֲבֵרִי רַבִּי נִפְתָּלִי, שֶׁבֵּא מִלְּמַבְרָגָה ר"ד שְׁנַסַּע עִמּוֹ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה, וְסַפֵּר, שֶׁרַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה רוּצָה לְהַדְפִּים סְפָרוֹ, וְשֶׁדָּבַר מְזֵה כָּל הַלַּיְלָה. וְהִיָּה רְצוֹן חֲבֵרִי, גְּרוֹ יְאִיר, שֶׁאִסַּע לְנַעֲמִירוֹב, וּמִשָּׁם אִסַּע עִמּוֹ לְלַמְּבָרְגָה כְּדִי לַעֲסֹק בַּהַדְפָּסָה הַנִּ"ל. וּבַעֲוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים לֹא יִכְלַתִּי לְנַסַּע מֵעַצָּם רַבּוּי הַמְּנִיעוֹת שֶׁלִּי מִכָּל הַצְּדָדִים, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁכָּבַר זְכִיתִי לְשַׁבֵּר בְּמַה מְנִיעוֹת, אַף־עַל פִּי־כֵן מְנִיעוֹת אֵלֶּה, לְנַסַּע לְדַרְדֵּךְ רְחוֹק כְּזֶה לְלַמְּבָרְגָה, לֹא זְכִיתִי

לְשִׁבְרָם, אֵךְ תִּכְרַף הַתַּחֲלָתִי לְחֹשֶׁב מִחֲשָׁבוֹת בְּעֵינַי הַהֲדַפְסָה וְהַתַּחֲלָתִי
 לְסִדֵּר הַקְּדֻמָּה וְשַׁעַר וְכוּ'. אַחֲר־כֵּן נִשְׁמַע, שֶׁרַבְּנוּ נִסְתַּלַּק שָׁם בְּלִמְבָרְג, חֵם וְשָׁלוֹם, וּבְיָדָאֵי הָיָה לִי צַעַר עַד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ, אֵךְ הַבְּנֵיתִי, שֶׁהוּא
 שָׁקָר.

אַחֲר־כֵּן, קָדַם פּוֹרִים, בָּא עֲגָלָה בְּשִׁבְלִי מִבְּרֶסֶלֶב, שֶׁאִסַּע לְשָׁם
 לְעֶסֶק בְּתִקּוֹן הַסֵּפֶר, שֶׁשָּׁלַח רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה מִלְּמַבְרֵג
 אִישׁ אֶחָד, שֶׁיִּדְפֹּס אוֹתוֹ בְּמִדִּינָה זֹאת. וּבֵאתִי לְפָנָה בְּרֶסֶלֶב עַל פּוֹרִים,
 וְנוֹדַע לִי, שֶׁרַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה, בְּרוּךְ הַשֵּׁם, בְּחַיִּים וְשָׁלוֹם, וְהָיִינוּ
 שְׂמֵחִים בְּשִׂמְחַת פּוֹרִים מְאֹד. וְאֲנִי עָסַקְתִּי בְּתִקּוֹן הַסֵּפֶר וְסִדְרָתִי הַכֹּל
 עַל גִּבּוֹן, וְאַחֲר־כֵּן חֲזַרְתִּי לְבֵיתִי, לְקַהֲלַת מְאֵה־לוֹב. וְהָאִישׁ הַגִּ"ל,
 שֶׁרַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה מְסַר לְיָדוֹ הַסֵּפֶר, נָסַע מִפֶּה לְקַהֲלַת אוֹסְטְרֵיָה
 וְהַתְּחִיל לְעֶסֶק בְּהַדְפָּסָתוֹ.

אַחַר פֶּסַח נִפְטַר לְעוֹלָמוֹ חוֹתְנִי, הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק, זְכַר צַדִּיק לְבִרְכָה,
 בְּיוֹם שְׁנֵי י"ט אֲיָר, וְאֲנִי עִמְדָתִי בְּשַׁעַת יְצִיאַת נְשָׁמָתוֹ.
 בְּעַת הַהִיא בָּא רַבִּי שְׂמֵעוֹן, גֵּרוֹ יְאִיר, שֶׁהָיָה עִם רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה
 בְּלִמְבָרְג, וּבָא מִשָּׁם וְהֵבִיא הַמַּפְתָּח, שֶׁמְסַר לוֹ רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה,
 לְקַח הַסֵּפֶר הַנּוֹרָא הַנּוֹכַר לְעִיל וְיִשְׁרָפְנוּ, וְכֵן עָשָׂה, וְלָקַח שְׁנֵי הַסֵּפָרִים,
 וּשְׁנִיָּהֶם אֶחָד, דִּהְיִינוּ סֵפֶר אֶחָד בְּכַתִּיבַת יָדוֹ הַקְּדוּשָׁה, וְסֵפֶר הַשְּׁנִי מֵהַ
 שֶׁאֲנִי הֶעֱתַקְתִּי לְפָנָיו בְּג"ל, וְיִשְׂרַף שְׁנֵיָּהֶם עַל-פִּי פְקַדְתּוֹ. וּכְבָר מִבְּאֵר
 בְּמָקוֹם אַחֵר קִצַּת מְזֵה הַסֵּפֶר (תַּי מוֹהֲר"ן קס"ט), אִיךְ צִוָּה רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ
 לְבִרְכָה לְשָׂרְפוֹ, וּכְמָה דְמַעוֹת שֶׁפָּדַר רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה קָדַם שֶׁיִּצְאָה
 הַגְּזִירָה לְשָׂרְפוֹ: חָבַל עַל דְּאֶבְדִּין וְלֹא מִשְׁתַּכַּחִין, כִּי אָמַר, שֶׁזֶה הַסֵּפֶר
 לֹא יִהְיֶה עוֹד בְּעוֹלָם. אוּי! כְּמָה הָעוֹזֵן גּוֹרֵם, כִּי עוֹזְנוֹתֵינוּ הָטוּ אֵלָה,
 וְחַטָּאתֵינוּ הִסְתִּירוּ טוֹב כְּזֶה מֵאַתְּנוּ; הַמָּקוֹם יִנַּחֵם אוֹתְנוּ מִהֲרָה, אָמֵן,
 כֵּן יְהִי רָצוֹן:

כז

בְּעֶרְבַּ פֶּסַח בְּשָׁנַת תַּקְס"ח הַנִּזְכָּר נִוּלַד בְּנֵי יִצְחָק שְׂיִיחָיָה וְנִכְנָס לְבְרִית
 בְּשָׁבִיעֵי שָׁל פֶּסַח. וְחֹתְנֵי זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה כָּבֵד חָלָה חָלִיו אֲשֶׁר
 מֵת בָּהּ בַּנִּזְכָּר, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְכַנֵּס בְּבֵית הַכְּנֻסָּת לְהִיּוֹת סְנֵדֵק.

וְאֲנִי נִתְעַכְבְּתִי בְּמֵאֵהֶלֶב גַּם בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת וְאַחֲרָיו קָצַת. עַד אֲשֶׁר
 זָכִיתִי בְּפִרְשֵׁת בָּלֶק שְׁהִגִּיעַ לִי יְדִיעָה שֶׁרַבְּנוֹ זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה כָּבֵד
 בָּא לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם וְתַחֲי רֹחֵי מִמֶּשׁ, יִשְׁתַּבַּח שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ לְעַד וּלְנֶצַח
 עַל כָּל הַחֶסֶד הַנִּפְלָא וְהַנּוֹרָא הַזֶּה שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ וְעִם כָּל הָעוֹלָם, מֵהַ
 שְׁזָכִינוּ שְׁחֹזַר רַבְּנוֹ זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה בְּחַיִּים מִלְּמַבְרָג שְׁלֹא עַל פִּי דְרָךְ
 הַטָּבַע כָּלֵל, בְּאֲשֶׁר אָמְרוּ הַרוֹפְאִים שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִיּוֹת כִּי אִם כְּמוֹ
 חֶדֶשׁ אֶחָד וְאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לִסַּע דְּרָךְ כֹּזֵה וְכוּ'. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָשָׂה נִסִּים
 עֲצוּמִים וְנִפְלְאִים וְחֹזַר לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם וְחֵי אַחֲרֵיכֶן בְּנִסְ שְׁתֵּי שָׁנִים
 וְיֹתֵר קָצַת אֲשֶׁר בָּאֵלוֹ הַשָּׁנִים הַחַיָּה אוֹתָנוּ מְאֹד מְאֹד וְגִלָּה תּוֹרוֹת
 וְשִׂיחוֹת וּמַעֲשִׂיּוֹת נִפְלְאוֹת וְנוֹרָאוֹת אֲשֶׁר אֵין דְּגֻמָּתָם.

וּבְגִדְל חֲלִישוֹתוֹ בְּלִי שְׁעוֹר בָּאֵלוֹ הַשָּׁנִים אֲשֶׁר כְּמַעַט שֶׁנִּגְנָע בְּכָל יוֹם
 וְיוֹם, אַף עַל פִּי כֵן עָסַק עִמָּנוּ וְעִם כָּל הָעוֹלָמוֹת וְכוּ' וְכוּ'
 בְּתַקְוִנִים נִפְלְאִים וְכוּ' יוֹתֵר מִבְּתַחֲלָה. אֲשֶׁר לְדַעְתִּי כָּל הַהִשְׁאָרָה
 שֶׁנִּשְׁאָר מִמָּנוּ עִמָּנוּ אֵיזָה הַתְּגַלּוֹת מֵהַשָּׁנוֹת דַּעְתּוֹ הַנּוֹרָאָה, הַכֹּל הָיָה
 בְּכַח הַפְּעֻלוֹת שֶׁל אוֹתָן הַשָּׁנִים הָאֲחֵרוֹנִים כְּפִי שְׂאֵנִי מִבֵּין מִרְחוֹק.
 יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לְעַד עַל כָּל הַטּוֹבָה הַזֹּאת. וְהַמְשִׁים לְבוֹ לְדַבְּרֵי הַקְּדוּשִׁים
 הַנִּיאָמְרִים בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשִׁים וַיַּעֲזֵב בָּהֶם בְּאֵמֶת יָבִין מְעַט עֲצָם הַטּוֹבָה
 וְהַחֶסֶד הַזֶּה מֵהַ שְׁזָכִינוּ לְקַבֵּל מִרַבְּנוֹ זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה וְאֵין לְהַאֲרִיד:

כח

והִנֵּה תִכְּף בְּשׁוֹכֵתִי לְשִׁמְעַ בְּשׁוֹרָה מִזֶּכֶה הַזֹּאת שָׁבָא רַבְּנֵנוּ זְכוֹרֵנוּ
 לְבִרְכָה לְבֵיתוֹ מִלְּמִבְּרָג וְזִרְתִּי עֲצָמִי וְנִסְעָתִי מִיָּד לְפָה בְּרִסְלָב.
 וּבֵאתִי לְכָאן עַל שַׁבַּת קֹדֶשׁ וְזִכִּיתִי לְקַבֵּל פְּנֵי הַקְּדוּשִׁים. וְהִנֵּה חָלוּשׁ
 מְאֹד מְאֹד. אֵךְ אֵף עַל פִּי בֵּן הָיָה לָנוּ לְנַחֲמָה וְלִמְשִׁיבַת נֶפֶשׁ מֶה שֶׁעַל
 כָּל פָּנִים בָּא בַחַיִּים לְכָאן. וַיִּשְׁבַּתִּי פֶה אֲצִלוּ עַד אַחַר שַׁבַּת הַשְּׁנִי
 וּמִכָּאן נִסְעָתִי לְנַעֲמִירוֹב.

והִנֵּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְסַבֵּב סְבוֹת וּמְכִינֵן מִצְעָדֵי גָבֵר. וְעַתָּה הִגִּיעַ הָעֵת
 בְּרַחֲמָיו הַנִּפְלְאִים לְהוֹצִיאֵנִי מִהַגְּלוּת מְקַהֲלַת קֹדֶשׁ מְאֹהֲלוֹב
 וְלַהֲחִזִּירֵנִי לְבֵיתִי לְקַהֲלַת קֹדֶשׁ נַעֲמִירוֹב, לְהִיּוֹת סְמוּךְ לְרַבְּנֵנוּ זְכוֹרֵנוּ
 לְבִרְכָה. וְתִכְּף הַכִּנְתִּי לִי דִירָה בְּנַעֲמִירוֹב וְחִזְרָתִי לְמֹאֲהֲלוֹב, וְעַתָּה
 נִתְרַצְתָה חֲמוּתִי וְזוּגָתִי, תַחֲוִיהַ, בְּרִצּוֹן חֶזֶק לְחִזּוֹר לְנַעֲמִירוֹב מִחֲמַת כְּמָה
 טְעָמִים. מִחֲמַת שֶׁנִּפְטַר חוֹתְנִי זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה וְגַם מִחֲמַת שֶׁהִיא הִיְתָה
 חוֹלָה כְּמָה פְּעָמִים בְּמֹאֲהֲלוֹב עַל כֵּן גִּזְדְּרָזָה מְאֹד יוֹתֵר מִמֶּנִּי לְחִזּוֹר
 לְנַעֲמִירוֹב. וַיִּצְאָתִי מִמֹּאֲהֲלִיב אַחַר תְּשׁוּעָה בְּאֵב וּבֵאתִי לְבֵיתִי לְקַהֲלַת
 קֹדֶשׁ נַעֲמִירוֹב לְשָׁלוֹם. בְּרוּךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר עֲזָרְנִי עַד הִנֵּה לְחִזּוֹר
 לְמִקוֹמִי בְּשָׁלוֹם לְהִיּוֹת סְמוּךְ לְרַבְּנֵנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה. וְעַל־יְדֵי־זֶה שָׁמַעְתִּי
 הַרְבֵּה תּוֹרוֹת וְשִׁיחוֹת וּמַעֲשִׂוֹת בְּעֲצָמִי מִפִּי הַקְּדוּשׁ וּכְתָבְתִּים עַל
 הַסֵּפֶר, תִּהְיֶה לְאֵל:

כט

והִנֵּה עַתָּה שְׁחִזְרָתִי לְנַעֲמִירוֹב זְכִיתִי שֶׁהִיְתִי כְּמָה פְּעָמִים אֲצִל רַבְּנֵנוּ
 זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה קֹדֶם רֵאשִׁי־הַשָּׁנָה. וּבְעֲצָם חֲלִישוֹתוֹ אֵף עַל פִּי בֵּן
 גָּלָה לְפָנֵינוּ תּוֹרוֹת נִפְלְאוֹת הַמְּחִיין נִפְשׁוֹת הַרְבֵּה עַד אֵין סוּף וְאֵין
 תְּכִלִּית.

סָמוּךְ לְרֵאשִׁי-הַשָּׁנָה נִגְמַר בְּאוֹסְטֵרְיָהּ הַדְּפֶסֶת סִפְרוֹ הַקְּדוּשׁ לְקוֹמִי מוֹהֲרָ"ן וְהִבִּיא הָאִישׁ הַנַּ"ל בְּלֶם לְפָה. רָאוּ עֵינֵינוּ וְשָׁמַחוּ לְבַבְנוּ וְהֵאִירוּ פְּנֵי תַבַּל וְנִתְחַלְקוּ בְּיַעֲקֹב בֵּין אֲנָשֵׁי-שְׁלוֹמֵנוּ וּבְכָל הָעוֹלָם.

אַחַר שֶׁבָּא מִלְּמַבְּרָג נָסַע עַל פִּי רַב לְטִיֵּל מִחֲמַת עֵצִים חֲלִישׁוֹתוֹ. וּבְנִסְיֵעוֹת אֱלוֹ לְטִיֵּוֹל שְׁמַעְנוּ כַּמָּה וְכַמָּה תוֹרוֹת נִפְלְאוֹת וְנוֹרָאוֹת. וּפְעַם אַחַת נִסְעָתִי עִמּוֹ וְדִבֵּר עִמִּי מֵעַנִּין הַסֵּפֶר שְׁלוֹ שְׁנֵדָפֶס בְּסָמוּךְ וְשִׁבַּח אוֹתוֹ מְאֹד. וְאָמַר מֵאַחַר שֶׁכָּבַר גְּדַפֶּס צְרִיכִין לְלַמֵּד אוֹתוֹ מְאֹד עַד שִׁיְהִיָּה שְׁנוֹר בְּעַל פֶּה וְכוּ' כַּמְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (חַי מוֹהֲרָ"ן שִׁמ"ו). וְאַחֲרֵי-כֵן עָנָה וְאָמַר צְרִיכִין לְחַבֵּר עוֹד סֵפֶר אֶחָד שִׁיְהִיָּה נָאָה וְיִפָּה עוֹד יוֹתֵר מִהֲרֵאשׁוֹן. וְאַחֲרֵי-כֵן בְּהִיוֹתִי עִמּוֹ בַּשָּׂדֶה וְכָבַר בְּקֶשׁ לְעֵלוֹת עַל הָעֲגָלָה לִישֵׁב עָלֶיהָ לְחֹזֵר לְבֵיתוֹ, נִתְנַלְגַּל מִתּוֹךְ שִׁיחַתּוֹ הַקְּדוּשָׁה שְׁגָלָה לְפָנַי הַתּוֹרָה הַנוֹרָאָה עַל פְּסוּק וְאִיָּה הַשָּׁה לְעוֹלָה (לְקוֹמִי תִּנְיָנָא י"ב), וְהִיא עֲמָקָה מְאֹד מְאֹד וּמְחִיָּה גְּפִשׁוֹת מֵעַמְקֵי שְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת מְאֹד מְאֹד לְחִיוֹתֶם לְחַיֵּי עוֹלָם וְכוּ', כַּמְבָּאָר לְמַעַן שֶׁם בְּסִפְרוֹ הַקְּדוּשׁ וּבְדִבְרֵינוּ מֵה שְׁזַפְּנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְחַדֵּשׁ וּלְבָאָר בְּדִבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עֵין שֶׁם.

וְאַחֲרֵי-כֵן בְּשַׁחֲזַרְתִּי עִמּוֹ לְבֵיתוֹ עָנָה וְאָמַר לִי זֶה יְהִיָּה לְךָ עַל הַסֵּפֶר הַשֵּׁנִי הֵינּוּ מֵה שֶׁאָמַר תַּחֲלָה שֶׁצְּרִיכִין עוֹד לְחַבֵּר סֵפֶר שֵׁנִי וְכוּ' כַּנַּ"ל. עָתָה הֵעִיר אֶזְנִי שְׁיִישׁ לִי הַתַּחֲלָה עַל זֶה הַסֵּפֶר הַשֵּׁנִי. וּבִזְהָ חִזַּק אוֹתִי בְּיוֹתֵר לְעַסֵּק בְּזִרְיוֹת וְהִתְאַמְּצוֹת לְכַתֵּב כָּל חֲדוּשָׁיו הַקְּדוּשִׁים וְכֵן הָיָה. עַד שֶׁזְּכִיתִי לְחַבֵּר מִחֲדוּשָׁיו סֵפֶר הַקְּדוּשׁ לְקוֹמִי מוֹהֲרָ"ן תִּנְיָנָא. כִּי מִיּוֹם שֶׁבָּא מִלְּמַבְּרָג הִכְרַחְתִּי לְהַתְיַגֵּעַ בְּכַמָּה יְגִיעוֹת לְכַתֵּב בְּעֲצָמֵי כָּל חֲדוּשָׁיו. כִּי מִקְדָּם שֶׁהָיָה בְּלְמַבְּרָג הָיוּ כַּמָּה חֲדוּשִׁים שֶׁכָּתַבְתֶּם בְּעֲצָמוֹ וְגַם כָּל הַתּוֹרוֹת כְּתוּבִים לְפָנָיו כַּנַּ"ל. אֲבָל אַחֵר שֶׁבָּא מִלְּמַבְּרָג לֹא כָּתַב בְּעֲצָמוֹ דְּבַר וְלֹא כְּתוּבִים לְפָנָיו כְּלָל, רַק הָיָה לִי כַּמָּה יְגִיעוֹת קָדָם שֶׁכָּתַבְתִּי תוֹרוֹתָיו שְׁלֹא בְּפָנָיו. וּבְפָרֵט הַתּוֹרוֹת הָאֲרָכּוֹת

שָׁאֵמַר בְּזִמְנֵים הַקְּבוּעִים לְקַבּוּץ, כְּמוֹ בְּרֵאשִׁי-הַשָּׁנָה וְשַׁבַּת הַנֶּכֶחַ וְשָׁבוּעוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּאֲרֵיכּוֹת נִפְלְאָה בְּהַמְשָׁךְ גָּדוֹל מְאֹד. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֲזָרְנִי שֶׁהֵעֵזְתִּי פָּנֵי נִגְדּוֹ וְהַטְרַחְתִּיו שִׁיחֹזֵר עִמִּי רַב הַמְשָׁךְ הַדְּבָרִים מִהַתּוֹרוֹת אַחֵר שֶׁאֶמְרָם בְּרַבִּים. וְאַחֲר־כֵּן כְּתַבְתִּים שְׁלֹא בְּפָנָיו וְאַחֲר־כֵּן הִבֵּאתִים לְפָנָיו וְהִרְאִיתִים לוֹ וְהוֹטְבוּ בְּעֵינָיו בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם.

וְכָל מַה שֶׁעָבְרוּ מְנִיעוֹת קָדָם שֶׁכְּתַבְתִּי כָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה אֵי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר. בְּרוּךְ הַנּוֹתֵן לִיעָף כַּחַ שֶׁעֲזָרְנִי בְּדַרְכָּיו הַנִּפְלְאִים לְכַתֵּב עַל הַסֵּפֶר תּוֹרוֹת כְּאֵלֶּה. בְּרוּךְ הַמְּקִים מַעֲפָר דָּל לְזִכּוֹת לְקַבֵּץ וְלְכַתֵּב דְּבָרִים נוֹרָאִים כְּאֵלֶּה דְּבָרִים שֶׁכִּפְסָה עֵתִיק יוֹמִין, לְזִכּוֹת בָּהֶם אֶת הַרְבֵּים לְדוֹרֵי דוֹרוֹת. בְּרוּךְ הוּא וּמְבָרַךְ שְׁמוֹ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

ל

קָדָם רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה נָתַן לְאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְהַעֲתִיק כְּמַה נִּירוֹת מִכְּתִיבַת יְדוֹ הַקְּדוּשָׁה שֶׁהָיָה כְּתוּב בָּהֶם הַדְּבָרִים שֶׁל הָאֱלֹה־בֵּית הַשָּׁנִי, וְאַצְלוּ וְזָכוּנוּ לְבִרְכָּה לֹא הָיוּ הַדְּבָרִים כְּתוּבִים בְּסֵדֶר הָאֱלֹה־בֵּית, רַק כָּל דָּבָר שֶׁהָשִׁיג בְּמָקוֹם שֶׁהָשִׁיגוּ כְּתָבוּ זֶה אֶצֶל זֶה. אֵךְ צָנָה עָלֵינוּ לְסַדְּרָם עַל-פִּי אֱלֹה־בֵּית. וְאֵלוּ הַכְּתָבִים לֹא מָסַר בְּתַחֲלָה לְיַדֵּי כְּדַרְכּוֹ תָּמִיד כִּי לֹא הָיִיתִי בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם אֶצְלוּ וְנִתְּנָם לְאֲנָשִׁים אַחֲרִים מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ וְאֲנִי קִבַּלְתִּי מֵהֶם. וְאַחֵר אֵיזָה זְמַן הוֹסִיף וְנִתַּן לִי עוֹד כְּתָבִים מִכְּתַב יְדוֹ הַקְּדוּשָׁה הַשְּׂיִבִים לְהָאֱלֹה־בֵּית הַשָּׁנִי, וְהֵעֲתַקְתִּים גַּם בֵּין וּסְדַרְתִּים עַל סֵדֶר הָאֱלֹה־בֵּית וְצִרְפַּתִּים יַחַד. וְשַׁבַּח מְאֹד אֶת הָאֱלֹה בֵּית הַשָּׁנִי וְאָמַר שֶׁכָּל דָּבָר וְדָבָר מֵהֶם הֵם הַשָּׁנוֹת גְּבוּהוֹת מְאֹד מְאֹד.

וּמַעַט מְבֹאָר מִזֶּה בְּמָקוֹם אַחֵר (חַי מוֹהֲרָ"ן תַּקפ"ד):

לא

בְּשַׁנַּת תַּקס"ח הַנ"ל בְּסוֹפוֹ אַחַר שֶׁבָּא מִלְמַבְּרֵג לְפָנָה הֵבִיא לוֹ אִישׁ
 אֶחָד כִּסֵּא נִפְלְאָה שֶׁעָשְׂתָה בְּעֶצְמוֹ בְּיָפִי וְאִמְנוֹת גָּדוֹל. וְאָז
 בְּסִמּוֹךְ אַחַר כֵּן סִפֵּר הַמְרָאָה הַנּוֹרָאָה שֶׁרָאָה שֶׁהֵבִיאוּ לוֹ כִּסֵּא וְהָיָה
 אִישׁ סְבִיבָה וְכוּ' (וְנִבְתְּבָה בְּמָקוֹם אַחַר (ח"י מוהר"ן פ"ד) וְאֲנִי לֹא זָכִיתִי
 לְהִיּוֹת אֲצִלוֹ בְּשַׁעַת שֶׁסִּפֵּר זֹאת הַמַּעֲשֶׂה וְלֹא שָׁמַעְתִּיהָ מִפִּי הַקְּדוֹשׁ רַק
 מִפִּי הַבְּרִי. אַחַר כֵּן בְּרֵאשִׁי הַשָּׁנָה שַׁנַּת תַּקס"ט אָמַר הַתּוֹרָה תִּקְעוּ
 הָרֵאשֹׁנָה הַנִּדְפָּסֶת בְּתַחֲלֵת הַסֵּפֶר לְקוֹטֵי תַנְיָנָא, וְזֹאת הַתּוֹרָה הִיא
 כְּמוֹ פְרוֹשׁ עַל הַמַּעֲשֶׂה הַנּוֹרָאָה שֶׁל הַכִּסֵּא הַנ"ל, וְהַדְּבָרִים עֲתִיקִים
 נִפְלְאִים וְנוֹרָאִים מְאֹד אֵיךְ שֶׁמִּתְקַבְּצִין וּמִתְחַבְּרִין עֲנִינֵי הַמַּעֲשֶׂה הַנ"ל
 עִם הַתּוֹרָה הַנ"ל וְאֵין לְהַאֲרִיךְ בָּזֶה כָּאֵן:

לב

וְהִנֵּה בְּרֵאשִׁי הַשָּׁנָה זֶה לֹא הָיָה שׁוֹם דְּרָךְ הַטֵּבַע שֶׁיֵּאמַר תּוֹרָה בְּרַבִּים,
 בְּפֶרֶט לְפָנַי אֲנָשִׁים הַרְבֵּה כְּאֵלֶּה שֶׁהָיָה כְּמֹה מְאוֹת אוֹרְחִים חוּץ
 בְּנֵי הָעִיר, וְהוּא הָיָה חֲלוּשׁ מְאֹד מְאֹד. וְאַף עַל פִּי כֵן הָיָה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
 בְּעֶזְרָנוּ וְנִמְרַךְ כָּל הַתּוֹרָה בְּרַבִּים בְּאֲרִיכוֹת נִפְלְאָה, בְּדַרְכּוֹ הַנּוֹרָא,
 אֲשֶׁרִי אֲזֵן הַשׁוֹמְעָה. וְאַחֲרֵי כֵן לֹא הָיָה בְּאֲפִשְׁרֵי לְהַטְרִיחוֹ שֶׁאֲכַתְּבֶנָּה
 בְּפָנָיו כִּי הָיָה עָלָיו לְטַרַח גָּדוֹל וְהוּא הָיָה חֲלוּשׁ מְאֹד. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
 עֲזָרָנִי בְּדַרְכּוֹ הַנִּפְלְאִים שֶׁיִּנְעָתִי בְּכֹמָה יְגִיעוֹת עַד שֶׁכַּתְּבִתִּי אוֹתָהּ
 וְהֵרֵאִיתִיהָ לְפָנָיו וְהוֹטְבָה בְּעֵינָיו בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ:

לג

אַחַר רֵאשִׁי הַשָּׁנָה הַנ"ל שָׁלַח אֶת אָחִיו הַרַב רַבִּי יַחִיאֵל זְכוֹרָנוּ לְבִרְכָה
 לְמִזְיָבוֹז' שְׁיִלֵךְ עַל צִיּוֹן קְבְּרוֹ הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זְכוֹר

צדיק לברכה, ויבקש עליו רחמים שיתן לו השם יתברך רפואה שלמה למחלתו הכבדה רחמנא לצלן. והפציר חברי רבי נפתלי את רבי יחיאל הנ"ל שיקבל אותו גם בן לקהלת קדש מזיבון כי היה חפץ גם בן להיות על קבר הבעל שם טוב זכרוננו לברכה, ומלא רצונו והבטיחו לקבלו עמו. אחר כך נודע לי הדבר והפצרתי גם בן הרבה את רבי יחיאל עד שנתרצה עמי גם בן לקבל אותי לשם.

ונסענו שנינו עם רבי יחיאל הנ"ל לקהלת קדש מזיבון בין כסה לעשור והיינו שם ביום הכפורים. וקדם יום הכפורים היינו על קבר הבעל שם טוב וזכר צדיק וקדוש לברכה. ואז הראינו שם את ספרו לקוטי מוהר"ן שנדפס מחדש לפני איזה אנשים מפלגים והוטב בעיניהם מאד מאד בלי שעור. ואחר יום הכפורים חזרנו משם ומדי עברנו בקהלת-קדש נעמירוב נתעכבתי בנעמירוב בביתי על חג הסכות והם נסעו לכאן לקהלת קדש ברסלב. ואחר ימים הראשונים במוצאי שבת מיד נסעתי לברסלב והייתי בכאן עד אחר שמחת תורה.

ואז באה לכאן אחותו הצדקת מחמעלניק, ורצתה לעשות שלום בינו לבין הרב וכו' מורנו הרב רבי ברוך. כי בעת שנסענו למעז'בון, נסענו דרך חמעלניק, כדי שתסע אחותו גם-כן לקהלת קדש מעז'בון להתפלל על קבר הבעל-שם-טוב, כי בן צוה רבנו זכרוננו לברכה. ואחותו הייתה חשובה מאד אצל הרב רבי ברוך זכרוננו לברכה, ודברה עמו על דבר המחלקת שחולק בהנם על רבנו זכרוננו לברכה, (והציל) [והתנצל] מאד, וספר לפני, שזה בסמוך למד בספר הזהר, ולא הבין איזה מאמר בזהר הקדוש, וקבל על עצמו שלא יחלק עוד על רבנו זכרוננו לברכה, ואז הבין מיד דברי הזהר הקדוש. והביא עדים על זה מגדולי מקרביו, שספר לפנים ענין זה של למוד הזהר. ועוד שמעה

אחותו מפיו דברים רבים כאלה, שנוטים לשלום, ומחמת זה באה בכונה לכאן כדי לדבר על לב רבנו זכרוננו לברכה, שיסע לקהלת קדש מעז'בוז, ושיתפס עם דודו מורנו הרב רבי ברוך זכר צדיק לברכה. ובאה לפה בחל-המועד סבות, ונתרצה רבנו לדבריה, ונסע מיד אחר סבות לקהלת קדש מעז'בוז. ובבואו לשם, ספרו לו מיד אנשי הרב, ששמעו דברים הנוטים לשלום מפיו וכיוצא בזה. אבל הבעל-דבר התגרה בזה מאד, ונתהפך לבו, ובעת שנכנס רבנו זכרוננו לברכה לביתו התחתון ורצה לעלות על העליה לדבר עמו, בתוך כך נתמלא רגז בבית עליתו, ודבר דברי פעם. ורבנו זכרוננו לברכה בשמעו זאת, חזר משם מיד, כי רבנו זכרוננו לברכה לא רצה לדבר מזה כלל:

לד

בשנת תקס"ט בין פסח לעצרת הכין את עצמו רבנו זכרוננו לברכה לנסע עוד הפעם לקהלת קדש למברג וכבר הכינו הכל לצורך הנסיעה והניחו החפצים הצריכין לדרך לתוך השקים בדרך הנוסעים והיה מוכן לנסע מיד. ונודע הדבר לנו בקהלת-קדש נעמירוב שרבנו זכרוננו לברכה יסע מיד למברג ותכף זרזנו עצמנו ורצנו לכאן בחפזון גדול. אך בבואנו לכאן כבר נמלך רבנו זכרוננו לברכה מנסיעתו ולא רצה לנסע עוד ובבואנו לכאן מצאנו עדין מנחים כל השקים עם החפצים בתוכם לנסע מיד כנ"ל אך טרם בואנו לכאן נמלך מנסיעתו כנ"ל. והבינו מדבריו הקדושים שחיה בזה ענין גדול וסודות נסתרים מה שבתחלה חפץ לנסע ואחר-כך נמלך, ופעם אחת אמר שגם זה מצד גלגולי הנשמות מה שאחד חפץ ומכין את עצמו לנסע, ואחר-כך נמלך כנרפס במקומו (שיחות הר"ן קצ"ה) עין שם:

לה

אחר-כך הגיע שבועות ואז חזרו ונתגלגלו עלי מחדש מניעות עצומות
מאד מאד מלהיות על שבועות. וכל עקר הבלבול דעת שלי
היה שהסיתו אותי, שאשאל את פי רבנו זכרונו לברכה בעצמו אם
להיות אצלו על שבועות ולבלי להסתכל על מניעות באלה, אם לאו.
ואם הייתי שואל אותו בודאי לא היה מניח אותי להיות אצלו על
שבועות בשום אופן. כי בן היה דרכו זכרונו לברכה שאף על פי שהיה
חפץ שישבר האדם כל המניעות שבעולם ולבוא אצלו, אף על פי בן
כששאלו אותו על דבר שהיו צריכין מסירת נפש לזה להיות אצלו
ולשבר מניעות גדולות, היה מדהה את האדם ואמר לו שלא יהיה
אצלו, והזהיר אותו שלא ימסר נפשו כל כך בשביל להיות אצלו.
ואמר שיש לו כמה טעמים על זה. ומחמת זה נדחו כמה בני-אדם
מלהיות אצלו בראש-השנה ובעתים הקבועים, כי תכף כששאלו אותו
הזהירם שלא ימסרו נפשם להיות אצלו. כי בדרך שאדם רוצה לילך
מוליכין אותו, ועוד היו לו טעמים הרבה על זה ואני ידעתי כל זאת
מקבר.

אבל אז קדם שבועות הנ"ל התגברו כנגדי המניעות בהתגברות
ובהתפשטות חזק כל כך עד שעלה על דעתי לשאל אותו זכרונו
לברכה בעצמו מה לעשות, ואז היה הוא בעצמו בודאי מונע אותי
מאד מלהיות אצלו כנ"ל. אבל השם יתברך חזק לבבי וגם חברי רבי
נפתלי חזק אותי הרבה ונזהרתי מאד מאד מלדבר עם רבנו זכרונו
לברכה כלל מזה. והיה בדעתי לבלי לנסע לכאן עד סמוך לשבועות
מאד כי אולי יודע לרבנו זכרונו לברכה ממילא שלא על ידי, ויכול
להיות גם בן שיחזיר אותי לביתי באשר ארע לי בשנה הראשונה
שנתקרבתי אליו, שמעצם המניעות שהיו כנגדי החזיר אותי על

שבועות לביתי ואמר לענין זה מוטב שיתחיל שבת אחת וכו'. על כן היה בדעתי לבלי לבוא לפניו עד סמוך לשבועות מאד, כדי שלא יהיה פנאי עוד להשיב אותי לביתי. אך גם בביתי לא יכלתי להיות מעצם המניעות שהיו לי אז, והיו לי יסורים רבים מכל בני ביתי ומכל בית אבי ומכל בני העיר. והכרחתי לנסע איזה ימים קדם שבועות לכאן לרפנו וזכרנו לברכה אך גזרתי מאד מאד שלא יתודע הדבר לרפנו וזכרנו לברכה.

ואז חל שבועות ביום ראשון, ובערב שבת קדש שלפני שבועות סמוך לערב נודע הדבר לרפנו וזכרנו לברכה מפי אחרים שיש לי עתה מניעות ויסורים כאלה. וכשהגיע סמוך לפנות היום נכנסתי אליו וזכרנו לברכה כי ידעתי שעתה אי אפשר שיחזיר אותי לביתי כי כבר פנה היום. והתחיל הוא וזכרנו לברכה לדבר עמי בצחות לשונו הקדוש ואמר לי: לא ידעתי כלל שיש לך עתה מניעות כאלה. אלו הייתי יודע בודאי היית מכרח לחזור לביתך ולא היה מועיל שום דבר רק היית מכרח לשוב לביתך. אך עתה שפכר אתה בכאן, סוף כל סוף כשנפטרים מכל מה שעובר על האדם אזי בודאי ענין זה טוב יותר מן הכל. (ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון: "אז מע קומט אלדינג איבער איז דאס פארט בעסער").

וזכיתי להיות אצלו על שבועות ושמעתי התורה הנוראה ואת העורבים צויתי (לקושי תנינא ד), וכתבתי אותה בעזרת השם יתברך. ובענין זה יש הרבה לספר איך היה מתנהג עם אנשיו בענינים כאלה כשהיו שואלים אותו על עסק זה כנ"ל שיש בו מסירת נפש שהיה מונע את האדם אף על פי שבאמת היה חפץ מאד שיהיה אצלו. ואמר בפרוש כששואל אותי אני מכרח להשיבו כך. ויש בענין זה מעשיות נפלאים מה שעברו על כמה מאנשי-שלומנו בענינים האלה:

לו

בְּאוֹתוֹ הַקִּיץ הִנֵּ"ל נִפְטַר אֶצְלִי בְּנֵי מֵאִיר זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה שְׁנוּלֵד בְּחֶשְׁוֹן
תַּקְס"א כַּנֵּ"ל, הַמָּקוֹם יִנְחַמְנִי בְּתוֹךְ אֲבֵלֵי צִיּוֹן וִירוּשָׁלָיִם.

בְּקִיץ הִנֵּ"ל שָׁלַח אוֹתִי רַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה לְבִרְדִּיטְשׁוֹב לְגִבּוֹת לוֹ חוֹב
מְגִיסוֹ וְנִסְעָתִי בְּקִיץ הִנֵּ"ל וְאַחֲר־כֵּךְ בַּחֲרָף שְׁלֹא־חָרְיוֹ עַד חַמְשָׁה
פְּעָמִים עַד שְׁנֵבִיתִי הַחוֹב בְּרוּךְ הַשֵּׁם. אֲבָל עוֹד כַּמָּה דְּבָרִים טוֹבִים
צָמַחוּ עַל-יְדֵי-זֶה שֶׁהִלְכְּתִי בְּשְׁלִיחוֹתָו לְבִרְדִּיטְשׁוֹב. וְגַם לְעֵנִן הַדְּפָסֶת
סִפְרוֹ לְקוּמֵי מוֹהֲרֵ"ן תִּגְנֶנָּא הִיָּה תוֹעֵלֶת גְּדוֹל מַה שֶׁהֵייתִי בְּתַחֲלָה
בְּבִרְדִּיטְשׁוֹב וְקָצַת מְזָה יִתְבַּאֵר לְקַמֵּן אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם.

בְּקִיץ הִנֵּ"ל נִסְעָה בְּתוֹ מֵרַת מְרִים זְכוּרוֹנָה לְבִרְכָה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל. כִּי
הִיָּתָה כְּלָתוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן מְוֹאֵלְטְשִׁיסק. וּבַעֲלָה מוֹרְנוּ הָרַב פִּינְחָס
זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה כָּבֵד נִסַּע עִם אָבִיו הַגָּאוֹן הִנֵּ"ל לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּקִיץ
תַּקְס"ה, וְהִיא נִשְׁאַרָה כָּאֵן כִּי לֹא אָבָה רַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה לְשַׁלְּחָה
לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל עִם בַּעֲלָה אֹז. וְגַם עָתָה לֹא רָצָה רַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה
לְשַׁלְּחָה לְשֵׁם וְהִיָּה קָרוֹב שֶׁתִּקְבַּל גַּט פְּטוּרִין מִבַּעֲלָה. אִךְ אַחֲר־כֵּךְ
סָבַב הַשֵּׁם יִתְבַּרֵךְ שֶׁהִיא בְּעֶצְמָה נִתְרַצְתָה לְנִסַּע לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל. וְנִסְעָה
בְּקִיץ תַּקְס"ט הִנֵּ"ל עִם גִּיסִיָּה בְּנֵי הָרַב מְוֹאֵלְטְשִׁיסק. וְרַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ
לְבִרְכָה לוֹהֵה אוֹתָהּ בְּעֶצְמוֹ עַד רְחוֹק מֵהָעִיר. וְהִלֵּךְ עַד חוּץ לְהָעִיר רִגְלֵי
וְלֹא רָצָה לִישֵׁב עַל הָעֵגְלָה וְאָמַר שְׁלֹא־אַרְץ יִשְׂרָאֵל צָרִיכִין לְלַכֵּת רִגְלֵי.
וְכָל בְּנֵי הָעִיר הִלְכוּ עִמּוֹ לְלוֹוֹתָהּ בְּשִׂמְחָה וּמִשְׂתָּה וְנִשְׁמַע אֹז מִפִּיו
הַקְּדוֹשׁ דְּבָרִים נִפְלְאִים אִךְ אֲנִי לֹא זָכִיתִי לְהִיּוֹת בְּכָל זֶה כִּי הֵייתִי
בְּשְׁלִיחוֹתוֹ לְבִרְדִּיטְשׁוֹב:

לו

בשנת תק"ע אמר בראש השנה התורה תקעו אמונה (לקוטי תנ"ך ה')
 והוא המשך גדול מאד אשר לא נמצא בספריו תורה ארבה
 כזאת. ואז היו כמה מעשיות. בתחלה דברנו עמו מענין ה"מגני ארץ"
 שהזכיר המתנגד שלו, >באותו הקיץ הייתי בבארדיטשוב עם חברי
 רבי נפתלי, על פי פקדתו של רבנו ז"ל שצוה עלינו לנסע להרב הנאון
 החסיד אב בית דין וקהלה קדושה ברדיטשוב, ובביאתי לשם על
 שבת קדש בא לשם המתנגד הגדול של רבנו ז"ל שהוא הזקן
 משפאלע, והיה על דעת חברי ר' נפתלי להיות נסוג אחר מלהיות על
 שבת קדש אצל הרב הקדוש הנ"ל, כדי שלא נתועד יחד עם השונא
 המתנגד הנ"ל שהיה גם כן אצל הרב על שבת.

ואני לא בן אנכי עמדתי ואמרתיו לו, אדרבה עתה צריכין אנחנו דוקא
 להיות על שבת אצל הרב הנ"ל, כדי לעמד בנגדו אם ירצה לפער
 פיו בדרבנו, אבל אנו מקוים שלא יעז פניו בפני הרב הקדוש
 מברדיטשוב, ובודאי לא ידבר סרה בפנינו, כי הרב מברדיטשוב לא
 היה לו שום חלק בהתנגדות על רבנו ז"ל, אדרבה, היה אוהב נאמן
 לרבנו ז"ל ולנו, וקרב אותנו באהבה רבה בהתקרבות נפלא, בפרט
 אותי קרב ביותר, כי תודה לקל הייתי חשוב ויקר בעיניו מאד
 במפרסם. וכן הנה שהיינו בשבת אצל הרב הנ"ל. וכן השונא הנ"ל היה
 שם בשבת בשחרית, ונאלם ולא פתח פיו בנגדינו כלל, ואנחנו ישבנו
 בנגדו על שלחן הרב הצדיק הנ"ל.

והוא ראה אותנו, וידע שאנחנו מאנשי רבנו ז"ל, כי ידע אותנו היטב,
 אבל נפל עליו אימה ופחד ונדמה כאבן, ונסכר אז פיו הדובר
 שקר תמיד. ברוך ה' שהבדילנו מן התועים ושם חלקי מיושבי בית

המדַרְש הגדול שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל, אֲשֶׁר דְרוֹש דְרֵש בְּכָל עֵת וְגַלְהָה הַדְּבָרִים שֶׁכִּפְסָה עִתִּיק יוֹמִין, וְלֹא שָׁם חֵלְקֵי עִם מוֹשֵׁב לְצִיִּים, הַדּוֹבְרִים עַל צַדִּיק עֲתֵק בְּגִאָוָה וְבוֹ. בְּרוּךְ ה' שֶׁלֹּא נִתְּנָנוּ מֵרַף לְשִׁנְיָהֵם, בְּמָה נִקְדָּם ה' בְּעַל כָּל אֲשֶׁר גִּמְלָנוּ, יִמְלֵא פִי תַהֲלֵתוֹ עַל כָּל הַחֶסֶד הַזֶּה לְדוּרֵי דוֹרוֹת וּלְנִצְחָה נִצְחִים.

גַּם בְּאוֹתוֹ הָרֵאשִׁי-הַשָּׁנָה בְּשִׁחְלֵךְ לֹמֵר "תִּשְׁלִיךְ" נִחְלַק וְנִפְל הוּא וְכִרְוֵנוּ לְבִרְכָה וְנִשְׁאֵר יוֹשֵׁב עַל הָרֶפֶשׁ וְלִכְלֵךְ בְּגֵדוֹ וְיָדוֹ וְתַכְרֵף הַבִּיאוֹ לוֹ בְּגֵד אַחַר וּמִיָּם וְהַחֲלִיפוּ בְּגֵדוֹ וְרַחֲצוּ יָדָיו. וְלֹא דָבָר עַל זֶה מְאוּמָה וְהַלֵּךְ וְאָמַר תִּשְׁלִיךְ סָמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת כִּי רָאוּ הַנְּהַר מִשָּׁם כִּי לֹא הָיָה לוֹ כַח לִילֵךְ לְהַנְהֵר הַגְּדוֹל בְּדַרְכּוֹ תָּמִיד.

אַחֲר־כֵּן אָמַר הַתּוֹרָה תִּקְעוּ הַנֶּ"ל, וְשָׁם בְּסוּף הַתּוֹרָה הַנֶּ"ל הַזְּכִיר עַל פְּסוּק וְחִמְלָתִי עָלֶיְהֶן וְכוּ' שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ עֲצָמוֹ לְתוֹךְ רֶפֶשׁ וְטִיט וְכוּ' בְּשִׁבִיל לַעֲשׂוֹת רְצוֹן הַשֵּׁם וְתַכְרֵךְ וְעַל-יְדֵי-זֶה זוֹכָה לְהַשִּׁיג בְּחִינַת צַדִּיק וְטוֹב לוֹ וְכוּ' עַיִן שָׁם הָעֵנִין הַנִּפְלָא וְהַנּוֹרָא הַזֶּה הֵיטֵב, וְתַבִּין נִפְלְאוֹת הַשֵּׁם אֵיךְ בְּכָל דְּבָר שֶׁאַרְע אֶצְלוֹ הָיוּ בּוֹ פְּלֵאֵי פְּלֵאוֹת:

לח

וְהִנֵּה בַשָּׁנָה הַזֹּאת לֹא הָיוּ אֶתְרוּגִים מְצוּיִים כְּלָל וְכִבָּר עֵבֶר רֵאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים וְשָׁנִים וְשִׁלְשָׁה יָמִים אַחֲר־כֵּן וְעַדִּין לֹא הִגִּיעוּ אֶתְרוּגִים לְמַדִּינַתְנוּ. וּבְלִיל מוֹצָאֵי שַׁבַּת שֶׁהוּא יוֹם א' לְפָנֵי סְבוֹת הִגִּיעוּ אֶתְרוּגִים לְקַהֲלַת קֹדֶשׁ נְעַמְיָרוֹב וְהָיָה שָׁם רַעַשׁ גְּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד, כִּי כְּמָה אֲנָשִׁים הִמְתִּינוּ בְּנְעַמְיָרוֹב עַל אֶתְרוּגִים. וְהַשֵּׁם וְתַכְרֵךְ סִבָּב בְּרַחֲמָיו שֶׁשָּׁלְחוּ אֶתְרוּגִים גַּם לְפָה בְּרֶסֶלַב. וְרַבֵּי נִפְתָּלִי גָּסַע עִם הָאִישׁ שֶׁהוֹלְכֵם לְפָה בְּדֵי שֶׁלֹּא יִסַּע עִם הָאֶתְרוּגִים לְמָקוֹם אַחֵר. וּבָאוּ לְפָה

בְּיוֹם רֵאשׁוֹן אֵיזָה שְׁעוֹת קָדָם אֹר הַיּוֹם וְהִקְיָצוּ אֶת רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה וְקָנָה אֶתְרוּג נָאָה וְנִפְלְאָ וְהָיָה לוֹ שִׁמְחָה וְחִדּוּה גְדוֹלָה רַבָּה וְעֲצוּמָה בְּלִי שְׁעוֹר.

וְאָמַר לְר' נִפְתָּלִי הֲלֹא כְּשִׁנְכַנְסֶתָּ לְהַעִיר לְפָנָה נִתְגַּלָּה אֹר גְּדוֹל כְּכֹל הָעוֹלָמוֹת. כִּי יָדַעְתִּי שִׁיְהִיו אֶתְרוּגִים כִּי הֵייתִי בְּטוֹחַ עַל תְּפִלָּתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק הַרֵב הַגָּאוֹן מִבְּרִדִּיטְשׁוֹב זְכָר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לְבִרְכָה כִּי הֲלֹא הוּא הַפֶּאֶר הַקְּהֵלָה שְׁלָנוּ (הֵינּוּ שֶׁל כָּל הַמְּפָרְסָמִים). אֲדָּ שִׁינִיעַ גַּם אֶתְרוּג לְפָנָה (וְוַאֲס דָּא אִיז דִּיא פֶּאֶבְרִיק פּוֹן יוֹדַע־שְׁקִיט : שְׁכָאן הוּא בֵּית הַיּוֹצֵר שֶׁל יְהוּדוֹת) זֶהוּ דְבַר נִפְלְאָ.

וְגִדְל הַשְּׁמִחָה שֶׁהָיָה לוֹ מְזֵה וְכֹל מָה שֶׁדָּבַר בְּזֵה אִי אֶפְשָׁר לְבָאָר. וְאָמַר שִׁשְׁלֶשָׁה יָמִים לֹא הִרְגִישׁ כְּלָל הַחוֹלְאָת הַכְּבֵד שֶׁלוֹ מֵעַצֵּם הַשְּׁמִחָה. וְאָמַר שֶׁהָיוּ צָרִיכִים לְקָרָא כְּלִי זְמַר מִגְדֵּל הַשְּׁמִחָה. וְגַם אַחַר סְכוּת כְּשֶׁבִּאתִי לְפָנָיו דְּבַר גַּם בֵּין הַרְבֵּה מְזֵה מֵעַנְיֵן הָאֶתְרוּג וְהַפְּלִיג מְאֹד מְאֹד בְּגִדְל מַעֲלַת מַצּוֹת אֶתְרוּג וְכִבֵּר נִכְתָּב מְזֵה קִצַּת בְּמָקוֹם אַחַר (שִׁיחוֹת הַר"ן קכ"ה). כִּי בְּאוֹתוֹ הַשָּׁנָה לֹא בְּרָכוּ כְּלָל עַל הָאֶתְרוּג בְּכִמְהָ וְכִמְהָ עֵירוֹת. וְכִכְמָה עֵירוֹת נִתְּנוּ הוֹן רַב בְּעַד אֶתְרוּג שְׁשִׁים וְשִׁבְעִים אֲדוּמִים. וְהַפְּלִיג רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה מְאֹד בְּחֻכְמַת יִשְׂרָאֵל שִׁיּוֹדְעִים לְכוֹן הָאֵמֶת לְפָנָיו הוֹן רַב בְּשִׁבִיל מַצּוֹה זֹאת דִּיקָא כִּי הִיא יְקָרָה מְאֹד מְאֹד. וְאָמַר שֶׁטוֹב שְׁלֹא נִתְּגַלוּ טַעַמֵי הַמַּצּוֹת וְסִגְלָתָן כַּמּוּבָא שֵׁם בְּמִדְרָשׁ, כִּי אִם הָיוּ יוֹדְעִין מַעֲלַת הָאֶתְרוּג מִי יוֹדַע מָה הָיוּ עוֹשִׂין בְּשִׁבִיל הָאֶתְרוּג וְכוּ':

לט

וְתַכְרָה אַחַר סְכוּת נִסְתַּלַּק הַרֵב הַקָּדוֹשׁ מוֹרְנוּ הַרֵב לְוִי יִצְחָק זְכָר צַדִּיק לְבִרְכָה אַב־בֵּית־דִּין דִּקְהֵל־קָדֵשׁ בְּאַרְדִּיטְשׁוֹב. וּמַעֲשֵׂה שֶׁהָיָה

כָּךְ הָיָה, בְּקִיץ תַּקס"ט נָסַע הָרַב הַצַּדִּיק הַגַּ"ל מִבְּרֵדִיטְשׁוֹב עַל הַמְּדִינָה, וְהִרְחִיק גִּדּוּד לַמְּדִינַת וְלִיְהֵאֵי שְׁקוֹרִין מְאֹלְדָאֲבִיעַ מַה שְּׁלֹא הָיָה דֶרֶכּוֹ לְנִסְעַ לְשָׁם. וְסִפְרוּ זֹאת לְפָנַי רַבֵּנוּ בְּקִיץ הַגַּ"ל וְהָיָה קָצֵת לְפָלֵא נְסִיעֵתוֹ זֹאת, בַּיּוֹם שְׁלֹאֲחֶרְיוֹ שָׁאֵל רַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה עַל הַבַּעַל מַגִּיחַ רַבִּי יַעֲקֹב הַיְכָן הוּא וְאָמַר שְׂרוּצָה לְבִדֵּק תַּפְּלִיּוֹ. וְהַבִּינוּ שֵׁישׁ לוֹ בּוֹנֵה בְּזֶה וְאַחֲר־כֵּן בָּא רַבִּי יַעֲקֹב בַּעַל הַמַּגִּיחַ הַגַּ"ל וּבִדֵּק תַּפְּלִיּוֹ וְהָיוּ בְּשָׂרִים וַיִּפִּים מְאֹד מְאֹד, כִּי הָיוּ מְכַתִּיבֵת יַד הַסּוֹפֵר הַצַּדִּיק הַמְּפָרָסִם מוֹרְנוּ אֲפָרִים זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה אֲשֶׁר כָּתַב שְׁלוֹ מִתְקִיִּם בְּיוֹתֵר וְנִרְאָה כְּחֻדָּשׁ מִמֶּשׁ בְּמִפְרָסִם. אַחֲר־כֵּן עָנָה וְאָמַר רַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה זֶה הָעֲנִין שֶׁסִּפְרוּ אֶתְמוֹל שֶׁהָרַב מִבְּרֵדִיטְשׁוֹב נָסַע לְמְאֹלְדָאֲבִיעַ עֶבֶר עָלַי בְּדַעֲתִי בְּכָל הַלְיָלָה הַזֹּאת וּמִחֲמַת זֶה בְּדַקְתִּי הַתַּפְּלִין שְׁלִי. וְאָמַר עַל זֶה עֲנִין נִפְלֵא וְנִרְאָ מְאֹד כְּדֶרֶכּוֹ. וּמִתּוֹךְ כָּלֵל דְּבָרָיו הָאֵלוֹ נִשְׁמַע שְׁקוֹרָא לְהָרַב הַגַּ"ל פֶּאֶר יִשְׂרָאֵל.

אַחֲר־כֵּן כְּשֶׁלֹּא הָיוּ הָאֲתָרוּגִים וּכְבֵר הָיָה הָרַב הַגַּ"ל בְּבֵיתוֹ וְאַחֲר־כֵּן כְּשֶׁבָאוּ אֲתָרוּגִים אָמַר שֶׁהָיָה בְּטוֹחַ עַל הָרַב הַגַּ"ל שֶׁהוּא פֶּאֶר הַקְּהֵלָה שְׁלָנוּ וְכוּ' כַּגַּ"ל. וּבֵין יוֹם הַכַּפּוֹרִים לְסִבּוֹת דְּבַר רַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה הַרְבֵּה מֵאֲתָרוּגִים וְהָיָה מְצַפֵּה וּמִחַכֵּה מְאֹד לְהֵשֵׁם יִתְבַּרְךָ שִׁיעֲשֵׂה נְסִים שִׁיבִיאוּ אֲתָרוּגִים וְעֲשֵׂה בְּזֶה מַה שֶׁעֲשֵׂה. וְאָמַר אֲזִי הַתּוֹרָה (שִׁיחֹת הַר"ן פ"ז) מֵעֲנִין אֲתָרוּג שְׂכַפִּי הַיָּמִים הַנּוֹרָאִים שְׁלָנוּ רְאוּי שִׁיְהִיָּה לָנוּ אֲתָרוּג יָפֵה, מֵעֲנִין וְהֵנָּה נַעַר בְּכָה וְתַחֲמַל עָלָיו וְכוּ' כַּנְדָּפִס אֲצֵל הַסְּפוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת עֵינַי שָׁם. גַּם אָמַר אֲזִי, בֵּין יוֹם הַכַּפּוֹרִים לְסִבּוֹת, הַתּוֹרָה הַמִּתְחַלֶּת: הַצַּדִּיק מְכַרַח לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּעַד יִשְׂרָאֵל וְכוּ' כַּנְדָּפִס בְּלִקוּטֵי תַנְיָנָא בְּסִימָן ס"ו, וּמִבְּאֵר שָׁם הָעֲנִין מַה שְׁקוֹרִין מִחֲרַת יוֹם הַכַּפּוֹרִים שָׁם ה' עֵינַי שָׁם.

וְאָנִי לֹא הֵייתִי אִזּוֹ אֶצְלוֹ בֵּין יוֹם כְּפוּר לְסִכּוֹת בְּשִׁגְלָה עֲנִינִים אֱלוֹ וְתַכְּפֶה אַחֲרֵי שְׂמִיחַת תּוֹרָה שֶׁהָיָה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי בְּאֵתִי אֱלֹוֹ בְּיוֹם אֶסְרוּ חַג דְּהֵינּוּ בְּיוֹם רְבִיעִי פְּרִשַׁת בְּרֵאשִׁית וְתַכְּפֶה שְׂמֵעֵתִי מִחֲבָרֵי עֲנִינִים הַנִּלְוִי וְכַתְּבֵתִים עַל הַסֵּפֶר, וּבִלְיָלָה שְׁלֹאֲחֶרְיוֹ דְּהֵינּוּ בִלְיָלָה הַשִּׁיבִי לְיוֹם חֲמִישִׁי הַבֵּאתִי לְפָנָיו כְּתִיבַת הַתּוֹרָה הַנִּלְוִי כְּדֶרְכִי תִמְיֵד לְהִרְאוֹת לוֹ כֹּל מַה שֶּׁאֲנִי כּוֹתֵב מִתּוֹרָתוֹ. וְלָקַח הַכֶּתֵב וְעִיֵן כּוֹ וַיֵּשֶׁב עָלָיו וְהִפְיֵט בּוֹ הַיָּטֵב, וְהִכְרַתִּי בּוֹ אֵיזָה שְׁנוּי כִּי יָשֵׁב כְּמוֹ טָרוּד בְּצַעַר גָּדוֹל, וְעִינָיו הָיוּ מְלֵאִים דְּמָעוֹת קְדוּשִׁים וְלֹא גָלָה כֹּלֵל דְּבַר מְצַעְרוֹ גַּם לֹא דְבַר עֲמִי רַק יָשֵׁב בְּשִׂתְיָקָה בְּנִלְוִי.

אַחֲרֵי־כֵן בְּלֵיל שַׁבַּת קִדְשׁ שֶׁהוּא פְּרִשַׁת בְּרֵאשִׁית נִכְנָס הָרַב דְּפָה אֶצְלוֹ בְּשַׁעַת הַסְּעָדָה כְּדֶרְכּוֹ תִמְיֵד, עָנָה וְאָמַר לוֹ רַבְנֵנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה דְּבָרֵי צַחוֹת כִּי אִזּוֹ יָרְדוּ הַשָּׁמַיִם וּבֵית הָרַב לֹא הָיָה מְקַרְהָ הַיָּטֵב וּמֵן הַסֵּתֵם יָרְדוּ הַשָּׁמַיִם לְבֵיתוֹ כְּמוֹ לְתוֹךְ הַסֵּפֶר, וְאָמַר אִזּוֹ רַבְנֵנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה דְּבָרֵי צַחוֹת שֶׁבֵּיתוֹ כְּמוֹ סֵפֶה וְכוּ'. וְאַחֲרֵי־כֵן עָנָה וְאָמַר בְּשִׁבִיל שְׂאִין בְּעַל־הַבַּיִת דְּהֵינּוּ שְׂאִין הָרַב מִשְׁגִּיחַ הַיָּטֵב כְּמוֹ בְּעַל הַבַּיִת וְכוּ'. אַחֲרֵי־כֵן דְּבַר עִם הָעוֹלָם עַל הַשְּׁלַחַן שִׁיחוֹת אַחֲרֵי־כֵן עָנָה וְאָמַר אֶצְלוֹ אֵין לְכֶם כְּלוּם כִּי אֶצְלוֹ צְדִיקִים אַחֲרֵי־כֵן מְרַגְּשִׁין עֵתָה שֶׁהוּא שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית, וְאֶצְלוֹ אֵין רוּאִים כְּלוּם. עֲנִיתִי אֲנִי וְאֶמְרָתִי לְפָנָיו, עֵתָה הוּא דְרָךְ הַצְּדִיקִים לֹאֲמַר עַל חֲבוּר הַתְּחִלַּת הַתּוֹרָה בְּסוּפָה דְּהֵינּוּ לְחַבֵּר בְּרֵאשִׁית עִם לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל.

עָנָה וְאָמַר בְּדֶרְךְ צַחוֹק קִצַּת גַּם אֲנִי אֲמַר עַל זֶה, וְתַכְּפֶה חֲזוֹר לְאַחֲוָרֵיו וְאָמַר לֹא אוֹכֵל, וְחֲזוֹר וְאָמַר אֵף עַל פִּי כֵן אֲמַר, וְחֲזוֹר שׁוּב לְאַחֲוָרֵיו וְאָמַר אֶבֶל לֹא אוֹכֵל, וְכֵן חֲזוֹר כֵּן כְּמָה פְּעָמִים שְׂאֵמַר אֵף עַל פִּי כֵן אֲמַר וְשׁוּב חֲזוֹר לְאַחֲוָרֵיו. אַחֲרֵי־כֵן אֲמַר וַיְהִי מָה אֲנִי אֲמַר. וְתַכְּפֶה שְׂאֵל בְּמָה דְּבִרְנֵנוּ עֵתָה. עֲנִיתִי אֲנִי וְאֶמְרָתִי לוֹ אֵיזָה מִהַשִּׁיחוֹת שֶׁסְּפָרְנוּ

עמו אז. ענה ואמר לא לזה הדבור כוננתי, ואמר בעצמו הלא דברנו מקדם מענין שאינו נמצא בעל הבית וכו' כנ"ל, ותכף ישב בשתיקה ונתלהב מאד, והתחיל להוציא מפיו גחלי אש כי כל דבריו היו כגחלי אש, וענה ואמר כל התורה על בראשית לעיני כל ישראל הנדפסת בלקוטי תנ"א בסימן ס"ז עין שם. ושם דבר מענין העלמת הפאר מה שנתעלם הצדיק שהוא הפאר והחן שהוא הפעל הבית של העולם, ואמר התורה ביראה גדולה כדרכו ועיניו היו מלאים דמעות ושום אדם לא ידע מה שמרמוז בתורתו מענין הסתלקות הצדיק הנ"ל.

ביום ראשון אחר שבת שמענו השמועה שנסתלק הרב הצדיק מברדיטשוב ולא רצינו להאמין. אחר-כך בליל השי"ן ליום שני הבאתי לפניו זכרונו לברכה התורה בראשית הנ"ל שכתב בתבתי ביום ראשון. ועין והביט בה היטב וגם אז ישב משתומם בצערו והבנתי כי דבר הוא. ואחר-כך ענה ואמר התורה שלי גבוה מאד והיא בלה רוח-הקדש ויכולין לידע ממנה עתידות, מכל-שכן שכתב הרב נעשה, בודאי יכולין למצא הכל בתוך תורתו וכו' כמבאר שיחה זאת במקום אחר (חיי מוה"ר"ן מ"ה). אחר-כך ביום שני נשמע עוד הפעם שהצדיק הנ"ל נסתלק והתחלתי להיות נבוך בדעתי אולי הוא אמת, והיה לי צער גדול כי ידעתי שרבונו זכרונו לברכה יצטער מאד מאד על זה בלי שעור.

בתוך כך הלכתי אנה ואנה ונזכרתי הלא הסתלקות הצדיק הנ"ל מרמוז בתורתו הקדושה שגלה בליל שבת קדש כי הזכיר שם מענין הסתלקות והעלמת הפאר וכו' וכבר ידענו אצלו שהצדיק הנ"ל נקרא אצלו פאר. וגם דיקא בלילה הזאת שמעתי מפיו הקדוש שמהתורה שלו יכולין לידע עתידות מכל-שכן שיכולין למצא בה מה שכתב נעשה בעולם כנ"ל. ותכף נתחזק בדעתי שהדבר אמת והלכתי

וּדְבַרְתִּי עִם חֲבֵרֵי רַבִּי נִפְתָּלִי. וְתַכְּף הַקָּדִים עֲצָמוֹ וְאָמַר בְּיָדַי מִבְּאֵר
הַסֵּתֶלְקוֹתוֹ בְּתוֹרָתוֹ שֶׁל רַבִּנוּ בְּלֵיל שַׁבַּת זֶה. וְאִזּוֹ רָאִינוּ נִפְלְאוֹת הַשֵּׁם
אִיךְ תּוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה בְּלוּלָה מִכָּל מַה שְׁנַעֲשֶׂה בְּעוֹלָם וְכֵן רָאִינוּ בְּמַה
פְּעָמִים. אָבֵל אַף עַל פִּי בֶן נִזְהָרְנוּ בְּלָנוּ שְׁלֵא לְגַלוֹת לְרַבִּנוּ זְכוּרֵנוּ
לְבָרְכָה בְּפֶה בְּפֶרוֹשׁ. אַף עַל פִּי שִׁינְדְּעֵנוּ שִׁינְדְּעַ עַל־פִּי רוּחַ קָדְשׁוֹ, אַף
עַל פִּי בֶן הַדְּבוּר עוֹשֶׂה רָשָׁם.

אֲחֵר־כֶּךְ בְּלֵיל שַׁבַּת קָדֵשׁ בְּפֶרֶשֶׁת נֹחַ וְעַדִּין לֹא הוֹדִיעוּ לּוֹ הַסֵּתֶלְקוֹתוֹ
שֶׁל הַצַּדִּיק הַנִּזְלִי. וְאִזּוֹ בְּלֵיל שַׁבַּת קָדֵשׁ הַשְּׁנִי הַנִּזְלִי עָנָה וְאָמַר
אֵיזָה סֵדְרָא קוֹרִין בְּשַׁבַּת זֶה וְהַשְּׁבָנוּ פֶּרֶשֶׁת נֹחַ. עָנָה וְאָמַר, אֲתַחִיל
לוֹמַר תּוֹרָה בְּכָל שַׁבַּת. וְהַתְּחִיל וְאָמַר בְּרֵאשִׁית הוּא הַסֵּפֶד עַל נֹחַ
שֶׁהוּא הַצַּדִּיק וְכוּ' כְּמוֹ שְׁנִדְּפָס בְּסִימָן הַנִּזְלִי, וְאִזּוֹ זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת וְכָל
הַעוֹמְדִים עָלָיו הוֹרִידוּ דְּמָעוֹת מִחֲמַת שֶׁכָּבַר יָדְעוּ בְּלָם מִהַסֵּתֶלְקוֹת
הַצַּדִּיק הַנִּזְלִי. וְאֲחֵר־כֶּךְ נִמְשָׁךְ עוֹד אֵיזָה זְמַן וְלֹא הוֹדִיעוּ לוֹ בְּפֶרוֹשׁ, עַד
שֶׁקָּרָא לְאִישׁ אֶחָד וְצִוָּה עָלָיו שִׁסְפֵּר לוֹ מִהַסֵּתֶלְקוֹת הַצַּדִּיק הַנִּזְלִי
וְהַשִּׁיב לוֹ הֲלֹא אָמַרו שֶׁעַדִּין אֵינְכֶם יוֹדְעִים בְּזֶה. וְכָל בְּנֵי הַבֵּית הוֹזְהִירוּ
אוֹתִי הַרְבֵּה שְׁלֵא לְגַלוֹת לָכֶם. עָנָה וְאָמַר וְכִי לֹא אֲדַע הֲלֹא כָּבַר יוֹדְעִין
מִזֶּה בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וְהֶאֱרִיךְ אִזּוֹ בְּשִׁיחָה מִגִּדְל הַשֶּׁבֶר הַמֵּר שֶׁל הָעוֹלָם
שֶׁנִּסְתַּלַּק מֵהֶם פֶּאֶר הַדּוֹר צַדִּיק קְדוֹשׁ וְנוֹרָא בְּזֶה זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ.
וְאֲחֵר־כֶּךְ נוֹדַע לִי שֶׁבְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה שֶׁהִבְאֵתִי לְפָנָיו הַתּוֹרָה מֵעַנְיֵן מַחְרַת
יוֹם הַכַּפּוֹרִים שֶׁנִּקְרָא שֵׁם ה' אִזּוֹ נִסְתַּלַּק הַצַּדִּיק הַנִּזְלִי, כִּי הַתּוֹרָה הִיא
הִיא מְקַשְׁרֶת וּמַחְבֵּרֶת עִם הַתּוֹרָה בְּרֵאשִׁית הַסְּמוּכָה אַחֲרָיו, כְּמִבְּאֵר
לְמַעַן שָׁם. וְאִזּוֹ רָאִיתִי וְהִבְנֵתִי נִפְלְאוֹת הַשֵּׁם אִיךְ הַכֵּל גָּלוּי לְפָנָיו וְהַכֵּל
מִבְּאֵר בְּתוֹרָתוֹ. וְאִי אֶפְשֶׁר לְבֹאֵר בְּכַתָּב כָּל מַה שְׁעֵבֵר בְּזֶה. וַיֵּשׁ בְּזֶה
עוֹד דְּבָרִים בְּגוֹ כִּי בְּאַמֶּת עֵקֶר הַהִסְפֵּד הַנִּזְלִי הַנֶּאֱמָר בְּהַתּוֹרָה בְּרֵאשִׁית

הנ"ל נאמר על עצמו וכו' אך נסמך על הסתלקות הצדיק הנ"ל כדרךכו
הנפלא בכל התורות שכולל דברים הרבה בלי שעור בתורה אחת
וכו'. אך כל זה אי אפשר לבאר בכתב:

מ

במוצאי אותו שבת פרשת נח הנ"ל ספר לפנינו המעשה של השני
בנים שנחלפו (ספורי מעשיות י"א), ומתחלה דבר מפ"ב וכו'
ואמר לענין זה שיש היכלי התמורות ששם נחלפין לפעמים הנשמות.
ואמר שכבר ארע מעשה כזה שהיה מלך שהיתה בביתו שפחה וכו'
וספר כל המעשה הנ"ל של השני בנים שנחלפו. כי כך היה אצל כל
מעשה שהתחלת ספור כל מעשה היה על ידי שדברו לפניו מאיזה
ענין שעל ידי זה היה לו אתערותא דלתתא לספר אותה המעשה,
מחמת שהיה אצלו איזה שיכות וקשר להענין שספרו לפניו עם
המעשה הקדוש שהיה צריך לגלות כפי השגתו הנוראה. וכן ברב
התורות היה מעין זה שעל פי רב גלה תורה מעין אותה השיחה שספרו
עמו העולם, וכל זה אי אפשר לציר כי אם מי שהיה עומד אצלו אז
והיה לו מח בקדקדו להסתכל על זה היה רואה נפלאות השם
ונוראותיו אצל כל תורה ושיחה שגלה, בפרט אצל המעשיות שגלה,
בפרט אצל המעשה הנוראה הגדולה מכלם שהיא המעשה האחרונה
של השבעה בעמלערים. ומעט מזה יבאר עוד לקמן במקומו (סימן מ"ב מ"ג):

מא

באותו החורף תק"ע הנ"ל אמר כמה תורות וגם ספר כמה מעשיות
גדולות ונוראות, דהינו מעשה הנ"ל של שני בנים שנחלפו
(ספורי מעשיות י"א), ומעשה של הבעל תפלה (שם י"ב), ומעשה של

השבעה בעמלעך (שם י"ג) בלם ספר באותו החרף הנ"ל עד הפסח. ואחר פסח יצא מפה לאומין להסתלק שם במבאר במקום אחר (חיי מוהר"ן קפ"ה). ומעט מזה יתבאר כאן גם כן. ודבר עמי מזה באומין ואמר, בחרף העבר אמרתי הרבה תורה ומעשיות בברסלב, והיה מתגעגע על שעתה באומין אינו יכול לדבר ולגלות כל כך. וכל מה שעבר באותה השנה שהיא שנה אחרונה של ימי חיי הקדושים אי אפשר לספר אפלו מה שהיה מתנוצץ בדעתנו.

והנה מן היום שהגיע אליו חלי (השעול) שקורין הוסט שהיה יותר משלש שנים קדם הסתלקותו, אמר תקף שהוא מכרח להסתלק על-ידי זה והתחיל תקף לדבר מהסתלקותו. ויש בענין זה כמה וכמה שיחות וספורים אך הרבה מהם לא זכיתי לשמע בעצמי מפיו הקדוש. כי בתחלה בעת שהגיע אליו חלי הנ"ל לא הייתי אצלו כי הייתי אז במאהלוב, והוא זכרונו לברכה הגיע אליו חלי ההוסט הנ"ל בדרך בעת שחזר מהנסיעה מנאווריטש וזסלב וכו'. ואמר תקף שמכרח להסתלק והודיעו לי למאהלוב, ובודאי היה מר לי מאד ונדמה לי שהעולם נתהפך ונחרב חס ושלום. ואחר-כך בסמוך אחר ראש השנה תקס"ח נסע לקמברג בנ"ל. ואז יצא השם בעולם שנסתלק בקמברג. ואחר-כך נודע שזה שקר רק מחמת שגחלש שם מאד על כן יצא השם שנפטר. וחזר לביתו בקנין תקס"ח הנ"ל בפרשת בלק וישב פה אחר-כך כל אותו הקנין וכל שנת תקס"ט ושנת תק"ע עד אחר הפסח ואחר הפסח יצא מפה לאומין. ויש בזה הרבה מאד לספר ומה שיזמין ה' בדעתי אספר מעט מהרבה.

והנה בכל השלש שנים האלה דבר הרבה מהסתלקותו. וכשבא לקמברג דבר עמנו כמה פעמים איך היה כבר מוכן להסתלק בקמברג, והיה מוכן ועומד לזה כי לא היה לו שום פחד. והתבאר

הַרְבֵּה אִיךָ הָיָה חֲזַק בְּעֵינַי זֶה שֶׁהָיָה מוּכָן לְהִסְתַּלַּק בְּלִי שׁוּם אִימָה וּפְחָד. אִךָ לֹא הָיָה נִיחָא לָהּ לְשֹׁכֵב שָׁם אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁם מְנַחִים גְּדוּלֵי עוֹלָם צְדִיקִים מְפָרְסָמִים מְאֹד אַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיָה נִיחָא לוֹ לְשֹׁכֵב שָׁם מִחַמַּת שֶׁהוּא רְחוּק מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְלֹא יָבוֹא שׁוּם אֶחָד עַל קַבְרֵוֹ וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם עֶסֶק וְעִבְדָּא עִם קַבְרֵוֹ כַּמְבֹאֵר מִזֶּה בְּמָקוֹם אַחֵר (תַּיִי מוֹהֲרָן קס"ב), וְסֵפֶר עֲמֻנוּ בְּמָה פְּעָמִים מַעֲנִין מְקוֹם קְבוּרָתוֹ שֶׁהָיָה גִבּוֹר מְדַבְּרֵי שֶׁהוּא דוֹרֵשׁ וְחוֹקֵר וּמַחְפֵּשׂ בְּדַעְתּוֹ לִבְחַר לוֹ אֵיזָה מְקוֹם שֶׁיִּשְׁכַּב שָׁם, אִךְ עֲדִין אֵינּוּ מוּצָא לְעַצְמוֹ מְקוֹם קְבוּרָה בְּרִצּוֹנוֹ. וְסֵפֶר עֲמֻנוּ מְבַרֵּר מְקוֹמוֹת וְאָמַר שֶׁבְּלִמְבָרָנָה הָיָה טוֹב לְפָנָיו לְשֹׁכֵב שָׁם מִחַמַּת שֶׁשָּׁם קְבוּרִים צְדִיקִים גְּדוּלִים אִךְ לֹא הוּטַב בְּעֵינָיו מִחַמַּת הַנַּ"ל. וְכֵן בְּרִסְלָב גַּם כֵּן אֵינּוּ טוֹב בְּעֵינָיו לְשֹׁכֵב כָּאֵן וְכִיּוּצָא בְּדַבְּרִים הָאֵלֶּה דְּבַר בְּמָה פְּעָמִים עַד שֶׁבָּא לְאוּמִין, אִזְּ אָמַר שֶׁבְּכָאֵן בְּאוּמִין טוֹב לְפָנָיו לְהִסְתַּלַּק בִּי מְנַחִים שָׁם קְדוּשִׁים הַרְבֵּה כַּמְבֹאֵר מִזֶּה בְּמָקוֹם אַחֵר (תַּיִי מוֹהֲרָן קצ"א).

וְקִדְּם שֶׁיּוּצָא לְאוּמִין בְּהִיּוֹתוֹ עוֹד פֹּה בְּבְרִסְלָב דְּבַר בְּמָה פְּעָמִים מְאוּמִין וְאָמַר שֶׁרִצּוֹנוֹ לְנַסֵּעַ לְשָׁם וּלְהִתְאַכְסֵן בְּבֵית רַבִּי נַחֲמָן נִתֵּן שֶׁנִּפְטַר בְּסֻמוּךְ בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה בְּתַחֲלַת קִיץ תַּקס"ט. וְלֹא יָדַע שׁוּם אָדָם כְּנִתְּנוֹ גַּם לֹא גָּלָה דַּעְתּוֹ שֶׁרוּצָה לְשָׂאֵר שָׁם. אִךְ הַרְבֵּה לְדַבֵּר בְּמָה וְכַמָּה פְּעָמִים מְאוּמִין שֶׁהוּא רוּצָה לְנַסֵּעַ לְשָׁם וּלְהִתְאַכְסֵן בְּבֵית הַנַּ"ל. וְאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ מִטְּפָלִיק הָיוּ רְגִילִים הַרְבֵּה לְנַסֵּעַ לְאוּמִין, וְהָיוּ פֹּה בְּאוֹתוֹ הַחֲרֹף תַּק"ע הַנַּ"ל בְּמָה פְּעָמִים, וְשָׂאֵלוּ אוֹתוֹ בְּמָה פְּעָמִים אִם יִסָּעוּ לְאוּמִין לְקַבֵּעַ לוֹ דִּירָה בְּנַ"ל, כִּי יָדְעוּ שֶׁיִּקְבְּלוּ אוֹתוֹ שָׁם בְּכַבּוּד גְּדוֹל וְהַשִּׁיב לָאו, וְכֵן הָיָה בְּמָה פְּעָמִים, כִּי בְּכָל עֵת שֶׁהָיוּ פֹּה אֲנָשֵׁי מְטַפְּלִיק שָׂאֵלוּ אוֹתוֹ עַל זֶה מִחַמַּת שֶׁשָּׂמְעוּ שֶׁרִצּוֹנוֹ חֲזַק מְאֹד לְהִיּוֹת שָׁם, אִךְ אַף עַל פִּי כֵן לֹא הִסְכִּים שֶׁיִּסָּעוּ לְקַבֵּעַ לוֹ דִּירָה שָׁם:

מב

אחר־כֵּן סְמוּךְ לְפֶסַח סֵפֶר הַמַּעֲשֵׂה הַנּוֹרָאָה שֶׁל הַשַּׁבָּעָה בְּעַטְלֵעָרִם כַּנִּל וְנִמְשָׁךְ הַסְּפֹר בְּעָרֶךְ שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת. כִּי הַתְּחִלַּת הַסְּפֹר הָיָה בְּלֵיל שַׁבַּת קֹדֶשׁ כִּי אֲדָר שְׁנַת תַּק"ע הַנִּל וְאֲנִי לֹא הָיִיתִי אִזּוֹ אֲצִלוֹ. וְאִזּוֹ סֵפֶר הַתְּחִלַּת הַמַּעֲשֵׂה מִהַמְלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן יְחִיד שֶׁרָצָה לְמַסֵּר לוֹ הַמְּלוּכָה בְּחַיָּיו וְכוּ' עַד הַגִּמְרָה שֶׁל הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁמִּסְפֵּר מִהַמַּעֲשֵׂה שֶׁל הָעוֹר שֶׁהַתְּפֹאֵר בְּהַזְכָּרוֹן שָׁלוֹ וְכוּ' עֵינַי שָׁם וְלֹא יוֹתֵר. וְאַחֲר־כֵּן בַּשָּׁבוּעַ שְׁאַחַר שַׁבַּת הַנִּל בָּא רַבִּי נִפְתָּלִי לְבֵיתוֹ לְקַהֲלַת קֹדֶשׁ נְעֻמִירוֹב וְסֵפֶר לִי כָּל הָעֲנִינִן הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָאָה הַזֶּה וְעַמְדָּתִי מְרַעֵיד וּמְשַׁתְּמֵם. כִּי אִף עַל פִּי שֶׁכָּבֵר זְכִיתִי לְשִׁמְעַת מִפִּי הַקְּדוֹשׁ דְּבָרִים שֶׁלֹּא שָׁמַעְתָּן אֲזַן מֵעוֹלָם, תּוֹרוֹת וּמַעֲשִׂיּוֹת נּוֹרָאוֹת, אֵךְ מַעֲשֵׂה כּוֹזֵאת עֲדִין לֹא שָׁמַעְתִּי.

וְאֲנִי כְּבָר הָיִיתִי מוֹכֵן לְנִסֵּעַ אֵלָיו וְזָכְרוֹנוֹ לְבָרְכָה לְפָנֶיךָ בְּרַסְלָב, וְנִסְעֵתִי מִיָּד, וּבֵאתִי לְפָנֶיךָ אֹר לַיּוֹם רְבִיעִי סְמוּךְ לְרִאש־הַדֶּשׁ נִסָּן. וְלִמְחַרְתּוֹ אַחַר הַתְּפִלָּה נִכְנַסְתִּי אֵלָיו וְזָכְרוֹנוֹ לְבָרְכָה וּדְבַרְתִּי עִמּוֹ הַרְבֵּה בְּדַרְכּוֹ תְּמִיד. וְאַחֲר־כֵּן דְּבַרְתִּי עִמּוֹ מֵעֲנִין הַמַּעֲשֵׂה הַנּוֹרָאָה הַנִּל שֶׁסֵּפֶר בְּלֵיל שַׁבַּת קֹדֶשׁ הָעֵבֶר כְּפִי מֵהַ שִׁמְעֵתִי מִרַבִּי נִפְתָּלִי. וְתִקַּן לִי כָּל הַדְּבָרִים בְּעֲנִין הַזְּכָרוֹן מֵהַ שֶׁהַתְּפֹאֵר כָּל אֶחָד וְסֵדֶר לִי הַדְּבָרִים בְּסֵדֶר. וְאָמַר לִי שֶׁכֵּן הָיָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִשַּׁבָּעַת יְמֵי הַמַּשְׁתָּה שֶׁבָּא בְּכָל יוֹם אֶחָד מִהַשַּׁבָּעָה בְּעַטְלֵעָרִם וְנָתַן לָהֶם מַתָּנָה לְדַרְשָׁה וְכוּ'. וְאָמַר שֶׁהוּא נִכְסֵף מְאֹד לְשִׁמְעַת הַגִּמְרָה דְּהִינּוּ מֵהַ שֶׁהָיָה בְּכָל יוֹם מִשַּׁבָּעַת יְמֵי הַמַּשְׁתָּה כִּי בֶּן הָיָה בְּכָל יוֹם שֶׁבָּא אֶחָד מִהַשַּׁבָּעָה בְּעַטְלֵעָרִם וְכוּ' כַּנִּל. וְגַם גָּמַר הַמַּעֲשֵׂה שֶׁהַתְּחִיל מִהַמְּלֶךְ וְכוּ' הַנִּל (כִּי בֶּן הָיָה דְּרָכּוֹ שֶׁהָיָה מְדַבֵּר שְׁנִכְסֵף לְשִׁמְעַת וְלִידַע הָעֲנִינִן שֶׁהוּא בְּעֲצָמוֹ הָיָה צָרִיךְ לְגַלּוֹת).

והייתי מצפה שיספר לפני הגמר הנ"ל כי ראיתי שרצונו לספר. אך בתוך כך בא המשרת שלו ואמר הגיע העת שיאכל וסדר שלחנו ונפטרנו ממנו ואחר-כך ישן קצת.

אחר-כך חזרתי ונכנסתי אצלו וחזרתי ודברתי עמו הרבה, ודבר עמי הרבה מענין החסרונות שכל העולם חסר להם הרבה, כי ספרתי לו הרבה דברים מברדיטשוב מענין הנגידים הגדולים שיש שם שמלאים דאגות ויסורים וחסרונות וכו'. ואז עניתי ואמרתי לפניו הפסוק (קהלת ג), גם את העולם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלקים מראש ועד סוף (שפרש רש"י שם לענין חסרונות וכו') וגמרתי לפניו כל הפסוק בלו ותקף שגמרתי הפסוק ענה ואמר הלא זה הוא מעשה שלנו. ושאל תקף היכן אנו עומדים בהמעשה, ונבהלתי מאוד ועניתי בבהלה בהמעשה של יום השני, ענה ואמר ביום השני וכו' וספר כל המעשה של יום השני שהוא המעשה של החרש וכו' ונמר המעשה של היום השני ולא ספר אז יותר והיה עוד איזה אנשים מאנשי-שלומו שזכו לשמע כל זה. ומי ששמע אלו המעשיות מפיו הקדוש בודאי היה רואה נפלאות השם בלי שעור. וגם עתה מי שרוצה להסתכל בהם בעין האמת יכול להבין גדלת הבורא ותברך ויגדלת הצדיקים ויגדלת התורה הקדושה:

מוג

אחר-כך הייתי עומד ומצפה שיספר עוד ולא ספר עד ליל שבת קדש ג' ניסן ואז היה שרוי בצער גדול מחמת שנגדו הילד בן בתו מרת אדל תחיה היה מטל על ערש דוי רחמנא לצלן, והיה מסכן מאוד והיה לו זכרונו לברכה צער גדול מזה, כי בתו הנ"ל היה לה צער גדול בנים הרבה, וכבר נפטרו אצלה כמה בנות רחמנא לצלן. וספר הוא

זכרונו לברכה על השלחן תורה נוראה מענין הצער שלו, אך לא זכיתי לתפסה במחי. ובתוך הספור ענה ואמר היכן אנו עומדים בהמעשה אמרתי אצל המעשה של יום השלישי. ענה ואמר, ביום השלישי חזר ובא זה שהיה כבוד פה וכו' וספר כל המעשה של יום השלישי שמדבר מהרדיפות של הלב שיש לו שני רדיפות וכו' (וזה היה מעט מענין השיחה של הצער שלו שספר מקדם) וגמר המעשה של יום השלישי, ואחר שאמר שנעשו שמחים אמר בזה הלשון: זיי האבין א הילוא גיטאן, ואחר כך תקף ספר המעשה של יום הרביעי מענין השני צפרים וכו' וגמר המעשה של יום הרביעי. ותקף ומיד הלך מהשלחן כי כבר ברך ברפת המזון קדם שהתחיל לספר כל הנ"ל.

אחר כך ביום ראשון ספר המעשה של יום החמישי מענין מעט מחזיק את המרבה. וביום שלישי ספר המעשה של יום הששי מענין רפואת הבת מלכה. ובכל פעם היה הספור על ידי שספרו לפניו מקדם איזה ענין השיך לזה בנ"ל. ואחר שגמר המעשה של יום הששי ספרו לפניו איזה ספורים מהעולם, ענה ואמר העולם מדברים מהמעשה של יום השביעי. אך אף על פי כן לא ספרה ולא זכינו לשמעה עוד. ואחר פסח כשנסעתי עמו לאומין אמר שלא נזכה לשמעה עד שיבוא משיח, בנדפס במקומו שם עין שם. ואחר יום שלישי הנ"ל ישבנו אצלו עד שבת קדש שהוא שבת הגדול ולא ספר כלל. ובליל שבת הגדול נפטר הילד הנ"ל שהוא נכדו בן בתו הנ"ל. ומה שעבר בענין זרעו הקדושים אי אפשר לבאר.

ותקף במוצאי שבת נסענו לביתנו וקדם פסח היו אצלו עוד אנשי טפליק וחזרו ושאלו אותו אם יסעו לאומין לקבע לו הדירה הנ"ל שם, והשיב הן:

מד

בְּתוֹךְ כֶּךָ הָיוּ בִימֵי הַפֶּסַח הַזֶּה כַּמָּה שְׂרָפוֹת פַּה בְּרִסְלָב וְתַכְף אַחַר
הַפֶּסַח בְּיוֹם שֵׁשִׁי אֶסְרוּ-חַג-פֶּסַח, נִסְעָנוּ לְפָה, אָנִי וְחֻבְרֵי
רַבִּי נִפְתָּלִי, (וְגַם בִּימֵי חֹל-הַמוֹעֵד פֶּסַח הָיִינוּ פַּה עִם ר.ל. וְשָׁמְעָנוּ מִמֶּנּוּ
תוֹרָה נִפְלְאָה וְכו'). אַחֲר־כֶּךָ בָּאֵנוּ אֵלָיו בְּיוֹם אֶסְרוּ-חַג הַנִּ"ל עַל שַׁבַּת
קֹדֶשׁ וְהָיִינוּ פַּה עַל שַׁבַּת קֹדֶשׁ וְתַכְף אַחַר שַׁבַּת נִסְעָתִי לְבֵיתִי.

וְאַחֲר־כֶּךָ בְּיוֹם שְׁלִישִׁי נִתְנַלְגַּל מֵאֵת הַשֵּׁם שְׁחֹזְרֵתִי וְנִסְעָתִי לְפַּה
וְנִתְעַכְבְּתִי עַד שַׁבַּת קֹדֶשׁ שֶׁהוּא רֵאשִׁי-חֹדֶשׁ אֵייר. בְּלֵיל
שַׁבַּת קֹדֶשׁ עָנָה וְאָמַר שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי כָּל־כְּדָרְבוֹ כַּמָּה פְּעָמִים בְּנִדְפָס מִזֶּה
קִצָּת (חֲנִי מוֹחֲרֵ"ן קע"ה), בְּתוֹךְ כֶּךָ נַעֲשֶׂה רַעַשׁ שֶׁל הַשְּׂרָפָה שֶׁהִיְתָה בְּרַחוּב
הַסְּמוּכָה לְבֵיתוֹ. וְאָמַר בְּזֶה הַלְּשׁוֹן "שׁוֹיֵן שׁוֹיֵן" [כְּבֵר כְּבֵר]. כִּי כְּבֵר הָיָה
מוֹכֵן בְּדַעְתּוֹ שֶׁיְהִיָּה שְׂרָפָה וְדַבֵּר הַרְבֵּה מִזֶּה קִדְּם. וְתַכְף נִתְבַּלְבַּל
הַשְּׁלֵחָן וְהוּא זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה יֵצֵא בְּהִלָּה לַחוּץ וְכֵן אֲנַחְנוּ כָּלְנוּ וּבְאוֹתָהּ
הַלְּיָלָה נִשְׂרַף בֵּיתוֹ, אִךְ תִּהְיֶה לְאֵל אֲנַחְנוּ הַצְּלָנוּ כָּל מֵה שֶׁהִיָּה בְּבֵיתוֹ
מִחוּט וְעַד שְׂרוֹף נַעַל. וְהוּא זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה יֵשֵׁב כָּל הַלְּיָלָה עַל הַהָר
שְׁחוּץ לְעִיר שֶׁהוּא כְּנֻגַד בֵּית הַכְּנֻסֶת וְכְנֻגַד בֵּיתוֹ, וְשֵׁם יֵשֵׁב וְהִסְתַּכַּל
עַל הָעִיר וְעַל בֵּיתוֹ וְהִיְתִי אֶצְלוֹ שֵׁם בְּשַׁעַת הַשְּׂרָפָה וְיֵשֵׁב בְּשִׁמְחָה.

אַחֲר־כֶּךָ סְמוּךְ לְאוֹר הַיּוֹם בָּאתִי אֵלָיו זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה לְשֵׁם עוֹד הַפְּעַם
וְכְבֵר פֶּסְקָה הַשְּׂרָפָה וְכְבֵר נִשְׂרַף גַּם בֵּיתוֹ וְאָמַר לִי שְׁנַחְזוֹר
לְהָעִיר. וְהִלְכְתִי עִמּוֹ מֵעַבֵּר לְנִהַר הַהוֹלֵךְ שָׁם כִּי לֹא חֹזֵר עוֹד לְבֵיתוֹ כִּי
כְּבֵר נִשְׂרַף רַק הֵלֵךְ מֵעַבֵּר הַנִּהַר כְּדִי לְבוֹא אֶל הַנֶּשֶׁר שֵׁשׁ שָׁם וְאָנִי
הִלְכְתִי אַחֲרָיו. עָנָה וְאָמַר לִי בְּדֶרֶךְ הַלּוֹכִי אַחֲרָיו מִי הִיָּה אוֹמֵר שְׂאֲנַחְנוּ
גֵּלֵךְ בְּלֵיל שַׁבַּת סְמוּךְ לְאוֹר הַיּוֹם בְּדֶרֶךְ הַזֶּה. וְאַחֲר־כֶּךָ בָּאֵנוּ אֶל הָעִיר
וְנִכְנַס בְּבֵית רַבִּי שְׁמֵעוֹן בְּסוּף הָעִיר מִקְצֵה מִזֶּה בְּדֶרֶךְ שְׁנוּסְעִים שָׁם

לְאוּמִין, וְשָׁם יָשָׁב כָּל הַשָּׁבֹת עַד יוֹם רֵאשׁוֹן. וְכָל הַחֲפָצִים שְׁלוֹ הַכְּנָסוֹ
 אַחֲר־כֶּךָ לְבֵית רַבִּי זְלוֹיִג, שֶׁהָיָה בְּקִצָּה הָעִיר מְזֵה, רְחוֹק מְאֹד מִבֵּית
 רַבִּי שְׁמַעוֹן, שֶׁנִּכְנָס בּוֹ הוּא בְּעֶצְמוֹ כַּנִּל. אַחֲר־כֶּךָ, בְּיוֹם רֵאשׁוֹן, יָצָא
 מִבֵּית רַבִּי שְׁמַעוֹן וְנִכְנָס לְבֵית רַבִּי זְלוֹיִג הַנִּל, שֶׁהָיוּ הַחֲפָצִים שְׁלוֹ
 מִנְּחִים שָׁם:

מה

בְּיוֹם רֵאשׁוֹן אַחַר חֲצוֹת וְהוּא זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה קָרָא לְבֵיתוֹ אֶחָד מֵהַבְּעָלֵי
 הַחוּבוֹת שֶׁהָיָה חָיֵב לוֹ מָמוֹן וְדִבֵּר עִמוֹ, בְּתוֹךְ שֶׁהָיָה מְדַבֵּר עִמוֹ בָּא
 אִישׁ אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ מִטְּפָלִיק וְהֵבִיא לוֹ סִמָּן מֵאוּמִין, וְאָמַר לוֹ
 שְׁמַבְקָשִׁין אוֹתוֹ לְאוּמִין שֶׁיֵּשֶׁב שָׁם בְּהַדִּירָה הַנִּל. וְתַכְּף שְׂדֵבֵר זֹאת
 הָאִישׁ הַנִּל נִתְאַדְמוּ פָּנָיו הַקְּדוּשִׁים זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה מְאֹד (וְאִז לֹא יִדְעָתִי
 מַה זֶה אֶךְ אַחֲר־כֶּךָ הַבְּנֵתִי לְמַפְרַע כִּי זֶה מִחֲמַת שְׂזֵה הָיָה קְרִיאָה
 לְהַסְתֵּלְקוֹתוֹ, כִּי שָׁם בְּאוּמִין נִסְתַּלַּק).

וְאֲנִי הָיִיתִי נִכְסֵף תָּמִיד לְנִסְעַ עִמוֹ. אֶךְ הַבְּנֵתִי מִמְּנוֹ שָׂאָם יִסַּע אִין
 בְּדַעְתּוֹ לְקַח אוֹתִי עִמוֹ, רַק הִדְבָּר הָיָה נִרְאָה שֶׁיִּקַּח אֶת רַבִּי
 נִפְתָּלִי גֵרוֹ יְאִיר. אֶךְ מֵאֵת הַשֵּׁם הָיְתָה שְׂבָאוֹתוֹ יוֹם רֵאשׁוֹן הַנִּל הַכְּרָה
 רַבִּי נִפְתָּלִי לָשׁוּב לְבֵיתוֹ אִיזָה שְׁעוֹת קָדָם שְׂבָא הָאִישׁ הַנִּל מִטְּפָלִיק.
 עַל כֵּן תַּכְּף בְּשָׂרְאִיתִי שֶׁדַּעְתּוֹ זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה לְנִסְעַ לְאוּמִין בְּעַת שְׂבָא
 הָאִישׁ הַנִּל מִטְּפָלִיק אִז הִתְחַלֵּתִי לְעַסֵּק בְּעִנְיַן הַנְּסִיעָה בְּדִי שֶׁיִּקַּח אוֹתִי.
 וְהוּא זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה לֹא דִבֵּר עִמִּי מֵאוּמָה מְזֵה אִם יִקַּח אוֹתִי אוֹ אִישׁ
 אַחֵר, רַק אֲנִי בְּעֶצְמִי הִלְכֵתִי וְקָרָאתִי בְּעַל עֲגֻלָּה אֶחָד וְעַסְקֵתִי בְּכָל
 צָרְכֵי הַנְּסִיעָה עַד שֶׁזְּכִיתִי שְׁלַקַּח אוֹתִי לְדֶרֶךְ הַזֶּה לְאוּמִין וְאֶלְמָלֵא לֹא

אֶתִּינָא לְעֵלְמָא אֱלֵא לְנִסְעַ עֲמוּ דְרִךְ הַזֶּה דִּי, כִּי רַב טוֹב זְכִיתִי לְשִׁמְעַ
בְּדִרְךָ הַזֶּה תּוֹרוֹת וְשִׁיחוֹת נּוֹרָאוֹת הַמְחִיזִין אוֹתִי וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל
לְדוֹרוֹת בְּאִשֶׁר מוֹבֵן מְעַט לְהַשׁוֹמְעִים אֶת כָּל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּדִרְךָ הַזֶּה:

מו

וְהִנֵּה אֲנִי בְּשַׁבָּא הָאִישׁ הַנִּ"ל מְטַפְּלִיק בְּשִׁלְיחוֹת שְׁיַסַּע לְאוּמִין, אֲנִי
עֲמַדְתִּי מֵרְעִיד וְרֵאִיתִי נִפְלְאוֹת הַשֵּׁם וְנּוֹרָאוֹתָיו הַעֲצוּמִים עַד אֵין
חֶקֶר, שֶׁבְּכָל יְמֵי הַחֶרֶף שֶׁהָיָה מְדַבֵּר מֵאוּמִין וְאֲנִשֵׁי טַפְּלִיק שֶׁאָלוּ אוֹתוֹ
אִם יָכִינוּ לוֹ שֵׁם הַדִּירָה לֹא רָצָה שְׁיַסְעוּ בְּשִׁבִילוֹ. וְזֶה סְמוּךְ הַסְּבִים
שְׁיַסְעוּ בְּשִׁבִיל זֶה עַד שֶׁפָּעְלוּ שֵׁם הַדִּירָה הַנִּ"ל בְּשִׁבִילוֹ, וּבִתּוֹךְ כֶּךָ
נִשְׂרַף בֵּיתוֹ וְהָיִינוּ מְטַלְטְלִים מְאֹד מְאֹד וְהַחֲפָצִים שָׁלוּ הָיוּ מְפֹזְרִים
וּמְטַלְטְלִים בְּדִרְךָ הַנְּהוּג אַחֵר הַשְּׂרַפָּה, וְלֹא הָיָה לוֹ מְקוֹם מְנוּחָה כִּי רַב
הָעִיר נִשְׂרַף בְּפֶרֶט כָּל הַרְחוּבוֹת שְׁסֻמוּכִים לְבֵית הַמְּדַרְשׁ וּלְבֵית
הַכְּנֶסֶת. וּבִתּוֹךְ הַפּוֹזֵר וְהַטְּלוֹל הַזֶּה בָּא הָאִישׁ הַנִּ"ל מְטַעֲפְלִיק וּבִקְשׁ
אוֹתוֹ לְאוּמִין בְּמוֹעֵדוֹ וּבְזִמְנוֹ בְּעֵת שֶׁכָּבֵר נִגְזַר מִן הַשָּׁמַיִם לְשַׂרְף בֵּיתוֹ
מִקְדָּם, וְלֹא הָיָה לוֹ מְקוֹם בְּרֵאיוֹי לְשִׁבְתָּ. וְהַשֵּׁם יַתְּבַרְךָ כְּבֵר הַקְּדִים
רְפוּאָה שְׁבֹאוֹתוֹ הָעֵת בְּסֻמוּךְ קִדְם הַשְּׂרַפָּה אֲנִי דִּיקָא צְוָה שְׁיַכִּינוּ לוֹ
הַדִּירָה בְּאוּמִין וּבָא הַשְּׁלִיחַ בְּמוֹעֵדוֹ וּבְזִמְנוֹ וְאֵת הַכֹּל עָשָׂה ה' יָפָה
בְּעֵתוֹ וְאִי אֶפְשָׁר לְבַאֵר כָּל אֲשֶׁר בְּלִבִּי בָּזָה בְּכַתְּבִי, כִּי בְּעֵנִין נְסִיעֵתוֹ
לְאוּמִין וּבְעֵנִין מַה שְׁזָכָה אוֹתִי לְנִסְעַ עֲמוּ לְשֵׁם בָּזָה הָיוּ תְלוּיִים עוֹלָמוֹת
הַרְבֵּה עַד אֵין קֵץ וְזְכוּת יִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹת, כִּי תִקֵּן שֵׁם אֱלֹפִי אֱלֹפִים וְרַבִּי
רַבְבוֹת נְשָׁמוֹת פְּנוּמוֹת וּמְקַלְקְלוֹת שְׁלֵא הָיָה אֶפְשָׁר לָהֶם לְהִתְתַּקֵּן
בְּשׁוּם אַפֵּן כִּי אִם עַל-יְדֵי הַסְּתַלְקוֹתוֹ, בְּאִשֶׁר נִשְׁמַע מִפִּיו הַקְּדוֹשׁ
בְּפִרוּשׁ וּבְרָמֶז. וְגַם כַּמָּה טוֹבוֹת לְנִצְחָה נִצְמַחוּ מִזֶּה לְיִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹת, כִּי
כְּבֵר גְּלָה, שְׁמִי שְׁיָבוֹא עַל קְבָרוֹ וַיֹּאמֶר אֱלוֹ הַעֲשֵׂרָה קִפִּיטֵל תְּהִלִּים
הַמְּפָרְסְמִים עֲתָה, בּוֹדְאֵי יַעֲזֹר לוֹ לְנִצְחָה אֶפְלוֹ אִם יִהְיֶה מִי שִׁיְהִיָּה בְּיָדוֹעַ

ומפרסם. והנסיעה לאומין הייתה התחלה והכנה לכל התקונים האלה לנצח כי מקום קבורתו כבר הבחירה שם באומין ושם היה צריך לעסוק בכל התקונים הנ"ל, ויותר ויותר מזה מה שנגעלם מאתנו כאשר הבנו מפיו הקדוש. על בן בכל תנועה ותנועה ובכל סבה וסבה שסבב השם יתברך בענין נסיעה זאת מה גדלו בהם מעשי השם, מאד מאד עמקו מחשבותיו. כי הכל היה נוגע למקום שנוגע לעד ולנצח:

מז

והנה ביום ראשון הנ"ל התחלתי לעסוק בצרכי הנסיעה ולא היו בעלי עגלות מצויים אז וזה היה מניעה להנסיעה. גם בתו מרת אדל תחיה שהיתה פה מאנה מאד ולא הייתה מרצה כלל שיסע לאומין, והוא זכרונו לברכה לא רצה להתעקש על שום דבר. אך ראיתי והבנתי שבאמת רצונו חזק שיסע לאומין והלכתי ושכרתי עגלה בסך מרבה יותר מהראוי ונסעתי עמו מפה לאומין ויצאנו מפה ביום שלישי בבקר שהיה ד' אייר תק"ע והוא זכרונו לברכה כבר התפלל שחרית ושתי קאווע ואני לא התפללתי עדין והכרחתי להתפלל על העגלה, וישבנו עמו אני והאיש שבא מטפליק ומשרתו, ותכף שיצא מפה התחיל לדבר עמי ואמר שטוב ונכון שנסע מפה כי-אם לא היה נשרף ביתו וכו' כמבאר שיחה זאת במקום אחר (תני מוה"ר קפ"ו), ואחר-כך פגענו סמוך ללאדיזין את רבי מאיר מטפליק שהוא היה בעצמו באומין על אודות הדירה הנ"ל לקבע לו כנ"ל, וספר לו רבי מאיר הנ"ל איך הם משתוקקים שם שיבוא לשם, ענה ואמר הלא הכל שלנו כי חייב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם הלא נוסעים כאן כו' כמבאר שיחה זאת ברמז במקום אחר (שם קפ"ה), והפליג מאד מאד בדברי צחות אלו שאמר אז ואמר, תכף שיצא מברסלב בא על דעתו דברי צחות אלו, ותכף שנתגלה לו זאת נתבהל מאד מאד מנגדלות נפלאות

הנהגת הבורא יתברך שמו, אך לא רצה לדבר מזה ולגלות זאת עד שָבא בנגדו האיש הנ"ל, ועל ידו נסתבב הדבר להוציא מפה אל הפעל לדבר דבורים אלו ואמר, כך השם יתברך מנהיג העולם וכו':

מח

בדרך הנסיעה הזאת לאומין פשיצא מלאדיזין והעולם לוו אותו, ענה ואמר אף על פי בן אין דור יתום כי תנא אחד אמר עתידה תורה שתשתכח מישראל ואמר רבי שמעון בר יוחאי שלא תשתכח שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו וכו' ואז גלה הסוד הנורא המרמז בפסוק זה דיקא שעל ידי רבי שמעון לא תשתכח התורה וכו' בנדפס בפר (תחלת לקוטי מוה"ר). ואחר כך אמר עכשו יש וכו' ועוד פמה דברים נוראים זכיתי לשמע בדרך זה.

סמוך לערב באנו לקהלת קדש טפליק ושם באו לקראתו רב בני העיר ובפרט אנשי-שלומו ובקשו אותו הרבה שילין שם ולא רצה, ואף על פי שהתחיל הנשם לירד מדי עברו בטפליק סמוך לערב אף על פי בן לא רצה לסור שם. ונסע להלן ועמד ללון בכפר הסמוך לשם ולשם יצאו הרבה מבני העיר טפליק. ושם נתמנה רבי מרדכי לאב בית-דין בטפליק וכו'. ביום רביעי בבקר אחר התפלה נסענו לאומין:

מט

בעת שנסע מכפר הנ"ל שלן שם לאומין, דבר עמי הרבה מהתורה של הסתלקות הצדיק (לקוטי תניינא ס"ז), שנאמרה בשבת בראשית העבר על הפסוק בראשית לעיני כל ישראל בנ"ל (סימן ל"ט). ואמר אז החבור של רחל מבכה על בניה וכו' לענין ההעלמה שנתעלם הצדיק

שהוא הפאר והיפי והחן של כל העולם וכו' בנדפס בסוף התורה הנ"ל עין שם. ועוד דבר עמי מגדלת הרב הגאון החסיד מברדיטשוב זכר צדיק לברכה שנסתלק בסמוך כנ"ל. ואחר-כך סמוך לכניסתו לאומין ספר מעשה מהבעל שם טוב זכרוננו לברכה שבא לאיזה עיר שהיו שם נשמות משלש מאות שנה שהיו צריכים תקון וכו' במבאר מעשה זאת במקום אחר (חיי מוהר"ן ק"ד).

וכל עת הנסיעה הזאת שנסע ביום רביעי בכניסתו לאומין היה יושב כמו טרוד ומאזים, וכל זה הבינו אחר-כך למפרע, כי אחר כך סמוך להסתלקותו בחל המועד סכות הזכיר אותו המעשה שספר בכניסתו לאומין כו' באשר יבאר לקמן כו' ואז הבנתי למפרע שבכל עת כניסתו לאומין היה כמו טרוד בענין הסתלקותו ותקוני הנשמות הרבה מאד שהיה צריך לתקן שם וכו', ויתר מזה אין אתנו יודע עד מה כי גבהו שמים מארץ כן גבהו מחשבותיו ממחשבותינו וכו'.

ג

ביום רביעי הנ"ל שהוא ה' אייר בא לאומין ונתאכסן בבית רבי נחמן נתן שגפטר בשנה העברה סמוך לשבועות. וכל מה שעבר באומין אי אפשר לספר ומעט מבאר אצלנו בספורי השיחות שלו (חיי מוהר"ן קפ"ה) ועמד שם בבית הנ"ל עד אחר שבועות.

בשבועות נתקבצו אליו כל אנשי-שלומנו בדרךנו תמיד. אך לא רצה לומר תורה ואני הפצתי אותו קצת בשבת שהוא יום שני דשבועות שיאמר תורה, אך השיב שבודאי לא יאמר תורה בשום אופן. במוצאי שבת אמר דברי צחות אין אתם חוטאים כל כך במבאר בספורי השיחות (חיי מוהר"ן ר"ב).

ביום ראשון אסרו־חג דשבועות נכנס לבית רבי יוסף שמואל ששכר לו הדירה אצלו, ואני שכרתי הדירה אצלו ועד אותו היום הייתי אצלו באומין. באותו היום אסרו־חג הנזכר לעיל נסעתי לביתי, ולא נתעכבתי הרבה וחזרתי ובאתי לאומין כי רבי נפתלי שלח אלי אנרת בפקדתי שאבוא לשם. ובאתי בסמוך לשם ונתעכבתי עד אחר שבת נחמו.

וקדם שבת נחמו יצא מבית רבי יוסף־שמואל הנ"ל ונכנס לבית אחר (הינו לבית הלוקטשר) ששם נסתלק בשלום. ובכל זה יש הרבה מעשיות לספר אך בכתב אי אפשר לצייר כל מה שמתנוצצין בדעתי נפלאות השם בכל ענין וענין. ובתחלה בעת שישב עדין בבית רבי נחמן־נתן בא איש מבית הלוקטשר ובקש אותו הרבה שיכנס לשם לדור ולא אסתייע מלתא לכנס תכף לשם. ואז אמר שגם זה יהיה מעשה שיספרו אחר־כך איך שישב בבית הנ"ל ובא פתאם איש שלא הפיר אותו כלל וכו' ובקש אותו שיכנס לביתו וכו':

נא

בשבת נחמו נתקבצו אצלו כמה אורחים על שבת הנ"ל, ונכנס מחדרו להבית שאכלו שם וקדש על היין בחלישות כח כי כבר היה חלוש מאד כי היה סמוך להסתלקותו. וישב על השלחן אחר שקדש קדם שנטל ידיו לסעדה והתחיל לדבר עם העולם, ענה ואמר על מה באו העולם לכאן הלא עתה איני יודע כלל. כשאני אומר תורה בודאי כדאי לבוא אבל עתה באמת איני יודע כלל כי אני עכשו איש פשוט לגמרי שקורין פראסטאק, ואיני יודע כלל ועל מה ולמה באו העולם, והאריך קצת בשיחה זאת שהוא עתה פראסטאק גמור ואינו יודע כלל באמת. ואמר שהוא מחיה את עצמו עתה רק בהדרדך שהלך

לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְהֶאָרִיךְ בְּשִׁיחָה זוֹ קָצַת גַּם בֵּן עַד שְׁמֵתוֹךְ הַשִּׁיחָה
הַקְדוּשָׁה הַזֹּאת שֶׁסֵּפֶר שְׂאִינֹו יוֹדֵעַ כָּלֵל וְשֶׁהוּא פְּרָאֶסְטָאק גָּמוּר וְשֶׁהוּא
מְחִיָּה אֶת עֲצָמוֹ רַק בְּהִנְסִיעָה שְׁנֹסֵעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

מֵתוֹךְ דְּבָרִים אֵלֹו נִכְנָס בְּדְבָרִים עַד שְׁגָלָה לָנוּ תוֹרָה נִפְלְאָה אֵיךְ
דִּיקָא עַל-יְדֵי הַדְרָךְ שֶׁל נְסִיעַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְחִיָּה אֶת עֲצָמוֹ
הַצְדִּיק בְּעֵת פְּשִׁיטוֹתוֹ וְכוּ' בַּנְדָּפָס כְּבָר (לְקוּטֵי תַנְיִנָא ע"ח). אֵךְ אֵי אֶפְשָׁר
לְבָאָר בְּכֵתָב כָּל הָעֲנִיָּן אֵיךְ גִּתְגָּלָה וְנִמְשָׁכָה הַתוֹרָה הַזֹּאת יֵשׁ מֵאִין
בְּאֵמֶת. כִּי מִתְחַלָּה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ כָּלֵל בְּאֵמֶת. כִּי בְּכָל עֵת שֶׁאָמַר שְׂאִינֹו
יוֹדֵעַ לֹא הָיָה יוֹדֵעַ כָּלֵל בְּאֵמֶת, כִּי אֲשֶׁר פֶּעַם אֶחָד נִשְׁבַּע עַל זֶה בְּשֵׁבֶת
קָדֵשׁ (וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן "דָּא שְׂוֹועַר אֵיךְ בֵּי שִׁבְתָּ") עַל עֲנִיָּן זֶה שְׂאִינֹו
יוֹדֵעַ כָּלֵל. וּבְאֵמֶת אָמַר עַל עֲצָמוֹ שְׂהֵאִינֹו יוֹדֵעַ שְׁלוֹ הוּא חֲדוּשׁ נִפְלְאָה
וְכוּ'. וְעַתָּה סֵפֶר הַרְבֵּה אֵיךְ שְׂאִינֹו יוֹדֵעַ עֵתָה כָּלֵל, וּבְתוֹךְ זֶה נִכְנָס
לְשִׁיחָה נִפְלְאָה עַד שְׁעַל-יְדֵי-זֶה בְּעֲצָמוֹ גָּלָה תוֹרָה נִפְלְאָה עַל-זֶה
בְּעֲצָמוֹ שְׁמִחָה אֶת עֲצָמוֹ בְּעֵת פְּשִׁיטוֹתוֹ בְּהַדְרָךְ שְׁנֹסֵעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְאַחַר-כֵּן בָּא לְשִׁמְחָה גְדוֹלָה, וְצוּהָ לְנַגֵּן הַרְבֵּה וְזִמְרָנוּ לְפָנָיו אֲזַמְר
בְּשִׁבְחֵינּוּ וְהַכֵּל קַדְמֵ גְטִילַת יְדִים לְסַעֲדָה מַה שְּׁבִכָּל עֵת
שְׁהִיָּה מְזַמֵּר הַזִּמְרָה הַנִּלְהֵי הָיָה תְּמִיד אַחַר גְטִילַת יְדִים אַחַר בְּרַפְת
הַמוּצִיא. כִּי בֵּין קְדוּשַׁת לְנְטִילַת יְדִים לֹא שָׁמַעְנוּ מֵעוֹלָם שׁוֹם שִׁיחָה אוֹ
תוֹרָה מִמֶּנּוּ וְעַכְשָׁו שָׁח כָּל הַשִּׁיחָה וְהַתוֹרָה הַנִּלְהֵי וְגַם צוּהָ לְנַגֵּן אֲזַמְר
בְּשִׁבְחֵינּוּ הַכֵּל קַדְמֵ גְטִילַת יְדִים. וְאַחַר-כֵּן גָּטַל יְדָיו וַיֵּשֶׁב עַל הַשְּׁלֵחָן
בְּשִׁמְחָה גְדוֹלָה וְצוּהָ לְנַגֵּן הַרְבֵּה. וְאָמַר דְּבָרִים נִפְלְאִים עַל הַשְּׁלֵחָן
וְאָמַר מַה יֵּשׁ לָנוּ לְהַתְבַּיֵּשׁ (וּוּאִם הָאֲבָן מִיר זִיךְ צוֹ שְׁעַמְעֵן) בְּשִׁבְלֵנוּ
נִבְרָא הָעוֹלָם (וְאָמַר אֲזוֹ הַדְּבָרִי צַחֲוֹת מִי שְׂאִינֹו יָכוֹל פֶּא זִי אִינִי יָכוֹל
כַּאֲזִיעַ וְכוּ').

וְגַם בְּהַתּוֹרָה הַנִּלְבָּל מִה שֶׁנִּכְנַס לְבֵית הַלּוֹקֵטְשֶׁר בְּסֻמוֹךְ שָׁשׁ
 אָמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְהִזְכִּיר בּוֹ מַעֲנֵן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שָׁאֵם יֹאמְרוּ
 הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְסֻטִּים אַתֶּם שִׁכַּבְשֶׁתֶם וְכוּ' וְגַם עִכְשָׁו נִמְצָא שִׁישְׂרָאֵל
 בָּאִים לַפְעָמִים בְּמִקְוֹמוֹת שֶׁהָיוּ רְחוֹקִים מְאֹד מְאֹד מִקְדָּשְׁתַּי יִשְׂרָאֵל וְכוּ'.
 כִּי זֶה הַבַּעַל הַבֵּית שֶׁל הַבֵּית שֶׁעָמַד בּוֹ אֲזוּ, הָיָה רֹשֶׁע מִפְּרָסָם וַיֵּשֶׁב אֲזוּ
 בְּפֶטֶרְבוֹרֵג, אֲדָךְ בְּנֵי-בֵיתוֹ הִכְנִיסוּ אוֹתוֹ לְשֵׁם. וּבְכֹל זֶה הָיוּ נִפְלְאוֹת
 תְּמִים דְּעִים שְׂאֵי אֶפְשֶׁר לְבֹאֵר בְּכֹתֵב בְּלָל כָּל מֵה שֶׁעֵבֵר בְּכֹל זֶה. אֲדָךְ
 רִשְׁמֵתִי פִּרְקִים לְזַכְרוֹן לְמַעַן לֹא יִשְׁכַּח מִמֶּנִּי וּמִיּוֹצְאֵי-חֲלָצִי וּמֵאֲנָשֵׁי
 שְׁלוֹמֵנו שֶׁשָּׁמְעוּ מִפִּי מְעַט מִסְּפוּרִים אֵלּוּ. אֲדָךְ מִי שֶׁלֹּא שָׁמַע מִפִּי כָּל זֶה,
 יִהְיֶה כָּל זֶה אֶצְלוֹ כְּדַבְרֵי הַסֵּפֶר הַחֲתוּם.

אַחַר שֶׁבַת נִחְמוּ נִסְעֵתִי לְבֵיתִי. בְּיוֹם שְׁלִישִׁי דְסֻלְיָחוֹת בָּאתִי לְאוּמִין
 עַל רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה וַיִּשְׁבְּתִי שָׁם עַד שֶׁנִּסְתַּלַּק בְּשָׁלוֹם וְזָכִיתִי לַעֲמֹד
 בְּשַׁעַת הַסֵּתֶלְקוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ וְהַגּוֹרָא. וּכְבָר מְבֹאֵר מְעַט מַעֲנֵן הַסֵּתֶלְקוֹתוֹ
 בְּמִקּוּם אַחֵר (חַיִּי מוֹהֲר"ן):

נב

בְּרֵאשִׁי-הַשָּׁנָה הָאֲחֵרוֹן שֶׁהָיָה בְּאוּמִין שֶׁחָל בְּיוֹם שֶׁבַת קִדְשׁ אֲזוּ,
 נִחְלַשׁ מְאֹד בְּאוֹתוֹ יוֹם, דְּהֵינּוּ בְּיוֹם שֶׁבַת קִדְשׁ רֵאשׁוֹן
 דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְהִתְחִיל לְצֵאת דֶּרֶךְ פִּיּוֹ דָם הַרְבֵּה. וְהוּא הָיָה מְתִירָא
 מְאֹד כְּשִׁינְא מִמֶּנּוּ דָם עַל-יַדֵּי הַהוֹסֵט, בְּפֶרֶט עֵתָה שִׁינְאֵאוּ מִמֶּנּוּ דְמִים
 הַרְבֵּה בְּלִי שְׁעוֹר וְהָיָה חֲלָשׁ מְאֹד. וְדַרְכּוֹ הִיָּתָה תְּמִיד לֹאמַר תּוֹרָה בְּיוֹם
 רֵאשׁוֹן דְּרֵאשִׁי-הַשָּׁנָה לְעַת עֶרֶב בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת שֶׁל יוֹם שְׁנִי, וּכְבָר
 נִתְאַסְפוּ כָּל הָעוֹלָם לְבֵית הַגְּדוֹל שֶׁהָיָה מוֹכֵן שִׁיאֵמַר בּוֹ תּוֹרָה וְהָיָה שָׁם

דחק גדול מאד מרבויו העם וכלם היו עומדים ומצפים שיכנס לומר תורה. והיו עיניהם פלות עד הערב ועדין לא נכנס מעצם חלישותו שהיה כבר עד שכמעט שנגוע.

בתוך שהיינו עומדים שם ומצפים אף על פי כן אולי יבוא וגם אני הייתי בתוך הקבוץ שם, שלח לקרא אותי לבוא אצלו ונכנסתי אליו והתחיל לקבל לפני מה לעשות. והוא זכרונו לברכה היה יושב, וספ של נחשת עם דם הרבה עמד על ירכו והוא יושב אצלו על מטתו וכמעט שהיה הסף מלא דם. והתחיל לדבר עמי מה לעשות בענין אמירת התורה. ובתחלה השבתי לו מה לעשות מאחר שאני אפטר. אך הוא זכרונו לברכה השיב שיש רחמנות על העולם שפאו ביסורים וטרחות וכו' באלה. וגם כל ימי הקיץ העבר היה מצפה על ראש השנה הזה שיאמר תורה בראש השנה באומין. והבנתי שפספו מאד שאף על פי כן יאמר תורה.

והתחלתי לדבר עמו ואמרתי לו הלא בשבאתם מלמברג הייתם גם כן חלוש מאד מאד ולא היה שום דרך הטבע שתאמרו תורה ואף על פי כן היה השם יתברך בעזרכם ואמרתם תורה הרבה. כדברים האלה דברתי עמו עוד, עד שהשיב לי אם כן אמסר נפשי, כאמר כפי דבריך אני מוכן לומר תורה ואני מוסר נפשי על זה. כי באמת היתה מסירת נפש עצום אז שיאמר תורה בחלישות כזה שהיה כמעט שנגוע בכל עת.

אך צוה עלי להעמיד הכסא שיאמר עליו תורה, להעמידה סמוך לפתח כדי שאם יבוא לידי סכנה על ידי אמירת התורה ויהיה נחלש מאד שנוכל להוציאו מהרה משם. כי העולם היה הרבה מאד מאד, והיה שם דחק גדול מאד בלי שעור. ואמרתי לו שקשה לשנות

לְהַעֲמִיד הַכֶּסֶף בְּמָקוֹם אַחֵר מִהַמָּקוֹם שֶׁהוּעֲמָדָה שָׁם מִקֵּדָם מִחֲמַת גְּדֹל
הַדַּחֵק מִהָעוֹלָם שֶׁהֵם עוֹמְדִים צְפוּפִים וְדַחּוּקִים מְאֹד. הַיָּשִׁיב אִם לֹא
תַעֲמִיד הַכֶּסֶף סָמוּךְ לַפֶּתַח בְּיָדָי לֹא אֲכַנֵּס לִזְמַר תּוֹרָה. וְתַכְרָה נִכְנָסְתִּי
לְשָׁם וְעָשִׂיתִי שָׁם רַעַשׁ גָּדוֹל וְהִכְרַחְתִּי אֶת הָעוֹלָם לְהִתְפַּזֵּר עַד שֶׁנִּשְׁאַנּוּ
אֶת הַכֶּסֶף מִמָּקוֹם שֶׁהֵיטָה עוֹמֶדֶת שָׁם תַּחֲלָה אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר צִוָּה עָלַי
דְּהִינּוּ סָמוּךְ לַפֶּתַח.

וְאַחֲרֵי־כֵן הוֹדִיעֵנו לוֹ וְנִכְנָס הוּא וְזָכְרוֹנוּ לְבִרְכָה וַיֵּשֶׁב עַל הַכֶּסֶף וַאֲנַחְנוּ
עֲמָדָנוּ אֶצְלוֹ. וְהַבֵּית הָיָה מְלֵא אֲנָשִׁים הַרְבֵּה מְאֹד וְהָיָה שָׁם
דַּחֵק גָּדוֹל שֶׁהָיָה קָשָׁה מְאֹד לְסַבֵּל כְּמַעַט שֶׁעָמַד אֶחָד עַל הַחֶבֶר וְהָיָה
שָׁם רַעַשׁ גָּדוֹל מִגְּדֹל הַדַּחֵק שֶׁהָיָה מִן הַנִּמְנָע לְסַבֵּל. וְקִצְתָם לֹא יָכְלוּ
לְסַבֵּל וְהִכְרַחוּ לְצֵאת שָׁלָא יִשְׁאַרוּ חַלְשׁוֹת. וְרַבִּם כְּכֹלָם סָבְלוּ הַדַּחֵק
הַגָּדוֹל בְּלִי שַׁעוֹר.

וְהוּא וְזָכְרוֹנוּ לְבִרְכָה בַּעֲצָם חֲלִישׁוֹתוֹ יָשֶׁב עַל הַכֶּסֶף בֵּין רַבּוּי עִם כְּזֶה
וַיֵּשֶׁב קִצְתַת כְּדַרְכּוֹ. וְאַחֲרֵי־כֵן פָּתַח פִּי הַקְּדוֹשׁ וְהִתְחִיל לִזְמַר
תּוֹרָה. אָבֵל אָמַר בְּקוֹל נְמוּךְ מִמָּה שֶׁהָיָה רָגִיל לִזְמַר תְּמִיד. וְלֹא הָיָה
שׁוֹם דְּרָךְ הַטָּבַע שֶׁיִּגְמַר תּוֹרָה אֲרָכָה כְּזֹאת בְּחִלְשׁוֹת כְּזֶה. אֵךְ בַּעַל
הַרְחָמִים אֲשֶׁר מַחְשָׁבוֹת לְבוֹ לְדוֹר וְדוֹר חָמַל עָלֵינוּ וְעַל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל
לְדוֹרוֹת וְעָמַד בְּעִזְרוֹ עַד שֶׁגִּמַר הַתּוֹרָה בְּנֶס נִפְלָא. אֵךְ סִיּוּם הַתּוֹרָה אֵיךְ
הִיא מְרַמֶּזֶת בְּפֶסוּק תִּקְעוּ שֶׁהִתְחִיל בּוֹ לֹא סִיּוּם אִזְ עַד אַחֵר יוֹם
הַכַּפּוֹרִים שָׁאִז סִיּוּם הַפֶּסוּק עַל פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְפָנָי. וְהַתּוֹרָה שֶׁאָמַר
אִז הִיא הַתּוֹרָה תִּקְעוּ תוֹכְחָה בְּלִקּוּטֵי תַנְיִנָא בְּסִימָן ח' עֵינַן שָׁם.
וְאַחֲרֵי־כֵן צִוָּה לְגַזֵּן גִּזְיוֹן כְּדַרְכּוֹ תְּמִיד, וְאַחֲרֵי־כֵן הִלָּךְ מִשָּׁם לְחִדְרוֹ. וְכָל
הַלִּילָה אַחֲרֵי־כֵן הוּא לֵיל שְׁנַי דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה חָלוּשׁ וּמִסְכֵּן מְאֹד
מְאֹד וְהִלְכוּ לְקָרוֹת אֶת הַדּוֹקְטוֹר וְלֹא אִסְתַּיַע מִלְתָּא שְׁיָבוּא. וְאָמַר
שֶׁהִיא טוֹבָה גְּדוֹלָה שְׁלָא בָּא הַדּוֹקְטוֹר. וְאָמַר כָּל מִי שְׁרוּצָה לְחוּם עַל

חיינו לא יניח שיבוא דוקטור אליו. ואף על פי שיכול להיות שהוא בעצמו יצוה לקרא דוקטור, אף על פי כן לא יניחו שיבוא דוקטור אליו ואני לא הייתי אז אצלו בפאמר דבורים אלו, ואף על פי כן לא הייתי מסכים עמם בשום אופן שיקראו דוקטור אליו. אך נמנו ורבו עלי וקראו דוקטור על פרחי בערב סבות וקרוב הדבר שהדוקטור קרב הסתלקותו:

נג

ביום שני הראש לא נכנס להתפלל עם העולם יחד כדרכו תמיד בראש השנה. וכן באותו ראש השנה ביום ראשון התפלל עמנו יחד ואכל עמנו על שלחן אחד בבית שפחרו לזה. אך ביום שני הראש השנה לא נכנס אפלו להתפלל עמנו רק התפלל בתדרו שהיה סמוך לשם, ומכל שכן שלא אכל עמנו יחד.

ועצם חלישותו בכל אלו הימים אי אפשר לבאר ואף על פי כן דבר עם העולם, ודבר עם כל אחד ואחד מה שהיה צריך, וכלם קבלו רשות ממנו אחר ראש השנה ודבר עם כל אחד הרבה כדרכו תמיד. עד שלא עלה על דעתם שישתלק בסמוך כי אם היה עולה על דעתם זאת לא היו נוסעים ממנו. ואפלו בנותיו וחתנו שיחיו כלם נסעו משם אחר ראש השנה כי לא עלה על דעתם שיגיע הסתלקותו כל כך מהרה. אף על פי שבאמת אם היינו משימים לב קצת היינו רואים בעינינו שהוא סמוך מאד להסתלקותו ושהוא חי בגם בכל רגע ורגע. והוא זכרנו לברכה בעצמו העיר לבנו פעמים אין מספר והודיע לנו בכמה לשונות שסמוך מאד שיגיע, אך בעונותינו הרבים לא שמנו לבנו לזה והיה נדמה בעינינו שאי אפשר שהשם יתברך יעשה זאת לקח מהעולם אור צה וכו' וכו' כזה בימים האלה, ועל ידי זה אבדנו

מה שאבדנו מה שהיינו יכולים לשמע ממנו עוד. אך ברוך השם אשר חמל עלינו בחסדו וזכינו מקדם לשמע ממנו הרבה שיש בו די להחיות כל העולם לדורי דורות.

והנה היה רחוק מאד לכתב התורה הזאת מחמת שאמרה בקול נמוך והיה אז רעש גדול ובלבול בשעת אמירת התורה מה שלא היה כן בשום תורה שאמר בחייו. אך אף על פי כן השם יתברך ברחמיו חזק את לבבי לשום לב היטב לדבריו וחזרתי התורה עם החברים שתפסו קצת ובפרט עם רבי דב שהיה תפסן נפלא. וסדרנו בינינו רב התורה וכתבתי מה שזכרנו והבאתי לפניו אחר ראש השנה. ותקן מה שחסרנו בה וגם חזר עמנו מה שלא זכרנו כלל עד שנמרתי אותה קדם יום הכפורים והיה רצוני להראות אותה לפניו עוד הפעם קדם יום הכפורים ולא אסתיע מלתא. גם נכספתי מאד לדבר עמו פנים אל פנים על אודותי ולא יכלתי להעז פני לדבר עמו מחמת גדל חלישותו ושאר מניעות:

נד

בערב יום הכפורים נכנסנו אליו וברך אותנו כל אחד ואחד בדרך תמיד. אבל היה אז מאים קצת ונפל אימה ובושה גדולה לכל מי שנכנס אליו להתברך. ואי אפשר לציר נוראות הדרת קדשת פניו המאירים אז בערב יום הכפורים בשנכנסנו אליו להתברך, אשרינו שזכינו אז לקבל ברכתו, היא הברכה שקבלנו ממנו קדם הסתלקותו. אחר כך ביום הכפורים לא נכנס להתפלל עמנו יחד בדרך תמיד רק התפלל בחדרו כמו ביום שני דראש השנה בגזפר לעיל.

קדם נעילה לא ידענו מי יתפלל נעילה. ואמרנו לשאל אותו זכרוננו
 לברכה בעצמו ונתעוררתי בעצמי לילך אליו לשאלו כדי לזכות
 לקבל פניו הנראות אז. ואמר רבי נפתלי שגם הוא רוצה לילך בשביל
 בונה זו והלכנו שנינו יחד ובאנו אליו ונכנסנו לחדרו באימה וביראה.
 כי תמיד בכל עת שרצינו לכנס אליו נפל עלינו יראה ובושה, ומחמת
 זה היה תמיד קשה עלינו מאד תחלת הכניסה לחדרו ובפרט בעת
 הזאת ביום הכפורים סמוך לנעילה סמוך להסתלקותו. כשנכנסנו
 לחדרו ועמדנו על הפתח בבהלה ובאימה. שאל בקצור על מה באנו?
 ענינו ואמרנו ביראה מי יתפלל נעילה ותכף הטה בידו עלינו כאומר
 לכו לכו אין לי עתה עסק בזה עשו לכם מה שתרצו.

אחר-כך במוצאי יום הכפורים נכנסנו אליו עם העולם והיה חלוש
 מאד ולא הראה פנים שוחקות:

נה

ביום שאחר יום הכפורים הוא יום שלישי בשבת בבקר נכנסו אליו
 העולם והיה בדיחה דעתה ודבר עם העולם בפנים שוחקות ואני
 עדין לא התפללתי אז. ואחר שגמרתי תפלת שחרית נכנסתי גם כן
 אליו והוא היה עדין מדבר עם העולם בפנים שוחקות. ואנשי ספליק
 עמדו אז לפניו וחזק אותם הרבה וכן דבר עם כלנו באהבה ובשמחה.
 ואחר-כך יצאתי מחדר שהיה יושב שם לחדר השני ועמדתי שם עם
 אחיו רבי יחיאל זכרוננו לברכה ועם עוד אנשי-שלומנו.
 ואני הייתי מצפה מאד להראות עוד הפעם את הקונטרסים שכתבתי
 מהתורה שאמר אז באותו ראש-השנה אך היה לי בושה ולא יכולתי
 להעז פני נגדו להטריחו בזה. ובקשתי מאחיו רבי יחיאל הנ"ל שיחזק
 אותי בזה וחזק אותי הרבה עד שנתגברתי ונכנסתי אצלו זכרוננו

לְבָרְכָהּ. וְצוּהָ לְסַגֵּר הַדִּלֵּת וְעַמְדָתִי לְפָנָיו אֲנִי לְבָדִי וְהוּא יָשֵׁב עַל כַּסֵּא
 בְּאִמְצַע הַבַּיִת וְהִרְאִיתִי לוֹ הַקּוֹנְטֵרָסִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל וְרָאָה אוֹתָם
 הַיָּטִב וְתִקֵּן לִי כָּל מָה שִׁשְׁטַעִיתִי אוֹ חִסְרָתִי שָׁם, גַּם הָיָה אִזּוֹ כַּמָּה עֲנִינִים
 שְׁלֹא זְכַרְתִּים וְלֹא כְּתִבְתִּים כָּלֵל, כְּמוֹ עֲנִין רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה וְעֲנִין הַרְּאָה
 הַמְּבֹאֵר בְּהַתּוֹרָה הַנִּזְכָּר שְׁלֹא הָיָה נִכְתָּב אִזּוֹ עַדִּין כָּלֵל כִּי נִשְׁכַּח מִמֶּנִּי
 הָעֲנִין. וְהוּא חֹזֵר עִמִּי כָּל זֶה וְסוֹדֵר לִי הַכֹּל כְּתִקּוּנוֹ בְּפָנִים יְפוֹת בְּפָנִים
 מִסְּבִירוֹת בְּאַהֲבָה בְּשִׂמְחָה בְּהַתְקַרְבוֹת גְּדוֹל.

וְאַחֲרֵי-כֵן אַחַר שֶׁנֶּגְמַר לְחֹזֵר עִמִּי כָּל הַתּוֹרָה הַנִּזְכָּר. עָנָה וְאָמַר וְעַתָּה
 הַמְּקַרָּא. הִינֵנו שְׁעֵדִין לֹא פָּרַשׁ לָנוּ פְּרוּשׁ הַפְּסוּק תִּקְעוּ עַל
 פִּי הַתּוֹרָה הַנִּזְכָּר. כִּי בְּשַׁעַת אֲמִירַת הַתּוֹרָה הַתְּחִיל מִהַפְּסוּק תִּקְעוּ. אַךְ
 כְּשֶׁנֶּגְמַר הַתּוֹרָה לֹא סִיּוּם לְפָרַשׁ הַמְּקַרָּא הַזֶּה עַל פִּי הַתּוֹרָה הַנִּזְכָּר. וְעַתָּה
 אַחֲרֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים זְכִיתִי שֶׁהוּא בְּעֶצְמוֹ הַתְּעוֹרֵר לְפָרַשׁ לִי הַפְּסוּק הַזֶּה
 כְּנִזְכָּר לְעֵיל, וְתִקֵּף אָמַר לִי תּוֹרָה נִזְכָּרָה וּפְרַשׁ לִי כָּל הַפְּסוּק עַל פִּי
 הַתּוֹרָה הַנִּזְכָּר. וְזֶה הָיָה הַסִּיּוּם מֵאֲמִירַת תּוֹרָתוֹ בְּחַיָּיו. כִּי אַחֲרֵי-כֵן לֹא
 אָמַר עוֹד שׁוּם תּוֹרָה.

מָה אָשִׁיב לָהּ וְכוּ' שְׁזָכִיתִי לְשִׁמְעַ מִפִּי הַקְּדוֹשׁ תּוֹרָה בְּעַת הַהִיא וְקָרַב
 אוֹתִי אִזּוֹ בְּהַתְקַרְבוֹת גְּדוֹל, וְדַבֵּר הַרְּבֵה מִנִּפְלְאוֹת תּוֹרָתוֹ וּמִסִּדְּר
 הַבְּנִין הַנּוֹרָא שֶׁל תּוֹרָתוֹ. אִיךָ הִיא מְקַשֶּׁרֶת וְנִבְנִית וּמְסַדֶּרֶת בְּסִדְר
 נִפְלָא, וְתִפְסֵם אִזּוֹ אֵת הַפְּסוּק וַיֵּרָא מְנוּחָה כִּי טוֹב וְכוּ' הַמּוּבָא בְּהַתּוֹרָה
 הַנִּזְכָּר וּפְרַשׁ שָׁם מְנוּחָה זוֹ נְבוּאָה וְכוּ', וְאָמַר אִזּוֹ כָּאֵן חוֹטְפִין זֶה הָעֲנִין
 וּמִתְחִילִין לְקַשֵּׁר הַבְּנִין מִכָּאֵן מֵעֲנִין נְבוּאָה וְכוּ' וְזֶה אִי אֶפְשָׁר לְבֹאֵר כִּי
 אִם לְבָקִי הַיָּטִב בְּדַרְכֵי תּוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה. וְאַחֲרֵי-כֵן יֵצְאֵתִי מִלְּפָנָיו
 וְהִלְכֵתִי תִקֵּף לְכַתּוֹב כָּל זֶה בְּאֵר הַיָּטִב. וְהוּא זְכָרוֹנוֹ לְבָרְכָהּ יָשֵׁב עַדִּין
 בְּחֵדֵר הַנִּזְכָּר וְדַבֵּר עִם הַרְּבֵה אֲנָשִׁים וְהַכֹּל בְּשִׂמְחָה בְּפָנִים שׁוֹחֲקוֹת.

וְאִזּוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהוּא אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים הָיָה צָרִיךְ לְצֵאת מִדִּירָה
 זֹאת לְהַדִּירָה שֶׁיֵּשֶׁב בָּהּ קֶדֶם רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה. כִּי בְּאוֹמֵין יֵשֶׁב בְּקִיּוֹן
 זֶה בְּכַמֵּה דִירוֹת, בְּתַחֲלָה נִכְנָס בְּבֵית רַבִּי נַחֲמָן נִתֵּן מִן ד' אֵייר עַד אַחֵר
 שְׁבוּעוֹת. וְאַחֲרֵי-כֵן יֵצֵא מִשָּׁם וְיֵשֶׁב בְּבֵית רַבִּי יוֹסֵף שְׁמוּאֵל. מִשָּׁם יֵצֵא
 וְנִכְנָס לְבֵית אַחֵר סָמוּךְ לְשֵׁבֶת נַחֲמוּ. וּבְכָל זֶה יֵשׁ הַרְבֵּה לְסַפֵּר וְאִין
 כָּאֵן מְקוֹמוֹ. וְאַחֲרֵי-כֵן קֶדֶם רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה יֵצֵא מִזֶּה הַבַּיִת לְבֵית רַבִּי
 נַחֲמָן נִתֵּן לְפִי שְׁעָה לְהֵיוֹת שָׁם מֵרֵאשִׁי-הַשָּׁנָה עַד אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים,
 מִחֲמַת שְׁשָׁם הוֹטֵב בְּעֵינָיו לְהַתְּפִלֵּל וְלוֹמֵר תּוֹרָה בְּרֵאשִׁי-הַשָּׁנָה וְלֹא
 יֵצֵא מִשָּׁם עַד יוֹם הַנִּזְלָל שֶׁהוּא יוֹם אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים. וְנִשְׁתַּחֲוֶה שָׁם עַד
 אַחֵר תְּצוֹת וְאַחֲרֵי-כֵן יֵצֵא מִשָּׁם וְנִכְנָס לְבֵית הַנִּזְלָל שֶׁיֵּשֶׁב שָׁם קֶדֶם
 רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה וְשָׁם נִסְתַּלֵּק.

בְּשִׁחֲזוֹר וְנִכְנָס לְבֵית הַנִּזְלָל, וְהַתְּחַלְּנוּ לְסַדֵּר לְהַעֲמִיד לוֹ כְּלֵי הַבַּיִת
 כְּרֵאוּי, וְרָצִינוּ לְהַעֲמִיד לוֹ מִטָּתוֹ וּבְכָל מְקוֹם שֶׁרָצִינוּ לְהַעֲמִיד
 לוֹ לֹא הוֹטֵב בְּעֵינָיו עַד שֶׁמִּצָּאתִי מְקוֹם לְקַח הַקְּאֻמָּאדַע מִהַמְּקוֹם
 שֶׁעָמְדָה שָׁם וְלְהַעֲמִיד שָׁם הַמִּטָּה. וְזֶה הַמְּקוֹם הוֹטֵב בְּעֵינָיו וְהַעֲמִידוֹ שָׁם
 מִטָּתוֹ וְאַחֲרֵי-כֵן נִסְתַּלֵּק עַל אוֹתָהּ הַמִּטָּה בְּמְקוֹם זֶה וְהַבְּנֵתִי כּוֹנֵתוֹ
 לְמַפְרַע שֶׁבְּשִׁבְלִיל זֶה הָיָה מְדַקְדֵק כָּל כֶּךָ עַל מְקוֹם עֲמִידַת מִטָּתוֹ. כִּי
 נִקְדַּת הַמְּקוֹם שֶׁנִּסְתַּלֵּק שָׁם הָיָה מוֹכֵן וּמְזַמֵּן מִשָּׁנִים קֶדְמוֹנִיּוֹת מְכַבֵּר
 לָזֶה כְּאֲשֶׁר הִבְנֵנו מְדַבְּרֵיו הַקְּדוּשִׁים שֶׁאָמַר בַּיּוֹם שֶׁקֶדֶם הַסְּתַלְקוֹתוֹ וְכוּ'
 כְּמִבְּאֵר בְּמְקוֹם אַחֵר.

וְתַכְּרָה בְּשָׁנִכְנָס בְּבֵית זֶה לֹא הָרְאָה עוֹד פְּנִים שׁוֹחֲקוֹת. וְאִזּוּ תּוֹרַתִי
 וְהִרְאִיתִי לוֹ מַה שֶׁבְּתַבְּתִי מִהַתּוֹרָה הַזֹּאת שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּיו
 הַקְּדוּשׁ בְּזֶה הַיּוֹם, וְהַבִּיט בָּהּ וְשָׂאֲלַתִּי אוֹתוֹ עוֹד מַה שֶׁנִּסְתַּפְּקַתִּי שָׁם
 וְהַשִּׁיב לִי וּבְאֵר לִי הֵיטֵב אֲבָל הַכֹּל בְּחִלְשֵׁת כַּח. וּבְכָל אֵלוֹ הַיָּמִים הָיָה
 חָלוּשׁ מְאֹד וְאֲנִי הָיִיתִי טָרוּד אִזּוּ בְּכַתִּיבַת הַתּוֹרָה כִּי מִחֲמַת שֶׁתִּקַּן לִי

הַרְבֵּה וְכוּ' הַכְרַחְתִּי לְחֹזֵר וּלְהַעֲתִיקָהּ וּלְסַדְּרָהּ מִחֲדָשׁ וּמִחֲמַת זֶה לֹא הָיִיתִי רְגִיל לְהִיּוֹת לְפָנָיו כָּל כֶּךָ מִיּוֹם שְׁלִישֵׁי הַנִּזְלָה עַד חֲמִישֵׁי. וְהוּא זָכְרוֹנוֹ לְבִרְכָה שָׂאֵל עָלַי בְּכָל עֵת הַיּוֹם אֲנִי. גַּם הָיָה סִבָּא אֲצִלִּי לְפַע לְבִיתִי עַל סְבוֹת כִּי לֹא רָצִינוּ לְהַעֲלוֹת עַל דַּעְתָּנוּ שִׁסְתַּלֵּק אִזּוֹ אִף עַל פִּי שְׂרָאִינוּ חֲלִישׁוֹתוֹ הַגְּדוּלָה וּכְנֻזְפָּר לְעִיל. אֲבָל רַחֲמֵי יִתְפָּרֵךְ לֹא כָּלִים וְחוֹשֵׁב מִחֲשָׁבוֹת לְבַל יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדְחָה, וְחָמַל עָלַי וְעַל כָּל הַתְּלוּיִים בָּזָה וְסִבֵּב סְבוֹת בְּרַחֲמֵי לְמַעַנִּי וְעַכְבִּי אוֹתִי שָׁם עַד שִׁזְכִּיתִי לְהִיּוֹת אֲצִל הַסְתַּלְקוֹתוֹ הַנּוֹרָא:

נו

וּבַיּוֹם חֲמִישֵׁי שֶׁהוּא יוֹם לְפָנָי עָרַב סְבוֹת נִכְנָסְתִּי אֵלָיו סְמוּךְ לְמַנְחָה, וְעָמַד לְפָנָיו רַבִּי נִפְתָּלִי חֲבֵרִי וְשָׂאֵר אֲנָשִׁים וְהוּא הָיָה חָלוּשׁ בְּיוֹתֵר וְחָלְיוֹ הַתְּנַבְּרָה מְאֹד. וְאָמַר לִי רַבִּי נִפְתָּלִי שְׂכַבְרֵךְ הַלֵּךְ לְקִרְאֵה הַדּוֹקטוֹר וְקַצְפְּתִי עָלָיו מְאֹד עַל זֶה כִּי דַעְתִּי לֹא הָיְתָה מְרַצָּה לָזֶה בְּשׁוֹם אַפֶּן לְקִרְאֵה הַדּוֹקטוֹר אֵלָיו. וּבַעֲנִינִי זֶה יֵשׁ הַרְבֵּה לְסַפֵּר, אֵךְ לְסוּף הַתְּנַבְּרוֹ וְנִמְנָו וְרַבּוֹ עָלַי וְקִרְאוֹ דּוֹקטוֹר אֵלָיו וְלֹא הוֹעִיל כְּלוּם וְקָרוֹב הַדְּבָר שֶׁקָּרַב הַסְתַּלְקוֹתוֹ.

וּמִן אוֹתָהּ הַשָּׁעָה וְהַלָּאָה לֹא זָנַו מִמֶּנּוּ. וּבְאוֹתוֹ הַלְיָלָה הוּא לֵיל שְׁשִׁי עָרַב סְבוֹת לְנִתִּי אֲצִלוֹ. וּבְאוֹתוֹ הַלְיָלָה סִדֵּר צְנוּאָה לְפָנָי לְתַנְּן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֲדָמִים לְבֵיתוֹ תְּחִיָּה. וְלֹא שָׂתוֹ הַכְּתָבָה וְכוּ' וְאָמַר וְכוּ'. וְאָמַר לִי יֵשׁ עוֹד מָה לֹאמֵר. הַשְּׁבֵתִי לוֹ גַּם זֶה אֵין אַתֶּם צְרִיכִים לֹאמֵר כִּי אַתֶּם בְּעֲצָמְכֶם תִּשְׂיֵאוּ אֶת בְּתֻכְכֶם (כִּי לֹא רָצִיתִי לְשַׁמֵּעַ וּלְהַכְנִים בְּלִבִּי כָּלִל מָה שֶׁהוּא מְדַבֵּר מִהַסְתַּלְקוֹתוֹ). עָנָה וְאָמַר אֲצִל הַשֵּׁם יִתְפָּרֵךְ הַכֹּל אֲפָשָׁר (כִּי בֵּן הָיְתָה דְרָבּוֹ בְּקִדְשׁ שְׁלֵא הָיָה מִתְעַקֵּשׁ עַל שׁוֹם דְּבָר עִם

שום אדם) ואמר אלו השלש שנים חייתי בנם (הינו השלש שנים מיום שהגיע לו החולאת הזאת של ההוסט עד עתה שהם במשך שלש שנים).

ואחר-כך אמר לי גם לכם היה ראוי לומר איזה דבר אבל אתם אנשים קטנים מאד. עניתי ואמרתי לו אם-כן בודאי הרחמנות גדול עלינו ובודאי אתם צריכים להיות עוד (כי לא הייתי רוצה להפצירו שייגיד לי איזה דבר צנאה רק שיתיה עוד כי זה היה כל מגמתנו בנ"ל) השיב אצל השם ותברך הכל אפשר (כאומר אני יודע שקרוב ההסתלקות רק בודאי מהשם ותברך אין שום דבר נמנע). כל זה היה בליל השיף ליום ששי ערב סכות. וכל אותה הלילה היה רעש גדול כי בכל פעם התנברה עליו חלשתו יותר ויצא ממנו דם על-ידי ההוסט הרבה מאד מיום שני דראש-השנה עד הנה אשר לא יאמן כי יספר. וקרוב לאור היום קראו הדוקטור שלא ברצוני. והוא זכרונו לברכה בדרךיו הנפלאים מסר עצמו אז לרצון העולם שהם יעשו עמו ברצונם בענין הדוקטור כך הבנתי מדעתו הקדושה. ואני קראתי תגר על שהם קוראים הדוקטור אבל לא שמעו לי. ובענין זה של הדוקטור אין באן מקום להאריך:

זו

ביום ששי בבקר אמר לנו שנמצא בשבילו איזה כסא טובה לפי חלשתו שיוכל לסמך עליו היטב. והשם ותברך עזרנו ומצאנו כסא שהוטבה בעיניו ותכף הבאנו לו הכסא וישב עליה. בבקר ביום ששי הנ"ל ראינו נפלאות שבעצם חלישותו אז בלי שעור, ישב על הכסא מעת לעת וחיצי רצופים דהינו מיום ששי בבקר עד מוצאי שבת שהוא יום ראשון דסכות. כי לא נכנס לסכה כלל כי היה אז מסכן

מָאָד. וּבַעֲת שְׁיָשִׁיב עַל הַכֶּסֶף הַנִּיחֵה לּוֹ טָלִית וּתְפִלִּין בְּיוֹם שְׁשִׁי הַנִּזְכָּר
בַּבֶּקֶר. וּבַהֲיֹתוֹ מְעַטָּף בְּטָלִית וּתְפִלִּין הַתְּחִיל לְגֹעַ וּנְתַן הַקָּאוֹת וְצֹנֶה
עָלַי לְאַחֲזוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְכַמְעַט שֶׁנִּגְנַע אָז. אֵךְ בְּחֶסְדֵי הַשֵּׁם תָּזֹר בּוֹ חַיּוֹתוֹ
וְהַתְּפִלָּל בְּטָלִית וּתְפִלִּין וַיָּשִׁיב אַחֲרַי כֶּךָ עַל הַכֶּסֶף מֵעַתְּ-לָעַת וְחֻצֵי
רְצוּפִים עַד מוֹצְאֵי שַׁבַּת כַּנִּזְכָּר.

וְכָל אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁשִׁי עָרַב שַׁבַּת וְסָכוֹת עִמְדָנוּ לְפָנָיו וְהוּא הָיָה חָלוּשׁ
מְאֹד וְהַחַיּוֹת הוֹלְךָ וְנִפְסָק. עָנִיתִי וְאָמַרְתִּי לוֹ בְּכַנְיֵעוֹת רֵאשׁ וְלֵב
נִשְׁבֵּר, רַבִּי תוֹשִׁיעֵנו לָכֶם בְּעֲצָמְכֶם. הַשֵּׁיב אֵינִן לִי חֶשֶׁק לְזֶה. עָנִיתִי
וְאָמַרְתִּי יְהִיָּה לָכֶם רַחֲמָנוֹת עַל זְרַעְכֶם וְעַל אֲנָשִׁיכֶם. (וְהָטָה בְּיָדוֹ וְאָמַר
בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְנֶנּוּ אַט אַט וְכֶךָ אָמַרְתִּי לוֹ בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְנֶנּוּ רַבִּי הַעֲלֵפֵט אֵיךְ
אֲלִיין. הַשֵּׁיב אֵיךְ הָאֵב עָפִים קִיִּין חֶשֶׁק נִיט. אָמַרְתִּי לוֹ הָאֵט רַחֲמָנוֹת
אֵיבֵר אֵיבֵרֵךְ קִינְדֵרֵךְ אִין אֵיבֵר אֵיבֵרֵךְ לֵיט). וְהָטָה בְּיָדוֹ וְאָמַר
אַט אַט כְּאוֹמֵר אֲנִי רְחוּק מִזֶּה עֲתָה הִרְבָּה וְאִינִי שׁוֹמֵעַ זֹאת כָּלֵל עֲתָה.
וְעוֹד דְּבַרְנֵנוּ עִמוֹ דְּבוּרִים הִרְבָּה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם.

וְכָל אוֹתוֹ הַיּוֹם וְלִילָה שְׁלֹאֲתָרִיו הוּא לֵיל שַׁבַּת וַיּוֹם רֵאשׁוֹן דְּסָכוֹת יָשִׁיב
עַל הַכֶּסֶף, וְלַפְעָמִים הָטָה עֲצָמוֹ עַל הַשְּׁלֶחֶן שְׂאֵצֵל הַכֶּסֶף וְהִנִּיחַ
רֵאשׁוֹ עַל יָדוֹ וְשָׁכַב מְעַט, אֲפָשֶׁר הָיָה יָשִׁין אֵיזָה שְׁנַת עֲרָאֵי כָּל שָׁהוּא.
וְאִנְחָנוּ עִמְדָנוּ לְפָנָיו בְּכָל עֵת וְהִינֵנוּ מַחְלִיפִים מִשְׁמַרְתָּנוּ, לַפְעָמִים עִמְדוּ
אֵלוֹ הָאֲנָשִׁים וְאֵלוֹ הָיוּ יִשְׁנִים וְאַחֲרֵי כֶּךָ לְהַפְךָ. כִּי לֹא זָנְנוּ מִמֶּנּוּ מִן לֵיל
שְׁשִׁי הַנִּזְכָּר.

בַּבֶּקֶר בְּיוֹם שַׁבַּת רֵאשׁוֹן דְּסָכוֹת הִלְבִּישׁוּ אוֹתוֹ בְּטָלִית וְהוּא עוֹדָנוּ
יּוֹשֵׁב עַל כֶּסֶף וְהַתְּפִלָּל שֵׁם כָּל הַתְּפִלָּה בְּשִׁלְמוֹת וַיָּשִׁיב בְּבִגְדֵי
שַׁבַּת כְּרֵאוּי. וְאַחֲרַי נִגְמַר הַתְּפִלָּה נִכְנָסוּ הִרְבָּה אֲנָשִׁי הָעִיר אֲצֵלוֹ לְקַבֵּל

פָּנָיו בְּרָגֵל וְהִסְבִּיר לָהֶם פָּנִים וְלֹא דָבַר רַק מְעַט דְּמְעַט הַמְּכַרְחַ בְּיֹתֵר.
כִּי בְּכָל אוֹתָן הַיָּמִים הָיָה גִזְהָר מְלֻדָּבֵר. וְגַם הַדּוֹקְטוֹר הִזְהִירוּ מְאֹד שֶׁלֹּא
לְדַבֵּר מִחֲמַת שְׁחִיתוֹת הָיָה בְּצַמְצוּם גְּדוֹל:

נח

בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת לַיִל שְׁנֵי דְסָכוֹת צָוָה לְהוֹלִיךְ אוֹתוֹ מִהַכֶּסֶּא וְהִשְׁכִּיבוּהוּ
עַל מַטְתּוֹ, וְהָיָה אִזְ עַיָּף וַיִּגַע מְאֹד מְאֹד, וַיֹּאמֶר שֶׁהוּא יִגַע כָּל
כָּךְ מִחֲמַת שִׁישְׁב כָּל כָּךְ עַל הַכֶּסֶּא.

וּבְכָל עֵת וְשָׁעָה הָיָה הוֹלֵךְ וְנַחֲלֵשׁ יוֹתֵר, עַד אֲשֶׁר בְּיוֹם שְׁנֵי, הוּא גִ'
דְּסָכוֹת, אַחֵר חֲצוֹת נַחֲלֵשׁ כָּל-כָּךְ, עַד שֶׁחָשְׁבוּ אֵיזָה אֲנָשִׁים
וְנִדְמָה לָהֶם, שְׁחָס וְשָׁלוֹם אֵין דַּעְתּוֹ צְלוּלָה. וּמַעֲשֵׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה,
שֶׁבְּאוֹתוֹ הַבַּיִת שֶׁשָּׁכַב שָׁם הָיָה תִּנּוּר בֵּית-הַחֶרֶף חָדָשׁ, וּכְשֶׁהִבְעִירוּ בוֹ
הָיָה עֶשֶׂן בַּבַּיִת, וְהִכְרַחוּ לְהוֹלִיךְ אוֹתוֹ, זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה, לְחַדֵּר אַחֵר.
וּבַעֲת שֶׁהוֹלִיכוּ אוֹתוֹ עָנָה וַאֲמַר: לְהִיכֵן מוֹלִיכִין אוֹתִי? וְאִזְ נִדְמָה לָהֶם
הַטְּעוֹת, שֶׁאֵין הַדַּעַת צְלוּל, חָס וְשָׁלוֹם. וְאֲנִי לֹא הָיִיתִי אִזְ בְּאוֹתוֹ הַשָּׁעָה.
אַחֲרֵי-כֵן בְּסֻמוֹךְ נִכְנַסְתִּי לְשֵׁם, וּבְאַתִּי, וְהָיָה שָׁם רַעַשׁ מִחֲמַת שֶׁנַּחֲלֵשׁ
מְאֹד, וְאִזְ אָמְרוּ לִי זֹאת, וַאֲמַרְתִּי, שֶׁבְּלַתִּי אֶפְשֶׁר זֹאת. וְאַחֲרֵי-כֵן
בְּסֻמוֹךְ, בְּהִיוֹתִנּוּ עוֹמְדִים לְפָנָיו, הִבִּין שֶׁהָעוֹלָם סוֹבְרִים טְעוֹת הַנְּיָל,
שֶׁהוּא מְבַלְבֵּל חָס וְשָׁלוֹם. עָנָה וַאֲמַר: אֵימַתִּי הָיִיתִי מְבַלְבֵּל? עָנָה אַחֵיו
רַבִּי יְחִיאֵל וַאֲמַר: בַּעֲת שֶׁאֲמַרְתָּ "לְהִיכֵן מוֹלִיכִין אוֹתִי". עָנָה הוּא
זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה וַאֲמַר: אֲנִי זוֹכֵר אֶפְלוּ... וְלֹא גָמַר דְּבָרָיו, רַק בְּדַרְדָּר
רְמִיזָה, מִחֲמַת שֶׁהָיָה כָּבֵד גִּזְהָר אִזְ מְלֻדָּבֵר. וְאֲנִי הִבְנַתִּי גָמַר דְּבָרָיו
עַל-יְדֵי רְמִיזוֹתוֹ, וְגַמְרְתִּי אֲנִי דְּבָרָיו, וּפְרַשְׁתִּי דְּבָרָיו בְּפָנָיו וַאֲמַרְתִּי,
שֶׁחָס זוֹכְרִים זֹאת מַה שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים אִזְ, וְהִרְכִּין בְּרֵאשׁוֹ עַל דְּבָרֵי, שֶׁכֵּן
הוּא כְּמוֹ שֶׁאֲנִי מְפָרֵשׁ דְּבָרָיו. וְאַחֲרֵי-כֵן סִיַּם הוּא דְּבָרָיו וַאֲמַר: רַק מַה

שלא יכלתי לגמר דבריו וכו', ולא אמר יותר רק ברמיזה, ואני גמרתני ופרשתי דבריו בפניו, שמחמת שלא היה יכול לגמר אז דבריו היטב נדמה להם, שחס ושלום הוא מבבל, והרפין אז גם-כן בראשו שכן הוא בדברי.

אחר-כך ענה ואמר בקול קצת האתה זוכר המעשה שספרתי ותכף עמדתי מרעיד ושאלתי אותו באימה איזה מעשה (כי הלא באמת שמעתי ממנו כמה וכמה מעשיות נוראות מאד). ענה ואמר המעשה שספרתי לך בכניסתי לפה. ותכף נבהלתי מאד. כי זכרתי היטב המעשה שמדברת מענין הבעל שם טוב זכרונו לברכה שבא למקום אחד שהיו שם נשמות גדולות הרבה מאד שהיה מכרח לתקנם, וראה שאי אפשר לתקנם כי-אם כשיסתלק על-ידי-זה בנרשם זאת המעשה במקום אחר (לעיל מ"ט). ועמדתי מרעיד ומשתומם ענה ואמר (בזה הלשון) מע האט שוין לאנג ארוים גיקוקט אויף מיר, מע זאל מיד דער טאפן אהער, וואס זאל איך אייך זאגן אלפים רבבות רבבות רבבות ומשך מאד תבת רבבות בכל פעם. כלומר) שיש כאן באומין סביבו רבבות רבבות הרבה של נשמות שעומדים עתה סביבו שיתקנם. שבשביל זה יש לו כל הענויים והיסורים הקשים והמרים האלו.

ואחר-כך הסב פניו קצת אל הקיר ופרש ידיו קצת. באומר הריני מוסר נפשי והריני מוכן ומזומן לקבל הכל בשבילי? ותברך. וכל זה אי אפשר לציר בכתב כלל. כי בענין תקוני הנשמות שמענו מפיו כמה שיחות ותורות נוראות שרמז לנו בהם שהוא עוסק בזה הרבה מאד. כמו התורה ויאמר בעז אל רות (לקוטי מוה"ר"ן ס"ה) מענין בעל

השָׁדָה. וְהִבְנֵנוּ מִדְּבָרָיו שְׁכָל הַיְסוּרִים וְהַמַּחֲלָקֶת שְׁעָלָיו הוּא מַחֲמַת
שְׁעוֹסֵק בְּזֶה הַרְבֵּה. וְכָל עֲנִין נְסִיעָתוֹ לְאוּמִין לְהַסְתַּלֵּק שָׁם הַכֹּל בְּשִׁבִיל
זֶה בְּנֶרֶשׁ מְעַט מְזֶה בְּשִׁיחוּתָיו הַקְדוּשׁוֹת בְּמָקוֹם אַחֵר (חַי מוֹהֲרָן רִ"ז):

נט

אַחֲר־כֵּן בְּלִיל הַשִּׁדָּה לְיוֹם שְׁלִישֵׁי הוּא רְבִיעֵי דְסָכוֹת הוּא יוֹם הָאַחֲרוֹן
שֶׁל יְמֵי חַיָּו הַקְדוּשִׁים. וְאִז עַד אַחֵר הַצּוֹת לְיֵלָה עֲמָדוֹ לְפָנָיו
חֲבָרֵי רַבִּי נִפְתָּלִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן. כִּי הָיִינוּ מַחֲלִיפִין מִשְׁמֵרוֹתֵינוּ. וּבָעֵת
שְׁשֻׁמְעֵנוּ שִׁיחָה הַנִּל לֹא הָיָה אִז רַבִּי נִפְתָּלִי אֶצְלוֹ כִּי הָיָה יָשֵׁן אִז.
וְאַחֲר־כֵּן בְּלִילָה יִשְׁנָתִי אֲנִי וְהוּא עָמַד אֶצְלוֹ וְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה עִם רַבִּי
שְׁמַעוֹן. וְאִז בְּלִילָה הַזֶּה וְדַבֵּר מֵעַנְיֵן הַנְּשֻׁמוֹת הַנִּל מַה שְּׁצָרִיךְ לְתַקֵּן
כָּאֵן הַרְבֵּה הַרְבֵּה נְשֻׁמוֹת מְאֹד, וְאָמַר בְּמַה מִשְׁפָּטִים יֵשׁ כָּאֵן בְּמַה
קְדוּשִׁים הָיוּ כָּאֵן, וְכוּ'. עָנָה רַבִּי נִפְתָּלִי וְאָמַר לוֹ הֲלֹא אָמַרְתֶּם בְּהַתּוֹרָה
וַיֹּאמֶר בְּעֵז אֵל רוֹת הַנִּל שְׁהַצְדִּיק הַגָּדוֹל הַמְּפֹלֵג בְּמַעֲלָה מְאֹד יָכוֹל
לְגַמֵּר הָעַנְיָן בְּחַיָּו עֵין שָׁם. עָנָה הוּא וְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה וְאָמַר, לֹא אָמַרְתִּי
לָכֶם כִּי־אִם אֵיזָה בְּחִינָה מְזֶה כִּי הַהֲכָרַח לִילְךָ וְלְהַסְתַּלֵּק בְּשִׁבִיל זֶה.

וְאַחֲר־כֵּן הַזְכִּיר עֲצָמוֹ וְלָקַח הַמַּפְתָּח שֶׁל הַקַּמָּדָע וְנָתַן לָהֶם וַצִּוָּה
עֲלֵיהֶם שְׁתַּכְּף שְׁיִסְתַּלֵּק בְּעוֹדוֹ יְהִיָּה מְנַח עַל הָאָרֶץ, יִקְחוּ
כָּל הַכֶּתֶבִים שְׁנִמְצָאִים שָׁם בְּהַקַּמָּדָע וַיִּשְׂרְפוּ בָלֶם וְהַזְהִירָם לָקִים
דְּבָרָיו, וְהֵם לָקְחוּ הַמַּפְתָּח וְעָמְדוּ בְּבִהְלָה רוּעֵדִים וְזוֹחֲלִים וּמְצַטְטֵעִים
הַרְבֵּה בְּשֻׁמְעֵם כָּל זֶה, וְהָיוּ מִתְּלַחֲשִׁים יַחַד עַל שֶׁהוּא כֹּבֵר מִכֵּין עֲצָמוֹ
כָּל כֵּן לְהַסְתַּלֵּק. עָנָה וְאָמַר מָה אַתֶּם מִתְּלַחֲשִׁים, אַתֶּם רִשָּׁאִים לְדַבֵּר
מִהַסְתַּלְקוֹתֵי בְּפָנָי כִּי אֵין אֲנִי מִתְּפַחַד מְזֶה כָּלָל.

וְאַחֲר־כֵּן אָמַר לָהֶם אַפְשָׁר אַתֶּם מְדַבְּרִים עַל אוֹדוֹתֵיכֶם. מַה יֵשׁ לָכֶם
לְדַאֵג בְּשִׂאֲנֵי הוֹלֵךְ לְפָנֵיכֶם. וּמַה אֵלוֹ הַנְּשֻׁמוֹת שֶׁלֹּא הַכִּירוּ

אותי כָּלֵל הֵם מְצַפִּים עַל תְּקוּנָתִי שְׁלִי, מִכָּל־שָׁבָן אַתֶּם. אֱלוֹ הָאֲנָשִׁים
 שָׁמְתוּ מִקֶּדֶם עִמָּהֶם יֵשׁ אֵיזָה יְגִיעָה וְכוּ' אֲבָל אַתֶּם מָה יֵשׁ לָכֶם לְדַאֵג
 מֵאַחַר שְׂאֲנֵי הוֹלֵךְ לְפָנֵיכֶם אֵין לָכֶם לְהִתְיַרֵּא כָּלֵל. וְעוֹד שָׁמְעוּ מִמֶּנּוּ
 דְּבוּרִים נוֹרָאִים כְּאֵלֶּה מַעֲנִין הַנְּשָׁמוֹת וּמַעֲנִין הַסִּתְּלָקוֹתוֹ. וְכֹל זֶה הָיָה
 בְּלִילָה וְאֲנִי הֵייתִי יוֹשֵׁן אִזּוֹ בְּנִזְכָּר לְעִיל. אַחֲר־כֵּן הִקְיִצוּתִי כִּמוֹ שְׁעָה
 אַחַר חֲצוֹת לַיְלָה, וּבֵאתִי וְעִמְדָתִי גַם בֵּן לְפָנָיו, וְרַבִּי נִפְתָּלִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן
 עוֹדִם עוֹמְדִים לְפָנָיו וְהוּא יוֹשֵׁב אִזּוֹ עַל הַכֶּסֶּא הַנִּזְלִי. כִּי מִן מוֹצָאֵי שַׁבָּת
 הַנִּזְלִי אַחַר שֵׁשֶׁשׁ יָמֵי לַעֲת וְחֲצֵי רְצוּפִים עַל הַכֶּסֶּא בְּנִזְכָּר לְעִיל.
 אַחֲר־כֵּן הִיָּתָה דְרָכּוֹ לֵישֵׁב עַל הַכֶּסֶּא בְּסִרְוֵנִין. וְלִפְעָמִים שָׁכַב אֵיזָה
 שָׁעוֹת עַל הַמַּטָּה וְאַחֲר־כֵּן צָוָה לְהוֹלִיכּוֹ לְהוֹשִׁיבּוֹ עַל הַכֶּסֶּא לֵישֵׁב שָׁם
 אֵיזָה שָׁעוֹת וְאַחֲר־כֵּן חֲזַר וְצָוָה לְהוֹלִיכּוֹ אֶל הַמַּטָּה וְאַחֲר־כֵּן חֲזַר עַל
 כֶּסֶּאוֹ וְכוּ' וְכֵן הָיָה מִתְּנַהֵג בְּכָל אֱלוֹ הַיָּמִים מִן מוֹצָאֵי שַׁבָּת עַד הַסּוּף.
 וּבַעֲת שְׂאֲנֵי שְׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ שִׁיחָה הַנִּזְלִי מַעֲנִין הַמַּעֲשֵׂה וְכוּ' הָיָה בְּהִיוֹתוֹ
 שׁוֹכֵב עַל מַטָּתוֹ. וּבְלִילָה שָׁהֶם שָׁמְעוּ שִׁיחָה הַנִּזְלִי הָיָה יוֹשֵׁב עַל כֶּסֶּאוֹ.
 וּבְשִׁיחָתוֹ וּבֵאתִי לְפָנָיו, הָיָה עֹדֵן יוֹשֵׁב עַל כֶּסֶּאוֹ וְרַבִּי נִפְתָּלִי וְרַבִּי
 שְׁמַעוֹן עֹמְדִים לְפָנָיו עֲדִין.

וְסִפֵּר לִי רַבִּי נִפְתָּלִי בְּלִחְיָה קֶצֶת מֵאֲשֶׁר נַעֲשֶׂה בְּאוֹתוֹ הָעֵת וְשִׁכְבָּר
 מִסֵּר לָהֶם הַמַּפְתָּח וְצָוָה לְשַׂרְף הַכֶּתָּבִים וְכוּ' וְעִמְדָתִי מְרַעֵיד
 וּמְשַׁתּוֹמֵם. אִךְ אֵף עַל פִּי כֵן נִתְחַזְקֵתִי וְאִמְרָתִי בְּלִבִּי שִׁכְבָּר דְרָכּוֹ שֶׁהוּא
 מִכֵּין עֲצָמוֹ לְהַסְתַּלֵּק אֲבָל אֵף עַל פִּי כֵן לֹא יַעֲשֶׂה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ זֹאת,
 וּבְנִדְאֵי יִחְיֶה כִּי לֹא הֵינּוּ יְכוּלִים לְהַעֲלוֹת עַל דַּעְתָּנוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִקַּח
 מִהָעוֹלָם אוֹר הָאוֹרוֹת וְכוּ' כֹּזֵה, אַחֲרֵי שֶׁעֲדִין לֹא זָכוּ לְהִנּוֹת מֵאוֹרוֹ
 הַנִּפְלָא וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר בָּלָם צְרִיכִים אֱלֹו לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ וְכוּ'. וּבְעוֹנוֹתֵינוּ
 הַרְבִּים עַל יְדֵי מַחְשָׁבוֹת אֱלוֹ אֲבָדְנוּ מָה שֶׁאֲבָדְנוּ כִּי אִם הֵינּוּ מֵאֲמִינִים
 לוֹ בְּפִשְׁטוֹת שִׁיִּסְתַּלֵּק בְּאֲשֶׁר אָמַר לָנוּ בְּפִרוּשׁ וּבְרָמּוֹ פְעָמִים אֵין

מספר בודאי היינו יכולים לשמע ממנו דברים נוראים עוד אז (כי רצונו היה שיהיה אתערותא דלתתא שאנחנו נעורר אותו שיאמר לנו איזה דברים אז. אבל אנחנו לא שמנו לב לזה והיינו מצפים רק שישוב לאיתנו. ולחשב שיצוה לנו מה לעשות אחרי הסתלקותו לא רצינו לחשב כלל ועל-ידי זה לא הפצרנו אותו על זה כלל והוא לא אמר מעצמו בלי שום אתערותא דלתתא). ועמדתי לפניו יחד עם רבי נפתלי ורבי שמעון. והוא ישב על כסאו והסתכל בנו ולא דבר מאומה.

אחר-כך אמרתי לרבי נפתלי בלחישא לך ושכב לישן כי עדין לא ישנת כלל. ולא אבה לילך ממנו מחמת שנפשו היתה מרה לו מאלו הדברים ששמע ממנו מהסתלקותו והיה חפץ לעמד לפניו עוד מעצם האהבה והתשוקה להנות מזיו צחצחות קדשת פניו המאירות אז. אחר כך באיזה שעה קלה גברה עליו השנה והלך לישן, וכן רבי שמעון שכב עצמו לישן על הקרקע באותו החדר עצמו שרבנו זכרנו לברכה ישב שם, וכן המשרת ואשתו כלם היו ישנים ולא נשאר לפניו לשמרו ולשרתו כי-אם אני לבדי:

ד

ועמדתי לפניו באותו הלילה האחרונה של ימי חייו כמה שעות רצופים אני לבדי, מן אחר חצות לילה עד אור היום אבל לא זכיתי לשמע ממנו שום שיחה והכל מחמת שלא רציתי להעלות על דעתי שישתלק, ולא רציתי לשאל אותו כלל מה נעשה ומה נפעל וכיוצא בזה. ואני מבין עתה למפרע שהוא זכרנו לברכה היה חפץ ומשתוקק מאד שנשאל אותו ונפציר אותו על זה שיסדר לנו איזה

דברים, אז היה אומר לנו. אך בעזונותינו הרבים מרבוי תשוקתנו אליו
 עד שלא יכלנו להעלות על דעתנו הסתלקותו, על ידי זה לא הפצרנו
 אותו על זה כנזכר לעיל.

ועמדתי לבדי לפניו אז באותה הלילה והוא הסתכל וחוזה בי בעיניו
 הנוראים הרבה, וכל הסתכלות שלו, שהסתכל בי היה כמו
 דבורים ממש. ואני מבין עתה כמה התחזקות וכמה ענינים
 מהסתכלותו בי אז. ובכל עת שעובר עלי, חס ושלום, מה שעובר,
 בכלל ובפרט, והשם יתברך בנפלאותיו מצילני מכלם, אני מבין,
 שהכל היה מרמוז בהסתכלותו. כי הסתכלותו היתה כמדבר עמי על
 מי אתה נשאר עם כל האוצרות הגנוזים אצלך ומה יהיה געשה עמך,
 כי רבים יעמדו עליך ומה יעשה חלוש כמוך וכו' וכו'. פאלה וכאלה
 ויתר מזה מה שאיני יודע בעצמי הכל היה מרמוז בהסתכלותו
 שהסתכל בי הרבה הרבה בכונה באותה הלילה. וכל הסתכלות
 והסתכלות שהסתכל בי אז היה שוהה בו איזה שעה רצופה:

סא

אחר כך צנה עלי להוליך אותו מהכסא למטתו, ולקחתי אותו
 והולכתי אותו, והוא זכרונו לברכה היה ראשו ורבו נסמך
 עלי, ורגליו היו מעט נוגעים בארץ, והיה נשא עלי עד שהבאתיו
 למטתו שלא היתה רחוקה מהכסא. וכשהבאתיו אל המטה אחזתי
 אותו והגבתי והנחתי אותו על המטה. ענה ואמר לאט לאט (בלשון
 אשכנז פאנואלע פאנואלע), וכך עשיתי והנחתי על מטתו בלאט
 בנחת. והיה תמה בעיני על שהצריך אותי להזהיר על זה. ענה ואמר
 אני כבד עתה על בן הזהרתיך על זה (כי האדם קרוב למיתתו הוא
 כבד מחמת שהחיות מתחיל להסתלק ממנו) ובכל זה רמוז לי שהוא

קרוב מאוד להסתלקותו ואני לא שמעתי כל זה כלל כנ"ל. ושכב על המטה ואז הסתכל בי הרבה מאד בנזכר לעיל. ואני זכיתי לשרתו אז לבדי ולהושיט לו מה שהיה צריך.

אחר-כך עניתי ואמרתי לו רבי קחו איזה דבר להשיב נפשכם השיב מה תתן לי אמרתי מעט תה, ענה ואמר עם חלמון ביצה כי אז היו נותנים לו לפעמים תה מבשל עם חלמון ביצה שעושים להקל ההוסט. וכן עשיתי ובשלתי תה עם החלמון והסכר ונתתי לו. וצוה לתן לו מעט מים ונטל ידיו ולקח תה ואמר שהיא חמה עדין כי אז היה נזהר שלא לשתות משקה חם שלא יעורר הדם של ההוסט. כי איזה ימים קדם הסתלקותו פסק ממנו יציאת הדם על-ידי ההוסט. ולקחתי תה והורקתי מבלי אל כלי לקררה קצת בנהוג, ואחר-כך נתתי לו ואמר שעדין היא חמה, ולקחתי וקררתי אותה עוד ואמר שעדין היא חמה וכן היה כמו שלש וארבע פעמים. אחר-כך אחר שקררתי אותה בראוי ברצונו, לקחה וברך ושתה:

סב

אחר-כך עמדתי לפניו עוד עד שהאיר היום ונתוסף בי שמחה וחייות קצת על שזכיתי לשמשו כל כך. כי לאו כל יומא זכיתי לשמשו כי רצונו היה שהמשרת שלו ישמשו, רק לעתים רחוקים זכיתי לשרתו מעט, ועתה זכיתי לשרתו כמה שעות רצופים בעת פזאת על בן הייתי שמח קצת. אבל לא ידעתי כי באותו היום לוקח ה' את אדונינו, אדרבא נדמה לי אז שיהיה עוד.

ובשעה-איר היום התחילו לקום ולקייץ משנתם המשרת וכיוצא שהיו רגילים לעמד לפניו ועמדו לפניו. אז הלכתי אל המקנה להכין עצמי לתפלה וזה היה יום שלישי רביעי דסכות ובחזירתי

מהמקנה באתי לחדרו ומצאתיו יושב על מטתו, יושב ולא שוכב, ומעטף בטליתו ומתפלל. ואחר-כך לקח האתרוג והלולב ומיניו ואחזם בידו מעטף בטליתו ויושב על מטתו וסדור של האר"י זכרוננו לברכה היה מנח על ברקיו הקדושים. ונמר את ההלל עם הארבעה מינים ואמר הושענות בקול רם קצת, שהיו נשמעים דבוריו לכל העומדים בבית. אשרי העינים שזכו לראות אותו אז ולשמע קולו בעת שאחז הארבעה מינים ואמר הלל והושענות ביום האחרון של ימי חייו הקדושים. וגם אנהנו גמרנו התפלה בצבור בתוך השני בסמוך לחדרו, שהיינו מתפללין שם בצבור תמיד וגם באותו היום התפללו כל הקהל שם בדת.

אחר התפלה נזדמן שהצרכתי לעבר דרך חדרו בשבילי והסתכל בי. אחר כך דברתי עם אחיו רבי יחיאל זכרוננו לברכה, ואמרתי לו עתה נפילתי בדעתי ויכול לעלות על דעתי שישתלק ואני צריך שאתם תחזקו אותי בזה וחזק אותי ונתחזקתי בדעתי לבל אעלה על דעתי שישתלק, כי היה אצלנו אסור להעלות מחשבה זאת על לבנו.

אחר-כך יצאתי משם והלכתי אל האכסניא שלי שאכלתי שם ולא היה הבעל הבית בביתו. והמתנתי הרבה עליו ובתוך כך שכבתי לישן קצת קדם האכילה, כי הייתי יגע מאד ולא יכלתי לישן. וגם עסקתי בכתיבת התורה שהייתי צריך לתקן אז איזה דבר. אחר-כך בא הבעל הבית ואכלתי עמו. ורציתי לשכב עצמי לישן שם מחמת שלא ישנתי מחצי הלילה עד הנה, והיה צר לי מאד כי מי יודע מה נעשה שם עם רבנו זכרוננו לברכה. אבל אף על פי כן אמרתי בלבי הלא אי אפשר בלא שנה ואם לא אישן עתה אהיה מכרח לישן אחר-כך ומי יודע מה יהיה נעשה אז. והיה רצוני לישן שם אך רבות

מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום. וחמל עלי השם יתברך
ברחמי הנוראים ונתן בלבי ונתישבתי האמת שאי אפשר בלי שנה
אבל אלך לבית רבנו לישן שם, כי מי יודע מה געשה שם וכן הנה.

ובאתי לביתו ונכנסתי לחדרו והנה שם קול רעש גדול מאד ומצאתי
יושב על כסאו אבל נשמתו וחיותו הולך ופוסק ואי אפשר לו
לישב עוד על כסאו וכמעט שנגוע ואנשים עומדים עליו ושופכים עליו
מיני בשמים יקרים להחיותו בנהוג. ואז באותו היום סבב השם יתברך
שבא לשם איש אחד מאנשי-שלומנו מטראוויצע, והוא עמד עליו אז
ועסק עמו יותר משאר אנשים (וגם בזה יש מעשה, שרבנו זכרונו
לברכה הבטיחו כבר בחייו על זה). וכבואי לשם ומצאתי כל זה
נבהלתי מראות ואמרתי שיקחו אותו מיד וישכיבוהו על מטתו והטה
בידו הוא זכרונו לברכה בעצמו ולא הספיק לזה:

סג

אחר-כך בשעה קלה ראיתי שחיותו מועט מאד ואי אפשר לו לשבת
על הכסא כלל חזרתי וצויתי לשאת אותו על מטתו ואז
שתק ולא אמר לא הן ולא לאו. ולקח אותו האיש מטראוויצע על זרועו
ונשא אותו זכרונו לברכה עד מטתו והשכיב אותו על מטתו.

ובהיותו משכיב אותו תפסתי אני את ידו הקדושה בידי כדרך הנהוג
בנותני שלום זה לזה וחבקתי את ידו בדרך התקשורת.
ושכב על מטתו והיה מלבש בבגדיו, במלבוש נאה של משי וצוה לרי'
שמעון שילבישו יפה דהינו שצוה לסגר הבתי ידים (שקורין ארבל)
בהקרסים ועשה כן. והיה קצת מהבית יד של הכתנת שלו יוצא לחוץ
מהבית יד של הבגד יותר מהראוי וצוה עליו ברמיזה לתחבו יפה לתוך
בית יד של הבגד. וצוה לרחץ יפה את זקנו הקדוש שהיה עליו קצת

דָּם שֶׁל הַהוֹסֵט וְרָחֵצוּ יָפֵה וְשָׁכַב עַל מִטָּתוֹ בְּחֵרוֹת גָּדוֹל, וְלָקַח אִיזָה עֲגוּל שֶׁל שַׁעֲוָה וְכִיּוּצָא וְגַלְגָּלוּ בֵּין אֲצַבְעוֹתָיו וְחָשַׁב מַחְשְׁבוֹתָיו הַנוֹרְאוֹת, בְּדֶרֶךְ הַנְּהוּג בַּגְּדוּלִים שֶׁבִשְׁחֹשְׁבֵין בְּאִיזָה עֲנִין הֵם מְגַלְגְּלִין בֵּין אֲצַבְעוֹתֵיהֶן שַׁעֲוָה, וְהוּא זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה הִיָּה רָגִיל בְּזֶה קִצֵּת בְּסוּף יָמָיו. וְאִפְלוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן בַּשַּׁעֲוָה הָאֲחֵרוֹנָה הִיתָה מַחְשְׁבָתוֹ הַנוֹרְאָה עֶסוּקָה בְּמָה שֶׁהִיתָה עֶסוּקָה, וּבִידְיוֹ הַקְּדוּשִׁים גְּלַגַּל אִיזָה דְּבַר בְּחֵרוֹת נִפְלָא וּבְצִחּוֹת וְזָכוּת נָאָה וְנוֹרְאָה אֲשֶׁר לֹא נִרְאָה כְּמוֹהוּ.

וְנִתְּנָנוּ לוֹ מְעַט רוֹטֵב לְאֹכַל וְנִטְלָה יָדָיו וּבִרְךְ וְאָכַל וְאַחֲרֵי־כֵן בְּאִיזָה שַׁעֲוָה נִתְּנָנוּ לוֹ עוֹד הַפַּעַם רוֹטֵב וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְאֹכַל עוֹד. וְנִמְשָׁךְ הַדְּבַר מֵעַתָּה שֶׁשָׁכַב עַל מִטָּתוֹ עַד שֶׁנִּגְנַע בְּעֶרְךְ שְׁלֹשׁ שַׁעֲוֹת וְיוֹתֵר קִצֵּת:

סד

וּבְעוֹדוֹ שׁוֹכֵב עַל מִטָּתוֹ נִעְשָׂה קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בְּעִיר שֵׁישׁ שְׂרָפָה בְּרַחוּב הַסְּמוּךְ לְבֵיתוֹ, וְהָיָה אִזּוֹ רוּחַ סְעָרָה גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד אֲשֶׁר אִין שְׁכִיחַ דְּגִמְתוֹ, מִמֶּשׁ הָיָה מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים, וְהִסְפָּה שַׁעֲשׂוֹ אֲצֵל בֵּיתוֹ נִפְלָה מִגְּדֹל הָרוּחַ, וְאִזּוֹ בְּתַקְוָה הַתְּנַבְּרוֹת הָרוּחַ שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר הִיתָה הַשְּׂרָפָה הַנִּזְלָה וּבְרָחוּ רַב הָעוֹלָם אֶל הַשְּׂרָפָה וְלֹא יָכַלְתִּי לְשִׁית עֲצוֹת בְּנַפְשִׁי מַה לַּעֲשׂוֹת וְאִמְרָתִי בְּלִבִּי שֶׁאֲנִי בּוֹדָאִי לֹא אֶפְרָד מִמֶּנּוּ יְהִיָּה אִיךְ שִׁיְהִיָּה. אִךְ לָעַת עַתָּה רָצִיתִי גַם בֶּן לְמִקּוֹם הַשְּׂרָפָה לְרֹאוֹת מַה נִּעְשָׂה שָׁם כִּי הִבְנִיתִי שֶׁבִשְׁעָה קָלָה זֹאת לֹא יִסְתַּלֵּק, וּבְעוֹדִי רָץ לְשָׁם חָמַל הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ עַל עַמּוֹ וְהַשְּׂקָע הָאֵשׁ בְּנִסְם נִפְלָא בְּתַקְוָה רוּחַ סְעָרָה כְּזֶה. וּפְגַעוּ בִּי אֲנָשִׁים בְּהִיוֹתִי רָץ לְמִקּוֹם הַשְּׂרָפָה וְהוֹדִיעוּ לִי שֶׁבְּרוּךְ הַשָּׁם שֶׁקָּעָה הָאֵשׁ בְּמִקּוּמָהּ.

וְחִזְרָתִי אֵלָיו וְעַמְדָנוּ עָלָיו אֲצֵל מִטָּתוֹ הַקְּדוּשָׁה. וְהַבִּית מְלֵא אֲנָשִׁים רַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁבָּאוּ לְכַבּוֹדוֹ, וּכְשֶׁרָאוּ שֶׁקְרוּב אֶל הַסּוּף

התחילו לומר עליו מעבר יבק הפסוקים שאומרים על הצדיקים.
ואחר-כך נדמה שנגוע והתחלתי לבכות ולצעק מאד רבי רבי על מי
עובתם אותנו ושמע קולנו ונתעורר והחזיר ראשו ופניו הנוראים אלינו
כאומר איני עוזב אתכם חס ושלום.

ואחר-כך לא נתמהמה הרבה ויגוע ויאסף אל עמיו בקדושה ובטהרה
גדולה, נקי וזך וצח בלי שום בלבול כלל ובלי שום תנועה
משנה בישוב הדעת נפלא ונורא. וכל העומדים שם רב אנשי החכמה
קדושה וכל גדולי השמשים העוסקים בזה כלם אמרו שצבר ראו כמה
שמתו בנקיות ובדעת אבל הסתלקות בזה לא ראו מעולם. וכל זה היה
לפי דעתנו אבל בעצם הסתלקותו אין לנו פה לדבר כי לית מחשבה
תפיסא בזה כלל. ומי שיבין מעט מנגדלתו על-ידי ספריו הקדושים
והשיחות והספורים ששמענו מכיו וכו', ובין שאי אפשר לדבר
כלל מהסתלקות פלא וחדוש נורא בזה. אשר לא היה כמוהו ולא יהיה
כמוהו כאשר אמר בפרוש בנרשם במקום אחר (תי מוהר"ן רמז). מה נאמר
ומה נדבר מה אשיב לה' שזכיתי להיות בשעת יציאת נשמתו הקדושה
אלמלא אתינא לעלמא אלא בשביל דא די:

סה

ותכה נעשה בודאי קול רעש גדול וצעקנו אנא בכת ובודאי נעשה
בכיה גדולה ועצומה מאד. ושום אשה לא הייתה בבית מעת
שנסתלק בשלום עד יום המחרת שהוציאו אותו מביתו לקבורה, וגם
זה אינו שכיח אצל שום אדם ששום אשה לא תכבה עליו, כי בנותיו
לא היו אצלו אז ואשתו לא מלאה לבה לכנס לחדרו לבכות עליו כי
היתה אשתו השניה שלא היה לה שום התחברות עמו וזכרנו לברכה
רק הייתה בוכה בחדרה.

וּמִיָּד שִׁינְאַה נִשְׁמְתוּ בְקֶדְשָׁה וְהִתְחִילוּ לִפְשֹׁט מִמֶּנּוּ בְּגָדָיו, בְּתוֹךְ רַעַשׁ
הַבְּכִיָּה, גִּזְרָו רַבִּי שִׁמְעוֹן מִיָּד וְלָקַח הַמַּפְתָּח וּפְתַח הַקַּמָּדָע
וְהוֹצִיא מִשָּׁם כָּל הַכֶּתָבִים שֶׁלֹּא נִמְסְרוּ לָנוּ בְּחַיָּיו וְהָיוּ כַּמָּה סְפָרִים
וְקוֹנְטְרָסִים מְפֻזָּרִים וְלָקַחְם כָּלָם וְהִלֵּךְ לְחֹדֶר אַחֵר שֶׁהָיָה שָׁם תַּנּוּר כְּדִי
לְשַׂרְפָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה עָלָיו בְּנִזְכָּר לְעִיל. וְהִלְכְתִּי גַם בֶּן עֶמּוּ בְּמַר נֶפֶשׁ
בְּבִכְיָה כְּדִי לְזָכוֹת לְשֹׂאב עַל כָּל פְּנִים מֵהַעֲשֵׂן הַקְּדוֹשׁ שֶׁל תּוֹרָתוֹ
הַנּוֹרָאָה שֶׁלֹּא זָכוּ הַדּוֹר לְהַנּוֹת מֵהֶם אוֹי לָנוּ מֵה שֶׁאַבְדָנוּ בְּעוֹנוֹתֵינוּ
הַרְבִּים.

וְאַחֵר שֶׁהִשְׁלִיכְם אֶל הַתַּנּוּר הַזֶּה וְכִּי אֶתִּי וְכִּי אֶלְיוֹ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה לְחֹדֶר
וּמִצְאָתִיו כְּכֹר מְנַח עַל הָאָרֶץ. כִּי בְּתוֹךְ שֶׁהֵייתִי שָׁם בְּחֹדֶר
הָאֲחֵר בְּתוֹךְ כֶּף הַנִּיחוּהוּ עַל הָאָרֶץ וּמִצְאָתִיו פָּנָיו מְגֻלָּה וְהָיָה כְּמוֹ
מַחֲנֵה קֶצֶת. וְנוֹרָאוֹת זְכוּת קָלֶסֶתָר פָּנָיו הַנּוֹרָאוֹת אֵן, הָיוּ מִמֶּשׁ כְּמוֹ
הַאֵר פָּנָיו בְּחַיָּיו בְּעַת שֶׁהִלֵּךְ בְּבֵיתוֹ אָנָּה וְאָנָּה וְחָשַׁב מֵה שֶׁחָשַׁב שֶׁהָיָה
מְנַח עָלָיו כָּל מִינֵי חַן אֲמִתִּי שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת, אוֹתוֹ הַחַן הַנּוֹרָא וְהִיפִי
הַנִּפְלָא הָיוּ עָלָיו אֵן בְּעַת שֶׁרָאִיתִיו מְנַח עַל הָאָרֶץ. וְאִי אֶפְשָׁר לְצִיר
זֹאת כִּי־אִם לְמִי שֶׁזָּכָה לְרָאוֹתוֹ בְּחַיָּיו בְּעַת הַנִּל כְּשֶׁהִלֵּךְ בְּבֵיתוֹ אַחַת
הֵנָּה וְאַחַת הֵנָּה:

סו

וְנִסְתַּלַּק בְּשָׁלוֹם בְּיוֹם שְׁלִישֵׁי רְבִיעֵי דְסָבוֹת ח"י תִּשְׁרִי תַקע"א
לְפָרֵט־קָטָן אַחֵר הַצּוֹת הַיּוֹם אֵיזָה שְׁעוֹת. וְאֵנִי לֹא רְצִיתִי
לְזַרְזוֹ שִׁינְצִיאוֹ אוֹתוֹ לְקַבּוּרָה מִיָּד כִּי הָיָה צָר לִי מְאֹד פְּרִידָתוֹ, וְגַם כִּי
מִבְּאֵר בְּשֶׁלְחַן־עֵרוֹף שֶׁעַל אֲבִיו וְרַבּוֹ אֵינִן הַזְרִיז מְשַׁבַּח. וְנִתְגַּלְגַּל הַדְּבָר
עַד שֶׁחָשַׁף הַיּוֹם, וְאָמְרוּ כָּלָם שֶׁאֵינִן לְהוֹצִיא אָדָם גָּדוֹל בְּחָשְׁכַת לִילָה
וְנִתְעַכֵּב עַד לְמַחֲרָתוֹ בְּיוֹם רְבִיעֵי.

למחרתו צווי שילכו בלם למקוה לטבל ואחר גמר התפלה התעסקו בו. והיה נקי ונדך מאד בלא שום ריח פגום כלל, אדרבא השם יתברך סבב שהיו ריחות טובות מאד נודפות ממנו. וכל בני החבורה שאלו אותנו איך להתנהג עמו ואמרו שבאשר נצוה בן יעשו. ואמרתי שיעשו עמו רק כמו שעושין עם שאר בני ישראל, כי הבנתי שפך רצונו. גם שאלו אם רצונו לעסק עמו אנהנו בעצמנו דוקא. ואמרתי שבני החבורה העוסקים בזה תמיד יעסקו עמו כי ידעתי בנפשי שלפי גדלתו אין נמצא אדם בעולם שיהיה ראוי לעסק עמו אך במקום גדלתו שם אנו מוצאין ענותנותו. ורצונו זכרונו לברכה שכל אחד יעשה מה שראוי לו. ובעת הזאת מניע העסק של קבורתו הקדושה לבני החבורה העוסקים בזה תמיד ויהיה להם גם בן זכיה לנצח.

וקדם שהתחילו להתעסק בו בהיותו שוכב עדין על הארץ גזדרתי ולא התפללתי כי-אם עד אחר תפלת שחרית ולא אמרתי הלל ולא ברכתי עדין על האתרוג, והלכתי לחדרו וישבתי אצלו על הארץ ודברתי באזנו מה שהייתי נכסף לדבר לפניו באלו העתים בחייו ולא אסתיע מלתא, ואמרתי אדבר עתה לפניו. ואחר-כך בכיתי עליו הרבה בהיותי יושב אצלו על הארץ ובתוך כך נתקבצו שאר אנשים ועמדו עליו ובכו עמי ולא היה שום אדם בעולם שבכה עליו על הארץ כי-אם אני לבדי. כי עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי, כי כבר העיד עלי הוא בעצמו זכרונו לברכה שאני יודע ממנו יותר מכלם בנרשם במקום אחר (הקדמת חיי מוה"ר).

אחר-כך התחילו להתעסק עמו. ובעת שטהרו אותו לא רציתי להסתכל בו והחזרתי פני כי אין רואין את רבו בשהוא רוחץ. ואחר-כך בשהתחילו להלבישו עמדתי אצלו. אמת מה נהדר

הִיָּה בְּשִׁהְיָה מְלַבֵּשׁ בְּטִלְיַת וְהִרְדִּיד שְׁקוֹרִינ׃ סוֹבַע. אֲשֶׁר־י עֵינַי רְאֵתָהּ
 אוֹתוֹ. וְהָיָה שׁוֹכֵב עַל הַשְּׁלֶחֶן מְעַטָּף בְּהַטְלִיַת וְהַנִּיל, בְּאִימָה וּבִירְאָה
 גְּדוּלָה כְּמוֹכֵן לִילָד וְלַעֲלוֹת לְמָקוֹם שִׁינְעֵלָה. אֲשֶׁר־י הַגּוֹף שֶׁלֹּא נִהְיָה
 מִהָעוֹלָם הַזֶּה כְּחוּט הַשְּׁעָרָה, אֲשֶׁר־י הָעֵינַיִם שֶׁלֹּא הָיוּ לָהֶם שׁוֹם
 הַסִּתְּפוּלוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי כָּל הָעוֹלָם כָּלוּ לֹא הָיָה עוֹלָה אֲצִלּוֹ כְּהִרְף
 עֵינַי. אֲשֶׁר־י הָאֲזָנַיִם שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ שׁוֹם קוֹל שֶׁל זֶה הָעוֹלָם וְכֵן שֶׁאֵר כָּל
 הָאֵיבָרִים וְהַחוּשִׁים, כְּמוֹכֵן כָּל זֶה בְּהַמְעָשָׂה שֶׁל הַשְּׁבָעָה בְּעַמְלִיָּרִם
 שֶׁסִּפֵּר (סְפוּרֵי מַעֲשִׂוֹת מַעֲשָׂה י"ג). עֵינַי שֶׁם הֵיטֵב וְהִבֵּן כִּי לֹא קָדְמוּ אָדָם
 בְּעוֹלָם לְסִפֵּר שְׁבָחִים כְּאֵלָה עַל שׁוֹם צַדִּיק. וּמִן הַסִּתְּמָה כְּשֶׁהוּא יָדַע
 לְסִפֵּר כָּל זֹאת הָיָה אוֹחֵז בְּכָל זֶה. וְאִם תְּשִׁים לְבָד לְהַסְתַּכֵּל שֶׁם הֵיטֵב
 הֵיטֵב בְּעֵינַי הָאֵמֶת אֲזוֹ תִּבְיֵן מְעַט עֵצָם גְּדֻלַּת קִדְשָׁתוֹ הָעוֹלָה עַל כָּל
 הַקִּדְשׁוֹת. אֲשֶׁר־י לוֹ.

וְאַחֲרֵי־כֵן הוֹצִיאוּ אוֹתוֹ מִבֵּיתוֹ וְאֲזוֹ תִּפְסְתִּי גַם בֵּן בְּכַנָּף בְּגָדוֹ עִם
 הַנוֹשָׂאִים יַחַד וְנוֹצִיא אוֹתוֹ מִבֵּיתוֹ. וְהַתְּנוּצִין אֲזוֹ בְּדַעְתִּי מִה
 שֶׁהַתְּנוּצִין גְּדֻלַּת הַבוֹרָא יִתְּבַרֵּךְ כִּפִּי הַשְּׁעוֹר שֶׁבְּלִבִּי אֲזוֹ שֶׁאֵי אֶפְשָׁר
 לְסִפֵּר אֲפִלּוֹ לְעַצְמוֹ (כְּנִרְשָׁם בְּמָקוֹם אַחֵר (שִׁיחֹת הַר"ן א)). וְהִנִּיחוּהוּ עַל
 הַמַּטָּה וְהַמַּטָּה צוּיִתִּי לַעֲשׂוֹת מִכֶּסֶּא שֶׁאָמַר עָלֶיהָ הַתּוֹרָה בְּאוֹתוֹ
 רֹאשׁ־הַשָּׁנָה בְּאוּמִין. שֶׁהִיָּתָה כֶּסֶּא גְבוּהָה וְצוּיִתִּי לְסִתְּרָה וְעָשׂוּ מִמֶּנָּה
 מַטָּה וְנִשְׂאוּ אוֹתוֹ עָלֶיהָ. וְלוֹו אוֹתוֹ הָמוֹן רַב מִיִּשְׂרָאֵל אֲלֵפִים אֲנָשִׁים,
 וְהָיָה שֶׁם דִּחַק גְּדוֹל מְאֹד בְּלִי שְׁעוֹר כְּמַעַט שְׁנוֹשָׂאֵי הַמַּטָּה פָּרְחוּ בְּאוֹיֵר
 וְגַם אֲנִי נִשְׂאֵתִי אוֹתוֹ קָצֵת.

וְנִקְבַּר בְּשָׁלוֹם בְּיוֹם רְבִיעֵי חֲמִישֵׁי דְסִבּוֹת בְּאוּמִין, הָעִיר אֲשֶׁר בְּחַר
 בָּהּ בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ לְהַקְבֵּר שָׁם כְּאֲשֶׁר נִשְׁמַע מִפִּי הַקְּדוֹשׁ
 בְּעַמִּים אֵין מִסְפָּר שֶׁאָמַר לְפָנַי כְּמָה אֲנָשִׁים שֶׁקָּהֲלַת אוּמִין הוֹטְבָה
 בְּעֵינָיו לְהַקְבֵּר שָׁם מִחַמַּת שֶׁהָיוּ שָׁם קְדוּשִׁים הַרְבֵּה וְכוּ' כְּנִרְשָׁם מְעַט

מִזֶּה בְּמָקוֹם אַחֵר (לְעֵיל מ"ו). וּבְשִׁבִיל זֶה הָיָה הָעֵקֶר שֶׁבֵּא לְאוּמִין חֲצִי
 שָׁנָה קִדְּם הַסְּתַלְקוֹתָיו וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָזְרוּ וּרְצוּן יִרְאוּ יַעֲשֶׂה. וַיָּבֹא
 בְּשָׁלוֹם וַיָּנַח עַל מְשֻׁכְבוֹתָיו בְּשָׁלוֹם כִּי שָׁם הַמָּקוֹם הַמוּכָן לוֹ מִשִּׁשֶּׁת יָמֵי
 בְּרֵאשִׁית לְעַסֵּק שָׁם בְּתַקוּן הָעוֹלָם לְדוֹרוֹת לְכָל מִי שֶׁיָּבֹא אֵלָיו לְשָׁם
 וַיֹּאמֶר הָעֲשָׂרָה קְפִיטָל תְּהִלִּים הַיְדוּעִים אֲצִלְנוּ (אֲשֶׁר נִדְפְּסוּ כְּבָר כַּמָּה
 פְּעָמִים) כֹּאֲשֶׁר הִבְטִיחַ בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ אֲשֶׁרֵי הַזּוֹכָה לָזֶה:

סז

עֲתָה נֹאחַ לִי לְסַפֵּר כָּל מַה שֶׁעָבַר עָלַי מִיּוֹם שֶׁנִּסְתַּלַּק בְּשָׁלוֹם.

וְהִנֵּה אַחֵר הַסְּתַלְקוֹתָיו הִכְרַחְתִּי לְהִתְעַכֵּב בְּאוּמִין כְּדִי לְסַדֵּר חֲלֻקַּת
 הָעֲזוּבוֹן בֵּין יוֹרְשָׁיו. וְתַכְּף אַחֵר הַסְּתַלְקוֹתָיו הַתַּחֲלָתִי לְחֹשֵׁב
 מִחֲשָׁבוֹת מַה לַּעֲשׂוֹת עִתָּה. וְשָׁלַח הַשֵּׁם בְּלִבִּי שְׁצָרִיכִין לְהַשְׁתַּדֵּל
 לְהִדְפִּים שְׂאֵר הַקּוֹנְטְרַסִּים מִתּוֹרוֹתָיו שֶׁכְּתַבְתִּי אַחֵר שֶׁנִּשְׁלַם סֵפֶר
 לְקוּטֵי מוֹהֲר"ן הָרֵאשׁוֹן, שֶׁהֵם סֵפֶר לְקוּטֵי מוֹהֲר"ן תַּנְיָנָא. וְתַכְּף גַּזְפֵּרְתִּי
 בְּדַבּוּרֵי רַבֵּנוּ זְכָרוֹנוּ לְבִרְכָה שֶׁבְּשָׁנָה אֲשֶׁתַּקֵּד בְּעֵת שֶׁעֲסַקְתִּי בְּכַתִּיבַת
 הַתּוֹרָה תִּקְעוּ אֱמוּנָה (לְקוּטֵי תַנְיָנָא ה') רַמְזוֹ לִי בְּדַבְּרָיו שֶׁיְהִיָּה נִדְפָּס גַּם
 הַתַּנְיָנָא וְכֵן עוֹד כַּמָּה רַמְזִים מִדַּבְּרָיו וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַזְקְתִּי בְּיֹתֵר לְעַסֵּק
 בָּזֶה.

גַּם נִתְחַזְקְתִּי תַכְּף שֶׁאֲנִיחֵנוּ צְרִיכִים לְהִתְקַבֵּץ יַחַד עַל רֵאשִׁי הַשָּׁנָה
 בְּאוּמִין כְּמוֹ בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ וְהָיוּ לִי עַל־זֶה כַּמָּה רְאוּיֹת מְבֹאָרוֹת
 מִדַּבּוּרָיו הַקְּדוּשִׁים כִּי דִרְכּוֹ זְכָרוֹנוּ לְבִרְכָה הָיָה נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד
 בְּפֶרֶט בְּעִנְיַן צוּאָתוֹ עָלֵינוּ אִיךָ לְהִתְנַהֵג אַחֵר הַסְּתַלְקוֹתָיו. כִּי סְמוּךְ
 לְהַסְּתַלְקוֹתָיו מִכּוּשׁ לֹא שָׁמַעְנוּ מִמֶּנּוּ כִּי־אִם דַּבּוּרִים מוֹעֲטִים וּקְצַת מִהֵם

נרשמו למעלה ולא צוה לנו אז שום הנהגה איך להתנהג אחר הסתלקותו. אבל באמת אין שום דבר בעולם שלא סדר לנו יפה ולא צוה לנו בראוי.

כי באמת בכל הדבורים שדבר עמנו מקדם כל הימים שזכינו לעמוד לפניו, בכלם למד אותנו איך להתנהג תמיד כל ימי חיינו, בחייו ולאחר הסתלקותו ובפרט כל הדבורים והשיחות והתורות והמעשיות ששמענו ממנו מיום שבא מלמברג שכלם היו צואות איך להתנהג תמיד. רק שבחייו היו כמה דבורים שלא הבנתי היטב עד היכן הם מגיעים, אבל דבריו הקדושים הם חיים וקיימים לעד והם מים נובעים מים עמקים עצה בלב איש. והם טמונים בלבי, ובכל פעם הם נובעים מים חיים ומלמדים אותנו ומזכירים אותנו איך להתנהג בכל הענינים. ואני מבין בכל פעם למפרע מדבריו הקדושים איך להתנהג. ובפרט שהרבה דברים שאמר בפרוש לפני כמה אנשים רק לא שמו להם לב אז, רק אחר הסתלקותו הבינו וראו הכל שצוה לנו בפרוש על אלו הדברים, וכל זה אי אפשר לבאר היטב בכתב.

ובבר ספר לי מעשה מענין בזה מצדיק גדול שהיה מדבר עם תלמידו כמה דברים שבשעה שספרם לא הבין כלל מה בון בהם. ואחר שנסתלק אותו הצדיק אז התחיל תלמידו להבין למפרע בכל פעם זה בון רבו הצדיק, וכל מה שארע לו ועבר עליו בכלם נזכר בדברי רבו ומצא הכל למפרע בדברי רבו. וגם זאת המעשה שספר לי חזק אותי הרבה לשום לב לכל הדברים ששמעתי ממנו בחייו, ועל ידי זה עזרני השם יתברך ונתחזקתי בכל הדברים שהייתי צריך לעסוק בהם:

סח

וְהִנֵּה אַחַר יוֹם טוֹב בָּא חֲתָנּוֹ וְזָכְרוֹנוּ לְבִרְכָה מְבָרְסָלָב וְהָרַב מִפֶּה,
 וַיִּשְׁבְּנוּ בָּלָנוּ וְסִדְרָנוּ חֲלֻקַּת הָעֵזְבוֹן כְּרָאוּי כָּפִי צוֹאֲתוֹ, וְסִלְקָנוּ
 לְאִשְׁתּוֹ הַכֶּתֶבָה הַכֹּל בְּאִשֶּׁר צִוָּה. וּבְנִינוּ בֵּית עַל קָבְרוֹ בְּחֶסֶדוֹ הַגָּדוֹל.
 וְאַחֲר־כֵּן נִסְעָנוּ לְבֵיתָנוּ אֲנִי וְחֻבְרֵי רַבִּי נִפְתָּלִי. וְגַם הַתִּבָּה עִם הַחֲפָצִים
 שָׁל בְּתוֹ הַצְּדִיקַת מֵרַת מְרִים וְזָכְרוֹנָה לְבִרְכָה שֶׁהִיְתָה בְּאַרְצֵן יִשְׂרָאֵל וְשָׁל
 בְּתוֹ הַיְלָדָה חֲיָה תַחֲיָה לְקַחְנוּ עִמָּנוּ לְנַעֲמִירוֹב כִּי אוֹתִי מִנוּ
 לְאַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל נְכָסָיו.

וּמִדֵּי עֲבָרְנוּ לְבֵיתָנוּ לְנַעֲמִירוֹב עֲבָרְנוּ דֶּרֶךְ קַהֲלַת קֹדֶשׁ דְּאִשִּׁיב שְׁיִישׁ
 שָׁם קְבוּיִן מְאֻנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ וְדַבְּרָתִי עַל לִבִּים שֶׁיִּתְנַדְּבוּ לְתַת לְכֶסֶף
 מוֹצֵא עַל הוֹצָאוֹת הַדְּפָסַת הַסֵּפֶר לְקוֹטֵי מוֹהֲרֵי־ן תַּנְיָנָא, וְתַכְּף קָבְלוּ
 עֲלֵיהֶם בְּאַהֲבָה וְהַשְׁמִיעוּ קוֹל עֲלֵה נִדָּב עַל סֶךְ מְסָיִם.

וְאַחֲר־כֵּן בָּאתִי לְבֵיתִי בְּלֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְּבָה בֵּיתוֹם בְּאִין אָב בְּתוֹעָה
 וְאִין לְבַקֵּשׁ. וְגַם סִבֵּב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהַכְּרַחֲתִי תַכְּף לְנִהוּג
 שְׁבָעַת יְמֵי אֲבֵלוֹת, כִּי בְּסִמּוֹךְ קֶדֶם בּוֹאִי לְבֵיתִי נִפְטַר אַחִי הַקָּטָן בְּבֵית
 אָבִי גֵרוֹ יָאִיר. וְרָצוּ לְהַעֲלִים מִמֶּנִּי אֵךְ נִמְצָא אַחַד שֶׁהוֹדִיעַ לִי וְהַכְּרַחֲתִי
 לְנִהוּג שְׁבָעָה. וְכֵן אֲשַׁתְּקַד בְּעַת שְׁנִסְתַּלֵּק הַצְּדִיק הַקְּדוֹשׁ הָרַב
 מִבְּאֲרֵיטְשׁוֹב, גְּזַמֵּן לִי גַם כֵּן כֵּךְ שֶׁהַכְּרַחֲתִי לְנִהוּג שְׁבָעָה עַל־יְדֵי
 מַעֲשֵׂה בְּזֹאת הַנִּל, וְגַם זוֹ לְטוֹבָה. וּבְרוּךְ הַשֵּׁם אֲשֶׁר אֶת הַכֹּל עֲשֵׂה יָפֵה
 בְּעַתּוֹ כִּי בְּנִדְאֵי הָיָה רָאוּי לְנִהוּג שְׁבָעָה עַל צְדִיקִים קְדוֹשִׁים כְּאַלְהָה. הַשֵּׁם
 יִתְבָּרַךְ יִנְחַמְנוּ מְהֵרָה עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צְדִיקָנוּ כִּי אִין לָנוּ נַחֲמָה שְׁלָמָה עַל
 שְׁבָרְנוּ עַד אֲשֶׁר יָבֹא מְנַחֵם צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן:

סט

וְהִנֵּה בְּתוֹךְ שִׁבְעָה בָּא אֵלַי רַב אֶחָד תְּלִמִּידוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן מְוֹלִיטְשֵׁי־סֵק
 וּבְנוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן הַגַּ"ל כְּדֵי לְפַקֵּחַ עַל מַעוֹת שֶׁל רַבֵּי פִּינְחָס בֶּן
 הַגָּאוֹן הַגַּ"ל שֶׁהָיָה חֵתֵן רַבְּנּוֹ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה שֶׁהָיָה אִזּוֹ בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל
 עִם אִשְׁתּוֹ הִיא בַּת רַבְּנּוֹ זְכוֹר צַדִּיק לְבִרְכָה הַצַּדִּיקַת מֵרַת מְרִים זְכוֹרֵנָה
 לְבִרְכָה. וְרָצוּ אֵלָיו הַגַּ"ל שִׁמְסְרוּ הַמַּעוֹת לְיָדָם. אֵךְ אֲנַחְנוּ לֹא רָצִינוּ
 לָתֵת לָהֶם דְּבַר כִּי אִם הָיָה בְּיָדָם הָיָה קְרוֹב לְהַפְסֵד וְכוּ'. וּבְרוּךְ הַשֵּׁם
 אֲצִלָּנוּ עָשׂוּ הַמַּעוֹת פְּרוֹת וְשִׁלְּחָנוּ לָהֶם בְּכָבוֹד סֶךְ גָּדוֹל בְּכָל שָׁנָה.
 וְנִתְפַרְנְסוּ בְּכָבוֹד וּבְרוּחַ גָּדוֹל כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם עַד שֶׁנִּפְטְרוּ בְּשָׁלוֹם. וְגַם
 אַחֲר־כֵּךְ נִשְׁאַר סֶךְ רַב וְחִלְקָנוּ בֵּין יוֹרְשֵׁיהֶם:

ע

וְהִנֵּה אַחֲר־כֵּךְ כָּל יְמֵי הַחֲרָף הָזֶה לֹא עָלָה עַל דַּעְתִּי לְצֵאת מִנְעַמֵּי־רוֹב
 וְלִקְבֹּעַ דִּירְתִּי פֹה בְּרֶסֶלַב. וְהָיָה גְדָמָה שֶׁהִיא מֵהַנִּמְנָע לְקָרֵב
 עֵתָה אֲנֹשִׁים לְדַרְכֵי הַקְּדוּשִׁים וְכוּ'. רַק בְּעֲצָמֵי חֲשֻׁבְתִּי מִחֲשׁוֹבוֹת הַרְבֵּה
 אֵיךְ לְחַזֵּק עֲצָמֵי לְהִתְקַרֵּב לְהַשֵּׁם יִתְפַּרֵּךְ עֵתָה גַם עֵתָה עַל־יְדֵי הַתּוֹרוֹת
 וְהַשִּׁיחוֹת וְהַמַּעֲשִׂוֹת וְהַרְמְזִים וְכוּ' שֶׁקִּבַּלְתִּי מִמֶּנּוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה. כִּי
 יָדַעְתִּי וְהֶאֱמַנְתִּי, שֶׁבְּהַדְּבוּרִים הַרְבִּים מְאֹד, שֶׁזִּכִּיתִי לְשָׁמַע מִמֶּנּוּ
 בַּחַיִּים חַיּוֹתוֹ, יֵשׁ בָּהֶם דֵּי לְהַחֲיוֹת אוֹתִי תָמִיד לְהוֹרוֹת לִי הַדֶּרֶךְ גַּם
 עֵתָה לְאַחַר הַסִּתְלָקוֹתוֹ עַד עוֹלָם, וְכָל מֵה שֶׁעָבַר בְּדַעְתִּי אִזּוֹ אֵי אֶפְשָׁר
 לְבֹאֵר, אֲבָל זֶה לֹא עָלָה עַל דַּעְתִּי לְבַקֵּשׁ לִי מְקוֹם שֶׁאוּכַל לְדַבֵּר שָׁם
 מִרַבְּנּוֹ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה לְהוֹדִיעַ לְבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרוֹתָיו וְכוּ', זֶה לֹא עָלָה
 עַל מִחֲשַׁבְתִּי כָּלֵל. וּבְנִעְמִירוֹב לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְדַבֵּר מִמֶּנּוּ זְכוֹרֵנוּ
 לְבִרְכָה כִּי־אִם לְפָנָי מְעַט אֲנִשִּׁי־שְׁלוֹמֵנוּ אֲבָל הָרַב הָיוּ מִתְנַגְּדִים

וְחוֹלְקִים. אֵךְ מָה גָּדְלוֹ מַעֲשֵׂי ה' מְאֹד עִמָּךְ מִחֻשְׁבוֹתַי, וְכָל מָה שֶׁנַּעֲשָׂה
בְּעוֹלָם הַכֹּל בְּשִׁבְלֵנוּ כִּי חָיַב כָּל אָדָם לֹאמֹר בְּשִׁבְלֵי נִבְרָא הָעוֹלָם,
בְּפֶרֶט בְּשִׁבְלֵי הַצַּדִּיק הַיָּמֵת וְהַגְּלוּיִם אֵלָיו.

וְהִנֵּה הַתְּחִלַּת הַתְּנוּצָצוֹת הַיְשׁוּעָה שֵׁיתַקְיָם הַשְּׂאֲרֵת דַּעְתּוֹ הַקְּדוּשָׁה
לְעוֹלָם וְלֹא יִכְבֶּה נִירוֹ לְעוֹלָם וְעַד, הִיָּה עַל-יְדֵי שְׂחֻזַּק הַשֵּׁם
יִתְבַּרְךָ אֶת דַּעְתִּי לְעֶסֶק בְּהַדְפָּסַת סֵפֶר הַתְּנַיִנָּא. וְהִנֵּה רַבּוּי הַמְּנִיעוֹת
שֶׁהָיָה עַל זֶה לֹא יִסְפִּיקוּ הַמּוֹן יְרִיעוֹת לְסֵפֶר. כִּי לֹא הָיָה בְּיַדִּי אֲפֹלוֹ
פְּרוּטָה אַחַת וְרַב אֲנָשֵׁי-שְׁלוּמֵנוּ הָיוּ עֲנִיִּים וְהֵם מְפֹרָרִים וּמְפֹרְדִים בְּכַמָּה
עִירוֹת. וְלִנְסֵעַ אֲלֵיהֶם לְקַבֵּל מֵהֶם נְדָבוֹת, קָרוֹב שֶׁתְּהִיָּה הַחֻצָּאָה
וְהַטְּרָחָא יִתְרָה עַל הַשַּׁבָּת. בְּפֶרֶט שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר לִי לְסַע בְּעֵצְמִי
בְּשׁוּם אֲפֹן, מִחֲמַת כַּמָּה מְנִיעוֹת, וְלִשְׁלַח אִישׁ אַחֵר לֹא יִפְעַל כָּלֵל. הֵן
עַל כָּל אֵלֶּה וְכֹאֵלֶּה הָיוּ עוֹמְדִים לְפָנַי הַמְּנִיעוֹת כְּחוֹמוֹת בְּרִזָּל וְדַלְתֵי
נְחֹשֶׁת מִמָּשׁ וְיוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְלֹא הָיִיתִי יוֹדֵעַ הַדְּרָךְ אֵיךְ לְזַכּוֹת לְהַדְפִּים
סֵפְרֵי הַקְּדוּשִׁים עִתָּה.

אֵךְ לְהִיּוֹת שֶׁכְּבָר תְּזוּק אוֹתָנוּ רַבָּנוּ וְכֹרוֹנוּ לְבִרְכָּה הַרְבֵּה בְּלִי שַׁעוֹר,
וְלִמְדָנוּ שְׂאִין מְנִיעָה בְּעוֹלָם כָּלֵל וְשֶׁהַעֲקָר הוּא הַרְצוֹן וְהַחֲשֵׁק
וְהַכְּסוּפִין וְכוּ' (כַּמְבֹאֵר בְּסִימָן ס"ו וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת עֵין שָׁם), עַל כֵּן
חֻזְקָתִי אֶת רְצוֹנִי וְחֻשְׁבְּתִי בְּזֶה מִחֻשְׁבוֹת הַרְבֵּה וְהַכְּנָסְתִי דַּעְתִּי
וּמִחֻשְׁבְּתִי בְּזֶה הַרְבֵּה מְאֹד. גַּם סָבַב הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ לְטוֹבָה מִה שֶׁהָיִיתִי
אֲפוּטְרוּפוּס עַל נִכְסָיו כִּי עַל-יְדֵי זֶה הָיָה לִי בְּכָל פַּעַם עֶסְקִים פֶּה
בְּרִסְלָב וְהַכְּרַחְתִּי בְּכָל פַּעַם לְנִסֵּעַ לְפָה כְּדֵי לְתַבַּע חוֹבוֹתַי וּלְדַבֵּר עִם
חֲתָנוּ וְכוּ' מַעֲנִין הַגְּסִיעָה לְמִזְבוֹן שֶׁהַשְּׂאִיר שָׁם חֲנוּת וּבֵית, וְאַחִיו רְצָה
לְעַכְבָּם לְעֵצְמוֹ. וּמִחֲמַת כָּל זֶה לֹא נִקְטָה נַפְשִׁי מִנְסִיעָה לְבִרְסְלָב לְמִקּוֹם
חֲנִיתוֹ הַקְּדוּשָׁה בְּאֲשֶׁר הָיִיתִי רָגִיל בְּהִיּוֹתוֹ פֶּה, וְזֶה הָיָה טוֹבָה גְּדוּלָּה

לְעַסְקִינוּ. גַּם בְּכָל עֵת הָיוּתִי פֹה סִפְרָתִי הִרְבֵּה מִתּוֹרוֹתַי הַקְּדוּשׁוֹת
וְשִׁיחוֹתַי וְכוּ' וְהִזְכַּרְתִּי הִרְבֵּה אֲנִישֵׁי־שְׁלוֹמִנוּ אֶת גְּדֻלַּת נִוְרָאוֹתַי וְכוּ',
וְכָל זֶה הָיָה סְבוּת לְטוֹבָה לְקִיוֹם הַשְּׂאֲרָתוֹ וְזָרוּנוֹ לְבִרְכָה:

עא

וְהִנֵּה סְמוּךְ לְבִיאָתִי לְבֵיתִי לְנַעֲמִירוֹב, נִסְעָתִי לְפָה בְּרִסְלָב וְהָיִיתִי
בְּכָאן עַל שַׁבַּת קֹדֶשׁ וּבִסְעָדָה שְׁלִישִׁית אֲמַרְתִּי לְפָנַי הָעוֹלָם כָּל
הַתּוֹרָה הַנּוֹרְאָה תִקְעוּ תוֹכְחָה (לְקוֹפֵי תַנְיִנָא ח') שְׂאֲמַרְהָ בְּרֵאשֵׁי־הַשָּׁנָה
הָאַחֲרוֹן בְּאוֹמִין. וְכָל הַשּׁוֹמְעִים רְעֵדָה אֲחֻזְתֶּם מֵעַצֶּם נִפְלְאוֹת הַחֲדוּשִׁים
שֶׁשָּׁמְעוּ מִפִּי, כִּי כָּבֵד מְבֹאָר שְׂאִינוּ דוֹמָה הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּיהָ לְרוֹאֶה בְּסִפְרָה,
בְּפֶרֶט אִזְ שֶׁהָיָה סְמוּךְ לְשִׁמְיָתִי מִפִּיו הַקְּדוֹשׁ. וְאַחֲרֵי־כֵן חֲזַרְתִּי לְבֵיתִי:

עב

וּבֵימֵי חֲנֻכָּה בָּא אֵלַי יְדִידֵינוּ הַיָּקָר הַתִּיק מוֹרְנוּ הֶרֶב שֶׁמְעוֹן נִרוּ יָאִיר
לְקַהֲלַת קֹדֶשׁ נַעֲמִירוֹב, וְרָצָה שְׂאֲסַע עִמּוֹ עַל הַמְּדִינָה לְאַנְשֵׁי
שְׁלוֹמִנוּ, לְקַבֵּץ מְעוֹת עַל הַדְּפֻסַּת הַתַּנְיִנָא הַנּוֹזְכֶרֶת לְעִיל. אֲבָל רְאִיתִי
שֶׁהָיָא מִן הַנִּמְנָע שְׂאֲסַע עִתָּה וְעָלָה עַל דַּעְתִּי לְשַׁלַּח אוֹתוֹ לְבִדּוֹ בְּשָׁבִיל
זֶה וְנִסְעָתִי עִמּוֹ יַחַד לְפָה בְּרִסְלָב לְהַתִּיעֵץ כָּאן מַה לַּעֲשׂוֹת. וְעָנּוּ וְאָמְרוּ
שְׂאֵם לֹא אֶסַע בְּעַצְמִי לֹא יִפְעַל רַבִּי שֶׁמְעוֹן כְּלוּם, כִּי לֹא יִתְנוּ לוֹ כָּלֵל
וְאִנִּי לֹא יִכְלַתִּי אִזְ לִסַּע בְּעַצְמִי כַּנֵּ"ל. עַל כֵּן נִתְעַכֵּב הַדְּבָר יוֹתֵר וְלֹא
נִסְעָנוּ כָּלֵל וְחֲזַרְתִּי לְבֵיתִי.

וְרֵאִיתִי שְׂרַחוּק מִמְּנֵי מְאֹד לְעַסֵּק בְּהַדְּפָסָה אַךְ אַף עַל פִּי כֵן לֹא עֲזַבְתִּי
אֶת הַרְצוֹן וְהָיִיתִי בּוֹסֵף וְחוֹשֵׁק בְּכָל פַּעַם לְזֶה אַף עַל פִּי
שְׂרַחוּק מִמְּנֵי מְאֹד. וְהָיִיתִי חוֹשֵׁב מִחֲשָׁבוֹת הִרְבֵּה בְּזֶה אוֹלֵי יַעֲזֹרְנִי

השם יתברך לגמר עסק גדול ונזרא כזה להפיץ מעינותיו חוצה, אשר כל תורה ותורה וכל שיחה ושיחה בלולה מכל התורה בלה, ומכל המדרגות ומכל העולמות וכו' וכו'.

ועברו ימים ושבועות עד שבא סמוך לראש-החדש שבט ואז נתעוררנו לנסע לאומין להיות על ציון קברו הקדוש. ונסעתי אני ורבי נפתלי לפה ברסלב כדי שמכאן נסעה ונלכה יחד עם חתנו רבי יוסקה זכרנו לברכה ועם הרב דפה לקהלת קדש אומין וכן היה. ושבחנו עגלות של נכרים לנסע לאומין וביום שהיינו צריכים לצאת מפה היה רוח סערה ושלג גדול שלא היה באפשרי לסע, ואני התגברתי אף על פי כן ונסעתי עם עגלה אחת והכרחתי לחזור כמו חצי פרסה מן העיר וזה היה שני ימים לפני ערב ראש-החדש שבט; אבל השם יתברך חזק את לבנו, ושמחנו עצמנו אז באותו היום הרבה, ולא רציתי להניח העצבות ולהתעצב על זה, רק חזקנו עצמנו בשמחה. ועל-ידי זה נתחזקנו ונסענו ביום שלאחריו, אף-על-פי שהיה עדין הדרך מקלקל מאד, וכבר היה סמוך מאד לערב ראש-החדש, אף-על-פי-כן חזקנו ידינו בה' ונסענו יחד, והשם יתברך סבב עמנו סבות נפלאות לטובה, ובאנו לאומין ביום ששי, ערב-ראש-החדש שבט, שנת תקע"א, והיא הפעם הראשון שנסענו לאומין אחרי הסתלקותו כדי להשתטח על קברו הקדוש. וכבר מבאר במקום אחר (חיי מוהר"ן קס"ב) את כל מה שהבטיח את מי שיהיה על קברו ויתן פרוטה לצדקה ויאמר העשרה קפיטל תהלים הנרשמים אצלנו שיעזר לו לנצח וכו'.

והיינו בערב ראש-החדש הנ"ל על קברו ושבחנו שם באומין. ואחר שבת ביום ראשון חזרנו והלכנו על קברו ונסענו לביתנו. ועברנו דרך קהלת טפליק ועוררתי שם אנשי-שלומנו והתנדבו גם כן איזה סך על ההדפסה ובאנו לביתנו:

עג

וְהִנֵּה עֲדִין לֹא הָיָה לִי שׁוּם הַתְּחִלָּה עַל הַהֲדַפְסָה כִּי אִם מֵה שֶׁהִתְנַדְּבוּ
 אֲנִישֵׁי דְאֲשִׁיב וְטַפְלִיק וּמַעֲט פֶּה בְּרִסְלָב. וְכֻלָּם לֹא נָתַנוּ מְזֻמָּן
 עֲדִין כָּלֵל רַק הִתְנַדְּבוּ לְבַד. וְזֶה יְדוּעַ שֶׁאֶפְלוּ אַחֲרֵי שִׁמְתֵּנְדָבִים עֲדִין
 צָרִיכִים יְגִיעוֹת גְּדוּלוֹת קָדָם שְׂגוּבִין מֵהֶם. וְהִרְבֵּה נֶאֱבָד שְׂאִינוּ בָּא לְיַדִּי
 גּוֹבִינָא כָּלֵל, וּבִפְרָט שֶׁכָּל הַנְּדָבוֹת הַנִּלְ לֹא הָיָה בָּהֶם לְשִׁלִּישׁ וְלָרְבִיעַ
 הַהוֹצָאוֹת שֶׁצָּרִיכִין עַל הַהֲדַפְסָה.

וְהִנֵּה הָיוּ מִחֲשֻׁבוֹתֵי הוֹלְכוֹת אָנָּה וְאָנָּה אֵיךְ לְגַנֵּב אֶת עֲצָמֵי מִבֵּיתִי
 לְנִסְעַ עַל הַמְּדִינָה בְּשִׁבִיל הַהֲדַפְסָה כִּי הָיוּ לִי מְנִיעוֹת הִרְבֵּה עַל
 זֶה. וְסַבֵּב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהָיָה לִי חֶלֶק בְּאִיזָה שְׂדוּד, שֶׁהָיוּ צָרִיכִין
 לְגַמְרוּ, וְנִסְעוּ מִנְעַמְרוֹב הַמְּחֻתָּנִים לְגַמְרֵי הַשְּׂדוּד בְּקַהֲלַת-קִדְשׁ דְּאֲשִׁיב,
 וְהֵם לֹא הָיוּ בְּדַעְתָּם לְקַבֵּל אוֹתִי עִמָּהֶם כָּלֵל, כִּי לֹא עָלָה עַל דַּעְתָּם
 לְהַטְרִיחַנִי בְּזֶה, כִּי לֹא הָיָה שְׂדוּד מְגֹדָלִים וְחֲשׁוּבִים בְּיֹתֵר וְלֹא הָיָה
 כְּבוֹדִי כָּלֵל לְנִסְעַ בְּעֶסֶק שְׂדַכְנּוֹת בְּזֶה בִּפְרָט שְׂאִין לִי עֶסֶק בְּשְׂדַכְנּוֹת
 וּמַעוֹלָם לֹא נִסְעֵתִי בְּעֶסְקִים כְּאֵלוֹ. אֲבָל אֲנִי בְּעֲצָמֵי אִמְרַתִּי לָהֶם אֲנִי
 אֶפְסַע עִמָּכֶם וְכוֹנְנֵתִי הִיְתָה כְּדִי לְהִיּוֹת כְּגוֹנֵב אֶת עֲצָמֵי לְצֵאת מִבֵּיתִי
 לְקַהֲלַת קִדְשׁ דְּאֲשִׁיב בְּשִׁבִיל הַשְּׂדַכְנּוֹת, וְשֵׁם הִיא בְּסֻמוּךְ לְמִקּוֹם
 שִׁישֵׁב שָׁם רַבִּי שְׂמַעוֹן הַנִּלְ וְאֶפְסַע מִשָּׁם עִמּוֹ יַחַד עַל הַמְּדִינָה בְּשִׁבִיל
 הַהֲדַפְסָה.

וְכֵן עֲשִׂיתִי וַיִּצְאֵתִי בְּלִילָה בְּחֹרֶף בְּעֵת הַקָּר וּבָאתִי לְדְאֲשִׁיב וְקִבְלוּ
 אוֹתִי אֲנִישֵׁי-שְׁלוֹמֵנוּ בְּשִׂמְחָה גְּדוּלָּה. וְהִנֵּה הַשְּׂדוּד נִתְבַּטַּל כִּי לֹא
 בָּאוּ הַצַּד הַשְּׂנִי כָּלֵל וְכֹל הַנְּסִיעָה הִיְתָה בְּשִׁבִילִי כִּי כִפִּי שִׁדְעֵתִי
 בְּנַפְשִׁי לֹא יִכְלַתִּי לְנִסְעַ בְּלִי סִבָּה מֵאֵת הַשֵּׁם. וְנִשְׁאַרְתִּי שָׁם בְּקַהֲלַת
 קִדְשׁ דְּאֲשִׁיב וְשִׁלַּחְתִּי לְהוֹדִיעַ לְרִי שְׂמַעוֹן וּבָא אֵלַי וְצוִיתִיו לְשַׁכַּר עֲגָלָה

על השבוע ולא היה יכול למצא. כי זה ידוע לנו שכל מה שאנו צריכין בעסקי רבנו זכרנו לברכה משתטחים בנגד זה המניעות בלי שעור. כי זה כלל שעל כל דבר שבקדשה עומדים בנגדם מניעות רבות, אבל המניעות שעומדים בנגד הדברים הנוגעים להתקרב לרבנו זכרנו לברכה ולאנשיו ולתורתו הקדושה הם משתטחים ומתפשטים בלי שעור. והנה שכרנו עגלה למפליק ומשם שכרנו ביגיעה גדולה עגלה לשבוע:

עד

והנה באלו הימים ראיתי שכל המתנדבים אינם מסלקים גם עתה, וכל אחד דוחה מיום ליום כי היה שענתם דחוקה ועל-ידי זה נחלש דעתי מאד. וגם כי נסעתי מטפליק לעיר הסמוכה וקויתי לקבל שם איזה סך על ההדפסה ולא פעלתי כלום. ונסעתי משם לאומין בפחי נפש כי ראיתי שאי אפשר לגמר העסק על-ידי נסיעה זאת ואטלמל עצמי בחורף בתנאים בפרט במניעות כאלה שהיו לי אז. ועלה על דעתי לחזור לביתי ובאתי לאומין ביום רביעי י"ז שבט.

בבואי לשם הודיעו לי שגם רבי נפתלי בא לאומין מברסלב ולא רציתי להאמין מחמת שזה סמוך היה עמי יחד באומין בערב ראש-החדש שבט פנ"ל. אחר-כך נתועדנו יחד עם רבי נפתלי. והנה באמת רבי נפתלי בא לאומין על-ידי השגחת השם יתברך שסבב השם יתברך עד ששלח אותו אחד לאומין כדי שיתפלל שם בשביל בנו שנחלה אז. ואז ראיתי נפלאות השם ונוראותיו כי באמת נשלח אז רבי נפתלי אלי לאומין מן השמים כדי שיגמר העסק על-ידי שנינו. כי אני בעצמי הייתי מכרח לחזור מכמה טעמים, כי גם היה לי כמה עסקים בעסק העזבון שלו שהייתי צריך להיות בביתי. והשם יתברך

יודע תעלומות גלגל ברחמי וסבב סבות שיבוא רבי נפתלי לאומין באותו היום שבאתי לשם. ותכף עלה על דעתי שאשלח אותו במקומי ועדין נתישבותי הרבה בזה, וביום המישי הייתי על קברו ואחר כך נסכם דעתי לשלחו במקומי. ונסע הוא עם רבי שמעון ואני חזרתי במקומו לביתי. וזה הייתה השגחה נפלאה מהשם יתברך כי לולא זאת איני יודע אם היה נגמר הדפסת הספר אז.

גם אז ביום המישי ח"י שבט ה"ל היה התחלת היסוד של ההדלקה, להדליק שמן זית על קברו נר תמיד לא יכבה כאשר אנו נוהגין מאז ועד הנה. וגם זה היה על פי מעשה בקהלת קדש טפליק. ואי אפשר לבאר כל הפרטים, כי בכל זה היו עוד כמה דברים נוראים שראינו השגחתו ונפלאותיו יתברך בכל עת, איך הוא יתברך בעזרנו לגמר עסקי רבנו זכרוננו לברכה שהם זכות הרבים לדורות, אשר המניעות נשתטחו כנגדנו בלי גבול, ולולא ה' שהיה לנו לא היה באפשרי לגמרם בשום אופן.

ונסע אז רבי נפתלי מאומין לסביבות אנשי-שלומנו שבמדודיבקה וטישערין וקרימינטשאק כו'. ואני חזרתי עם העגלה שלו לפה ברסלב. מכאן נסעתי לביתי לנעמירוב וחסבותי בכל פעם מחשבות הרבה איך אפשר לגמר ההדפסה. אחר כך בסמוך הכרחתי לנסע למז'בוז' בעסק העזבון שלו, ונסעתי עם חתנו רבי יוסקה זכרוננו לברכה והיינו משוכתי שבת קדש אצל אביו הרב הגאון מחמעלניק. ומשם נסענו למז'בוז' ולא פעלנו כלום בעסק שלנו של החניות שלו. וחזרנו בפחי נפש ובאתי לנעמירוב סמוך לפורים ועדין רבי נפתלי לא שב לביתו מהדרך הנ"ל.

ובתוך שהיו מחשבותי תמהים ומשתוממים מאד מאד ואיני יודע
 לשית עצות בנפשי איך להתנהג בענין ההדפסה, כי עלה על
 דעתי לנסע למאהלוב שהיה שם דפוס אצל מחתני רבי צבי ושתפו
 רבי ליב, ורציתי לעת עתה לנסע לשם לעשות מקח עם המדפיס דשם
 שבאשר יבוא רבי נפתלי נדפיס שם מיד. אך ראיתי שעדין אין בידי
 אפלו על הוצאת הנסיעה למאהלוב ולתן לו מעט כסף קנין שקורין
 אדרוף. ודעתי היתה חלוקה מאד. בתוך כך סבב השם יתברך
 בנפלאותיו הנוראות ומדי עברי בקהלת קדש נעמירוב בחוץ פתאם
 נשאתי עיני וראיתי את רבי ליב מקהלת קדש מאהלוב שהיה לו חלק
 בהדפוס דשם ונבהלתי מאד. והבנתי כי מאת השם היתה שנתגלגל
 מאתו יתברך שבא לכאן היום, ושיסתובב הדבר שאראה אותו מה
 שלא היה מדרך הטבע שאפגע בו. כי לא היה לו עסק ולא עלה על
 דעתו שיתראה פנים עמי לולא המלת השם עשתה זאת בהשגחתו
 הנפלאה. ותכף נתחזקתי והלכתי אליו ועשיתי עמו מקח על ההדפסה
 ואחר כך היה בזה עוד כמה מעשיות:

עה

והנה רבי נפתלי נתעכב עד סמוך לפסח והיה לנו צער גדול. סמוך
 לפסח בא בשלום לנעמירוב והביא מעות אבל היה סך מועט
 מאד לפי ערך ההוצאה שצריכים והיה לי צער גדול מזה. אבל אף על
 פי כן נתחזקתי בחסדו ותכף אחר פסח נסעתי בעצמי לאנשי שלומנו
 שבסביבותינו ונתמהמהתי בערך שני שבועות וקבצתי עוד איזה סך
 מסים ונתחזקתי בבטחון שהשם יתברך יעזרני לגמר בשלמות. ואני
 הייתי ממתין על ידיעה ממאהלוב אם קנו ניר שם ואז אסע לשם. אבל
 נתמהמה הדבר הרבה כי עדין לא נתתי להם מעות כִּי־אם סך מעט
 מאד והייתי מצפה שיבוא רבי ליב הנ"ל אלינו לקבל מעות אצלי.

ובתוך כך ישבתי הרבה בפרסלב בשביל לגבות חובות שהגיעו לרבנו זכרנו לברכה ולא גביתי כלום. אחר-כך סמוך לשבועות תזרתני לקהלת קדש נעמירוב ובלילה השיכה לערב שבועות בא רבי ליב ממאהלוב הנ"ל ונגבה אצלי מעות על ניר, והיו לי אז יסורים גדולים, כי המעות הללו רבי נפתלי לאחרים, והיה קשה להוציא ויש בזה הרבה לספר. והשם יתברך ברחמיו עזרנו שסלקנו לרבי ליב עשרים וחמשה אדמים בערב שבועות מלבד מה שנתתי לו בערך עשרה רובל-כסף על האדרוף:

עו

בשבועות ביום השני שהוא יום המישי לשבת היתה השרפה הגדולה בקהלת-קדש נעמירוב ונשרפה רב העיר בכלה וכמה נפשות, ונתדלדל אבי גרו יאיר מאד מאד, כי נשרף ביתו והונו ורכושו. אך ביתי שאני ישבתי בו לא נשרף. גם האיש שהיה חיב לנו המעות שנבינו ממנו בערב שבועות נשרף אצלו גם כן כל אשר לו. ואז ראינו השגחתו יתברך מה שחמל עלינו ושלח לנו את רבי ליב הנ"ל לגבות המעות בערב שבועות, כי אם לא היה בא אז לנגשנו היה נאבד המעות בודאי אצל האיש הנזכר לעיל והיתה מתבטלת ההדפסה אז והפסד זה אין לשער כו'. אבל השם יתברך חשב מקדם ושלח את האיש הנ"ל לנגשנו כדי שיהיו נדפסים הספרים הקדושים שיהיה נשאר זכרם לדורות עולם לזכות את ישראל לנצח:

עז

אחר-כך ביום ראשון אחר שבת היתה עוד הפעם שרפה גדולה בנעמירוב ואז נשרף גם ביתי שהייתי יושב בו ובית

הַכְּנִסְתָּ וּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְעוֹד כַּמָּה בָּתִּים עַד שֶׁנִּשְׁאַרְהָ הָעִיר כְּמוֹ תֵּל. וְאִזּוֹ נִאֲבְדוּ אֲצִלִּי בַשָּׁעַת הָרַעַשׁ הַכְּתָבִים שְׁלִי שֶׁהֲצַרְכְּתִי לְהַדְפִּיָסָם אִךְ אַחֵר כִּד מְצֵאתִים. גַּם בְּנֵי נִתְפָּזְרוּ וְלֹא יָדַעְתִּי הֵיכָן הֵם, גַּם כָּל הַחֲפָצִים לֹא יָדַעְתִּי הֵיכָן הֵם וּבְחֶסְדֵי הַשֵּׁם מְצֵאתִי הַכֹּל.

אַחֲר־כֵּן בְּיוֹם שְׁנֵי בַבֶּקֶר הִתְחִילָה זְוִנְתִּי בְּעֲצֻמָּה לְצַעֵק אֵלַי שֶׁנִּבְרַח מִנְּעֻמִירוֹב מִיָּד וְנִקְבַּע דִּירְתָנוּ בְּקַהֲלַת־קִדְשׁ בְּרִסְלָב. וְאִנִּי הָיָה רְצוֹנִי חֹזֵק לָזֶה מִכְּבָר בְּחַיָּיו זְכוֹרָנוּ לְבִרְכָה אִךְ כְּבָר נִתְיַאֲשַׁתִּי מִזֶּה מֵאַחֵר שֶׁיָּדַעְתִּי שֶׁהִיא לֹא תִתְרַצֶּה בָּזֶה, וְגַם כִּי כְּבָר נִסְתַּלַּק הוּא זְכוֹרָנוּ לְבִרְכָה וְלֹא עָלָה עַל דַּעְתִּי עֲנִיָן זֶה לְעַקֵּר דִּירְתִי מִנְּעֻמִירוֹב לְבְּרִסְלָב אַחֵר שֶׁהוּא זְכוֹרָנוּ לְבִרְכָה כְּבָר יֵצֵא מִשָּׁם וְנִסְתַּלַּק זְכוֹתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ. אִךְ עֲצַת ה' לְעוֹלָם תִּעֲמַד וּמַחְשָׁבוֹת לְבוֹ לְדוֹר וְדוֹר, וְסַבֵּב סְבוֹת בְּנִפְלְאוֹתָיו הַנּוֹרְאוֹת וְהוּא מוֹחִיז וְרוֹפֵא וַיִּפְלֵס נְתִיב לְעָמוֹ. כִּי דִיְקָא עַל־יַדֵּי הַצָּרָה שֶׁל הַשְּׂרָפָה רַחֲמָנָא לְצַלֵּן סַבֵּב סְבוֹת לְטוֹבָה שְׂאֵצֵא מִנְּעֻמִירוֹב וְאִקְבַּע דִּירְתִי פֹה. וַיֵּצֵאתִי מִשָּׁם בְּיוֹם שְׁנֵי וּבֵאתִי בְּשָׁלוֹם לְפֹה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם.

וּתְהִלָּה לְאֵל מֵאֵז קִבַּעְתִּי דִּירְתִי פֹה זֶה כַּמָּה שָׁנִים. וְגִדְל הַיִּשׁוּעוֹת לְנִצְחָ שֶׁנִּצְמַחוּ עַל־יַדֵּי יְשִׁיבְתִי פֹה בְּעִזְרַת הַשֵּׁם אִי אֶפְשָׁר לְבֹאֵר וְלִסְפֹּר, כִּי רַב כָּל עֲסָקֵי בְּהַשְׁאָרְתוֹ הַקְּדוּשָׁה, שֶׁזְּכַנִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהַדְפִּים סְפָרָיו הַקְּדוּשִׁים, וּלְקַרֵּב אֲנָשִׁים לְאַמְתַּת דְּרָכָיו, וּלְכַתֵּב וּלְהַדְפִּים הַתְּפִלוֹת הַקְּדוּשׁוֹת וְכוּ' וְכוּ'. הָיוּ עַל־יַדֵּי יְשִׁיבְתִי פֹה בְּעִזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. מַה גִּדְלוֹ מַעֲשֵׂי ה' מְאֹד עִמָּנוּ מַחְשָׁבוֹתָיו:

עח

אַחֵר שֶׁנִּכְנַסְתִּי לְפֹה בְּיוֹם שֶׁלְאַחֲרָיו הִיְתָה שְׂרָפָה עוֹד פְּעַם שְׁלִישִׁית בְּנְעֻמִירוֹב. גַּם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הִיְתָה שְׂרָפָה בְּטוֹלְטָשִׁין. וּבְסֻמוֹד

אחר כך היתה שרפה גדולה בברדיטשוב ובשארי קהלות. וכבר הודיע זאת רבנו זכרנו לברכה בהתורה בראשית לעיני כל ישראל (לקוטי תניינא ס"ז), שמבאר שם שבאשר נסתלק הראש בית וכו' שהם צדיקי אמת באים שרפות חס ושלום וכו' עין שם:

עט

גם באותו היום שנכנסתי לפה ברסלב בערב נתאכסן איש אחד מרחוק (ממדינת קיר"ה דוויז) בבית שהייתי יושב בו אז, והאיש הזה נסע עם אשתו לארץ-ישראל, והיה לו קצת הפרות עמי, וזה היתה סבה גדולה אחר-כך, שאסע לארץ ישראל, ובארץ ישראל הייתי אורח אצל זה האיש וקבלני בכבוד גדול מה רבו מעשי ה':

פ

והנה אחר-כך הייתי עומד ומצפה בכל יום שיבוא לי ידיעה ממאהלוב שכבר קנו ניר שם כדי שאסע לשם לעסק בהדפסה. כי אחר השרפה חזרו והשתטחו המניעות נגדנו בלי שעור עד שהיה רחוק בעיני רבי נפתלי שאעסק בזה עתה אחר שנתפזרנו כל כך, והרבה מעות מההדפסה היה שקוע ביד אחרים, גם אנכי הייתי אז נע ונד מאד. אך השם יתברך חזק דעתי לעסק בזה, והייתי מצפה על ידיעה ממאהלוב כנ"ל ונתעכב כמה שבועות אחר חג השבועות, ובתוך כך היינו באומין על ערב ראש-החדש תמוז.

אחר שבאתי בסמוך הגיע הידיעה שכבר הגיע הניר למאהלוב. ותכף זרזתי עצמי ונסעתי לשם מיד ובאתי לשם ולא מצאתי את בעל המדפים בעצמו בביתו ועוד היו לי מניעות רבות מחמת מומן וכו' והשם יתברך בעצם נפלאותיו ורחמיו המרבים עזרני בכל יום ובכל

עת עד שגמרתי בקיץ הזה כל הדפסת ספר לקוטי מוהר"ן תנינא וכו' וספר האלף-בית והקצור. והבאתים בשלמות לקהלת קדש אומין על ראש השנה הראשון אחר הסתלקותו. רבים ראו וישמחו וישרים יעלו. עד הנה עזרנו רחמיך נודה לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם:

פא

כל הנ"ל עבר בשנת תקע"א שהיא שנה ראשונה אחר הסתלקותו. אחר כך הגיע ראש-השנה של שנת תקע"ב וזה היה ראש-השנה הראשון שאחר הסתלקותו. ובעצם נפלאותיו עזרני השם יתברך שנתקבצנו יחד לאומין על ראש-השנה. ומאז ועד הנה נתוסף בכל שנה ושנה כמה נפשות שברחו בחיים ובאו גם כן על ראש-השנה להשתטח על קברו הקדוש בערב ראש-השנה, ולהתפלל עמנו יחד בראש-השנה. ועצם מעלת הקבוצה שלנו בראש-השנה אין כאן מקומו ומבאר קצת במקום אחר (חיי מוהר"ן תג: תו):

פב

ואני בבואי מאומין לביתי אחר ראש-השנה זה, אז התחלתי לישוב את עצמי מה לעשות עתה כי בכל השנה שעברה הייתי טרוד בעסקי העזבון של רבנו זכרוננו לברכה ובעסק ההדפסה והכרתי לטלטל עצמי ולנסע הרבה לכאן ולכאן. ואף שהיה עסק גדול ונסיעות של מצוה אבל על כל פנים מחמת הטלטול לא הייתי יכול לקבוע עצמי על התורה בשעורים קבועים. ובודאי גם באותה השנה שעברה היו לי רבות מחשבות בלי שעור מה עושין עתה אחר שכבר נסתלק הוד לבי ומשגבני. וכל מה שעבר עלי במחשבה דבור ומעשה בודאי אי אפשר לבאר כלל. אך מחמת טרדותי בשנה זאת לא יכלתי לקבוע עצמי על התורה וכנ"ל.

אבל עתה אחר ראש השנה תקע"ב הנ"ל שכתב גמרת הדפסת הספרים הנ"ל, התחלתי לישב את עצמי וקבעתי לי שעורים ללמד וישבתי בבית מדרש ישן דפה ולמדתי כפי מה שקבעתי לי. וגם פה הייתי מטלטל מדינה לדירה כי לא היה לי בית וישבתי בשכנות. ופעם אחת בתוך בא אדון מאנשי חיל והוציא אותי מן הבית והכרחתי בתוך החורף לטלטל עצמי לבית אחר. ובאמת גם זה היה לטובה כי זה הבית האחר היה טוב יותר לפני בכמה אפנים. אבל על כל פנים הייתי מטלטל והיו לי יסורים מהדירות. ועקר גדל עצם היסורים שלי בזה שהגיעו עד הנפש היה מחמת שלא היה לי שום חדר מיוחד בשביל לעסק בו בהתבודדות, אשר זה היה מכרח לי מאד מאד, אבל לא זכיתי לזה. וגם בהיותי בנעמירוב לא היה לי חדר מיוחד פרצוני אך אף על פי כן מחמת שישבתי בבית אבי זקני וזכרוננו לברכה שהיה בית גדול מרוח, מצאתי שם ברב פעמים מקום מיוחד. אבל בכאן שישבתי בשכנות היה קשה לי למצא מקום מיוחד והיו לי יסורים גדולים מזה, ואף על פי כן היו לי כמה עצות בזה בעזרת השם יתברך, כאשר כבר דברנו מזה הרבה. אך איש כמוני בודאי היה צריך חדר מיוחד בפרט שהייתי צריך בכל פעם לעסק בכתיבת דבריו הקדושים וכו' שלזה צריכים בודאי חדר מיוחד אבל לא זכיתי לזה עדין.

וישבתי בבית המדרש ולמדתי בתמימות פוסק ושאר ספרי קדש. ונעלם ממני ולא ידעתי שעדין אפשר גם עתה להאיר באיזה נפשות ישראל לעוררם לעבודת השם באמת כפי מה שקבלתי ממנו זכרוננו לברכה. אך אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק בי, כי דבוריו הקדושים האמתיים שהשאיר בי דבורים חמים כגחלי אש היו כאש עצור בעצמותי ונלאיתי כלכל לא אוכל להתאפק, והייתי מספר

וּמְדַבֵּר בְּתַמִּימוֹת עִם בְּנֵי הַנְּעוּרִים מִהַתְּכַלִּית שֶׁל זֶה הָעוֹלָם, וּבְתוֹךְ דְּבָרֵי הַיִּיטִי מְסַפֵּר לָהֶם מַעְזוֹז נוֹרְאוֹת נִפְלְאוֹת תּוֹרוֹתָיו וְשִׂיחוֹתָיו וּמַעֲשֵׂיוֹתָיו וְעֵצָם נוֹרְאוֹת גְּדֹלַת קִדְשָׁתוֹ וְכוּ'. וּבְכָל זֶה הָיוּ לִי תְהִלָּה לְאֵל הַרְבֵּה הַרְבֵּה לְסַפֵּר דְּבָרִים הַמְּשִׁיבִין וּמְחַיִּין אֶת כָּל נַפְשוֹת הַשּׁוֹמְעֵן וְכוּ' וְכוּ' עַד שֶׁהִתְחִילוּ דְבָרֵי לְכַנֵּס בְּלִבָּם קֶצֶת וּנְתַעֲוֶרֶר לְבָם קֶצֶת לְחֹשֶׁב עַל תְּכַלִּיתָם הַנְּצַחִית, עַד שֶׁהָיוּ מִשְׁתוֹקְקִים לְשִׁמְעַ מִמֶּנִּי דְבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים הַנוֹבְעִים מִמַּעֲיָנֵי הַיְשׁוּעָה שֶׁל אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ הַנּוֹרָא וְזָכַר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לְבָרְכָה.

וְכָל מָה שֶׁעָבַר בְּזֶה בְּפִרְטוֹת בְּכַמָּה דְרָכִים נִפְלְאוֹת וְנוֹרְאוֹת וְנַעֲלָמִים מְאֹד מְאֹד שֶׁעֲזָרְנִי הַשֵּׁם יְתַבְרַךְ בְּזֶה בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת, אֵי אֶפְשָׁר לְבַאֵר וּלְסַפֵּר בְּלֵל אֱלוֹ פִּינוּ מְלֵא וְכוּ' אֵין אָנוּ מְסַפִּיקִין וְכוּ'. וְהִנֵּה הַשֵּׁם יְתַבְרַךְ יוֹדֵעַ קְטָנוּתִי וְשִׁפְלוּתִי שֶׁהֵייתִי בְּעֵינֵי וְלֹא עָלָה עַל דַּעְתִּי שִׂיחָה לִּי כַּח לְקָרֵב אֲנָשִׁים לְעַבּוֹדָתוֹ יְתַבְרַךְ. אֲךָ בְּכָל עֵת שֶׁדַּבַּרְתִּי מִמֶּנּוּ זְכוּרָנוּ לְבָרְכָה וּמִתּוֹרוֹתָיו וְשִׂיחוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת נִתְעוֹרְרְתִי בְּיִשָּׁן וְרֵאִיתִי שֶׁאֵף עַל פִּי בֶן אֵין מִי שִׁיּוֹדֵעַ דְּבוּרִים אֱלֹהִים לְאַמְתָּתָן כְּמוֹנֵי הַשָּׁפֵל. וּבְתוֹךְ כֵּךְ נִזְכַּרְתִּי מָה שֶׁרַבְּנוּ אָמַר לִי כַּמָּה פְּעָמִים בְּכַמָּה לְשׁוֹנוֹת שֶׁרַצוֹנוּ שֶׁאֶקְרַב נַפְשׁוֹת לְהַשֵּׁם יְתַבְרַךְ וְחִזְקֵנִי בְּזֶה בְּכַמָּה וְכַמָּה לְשׁוֹנוֹת וְכוּ' וְכוּ' וְעַל-יְדֵי-זֶה נִתְחַזְקֵתִי בְּכָל פַּעַם. וְאַחֲרֵי-כֵן חָזַר וְנִחַלְשׁ דַּעְתִּי כָּל כֵּךְ עַד שֶׁכִּמְעַט שָׁכַחְתִּי בְּכָל הַהִתְחַזְקוֹת. וְאַחֲרֵי-כֵן כִּשְׁעֲזָרְנִי הַשֵּׁם יְתַבְרַךְ בְּפִרְט בְּעֵת שֶׁדַּבַּרְתִּי עִם אֲנָשִׁים מְאַמְתָּתוֹ זְכוּרָנוּ לְבָרְכָה חֲזַרְתִּי וְנִזְכַּרְתִּי וְכֵן הָיָה כַּמָּה פְּעָמִים. וְהִנֵּה כְּבָר יָדוּעַ לָנוּ שֶׁאַחֲרֵי כָּל רַבּוֹי הַדְּבוּרִים שֶׁמְדַבְּרִים עִם אֲנָשִׁים מִהַתְּכַלִּית וּמַעוֹרְרִים אוֹתָם לְשׁוּב לְהַשֵּׁם יְתַבְרַךְ, עִם כָּל זֶה לְפַעַל אֵיזוֹה פַּעֲלָה אֶצְלָם אֶפְלוּ כַּחוֹט הַשְּׁעָרָה זֶה קִשָּׁה מְאֹד מְאֹד כִּי לְבַעַל בְּחִירָה קִשָּׁה מְאֹד לְעֹזֵר (כְּמַבְאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר (חַי מוֹהֲרָ"ן קצ"ו)). אֲבָל אֵף עַל פִּי בֶן אָנוּ מְחַיִּבִים כָּל אֶחָד לְדַבֵּר עִם

חברו ביראת שמים, והטוב בעיניו יעשה, השומע ישמע והחדל יחדל
 וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת נ"ה) אם לפניך גלוי לפנייהם
 מי גלוי:

פג

והנה בכל השנה הזאת מכל רבוי הדבורים קדושים ונוראים שדברתי
 עם בני הנעורים, בתחלה לא ראיתי פעלה ברב השנה, אך
 באמצע הקיץ נתעורר אחד שהיה רב דברי בשנה הזאת עמו ביותר,
 והייתי מוכיח אותו הרבה מאד על התמדת הלמוד כי היה ממבטרי
 בני הנעורים ומפלא בלמוד והעולם החזיקו אותו שמתמיד בלמודו.
 אבל אני השגחתי בו וראיתי שאינו לומד כלל והוכחתי אותו על זה.
 והודה לדברי והיה משתוקק מאד שאכניס אותו בתוך התמדת
 הלמוד. אבל יצר לב האדם רע מנעוריו והיה קשה להרגילו בהתמדה
 אבל ספרתי לו עצם נוראות גדלת רבנו זכרוננו לברכה את כל אשר
 עשה לנפשי ואיך הכניס אותי להתמיד בלמוד בכמה דרכים נפלאים.
 וספרתי לו מאשר עבר עלי בזה אצלו זכרוננו לברכה. ואף על פי כן
 לא פעלתי אצלו כל ימות ההרף בי-אם מעט שהתחיל ללמד יותר
 מבתחלה אבל לא ברצוני כראוי באמת. אבל מרבוי אמתת הדבורים
 חמים בגחלי אש שספרתי לו ממנו זכרוננו לברכה הבעירו בו, עד
 שבאמצע הקיץ נתעורר לבו והתחיל להתמיד בלמודו בהתמדה גדולה
 ונפלאה והיה מתמיד גדול שש שנים רצופים וגמר בהם כל הארבעה
 פוסקים הגדולים. ובתוך כך נשתנה לטובה גם בשאר דברים, גם
 שארי אנשים נתקרבו מעט מעט והתחילו להתעורר להתפלל בכונה
 ונסעו על ציון הקדוש שלו לאומין. וכן עזרני השם יתברך מעט מעט
 בכל עת.

וּנְמוּשֶׁךְ כָּךְ שְׁתֵּי שָׁנִים שְׁלֵא הָיָה לִי דִירָה שְׁלִי מְלֻבָּד הַשָּׁנָה הַרְאִישׁוֹנָה
 שֶׁהוּא בֵּין הַכֹּל שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם הַסְּתַלְקוֹתָו. וְאַף עַל פִּי כֵן
 הִתְחִילוּ אֵיזָה מְעַט אֲנָשִׁים לְהִתְעוֹרֵר מִשְׁנֵתָם וּנְשַׁתְּנוּ לְטוֹבָה בְּרַב
 הַדְּבָרִים וּמְחַמֵּת זֶה נִתְקַשְּׁרוּ בִּי בְּאַהֲבָה רַבָּה בְּאַמֶּת. וְכֹל מֵה שְׁנַתְקָרַב
 יוֹתֵר אֵיזָה נֶפֶשׁ וְרֵאִיתִי שֶׁנַּעֲשֶׂה רֶשֶׁם אֲצִלוּ עַל-יְדֵי דְבָרֵי שֶׁנְּשַׁתְּנָה
 לְטוֹבָה, גִּתְחַזְקֵתִי בְּכֹל פַּעַם בְּיוֹתֵר, וּנְזַכְּרֵתִי בְּדְבָרָיו זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה
 שֶׁהוֹדִיעַנִי מִקֶּדֶם כֹּל זֶה שֶׁנִּזְכָּה לְהָאִיר בְּכֹל הָעוֹלָם כְּלוּ. וְאוֹתֵי חִזֹּק
 בְּיוֹתֵר מִכָּלֵם בְּכַמָּה לְשׁוֹנוֹת וּרְמִזִּים וְהִתְנוּצְצוֹת בְּלִי שְׁעוֹר בְּכֹלֵל
 וּבִפְרוּשׁ:

פד

וְהִנֵּה רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה הַנִּיחַ אַרְבַּע בְּנוֹת שְׁלֹשָׁה נְשׂוּאוֹת וּבֵת אַחַת
 קְרוּבָה לְשְׁתֵּי-עֶשְׂרֵה שָׁנִים שְׁלֵא נִשְׁתַּדְּכָה עֲדִין. וּרַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ
 לְבִרְכָה מְחַמֵּת שְׂדֵעֵ שִׁסְתַּלֵּק וְדַבֵּר הַרְבֵּה מְזוּת, הָיָה חֶפֶץ מְאֹד
 לְשִׁדְּכָה בְּחַיָּו אֶךְ לֹא נִזְדַּמְּן לוֹ שְׂדוּךְ כְּרֵאוֹי לְפִי כְבוֹדוֹ. וְכַמָּה פְּעָמִים
 דִּבֶּר עִמִּי מְזוּה שֶׁרְצוֹנוּ מְאֹד לַעֲשׂוֹת עִמָּה שְׂדוּךְ. וּכְבָר דִּבְרוּ בְּחַיָּו
 הַשְּׂדוּךְ עִם רַבִּי יַעֲקֹב יוֹסֵף אֶךְ לֹא נִגְמַר מְחַמֵּת אֵיזָה סְכָסוּךְ (מְחַוֶּתֵנוּ
 שֶׁל רַבִּי יַעֲקֹב יוֹסֵף שְׁלֵא רָצָה לְפַזֵּר כְּרֵאוֹי עַל שְׂדוּךְ כְּזוֹה). וּרַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ
 לְבִרְכָה בְּכֹל עֲנִינָיו הָיוּ דְרָכָיו נִפְלְאִים, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂדֵעֵ בְּרוּחַ קִדְשׁוֹ
 שְׁזָה הַשְּׂדוּךְ יִגְמַר כִּידוּעַ לָנוּ בְּכַמָּה הוֹכְחוֹת, גַּם פַּעַם אַחַת אָמַר
 בְּפְרוּשׁ לְר' יַעֲקֹב יוֹסֵף בְּזִלְאִטִּיפְאֵלְיַע זֶה כַּמָּה שָׁנִים שְׂיִהְיֶה מְחַתֵּן עִמוֹ,
 אֶף עַל פִּי כֵן עֲבָשׁוּ עֲשֶׂה עֲצֻמוֹ כְּאִינוּ יוֹדַע וְלֹא נִגְמַר הַשְּׂדוּךְ כְּנ"ל, גַּם
 דִּבְרוּ לוֹ כַּמָּה שְׂדוּכִים לְפָנָי בְּתוֹ הַנ"ל, וְהָיָה מְקַבֵּל דְבָרֵי הַשְּׂדְּכָנִים
 וְעַסֵּק לְדַבֵּר עִמָּהֶם, אֶךְ לֹא נִגְמַר שׁוּם אֶחָד מֵהֶם, עַד שֶׁנִּסְתַּלֵּק בְּשָׁלוֹם
 וְהִנֵּיחַ לְפָנָי צוּאָה לְתֵן לְבֵתוֹ הַנ"ל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַרְבָּים כְּנ"ל. וְהִנֵּה אַחֲרֵי
 הַסְּתַלְקוֹתָו הִתְחַלְּנוּ כְּלָנוּ לְבַקֵּשׁ אַחַר שְׂדוּךְ וּנְמַצְאוּ גְבִירִים גְּדוֹלִים

שָׁרְצוּ לְהִשְׁתַּדֵּף עִמָּה אֵךְ לֹא הוּטְבוּ בְּעֵינֵינוּ. וְרַבִּי יַעֲקֹב יוֹסֵף הַנַּ"ל
הִתְחִיל תַּכְפֵּף לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן בְּמִכְתָּבוֹ שֶׁהוּא רוֹצֵה לְהִשְׁתַּדֵּף עִמָּה אֵךְ
לֹא הָיָה בְּמַעֲמָד גָּדוֹל שִׁיְהִיָּה רְאוּי לְפִזּוֹר כְּרֵאוּי לְשִׁדּוּף כְּזֶה, וּמִחֲמַת זֶה
נִתְעַכֵּב הַדְּבָר אַחֵר הַסֵּתֶלְקוֹתוֹ, זְכוּרָנוּ לְבִרְכָה, יוֹתֵר מִשָּׁנָה.

וּבִשְׁנַת תַּקע"ב הַנַּ"ל סָמוּךְ לְפוּרִים נִגְמַר הַשִּׁדּוּף לְפָנַי בְּתוֹ הַנַּ"ל עִם
בֶּן רַבִּי יַעֲקֹב יוֹסֵף הַנַּ"ל. וַיֵּשׁ בְּזֶה הַרְבֵּה לְסַפֵּר אֵךְ אֵין הַזְמַן מִסְפִּיק:

פה

בְּשָׁנַת תַּקע"ב הַנִּזְכָּרֶת לְעִיל בְּקוּיִן הַכְּרַחְתִּי לְנִסְעַ לְקַהֲלַת קֹדֶשׁ
קְרִימִינְטְשֶׁק אֹדוֹת הַמְּרַגְלִיּוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ זְכוּרָנוּ לְבִרְכָה
שֶׁנִּשְׁאַרוּ לְבִתּוֹ הַנִּזְכָּרֶת לְעִיל. וּבִוְדָאֵי בְּעַת נְסִיעַתִּי שֶׁעֲבַרְתִּי בְּדֶרֶךְ
אַצֵּל רַב אֲנִשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַמְּקַרְבִּים מִכְּבָר כִּי שָׁם הָיָה עֶקֶר אֲנִשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ
הַיְקָרִים שִׁיִּסְדּוּ הַבְּנֵי הַקְּדוֹשׁ מִקֶּדֶם, בְּוְדָאֵי דְבִרְתִּי הַרְבֵּה שָׁם מֵאַמְתַּת
נִוְרָאוֹת נִפְלְאוֹתָיו, וְגַם זֶה הָיָה מֵאַת הַשֵּׁם אֲזִי בְּעַת הַהִיא, שְׁלֹא עָלָה
עַל דַּעְתִּי לְסַבֵּב שָׁם, וְהוּא בְּרַחֲמָיו מִסְבֵּב סְבוֹת מִתְּהַפֵּךְ בְּתַחֲבוּלוֹתָיו
כְּדִי לְהוֹצִיא תַעֲלוּמוֹת חֲכָמָה אֲשֶׁר הָיָה נִגְנוֹ בְּדַעְתִּי וּלְכַבֵּי. וְאֲזִי נִתְקַרַּב
אַצֵּלְנוּ רַךְ בְּשָׁנִים אֶחָד שֶׁהוּא אִישׁ כְּאִשׁ וַיִּקַּר מְאֹד מְלַבֵּד שְׂאֵר בְּנֵי
הַנְּעוּרִים שֶׁהִתְחִילוּ לְצַמַּח אֲזִי לְטוֹבָה:

פו

וְהִנֵּה בְּכָל אֵלוֹ הַזְּמַנִּים הָיִיתִי מְטֻלְטֵל פֹּה כִּי לֹא הָיְתָה לִי דִיָּרָה כַּנַּ"ל,
וּמִחֲמַת זֶה לֹא הָיוּ רְגִילִים לְכַנֵּס אֲצִלִּי רַק לְעֵתִים רְחוֹקוֹת רַק רַב
דְּבוּרִים שֶׁדְּבַרְתִּי עִם אֲנִשִׁים הַכֵּל הָיָה חוּץ לְבֵיתִי וְהָרַב בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ
וּכַנַּ"ל. גַּם לֹא הָיָה פֹּה כִּי אִם בֵּית הַמְּדַרְשׁ אֶחָד הַיֵּשֶׁן כִּי בֵּית הַמְּדַרְשׁ
הַחֲדָשׁ שֶׁהָיָה פֹּה בְּבֵיתוֹ שֶׁל אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ זְכוּרָנוּ לְבִרְכָה נִשְׂרַף

עם ביתו קדם יציאתו מפה והיה חרב זה ימים ושנים. אבל השם יתברך ברב חמלתו חמל על עדתו וסבב לטובה ונתן בלב כמה אנשים פה שנתעוררו לבנות מחדש הבית המדרש שהיה בבית רבנו זכרוננו לברכה שגשרף, וזה היה בשנת תקע"ג. וחפץ השם בידם הצליח שבנו אותו וגמרוהו בסוף השנה הנזכרת לעיל סמוך לראש השנה של שנת תקע"ד.

וזה הבנין של הבית המדרש החדש שלנו היה לנו לישועה גדולה בכמה אפנים, והכל עשה השם יתברך יפה בעתו ובזמנו. כי כאשר התחילו דברי לעשות רשם בלב כמה אנשים ונתעוררו לעבודתו יתברך וראו שאש הקדושה שלו לא נכבה חס ושלום כי דבריו היו חיים וקיימים לעד, התחילו החולקים להתעורר מחדש מעט מעט כי את זה לעמת זה עשה וכו'. כי בימי חיי הקדושים היו כמה חולקים עליו. וזה מחמת שהתנגדה הסמ"ך-מ"ם וחילותיו מחמת שראו שרוצה להחזיר כל העולם למוטב על בן חרק שגיו עליו והתלבש עצמו באיזה גדולים והכנים בלבם שיחלקו עליו. ומהם נסתעפו כמה וכמה אנשים מגשמים בתאוות וכמה וכמה בעלי עברות שנתנו להם מקום לטעות אשר יצא עתק מפיהם ויחפאו עליו דברים אשר לא בן. ועל ידי זה מנעו רבים מחיים אמתיים ולא זכו להנות מאורו הגדול והקדוש וכל מה שעבר בזה אי אפשר לספר.

אך אחרי הסתלקותו, בתחלה נדמה באלו נשקט המחלקת קצת וזה היה כל זמן שלא נתעורר אש הקדוש שלו. אך תכף שהתחיל מחדש רשפי אש הקדושים שלו להבעיר באיזה אנשים תכף לעמת זה חזר ונתעורר המחלקת והקטגוריא שלהם. ואף על פי שרבים לא היה להם פתחון פה לדבר סרה עליו בעצמו כי הכל ראו כי אחרית לאיש שלום שנסתלק בשלום והאיר פני תבל בספריו הקדושים, והשאיך

תלמידים הגונים פשרים באמת, עם כל זה התחזקו לחלק עלינו ועלי ביותר, על שאני עוסק בעסק זה להכניס תורתו הקדושה בעולם ולקרב נפשות לדרךיו הקדושים האמתיים. עד שנמצאו גם פה כמה אנשים שהתחילו לחלק. ומחמת זה היה קשה מאד לדבר בבית המדרש הנ"ל כי שם היו כמה שחלק לבם מאתו. על כן היתה טובה גדולה מאת השם לעסק הקדוש הזה מה שנבנה הבית המדרש החדש שאלנו שנבנה על מקום דירתו הקדושה:

פו

גם בעת שעסקו בבנין בית המדרש החדש אז נסכם אצלם שיתנו לי הדירה שבבית המדרש הישן שישב שם הרב דפה כי להרב דפה בנו דירה חדשה בבית המדרש החדש. וגם היה נראה בעיני לטובה גדולה שלא אהיה מטלטל בדירות כל כך, וחשבותי בכל הקנין איך אוכל לבנות לי שם איזה חדר קטן בשבילי לעסק בו בעבודת השם, אך "רבות מחשבות בלב-איש ועצת ה' היא תקום", ומאת השם היתה שנגמר הבית המדרש על ראש-השנה שנת תקע"ד כנ"ל. אבל הבית דירה חדשה בשביל הרב לא נגמרה, ונשאר הרב על מקומו בהדירה שבבית המדרש הישן.

ויהי בבואי מאומין מראש-השנה תקע"ד הנ"ל, וראיתי שהרב נשאר על מקומו התחלתי להצטרף כי הדירה שישבתי שם בקנין היתה קשה מאד לישיב בה עוד בזה החורף והיה לי צער גדול. והשם יתברך ברחמיו חמל עלי ועל כל התלויים בעסק הגדול הזה ושלח בלבי בין כסא לעשור ביום ששי ערב שבת תשובה שאראה לקנות לי דירה ואף על פי שלא היה בידי להוציא על זה, כי אז עדין לא הייתי מקבל כלל והייתי מתפרנס ממעט המעות שנשאר לי עדין, ולא הייתי יכול לקנות

דירה ממועותי כי לא יהיה לי ממה להתפרנס. אף על פי כן חזק השם את לבבי בבטחון שאקנה לי דירה זאת. ותכף שלחתי להאישה שהיתה הדירה הזאת שאלו שימכרנה לי, כי מאת השם היתה שאז חזר האדון של הכפרים השיכים לפה להשכיר הארענדים מה שזה כמה היה פריפונאציא. ואז שכר בעל הבית של הדירה הזאת אורענדי ומחמת זה שלחתי אליו שימכר לי ביתו. וכן היה שתכף נתרצה למכר, וביום שאחר יום הכפורים קניתי אותה.

ואחר כך היו כמה מניעות כי אשתו לא רצתה להסכים על המכירה, והיה לי צער גדול מזה. אך אחר כך עזר השם ותברך שנתרצית היא גם כן ובאת לביתי בעצמה וברכה אותי שאכנס להבית לחיים ולשלוש. ביום חמישי שהוא שני ימים קדם סבות נכנסתי להבית לשלוש. וגדל הישועה הזאת מה שזכיתי לבית דירה אין לשער, כי על ידי זה נתסדו ונגמרו כמה עסקים קדושים מעסקיו זכרונו לברכה שהם זכות הרבים לדורות. כי תכף פשנכנסתי לביתי התחילו להתקבץ אלי כמה בני הנעורים אשר נגע יראת השם בלבם. ותהלה לאל דברתי עמהם הרבה ונעשו אנשים בשרים ויקרים מאוד עד אשר נמצא בהם כמה שראוי לקרותם בשם צדיקים אשר כל רואיהם יפירום כי הם זרע ברך ה' יוסף ה' עליהם כהם אלה פעמים וכו'. גם בכאן נתסדו כמה ספרים קדושים שאלו, וגם נדפסו בבית הזה כאשר יתבאר לקמן. על כן אני חפץ מאוד לספר לדורות כל מה שעבר בזה, כי נפשי יודעת מאוד כמה וכמה מניעות ועכובים בלי שעור היו לי על כל דבר מחמת שהיה נוגע לעסקיו זכרונו לברכה שפננגד זה משתטחים המניעות בלי שעור אך אי אפשר לספר הכל רק מעט דמעט:

פח

וְהִנֵּה בַשָּׁנָה הַזֹּאת לֹא הָיוּ אֶתְרוּגִים מְצוּיִים וּכְבֹר הִגִּיעַ אֹר לְיוֹם שְׁשִׁי
 שֶׁהוּא עֶרֶב סְכוּת וְעַדִּין לֹא הָיָה פֶה אֶתְרוּג וְכֵן בְּכָל סְבִיבוֹתֵינוּ
 לֹא הָיָה שׁוֹם אֶתְרוּג. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּרַחֲמָיו סָבַב שֶׁהִגִּיעוּ שְׁנֵי אֶתְרוּגִים
 לְנַעֲמִירוֹב, וְנִסְעֵתִי לְשֵׁם וְהָיָה לִי מִלְחָמָה גְּדוּלָה קָדָם שְׁזִכִּיתִי לַפֶּעַל
 לְהֵבִיא הָאֶתְרוּג הַמְּבַחֵר לְפֶה וְנִתַּתִּי בְּעֵדוֹ סֶךְ רַב שֶׁשָּׂה וְשִׁשִּׁים
 רוֹבֵל-כֶּסֶף, אֲבָל בְּאוֹתוֹ הַעֵת הָיָה מְצִיאתָה גְּדוּלָה. וַיֵּשׂ בָּזָה מַעֲשֵׂה
 שְׁלֹמֹה לְסִפְרֵי אֵיךְ זָכִיתִי לְהוֹצִיאֹ מִנַּעֲמִירוֹב שֶׁהִיא עִיר גְּדוּלָה בְּפָלִים
 כְּמוֹ פֶה בְּרֶסֶלֶב וְלְהֵבִיאֹ לְפֶה אֵךְ אֵי אֶפְשָׁר לְהֵאָרִיךְ בָּזָה, טוֹב
 לְהוֹדוֹת לַה' אֲשֶׁר עַד פֶּה עֲזָרְנִי:

פט

וְהִנֵּה בְּבֵית זֶה נִתְיַסְדּוּ הַתְּפִלוֹת הַקְּדוּשִׁים בְּרַב חֶסֶדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר
 נוֹרְאוֹת יִקְרַת אֱלֹו הַתְּפִלוֹת יוֹדַע כָּל אֶחָד בְּנִפְשׁוֹ כָּל מִי שֶׁחָפֵן
 בְּאַמַּת וְכו':

צ

וְהִנֵּה מֵה שֶׁעָבַר מֵאִז עַד הִנֵּה אֵין הַזְּמַן מִסְפִּיק לְבָאֵר חֶלֶק מֵאֵלֶּף, אֵךְ
 בְּקִצּוֹר אֲרֻשִׁים קִצֵּת לְזִכְרוֹן. בַּשָּׁנָה תַקַּע"א נִסְתַּלַּק בְּשָׁלוֹם בִּנְ"ל
 וּבְאוֹתָהּ הַשָּׁנָה הִדְפַסְתִּי אֶת הַסְּפָרִים בְּמֵאֵה־לוֹב לְקוֹטֵי מוֹהֵר"ן תַּנְיִנָּא
 וְהֵאֵלֶּף-בֵּית וְהַקִּצּוֹר בִּנְ"ל. וּבְאוֹתָהּ שָׁנָה יֵצְאֵתִי מִקְּהֵלֶת קֹדֶשׁ נַעֲמִירוֹב
 וְקִבַּעְתִּי דִּירְתִּי פֶה קְהֵלֶת קֹדֶשׁ בְּרֶסֶלֶב, אֲשֶׁר כָּל זֶה הָיְתָה צְמִיחַת קֶרֶן
 יְשׁוּעָה לְהַשְׁאֲרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה בָּזָה הָעוֹלָם לְדוֹרוֹת וְכַמְבֹאֵר מְעַט מִזֶּה
 לְמַעַלָּה:

צא

בְּשָׁנַת תַּקע"ב עָשִׂינוּ שְׂדוּדָה עִם בְּתוֹ הַצְּדָקָה מֵרַת חָיָה תַּחֲיָה עִם בֶּן
הַתִּיק מוֹרְנוּ יַעֲקֹב יוֹסֵף מִטְּשָׁעֲרִין בְּנִ"ל. וְגַם בָּזָה יֵשׁ כַּמָּה
וְכַמָּה לְסַפֵּר וְאִין הַזְּמַן מִסְּפִיק. וּבְאוֹתָהּ הַשָּׁנָה נִסְעָתִי לְקָרִימֵינְטְשָׁאק
פַּעַם רֵאשׁוֹנָה וְגַם בָּזָה יֵשׁ מַעֲשֵׂה לְסַפֵּר:

צב

בְּשָׁנַת תַּקע"ג נִבְנְהָ פַעַם שְׁנֵי הַבֵּית הַמְּדֻרָשׁ הַחֲדָשׁ שֶׁלָּנוּ שֶׁהָיָה בְּבֵית
אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבָרְכָה שְׁנֵי שָׂרָף בְּנִ"ל:

צג

בְּשָׁנַת תַּקע"ד בֵּין יוֹם הַכַּפּוּרִים לְסִכּוֹת קִנְיֵתִי בֵּיתִי בִּישׁוּעָתוֹ הַגְּדוֹלָה
יְתַבְּרָךְ שְׁמוֹ לְנִצַּח וְכַנִּ"ל. וּבְאוֹתָהּ הַשָּׁנָה נִכְנַס לְהַכְּפָרִים דְּפָה
אֶחָד הַמֵּיָחָד מֵאֲנָשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהִכִּיר קֶצֶת אֶת רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבָרְכָה
בְּסוּף יָמָיו, אֲבָל עֲדִין לֹא יָדַע מִמֶּנּוּ כָּלֵל מַחֲמַת שְׂזָה הָאִישׁ הָיָה רַךְ
בְּשָׁנִים מְאֹד. וְכִשְׁנִכְנַס לְאֶחָד מֵהַכְּפָרִים דְּפָה בְּנִ"ל נִתְקַרַּב אֵלַי וְנִתְתִּי
לוֹ לְהַעֲתִיק כַּמָּה בְּתָבִים מֵעַסְקֵי שִׁיחוּתָיו הַקְּדוּשִׁים וּמֵהַמַּעֲשִׂוֹת כִּי אֲזוּ
לֹא נִדְפְּסוּ עֲדִין. וְדַבְּרָתִי עִמּוֹ הִרְבֵּה וְעוֹרְרָתִיו מִשְׁנָתוֹ בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם.
וְאַחֲרֵי־כֵן אַחַר אֵיזָה שָׁנִים נִסַּע עִמִּי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכָל זֶה הָיְתָה צְמִיחַת
יְשׁוּעָה לְהַדְּפַסַּת הַמַּעֲשִׂוֹת וְלִשְׂאֵר עַנְיָנִים כַּאֲשֶׁר מִתְּנוּצֵץ בְּלִבִּי בְּעֶזְרַת
הַשֵּׁם יְתַבְּרָךְ:

צד

וְכִשְׁנִכְנַסְתִּי לְדִירָתִי הַנִּ"ל עֲזַרְנִי הַשֵּׁם יְתַבְּרָךְ שֶׁעָשִׂיתִי מְחֻצָּה בְּתוֹךְ
בֵּיתִי כְּדֵי שֶׁיְהִיָּה לִי מְקוֹם מֵיָחָד לְעַבּוֹדָתוֹ יְתַבְּרָךְ וְהַעֲקָר

בְּשִׁבִיל הַתְּבוּדָה. וְאַחֲרֵיכֵן רָאִיתִי שְׂבָנֵי הַבַּיִת מְבַלְבְּלִין אוֹתִי, חֲזַקְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַטַח בּוֹ וְהִתְחַלְתִּי לַעֲסֹק לְבָנוֹת לִי חֶדֶר מִיַּחַד לְגַמְרֵי בְּתוּךְ הַבַּיִת שֶׁהָיָה רְחוֹק מִחֶדֶר הַיָּרֵת בְּנֵי הַבַּיִת וְנִגְמַר בְּסוֹף הַקִּיץ הַנַּ"ל, וְזֶה הָיָה לִי לִישׁוּעָה גְדוֹלָה וְנִפְלְאוֹה בְּלִי שְׁעוֹר. וְאִזּוֹ רָאִיתִי בְּחוּשׁ כְּמָה וְכְמָה צְרִיכִין לְקוּוֹת לַה' וּלְבָלִי לְהִתְיַאֵשׁ מִישׁוּעָתוֹ בְּשׁוֹם דְּבָר אֶף עַל פִּי שְׂרוּאִין שְׁעוֹבְרִין יָמִים וְשָׁנִים הַרְבֵּה וְהִישׁוּעָה רְחוֹקָה, אֶף עַל פִּי בֵּן צְרִיכִין לְקוּוֹת וּלְחַזֵּר וּלְקוּוֹת עַד יִשְׁקִיף וַיֵּרָא ה' מִשָּׁמַיִם. כִּי יָדַעְתִּי בְּנַפְשִׁי כְּמָה וְכְמָה יָמִים וְשָׁנִים שֶׁהֵיטִיב מִצַּפָּה לָזֶה שֶׁיְהִיָּה לִי חֶדֶר מִיַּחַד, וְעֵינַי הָיוּ פְּלוּת לָזֶה זְמַן זְמָנִים טוֹבֵא וְתוֹחַלְתִּי הֵיטֵה נְכוּזָה עַד שְׂכַמְעַט נִתְיַאֲשָׁתִי מִזֶּה. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַב רַחֲמָיו וְנִפְלְאוֹתָיו חָמַל עָלַי בְּזִכּוֹתוֹ הַגְּדוֹל וְזָכְרוֹנוֹ לְבִרְכָה, וּבְזִכּוֹת הַרְבִּים, וְנָתַן לִי דִירָה וְחֶדֶר מִיַּחַד נָאֵה וּמְתַקֵּן מְאֹד לְפָנַי. וְעַל-יָדַי זֶה הַחַיִּיתִי עֲצָמֵי הַרְבֵּה וְנִגְמַרְתִּי שֵׁם בְּעֶזְרָתוֹ הַגְּדוֹל יִתְבָּרַךְ כְּמָה סְפָרִים נִפְלְאִים קְדוּשִׁים וְנוֹרְאִים מְאֹד מִה שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ וְזָכְרוֹנוֹ לְבִרְכָה וּמֵה שֶׁחִדְּשָׁתִי בָּהֶם בְּחֶסֶדוֹ הַגְּדוֹל יִתְבָּרַךְ:

צה

בְּשָׁנַת תַּקע"ד הַנַּ"ל הֵיטֵה הַחֲתָנָה שֶׁל בְּתוּ מֵרַת חַיָּה הַנַּ"ל בְּקַהֲלַת קִדְּשׁ מְדוּעֵדִיבְקָע, וְהַחֲפָה הֵיטֵה בְּיוֹם חַמִּישִׁי ב' אֱלוּל וְשָׁמַחְנוּ שֵׁם הַרְבֵּה בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְעַל שַׁבַּת קִדְּשׁ נִסְעָנוּ לְמִשְׁעָרֵין שְׁשָׁם יָשַׁב חוֹתָנָה רַבִּי יַעֲקֹב יוֹסֵף הַנַּ"ל:

צו

בְּשָׁנַת תַּקע"ה הִתְחִילוּ הַתְּפִלוֹת לְהִתְיַסֵּד:

צז

בשנת תקע"ו נדפס הספר ספורי מעשיות:

צח

בשנת תקע"ז התחלתי למסר התפלות לאנשי שלומנו להעתיקם לעצמם ולאמרם, ואז הייתה הנשואין של בני שכנא שיחיה, וכן בשנת תקע"ח עסקתי בזה הרבה ואז בשנה הנ"ל מסרתי התפלה של העשרה מזמורי תהלים שצוה הוא זכרונו לברכה לאמרם בשביל מקרה לילה חס ושלוש, ועל קברו הקדוש שנקרא תקון הכללי:

צט

בשנת תקע"ט התחלתי לעסק בהעמדת הדפוס בביתי כדי לחזור ולהדפיס הספרים הקדושים שלו בכמה וכמה תקונים נפלאים, והיה לי מלחמות גדולות בזה ומניעות רבות ועצומות בלי שעור. ובישועתו הנפלאה חפץ ה' בידי הצליח ונמרתי העסק בשלש שנים דהינו משנת תקע"ט עד סוף שנת תקפ"א, שאז נגמרו בכי טוב הדפסת הספרים הקדושים לקומי מוהר"ן הראשון והתנגנא וספר האלף בית עם שמות הצדיקים בכמה הוספות טובות. וגם בני שכנא שיחיה הדפיס שלא בידיעתי התקון הכללי הנ"ל וזה היה צמיחת הישועה של הדפסת התפלות. ואחר כך בשנת תקפ"ב בתחלתו התחיל בני הנ"ל תכף להדפיס כל התפלות. אך היו מניעות עצומות מאד ולא נגמרו כי אם עשרים ושתים תפלות.

ובאותה השנה היא שנת תקפ"ב נסעתי לארץ ישראל עם רבי יהודה אליעזר הנ"ל וזכיתי להיות על אדמת הקדש וחזרתי משם באותה השנה.

ובשנת תקפ"ג באתי לביתי בשלום בנרשם באריכות בזה הספר,
ובאותה השנה היו נשואין הראשונים של בני יצחק שיחיה
בטשירקאס.

ובשובי משם סמוך מאד לראש-השנה תקפ"ד נתחזקתי לעסק
בהדפסת התפלות, והשם יתברך בנפלאותיו הנוראות שלח
אז בלב אחד מאנשי-שלומנו איש כשר וישר שהתנדב לבו פתאם
בהיותו בדרך קדם שנתועד עמי בראש-השנה הנ"ל לתן סך מסים
בשביל הדפסת התפלות. גם שלח השם אז בדעתי חדושים נפלאים
על מעלת התפלות שעושין מתורות, באשר הזהירנו הוא וזרנו
לברכה, שבהם תלוי קיום התורה והמצוות בנכתב אצלנו בעזרת השם
(לקושי תנינא כ"ה). ועל-ידי כל זה חזקני השם יתברך עד אשר הוצאתי
מחשבתי מבח אל הפעל ובשנת תקפ"ד הדפסתי את התפלות מסימן
ס"ה עד סוף חלק ראשון וחלק שני עד סימן י"ד. ורבוי המניעות שהיו
לי על זה מקדם היה בלי שעור, אך השם יתברך עזרני וחזק את לבבי
והזמין לי על הוצאות עד שעסקתי בדפוס כל ימי החורף הנ"ל, עד
שגמרנו כל הנ"ל בלי בעלי-מלאכות מבחוץ, רק אנשי-שלומנו בעצמן
למדתי אותם האמנות. ואחד מהם ר"מ היה יודע האמנות מכבר והם
עסקו בדפוס למען המצוה, כל החורף הנ"ל עד שגמרנו כנ"ל.

ואחר-כך בימי הפורים שהיה ביום ראשון היה מחלקת גדול פה. ועל
ידי זה נתגלגל הדבר שנמצאו מוסרים והלשינו עלי עד
שבאו פתאם לביתי וסגרו וחתמו בית הדפוס עם כל הכלים. ועדין
היא חתומה וסגורה (עין לקמן) השם יתברך ירחם עלינו לפתחה
מהרה ויצילני מכל מיני סכנות ופחדים בלי רבוי הוצאות ממון
ישראל, ונזכה לחזר ולהדפיס בפרהסיא בשלום ואז נספר מעשי השם
כל מה שעבר בענין זה בעזרת השם. הדפוס סגרו וחתמו ביום ששי

עַרְב שֶׁבֶת קִדְשׁ י"ט אָדָר שְׁנֵי שָׁנָה הַנִּלְ, וְהָיוּ לָנוּ פְּחָדִים כִּי הָיִיתִי
 בְּסִכְנָה גְּדוּלָה וְהִכְרַחְנוּ לְהוֹצִיא הַרְבֵּה עַל שְׁחָדִים וְנִשְׁלַח הַדְּבָר
 לְקַאֲמֵינִי. וְהָיִינוּ בְּחֹשֶׁשׁ סִכְנָה זְמַן רַב, עַד שֶׁבַחֲדָשׁ מִנְחָם אָב בְּתַשְׁעָה
 בָּאָב אַחֵר חֲצוֹת הַגִּיעַ הַתְּשׁוּבָה מִקַּאֲמֵינִי שְׁלֵא יִנְיָחוּ אוֹתִי לְהַדְפִּים
 עַד שֶׁאֶקְבֵּל רְשִׁיזוֹן מוֹיִלְנָא, וְזֶה הָיָה לִי לִישׁוּעָה וְהוֹדִיתִי לְהַשֵּׁם יְתַבְרַךְ
 שֶׁעַל כָּל פְּנִים נִצְלָתִי מִחֹשֶׁשׁ סִכְנָה. וְעַתָּה אָנוּ מְקוּיִם בְּכָל עֵת שְׁיִגִיעַ
 הַרְשִׁיזוֹן מוֹיִלְנָא בְּעִזְרַת הַשֵּׁם יְתַבְרַךְ:

ק

בְּחֻדְשׁ אֱלוּל שְׁנַת תַּקפ"ד הַנִּלְ הָיוּ הַנְּשׁוֹאִיִן שָׁל חֲתָן רַבְּנוּ זְכוּרָנוּ
 לְבָרְכָה הַנְּגִיד רַבִּי יִצְחָק אִיזִיק גֵּרוֹ יָאִיר, שֶׁהָשִׂיא בְּתוֹ מֵרַת
 פִּינָא סְאִסְעַ תַּחֲיָה, עִם בֶּן רַבִּי יִשְׂרָאֵל גֵּרוֹ יָאִיר נֶכֶד הָרַב וְכוּ' מוֹרְנוּ
 הָרַב ר' בְּרוּךְ זְכוּר צְדִיק לְבָרְכָה מִמְעוֹיְבוּז'. וְנִסְעוּ עַל הַחֲתָנָה הוּא
 וְזוּגְתוֹ הַצְּדִיקָת מֵרַת שָׂרָה תַּחֲיָה וְכָל בְּנֵי-בֵיתוֹ דְּרַךְ פַּה בְּרַסְלָב. וּמִכָּאֵן
 נִסְעָתִי עִמָּהֶם לְמִזְבוֹז' וְזָכִיתִי לְהִיּוֹת עַל הַחֲתָנָה וְהָיִינוּ שְׂמֵחִים שָׁם
 מְאֹד. וְגַם הָיִיתִי אֶצֶל הָרַב מֵאֲפֵטָא וּבְרוּךְ הַשֵּׁם קָבֵל אוֹתִי בְּכַבוֹד גְּדוּל
 וּדְבָרָתִי שָׁם הָרַבָּה מִגְּדֻלַּת רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ זְכוּרָנוּ לְבָרְכָה וּבְרוּךְ הַשֵּׁם
 הָיָה הַכֹּל בְּשָׁלוֹם. וּבְעֵינָיִן זֶה שָׁל הַחֲתָנָה וְכָל מַה שֶׁעָבַר אֲזִי יֵשׁ הָרַבָּה
 לְסַפֵּר מַה גְּדָלוֹ מַעֲשֵׂי הַשֵּׁם וְנִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה עִמִּי אֲזִי, אֲךָ אִי
 אֶפְשָׁר לְבָאֵר הַכֹּל בְּכֶתֶב מֵאִפְסֵי הַפְּנָאִי וּמִשְׂאֵר טְעָמִים, בְּרוּךְ הַשֵּׁם
 אֲשֶׁר עַד פַּה עֲזָרְנִי, עַד הִנֵּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמִיךָ וְכוּ' וְאֵל תַּטְּשֵׁנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ
 לְנִצָּח:

קא

בְּיוֹם רֵאשׁוֹן יוֹם שְׁאַחַר יוֹם כַּפּוֹר הַנְּקָרָא שֵׁם ה' שְׁנַת תַּקפ"ה עֲזָרְנִי
 הַשֵּׁם יְתַבְרַךְ שֶׁהִגִּיעַ לִי תְּשׁוּבָה מוֹיִלְנָא שֶׁאֶשְׁלַח לְשֵׁם סֶד מוֹעֵט

וַיִּשְׁלַחוּ לִי רִשְׁיוֹן מִיָּד. וְתַכְרַף הוֹדִיתִי לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְנִתְעוֹרְרִיתִי לְקַבֵּץ
 הַמַּעוֹת וְשָׁלַחְתִּי מִיָּד בְּפוֹסֵט רֵאשׁוֹן בְּיוֹם שְׁלִישֵׁי בִשְׁבוּעַ הַהוּא אֶת
 הַסֵּךְ שִׁפְתָבוּ לִי. וְעַתָּה אָנּוּ מְצַפִּים בְּכָל עֵת לִישׁוּעַת הַשֵּׁם שְׁיִגִיעַ
 הָרִשְׁיוֹן וַיִּפְתְּחוּ בֵּית הַדְּפוּס, וְתַחֲזוֹר הָעֵמֶרֶה לְיִשְׁנָה לְהַדְפִּים סִפְרֵי רַבְּנוּ
 זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה לְהַאִיר פְּנֵי תֵבֵל לְגִלּוֹת אֲמִתּוֹ בְּעוֹלָם אָמֵן בֶּן יְהִי רַצוֹן:

קב

בְּיוֹם הַמִּישֵׁי כ"ד תִּשְׁרִי אֶסְרוּ-חַג סְפוֹת תַּקְפ"ו עֲזַרְנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
 וּפְתַחוּ לִי הַבַּיִת שֶׁהַדְּפוּס עוֹמֵד בּוֹ, שֶׁהָיָה חֲתוּם עַד הַנָּה זֶה יוֹתֵר
 מִשְׁנָה וּמְחַצָּה, אֲבָל הַדְּפוּס בְּעֵצְמָה עֲדִין חֲתוּמָה עַד יְרַחֵם הַשֵּׁם מְהֵרָה
 וְאֶסְפֵּר מַעֲשֵׂי הַשֵּׁם כָּל מָה שֶׁעָבַר בָּזֶה. מְלַבֵּד הַנִּסְתָּרוֹת לְה' אֱלֹהֵינוּ
 מָה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבִדּוֹ כִּי אֵין בַּעַל הַנֶּסֶם מַכִּיר
 בְּנִסּוֹ:

קג

אַחַר רֵאשֵׁי-הַשְּׁנָה תַּקְפ"ו הַנִּלְכָּתִי בְּתַבְתִּי מִחֲדָשׁ הַסֵּפֶר לְקוּמֵי עֲצוֹת
 שֶׁהוּא סֵפֶר הַקְּצוּר בְּתוֹסֶפֶת מְרַבָּה וְגַם בָּזֶה יֵשׁ מַעֲשֶׂה שְׁלֵמָה:

קד

וְהִנֵּה עָבְרָה כָּל הַשְּׁנָה וְעֲדִין תּוֹחַלְתִּי נִכְזָבָה כִּי לֹא הִגִּיעָה תְּשׁוּבָה
 נִכְזָבָה מִשָּׁם. גַּם בְּאוֹתָהּ הַשְּׁנָה תַּקְפ"ו הַנִּלְכָּתִי נִגְעָה בִּי יָד ה' כִּי
 נִלְקַחְתָּ מִמֶּנִּי אִשְׁתִּי הָרֵאשׁוֹנָה עָלֶיךָ הַשְּׁלוֹם בְּרֵאשֵׁי-חֲדָשׁ אֱלוּל שְׁנַת
 הַנִּלְכָּתִי. וְקִדְּם לָזֶה הָיוּ בְּנֵי וּבְתֵי וּכְלֵתִי שְׁיַחֲיוּ מְטָלִים עַל עֵרֶשׂ דְּוִי וְאֲנִי
 הָיִיתִי אֲזוּ בַּדְּרֹךְ וְהֵם הָיוּ בְּסַכְּנָה גְּדוֹלָה מְאֹד וּבְחֻמְלַת הַשֵּׁם שָׁבוּ כָּלֵם
 לְאִיתָנָם תְּהַלְלָה לְאֵל, אֲךָ אַחֲרֵי-כֵן חָלְתָה אִשְׁתִּי הַנִּלְכָּתִי וְנִפְטְרָה לְשְׁלוֹם

כנ"ל. ובאתי לביתי ביום שלישי אחרי הסתלקותה ובעצם צרתי ומרירות נפשי ושברון לבי, כי גם אחר-כך לא היו בני ובתי שיחיו בקו הבריאה בשלמות, והיה לי צער גדול מאד מלבד שארי בלבולים וכו'.

ובתוך כך הגיעו ימי ראש-השנה הקדושים, ונסעתי ביום ראשון דסליחות לאומין בדרבנו בכל שנה, והנחתי בני ובתי היתומים בביתי לבדם בחלישות כח מאד. ועצם הרחמנות שהיה אז עלי ועליהם אי אפשר לספר. וה' ברחמיו העצומים לא עזב חסדו ממני, ובזאת הנסיעה דיקא עוררני אדם אחד מאנשי-שלומנו שאראה להדפיס גמר התפלות בדפוס אחר שלא בביתי, ותכף נתחזקה דעתי בזה ובטחתי בחסדי השם שזמין לי הוצאה המרבה וכן עשיתי, וכל המגיעות שעברו בזה אי אפשר לספר, אך ימין ה' רוממה, עוררני ברחמיו העצומים ותהלה לאל גמרת התפלות בשנה הזאת היא שנת תקפ"ז, מה אדבר והוא אמר ועשה, מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, שזכותי לגמר זכות הרבים בזה אשר לא היה מימות עולם:

קה

בשנת תקפ"ז הנ"ל בתחלת חשוון נשאתי אשתי השנייה. ובאותה השנה נולד לי בני נחמן שיחיה ביום שני ה' אלול. השם יתברך יזכנו לגדלו לתורה ולחפה ולמעשים טובים לאריכות ימים ושנים אמון:

קו

בְּסוֹף שְׁנַת תַּקפ"ז סָמוּךְ לְרֵאשִׁי-הַשָּׁנָה יֵצְאָה הַגְּזֵרָה הָרְעָה בְּמַדִּינָתֵנוּ
 לְקַח בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֵיל, וְהָיוּ לָנוּ פְּחָדִים גְּדוֹלִים אֲזוּ, וְאֲזוּ חִבְרַתִּי
 עוֹד כַּמָּה תְּפִלוֹת עַל הַגְּזֵרוֹת וּשְׂאֵר תְּפִלוֹת מִשְׂאֵרֵי הַמַּאֲמָרִים שֶׁעָדִין
 לֹא נִכְתַּב מֵהֶם תְּפִלוֹת, הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲזָרֵנִי לְהוֹצִיאֵם לְאוֹרָה מִהֶרָה:

קז

בְּסוֹף שְׁנַת תַּקפ"ט בָּאנוּ לְאוּמִין לְהִיּוֹת שָׁם בְּרֵאשִׁי-הַשָּׁנָה תַּק"צ
 כְּדַרְכֵנוּ תָמִיד, וְלֹא הָיָה לָנוּ מָקוֹם לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ, כִּי בְּתַחֲלָה
 בְּרֵאשִׁי-הַשָּׁנָה הִרְאֵשׁוֹן אַחַר הַסְּתַלְקוֹתוֹ שֶׁהוּא שְׁנַת תַּקע"ב הִתְפַּלְלָנוּ
 בְּהַקְלוּזֵי הַחֲדָשָׁה שֶׁנִּבְנְהָ שָׁם בְּאוֹתוֹ הַקָּיִץ, כִּי אֲנִשֵׁי הַקְלוּזֵי בְקִשׁוֹ
 אוֹתָנוּ לְהִתְפַּלֵּל שָׁם וְקָבְלוּ אוֹתָנוּ שָׁם בְּכַבּוֹד גְּדוֹל, וְאַחֲרֵי-כֵן נִמְשָׁךְ
 הַדְּבָר כַּמָּה שָׁנִים שֶׁהִתְפַּלְלָנוּ שָׁם עַד שְׁנַת תַּקפ"ב, וְאֲזוּ מִחֲמַת שְׁנַתְרַבּוּ
 הָעוֹלָם לְפַע עַל רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה יוֹסֵף ה' עֲלֵיהֶם וְכוּ'. עַל-יְדֵי-זֶה הָיָה מִן
 הַנִּמְנָע לְהִתְפַּלֵּל עוֹד בְּהַקְלוּזֵי דְשָׁם, כִּי בְּשִׁבִיל אֲנִשֵׁי-שְׁלוֹמֵנוּ לְבַד
 הָיִינוּ צְרִיכִים בֵּית הַמִּדְרָשׁ מִיַּחַד.

וְאֲזוּ חָמַל עָלֵינוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁפִּתְאֹם נִמְצָא נָגִיד אֶחָד מִשָּׁם, שָׁמוֹ רַבִּי
 מְרֻדְכֵי וּבְקִשׁ אוֹתָנוּ בְּכַבּוֹד גְּדוֹל שֶׁנִּפְגַּם לְבֵיתוֹ לְהִתְפַּלֵּל, וּפְנָה
 בְּשִׁבִילָנוּ בֵּית גְּדוֹל עִם עוֹד חֶדֶר גְּדוֹל אֲצִלוֹ וְהַעֲמִיד לָנוּ שְׁלֻחָנוֹת
 וְסַפְסָלִים וְהַכִּין לָנוּ גֵרוֹת וּמִים וְתַקֵּן הַכֵּל עַל מְכוֹנוֹ וְהִתְפַּלְלָנוּ שָׁם כַּמָּה
 שָׁנִים, אַחֲרֵי-כֵן נִפְטַר זֶה הָאִישׁ וְהִתְפַּלְלָנוּ שָׁם אַחֲרַי פְּטִירָתוֹ גַּם בֵּן שָׁנָה
 אוֹ שְׁנַתִּים, אַחֲרֵי-כֵן נִתְגַּלְגַּל הַדְּבָר שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל שָׁם עוֹד,
 וְהִתְחַלְנוּ לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית רַבִּי נַחֲמָן נֶתֶן בְּהַאֲמָר שֶׁהִתְפַּלְלָנוּ בּוֹ
 בְּרֵאשִׁי-הַשָּׁנָה בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ הַקְּדוּשִׁים, וְהִתְפַּלְלָנוּ שָׁם גַּם בֵּן אֵיזָה שָׁנִים:

קח

וַיְהִי בַשָּׁנָה תַק"צ לֹא הָיָה אֶפְשָׁר עוֹד לְהִתְפַּלֵּל שָׁם וְהָיָה לָנוּ צֶעַר גָּדוֹל.
 וּבִקְשָׁנוּ מְקוֹם לְשֹׁכֵר. וְהַזְמִין לָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ דִּינָה חֲדָשָׁה
 שֶׁהִיְתָה סְמוּךְ לְגִמְרָה, וּבִקְשָׁנוּ אוֹתָנוּ הַבַּעַל הַבַּיִת לְהִתְפַּלֵּל שָׁם, לְחַנּוּךְ
 בֵּיתוֹ הַחֲדָשׁ בְּקִדְשַׁת תְּפִלוֹת יִשְׂרָאֵל יִרְאִים וּכְשָׂרִים כָּאֱלוֹהִים, וְהִתְפַּלְּלוּ לָנוּ
 שָׁם.

וְאִזּוֹ סְמוּךְ לְאוֹתוֹ רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה שָׁלַח הַשֵּׁם בְּלִבִּי הַתְּעוֹרְרוֹת חֲזָק
 שְׂאֵכָנִים עֲצָמִי בְּכָל כּוֹחִי לְהִתְחִיל לְעֵסֵק בְּבִגְזֵן בֵּית הַמִּדְרָשׁ
 בְּשִׁבְלֵי הַקְּבוּץ הַקְּדוֹשׁ שֶׁלָּנוּ בְּאוֹמְיָן, וּכְבָר עָלָה זֶה בְּדַעְתִּי וּדְבָרָנוּ מִזֶּה
 כְּבָר כַּמָּה פְּעָמִים וְלֹא אֶסְתַּיֵּעַ מִלָּתֵא לְעֵסֵק בּוֹ עַד אוֹתָהּ הַשָּׁנָה שֶׁרְאִינוּ
 שֶׁנִּשְׁאַרְנוּ נְעִים וְנָדִים מְאֹד. וְאִזּוֹ חֲזָק הַשֵּׁם אֶת לְבָבִי לְעֵסֵק בְּזֶה וַיְדַעְתִּי
 כִּי רַבּוֹ הַמְּנִיעוֹת לָזֶה מְאֹד מְאֹד הֵן מִחֲמַת מָמוֹן כִּי צָרִיכִים לָזֶה הוֹצָאָה
 רַבָּה, הֵן מִפְּחַד הַמִּתְנַגְּדִים שֶׁלֹּא יִמְנְעוּ חֵם וְשָׁלוֹם. אֲדָּךְ יְדַעְתִּי שְׂאֵף עַל
 פִּי שֶׁבְּכָל עֵת עוֹמְדִים בְּנִגְדָנוּ כְּשֶׁאֲנוּ רוֹצִים לְעֵסֵק בְּעֵסְקֵי הַקְּדוֹשִׁים
 הַנוֹגְעִים לְהִשְׁאַרְתוֹ הַקְּדוֹשָׁה בְּעוֹלָם, אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹזֵר לָנוּ תָּמִיד
 לְגִמְרָה הַכֹּל בְּאֶשֶׁר כְּבָר הָיָה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעִזְרֵי בְּעִנְיָן הַהִדְפָּסָה כַּמָּה
 פְּעָמִים וְכו'.

וְכָל מָה שֶׁעָבַר בְּזֶה אֵין פְּנָאִי לְסַפֵּר כִּי בּוֹדָאִי רַבּוֹ הַמְּנִיעוֹת וְהַתְּנַגְּדוֹת
 אַחֲר־כֵּךְ בְּלִי שְׁעוֹר, אֲדָּךְ אָף עַל פִּי כֵן חֲזַקְתִּי יְדִי בַּה' עַד שֶׁבְּחִמְלַת
 הַשֵּׁם הִנַּחְתִּי יְסוֹד הַבִּגְזֵן הַקְּדוֹשׁ בַּשָּׁנָה הַזֹּאת הִיא שָׁנַת תַּקצ"ב בְּחֲדָשׁ
 חֲשׁוֹן, וְעִסְקְתִּי בְּזֶה שְׁתֵּי שָׁנִים לְקַבֵּץ מְעוֹת וְלִקְנוֹת הַפְּלֵאֵץ [הַשְּׂמִיחַ]
 וְכו'. וְעָבַר בְּזֶה מָה שֶׁעָבַר בְּפָרֵט בַּשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה שֶׁהִיא שָׁנַת תַּקצ"א
 שֶׁיִּצְאָה בְּעוֹלָם הַחֹלְלָת הַמְּרָה שְׁקוֹרִין חוֹלִירַע רַחֲמָנָא לְצַלֵּן שֶׁהִיְתָה
 קָשָׁה מְדַבֵּר רַחֲמָנָא לְצַלֵּן שֶׁהִמִּיתָה אֲלֵפִים וּרְבָבוֹת נַפְשׁוֹת. וְכָל הַחֲרָף

הָיָה הָעוֹלָם סָגוּר הַשֵּׁם יְרַחֵם מֵעַתָּה, וְאַחֲרֵי־כֵן סָמוּךְ לְשָׁבוּעוֹת הַיְתָה
הַמְרִידָה הַגְּדוֹלָה שֶׁל פּוֹלִין שְׁמֵרְדוּ בַּהֲקִיָּסָר יְרוּם הוֹדוֹ, וּבְכָל זֹאת לֹא
הִנְחִיתִי אֶת הַרְצוֹן וְהַכְּסוּפִין, וְלֹהֲתַפְלֵל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל זֶה. וּבְהַמְלַת
הַשֵּׁם לֹא הִסְתִּיר פָּנָיו מֵאַתְּנוּ וְעִזְרָנִי בְּזִכּוֹת הַרְבִּים בְּדַרְכֵי נִפְלְאוֹתָיו
הַנוֹרְאוֹת עַד אֵין חֶקֶר, וְעִזְרָנוּ לְהַנִּיחַ הַיְסוּד בַּשָּׁנָה הַזֹּאת מִה שֶׁלֹּא הָיָה
מִי שִׁיֵּאֱמִין לְשִׁמוּעַתְנוּ, שִׁיְהִיָּה אֲפָשָׁר לָנוּ לְהַעֲמִיד בֵּית הַמְדָרֶשׁ עַל
שְׁמוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּאוֹמֵין אַחֲרֵי מַחְלוּקַת וְהַתְּנַגְּדוֹת בְּאַלְהָה. אִךְ קִשְׁטָא קָאֵי
וְעֵצַת ה' לְעוֹלָם תִּעֲמֹד כִּי הוּא נֹמֵר וַיִּגְמַר הַכֹּל בְּרָצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְרָצוֹן
כָּל יִרְאָיו הַאֲמִתִּיִּים, הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲזְרֵנוּ לְגַמֵּר הַבְּנֵין הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה
מְהֵרָה ה' יִגְמַר בְּעֵדְנוּ, יִרְאוּ עֵינֵינוּ וַיִּשְׂמַח לִבְנוֹ וְתִגַּל נַפְשֵׁנוּ בִישׁוּעַתְךָ
בְּאַמֶּת, אָמֵן:

קט

בַּשָּׁנָה הַזֹּאת תִּקְצַ"ב עִזְרָנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהִגְבַּהֲתִי הַבְּנֵין דְּהֵינּוּ
הַעֲמִידַת הָעֲמוּדִים וְהַנְּחִיתִי הַקּוֹרוֹת עֲלֵיהֶם שִׁזְהָ עִקַּר הַבְּנֵין, כָּל
זֶה נִגְמַר בַּשָּׁנָה הַזֹּאת בְּנִסִּים נִפְלְאִים וַיִּשׁוּעוֹת גְּדוֹלוֹת בֵּין יַעֲזְרָנִי הַשֵּׁם
יִתְבָּרַךְ לְגַמְרוֹ בְּשָׁלְמוֹת בְּמַהֲרָה אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

קי

בַּשָּׁנָה תִּקְצַ"ב נִפְטָרָה בַּת רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה הַצְּדִיקָה מֵרַת שָׂרָה
זְכוּרָנָה לְבִרְכָה מְקַרְיָמִינְטְשׁוֹק וְנִשְׂאָ רַבִּי אֵיזִיק בַּעֲלָהָ אֶת
אַחוּתָהּ הַצְּדִיקָה מֵרַת אָדֶל תַּחֲיָה תִּכְפֹּף סָמוּךְ לְמִיתַת שָׂרָה אֲשֶׁתּוֹ הַנִּלְ, וְנִסְעָנוּ
אֲנִי וְרַבִּי נִפְתָּלִי גֵרוֹ יְאִיר יַחַד לְקַרְיָמִינְטְשׁוֹק וְהֵינּוּ שָׁם עַל
הַחֲתָנָה.

ובדרך הלוכי וחזירתי משם הייתי באומין ועסקתי בהבנין. ואז באותה השנה היא שנת תקצ"ב הנ"ל הגבתי הבנין דהינו העמדת העמודים וכו' כנ"ל. אחר-כך הגיע שנת תקצ"ג ועדין לא נגמר הבנין אפלו להתפלל, והכרחנו גם באותה השנה לשכר הדירה אצל רבי זלמן באומין.

ובתחלת שנת תקצ"ג הנ"ל בראש-החדש כסלו הייתה החתנה של רבי שמחה-ברוך בן רבי איזיק הנ"ל עם בת דודתו בת אדל הנ"ל שהיתה אז אשת רבי איזיק כנ"ל. והייתי גם בן על החתנה בקרימיניטשוק.

וגם אז נסעתי דרך אומין בהליכה ובחזרה ועסקתי בהבנין. גם אחר כך בכל הקיץ עסקתי בהבנין והיו לי מגיעות רבות מחמת ממון, והשם יתברך ברב נפלאותיו גבר חסדו עלינו עד שגמרנו הבנין של הבית המדרש בעצמו באותה השנה, וזכינו להתפלל בתוכו בראש השנה שנת תקצ"ד, והוא הפעם הראשון שזכינו להתפלל בבית המדרש שלנו. מי ימלא גבורות ה' מי יספר עצם נפלאותיו בזה. עד הנה עזרנו רחמיו ונפלאותיו אשר לא יאמן כי יספר, ברוך השם יתברך אשר עזרנו עד כה.

ועדין לא נגמר אז גמר הבית והדירה שצריכין לבנות סמוך להבית המדרש, ובאותה השנה היא שנת תקצ"ד נפטר רבי איזיק זכרנו לברכה בקרימיניטשוק בימי חגכה והגיה צואה, וצוה לתת לאנשי שלומנו בפרט על הבית המדרש סך רב, ונסעתי לקרימיניטשוק עבור זה עם הרב דפה, ויש בזה הרבה לספר. ולא קימו הצואה ולא קבלנו שם רק כלי הקדש של כסף וסף מועט.

וּבְסוֹף אוֹתָהּ שָׁנָה עָסַק רַבִּי נִפְתָּלִי לְגַמֵּר בְּנֵינן הַבַּיִת דִּירָה בְּשִׁבְלֵי
 שְׁהַתְחַלְתִּי לְבָנוֹת תַּחַת הַגַּג שֶׁל הַבַּיִת הַמְדָרֵשׁ וּלְתַקֵּן הַגַּג.
 וְסֵתֵר הַגַּג הָרֵאשׁוֹן וּבְנָאוֹ מִחֲדָשׁ, אֲבָל לֹא נִגְמַר בְּנֵינן בַּיִת דִּירָתוֹ
 שִׁבְבֵיית הַמְדָרֵשׁ שֶׁלָּנוּ הַנִּ"ל. וְהַתְּפַלְלָנוּ פַּעַם שְׁנִיָּה בַּשָּׁנָה תַּקְצֵה בְּבַיִת
 הַמְדָרֵשׁ אֲבָל שְׂאֵר הַבְּנֵינן עַדִּין לֹא נִגְמַר בְּנִ"ל:

קיא

וּבְאוֹתָהּ הַשָּׁנָה הַיָּא שָׁנַת תַּקְצֵה עָבְרוּ עָלֵינוּ צָרוֹת רַבּוֹת רַחֲמָנָא
 לְצַלֵּן, כִּי נִתְעוֹרַר הַמַּחְלָקָת מִהֶרֶב מִסְּאוּרָאן בְּרַצִּיחָה כְּזוֹאת
 אֲשֶׁר לֹא נִשְׁמַע מֵעוֹלָם, כְּאֲשֶׁר יִבְאֵר לְהֵלֵן בְּקוֹנְטְרַם מִיַּחַד וּכְבָר
 הַצִּילָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו וּנְפִלְאוֹתָיו הַרְבֵּה, בְּרוּךְ הַשֵּׁם שֶׁלֹּא נִתְּנָנוּ
 טָרַף לְשִׁנְיָהֶם, אֲבָל עַדִּין חוֹרְקִים שָׁנָם עָלֵינוּ וְאַנְחָנוּ כְּלָנוּ בַּפְּרָט אֲנָכִי
 הֵינֵנוּ בְּסַכָּנוֹת גְּדוֹלוֹת, אֲךָ לֹא הִישׁוּעָה ה' לִי לֹא אֵיךָ וְכוּ'. ה' לָנוּ
 בְּעִזְרָנוּ וְכוּ'. רַבּוֹת עָשִׂיתָ אֵתָהּ ה' אֱלֹהֵי וְכוּ' גַם עָתָה אֵל יַעֲזִבֵנוּ וְאֵל
 יִפְשָׁנוּ וְכוּ', עַד זְקִנָה וְשִׁבְהָ, אֱלֹקִים עַל תַּעֲזִבֵנוּ, עַד אֲנִיד זְרוּעָה לְדוֹר,
 לְכֹל יִבֵּא גְבוּרָתְךָ, אָמֵן:

הַקְדָּמָה

אָמַר הַמַּעֲתִיק מִבְּאֵר בְּדַבְרֵי רַבְּנֵי הַקְדוּשׁ אֹר הַגָּנוּז וְהַצָּפוּן מוֹרְנוּ רַבִּי נַחֲמָן זָכַר צְדִיק לְבָרְכָה, בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּסִפְרָיו הַקְדוּשִׁים מִגְדֵּל כַּח הַסְּפוּרִים שְׁמִסְפְּרִין מִצְדִּיקִים הַקְדוּשִׁים מֵאֲשֶׁר עָבַר עֲלֵיהֶם. כַּמּוּבָא בְּלִקוּטֵי מוֹהַר־ר״ן ח״א סִימָן רל״ד שְׁעַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּהר מִחֲשֻׁבְתּוֹ שֶׁל הָאָדָם הַמְּסַפֵּר וְעַל־יְדֵי־זֶה נִצְוֶה מִצְרוֹת וּמִמֵּתִיק כָּל הַדֵּינִים שֶׁהֵם מְבַחֲנִית מִחֵין דְּקַמְנוּת וְכוּ׳ עֵין שׁם. וְכֵן כָּתַב בְּסִפְרֵי הַמִּדּוֹת שֶׁלּוֹ מִי שְׁמִסְפֵּר מִעֲשִׂיּוֹת מִצְדִּיקִים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לוֹ חֶסֶד וּמְרֻמּוֹ זֶה בְּכַתּוּב (תְּהִלִּים נ״א) ״מִגְדֵּיל יִשׁוּעוֹת מִלְּבוֹ״ (מָאֵן מִלְכֵי רַבָּנָן) וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לְמִשְׁיָחוֹ הֵינּוּ לְמִי שְׁמִסְפֵּר וּמִשְׁיָח אוֹתָם. וְעוֹד כָּתַב בְּסִפְרוֹ ח״א סִימָן רמ״ח שְׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרַר לֵב הָאָדָם לְעַבּוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּחַשְׁקֵי נִמְרָץ. כִּי נִתְעוֹרַר אִזּוֹ עַל־יְדֵי־זֶה הִרְשִׁימוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַצְדִּיק מֵהַ שְׁעֵשֶׂה עַל־יְדֵי עַבּוֹדָתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרַר לֵב הָאָדָם לְעַבּוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְאָמַר, אֲשֶׁר הוּא בְּעֵצְמוֹ, יַעַן שֶׁכָּל הַצְדִּיקִים הָיוּ שְׂכִיחִים בְּקַהֲלַת־קֹדֶשׁ מְעַן־בוּיֹ שְׁשָׁם מְקוֹם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זָכַר צְדִיק לְבָרְכָה, וְרַבָּם כָּכֵלָם נִתְאַכְסְנוּ בְּבֵית אָבִיו וְאָמוֹ הַצְדִּיקִים וְשָׁמַע מֵהֶם הִרְבָּה סְפוּרִים מִצְדִּיקִים, עַל־יְדֵי־זֶה הָיָה עֵקֶר הַתְּעוֹרְרוֹתוֹ לְעַבּוֹדַת הַשֵּׁם עַד שֶׁזָּכָה לְמָה שֶׁזָּכָה, כַּמּוּבָא מִזֶּה בְּשִׁיחּוֹתָיו הַקְדוּשׁוֹת וְגַם כָּבַר נִתְבָּאֵר בְּהַקְדָּמָה לְסִפְרֵי יָמֵי מוֹהַר־נִתְ חֵלֶק רֵאשׁוֹן כִּי כִּמוֹ שֶׁבְּכָלֵל תּוֹרַתְנוֹ הַקְדוּשָׁה גְּדוּלִים מַעֲשֵׂי הַשֵּׁם, וְגְדוּל כַּח הַסְּפוּרִים שֶׁבַתּוֹרָה, שֶׁבָּהֶם מִתְחִיל הַתּוֹרָה, כִּי מְלַבֵּד תַּעֲלוּמוֹת חֲכָמָה וְסִתְרֵי תּוֹרָה שֵׁשׁ בָּהֶם, גְּדוּל כַּחֶם גַּם עַל פִּי פְּשׁוּטִי לְעוֹרַר לֵב הָאָדָם לְזִכּוֹת לְקַיֵּם הַתּוֹרָה, כִּמוֹ כֵּן הַסְּפוּרִים מִהַצְדִּיקִים גְּדוּל גַּם בֵּין כַּחֶם לְעוֹרַר לֵב הָאָדָם לְעַבּוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְלִלְמַד חֲדוּשֵׁי תּוֹרָתָם וּלְקַיֵּם בְּאַמֶּת וּבְתַמִּים בְּרִצּוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ עֵין שׁם.

ועל קטב זה כבר נדפסו ספורים רבים מכל הצדיקים מהראשונים והאחרונים, מהאר"י זכרוננו לברכה ומהבעל-שם-טוב הקדוש זכר צדיק לברכה, וכן כל הספורים הנפלאים מאדוננו מורנו ורבנו הקדוש רבי נחמן זכר צדיק לברכה, בספרי "חיי-מוהר"ן" ו"שבחי-הר"ן" ו"שיחות-הר"ן" מכל מה שעבר עליו במקומותיו למושבותיו, ובכל נסיעותיו הקדושות ובפרט מסדר הנסיעה הקדושה שלו לארץ ישראל כמבאר שם מעט במפה מן הים מעצם התלאות וההרפתקאות שעברו עליו עד שזכה לבוא לשם ולזכות שם למה שזכה.

והנה אדוננו מורנו ורבנו הקדוש הרב רבי נחמן, זכר צדיק לברכה הוא גלה לנו במאמריו הקדושים גדל נפלאות מעלת קדשת ארץ ישראל גם עכשו בשחיה בגלות, כמו שאמר בפרוש בהתחלת המאמר תשעה תקונין וקירין סימן כ' בלקוטי מוהר"ן ח"א מי שרוצה להיות איש ישראל, הינו שילך מדרגא לדרגא אי אפשר אלא על-ידי ארץ ישראל. ושם סימן רל"ד כתב, כי ארץ ישראל הוא בלליות הקדשה של כל הקדשות. וגם גלה לנו גדל החיוב כמעט על כל אחד מישראל להיות בארץ ישראל לפי שעה על כל פנים, אם אי אפשר לו להשתקע ולדור שם בקביעות. ולבו היה בוער מאד לארץ ישראל כמו שכתב על פסוק ויקד ארצה בלקוטי א' סימן קנ"ה שהיה בוער לארץ ישראל לשון ביקוד אש. וגם אחר ביאתו מארץ ישראל היה גם בן השתוקקותו לארץ ישראל עצום ומפלג מאד בכלות הנפש ממש. באשר אבותינו ספרו לנו אשר בהיותו בלמברג ישב עם אנשים בסעדה השלישית של שבת קדש שאז הוא רעוא דרעוין ודבר אז הרבה מגדל קדשת ארץ ישראל ברצון והשתוקקות עצום עד מאד עד שהחשיך הלילה ולא הכניסו עדין גר לביתו והרגישו האנשים שישבו אצלו שהתחיל לגוע. ויצעקו להביא גר לבית, ועוררו והקיצו אותו. והבינו אז אשר בגלל גדל השתוקקותו לארץ ישראל בלטה נפשו לצאת.

ושמעתי מאחד מאנשי-שלומנו אשר נרמו גם בתורתנו הקדושה אצל הסתלקות משה רבנו עליו השלום שיצאה נפשו בעת רעוא דרעוין בשבת במנחה מחמת גדל השתוקקותו לארץ ישראל, כי ידוע שהתפלל משה תקט"ו וחמש מאות וחמש-עשרה תפלות לבוא לארץ ישראל ולכסוף בשאמר לו השם יתברך (דברים

ל"ג" "זאת הארץ וכו' הראיתיך בעיניך ושמה לא תעבר" מיד כתיב "וימת שם משה" וכו'. כי על-ידי שמראין לו לאדם דבר הנחשק, ומונעין אותו מאתו, נתגבר החשק ביותר, כמו כן על-ידי שהראה לו השם יתברך את הארץ, ואמר לו ושמה לא תעבר נתגבר חשקו ביותר עד שיצאה נפשו.

והנה יותר מכל תלמידיו הקדושים זכה מורנו הרב הצדיק הקדוש רבי נתן זכר צדיק לברכה לקבל דעתו הקדושה לשמר ולעשות ולקיים. וכאשר הבין ממאמריו הקדושים שכל קדשת איש ישראל תלוי בארץ ישראל, נכסוף נכסף מאד לזכות לבוא לארץ ישראל ושפך במים לבו לפני השם יתברך שיזכה לבוא לשם. כאשר יראה הרואה התפללות הנוראות על זה בספר לקוטי תפלות שלו. וגם זכה לחדש הרבה חדושי תורה נפלאים לבאר איך שכל קדשת איש ישראל תלוי בארץ ישראל הלא המה כתובים בספרי לקוטי הלכות שלו, עד שעזרו ה' לזכות לשבר כל המניעות ולבוא לארץ ישראל.

וכאשר מצאנו באמתחת כתביו הקדושים קנטרס מיוחד נקרא גם כן בשם ימי מוהרנ"ת שכתב כל סדר נסיעתו באריכות, כל מחשבה דבור ומעשה שעל-ידי זה הגיע לו רמז והתחזקות לבוא לארץ ישראל, או שעל-ידי זה היה לו מניעה לארץ ישראל שגם זה בשביל החשק וכל הסבובים והטלטולים שהיה לו בנסיעה הזאת וכל מה שעבר עליו בכל מקום ומקום, וכבר כתבנו מקדם מגדל כח הספורים של הצדיקים מכל אשר עבר עליהם, לזאת אמרנו להדפיסו בכדי שיהיה לזכרון לאנשי שלומנו, ושיתעורר לב כל איש כמה צריכין להתחזק לבוא לארץ ישראל. כי אם צדיק גדול וקדוש כזה אשר הזמן היה יקר אצלו מאד, ושומר כל שעותיו ורגעיו לבל ילך רגע לאבוד רק עסק תמיד בעבודת השם בתורה ותפלה ובחדושי דאורייתא, אף על פי כן לגדל חבת ארץ ישראל סבב כמה סבובים וטלטולים ובכל מקום עבר עליו מה שעבר והוריד עצמו לקטנות עצום לעסק אז בנסיעתו במכירת ספרים ולבקש מקום ללון באשר יספר בפנים הספר מה שעבר עליו בסטאמבול ובאלפסנדריה. וכל זה היה בדאי אצלו בשביל שיזכה לבוא לארץ ישראל, מכל-שכן וכל שכן אנן יתמי דיתמי, עוללים לא ראו אור,

בְּנֵדָאֵי בְּנֵדָאֵי וּבְנֵדָאֵי לְסַבַּל טְרַחְחוֹת וַיְגִיעוֹת רַבּוֹת בְּכַדֵּי לְזִכּוֹת לְבוֹא לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל
 וְלִהְיוֹת עַל כָּל פְּנִיִּים פַּעַם אַחַת בְּחַיֵּיו בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל אוֹלֵי נִזְכָּה עַל־יְדֵי־זֶה לְשׁוֹב
 אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בְּאַמֶּת.

גַּם יָבִין הַמַּעֲיָן בְּסַפּוּרִים אֱלֹהֵי גִדְל וְרִיזוֹתוֹ בַּעֲבוּדַת הַשֵּׁם. כִּי בְּכָל מְקוֹם בּוֹאוֹ
 בְּמִטְוִילָיו הַרְבִּים וְהַגְּדוּלִים וְכָל מֵה שֶׁעָבַר עָלָיו לֹא בָלַבַּל אוֹתוֹ שׁוֹם דְּבָר,
 אֲדַרְבָּא לְקַח מִזֶּה רְמִיזֵי דְהַכְמָתָא לְהַזְכִּיר עֲצָמוֹ לְהַתְנַבֵּר עַל הַכָּל וּלְבוֹא לְאַרְצֵי
 יִשְׂרָאֵל. וְחֵדֵּשׁ בְּכָל מְקוֹם בּוֹאוֹ חֲדוּשֵׁי־תוֹרָה נִפְלְאִים הַמְדַבְּרִים מִגִּדְל מַעֲלַת
 קִדְשַׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַמְחִיִּים וּמְשִׁיבִים נֶפֶשׁ כָּל חַי פְּאִיֶּשֶׁר יִסְפֹּר בְּכַמְהָ מְקוֹמוֹת
 בְּסַפֵּר הַזֶּה. וְהַרְבֵּה מֵהֶם נִדְפְּסוּ בְּסַפְרוֹ לְקוֹטֵי הַלְכוֹת אֲרַח חַיִּים חֶלֶק בִּי שֶׁכָּל הַלְכָה
 רְבִיעֵי מֵהַכְּרֵךְ הַזֶּה נִתְחַדֵּשׁ אֲזִי בַעַת נִסְיַעְתוֹ לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל עֵינֵי שָׁם. וּבְבוֹאוֹ מִזֶּם
 לִיבְשָׁה לְתַחֲלַת גְּבוּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְעִיר צִידוֹן, חֲדָשׁ הַלְכוֹת בְּרַבַּת הוֹדְאוֹת הַיְחִיד
 הַלְכָה ד' הַמִּתְחִיל 'זֶה בְּחִינַת אַרְבָּעָה צְרִיכִין לְהוֹדוֹת יוֹרְדֵי הַיָּם' וְכוּ' עֵינֵי שָׁם כְּמוֹ
 שֶׁכֶּתֵב שָׁם בְּסוֹף הַהַלְכָה. וְכָל מִי שֶׁיִּבִּישׁ בְּעֵינֵי הָאֱמֶת עַל סַפּוּר הַנִּסְיָעָה הַזֹּאת בְּטַח
 יִתְעוֹרֵר לְבָבוֹ לַעֲבוּדַת הַשֵּׁם וְלְזִכּוֹת לְבוֹא לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְלְהַתְחִיל מִחֲדָשׁ בַּעֲבוּדַתוֹ
 יִתְבָּרַךְ וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִרְחַם עָלֵינוּ שֶׁנִּזְכָּה כָּלְנוּ לְשׁוֹב לְאַרְצֵנוּ בְּבִיאַת מְשִׁיחֵנוּ
 בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

* * *

ימי מוהרנ"ת

חלק שני

א

להיות יקר בעיני מאד כל פסיעה ופסיעה, שזכיתי לילך ולנסע בשביל הנסיעה לארץ ישראל. כי היה לי מניעות רבות בלי שעור בכל יום ויום בכל נסיעה ונסיעה שהיתה נוגעת לענין הנסיעה לארץ ישראל, עד אשר יכלו המון יריעות לפרטם. ואי אפשר לבאר כלם בכתב בשום אופן. על בן אמרתי לכתוב מה שאפשר לכתוב מה שיעלה על זכרוני להיות לי לזכרון וליוצאי-חלצי ולאזהבי ורעי באמת.

ומגדל חבת ארץ ישראל אמרתי לכתוב מה שעבר עלי בכל יום, מיום שהתחלתי לעסק בנסיעה לארץ ישראל. וכל מה שאוכל לכתוב מפל ענין מחשבה דבור ומעשה שעל-ידי-זה הגיע לי רמז והתחזקות לבוא לארץ ישראל, או שהיה לי על-ידי-זה מניעה לארץ ישראל, שגם זה בשביל החשק כפי שיתגבר על-ידי-זה החשק יותר, כמבאר אצלנו (לקוטי מוהר"ן ס"ו), הכל אראה לכתוב בעזרת השם יתברך כפי אשר יספיק הפנאי בישועת השם. למען ידעו דור אחרון יקומו ויספרו לבניהם כמה צריכין להתחזק לבוא לארץ ישראל כל מי שרוצה להיות איש ישראלי באמת מגדול ועד קטן, כי קדשת ארץ ישראל מספיק לבלנו כי כל אחד מישראל מגדול ועד קטן יש לו איזה

חלק בארץ ישראל ושם תינינו. שם קדשתנו. שם ביתנו. שם ארצנו. שם אדמתנו. שם חלקנו. שם גורלנו. ובחויז' לארץ אנהנו גרים באורח נטה ללין המתגולל בחוצות ובשוקים וברחובות כי אין זה אדמתנו וחלקנו כלל. ועל כן נקראת חויז' לארץ חויז' דיקא כי בחויז' אנו עומדים בחויז' ממש, ואין איש מאסף אותנו הביתה עד אשר נבוא על אדמת הקדש.

ויותר מזה עין בדברי רבנו זכרוננו לברכה בתורה ט' תקונין סימן כ' ובתורה ארץ אכלת יושביה סימן קכ"ט ובתורה מענין אנשים פשוטים על-פסוק ואתחנן בלקוטי תנינא סימן ע"ח ובתורה מי שיודע מארץ ישראל בסימן מ' ובתורה של אריכת אפים בלקוטי א' בסימן קנ"ה על-פסוק וימהר משה ויקד ארצה, מה ראה, ארץ אפים ראה ועל-ידי-זה ויקד ארצה, לשון ביקד יקוד אש שהיה לבו בוער לארץ ישראל וכו'. ועוד בכמה תורות.

ועין בהדושינו מה שזכרנו השם יתברך לכתוב על זה לבאר ולהרחיב הדבור איך כל קדשת איש הישראלי וכל נצחון המלחמה שצריכין לנצח בזה העולם, הכל הוא לזכות לבוא לארץ ישראל. השם יתברך יזכיר לבוא לשם מהרה ולפעל שם מה שאני צריך לפעל בארץ ישראל, באפן שאזכה לשוב אליו יתברך באמת ובשמחה ובטוב לבב ולהתחיל מחדש בעבודתו יתברך להיות ברצונו וברצון רבנו זכרוננו לברכה באמת עד עולם. והשם יתברך ירחם על כלל עדתו ויביא לנו במהרה את משיח צדקנו ונזכה בלנו לשוב לארצנו לשבת על אדמתנו ולשמח בבנין בית מקדשנו במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון:

ב

זה ימים רבים שיש לי פסופים ונגעגועים והשתוקקות לארץ ישראל, ולמן היום אשר שמעתי מרבנו זכרוננו לברכה התורות המדברים

מעצם קדשת ארץ ישראל, ומכלם מובן, שכל קדשת איש הישראלי תלוי בארץ ישראל, מאז ועד עתה הנה אש תוקד בקרבי בוער ברשפי אש שלהבתיה לזכות לבוא לארץ ישראל. ובפרט מעת ששמעתי התורה הנוראה "ט' תקונין", שהזכיר אז רבנו זכרוננו לברכה בעת שאמר התורה הנ"ל: וכל מי שרוצה להיות איש ישראלי דהינו שילך מדרגא לדרגא אי אפשר לזכות לזה כיום על ידי ארץ ישראל. ואמר אז, בשמנצחין המלחמה ובאין לארץ ישראל אז נקרא איש מלחמה כי קדם שבאין לארץ ישראל אז אל יתהלל חוגר במפתח אבל בשמנצחין אז נקרא איש מלחמה. ואחר כך אמר כל התורה הנזכרת לעיל איך זוכין לבוא לארץ ישראל, אשרי און השומעה.

ואחר כך סמוך אחר שאמר התורה הנזכרת לעיל שאלתי אותו זכרוננו לברכה מה פונתכם בזה שאמרתם שעקר הוא ארץ ישראל. וגער עלי וענה ואמר, פונתי בפשוטו את ארץ ישראל הזאת עם אלו הבתים. (ואמר בלשון אשכנזי בזה הלשון: איך מיין טאקי דאס ארץ ישראל מיט די שטיבער מיט די הייזער) הינו שכל פונתי בפשוטו שצריך כל איש ישראל לבוא לארץ ישראל הנשמי הזה, שמישב באלו הבתים והחצרות העומדים שם בצפת וטבריה ושאר מקומות ארץ ישראל. כי כל המצוות צריכין לעשות בפשוטו דיקא ואי אפשר לזכות אל הקדשה כיום על ידי ארץ ישראל הנה הידועה לנו שישראל נוסעים לשם.

והנה מאז הבנתי שרצונו בפשיטות שנבוא בלנו לארץ ישראל, ומן אז והלאה נכסוף נכספתי מאד מאד להיות בארץ ישראל. אך רבו המניעות מאד, כי בחיים חיותו זכרוננו לברכה לא יכלתי לנסע לארץ ישראל לקבע דירתתי שם. כי לא יכלתי לפרד ממנו כלל. אשר הוא חיי וארץ ימי ובלעדו אין לי שום חיות כלל. ולנסע לבדי על מנת

לחזור גם בין הִיָּה קָשָׁה עָלַי מִחֲמַת כְּמָה טְעָמִים, וּמִגִּדְל הַהוּצָאָה שֶׁלֹּא הָיָה בְיָדִי. וְגַם אִיךָ אֶפְשֶׁר לְפָרֵד זְמַן רַב כֹּל כֶּךָ מִרְבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה. אֲשֶׁר הֵייתִי רְגִיל לְהִיּוֹת לְפָנָיו בְּכָל פֶּעַם וְשָׁמַעְתִּי בְּכָל פֶּעַם דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים הַמְּזַכֵּין אֶת הַרְבִּים לְדוּרֵי דוּרוֹת. הֵן עַל כָּל אֱלֹהִים לֹא יִכְלָתִי לְנִסֵּעַ אֹז, אֲבָל רְצוֹנִי הָיָה חֲזֹק לְנִסֵּעַ לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל בְּכָל פֶּעַם שֶׁנִּזְכַּרְתִּי מִחֲבַת אַרְצָן יִשְׂרָאֵל.

גַּם כְּמָה פְּעָמִים דִּבֶּר עִמָּנוּ בְּשִׂיחוֹתָיו הַקְּדוּשׁוֹת וְעָשָׂה לָּנוּ חֵשֶׁק לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל. וְהוֹדִיעַ לָנוּ שֶׁהוּא דֹבֵר קַל לְבוֹא לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל, וְאִין צְרִיכִין הוּצָאָה רַבָּה כְּמוֹ שֶׁסּוֹבְרִין הָעוֹלָם, וְשֶׁאִינוּ מְסַכְּנִין כְּמוֹ שֶׁסּוֹבְרִין הָעוֹלָם. וּמִכְּתָלֵי דְבָרָיו הַבְּנֵתִי שֶׁרְצוֹנִי שֶׁנִּהְיָה בְּאַרְצָן יִשְׂרָאֵל. גַּם פֶּעַם אַחַת כְּשֶׁסִּפֵּר מַעֲצָם הַמְּנִיעוֹת וְהַסְּכָנוֹת שֶׁהָיוּ עָלָיו בְּסִטְאֵנְבוּל, וְאִיךָ שֶׁהָיָה בְּסִכְנָה גְּדוֹלָה קָדָם שֶׁבָּא לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל וְכוּ' וְכוּ', אֹז עָנָה וְאָמַר לָנוּ שֶׁאִנְחָנוּ נוֹכַח לְבוֹא לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל בְּנִקְלָה. כְּאוֹמֵר, שֶׁעָלִינוּ לֹא יִתְגַּבְּרוּ מְנִיעוֹת וְסִכְנוֹת כְּאֵלֶּה כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עָלָיו, וְאִם נִרְצָה נוֹכַח לְבוֹא לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל. וְאֵלֹו הַדְּבוּרִים תְּחוּבִים בְּלִבֵּי מֵאֹז וְעַד הִנֵּה וְהַמָּה הָיוּ בְּעוֹרֵי לְחִזֹּק חֵשֶׁקִי לְנִסֵּעַ לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל:

ג

וְהִנֵּה בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים בָּא הַשֶּׁמֶשׁ בַּצְּהָרִים וְנִסְתַּלַּק אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה זֶה סְמוּךְ לְשָׁנִים עֶשֶׂר שָׁנִים וְנִשְׁאַרְנוּ בֵּיתוּמִים. וְסְמוּךְ אַחַר הַסְּתַלְקוֹתָיו עָלָה עַל דַּעְתִּי לְנִסֵּעַ לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל עִם אִשְׁתִּי וְיוֹצְאֵי-חֲלָצִי שִׂיחֵיו לְקַבֵּעַ דִּירְתִּי שָׁם, וּכְבָר חֲשַׁבְתִּי בְּדַעְתִּי וְרֵאתִי שֶׁבְּקַל אוֹכַל לַעֲשׂוֹת לִי מַעֲמַד פְּרִנְסָה עַל-יָדֵי קְרוֹבִים עֲשִׂירִים שְׁלֹשָׁה, וְעַל-יָדֵי אֲנָשֵׁי-שְׁלוֹמֵנוּ וְגַם מַעֲט מִמוֹן הָיָה לִי אֹז בְּעֶרְךָ מֵאָה

אֲדָמִים וּקְצַת תְּבַשִּׁימִין וְכָלֵי כֶסֶף, וְעַל־יָדַי כָּל זֶה רָאִיתִי שֶׁבָקַל אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת לִי אֵיזָה מַעֲמָד לְהִתְפָּרֵן בְּצַמְצוּם וּבְהוֹצָאָה קִטְנָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

אָבֵל רָאִיתִי שְׂאֵינִי רֵשָׁאִי לְנִסְעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְקַבֵּעַ דִּירְתִי שֵׁם מַחֲמַת כַּמָּה עֶסְקִים שֶׁל זְכוּת הָרַבִּים גְּדוֹל מְאֹד שְׂאֵנִי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כָּאֵן בְּחוּץ לְאֶרֶץ, דְּהֵינּוּ בְּעֵנֵן תּוֹרְתוֹ שֶׁל רַבְּנּוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה שְׁזֻכִּיתִי לְכַתְּבָה וְשְׂאֵנִי צָרִיךְ לְכַתֵּב עוֹד מַה שְׂאֵנִי זוֹכֵר עֲדִין לְהַעֲתִיק וּלְהַדְפִּים וְכוּ' וְכוּ', כַּאֲשֶׁר בְּאֵמַת זְכוּתִי בַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה אַחַר הַסְתַּלְקוּתוֹ לְהַדְפִּים סִפְרוֹ לְקוּשִׁי תַנְיָנָא וְסִפְרֵי הָאֶלְפֵי־בֵית וְהַקְצוֹר בַּשָּׁנָה הַהוּא. עַל כֵּן רָאִיתִי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לִי לְנִסְעַ לְקַבֵּעַ דִּירְתִי שֵׁם לְגַמְרִי. וְלְנִסְעַ לְבִדִּי גַם כֵּן לֹא הָיָה לִי פְנָאִי אֲזוּ, וְגַם מַחֲמַת רַבּוּי הַהוֹצָאָה וְשְׂאֵרֵי מְנִיעוֹת הֵן עַל כָּל אֵלֶּה לֹא יִכְלָתִי לְנִסְעַ.

וְדַרְךְ הָאָדָם שֶׁבְּתוֹךְ כֶּךָ בָּא עָלָיו שְׂכָחָה וְשׁוֹכַח. עַל כֵּן עָבְרוּ כַּמָּה זְמַנִּים שֶׁשְׂכָחְתִּי מִלְכֶסֶף לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָבֵל מַחֲמַת שֶׁבְּתוֹרְתוֹ שֶׁל רַבְּנּוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה גְּזָכַר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כַּמָּה פְּעָמִים, וּמִבְּאֵר שֵׁם שֶׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד לְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שִׁיְהִי לּוֹ בְּסוּפִין וְחֶשֶׁק לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכוּ', עַל כֵּן נִתְגַּבְּרְתִּי בְּכָל פֶּעַם וְנִזְכַּרְתִּי בְּדַבְּרֵי רַבְּנּוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה וְחִזְרְתִּי וְנִכְסַפְתִּי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכֵן הָיָה כַּמָּה פְּעָמִים. אָבֵל בְּכָל פֶּעַם רָאִיתִי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לִי עֲכָשׁוּ לְהוֹצִיא מִכַּח אֵל הַפֶּעַל חֶשֶׁקִי וּרְצוֹנִי לְנִסְעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מֵעַצְם הַמְּנִיעוֹת שֶׁהָיוּ לִי אֲזוּ.

וְהֵנָּה מַעַת שְׁזֻכִּיתִי לְכַתֵּב הַתְּפִלָּה מִהַתּוֹרָה ט' תְּקוּנֵין הַנִּזְל, מִן אֲזוּ וְהִלָּאָה הַתְּחִלָּתִי לְהַתְּפַלֵּל כָּל פֶּעַם לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שִׁיעֹזֵר לִי לְבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבְכָל פֶּעַם שֶׁרָאִיתִי עֵצֶם הַמְּנִיעוֹת שֶׁעוֹמְדִים לְפָנֵי שְׂמוֹנְעִים אוֹתִי מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲזוּ דִיקָא הַתְּפִלָּתִי הַרְבֵּה שְׂאֵזְכָּה לְבוֹא

לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כִּי יִדְעֵתִי כִּי גָדוֹל הוּא וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִכּוֹל לַעֲזֹר בְּעַצְמָם
 מְנִיעוֹת כְּאֵלֶּה שְׂאֵזֶכֶה לְשִׁבְרֵה כֹּל וְלִבּוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ
 גָּבוֹר וְרַב לְהוֹשִׁיעַ וּמִמֶּנּוּ לֹא יִפְּלֹא כֹל דְּבָר, אַחֲר־כֵּן זְכִיתִי לְכַתֵּב עוֹד
 כַּמָּה תְּפִלוֹת לְבּוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְכֹל פֶּעַם נִתְגַּבֵּר חֲשָׁקִי יוֹתֵר וְיוֹתֵר.
 וְאַף עַל פִּי כֵן עָבְרוּ יָמִים וְשָׁנִים הַרְבֵּה וְלֹא זְכִיתִי לְגַמֵּר מִחֲשַׁבְתִּי בְּפִעֵל
 לְגַסֵּעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

ד

וְהִנֵּה כֹל מַה שֶּׁעָבַר עָלַי בְּעֵנִין זֶה אֵי אֶפְשָׁר לְבָאֵר וְיִכְלוּ הַמוֹן יְרִיעוֹת
 לְבָאֵרִים. כִּי אֵיךְ אֶפְשָׁר לְבָאֵר בְּכַתֵּב אֲפִלוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁל יוֹם
 אֶחָד, מְכַל-שָׁכֵן רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל שָׁנִים הַרְבֵּה כְּאֵלֶּה:

ה

וְהִנֵּה בְּתוֹךְ כֵּן זְכִיתִי לְהִדְפִּים סֵפֶר הַסְּפוּרִי מַעֲשִׂיּוֹת. וְכֹל מַה שֶּׁעָבַר
 עָלַי בְּעֵנִין זֶה אֵין כָּאֵן מְקוֹמוֹ, וְאִם יִסְפִּים הַפְּנָאִי בְּעֵנֵרֵת הַשֵּׁם
 יִתְבָּרַךְ יִתְבָּאֵר קֶצֶת בְּמְקוֹם אַחֵר. גַּם כַּמָּה אֲנָשִׁים שֶׁהִתְחִילוּ לְהִתְקַרֵּב
 לָנוּ עַל יְדֵי וּגְדֹל הַמַּחֲלָקֶת שֶׁהָיוּ עָלַי וְעָלֵינוּ עַל-יְדֵי-זֶה, וְכֹל מַה שֶּׁעָבַר
 עָלַי בְּאֵלוֹ הַשָּׁנִים הַכֹּל צָרִיכִין לְכַתֵּב לְזִכְרוֹן אֲבָל אֵין כָּאֵן מְקוֹמוֹ, גַּם
 בְּתוֹךְ כֵּן מְסֻרְתֵי הַתְּפִלוֹת לְהַעֲתִיק וּנְתַפְשָׁמוּ בֵּין אֲנָשִׁי-שְׁלוֹמֵנוּ עַד
 שְׁנוֹדַע לְמַתְנַגְּדִים וְגַם עַל-יְדֵי-זֶה גָּבַר הַמַּחֲלָקֶת:

ו

אַחֵר כֵּן נִתְעוֹרְרֵתִי לְהַעֲמִיד דְּפוּם בְּבֵיתִי לְחֹזֵר וּלְהִדְפִּים כֹּל סֵפֶרִי
 רַבֵּנוּ זְכָרוֹנוּ לְבִרְכָה, כְּרִצוֹנוּ זְכָרוֹנוּ לְבִרְכָה. וּבְכַרְט שְׁצָרִיכִין
 לְתַקֵּן הַרְבֵּה מַה שֶּׁעוֹתוֹ הַמְּדַפְּסִים בְּ"לְקוּמֵי מוֹהַר"ן הָרֵאשׁוֹן וּשְׂאֵר

תקוננים. והנה התחלתי לחשב מחשבות בענין זה, ועבר זמן זמנים הרבה עד אשר התחלתי לעסוק בזה בשנת תקע"ט, והשם יתברך עזר לי, שקבצתי איזה סך מקציני אנשי-שלוֹמנו עד שקניתי מכבש ואותיות באותו השנה. ואז היתה שמחת החתנה של נכד רבנו זכרונו לברכה הותיק המפרסם המפלא מורנו הרב ישראל שיחיה בקהלת קדש משערנביל עם נכד הרב החסיד המפרסם מורנו הרב מרדכי גרו יאיר משם. והנה כל מה שעבר עלי בענין הדפוס צריכין על-זה חבור גדול ואי אפשר לבארו בכתב בשום אפן, ובעזרת השם יתברך בעולם הבא ידברו מזה הרבה הרבה:

ז

והנה רבו המחלוקות והמניעות גם אפס כסף ונתעכבה הדפוס ולא יכלתי לדפס בשנת תקע"ט הנ"ל. גם בכל שנת תק"פ השבתי מחשבות הרבה להתחיל להדפיס ולא עלתה בידי ועמדו בביתי הכלים הנזכרים לעיל, שהם המכבש והאותיות ומעט ניר אבל לא יכלתי להדפיס מחמת מניעת ממון ושאר מניעות רבות ועצומות מאד. והשם יתברך בחסדו חמל עלי ונתן לי לב חזק לבלי להניח את הרצון בשום אפן, ונתחזקתי הרבה ולא הנחתי את הרצון, ונכספתי בכל פעם יותר ויותר. אבל אף על פי כן עבר גם כל שנת תק"פ ולא עלתה בידי להעמיד הדפוס:

ח

והנה באלו השנים נסעתי כמה פעמים על המדינה בין אנשי-שלוֹמנו בשביל לאסוף ממון עוד להעמיד הדפוס אבל לא עלתה בידי כנ"ל:

ט

והינה בשנת תק"פ הנזכרת לעיל, אחר ראש השנה וסכות התחלתי
 לבסוף מאד לארץ ישראל אבל אז נשמע שיש עפוש חס ושלום
 בסטאמבול ולא היה ביבולתי אז לנסע:

,

ויהי היום בשנת תק"פ סמוך לפסח קדם ראש חודש ניסן, נתישבתי
 לדבר עם חברי רבי יהודה אליעזר מזה, והמתקתי עמו סוד יחדו
 שיסע עמי יחד לארץ ישראל. כי מקדם ידעתי שגם לרי"א יש לו
 בסופין לבוא לארץ ישראל. וגם ספר לי שפעם אחת חלם לו שהיה
 לפני רבנו זכרוננו לברכה, ודבר עמו מה שצריך ואמר לו רבנו זכרוננו
 לברכה שתקונו הוא שהיה בארץ ישראל. ועל כן נתרצה עמי רבי
 יהודה אליעזר הנזכר לעיל ברצון שלם שיסע עמי יחד לארץ ישראל
 ושיתן לי עשרה אדמים על הוצאות בשבילו לפחות ובקש אותי מאד
 מאד שלא אקח אחר ולא אסע בלעדו.

ודברי עם רי"א אז היו באופן זה, שאחר פסח יש בדעתי לנסע
 לניקולאיב לבקש את רבי ליב דובראוונער אולי יתרצה
 להוציא מכיסו מה שצריכין על הדפסה לגמור. ואם יתרצה מה טוב ואז
 אחזר לביתי ולא אסע משם לארץ ישראל, כי ההדפסה חשובה ויקרה
 בעיני מאד כי הוא זכות הרבים לדורות, אך אם לא אזכה לפעל אצלו
 שיעזר לי מה שאני צריך לצורך הדפוס העולה סך רב, אז אסע משם
 לאדם ומשם לארץ ישראל. ומעט המעות שאקבץ בדרך נסיעתי יהיה
 לי על הוצאות לארץ ישראל. ודברתי כל זה עם רבי יהודה אליעזר
 כרי שהוא יסע עמי אחר פסח לניקולאיב על הספק, אולי אסע משם
 לארץ ישראל.

וְאֲנִי הָיִיתִי מוֹכֵן אִז לְנִסֵּעַ בְּסֻמוֹךְ לְאוּמָאן עַל עֶרֶב רֵאשִׁיחֵדֶשׁ נִיֶּסֶן
 בְּדַרְכֵי בְּכָל שָׁנָה, וְהָיָה בְּדַעְתִּי לְהִתְעַכֵּב בְּאוּמָן אֵיזָה יָמִים בְּדֵי
 לְהִרְבוֹת שָׁם תְּפִלָּה עַל צִיּוֹן רַבְּנוּ וְזָרוּנוּ לְבִרְכָה שִׁיּוּרָה לִי דֶרֶךְ הַיָּאֲמַת
 וַיִּזְכְּנִי לָבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָבָל בְּבוֹאִי לְאוּמָאן וְנִתְעַכַּבְתִּי שָׁם עַד
 אַחַר שִׁבְתִּי, אַחֲר־כֵּךְ הִכְרַחְתִּי לְחֹזֵר לְבֵיתִי וְרֵאִיתִי שְׁעוּמָדִים לְפָנַי
 מְנִיעוֹת עֲצוּמוֹת, וְקִשָּׁה לִי לָבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּעֵתִים הַלָּלוּ. וְעַל כֵּן
 בְּבוֹאִי לְבֵיתִי לֹא דִבַּרְתִּי עוֹד עִם רַבִּי יְהוּדָה אֱלִיעֶזֶר מִזֶּה, כִּי רֵאִיתִי
 שְׂלֵא אִסֵּעַ עוֹד אַחֲרֵי פֶסַח לְנִיקוּלְאִיב. וְכֵן הָיָה שְׁנַתְעַכַּבְתִּי וְלֹא נִסְעֵתִי
 אַחֲרֵי פֶסַח, וְכָל מַחְשַׁבְתִּי הָיְתָה מְשׁוֹטְטָת מְאֹד בְּעֵנִין הַדְּפוּס, וְהָיִיתִי
 חוֹשֵׁב מַחְשְׁבוֹת רַבּוֹת בְּכָל פַּעַם אֵיךְ לְהַעֲמִיד הַדְּפוּס. וּבִתְוֹךְ כֵּךְ הָיִיתִי
 חוֹשֵׁב בְּכָל פַּעַם וְהָיִיתִי מִתְנַעֵנֵעַ מְאֹד לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכָל מָה שֶׁעֵבֵר
 עָלַי בְּעֵנִין זֶה אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר וְלִסְפֹּר:

יא

וְהִנֵּה בְּל"ג בְּעֶמֶר שָׁנָה הַנִּזְכָּרֶת לְעִיל נִסְעֵתִי לְדֹאשִׁיב, וּמִשָּׁם לְאוּמָאן,
 וְנִתְעַכַּבְתִּי שָׁם עַד עֶרֶב רֵאשִׁיחֵדֶשׁ סִיּוֹן. וְאַחֲר־כֵּךְ חֹזַרְתִּי
 לְבֵיתִי. וּבְבוֹאִי לְבֵיתִי תִכְף סִפְרוּ לִי שֶׁהֵעֵבִירוּ אֶת הָאֲדוֹן גְּרֵדְנִיָּעַ
 שֶׁהָיָה בְּבֶרֶסֶלֶב. וְזֶה הָיָה אֲצִלִּי נִס גְּדוֹל לְעֵנִין הַדְּפוּס, כִּי אִם הָיָה זֶה
 הַגְּרֵדְנִיָּעַ לֹא הָיִיתִי יָכוֹל לְהַעֲמִיד הַדְּפוּס, וּכְבָר שָׁלַחְתִּי לְשֹׂאֵל אוֹתוֹ
 וְלֹא הִסְבִּיחַ:

יב

וְהִנֵּה אַחֲרֵי שְׁבוּעוֹת הָיָה דַעְתִּי מְבִלְבֵּלָת מְאֹד וְלֹא יָדַעְתִּי מָה לַעֲשׂוֹת
 אֵיךְ אֲזַכֵּה לְמִצָּא אֶפֶן וְתַחֲבוּלָה לְהַעֲמִיד הַדְּפוּס, כִּי הָיוּ
 הַמְנִיעוֹת רַבּוֹת וְעֲצוּמוֹת מְאֹד מְאֹד מִכָּל הַצְּדָדִים. וְגַם מְנִיעַת הַמְמוֹן

כי היו צריכין עדין סך רב, ובדי לא היה אפלו זון כל שהוא. והיה
 בדעתי לנסע על המדינה ונמנעתי הרבה מחמת פמה טעמים, ולבי
 הלך אנה ואנה וכמה שבועות אחר חג השבועות אם לנסע או
 להחיל:

יג

והנה סמוך לערב ראש-החדש מנחם אב נסעתי מביתי לאומאן, והייתי
 שם על ערב ראש-החדש אב, ומשם נסעתי לניקולאיב לדבר עם
 רבי ליב אודות הדפוס הנזכר לעיל. ובנסיעה זאת לא לקחתי עמי את
 רבי יהודה אליעזר גרו יאיר, כי לא היה בדעתי אז בעת שיצאתי
 מביתי, לנסע לארץ ישראל מניקולאיב. אך בבואי לאומאן שמעתי
 שם שדידנו הותיק מורנו הרב שמעון גרו יאיר הוא כבר באדעם לנסע
 משם לארץ ישראל, ושיש סברא שרבי נפתלי גרו יאיר חברי יסע עמו
 יחד. ואני ידעתי מכבר שרבי נפתלי גרו יאיר יש לו בסופין גדולים
 לארץ ישראל זה זמן רב. ותכף ששמעתי זאת נתלהב לבי לארץ
 ישראל, והתחלתי לחשב מחשבות אולי אזכה לנסע עם רבי שמעון
 הנזכר לעיל יחד לארץ ישראל.

ונסעתי מאומאן לניקולאיב דרך טיראוויצע. ובאתי על שבת חזון
 לקהלת קדש באפאליע. ושם נתקרבו אלי בני הנעורים
 חדשים, ונתעוררו להשם יתברך בהתעוררות גדול בדרך אנשי
 שילומנו הנקראים על שם רבנו זכרנו לברכה. משם נסעתי לניקולאיב
 ובאתי לשם על שבת נחמו, ודברתי עם רבי ליב אודות הדפוס ולא
 פעלתי אצלו כלום, גם לי בעצמי לא נתן כי אם סך מועט. ונסעתי
 משם לאדעם וחשבותי מחשבות בכל הדרך אולי אזכה לנסע מאדעם
 לארץ ישראל. אבל היו לי על-זה פמה מניעות בדעתי, ומניעות מחמת

ממון. וביום ד' היה חמשה עשר באב ואז נכנסתי לאדעם. ובאותו היום קדם שנכנסתי לאדעם בא אלי שמחה גדולה ושמחתי מאד, וכל שמחתי היה כי היה נראה לדעתי שמכאן אסע לארץ ישראל. אבל הייתי כמתנבא ואינו יודע מה מתנבא, כי האמת שעל ידי נסיעה זאת לאדעם זכיתי לבוא לארץ ישראל אחר כך, אבל לא אז באותו העת.

ונכנסתי לאדעם ביום רביעי הנזכר לעיל לעת ערב ובכל אותו היום לא נודע עדין לר' שמעון שבאתי עד הלילה ובא אצלי והיה

בינינו שמחה גדולה לגדל אהבתנו העצומה מאד. ביום חמישי בבקר בעת שהתפללתי בא אלי רבי שמעון ודבר עמי אחר גמר תפלת שמונה-עשרה, בעוד שהייתי מעטף בטלית ותפליון, והתחיל לספר לי שבקל אוכל עכשו לנסע עמו יחד לארץ ישראל. ויודיע לי הדרך איך לקח הבילעט וכל ענין הנסיעה. והיה לי חשק גדול לנסע. אך רבו המניעות במחי, וגם לא היה בידי כי אם סך מועט על הוצאות בערך מאה רובל סוג. והשבתי לו שאני צריך לישב עצמי בזה, אבל לא היה הזמן מספיק להתישב הרבה כי אמר שהספינה תלך בסמוך אחר שבת וצריכין להתחיל להתעסק בענין הבילעט תכף. אף על פי כן בקשתי אותו שילך לביתו ואחר גמר התפלה אתישב איזה שעה על כל פנים ואשיב לו תשובה. והלך רבי שמעון ואני גמרת התפלה ודעתי הלך אנה ואנה ולא יכלתי לשית עצה לנפשי, אחר-כך נגמר בדעתי לנסע לארץ ישראל ואחר-כך היה אצלי רבי שמעון והודעתי לו דעתי, ובאותו היום שלחתי העגלה שהיתה עמי עם האיש רבי ליבל מטיראוויצע שהיה עמי שיחזר לביתו, וביום חמישי נתתי שני קרבליך אדרוף [דמי קדימה] להסרסור שיקבל לי הבילעט, ונתעכבתי שם על שבת:

יד

וְהִנֵּה אַחַר שַׁבַּת הַתְּחִילוּ הַמַּחְשָׁבוֹת לְבַלְבֵּל אוֹתִי הַרְבֵּה הַרְבֵּה עַד
 שֶׁהִיָּתָה דַעְתִּי תְלוּיָה בְּמִשְׁקַל, וְלֹא יָכַלְתִּי לְהַכְרִיעַ לְכָאן וּלְכָאן.
 סוּף דְבַר שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים אַחַר שַׁבַּת הַנִּחְתִּי לְאַבוּד הָאֲדָרוּף,
 וּבִיּוֹם חֲמִישִׁי בְּבִקְרַת חוֹרְתִי לְאוּמָאן וְלֹא נִסְעֵתִי לְאַרְצֵן יִשְׂרָאֵל אֲזוּ, וְגַם
 אוֹדוֹת הַדְּפוּס לֹא פָעַלְתִּי כָּלֵל אֲזוּ וְהָיָה לְבִי נִשְׁבֵּר בְּקִרְבִּי מְאֹד וְחוֹרְתִי
 לְאוּמָאן בְּפַחֵי נַפְשׁ.

גַּם בְּתוֹךְ הַדְרֹךְ בְּיוֹם שְׁשִׁי עָרַב שַׁבַּת קֹדֶשׁ הָיָה לִי הַזֶּק גָּדוֹל בְּדֶרֶךְ
 שֶׁהִתְפַּלְלְתִּי עַל הָעֲגָלָה וְנִזְהַרְתִּי הַרְבֵּה שֶׁלֹּא יַחַטֵּף הָאוֹפֵן אֶת בְּנֵפִי
 הַטְּלִית וְיִקְרַעֵנִי כְּאִשֶּׁר מִזְדַּמֵּן לְפַעֲמַיִם. וְאַף עַל פִּי כֵן בְּסוּף הַתְּפִלָּה
 הִגְבַּהֲתִי עֲצָמֵי קֶצֶת מִתּוֹךְ הָעֲגָלָה שֶׁהִיָּתָה מְחַפָּה, וְהָיָה רוּחַ גָּדוֹל,
 וּפְתָאֵם חָטַף הָאוֹפֵן אֶת קֶצֶה הַטְּלִית וְנִקְרַע לְקִרְעִים. וְהָיָה לִי צַעַר גָּדוֹל
 מְאֹד מְאֹד מִזֶּה עַד כְּלוֹת הַנְּפֶשׁ, עַד שֶׁצָּעַקְתִּי וּבְכִיתִי מִחַמַּת זֶה. וְאֲזוּ
 הֵייתִי נֶחְפָּז בְּדַרְכֵי מְאֹד לְבוֹא לְאוּמָאן כְּדִי לְהַגִּיעַ לְשֵׁם עַל עָרַב
 רֵאשִׁי-הַדֶּשׁ אֱלוּל, שָׂאזּוּ מִתְקַבְּצִים הַרְבֵּה אֲנָשִׁי-שְׁלוֹמֵנוּ עַל צִיּוּנוֹ
 הַקְּדוּשׁ. וְהַשֵּׁם יִתְפַּרֵּךְ עֲזוּר שְׁבָאֵתִי עַל שַׁבַּת קֹדֶשׁ לְבִאֲפָאֲלִיעַ וְאַרְעַל
 וּמִשָּׁם נִסְעֵתִי לְאוּמָאן, וְהֵייתִי בְּעָרַב רֵאשִׁי-הַדֶּשׁ עַל צִיּוּנוֹ הַקְּדוּשׁ.

וְאֲזוּ הָיָה שֵׁם יְדִידֵינוּ הַרַב רַבִּי יַעֲקֹב יוֹסֵף גֵּרוֹ יֵאִיר שְׁנַתֵּן סֶךְ רַב בְּשַׁנַּת
 תַּקַּע"ט עַל הַדְּפוּס, וְחִפְצֵתִי לְדַבֵּר עִמּוֹ הַרְבֵּה מֵעַנִּין הַדְּפוּס
 שֶׁצָּרִיכִין לְהַשְׁתַּדֵּל לְהַעֲמִידוֹ, וְרִצִּיתִי לְפָרֵשׁ לְפָנָיו כָּל לְבִי. וְהִנֵּה בָּעַת
 שֶׁהֵייתִי עִמּוֹ יַחַד עַל צִיּוּנוֹ הַקְּדוּשׁ, שֵׁם בּוֹדְאֵי הָיָה בְּלִתִּי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר
 עִמּוֹ. וְאַחֲרֵיכֵן רָאִיתִי אוֹתוֹ בְּשׁוֹק וְהֵינּוּ שְׁנֵינּוּ טְרוּדִים, וְאַמְרַתִּי לוֹ
 שֶׁאֲנִיחֵנוּ צָרִיכִין לְדַבֵּר יַחַד וְהַשִּׁיב בְּדֶרֶךְ צְחוּק וְכִי אֵיךְ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת
 שֶׁלֹּא נִתְנוּעַד יַחַד לְדַבֵּר. וְלִסּוּף גִּזְדַּמֵּן מֵאֵת הַשֵּׁם שֶׁהָיָה טְרוּד מְאֹד

והבעל עגלה והאנשים שהיו עמו נחפזו מאד, עד שהיה מכרח לנסע בחפזון ולא נתועד עמי. והיה לי צער גדול מזה מאד מאד, וביום שאחריו חזרתי והלכתי על ציונו הקדוש, וספרתי את לבי קצת לפניו.

כלל הדבר שבאותן העתים היו לי צער ויסורים גדולים מהמת שטרחתי הרבה לגמר הדפוס ולא עלה בידי. וכבר נשתקע ממון ישראל הרבה לצרף הדפוס ועדין לא פעלתי כלל. ולא היה בידי מעות להעמיד הדפוס כי עדין היו צריכין סך רב מאד בערך ר' [מאתיים] אדמים ויותר ואין שום דרך הטבע לקבץ יחד אפלו שלישי ורביע מזה הסך. וגם פרנסתי דחוקה מאד והייתי בעל חוב גדול, וגם שארי מניעות הרבה מאד מאד שהיו על הדפסה מכל הצדדים מפחד הצענזור וכו' וכו'. וגם לארץ ישראל לא זכיתי לנסע, וגם לביתי לצרף פרנסתי ולסלק החובות שאני חייב בעצמי לא הבאתי מהדרך פי"אם סך מועט מאד, ושארי בלבול הדעת שהיו לי. ואף על פי כן לא הנחתי את הרצון והשכחתי מחשבות בכל פעם שאזכרה לגמר ההדפסה וכל מה שעבר עלי בענין זה יכלו כמה יריעות לספר:

טו

והנה השם יתברך עושה נפלאות גדולות בכל עת, וסבב כמה סבות לטובה בדרךכים נפלאים ונוראים. ואף על פי שגם אחר כך בשנתקבצנו על ראש השנה תקפ"א באומאן לא פעלתי גם כן כלום לגמר הדפוס, אף על פי כן אחר-כך בשבאתי לביתי עזר לי השם יתברך והכניס מחשבות בלבי ונתן לי עצות נפלאות וכח לסבל ולהמתין לישועת השם ולבלי לפחד משום דבר מוגדל הפחדים שהפחידו עלי שהוא סכנה גדולה וכו' בפרט בין שונאים כאלה וכו' וחסרון בים הקשה מכלם. והשם יתברך חזקני לבלי להסתפל על כל

זה, והוליד אותי בדרךכים ועצות נפלאות, עד שזכיתי באותה השנה להעמיד הדפוס ולהדפיס ספרי רבנו זכרוננו לברכה ספר לקוטי מוהר"ן הראשון והתנינא, וגם ספר האלף-בית ושמות הצדיקים, והכל בתקונים נפלאים ובהוספות חדשות נפלאות ונוראות המחיין את הנפש. והנה גדל הישועה הזאת של העמדת הדפוס אין כאן מקום לבאר עד היכן מגיע גם נפלא וישועה גדולה הזאת, כי היא זכות הרבים נפלא ונורא מאד שאין דגמתו לדורי דורות:

טז

והנה תכף כשעמדת את הדפוס ביום חמשה-עשר בשבט תקפ"א לפרט-קטן והיינו בשמחה על גדל ישועת השם אשר עזרני עד כה. הזמין השם יתברך שבא על שבת קדש כבוד הרבני וכו' מורנו הרב דוד גרו יאיר בן הרב הגאון מחמלניק שהוא אחיו של כבוד רבי יוסקא גרו יאיר חתן רבנו זכרוננו לברכה. ורבי דוד הנזכר לעיל בא אז מארץ ישראל והיה שלוהא דרבנן מהבולל.

ותכף כשנודע לי שבא רבי דוד הנזכר לעיל מארץ ישראל לכאן, ודרכי על פי רב להסתפל על המחשבה דבור ומעשה שהשם יתברך מזמין לי בכל יום, שבודאי יש בהם איזה רמזים לצרכי לקרבני להשם יתברך. ותכף עלה על דעתי מה זאת, והבנתי שזה נשלח לי רמז להזכיר עצמי בארץ ישראל. ותכף התחלתי לחשב מחשבות בענין ההשתוקקות לבוא לארץ ישראל. והבנתי אז שאחר עצם רבוי המניעות שיש לי על נסיעתי לארץ ישראל, אף על פי כן אחר שזכיתי להעמיד הדפוס אחר מניעות רבות ועצומות כאלה, והשם יתברך נתן לי בחינת אריכת אפים לסבל כל המניעות והוליד אותי בדרךכי עצות נפלאות עד שגמרתני הענין תהלה לאל והעמדת הדפוס, עתה אני

מבין שעל פי דרכי עצות אלו שהעמדת הדפוס בעזרת השם יתברך, בדרך הסבלנות הזאת ואריכות אפים וזריזות ומתינות אלו שעזר לי השם יתברך איך להתנהג בהם עד שהעמדת הדפוס בעזרתו וישועתו הגדולה והנוראה, על פי דרכים אלו כפי מה שאני יודע בנפשי, יכול להיות שאזכה לבוא לארץ ישראל גם כן. אף על פי שיש לי מניעות וחומות ברזל כאלו. וידיעה זו נתחזקה בלבי הרבה. ואחר-כך הייתי אצל רבי דוד הנזכר לעיל, ודבר עמי מארץ ישראל ועשה לי גם כן חשק קצת לארץ ישראל.

אחר-כך ביום שבת בבקר דברתי בביתי עם אנשי-שלומנו הרבה מגדל נוראות קדשת ארץ ישראל, ושכל התורה מלאה מארץ ישראל ושאינ לישראל שום מקום בעולם כי אם בארץ ישראל, שהיא אדמתנו וארצנו וכו' וכו'. והרביתי הדבור הרבה בדבורים אמתיים כאשר הוא באמת, שכל אחד מישראל עקר תקונו שיהיה בארץ ישראל (וכבר מבאר בדברינו מזה עין שם).

אחר-כך אחר פסח גודמן שהייתי בחמלניק על שבת מדי עברי לקהלת קדש בארדיטשוב לקנות ניר לצורך גמר ההדפסה. ואז היה היארצייט של הרב מחמעלניק והיה שם רבי דוד הנזכר לעיל, וחזרנו ונתועדנו יחד וחזר ודבר עמי בשבת קדש בשעת שתיה מי יודע אם גזפה לשנה הבאה לשתות יחד בארץ ישראל, ורמו לי מענין נסיעתי לארץ ישראל וגם זה האיר לבי מאד לארץ ישראל:

והנה בכל שנה זו שהיא שנת תקפ"א הייתי טרוד מאד בענין הדפוס, ואף על פי כן בכל פעם היה לבי מתלהב מאד מאד לארץ ישראל. ואחר פסח נתעכבה הדפוס כמה וכמה שבועות עד סמוך

לְרֵאשִׁי-הַדָּשׁ מִנְחָם אָב שָׁלֹא הָיָה לִי נִיר עַל הַהַדְפָּסָה, וּבְכָל אוֹתוֹ הָעֵת הָיִיתִי נִכְסָף וּמִשְׁתַּוְּקָק מְאֹד לְדַלֵּג עַל הַהָרִים וּלְבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אַחֲר־כֵּן עָזַרְנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְנָתַן לִי עֲצָה שְׂפָעֶת שְׂפָעֶת הַדְפּוֹס וְלֹא יָכַלְתִּי לְהַדְפִּים סְפָרִים הַגְּדוּלִים שֶׁהִתְחַלַּתִּי לְהַדְפִּים, שָׂאזְ אֲדַפִּים לְעַת עֵתָה עַל נִיר אֶחָד סֵפֶר הָאֱלֹף-בֵּית וּבְנֵי שִׁיחָיָה נָתַן מְעוֹתָיו עַל זֶה וְהִתְחַלַּנּוּ לְהַדְפִּים.

וְתִכְרַף גְּזֵרֹתַי לְחֹזֵר וּלְכַתֵּב מִחֲדָשׁ כָּל שְׁמוֹת הַתְּנָאִים וְהָאֲמוּרָאִים אֲשֶׁר מִתְחַלְּהָ לֹא נִדְפַס מִהֶם כִּי-אִם מְעַט מְזַעִיר וְהִתְחַלַּתִּי לְעִסֵּק בְּזֶה, וְהָיָה לִי בְּזֶה יְגִיעָה גְּדוּלָה מְאֹד. וְתִכְרַף כְּשֶׁעִסַּקְתִּי בְּזֶה בְּכַתִּיבַת שְׁמוֹת הַצְּדִיקִים נִתְחַזַּק בְּלִבִּי שֶׁבְּצִרוּף זְכוּת זֶה אֲזַכֶּה לְבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (עֵינַי בְּלִקוּטֵי הַלְכוֹת או"ח נְטִילַת יָדַי לְסַעוּדָה ה"ד שֵׁם מִבְּאֵר הַיֵּטֵב עֵינַי זֶה). כִּי בְּאֵמַת הַזְּכָרַת שְׁמוֹת הַצְּדִיקִים הוּא דְבָר נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד מְאֹד, וּמוֹעִיל הַרְבֵּה לְעַבֹּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּאֲשֶׁר מִבְּאֵר מְזֶה קִצֵּת כְּבָר. וְעוֹד יֵשׁ לְאֵלֵקֵי מַלְיָן לְבְּאֵר גְּדֹל מַעֲלַת הַזְּכָרַת שְׁמוֹת הַצְּדִיקִים וְאִין כָּאֵן מְקוּמוֹ. וְעֵלָה עַל דַּעְתִּי שֶׁעַל-יְדֵי שְׁזִכְיִתִּי לְזְכוּת אֵת הַרְבִּים בְּזְכוּת זֶה לְסַדֵּר לָהֶם בְּיַחַד כָּל שְׁמוֹת הַצְּדִיקִים וְכָל שְׁמוֹת הַתְּנָאִים וְהָאֲמוּרָאִים שֶׁבְּכָל הַשָּׁמַיִם וְסִפְרֵי וְכוּ' וּמְדַרְשִׁים וְכוּ' שֶׁזֶה הָעֵנִין מְסַגֵּל לְזְכוּת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּבַחֲנֵינָת "צְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ", (תְּהִלִּים ל"ו) שְׂאִי אֶפְשֶׁר לְבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי-אִם בְּכַח הַצְּדִיקִים אֲמַתִּיִּים וְכוּ'. וּמֵאֵז נִתְחַזַּקְתִּי יוֹתֵר בְּכֹסֶפֶינַי חֲזָקִים יוֹתֵר לְנִסְעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲבָל רְאִיתִי שְׂאֵז תִּכְרַף אִי אֶפְשֶׁר לְנִסְעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִחֲמַת שְׂאֵנִי צָרִיךְ לְגַמֵּר הַדְפּוֹס.

וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָזַר לִי שֶׁאַחֲר־כֵּן בָּא הַנִּיר, וְנִמְרַתִּי הַסְּפָרִים הַגְּדוּלִים וְהַקְּטָנִים עַל רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה תְּקַפ"ב בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְהַבְּאֵתִי הַסְּפָרִים לְאוּמָאן וְחַלְקֵתִי אוֹתָם לְאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ. עֵינַם רָאוּ וְשָׂמְחוּ,

וְכֹלֶם תִּמְהוּ עַל גְּדֹל יְשׁוּעַת הַשֵּׁם אֲשֶׁר עֲזָרְנִי לְגַמֵּר עִסְק הַהִדְפָּסָה אַחֲרֵי
מְנִיעוֹת עֲצוּמוֹת כְּאֵלֶּה. וְהוֹדִינוּ לְה' חֲסִדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר הִפְלִיא
לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ וְעִם כָּל יִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹת עוֹלָם:

יח

וְהִנֵּה בְּכָל הַקְּיִץ תִּקְפֵּ"א הַנּוֹכַח לְעֵיל כָּל מַחְשְׁבוֹתַי הָיוּ שֶׁתִּכְרַף
כְּשֶׁאֲזָכֶה לְגַמֵּר הַהִדְפָּסָה אִסַּע תִּכְרַף לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל דְּהִינֵנוּ
שְׂאֵהָיָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּאוּמָאן, וְתִכְרַף אַחֲרֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה אִסַּע מְאוּמָאן
לְאֲדַעַם וּמִשָּׁם לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל אֲבָל כְּשֶׁהֵייתִי בְּאוּמָאן עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה
עִם הַסְּפָרִים אַחֲרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, רַבּוּ הַמְּנִיעוֹת וְגַם מְנִיעוֹת מַחֲמַת מְמוֹן.
גַּם עַדִּין הֵייתִי צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּבֵיתִי לְצַרְךָ גַּמֵּר הַסְּפָרִים שֶׁהָיוּ צָרִיכִין
לְסִדְרָם עַדִּין, וּשְׂאֵר עִסְקִים שֶׁהִכְרַחְתִּי לְעִסֵּק בְּשִׁבְלֵם. וּמַחֲמַת כָּל זֶה
הִכְרַחְתִּי לְחֹזֵר לְבֵיתִי וְלֹא נִסְעֵתִי תִכְרַף.

וּבַתּוֹךְ כֶּךָ עָבַר חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי וַיְמִי הַחֹרֵף הִגִּיעוּ וְאִזּוּ בְּנֹדָאֵי אֵי אֶפְשָׁר
לְסַע לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל. גַּם בְּתוֹךְ כֶּךָ בֵּין יוֹם הַכַּפּוּרִים לְסִכּוֹת
עָבַר רַבִּי דָּוִד הַנּוֹכַח לְעֵיל דְּרַךְ קַהֲלַת קֹדֶשׁ טוֹלְטִישִׁין וְחֹזֵר לְאַרְץ
יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי לֹא יָכַלְתִּי אִזּוּ לְנַסֵּעַ עִמּוֹ. וְכֹל מַחְשְׁבוֹתַי הָיוּ שֶׁאִסַּע עִמּוֹ
יַחַד, וְעָכְשׁוּ לֹא יָכַלְתִּי לְנַסֵּעַ עִמּוֹ וְנִתְעַכְבַּתִּי בְּבֵיתִי.

גַּם אִזּוּ נִשְׁמַע מִלְחָמוֹת הַגֵּרְעִקִין [הַיּוֹנִים] וְהַכָּל אָמְרוּ שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְסַע
עָכְשׁוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל גַּם אֵת רַבִּי דָּוִד הַנּוֹכַח לְעֵיל שֶׁהָיָה שְׂדִ"ר
מִהַכּוֹלֵל וּשְׂאֵר הַמְּשַׁלְּחִים לֹא רָצָה הָרַב מֵאֶפְטַע לְהַנִּיחָם לְנַסֵּעַ לְאַרְץ
יִשְׂרָאֵל מַחֲמַת סַבְנוֹת הַנּוֹכְרוֹת לְעֵיל. רַק אַחֲרֵי הַפְּצָרוֹת רַבּוֹת מַחֲמַת
שָׁכַל עֲנִי אַרְץ יִשְׂרָאֵל עֵינִיחָם תְּלוּיוֹת עַל בִּיאַת הַמְּשַׁלְּחִים, הִכְרַח

לְהַנִּיחָם. וּבְאַמַּת לֹא נָסְעוּ מִסַּמְבּוּל דְרֹךְ הַיָּם רַק דְרֹךְ יַבְשָׁה, וְהָיוּ
 לָהֶם הוֹצָאוֹת גְּדוּלוֹת מְאֹד הַכֹּל מִחֶמֶת סַפְנוֹת מְלַחְמוֹת שֶׁל מְרִידַת
 הַגֵּרְעִין:

יט

וְהִנֵּה אַחַר יוֹם טוֹב סָבַב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהִתְחַלְנוּ לְהִדְפִּים אֶת הַתְּפִלוֹת
 בְּסוּד. וְגַם בָּזָה יֵשׁ הַרְבֵּה לְסַפֵּר יְשׁוּעַת הַשֵּׁם הַגְּדוּלָּה וְאִין כָּאִין
 מְקוּמוֹ. וְאִז חִזַּר וּנְבָעַר בִּי הַחֶשֶׁק וְהַרְצוֹן לְנַסֵּעַ לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִתְחַלֵּתִי
 לְחַשֵּׁב בָּזָה הַרְבֵּה מְאֹד וּכְמַעַט לֹא עָבַר יוֹם שֶׁלֹּא חֲשַׁבְתִּי בָּזָה הַרְבֵּה.
 וְגַם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֲזָרְנִי לְחַדֵּשׁ חַדוּשֵׁינִי הָאוֹרִיתָא נְפִלְאִים מְאֹד עַל גְּדֻלַּת
 הַהִתְנַבְּרוֹת שֶׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד לְהִתְנַבֵּר לְבוֹא לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וְשׂוּחַ עֵקֶר
 נִצְחוֹן הַמְּלַחְמָה שֶׁצָּרִיכִין לְנַצֵּחַ בָּזָה הָעוֹלָם. וּכְמָה וּכְמָה צָרִיכִין
 לְהִתְנַבֵּר לְשַׁבֵּר הַמְּנִיעוֹת לְבוֹא לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וּגְדֻלַּת מַעֲלַת קִדְשַׁת אֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כָּל הַתּוֹרָה מְלַאָּה מִשְׁבַּח קִדְשַׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכוּ' וְכוּ'
 כְּמִבְּאֵר בְּדַבְּרֵינוּ הַנּוֹכַח לְעִיל (סִימָן ט"ז). וְאַף עַל פִּי כֵן עָבְרוּ עָלַי גַּם בָּזָה
 הַחֶרֶף מְנִיעוֹת הַרְבֵּה בְּדַעְתִּי בְּלִי שְׁעוֹר, וּבְכָל פַּעַם עָמְדוֹ לְפָנַי
 הַמְּנִיעוֹת כְּחוֹמוֹת נְחֹשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוֹזַל מִמֶּשׁ.

וְכָל מַה שֶׁעָבַר עָלַי בְּעֵנִין זֶה אֵי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר עַד שֶׁעֲזָרְנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
 שִׁיָּצֵאתִי מִבֵּיתִי סְמוּךְ לְעַרְבֵי רֵאשֵׁי-חֹדֶשׁ שָׁבַט לְנַסֵּעַ לְאוּמָאן, וְלֹא
 הִגְדַּתִּי לְשׁוּם אָדָם שִׁישׁ סְבָרָא בְּדַעְתִּי שֶׁבְּנִסְיָהּ הַזֹּאת אֶסַּע לְאֲדָעִים
 וּמִשָּׁם לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְאַמַּת גַּם אֲנִי בַּעֲצָמִי לֹא הָיִיתִי יוֹדֵעַ בְּבִירוֹר אִם
 אֲזוּכָה לָזֶה כִּי עֲדִין הָיִיתִי מְסַפֵּק מְאֹד. אַחֲרֵי-כֵן עָבַר עָלַי מַה שֶׁעָבַר
 וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָיָה בְּעֲזָרֵי עַד שֶׁזְּכִיתִי לְבוֹא לְאֲדָעִים וּלְקַבֵּל שָׁם בִּילְעַם,
 וּלְעַבֵּר עַל הַיָּם הַשְּׁחֹר וְהַלְבֵן בְּשָׁלוֹם שְׁנֵי פַעַמִּים בְּעַת סַפְנוֹת מְלַחְמוֹת
 כּוֹזָאת, וְעַכְשָׁו אֲנִיחֵנוּ הוֹלְכִים זֶה הַיּוֹם רְבִיעִי מֵאֶלְכֶסְנֵדְרִיאָה שֶׁל מְצָרִים

לְעִיר צִדּוֹן שֶׁהִיא גְבוּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאֲנִי כּוֹתֵב כָּל זֶה עַל הַסְּפִינָה.
הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִזְכְּנֵנו לְבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם חַיֵּשׁ קָל מִהֲרָה אָמֵן כּוֹן
יְהִי רָצוֹן:

ב

יום כ"ד טבת תקפ"ב נסעתי מביתי לאומאן ולא היו עגלות מצויות
מחמת קלקול הדרך. והכרחתי לשפר עגלה רק להיסין, ותכף
ששכרתי העגלה נעשה רוח סערה גדולה עם שלג גדול (שקורין
זאוורעכע) והיה לבי חלוק מאד אם לנסע. והשם יתברך עזרני לנסע,
ונסעתי בעת הרוח סערה הגדולה והכרחתי ללון בכפר אחד ושם היה
המוכסן שכור גדול מאד. אבל קבל אותנו בסבר פנים יפות, ועשה
סעדה עבורנו והפליג לדבר בשכרותו מיקרת חשיבות קדשת ישראל
ומאם מאד להתלוצץ מאד מאמונתם של העפונים. ואצל השלחן ישבו
אנשי היסין ושבח בפניהם את אדונינו מורנו ורבנו זכרוננו לברכה
ואנשיו, ושמח אותי קצת על ידי שכרותו ודבריו (וזה ידוע לנו שעקר
התחזקות בפרט התחזקות שלי הוא רק על ידי שמחה).

משם נסעתי ביום ששי בכקר השכם להיסין. והיה בדעתי לשפר משם
עגלה לטפליק לשבות שם שבת קדש. אך מגדל השלג ושאר
טעמים נתעכבתי שם בהיסין והייתי שם משובתי שבת קדש,
והתפללתי בבית המדרש. ותהלה לאל היה לי נחת קצת באותו שבת,
כי היו קצת אנשים אצלי ודברתי עמם מתורתו של רבנו זכרוננו
לברכה. ביום ראשון אכלתי שם באכסניא שלי אצל רבי יונה סעדת
שחרית, ובתוך שיחתנו באתי לתוך התורה של אריכת אפים שזוכין
על ידי ארץ ישראל (לקומי מותרין קג"ה), וחזרתי שם לפנייהם כל התורה
הזאת בבאור נפלא ושיחה נאה המביאה לידי מעשה, וגם זה חזק

דעתי מאד שהיתה חלוקה מאד. והכלל שעקר מניעות שלי היו מניעות
המת שהיתה דעתי חלוקה מאד מאד מחמת כמה ספקות ופחדים, ואי
אפשר לבאר חלקות הדעה שלי בכתב:

כא

ביום ראשון פרשת בא נסעתי מהיסין לטפליק, ובאתי לטפליק לעת
ערב אור ליום שני. ומצאתי שם את רבי משה מבאפליע
ובקשתי אותו שישכר לי עגלה בכפר שלו, או לנסע לאומאן או אם
אפשר לשכר עגלה על השבוע לכל הדרך מה טוב. ביום שני השכמתי
והתפללתי. בתוך התפלה בא ערל אחד עם אגרת מרבי משה הנזכר
לעיל כתוב שרבי משה הנזכר לעיל שכר אותו בסך מועט לשבוע
לנסע עמי כל הדרך. וסעדתי שם, ואחר כך נסעתי אחר חצות היום
לנסע לאומאן על ערב ראש-חדש שבט שהיה ממשמש לבוא ביום
שלישי. ובאתי לכפר רוסאשי ונתנונו הסוסים ואמר הערל שגשכר לנו
עגלה אחרת, והיינו בהולים ונחפזים מאד מאד כי היום ירד מאד
ולמחרתו הוא ערב ראש-חדש שהייתי אין ובהול מאד להיות שם על
ציון הקדוש בתוך אנשי-שלומנו כדרךנו בכל שנה ושנה מיום
הסתלקותו להיות באומאן על ציון שלו הקדוש בערב ראש-חדש
שבט, על כן הייתי בהול מאד מאד. והשם יתברך הזמין לנו ערל אחד
והכרחתי לתן לו כמו שחפץ יו"ד זהובים שיעמיד אותנו לאומאן
בערב, ונסעתי עמו אני ורבי מנדיל.

והשם יתברך היה בעזרתי ובאנו לאומאן לערב בערך שלש או ארבע
שעות בלילה, וכבר נרדמו בשנה בבית רבי אברהם, שהוא
אכסניא שלי, והכרחתי לנסע לבית רבי נפתלי חברי להתאכסן שם
בלילה ובאתי לשם והייתי סבור שאמצא שם אנשינו הבאים על ערב

ראש־חדש שְׁמֵת־אֲכָסָנִים כָּלֵם בְּבֵיתוֹ, אָבֵל לֹא הָיָה שָׁם אֶחָד מֵהֶם כִּי מִחֲמַת קִלְקוּל הַדֶּרֶךְ רַבִּים לֹא יָכְלוּ לָבוֹא, וְאוֹתָן שָׁבְאוּ לֹא בָאוּ עַד יוֹם הַמַּחֲרַת בְּבִקְרָה. אָבֵל כְּשֶׁנִּכְנַסְתִּי לְבֵית רַבִּי נִפְתְּלִי מִצְּאֵתִי שָׁם אֲנָשִׁים רַבִּים חֲשׂוּבִים יוֹשְׁבִים בְּסַעֲדָה וְזֶה הָיָה סַעֲדַת נְשׂוּאֵין שֶׁל אֶחָד מֵאֲנָשֵׁינוּ שֶׁהֵשִׂיאוּ רַבִּי נִפְתְּלִי בְּאוֹתוֹ הָעֵת, וְהָיָה לִי נַחַת גָּדוֹל מִזֶּה וְאֶכְלָתִי שָׁם סַעֲדַת הָעָרֵב. בְּבִקְרָה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי הַתְּפִלָּתִי בְּבֵית רַבִּי נִפְתְּלִי. בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה נִתְקַבְּצוּ וּבָאוּ כָּל אֲנָשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שָׁבְאוּ מִבְּרֶסֶלֶב וְכו'. וְהִלְכְנוּ בְּלֵנוּ עַל צִיּוֹן הַקְּדוֹשׁ וְשִׁפְכְנוּ שִׁיחֵנוּ שָׁם כְּדֶרְכֵנוּ תְּמִיד:

כב

אַחֲר־כֵּךְ אֶכְלָתִי סַעֲדַת הַצְּהָרִים בְּבֵית רַבִּי אַבְרָהָם וְנִסְעוּ כָּל אֲנָשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לְבֵיתָם. בְּתוֹךְ אֲנָשֵׁינוּ הָיָה שָׁם רֹדֵף בְּשָׁנִים שֶׁהָיָה שָׁם פֶּעַם רֵאשׁוֹנָה. וְהוּא רַבִּי חַיִּים נַחוּם בֶּן רַבִּי שְׁמוּאֵל מְזוֹרִין. וְהוּא הָיָה אֶלְמָן שֶׁגֵּרַשׁ אִשְׁתּוֹ וּבָא לְבֵיתִי זֶה שְׁנֵי חֲדָשִׁים קֹדֶם חֲנֻכָּה, וְקִרְבָּתִי אוֹתוֹ מְאֹד מִחֲמַת אֲהַבַת אָבִיו שֶׁהָיָה מֵאֲנָשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ. וְהֵייתִי חֲפִיץ מְאֹד לַעֲשׂוֹת שְׂדוּךְ עִמּוֹ, אָבֵל לֹא נִזְדַּמְּנָה. וְגַם מִחֲמַת שֶׁבִדְעָתִי הָיָה טְמוּן עֲנִין הַנְּסִיעָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא יָכְלָתִי לְקַבֵּל עָלַי הַהֲתַחֲיבוֹת שְׁלִי. וְהָרַב וְרַבִּי יוֹסֵקָא נָרַם יָאִיר לֹא רָצוּ לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם כָּלֵל שׁוּם הַתְּחִיבוֹת בְּקַהֲלַת־קֹדֶשׁ בְּרֶסֶלֶב.

אָבֵל מֵאֵת הַשֵּׁם הָיְתָה שֶׁהָאִישׁ הַגִּזְזָר לְעִיל נִתְעַכֵּב בְּבֵיתִי עַד סְמוּךְ לְעָרֵב רֵאש־חֲדָשׁ שְׁבַט, וְהֵייתִי רוֹצֵה לְקַבֵּלוֹ עִמִּי לְאוֹמָאן. אָבֵל מִחֲמַת קִלְקוּל הַדֶּרֶךְ עַד שֶׁהִכְרַחְתִּי לְשֹׁכֵר עֲגָלָה רַק לְהִיסִין לְבַד עַל בֶּן לֹא לְקַחְתִּי שׁוּם אָדָם כִּי־אִם אֵת רַבִּי מְנַדִּיל מִטּוֹלְטִישִׁין לְבַדוֹ שֶׁנִּסְעָה עִמִּי כָּל הַדֶּרֶךְ עַד קַהֲלַת קֹדֶשׁ אֲדַעַס וּמִשָּׁם חָזַר לְבֵיתוֹ. וְעַל בֶּן נִתְעַכֵּב הָאֶלְמָן רַבִּי חַיִּים נַחוּם בְּבֵיתִי עַד לְאַחַר שְׁבַת שְׁאָז נִסְעָה בְּנֵי שִׁיחָיָה

ושָׂאָר אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ. וְקִבְּלוּ אֶת רַבֵּי חַיִּים נַחוּם וְכוּ' כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי קִדְּם
נִסְעֵתִי מִבֵּיתִי שֶׁיִּקְבְּלוּ אוֹתוֹ לְאוּמָאן עַל הוֹצָאוֹת שְׁלִי. וְכֵן הָיָה,
שֶׁהֵבִיאוּ אוֹתוֹ עִמָּהֶם וְאֲנִי סִלַּקְתִּי לָהֶם בְּעֵד הַהוֹצָאוֹת.

וְאַחַר שֶׁבָּאנוּ מִצִּיּוֹן הַקְּדוּשׁ וְאָכַלְנוּ סְעֻדַת הַצְּהָרִים הַתְּחִלָּנוּ לְדַבֵּר
מִשְׁדּוּכִים אוֹלֵי יַמְצֵא שֵׁם אֵיזָה שְׁדוּדָה לְפָנָיו. וּבְרוּךְ הַשֵּׁם הַיּוֹשֵׁב
וּמְזוּזָה זְווגִים שֶׁבְּתוֹךְ כֶּךָ נִדְמָן שְׁדוּדָה הַגּוֹן מְאֹד לְפָנָיו עִם אֶחָד מִחֲשׁוּבֵי
אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, הַנּוֹתִיק הַרְבֵּי מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי זְלַמֵּן מְאוּמָאן. וְרַבִּי
יוֹסֵקָא גְרוֹ יְאִיר וְהָרַב גְרוֹ יְאִיר כְּבָר הָיוּ מוֹכְנִים לְנִסְעֵ לְבֵיתָם וְרָצִיתִי
לְעַכְבָּם לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּגְמַר הַשְׁדוּדָה, וְלֹא רָצוּ רַק תַּכְּף וּמִיד נִתְרַצָּה רַבִּי
יוֹסֵקָא מֵעֲצָמוֹ בְּשִׂמְחָה גְדוֹלָה וְקִבֵּל בְּקִנְיָן אֲנִי סוֹדֵר עַל כָּל הַתְּחִיבוֹת
הַמְּלַבּוּשִׁים לְהַאֲלֵמָן. וְאֲנִי לֹא נִתְחִיבְתִּי כִּי־אִם חֲמֻשִׁים זְהוּבִים לְקַבֵּלָם
בְּטִשְׁעָרִין, וְהֵם נָסְעוּ לְשִׁלּוּם לְבֵיתָם וְהַאֲלֵמָן הַנּוֹזֵר לְעִיל עִם בְּנֵי
שְׁחִיחָה וְשָׂאָר אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָיוּ עַל אוֹתָהּ הֶעֱגֵלָה כָּלָם נִתְעַכְּבוּ
בְּאוּמָן עִמּוֹ, וּבְלִילָה נִגְמַר הַשְׁדוּדָה לְמֹזֶל טוֹב וְגַם זֶה חִזַּק וְשִׂמַּח אוֹתִי
שֶׁזְכִּיתִי לְגַמֵּר מַעֲוָה כְּזוֹת לְהַשִּׂיא יְתוּם חָשׁוּב כְּזֶה בַּר אוּרִין וּבְנוֹ שֶׁל
אִישׁ כָּשֶׁר וְנִכְבָּד מְאֹד מִיְקִירֵי אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ:

כג

בַּיּוֹם עָרַב רֵאש־חֹדֶשׁ הַנּוֹזֵר לְעִיל, בָּא לְעֵת עָרַב הַרְבֵּי הַנּוֹתִיק מוֹרְנוּ
הָרַב רַבִּי שְׁמוּאֵל אִיזִיק גְרוֹ יְאִיר שֶׁנִּתְעַכְּבַּ בְּדֶרֶךְ וְלֹא הָיָה עִמָּנוּ
עַל צִיּוֹן הַקְּדוּשׁ בְּבִקְרָה, וְלֹא בָּא עַד סְמוּךְ לְמִנְחָה וְעַדִּין לֹא טָעַם כָּלוּם.
וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ לִילָךְ תַּכְּף עַל הַבֵּית עֲלָמִין, אֲכַל רְאִיתִי שֶׁהוּא לוֹ לְמִרְחַ
גְּדוֹל כִּי בָּא מִקַּר גְּדוֹל וְנִתְיַנַּע בְּדֶרֶךְ וְהַיּוֹם יָרַד מְאֹד. וְעַכְבְּתִי אוֹתוֹ
קָצַת, וְתַכְּף נִתְרַצָּה לוֹמַר, טוֹב שֶׁאֲלֵךְ לְמַחֵר בְּרֵאש־חֹדֶשׁ, וַיֵּשֶׁב לְאָכַל.
וּבְלִילָה הָיָה עִמָּנוּ עַל הַתְּנָאִים וּבְבִקְרָה הִלָּךְ עַל צִיּוֹן הַקְּדוּשׁ וּכְשֶׁחֲזַר

משם נתעורר לי חשק לילך גם בן אף על פי שביום אתמול היה בדעתי לבלי לילך בראש-חדש מחמת שהיה בדעתי להתעכב עוד איזה ימים באומאן, אבל עכשו מחמת שהלך רבי שמואל איזיק עם איזה אנשי-ש'לומנו, נתעורר לי חשק על בן הלכתי והתפללתי שם. ופרשתי שם שיחתי קצת. ועל-ידי זה נתחזקתי יותר בענין נסיעתי:

כד

אחר-כך אכלתי סעדת הצהררים בבית אכסניא שלי בבית רבי אברהם. אחר-כך הלכתי להעביר כל החפצים שלי מבית רבי נפתלי לבית רבי אברהם. פי עדין היו כל החפצים שלי מנחים בבית רבי נפתלי מליל ג' עד עתה ושכרתי עגלה והעברתי אותם לבית רבי אברהם לאכסניא שלי. אחר-כך הלכנו לבית רבי משה ששם התפללנו בראש השנה העבר:

כה

אחר-כך הלכתי לבית רבי נפתלי שנמצא שם איש אחד מארץ ישראל שבא זה סמוך מאד מארץ ישראל, כדי לדבר עמו מארץ ישראל. וגם לשמע ממנו אודות רבי שמעון חברנו שנשמע עליו אז שמועה לא טובה שהיה חס וש'לום בתוך הספינה שנאברה במפרסם. והלכתי לשם איזה שעות סמוך למנחה ודברתי עמו הרבה. וספר לי כל נסיעתו מארץ ישראל עד הנה. כי באותן העתים היתה שעת מלחמה וסכנה גדולה מחמת מרידת הגרעקין במלך התוגר במפרסם, ומחמת זה נתעכבו רבים מאד באדעם שרצו לסע ולא נסעו לארץ ישראל מגדל הפחד.

וְאָנִי אָמַרְתִּי בְּלִבִּי שֶׁכָּל הַמְּנִיעוֹת הָאֵלֶּה הֵם רַק בְּשִׁבִיל הַחֶשֶׁק כִּדְּי
 שִׁיתַּגְּבֵר חֶשְׁקִי יוֹתֵר לְהִנְחֵשֶׁק הַנִּפְלֵא הַקְּמוּץ וְסִתוּם הַזֶּה שֶׁהוּא
 לְנִסְעַ לְאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, אֶרֶץ הַמִּדְּבָר מְזוּבָה וּרְחֹבָה שֶׁהִנְחִיל לְאַבוֹתֵינוּ. עַד
 אֲשֶׁר נִתְגַּבְּרְתִּי יוֹתֵר עַל־יְדֵי הַמְּנִיעוֹת וְהַבְּלוּלִים הָאֵלֶּה, וְחִזְקָתִי עֲצָמִי
 בַּיּוֹתֵר לְבָלִי לְהִשְׁגִּיחַ עַל כָּל זֶה, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עֲזָרְנִי לְנִסְעַ.

וְאִזּוּ שָׁמַעְתִּי מִהָאִישׁ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַנִּזְכָּר לְעִיל כָּל סֵדֵר נְסִיעָתוֹ. וְסִפֵּר
 לִי שֶׁעִיר עֵבֹו סְגוּרָה מִחֲמַת מְרִידָה הִזְאֵת, וְשָׁכְרוּ סְפִינָה חוּץ לְעִיר
 עֵבֹו וְנִסְעוּ קֶצֶת. וּבִדְרֹךְ הַחֲזִירִים אָדוֹן מִסְפִּינָה אַחַת, וְאָמַר לָהֶם שֶׁהוּא
 סְפִינָה גְדוֹלָה לִילָךְ עִכְשָׁו, כִּי בְּעֲצָמָם שָׁמְעוּ קוֹל הַצֶּעֱקָה מֵאֲנָשֵׁי הַסְפִינָה
 שֶׁנִּהְרָגוּ, וּלְפִי דְבָרֵיהֶם הִיָּתָה זֹאת הַסְפִינָה, שֶׁנִּשְׁמַע שֶׁנִּהְרָגוּ, שֶׁהִיא
 בְּתוֹכָהּ בֶּן רַבִּי זָאב מִטְּרָאסְטֵנְעִין וְרַבִּי שָׁמְעוֹן חֲבֵרְנוֹ וְעוֹד יְהוּדִים
 רַבִּים בְּעֶרְךָ שָׁשִׁים וְחַמְשָׁה, וְאָמַר הָאִישׁ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַנִּזְכָּר לְעִיל
 שֶׁהָאֲנָשִׁים שָׁהִיוּ בְּסְפִינָתוֹ אָמְרוּ שֶׁהֵם יוֹדְעִים וְזוֹכְרִים חֲמִשִּׁים וְשִׁבְעָה
 אֲנָשִׁים מֵהֶם. וְאִזּוּ חֲזָרָה הַסְפִינָה לְעֵבֹו שֶׁהִלָּךְ בָּהּ הָאִישׁ הַנִּזְכָּר לְעִיל,
 וְשָׁאֲלוּ אֶת הָאָדוֹן שֶׁל הַסְפִינָה שֶׁהוּא בְּעֲצָמוֹ נִשְׁאָר בְּבֵיתוֹ, וְצוּחָה לָהֶם
 לִילָךְ וּלְבָלִי לְהִשְׁגִּיחַ עַל־זֶה וְחֲזָרוּ וְהִלְכוּ עַד אֵיזָה מְקוֹם בְּמִדְבָּר עַד
 רֵאדִים, מִשָּׁם קֶצֶתְם שָׁכְרוּ סוּסִים עַד עִיר סְטַמְבּוּל בְּעֲצָמוֹ, וְקֶצֶתְם עַל
 שָׁהִיוּ עֲנִיִים הִלְכוּ וְסָבְבוּ מֵעִיר לְעִיר קֶצֶת בִּיבְשָׁה וְקֶצֶת בָּיִם עַד שֶׁבְּאוּ
 לְסְטַמְבּוּל. וְסִפֵּר לִי, שֶׁאוֹתָן שֶׁהִלְכוּ דֶרֶךְ עִירוֹת יִשְׂרָאֵל עֲזָרוּ לָהֶם
 יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹם שֶׁבְּאוּ, וְנִתְּנוּ לָהֶם עַל הוֹצָאוֹת הַנְּסִיעָה וְאִכִּילָהּ
 וְשִׁתִּיהָ כְּדֶרֶךְ אַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַחֲמָנִים בְּנֵי רַחֲמָנִים. וְזִמְן נְסִיעָתְם
 נִשְׁתַּחֲוּהָ מִן רֵאשִׁי־חֹדֶשׁ אֵיִר שֶׁיֵּצְאוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד יְמֵי תְּשׁוּבָה שֶׁאִזּוּ
 עֲמָדוֹ בְּקֵאֲרִינְטָאן בְּאֹדְעִים.

וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיוּ לִי קֶצֶת לְמַנְיַעָה גְדוֹלָה. מִחֲמַת שֶׁשָׁמַעְתִּי גְדוֹל
 הָרַעַשׁ וְהַסְפִינָה. אֲבָל אַחֲרֵי־כֵן נִתְחַזְקָתִי יוֹתֵר עַל־יְדֵי־זֶה, כִּי

פְּנִיתִי לְצַד אֶחָד וְהִסְתַּכַּלְתִּי הֲלֹא הֵם אַף עַל פִּי כֵן נָסְעוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ־לְאֶרֶץ, וְסָכְנוּ עִצְמָם בְּשִׁבִיל פְּרָנְסָה לְגַדֵּל הַדַּחֵק שְׁלָהֶם, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֲזָרָם שָׂבְאוּ בְּשָׁלוֹם. עַל אַחַת בְּמֵה וּכְמֵה אֲנִי מַחֲזִיב לְסַפֵּן עִצְמִי בְּשִׁבִיל תִּקּוֹן נַפְשִׁי לְנִסְעַ מִחוּץ־לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲזָרְנִי בְּחִסְדּוֹ לָבוֹא לְשָׁם. כִּי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵי אֶפְשָׁר לָבוֹא כִּי־אִם עַל־יְדֵי יְסוּרִים.

וְגַם רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה נָסַע בְּשַׁעַת מְלַחְמָה גְּדוֹלָה. וְאִם מִי אֲנֹכִי לְהַשְׁווֹת עִצְמִי לְרַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה, אֲשֶׁר אֵין מִי נִדְמָה אֵלָיו מִכָּל־שִׁפּוֹן פְּחוֹת כְּמוֹנִי, אַף עַל פִּי כֵן לְעֵנִין דְּבַר שֶׁבִקְדוּשָׁה מַחֲזִיב אֶפְלוּ הַקָּל שֶׁבִקְלִים לְבַקֵּשׁ גְּדוּלוֹת. כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוּשׁ בְּעִצְמוֹ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה. אֲדַרְבֵּא אֲנִי מַחֲזִיב לְמִסַּר נַפְשִׁי יוֹתֵר וְיוֹתֵר אֶלֶף פְּעָמִים לָבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כִּי רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה אֶפְלוּ קִדְּם שָׂבְאוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵיטָה קְדוּשָׁתוֹ וּפְרִישוֹתוֹ וּמַעֲלָתוֹ וְצַדִּיקָתוֹ גְּבוּהָ וְנִשְׁגָּב וְנִעְלָה מְאֹד מְאֹד בְּתַכְלִית הַמַּעֲלָה, וְלֹא נָסַע לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְפַעַל לְהַשִּׁיג הַשְּׁגוֹת גְּשׁוּבוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר כִּי לְגַדְלָתוֹ יִתְבָּרַךְ אֵין חֶקֶר, וְכַמְבֹּאֵר מִזֶּה בְּדִבְרֵינוּ בְּסִפּוּרֵי שִׁבְחָיו הַנּוֹרָאִים עֵין שָׁם. אֲבָל אֲנִי יִתְמִי דִּיתְמִי אֲנִי צְרִיכִין לְהַתְּגוּלָּל בְּרִפְשׁ וְטִיט וְלִרְחֹשׁ עַל הָאֶרֶץ בֵּין נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים עַד שֶׁנִּזְכָּה לְנִשְׁקַע עַפְרָא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלְהַתְּגוּלָּל בְּעַפְרָה הַקְּדוּשָׁה וְלִשְׂאֵב מְאוּיָרָה הַקְּדוּשׁ וְהַנּוֹרָא. וְאַף עַל פִּי שְׂאִין אֲנִי יוֹדְעִים כָּלֵל מַהוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הֲלֹא גַם אֵין אֲנִי יוֹדְעִים מַהוּ צִיצִית וּמַהוּ תְּפִלִּין, וּמַהוּ סֶכֶה וְלוּלָב, וּכְיוּצָא בְּשִׂאֵרֵי מִצְוֹת, כִּי טַעְמֵי הַמִּצְוֹת לֹא נוֹדְעוּ לְשׁוֹם אֲנוּשִׁי מִכָּל־שִׁפּוֹן לָנוּ, וְכִמוֹ שֶׁפְּתוּב פְּלֹאוֹת עֲדוּתִיךָ וְכוּ' וְכִמוֹ שֶׁפְּתוּב כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֲמוּנָה (עֵין בְּמָקוֹם אַחַר מִזְדָּה), וְכִי חָס וְשָׁלוֹם נִפְטַר מְלַעֲשֵׁת הַמִּצְוֹת מַחֲמַת שְׂאִין אֲנִי יוֹדְעֵין טַעְמָן. כְּמוֹ כֵן אֲנִי חֲזִיבִין לְהַתְּגוּלָּל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַף עַל פִּי שְׂאִין אֲנִי יוֹדְעִים מַהוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,

כי כְּבֹר הוֹדִיעָה לָנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה בְּעֲצֻמָּהּ, וְרַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ
בְּגִמְרָא בְּמַסְכַּת כְּתוּבוֹת וּבְשֵׁאֵר מְקוֹמוֹת וּבְמִדְרָשִׁים וּבְפֶרֶט רַבֵּנוּ
זְכוֹרֵנוּ לְבָרְכָהּ בְּתוֹרוֹתָיו הַנּוֹרְאוֹת, שְׁפָלָם גָּלוּ לָנוּ מִגְּדֹל מַעְלַת אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, וְשָׁפַל קִדְשָׁת אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי תְלוּיָהּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְאִם אֵין אָנוּ זוֹכִים לְקַבֵּעַ דִּירְתָנוּ שָׁם מִחֲמַת גְּדֹל הַמְּנִיעוֹת שֵׁישׁ לְכָל
אֶחָד וְאֶחָד עַל־זֶה, עַל כָּל פָּנִים נִזְכָּה לְהִיּוֹת שָׁם פַּעַם אַחַת כָּל
יְמֵי חַיֵּינוּ, לִילָךְ שָׁם אַרְבַּע אֲמוֹת עַל כָּל פָּנִים, שָׁגַם זֶה טוֹב מְאֹד כְּמוֹ
שֶׁהַפְּלִיגוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ. וְגַם אוֹלֵי עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁנִּלְךְ שָׁם
אַרְבַּע אֲמוֹת, נִזְכָּה אַחֲר־כֵּךְ לְנַסֵּעַ עוֹד הַפַּעַם לְקַבֵּעַ דִּירְתָנוּ שָׁם. וְעַל
כָּל פָּנִים אֵיךְ לֹא נַחֲוֵשׁ לְהִיּוֹת פַּעַם אַחַת בְּמִקּוֹם חַיֵּינוּ, בְּמִקּוֹם
קִדְשָׁתָנוּ, בְּאֶרֶץ חֲמֻדָּה שֶׁהַבְּטִיחַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבוֹתֵינוּ כַּמָּה
פְּעָמִים, וְחֹזֵר הַהִבְטָחָה כַּמָּה פְּעָמִים הִרְבֵּה בְּלִי שְׁעוֹר לְגִדֹל חֲבָתָהּ (וְעֵין
בְּדַבְּרֵינוּ מִזֶּה בְּמִקּוֹם אַחֵר בְּאַרְיִכוֹת).

הֵן עַל כָּל אֵלֶּה וְיוֹתֵר מִזֶּה שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְבַאֵר כָּאֵן נִתְחַזְקֵתִי עַל־יְדֵי
הַמְּנִיעוֹת עֲצוּמוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְאֵף עַל פִּי כֵן עֲדִין הִיָּה לְבִי חָלוּק
לְשֵׁתִים נוֹטָה לְכָאֵן וּלְכָאֵן בְּלִי הַכְרַע, מִחֲמַת כַּמָּה וְכַמָּה מְנִיעוֹת הַמַּחַ
שֶׁהָיָה בְּדַעְתִּי מְאֹד שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְפָרְטֵם:

כו

בְּיוֹם חֲמִישֵׁי הַשְּׁבֻעָתִי וְהַתְּפִלָּתִי בְּבֵית אַכְסֵינְיָא שְׁלִי, וְלֹא הִלְכָתִי
לְמִקְנָה, וְלֹא הִיִּיתִי עַל צִיּוּנוּ הַקְּדוֹשׁ. וְאֵז בְּאוֹתוֹ הָעֵת לֹא הָיוּ
עֲגָלוֹת מְצוּיּוֹת לְשֹׁכְרֵי בְּקָהֳלֵת־קִדְשׁ אוֹמָאן כִּי בְּכָל יוֹם רַבִּיעִי שְׂאֵלֵתִי
עַל עֲגָלוֹת וְהַשִּׁיבוּ לִי שֶׁקֶשָׁה לְמַצָּא עֲתָה מִחֲמַת קְלָקוּל הַדְּרָךְ, וְגַם כָּלֵם
נָסְעוּ עַל קוֹנְטְרַקְטִין (לְחֵדֶשׁ הַרְשִׁיין). וְהַעוֹלָה עַל רוּחִי הָיָה לְהַתְּעַבֵּב
בְּאוֹמָאן עַל שַׁבָּת. כִּי חֲקַרְתִּי בְּלִבִּי שְׂאֵנִי מְכַרְחָ לְהִיּוֹת מְתוֹן מְתוֹן

הרבה בנסיעה זאת, אבל רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום. ובבקר בגמר התפלה עליה על דעתי לשכר עגלה לטיראוויצע. ותכף צויתי לר' מנדיל עם עוד איש אחד מאנשי-שלוֹמנו מאומאן שילכו מיד וישכרו עגלה לטיראוויצע. והלכו וחפשו ומצאו ביגיעה קצת איזה עגלה של נכרי, והביאוה לביתי ושכרתי אותה. בתוך כך קראו אותי לסעדה לבית רבי יונה הנזכר לעיל לכבוד המחתנים שבאו לביתו להשתדך עמו. והלכתי לשם אני וחברי רבי נפתלי ורבי משה וישבנו שם יחד עם רבי יונה, והתנצל את עצמו בענין המחלקת שבאומאן, שאינו חייב בדבר כלל; וזה היה נצרך לנו מאד. ונתעפתי שם על הסעדה עד שתים או שלש שעות אחר הצות היום, והייתי סבור, שבקר חזר העפום לגדל העפוב. אבל כשבאתי לאכסניא מצאתיו עומד עדין ונסעתי תכף עמו לטיראוויצע ולגתי בדרך.

ביום ששי בבקר בהשפמה רציתי להתפלל שם תפלת שחרית. אחר כך נתישבתי ונסעתי לטיראוויצע, והיה השעה דחוקה קצת להגיע לשם לזמן תפלה ואחרנו זמן התפלה קצת, ובאנו בעזרת השם יתברך לטיראוויצע בעת שגמרו להתפלל בבית המדרש של המגיד זכרנו לברכה. ותכף פשראו אותי אנשי-שלוֹמנו יצאו לקראתי בשמחה רבה בדרךכם תמיד, והודיעו לי מיד הנה פסא של אליהו הנביא מוכנת ועוד מעט יביאו תינוק למוול ומעלתו יהיה מוהל בודאי. ונתמלאתי שמחה שזכיתי למצוה כזאת בשעת ביאתי מיד. ותכף ומיד הגחתי טלית ותפלין וכבדו אותי במצות חתונה, ומלתי התינוק בדת. ועל-ידי-זה נתן שמחה וחדוה גדולה מאד בלבי, כי אני הייתי מספק כלל אם לנסע לפה על שבת, ועכשו אני רואה כי דרכי נכון מעם השם כי זכיתי בדרך למצוה כזאת, אשר לאו בכל פעם מתרחש לי מצוה כזאת בדרך. ובפרט שזכרתי מיד שמצות מילה יש לה אחדות

ושיכות וקשר נפלא עם קדשת ארץ ישראל. כי אברהם אבינו עליו השלום בעת שנצטווה על המילה, אז הבטיחו השם ותברך על ירשת ארץ ישראל לו ולזרעו אחריו כמובא שם (בראשית י"ז ט) "ואתה את בריתי תשמר... ונתתי לך ולזרעך את ארץ מגידך וכו' וכמו שכתוב וברות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני וכו' ובשביל זה נזהגין לומר וברות בעת ברית מילה. ועל-ידי-זה נתחזקתי והתפללתי בשמחה ובחיות קצת, ברוך השם אשר עד כה עזרני.

ושבתנו שם בשבת קדש בבית ידידינו רבי יצחק חתן המגיד, וגם הודיעו לי שגם ביום שלישי יהא ברית מילה אצל אחד מאנשי-שלוֹמנו שנתקרב בסמוך. ובליל שבת קדש שמחנו ורקדנו בעזרת השם ותברך אחר-כך הלכנו על סעדת הבן זכר וביום שבת קדש חזרתי ואמרתי התורה המתחלת מי שיודע מארץ ישראל שטעם באמת טעם ארץ ישראל (בלקוטי תניינא סימן מ), ונתעבבתי שם בטיראוויצע עד יום שלישי והייתי סנדק על הברית מילה:

כז

ביום רביעי שכרתי עגלה של ר"י לנסע על שבת למדבדיבקה, ובאותו העת היה הדרך מקלקל ומבלבל מאד ולא היו יודעים אם לנסע עם עגלה או עם שליטין. כי לפעמים ירד איזה שלג ובתוך כך נתמסמס ולא היה דרך נכון ובטוח כלל. ומחמת זה נסעתי עם עגלה ביום חמישי בבקר, ולוו אותי כל אנשי-שלוֹמנו מטיראוויצע ועדין לא הודעתי להם כלל מה שבדעתי יש סכרא לנסע לארץ ישראל בנסיעה זאת. כי גם בעצמי הייתי מספק עדין הרבה:

כח

בְּיוֹם חֲמִישִׁי נִסְעֵתִי מִטִּירָאוֹיִצֶעַ וְנִתְחַבֵּר עִמִּי יְדִידֵנוּ הוֹתִיק מוֹרְנוּ
 הָרַב גְּרִשׁוֹן וְכוּ' נִכְדַּד הַמַּגִּיד זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה וְנִסְעַ עִמִּי עַד מְשַׁעְרֵי
 וְלָנוּ בְּקַהֲלַת־קֹדֶשׁ זְלַאֲטִיפְאֵלִיעַ בְּבֵית רַבִּי יְקוֹתִיאֵל אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי
 שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁדָּר רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה בְּבֵיתוֹ בָּעֵת שֶׁיֹּשֵׁב שָׁם
 בְּזְלַאֲטִיפְאֵלִיעַ. וּמִצָּאתִי שֵׁם אֵת חֲבֵרְנוּ יְדִידֵנוּ רַבִּי חֵיקֵל גֵּרוֹ יְאִיר, וְבָא
 אֶצְלָנוּ בְּלִילָה וְהָיָה לָנוּ לְנַחַת וּלְשִׂמְחַת לְבָב:

כט

בְּיוֹם שֵׁשִׁי נִסְעֵתִי קָדָם אֹרֵךְ הַיּוֹם מִזְלַאֲטִיפְאֵלִיעַ, וְבָאֵנוּ לְכַפֵּר
 קְרוֹסְנִיסִילְקֶע שְׁיֹשֵׁב שָׁם יְדִידֵנוּ רַבִּי זָאב, וְלֹא מִצָּאֵנוּ אוֹתוֹ
 בְּבֵיתוֹ. מִשָּׁם נִסְעָנוּ לְקַהֲלַת קֹדֶשׁ קְאֲמִינְקֶע וְכַבֵּר עֲבַר חֲצוֹת הַיּוֹם
 וְנִתְעַכְּבְנוּ שָׁם עַל שַׁבַּת שִׁירָה. וּמֵאֵת הַשֵּׁם הֵיטָה שְׁנִסְעַ עִמִּי רַבִּי גְּרִשׁוֹן
 הַנִּזְ"ל שֶׁהָיָה נֶעְרָךְ שָׁם לְעֵנְיָנוּ בְּקַהֲלַת־קֹדֶשׁ קְאֲמִינְקֶע, כִּי יֵשׁ לוֹ שֵׁם
 מְחַתָּנִים כָּל בֵּית הָרַב דְּשָׁם. וּבְשַׁבַּת הָיוּ אֶצְלָנוּ רַבִּי יוֹסֵף הִירֶשׁ גֵּיסוֹ
 שֶׁל רַבִּי גְּרִשׁוֹן וְאִישׁ אֶחָד מִמְדַּבְּדֵיבְקָא שֶׁהוּא חֲתָן חֲתוּן דְּשָׁם.

גַּם רַבִּי יִשְׁעִיָה חֲתָן הָרַב הָיָה כָּל הַיּוֹם אֶצְלָנוּ, וְסִפֵּר לִי אִזּוֹ שֶׁהָיָה פֶּעַם
 אַחַת אֶצְל רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה בָּעֵת שֶׁהִלְךְ עִם אֶחָד בְּשְׁלִיחוֹת
 מִהַשְּׁפָאֵלֶעֶר, וְלִצְרֹךְ חוֹתְנוֹ הָרַב. וְסִפֵּר לִי כָּל הַמַּעֲשֵׂה אִיךְ נִכְנָס לְרַבְּנוּ
 זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה, וְשִׁנְפֵל עָלָיו אֵימָה וּפְתַח גְּדוֹל עַד מְאֹד, וְשִׁדְּבַר עִמּוֹ
 הָרַבָּה וְכַפִּי הַנִּרְאָה מְדַבְּרִיו שֶׁרַבִּי יִשְׁעִיָה הַנִּזְ"ל סִפֵּר לוֹ כָּל לְבוֹ.
 וְשִׁנְמִשְׁךְ עָלָיו אִזּוֹ יִרְאָה וְהִתְעוֹרְרוֹת לְתִשׁוּבָה מְאֹד בְּדֶרֶךְ כָּל הָאֲנָשִׁים
 שְׁנִכְנָסוּ אֶצְלוֹ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה, כַּמְּפָרְסָם שֶׁתְּכַף כְּשִׁנְכָנָם אֵלָיו אֶחָד בָּא
 עָלָיו הִתְעוֹרְרוֹת גְּדוֹל לְתִשׁוּבָה מְאֹד, וּמִי שֶׁנִּשְׁאָר עַל עַמְדוֹ וְלֹא נִפְרַד
 מִמֶּנּוּ נַעֲשֶׂה אִישׁ כָּשֶׁר וִירָא הַשֵּׁם מֵרַבִּים, כַּמְּפָרְסָם. וְסִפֵּר אִיךְ

שְׂאֵחֶר־כָּךְ בְּשָׂבָא לְבֵיתוֹ הִבִּינוּ קִצְתָם שֶׁהִיא שָׁם. וְהָיוּ לוֹ יִסּוּרִים
 גְּדוֹלִים וּמְחַמַּת זֶה לֹא הָיָה יָכוֹל לִפְעַע יוֹתֵר. וְעַכְשָׁיו הוּא יוֹדֵעַ בְּעֵצְמוֹ
 הַהִפְרָשׁ וְהַהֲבָדֵל בֵּין אִם הָיָה אֲצֵלוֹ וּבֵין עַכְשָׁיו, וְשִׁעְקוֹ אוֹתוֹ מִחַיִּים
 אֲמַתִּיִּים. וְגַם כָּל אָדָם הַמְּסַתְּבֵל עַל הָאֲמַת יָכוֹל לִרְאוֹת הָאֲמַת אִם עָשׂוּ
 לוֹ טוֹבָה עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁעָבְדוּ אוֹתוֹ מִלְּהִתְקַרֵּב לְרַבְּנוֹ וּכְרוֹנוֹ לְבִרְכָה אוֹ
 עָשׂוּ לוֹ רַעָה שְׂאֵין דְּגֻמְתָּהּ מְעֻנָת אֲשֶׁר לֹא יוּכְלוּ לְתַקֵּן וְכוּ':

ל

גַּם בְּשִׁבְת בְּבִקְר הָיָה אֲצֵלֵי רַךְ בְּשָׁנִים אֶחָד וּשְׂמוֹ שְׂמוֹאֵל שֶׁהִיא יָכוֹל
 לְנַגֵּן הַיֵּטֵב, וְנִגֵּן לְפָנֵינוּ הַרְבֵּה. וְגַם הוּא נִמְשָׁךְ אַחֲרֵינוּ מְאֹד וְדַבֵּר
 עִמִּי קִצְת בְּיוֹם רֵאשׁוֹן בְּבִקְר בְּתִשְׁבָּעָה גְּדוֹלָה וְכִסּוּפִין גְּמָרְצִים
 לְהִתְקַרֵּב לְאֲמַת, אֵךְ גָּבַה טוֹרָא בֵּינוּ לְבֵינֵינוּ כִּי רְחוּק מִמֶּנּוּ הַדֶּרֶךְ.
 וְהַמְתַּנְּגָדִים רַבִּים שָׁם מְאֹד, וּבִפְרָט אֲבִיו הוּא מְתַנַּגֵּד גְּדוֹל מְאֹד, אֲבָל
 אַף עַל פִּי כֵן טוֹב לְפָנָיו שְׂיֵשׁ לוֹ הַכְּרוֹת קִצְת עִמָּנוּ כִּי גַם זֶה לֹא יֵאבֵד
 לְעוֹלָם:

לא

וְהִנֵּה בְּלִיל שִׁבְת שִׁירָה בָּא עַל דַּעְתִּי מֵעַנְיֵן הַפְּרָשָׁה שְׂמִדְבָּרַת מְנַסִּיעָה
 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי הַפְּרָשָׁה מִתְחַלֵּת וַיְהִי בְּשִׁלַּח פְּרָעָה אֶת הָעָם
 וְכוּ', דְּהֵינּוּ שְׂיַצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. וְזֶה יָדוּעַ שְׁכָל יְצִיאַת מִצְרַיִם הָיָה
 לְבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב (שְׁמוֹת ג) "אֲעֵלֶה אֶתְכֶם מֵעֵנִי מִצְרַיִם...
 אֶל אֶרֶץ טוֹבָה" וְכוּ'. וְכֵן הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת מְדַבְּרַת תַּכְף מֵעַנְיֵן הַדֶּרֶךְ
 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שְׂכָתוֹב שָׁם וְלֹא נָחַם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי
 קָרוֹב הוּא, לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. שֶׁהָיוּ הוֹלְכִין לְשָׁם כְּפָרוּשׁ רִש"י וְכוּ'. וְכָל
 עַנְיֵן הַפְּרָשָׁה זֹאת מְצֵאתִי בָּהּ הַיֵּטֵב כָּל עַנְיֵן נִסְיַעְתִּי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

כִּי מִבְּאֵר בְּפִרְשָׁה הַזֹּאת שְׁצָרִיכִין לְסַבֵּב הַדֶּרֶךְ לְבֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
 כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב וְלֹא נָחַם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ וְכוּ', וַיִּסַּב אֱלֹקִים אֶת הָעַם דֶּרֶךְ
 הַמִּדְבָּר יָם סוּף, כִּי גַם אֲנַחְנוּ הִסַּב אֱלֹקִים אוֹתָנוּ. כִּי דִרְכָנוּ הַיָּשָׁר
 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא דֶּרֶךְ אֲדָעַם, וְקַהֲלַת־קִדְשׁ אֲדָעַם קְרוּבָה לָנוּ לְקַהֲלַת
 קִדְשׁ בְּרִסְלָב, וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם מְצוּיִים עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים הִרְבֵּה מִבְּרִסְלָב
 לְאֲדָעַם כִּי כָּל הַמַּשָּׂא וּמִתֵּן שֶׁל רֶב הָעִיר הֵיחָא וְשִׁבְסְבִיבוֹתֵינוּ הוּא
 בְּאֲדָעַם. וְאֲנִי הִכְרַחְתִּי לְסַבֵּב הַדֶּרֶךְ לְאֲדָעַם כִּלְכֹּךְ הִרְבֵּה דֶּרֶךְ
 קַאֲמִינְקַע וְטִישְׁעֵרִין וְטִישְׁיֶרְקַאס וְקִרְיַמִּינְטִישְׁאג וְכוּ' עַד שֶׁבָּאתִי לְאֲדָעַם,
 כִּי הַתּוֹרָה בְּכָל אָדָם וּבְכָל זְמַן. וְהוּטֵב בְּעֵינַי מְאֹד שֶׁמְצָאתִי רְמוֹז גְּדוֹל
 לְנִסְיַעְתִּי מִבְּאֵר בַּתּוֹרָה בְּפִרְשָׁה הַזֹּאת. וְאִזּוּ הִתְחַלַּתִּי לְחַשֵּׁב בְּדַעְתִּי
 אֵיזָה עֲנִין וְטַעַם לָזֶה מַה שְׁצָרִיכִין לְסַבֵּב דִּיקָא הַדֶּרֶךְ בְּשִׁרְוּצִין לְבֹא
 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָבָל עֲדִין לֹא מְצָאתִי טַעַם נְכוֹן וּמִבְּאֵר הַיֵּטֵב, רַק
 מִרְחוֹק נִרְאֶה אֵיזָה רְמוֹזִים לָזֶה. וְדַבַּרְתִּי מֵעֲנִין שִׁיחָה זֹאת בְּסַעֲדַת לַיִל
 שֶׁבַת לְפָנַי הָעוֹלָם, אֵיךְ שֶׁמִּבְּאֵר בַּתּוֹרָה שֶׁלְּבֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צָרִיכִין
 לְסַבֵּב הַדֶּרֶךְ, וְהֵם לֹא הִבִּינוּ מַה כּוֹנֵנִי כִּי לֹא יָדְעוּ שֶׁבְּדַעְתִּי לְנִסְעַ
 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּנִסְיַעַה הַזֹּאת.

וְהִנֵּה אַחֲר־כֵּךְ בָּא עַל דַּעְתִּי אֵיזָה טַעַם קִצֵּת מַה שְׁצָרִיכִין לְסַבֵּב הַדֶּרֶךְ
 לְבֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהוּא מִבְּאֵר לְעִין עַל פִּי תוֹרָתוֹ שֶׁל רַבְּנֵנוּ
 זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה. אֲמַרְתִּי אֲנִי גִרְרָא אֶכְתָּב גַּם זֶה כָּאֵן וְהוּא כִּי מִבְּאֵר
 בְּהַתּוֹרָה "וַיְהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֶךָ" (בְּסִימָן ס"ו בְּלִיקוּ"א) שֶׁכָּל הַמְּנִיעוֹת
 שֶׁבְּעוֹלָם מִדְּבַר שֶׁבְּקִדְשָׁה כָּלֵם הֵם בְּשִׁבִיל הַחֲשֵׁק כְּדִי שִׁיתְגַּבֵּר הַחֲשֵׁק
 בְּיוֹתֵר. וְכָל מַה שֶׁהִנְחֵשֶׁק גְּדוֹל בְּיוֹתֵר אִזּוּ הַמְּנִיעָה גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר כְּדִי
 שִׁיתְגַּבֵּר הַחֲשֵׁק בְּיוֹתֵר. כִּי הַמְּנִיעָה הִיא רַק בְּשִׁבִיל הַחֲשֵׁק כִּי עַל־יְדֵי
 הַמְּנִיעָה מִתְגַּבֵּר הַחֲשֵׁק בְּיוֹתֵר. כְּמוֹ שֶׁמִּרְאִין אֵיזָה דְּבַר לְפָנַי תִּינוּק,
 וְחוֹטְפִין מִמֶּנּוּ, שְׂאִז מִתְגַּבֵּר חֲשֵׁקוֹ בְּיוֹתֵר וְרִץ וְרוֹדֵף מְאֹד אַחֲרֵי הַדְּבַר

הזה, כמו כן על-ידי שמונעים את האדם מהדבר שבקדשה על-ידי-זה מתגבר חשקו יותר ויותר. ועל כן כל מה שהנחשק גדול יותר נותנין לו מניעות יותר ויותר, כדי שיתגבר חשקו יותר ויותר וכו', עי' שם כל זה היטב כי הם דברים המכרחים מאד מאד למעשה.

ומי שיקח דברים אלה בלבו היטב באמת, יוכל על-ידי-זה לשבר ולעבר על כל המניעות שבעולם, ולהשיג ולהגיע לכל הדברים שבקדשה שירצה כי אין דבר שימנעהו. כי אם יתגבר חשקו ישבר כל המניעות. כי כל המניעות לא באו ב-אם בשביל החשק, כי על-ידי המניעות יוכל להבין כמה גדול מעלת הנחשק, וכל מה שהמניעות מתגברין יותר ויותר, על-ידי-זה יוכל להבין כמה גדול מעלת הנחשק וכו', עי' שם כל זה היטב.

ועתה מבאר לעי' בשביל זה סבב אלקים את העם ולא נחם אלקים בדרך הקרוב, כי בכונה סבבם בדרכים רחוקים והרחיקם מארץ ישראל שלא יבואו מיד לארץ ישראל, כדי שיתגבר חשקם יותר ויותר על ידי גדל המניעות של רחוק הדרך ותקף המלחמות שראו, שעל-ידי כל זה יתגבר חשקם יותר ויותר של כל הרוצים לבוא באמת לארץ ישראל. ומי שלא יוכל לעמד בנסיון הזה, באמת לא יבוא לארץ ישראל. כי כך מדתו של הקדוש ברוך הוא שמנסה את האדם על-ידי המניעות הגדולות שמזמין קדם כל דבר שבקדשה, בפרט קדם כל דבר שבקדשה שכל הנהרות תלוי בו כגון לבוא לארץ ישראל, או להתקרב להצדיק האמת שאז מזמין לו מניעות הנדמות למניעות גדולות וקשות מאד. והכל בשביל החשק כדי שיתגבר חשקו ביותר כנ"ל, כי על-ידי המניעות גדולות ועצומות יוכל להבין כמה גדול מעלת הנחשק, ואז יתגבר שיהיה לו חשק וכסופין גדולים כפי תקף המניעה. ואז אם יתגבר בחשק וכסופין, בודאי ישבר כל

המניעות ויבוא אל הצדיק האמת ולארץ ישראל, כי המניעות לא באו אלא בשביל החשק בנ"ל. ולהפוך מי שלא יוכל לעמוד בנסיון יתרחק על-ידי-זה. כי כל מה שמסבב ומגלגל השם יתברך עם כל אדם שבעולם מגדול ועד קטן הכל הוא בשביל נסיונות. כי האדם לא בא לעולם הזה השפל כי-אם בשביל נסיונות פידוע, ויתר מזה אין להאריך באו:

לב

והנה עבר השבת בשלום בקהלת-קדש קאמינקע. ביום ראשון פרשת יתרו נסעתי עם רבי גרשון הנ"ל ביחד ועם חברי רבי מגדיל לקהלת קדש טשערין, והיינו בכפר שיושב שם אחד מאנשי-שלומנו, הלא הוא מורנו הרב בער גרו יאיר ולא מצאנו אותו בביתו. גם בנו הגדול שאני מכיר אותו לא מצאנו גם בן, רק בנו החרתן ראינו שם ששמש אותנו קצת וכבד אותנו באיזה משקה פשוטה.

ונסענו משם ובאנו לטשערין לעת ערב והתפללתי מנחה על העגלה. וקדם מנחה הייתי בתחלה בעצבות מאד וספרתי קצת צערי לפני רבי גרשון ורבי מגדיל הנ"ל ונחמו אותי קצת ואמרו הלא רבנו זכרוננו לברכה אמר שאתם שוחקים מכל העולם וכו'. ואחר-כך התחלנו לשחוק אני ורבי גרשון, (והתגברנו בשחוק גדול מאד מאד איזה שעה רצופה) ועל-ידי-זה שמחתי עצמי קצת, וזה היה נצרך לי אז מאד מאד בלי שעור:

לג

אחר-כך התפללנו מנחה על העגלה, ובאנו לעת ערב לקהלת קדש טשערין. ועמדנו אצל ידידנו הוטיק הנגיד מורנו הרב

דָּבַעַר גֵּרוֹ יָאִיר. וְהֵם הָיוּ מִתְפַּלְלִים אֲזִי בְּמִנְיֵן מִנְחָה, וּבִדְעָתִי לִסְעַע עַל הַסְּפִינָה (שְׁקוֹרִין פֶּאֶרְאֵן) וְלָבוֹא לְתוֹךְ הָעִיר לְבֵית יְדִידְנֹו הַנּוֹתִיק הַנְּגִיד מוֹרְנֹו הָרַב יַעֲקֹב יוֹסֵף גֵּרוֹ יָאִיר, שְׁשֵׁם הוּא תְּמִיד אֲכַסְנִיא שְׁלִי. אֲךְ רַבִּי בָּעַר עֵבֶב אוֹתָנֹו בְּבֵיתוֹ לְלוֹן שָׁם, כִּי בְּלֹא זֶה לֹא הָיָה אֲזִי רַבִּי יַעֲקֹב יוֹסֵף בְּבֵיתוֹ בְּלִילָה הַזֹּאת. וְנִשְׁאַרְנֹו לְלוֹן שָׁם וְאֲכַלְנֹו שָׁם סְעֻדַת הָעֶרֶב.

וְשָׁם נִמְצְאוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים מִבְּנֵי הַנְּעוּרִים שֶׁבָּאוּ מִקְהֵלֶת קִדְשׁ מְעַרְיָרָאד לְר' יוֹדֵל גֵּרוֹ יָאִיר לְשִׁמְעַע מִמְּנֹו דְבָרֵי אֱלֻקִּים חַיִּים מִתּוֹרַתּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ וְזָכְרוֹנוֹ לְבִרְכָה, וְלֹא יָכְלוּ לְהִגִּיעַ עַל שַׁבָּת וְשַׁבָּתוֹ בְּכַפֵּר אֶצֶל רַבִּי בָּעַר הַנַּ"ל, וְשָׁם שָׁמְעוּ שְׂרַבִּי יוֹדֵל הַנַּ"ל אֵינֹו בְּבֵיתוֹ בְּקֵהֶלֶת-קִדְשׁ מְדֻבְּדִבְקָא, וּבָאוּ לְכָאן בְּיוֹם רֵאשׁוֹן לְטַשְׁעָרִין וְלֹא מִצְּאוּ אוֹתוֹ גַּם שָׁם, כִּי נִסַּע לְצַרְךְ פְּדִיוֹן שְׁבוּיִים. וְשְׁנֵי אֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הָיָה לָהֶם צַעַר גָּדוֹל מְאֹד וְעָמְדוֹ בְּפַחֵי נַפְשׁ וּמִצְטַעְרִים הִרְבֵּה. כִּי הֵם עֲנִיִּים וּמְסָרוּ נַפְשָׁם לָבוֹא לְכָאן אַחֲרֵי מְנִיעוֹת גְּדוּלוֹת וְחֶסְרוֹן כִּסִּים, כְּמִפְּרָסָם עֲצֵם הַמְּנִיעוֹת כְּשֶׁרוֹצִין לְהִתְקַרֵּב אֵלֵינוּ, וְאַחַר כָּל אֵלֶּה לֹא מִצְּאוּ מְבַקְשָׁם. וּבִתּוֹךְ כֹּךְ בָּאתִי אֲנֹכִי לְשֵׁם בְּנִ"ל בְּעַת שְׁהֵם הָיוּ מוֹכְנִים כְּבָר לְחֹזֵר וְלִסְעַע לְבֵיתָם, וְנִתְעַכְּבוּ שָׁם קֶצֶת.

וְדַבְּרַתִּי עִמָּהֶם קֶצֶת וְנִחַמְתִּי אוֹתָם הִרְבֵּה, וְאַמְרַתִּי לָהֶם הֲלֹא אֲנִי רוֹאִין כַּמָּה בְּנֵי אָדָם נוֹסְעִים לְאִיזָה אֲדוֹן כְּדִי לַפְּעַל אֶצֶל אִיזָה דְבָר בְּשִׁבִיל עֶסְקִי פְּרֻנְסָה אוֹ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ אִיזָה מִשְׂא וּמִתָּן, וְאִין מוֹצְאִים אוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ, וְצָרִיכִין לְחֹזֵר. וְכָל הַהוֹצָאָה וְהַטְרָחָא הֵיטְהָ בַחֲנָם לְגַמְרִי, וְאִף עַל פִּי כֵן חוֹזְרִים וְנוֹסְעִים עוֹד הַפַּעַם, וְעַל פִּי רַב מְזַדְּמֵן שְׁנוֹסְעִים לְאֲדוּנִים פְּעָמִים הִרְבֵּה וְאִין מוֹצְאִים אוֹתָם בְּבֵיתָם, אוֹ שְׁמוֹצְאִים אוֹתָם בְּבֵיתָם אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לְכַנֵּס לָהֶם כִּי הֵם טְרוּדִים בְּעֶסְקִים אַחֲרִים. עַל-אַחַת-כַּמָּה וְכַמָּה אֶלְפֵי אֶלְפִים וְרַבֵּי רַבּוֹת קַל-וְחֹמֵר, כַּמָּה וְכַמָּה יֵשׁ לָבוֹא וְלְחֹזֵר וְלָבוֹא בְּשִׁבִיל לְהִתְקַרֵּב לְאֲנָשִׁים

בְּשָׂרִים אֲמַתִּיִּים שְׂיֻכּוֹלִים לְקַבֵּל מֵהֶם חַיּוֹת דְּקַדְשָׁה שְׂיִהְיוּ טוֹבָה לְפָנָיו
 לְעוֹלָמִי עַד וּלְנִצְחָה נְצַחִים. וּבִפְרָט פְּשׁוּסָעִים בְּשִׁבִיל דְּבַר שְׂבִיבָה
 אֲפֹלוּ אִם אֵין מְשִׁיגִין הַדְּבָר אַף עַל פִּי בֶן הַיְגִיעָה בְּעֲצָמָה אֵינָה נֶאֱבָדָת
 לְעוֹלָם, כִּי עַל כָּל פְּנִים בּוֹנְתוֹ הָיְתָה לְטוֹבָה. וּבּוֹדָאֵי יִשְׁלַם הַשֵּׁם שְׂכָר
 כָּל פְּסִיעָה וּשְׂכָר כָּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה שֶׁהוּצַאתָם עַל הוּצְאוֹת. כִּי שׁוּם
 פְּסִיעָה וְשׁוּם תְּנוּעָה בְּשִׁבִיל אֵיזָה דְּבַר שְׂבִיבָה אֵינּוּ נֶאֱבָד לְעוֹלָם,
 אֲפֹלוּ אִם אֵין זוֹכִין לְהַשִּׁיג הַדְּבָר הַהוּא. וְהוֹפְרָתִי אֲזוּ לְפָנֵיהֶם מִה
 שְׂרָאִיתִי בְּסִפּוֹר עַל פְּסוּק (קֹהֶלֶת ז) טוֹב אַחֲרִית דְּבַר מְרֵאשִׁיתוֹ וְכוּ' וְאֵין
 כָּאֵן מְקוֹמוֹ. וּבָזָה גַּחְמִתִּי וְהַחֲיִיתִי וְהַחֲזַקְתִּי אוֹתָם קֶצֶת וְנָסְעוּ לְשָׁלוֹם:

לד

בְּיוֹם שְׁנֵי פְּרָשַׁת יִתְרוֹ הַשְּׂכַמְנּוֹ וְהַלְכְּנוּ עַל הַנְּהַר שְׂנַקְרָשׁ בְּלִילָה, כְּדִי
 לְבוֹא לְתוֹךְ הָעִיר שְׂמַעְבֵּר הַשְּׁנֵי, כְּדִי לִילֵךְ לְטַבֵּל בְּמִקְנָה
 וּלְהַתְּפַלֵּל שָׁם בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ, וְאַחַר הַתְּפִלָּה בְּאִתִּי לְבֵית רַבִּי יַעֲקֹב
 יוֹסֵף גֵּרוֹ יְאִיר שֶׁהָיָא אֲכַסְנֵיָא שְׁלִי, אֲבָל הוּא בְּעֲצָמוֹ עֲדִין לֹא בָּא
 לְבֵיתוֹ וְנִתְעַבְּבְתִּי שָׁם בְּטִשְׁעָרֵין כָּל אוֹתוֹ הַשְּׁבוּעַ עַד יוֹם שְׁלִישֵׁי פְּרָשַׁת
 מְשַׁפְּטִים.

בְּיוֹם שְׁנֵי פְּרָשַׁת יִתְרוֹ בְּשַׁבָּאתִי לְבֵית רַבִּי יַעֲקֹב יוֹסֵף גֵּרוֹ יְאִיר דְּבִרְתִּי
 תַּחֲלָה עִם כָּל בְּנֵי-בֵיתוֹ מִהַשְּׂדוּד שְׁעָשָׂה בְּקָרוֹב מִבְּרָאד וְזָה
 נֶצְרָךְ לִי לִידַע. אַחֲרֵי-כֵן אֲכַלְנוּ סְעוּדַת הַצְּהָרִים וְעֲדִין לֹא בָּא לֹא רַבִּי
 יוֹדֵל וְלֹא רַבִּי יַעֲקֹב יוֹסֵף. וּבַעַל הָעֲגָלָה אֵין לְדַרְכּוֹ וְהַכְּרָח רַבִּי גֵּרְשׁוֹן
 לְחֹזֵר לְבֵיתוֹ, וְלֹא רָאָה פְּנִים עִם רַבִּי יוֹדֵל גֵּרוֹ יְאִיר שְׂבִיבָה אֵינָה זָה.
 אַחֲרֵי-כֵן דְּבִרְתִּי הִרְבָּה עִם רַבִּי זְאֵב בֶּן רַבִּי יַעֲקֹב מִרְבֵּנוּ זְכָרוֹנוֹ
 לְבִרְכָה, וְגַם קִבֵּל אֲעֲלֵי חֲדוּשִׁים שְׁלִי לְעֵין בְּהֵם. וְלַעֲתָ עָרַב בָּא רַבִּי
 יַעֲקֹב יוֹסֵף גֵּרוֹ יְאִיר וְקִבֵּל אוֹתִי בְּאַהֲבָה רַבָּה כְּדִרְבְּנוּ תָּמִיד:

לה

והינה באותו העת היו קצת מחלוקת בין השתתפים רבי דב ורבי יעקב יוסף בענין האטקאפ (עבודה בקבלנות), שהיה מוכן רבי יעקב יוסף לנסע לפטרבורג לשכר ועדין לא באו לעמק השוה. ובתחלה לא רציתי לחוות דעתי בזה כלל, אחר-כך ביום שלישי הפייתי אזני קצת לשמע ענין הסכסוכים שביניהם וברוך השם שרבי צבי גרו יאיר עשה שלום ופשרה ביניהם, וגם אנכי עזרתי אותו קצת. ואז עשה רבי דב סעודה עבורי בלילה השידוך ליום רביעי שהוא ליל המשה עשר בשבט, שהוא זמן לדתי. והזמין כל אנשי-שלומנו החשובים וגם את רבי יעקב יוסף ובנו והיינו כלנו מסבין אצלו:

לו

גם ביום שלישי אחר הצות בא ידידנו פבוד הרב וכו' מורנו הרב יודיל גרו יאיר ודברנו יחד באהבה גדולה, ואזי היינו כלנו בלילה על הסעודה ודברנו על השלחן הרבה מרבנו זכרוננו לברכה, וספרנו מנפלאות הספר הנורא שצוה לשרף בעוונותינו הרבים, ועוד שארי דברים נפלאים מרבנו הנורא זכרוננו לברכה. גם הוכחתי את אחד על איזה דברים שלא הוטבו בעינינו. וכל אלו הדברים וכיוצא, כלם יש להם שיכות אצלי לענין נסיעתי לארץ-ישראל, על-כן אני פותב הכל לזכרון, אבל אי אפשר לבאר איך יש שיכות לכל ענין וענין לנסיעתי לארץ ישראל. אחר-כך באו בני הנעורים מאנשי-שלומנו שלא היו על הסעודה, ונגנו כמה נגונים והיינו בשמחה קצת ונמשכה הסעודה עד אחר הצות לילה:

לו

בְּיוֹם רְבִיעֵי חֲמִשָּׁה־עָשָׂר בְּשַׁבָּט עָשָׂה רַבִּי יַעֲקֹב יוֹסֵף סְעֵדָה בְּבֵיתוֹ
 וְהָיוּ אֹצְלוֹ כָּל הַנְּ"ל וְרַבִּי דָב נִירוֹ יָאִיר. וְקָדָם הַסְּעֵדָה נִגְמַר
 הַשְּׁלוֹם וְהַפְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶם וְגַם בְּאוֹתָהּ הַסְּעֵדָה סִפְּרָנוּ קֶצֶת מִרְבֵּנוּ וְזָכְרוֹנוּ
 לְבִרְכָה וְנִמְשָׁךְ עַד הָעֶרֶב, וְאַחֲר־כֵּן הִתְפַּלְלָנוּ מִנְחָה וְעֶרְבִית וְכִבֵּר
 הָיִיתִי יָגַע מְאֹד כִּי לֹא יִשְׁנָתִי בַּלַּיְלָה בְּפִי צָרְפִי, וְגַם בְּיוֹם לֹא יִשְׁנָתִי
 כָּלֵל וְעַל בֶּן הַנְּחִתִּי עֲצָמֵי תַכְרָף לִישׁן.

וְהָיִיתִי מְרַצָּה לְבָלִי לְהִתְעוֹרֵר מִשְׁנָתִי לֶאֱכֹל סְעֵדַת הָעֶרֶב, אֵךְ קָמְתִי
 קָדָם סְעֵדַת הָעֶרֶב אֲבָל לֹא רָצִיתִי לֶאֱכֹל כִּי־אִם מְעַט דְּמַעַט,
 וְאַחֲר־כֵּן נִזְכַּרְתִּי שְׁעֵבֵר יוֹם חֲמִשָּׁה־עָשָׂר בְּשַׁבָּט בְּלִי שְׂמֻחָה כְּרָאוֹי
 וְהִתְחַלֵּתִי לְשִׂמְחַ עֲצָמֵי וְהָיָה שֵׁם רַבִּי יִשְׁעִיָּה מִטְּשַׁעֲרָקָאס אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי
 שְׁלוֹמִנוּ, וְחִטְּפָתִי אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַשְּׂמֻחָה וְרַקְדָּתִי עִמּוֹ בְּעַל כְּרָחוּ. וּבִתְחִלָּה
 לֹא הָיָה מְרַצָּה כָּלֵל אֲבָל אֲנִי הִכְרַחְתִּי אוֹתוֹ הִרְבֵּה וְלֹא הָיָה יָכוֹל
 לְשַׁנּוֹת רְצוֹנִי, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ עָלָיו שְׂמֻחָה אַחֲר־כֵּן בְּאַמַּת וְכַמְבֹּאֵר
 אֹצְלוֹנוּ מִזֶּה שְׂמֻחָתָהּ צְרִיכִין לְהִכְרִיחַ עֲצָמוֹ לְשִׂמְחָה, וְאַחֲר־כֵּן בָּא
 הַשְּׂמֻחָה בְּאַמַּת כְּמוֹ שִׁשְׂמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּפָרוּשׁ (לְקוּטֵי תַנְיִנָא כ"ג).

וְאֵלּוֹ מְעַט הַרְקוּדִין וְהַשְּׂמֻחָה בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה הָיָה יָקָר בְּעֵינַי מְאֹד מִפְּזוּ
 וּמִפְּנִינִים, כִּי נִתְיָאֲשַׁתִּי מִלְּשִׂמְחַ בְּאוֹתוֹ הָעֵת, כִּי כִבֵּר נִרְדַּמְתִּי,
 וְהַשֵּׁם הָיָה בְּעֵזְרִי לְבּוֹא לְשִׂמְחָה אֲזִי שֶׁהוּא אֹצְלִי דְבַר גְּדוֹל. כִּי כָּל זְמַן
 שֶׁאֲנִי זוֹכֵה לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה, אֲפָלוּ בְּחַל, הוּא אֹצְלִי יָקָר מְאֹד וּמְצוּחָה
 גְּדוֹלָה. כִּי רַבְּנוּ זְכָרוֹנוּ לְבִרְכָה הִזְהִירְנִי מְאֹד מְאֹד לְהִיּוֹת אֵךְ שִׂמְחַ
 תְּמִיד, וְלְהִכְרִיחַ עֲצָמִנוּ בְּכָל הַפְּחוֹת לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה תְּמִיד וְהָעֵקֶר
 לְשִׂמְחַ אֵת עֲצָמוֹ עַל־יְדֵי מְלִי דְשְׂמוּתָא דִּיקָא כְּמַבְאֵר אֹצְלוֹנוּ כְּפָה
 פְּעָמִים (שָׁם כ"ד). וְעַל־יְדֵי הַשְּׂמֻחָה הַזֹּאת הַנְּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה זְכִינוּ לְשִׂמְחַ

אחר־כֵּן גַם בַּשַּׁבַּת קִדְשׁ, כִּי עַל־יָדַי זֶה לַמִּדְתִּי אֶת רַבִּי יִשְׁעִיָּה הַנָּזִ"ל
 לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה וְרִקּוּדִין בַּשַּׁבַּת קִדְשׁ. וּבַפֶּרֶט לְעִנְיַן הַנִּסְיָעָה לְאַרְצָן
 יִשְׂרָאֵל הִיְתָה הַשִּׁמְחָה עֶקֶר גָּדוֹל אֲצִלִּי, וְכָל שִׁמְחָה וְשִׁמְחָה קִטְנָה
 וְגִדּוּלָה מְעַט וְרַב שָׁהִיו לִי בַדֶּרֶךְ, הַכֹּל הָיוּ סִיעָתָא דְשְׂמִיָּא כְּדֵי לְזַכְּנוּ
 לְבוֹא לְשָׁם, וּבִלֹּא זֶה לֹא הָיָה אֲפָשָׁר לִי לְבוֹא לְשָׁם:

לח

אחר־כֵּן נִתְעַכְבְּתִי לַשַּׁבַּת שָׁם בְּטַשְׁעָרִין בַּשַּׁבַּת פְּרֻשֶׁת יִתְרוֹ, וְגַם
 כְּבוֹד רַבִּי יוֹדִיל נִתְעַכְבַּב בְּטַשְׁעָרִין וּבְלֵיל שַׁבַּת לֹא אָכַל עִמִּי
 בְּבֵית רַבִּי יַעֲקֹב יוֹסֵף, כִּי־אִם בְּאַכְסִינְיָא שְׁלוֹ שְׁהִיא אֲצִל רַבִּי דִּב
 תְּמִיד. וּבְלֵיל שַׁבַּת שִׁמְחָנוּ בְּעִזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְרִקְדָנוּ לְכְבוֹד שִׁמְחַת
 שַׁבַּת קִדְשׁ. וּבַיּוֹם אָכַל עִמִּי גַם רַבִּי יוֹדִל וּבְרוּךְ הַשֵּׁם הָיָה הַכֹּל עַל נְכוֹן
 שִׁמְחָה וְשָׁלוֹם, וְגַם בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת רִקְדָנוּ בְּעִזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ:

לט

וְהִנֵּה בְּכָל הַיָּמִים הָאֵלֶּה הָיָה דַעְתִּי נְבוּךְ וּמְבֻלְבָּל בְּכָל פַּעַם בְּעִנְיַן
 הַנִּסְיָעָה לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יָכַלְתִּי לְהַכְרִיעַ דַּעְתִּי כָּלֵל מֵעַצְם
 מְנִיעוֹת הַמַּחַ, שָׁהִיו בְּדַעְתִּי כַּמָּה בְּלִבּוּלִים כְּאֵלוֹ אִי אֲפָשָׁר לִי לְבוֹא
 לְשָׁם חֵם וְשָׁלוֹם, הֵן מַחְמַת מְנִיעוֹת הַמָּמוֹן וְסַכְנוֹת הַדֶּרֶךְ מַחְמַת כְּבֹד
 מְלַחְמוֹת הַגִּרְעִין (הַיּוֹנִים) שְׁנִשְׁמַע אֲזַ, הֵן מַחְמַת שְׂאָרֵי מְנִיעוֹת שִׁבְדַּעְתִּי
 שְׁהַחְלִישׁוּ אֶת דַּעְתִּי בְּכָל פַּעַם שְׂאֵי אֲפָשָׁר לִי לְבוֹא לְשָׁם חֵם וְשָׁלוֹם.
 וּכְבָר הָיִיתִי מוֹכֵן לְנִסְעַ בַּיָּמֵי אֱלוֹל שְׁנַת תַּק"פ זֶה שְׁנָה וּמַחְצָה. וּכְבָר
 הָיִיתִי בְּאַדְעַם וְנִתְתִּי אֲדָרוּף (דְּמֵי קְדִימָה) בְּאַדְעַם עַל בִּילְעַט (פְּרֻשִׁים)
 וְנִסְגְּתִי אַחוֹר מַחְמַת מְנִיעוֹת כְּאֵלֶּה. אָבֵל דְּרַכְּנוּ לְבָלִי לְהַנִּיחַ אֶת הַרְצוֹן

לְעוֹלָם כָּפִי אֲשֶׁר קִבְּלָנוּ מִפִּי הַקְּדוֹשׁ וּמִפִּי סִפְרֵי הַקְּדוֹשִׁים. עַל בֶּן כָּל
 מִה שֶׁהַמְּנִיעָה נִתְּנָה עָלַי יוֹתֵר, וּבִפְרָט מְנִיעוֹת הַמַּח שׁוֹהַ עֵקֶר
 הַמְּנִיעָה, כָּל מִה שֶׁהַתְּנַבֵּר בְּיוֹתֵר נִתְּנָה לִי בְּרִצּוֹן חֶזֶק יוֹתֵר וְיוֹתֵר.

אָבֵל עֲדִין לֹא הָיָה דַעְתִּי צְלוּלָה בְּעֵינַי זֶה וְלֹא יָדַעְתִּי בְּעֵצְמִי לְהַכְרִיעַ
 דַעְתִּי, לְפַעַמִּים נִגְמַר בְּדַעְתִּי לְנַסֵּעַ בְּיָדַי, וְלְפַעַמִּים לְהַפְּוֹד,
 וְלְפַעַמִּים הָיִיתִי מְסַפֵּק בְּלִי הַכְרָעָה. אֵךְ נִתְּנָה לִי בְּכָל פֶּעַם מִה לִּי
 לְבַלְבֵּל דַעְתִּי לָעֵת הַזֹּאת, לָעֵת עֵתָה אֲנִי כָּאֵן וְאֲנִי צָרִיךְ לְנַסֵּעַ מֵעִיר
 הַזֹּאת לָעִיר הַסְּמוּכָה הַצְּרִיכָה לִי, וּמִה לִי לְדַאֵג וְלַחֲשֹׁב עַל יוֹם מָחָר,
 כְּשִׁינִיעַ הָעֵת שֶׁאֲצַטְרֵךְ לִסַּע לְאֶדְעַס אִם אֶתִּישֵׁב בְּדַעְתִּי, וְגַם אִם אֵין
 צְרִיכִין יִשׁוּב גָּדוֹל. כִּי לְאֶדְעַס אוֹכֵל לְנַסֵּעַ אֶפְלוּ אִם חֵם וְשָׁלוֹם לֹא אִסַּע
 לְשָׁם. רַק כְּשֶׁאֶהְיֶה אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם בְּאֶדְעַס שֶׁם אֶתִּישֵׁב אוֹ לְחֹזֵר לְבֵיתִי
 אוֹ לְנַסֵּעַ עַל הַסְּפִינָה.

וְכָל זֶה הַכְּרַחְתִּי לִישֵׁב בְּדַעְתִּי פְּעַמִּים הַרְּבֵה אֵין מְסַפֵּר, כִּדִּי לְהַשְׁקִיט
 רְדִיפֵת מַחֲשַׁבְתִּי שֶׁהָיְתָה טְרוּדָה וּמְבַלְבֵּלָת בְּכָל פֶּעַם בְּעֵינַי זֶה.
 וּבְכָל פֶּעַם שֶׁהָיִיתִי צָרִיךְ לְנַסֵּעַ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם הָיוּ לִי סִפְקוֹת גְּדוֹלוֹת,
 כִּי בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ כָּל עֵקֶר נִסְיַעְתִּי מִבֵּיתִי בְּשַׁעַר רֵאשׁוֹנָה הָיָה רַק כִּדִּי
 לְסַבֵּב בֵּין אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְקַבֵּץ אִיזָה סֶךְ עַל הוֹצָאוֹת וְלְנַסֵּעַ מִשָּׁם
 לְאֶדְעַס אוֹלֵי אֶזְבָּה לְבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֵךְ מִגְּדָל מְנִיעוֹת הַמַּח
 שֶׁבְּלִבִּי הַכְּרַחְתִּי לֹא לְלִבִּי שֶׁלָּעֵת עֵתָה אֵין נֹסֵעַ רַק לְמְקוֹם זֶה, כִּי
 אֶפְלוּ בְּלִי הַנְּסִיעָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲנִי צָרִיךְ עַל כָּל פְּנִים לָעֵת עֵתָה
 לְנַסֵּעַ לְאוּמָן. וּכְשֶׁבָּאתִי לְאוּמָן בְּאֵמֶת הָיִיתִי מְסַפֵּק אִם לְנַסֵּעַ לְהֵלֵן
 וְהַכְּרַחְתִּי לְנַסֵּעַ. וְאַחֲרֵי כֵן בְּשִׁנְסַעְתִּי מְאוּמָן הָיִיתִי מְסַפֵּק הַרְּבֵה גַם
 בְּטִירָאוּיָצַע אִם לְנַסֵּעַ כָּלָל עֵתָה לְאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְגַדֵּל קְלָקוֹל הַדְּרִיךְ
 וְהַהוֹצָאָה רְבֵה וְהַשְׁכָּר מוֹעֵט, כִּי הַשַּׁעַר דְּחֹוֹקָה בְּעוֹלָם מְאֹד, וְהַשֵּׁם
 יִתְּבַרֵךְ עֶזֶר לִי בְּכָל פֶּעַם וְנִסְעֵתִי לְמִשְׁעָרֵינוּ. וְהִנֵּה כָּבֵר הָדָל הַסִּפְקוֹת

אם לנסע הסביבות שלאנשי-שלוֹמנו כי כשהגעתי למשערין בודאי
אני מכרח להיות במדבדיבקא ובקרימינטשאק וכו', ולא אשוב לביתי
עד שאהיה שם אבל עדין היה לפי חלוק אם לנסע לארעם:

מ

והנה השם יתברך מסבב סבות לטובה ברחמיו, וחיב כל אדם לומר
בשבילי נברא העולם (פנהדרין לו), וכל מה שנעשה בעולם הכל
נעשה בשבילו. ובפרט אנכי שאמר לי רבנו זכרוננו לברכה בפרוש
בעת הנסיעה לאומאן שהכל שלנו, כי חיב אדם לומר בשבילי נברא
העולם כי הלא נוסעים כאן וכו'. ואם-כן שתף אותי עמו לענין בריאת
העולם בששית ימי בראשית:

מא

והנה ראה ראיתי נפלאות השם איך מן השמים עוזרים לי לבוא
לניקולאיב ולארעם כדי שאסע לארץ ישראל. כי בבואי
למשערין ספרו לי מיד שה"ה הרבני מורנו הרב שלמה בן רבי ליב גרו
יאיר בא לבית אמו בעתים הללו, ועדין הוא שם, ובדעתו לנסע לאביו
לניקולאיב. ותכף הבנתי כי לא דבר ריק הוא ומן השמים הוא כי
על-ידי-זה אוכל גם כן בנגל לבוא לניקולאיב, דהינו לנסע עמו יחד
בעותא חדא. וכן היה אחר-כך שנסעתי עמו יחד ולולא זאת בודאי
לא הייתי בארעם ולא הייתי בארץ ישראל חס ושלום. אבל אף על פי
כן עדין הייתי מספק בגוף הנסיעה, רק בכל פעם שזכרתי בדעתי
שרבי שלמה גרו יאיר בקרימינטשאק נתעוררתי תכף והבנתי שהשם
יתברך ברחמיו מרמוז לי בזה שאני צריך לנסע לארץ ישראל. כי לא
בא עכשו בעת הזאת לקרימינטשאק כי-אם בשבילי. וכן היה בעזרת
השם יתברך:

מב

וְהִנֵּה בְּשִׁבְאַתִּי לְמַשְׁעָרַיִן בְּיוֹם רֵאשׁוֹן פְּרֻשֶׁת יִתְרוֹ כַּזְכוּר לְעֵיל הַבְּנֵתִי
 שְׁמִכָּאן אִי אֶפְשָׁר לְסַע קָדָם שַׁבַּת, וְעַל כֵּן לָעַת עַתָּה אֵינִי צָרִיד
 לְבַלְבֵּל דְּעַתִּי בְּסִפְקוֹת בְּלָל. אִךְ אַחֲר־כֵּן אַחֲרֵ שַׁבַּת הַנִּזְכָּר הַתְּחִלָּתִי
 לְחֹשֶׁב מִחֻשְׁבוֹת אִידֵי לְהַתְנַהֵג בְּעֵנִין נִסְיַעֲתִי. כִּי אִם לֹא אֶסַע עִם רַבִּי
 שְׁלֹמֹה מִשָּׁם לְנִיקוּלָאֵיב, אֲנִי צָרִיד לְנִסַּע מִיָּד לְקַרְיַמִּינְטְשָׁאק וּמִשָּׁם
 לְחֹזֵר לְכָאן, וְלִסְבֵּב בְּמִדְבַּרְדִּיבְקָא וּמַשְׁיַרְקָאס וְכוּ', וּמִשָּׁם לְבֵיתִי. אִךְ
 אוֹלֵי אֶרְצָה לְנִסַּע מִשָּׁם לְנִיקוּלָאֵיב אֲזִי אֲנִי צָרִיד מִקָּדָם לְסַבֵּב בְּדֵי
 לְקַבֵּץ אֵיזָה סֵךְ מַעוֹת בְּדֵי שְׂיִהְיֶה לִי עַל הוֹצָאוֹת, גַּם אוֹלֵי אוֹכֵל לְשַׁלַּח
 לְבֵיתִי עַל פְּרֻנְסָה וְלִסְלַק אֵיזָה חוֹב.

וְהִנֵּה הֵייתִי נְבוֹךְ בְּדַעְתִּי וּבְיוֹם שְׁנֵי עָנָה וְאָמַר לִי מְחַתְּנִי רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ
 גִּירוֹ יָאִיר שָׁבָא לְמַשְׁעָרַיִן בְּיוֹם שְׁשִׁי פְּרֻשֶׁת יִתְרוֹ הֶעָבֵר, אִם
 תִּרְצוּ תוֹכְלוּ לְנִסַּע עִמִּי יַחַד לְמַשְׁעָרְקָאס בְּיוֹם שְׁלִישִׁי, וּמִשָּׁם תִּחְזְרוּ
 עִמִּי עַל שַׁבַּת לְכָאן, וְנִסַּע מִכָּאן יַחַד לְקַרְיַמִּינְטְשָׁאק, כִּי אֲנִי מְכַרַח
 לְהֵיוֹת שָׁם, וְגַם תוֹכְלוּ לָשׁוּב עִמִּי מִקַּרְיַמִּינְטְשָׁאק לְכָאן. וְהוֹטְבוּ דְבָרַי
 בְּעֵינֵי מָאָד כִּי יִפְטֹר אוֹתִי מִהוֹצָאוֹת הַרְבֵּה בְּדֶרֶךְ מְקַלְקֵל כְּזֶה. וְכֵן
 עָשִׂיתִי אֲזִי וְנִסַּעְתִּי בְּיוֹם שְׁלִישִׁי פְּרֻשֶׁת מִשְׁפָּטִים עִם מְחַתְּנִי יַחַד
 לְמַשְׁעָרְקָאס.

בְּדֶרֶךְ נוֹדַע לִי הֵיטֵב שְׁמִדְבַּרְדִּיבְקָא סְמוּכָה בְּיוֹתֵר לְמַשְׁעָרְקָאס
 מִמַּשְׁעָרַיִן, וְתַכְּף עָלָה עַל דְּעַתִּי שְׁבָאָם לֹא אוֹכֵל לְנִסַּע
 מִמַּשְׁיַרְקָאס לְמַשְׁעָרַיִן, עַל שַׁבַּת אֶסַע לְמִדְבַּרְדִּיבְקָא. וּבִאֲתִי
 לְמַשְׁעָרְקָאס בְּלֵיל הַשַּׁבָּת לְיוֹם רְבִיעִי אַחֲרֵ חֲצוֹת לַיְלָה, וְנִתְעַכְבְּתִי שָׁם
 כָּל יוֹם רְבִיעִי וַיּוֹם חֲמִישִׁי וּמְחַתְּנִי לֹא חֹזֵר לְמַשְׁעָרַיִן. וְצוּיִתִּי שְׂיַעֲמִיד
 לִי עֲגָלָה וְנִסַּעְתִּי לְבֵדֵי בְּיוֹם שְׁשִׁי בְּבִקֵּר מִמַּשְׁעָרְקָאס לְמִדְבַּרְדִּיבְקָא,

ורבי מנדייל חברי לא היה עמי אז, כי נשאר במשעריין. כי עגלה של מחתני היתה קטנה לקבלו, ובאתי למעדוועדיבקע על שבת פרשת משפטים ואז היה פרשת שקלים, ושבתתי שם השבת בשמחה פראוי. וביליל שבת נשא לבו את רגליו של כבוד ידידי הרב רבי יודל, וגם אני רקדתי עמו בשמחה בעזרת השם יתברך והיה אצלי רבי חיקל:

מג

אחר שבת ביום ראשון פרשת תרומה הוכחתי הרבה את אחד אודות מה ששמעתי עליו שעשה קשר שם לנסע וכו' נגד רצון רבי יודיל גרו יאיר, ובענין זה דברתי אחר-כך גם עם בני הנעורים אחרים. ואם לא באתי כיום בשביל זה גם כן היה ראוי לנסע, ואי אפשר לבאר הכל כאן:

מד

בלילה השיף ליום שני עשה סעדה רבי שמואל בן רבי דב היושב בכפר יופקוביץ, ונסעתי אני ורבי יודל ושאר בני הנעורים לא הזמין. ודברתי בדרך הרבה עם רבי יודל וסעדנו שם סעדת הערב. ביום שני שבנו למדבדיבקא והיה בדעתי מיד לשוב למשעריין, אך הכרחתי להמתין על איזה אנשים עד יום שלישי. ביום שלישי נסעתי ממעדוועדיווקא למשעריין ולזה אותי רבי ליב בן רבי חיקיל ושאר בני הנעורים וכן רבי אליהו לכפר נובסליץ. משם רצוני לנסע ללון בכפר סוביטוב, וכבר נסענו כלנו לשם, וחזרנו מאמצע הנחר שנקרש בלילה וחזרנו ובאנו לכפר הנז"ל לבית רבי אברהם ועשה סעדה גדולה עבורנו. ואז דברתי הרבה עם העולם שהיו שם, עד שבאנו מתוך שיחתנו אל התורה על פסוק ואתחנן (לקוטי תניינא ע"ה) שמדברת מאנשים

פְּשׁוּטִים וְשֵׁם עֵקֶר הַתּוֹרָה מֵעַנְיָן הַדֶּרֶךְ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתִּי לְפָנֵיהֶם
כָּל הַתּוֹרָה בְּאֵר הַיֵּטֵב כְּפִי מִה שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ בְּעִזְרוֹת ה' יִתְבָּרֵךְ, כְּפִי
שִׁשְׁמַעְתִּי בְּעֶצְמִי מִפִּי הַקָּדוֹשׁ אֲשֶׁר בְּכֹתֵב אֵי אֶפְשֶׁר לְבָאֵר כָּל-כֶּף,
וְהַחֲיִיתִי אוֹתָם מְאֹד.

וְעַל-יְדֵי-זֶה נִתְעוֹרְרְתִי מְאֹד, וְרָאִיתִי שְׁגָם זֶה רָמַז לִי לְנִסֵּעַ לְאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל. וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן עֲדִין לֹא נִתְחַזַּק דַּעְתִּי בְּשְׁלֵמוֹת,
כִּי בְּמִדְבַרְדִּיבְקָא הָיָה בְּדַעְתִּי לְשׁוּב לְבֵיתִי. גַּם אָמַרְתִּי לְפָנֵיהֶם אֲזַ
הַתּוֹרָה הַנִּעְוָר בְּלִילָה (לְקוּטֵי מוֹהַר"ן ג"ב), וְעַל-יְדֵי שִׁעוֹרְרָנוּ הָרִיחַ הַטּוֹב
וְהַנּוֹרָא שֶׁל אֱלֹהֵי שְׁתֵּי תוֹרוֹת נִפְלְאוֹת מְרַבְּנוּ זְכוּרָנוּ לְבִרְכָה נִתֵּן שְׂמִיחָה
גְּדוּלָה בְּלֵב כְּלָנוּ, וַיִּשְׁבְּנוּ אַחֲר־כֵּךְ אֶל הַסְּעָדָה בְּשְׂמִיחָה, וְהֵינּוּ שְׂמִיחִים
שָׁם. וְכָל בְּנֵי הַנְּעוּרִים שְׂמִחוּ מְאֹד בְּרִקּוּדִין וּמְחוּלוֹת כְּרָאוּי לְשִׂמְחָה
כְּשׁוֹזְכִין לְשִׁמְעַ דְּבָרִים נוֹרָאִים כְּאֵלֶּה שֶׁלֹּא שִׁמְעַתָּן אֲזַן מֵעוֹלָם. בְּבִקְר
בְּיוֹם רְבִיעִי נָסַע עִמִּי רַבִּי אֲבָרְהָם לְאַחִיו לְכַפֵּר סוּבִיטוֹב, וּבְנֵי הַנְּעוּרִים
שָׁלוּ אוֹתִי נִשְׁאַרוּ שָׁם בְּבֵית רַבִּי אֲבָרְהָם וּבְאֵנוּ לְר' לֵיב אֲחִיו לְכַפֵּר
סוּבִיטוֹב וְהַתְּפַלְלָנוּ שָׁם וְסַעַדְנוּ שָׁם סַעַדַת שְׁחַרִית. אַחֲר־כֵּךְ נִתְּנוּ לִי
מַעוֹת בְּכַבוֹד, וְנָסַע עִמִּי רַבִּי לֵיב עַד מְשַׁעְרֵין. וְחִזְרְתִי וּבֵאתִי לְמְשַׁעְרֵין
בְּיוֹם ד' פְּרִשַׁת תְּרוּמָה בְּעֶרְךְ חֲצוֹת הַיּוֹם. וְהֵנָּה כְּבָר פִּטְרְתִי בְּעִזְרוֹת
הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ הַנְּסִיעָה שְׁבִסְבִיבוֹת אֱלֹהֵי וְאֵינִי צָרִיךְ לְנִסֵּעַ עוֹד כִּי אִם
לְקַרְיַמִּינְטְשָׁאק:

מה

וְהֵנָּה בְּבוֹאֵי לְמְשַׁעְרֵין שְׁנִית כְּבָר הָיָה כְּבָד עָלַי טְלִטוּל הַדֶּרֶךְ וְהַיִּתִּי
רוּצָה לְשׁוּב לְבֵיתִי, וְנִסְיַעַת אֲדַעַם וְלְבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיָה
רְחוֹק בְּעֵינֵי מְאֹד מְאֹד. וְלוֹלָא שְׁבַת רַבְּנוּ זְכוּרָנוּ לְבִרְכָה הַצַּדִּיקָת מֵרַת
שָׂרָה יוֹשְׁבַת בְּקַרְיַמִּינְטְשָׁאק, וְאַחֲוֹתָה הַצַּדִּיקָת מֵרַת חַיָּה תַּחֲיָה וּבְנֵיהֶם

שִׁיחִיו, שְׂאֲנֵי מְכָרָה לְקַבֵּל פְּנִיָּהֶם וְלִרְאוֹת עִמָּהֶם וְלִתֵּן לָהֶם פְּרִיסַת שְׁלוֹם מֵאֲחוֹתָם הַצְּדִיקָה מֵרַת אֲדִיל תִּתְּיָה, אֲשֶׁר אֲנִי מְחַיֵּב לְעִבְדֹה וְלִשְׂרַת אֶת זֶרַע רַבְּנֵנוּ וְזִכְרוֹנֵנוּ לְבִרְכָה בְּכָל כּוֹחַ, לוֹלֵא זֹאת הָיִיתִי שָׁב מְדַרְבֵּי. אַךְ אִמְרַתִּי לְקַרְיַמִּינְטְשָׁאק אֲנִי מְכָרָה לְנִסְעֵ מַחְמַת הַנַּיִל כִּי לְעִנְיָן מְעוֹת לֹא הָיָה כְּדָאֵי הַהוֹצָאָה שֶׁהִיא כְּמַעֲט יִתְּרָה עַל הַשְּׂבִיחַ.

וְתִכְּפֵה שְׂכַרְתִּי עֲגָלָה עַל מְנַת לְחֹזֵר לְכָאן וְלֹא הָיִיתִי מְרַצָּה בְּשׁוּם אִפְּן לְשֹׁכֵר עֲגָלָה לְשֵׁם לְבַד וְלְנִסְעֵ מִשָּׁם לְנִיקוּלְאֵיב עִם רַבִּי שְׁלֹמֹה. אַף עַל פִּי שְׂבִיחֵנוּ זֶה הָיִיתִי שׁוֹכֵר עֲגָלָה לְקַרְיַמִּינְטְשָׁאק בְּזוֹל יוֹתֵר, אֲבָל דַּעֲתִי הָיְתָה חֲזָקָה שְׂאִינִי רוֹצֵה לְנִיקוּלְאֵיב וְאֲדַעֵם רַק לְחֹזֵר לְכָאן לְטְשְׁעֵרִין, וּמִכָּאֵן לְנִסְעֵ לְבֵיתִי. וְעַל כֵּן שְׂכַרְתִּי עֲגָלָה עַל מְנַת לְחֹזֵר לְטְשְׁעֵרִין, וְשְׂכַרְתִּי הָעֲגָלָה בְּלֵיל הַשַּׁיִךְ לְיוֹם חֲמִישִׁי עַל דַּעֲת לְנִסְעֵ לְמַחֵר אַחֵר תְּפִלַּת שְׁחֵרִית לְבּוֹא עַל שַׁבַּת לְקַרְיַמִּינְטְשָׁאק וְלְחֹזֵר מִשָּׁם בְּיוֹם שְׁנֵי אַחֵר שַׁבַּת:

מו

בְּבִקְרֵי בְּיוֹם חֲמִישִׁי וְאִזְ הָיָה עָרֵב רֵאשִׁיחֵדֶשׁ אֲדַר קִמְתִּי מִשְׁנַתִּי לְהַתְּפַלֵּל בְּזִרְיוֹת כְּדֵי לְנִסְעֵ. וְתִכְּפֵה בְּקוּמִי מִשְׁנַתִּי שְׁלַח הַשֵּׁם יִתְּבַרֵךְ מַחְשָׁבוֹת בְּלִבִּי אוֹלֵי אַף עַל פִּי כֵּן אִסַּע מְקַרְיַמִּינְטְשָׁאק לְנִיקוּלְאֵיב עִם רַבִּי שְׁלֹמֹה. וְנִזְכַּרְתִּי עוֹד הַפַּעַם שֶׁלֹּא דָּבַר רִיק מִה שְׂבִיחֵ רַבִּי שְׁלֹמֹה בְּאוֹתָהּ הָעֵת כִּי בְּנִדְאֵי הוּא בְּשִׁבְלִי, וְלֹא רְצִיתִי לְדַחוֹת מַחְשָׁבָה זֹאת, וְנִכְנַסְתִּי הִרְבֵּה בְּמַחְשָׁבוֹת אֱלוֹ וְנִתְּיִשְׁבַּתִּי הִרְבֵּה בְּזֶה וְהַצְּעֵתִי בְּדַעֲתִי כָּל הַמְּנִיעוֹת שִׁישׁ בְּמַחֵי עַל הַנְּסִיעָה לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְהַבְּנַתִּי שְׂאֵף עַל פִּי כֵּן הַשֵּׁם יִתְּבַרֵךְ גְּדוֹל מְאֹד, וְיִכּוֹל לְעֹזֵר לִי עַל הַכֹּל לְשֹׁכֵר כָּל זֶה וְלְבּוֹא לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל. עַל כֵּן אִמְרַתִּי עַל כָּל פְּנִיִם אִסַּע לְקַרְיַמִּינְטְשָׁאק עַל הַסַּפֵּק שֶׁיִּכּוֹל לְהִיּוֹת שֶׁלֹּא אֲחֹזֵר לְכָאן וְלֹא יִהְיֶה

נחלט בדעתתי שבודאי אחזור לכאן. והנפקא מנה שאני צריך עתה לקבל מיד כל מה שרוצים אנשי-שלוֹמנו שבטשערין לתן לי כדי שיהיו לי על הוצאות כי אולי יהיה השם עמדי שאסע משם עם רבי שלמה לניקולאיב וכו' כנ"ל.

ותכף נתחזקתי בדעתתי על זה, והתפללתי תפלת שחרית. ואחר-כך קימתי כד, ודברתי עם רבי יעקב יוסף ושאר אנשי-שלוֹמנו היות שיש ספק בדעתתי שיכול להיות שאסע מקרימינטשאק לניקולאיב, ועדין איני יודע בברור אבל על כל פנים אני מספק בזה, ויכול להיות כן, על בן חנוני נא ותנו לי תכף מה שאתם רוצים לתן לי. וכן קבלו וקימו דברי ונתנו לי מתנת ידם הטובה ורבים אמרו בודאי תשובו לכאן. ואני אמרתי אף על פי כן מחמת ספק אני רוצה לעת עתה שלא ישאר לי דבר הוציא ככאן, והי' הטוב בעיניו יעשה. ונסעתי מטשערין לקרימינטשאק אני וחברי רבי מנדיל ביום חמישי לעת ערב. ואז באותה העת היה צער גדול בבית רבי יעקב יוסף מחמת שלא הביאו לו בילעט (פרטים) של גילדיע אחד לנסע לפעטערבורג, והיתה עצתם חלוקה מאד מאד איך להתנהג. כי היה כמעט כל רכושם תלוי בעצה זאת. והשם יתברך עזר שאמרתי להם אז דברים נאים שכל חלקת העצה שלהם הוא רק איך להשיג ולהגיע רצון הבורא יתברך, שזה העקר חלקת העצה שלהם, כי הלא בודאי ידוע לאנשים כשרים כמותם שהממון הוא הכל וריק ואין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב וכו', רק שהם צריכין בודאי מעות הרבה לשם שמים כדי לפזר צדקה הרבה כי הם גדיבי לב ביותר, כמותם ירבו בישראל. ואם-כן כל מה שאתם להוטים אחר הממון הכל בשביל רצון הבורא יתברך, וכשאתם מספקים עתה איך להשיג הממון ולהנצל מן ההפסד, כל חלקת העצה הוא רק איך להשיג רצון הבורא יתברך שמו.

וכשחלקת העצה הוא בזה ראוי לכם לשמח מאד ולהרחיק העצבות שיש לכם עתה, המזיק מאד לכל הענינים. בדברים האלה ויותר מזה דברתי עמכם, ועל-ידי-זה הרחבתי קצת דעת רבי יעקב יוסף והרחתי אותו לאכל עמי סעדת ראש-חדש. מה שבתחלה היה רחוק בעיניו מאד לאכל אז. כי היה צערם וטרדתם וחלקות העצה שלהם כבד מאד. אבל על-ידי דבורי והפצאתי אכל עמי. ואנב אכלו עוד שאר מסבים רבים ואמרתי לו אז שחלקת העצה שיש לי בלבי גדול הרבה יותר מחלקת העצה שלהם. כי ענין שלהם נוגע במקוון, וענין שלי מגיע לנפשות ולמקוון, והודה מאד לדברי:

מו

אחר הסעדה קבלתי רשות מהם ונסענו לקרימיניטשאק, ובאנו לקראקע ביום ערב שבת קדש אחר חצות שתיים או שלש שעות, והיינו להוטים לעבר הנהר דינעפר בוריוות והשם יתברך הזמין לנו ספינה ועברנו בשלום.

ובאנו לקהלת קדש קרימיניטשאק בעוד היום גדול. ותכף בבואי לשם, מצאתי את רבי שלמה ונודע לי מיד שהוא מוכן אחר שבת לנסע לניקולאיב, וכבר יש בכאן עגלה מאדעם שנוסעת לניקולאיב שתוכל לקבל את כלנו לשם. וכן היה בעזרת השם יתברך. והודיעו לי תכף שאחד מאוהבי באמת מאנשי-שלומנו הוא יודע מעגלה זאת שנוסעת לניקולאיב. ותכף קראתי את האיש הנ"ל ואמר לי שבקל נוכל לנסע עם עגלה זאת.

אחר-כך שבתנו שם בבית רבי איזיק חתן רבנו זכרוננו לברכה. ובליל שבת הילדה שלהם שתתיה שנולדה בקרוב למזל טוב היתה מטלת על ערש דוי, ובליל שבת הנ"ל היתה מספנת.

וּבּוֹאֵנוּ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת אָמְרָה הַצְּדָקָה מֵרַת שָׂרָה תַחֲיָה בֵּת רַבְּנֵנוּ
 זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָּהּ, שֶׁכִּבְרַת נִתְקַרְרוּ רַגְלֵי הַתִּינּוֹק וְגַם חַמוּתָהּ עִמָּדָה אֶצְלֵי
 הַתִּינּוֹק בְּפָנָיִם זְעוּפוֹת מְאֹד. וְאֲנִי בְּשִׁבְאַתִּי מִבֵּית הַכְּנֶסֶת וְרֵאִיתִי זֹאת
 הָיָה עָלַי לְבִי דָוִי מְאֹד מְגֻדָּל צְעָרָם, וְתִלִּיתִי עֵינַי לְמָרוֹם וְאָמַרְתִּי מִי
 אֲנֹכִי לְהִתְפַּלֵּל עַל זֶרַע רַבְּנֵנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָּהּ. אֲבָל כִּבְרַת הַזְּהִרְתִּי מִרַבְּנֵנוּ
 זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָּהּ בְּעִצְמוֹ לְהִתְפַּלֵּל עַל זֶרַעוֹ הַקָּדוֹשׁ, וְאָמַרְתִּי רַבּוֹנוּ שֶׁל
 עוֹלָם רַחֵם וְחַמֵּל וְלֹא תִהְיֶה צָרָה וְיַגוֹן חֵם וְשָׁלוֹם בְּיוֹם הַשְּׂבִיבָה שְׂאֲנִי
 אוֹרֵחַ בְּכֹאן, וְזֶה שְׁנֵתִים שָׁלֹא הָיִיתִי בָּאן. רַחֵם עָלֵינוּ וְאֵל תַּעֲרַבֵב
 שְׂמֵחַתֵּנוּ חֵם וְשָׁלוֹם. וּבְחֶסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁבַח הַתִּינּוֹק לְאִיתָנוּ בְּעִזְרַת
 הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּבְשִׁבְבַת בְּבִקְרַת הַיְתָה הַתִּינּוֹק שֶׁתַּחֲיָהּ, בְּחִזְקַת חַיִּים וְתַחֲיָה
 רוּחַ כָּל בְּנֵי הַבַּיִת:

מח

וְהִנֵּה בְּשִׁבְבַת בְּסַעֲדַת שְׁחִרִית בָּאוּ כַּמָּה אֲנָשִׁים אֶצְלֵי אֲבָל אֵף עַל פִּי
 כֵּן לֹא נִפְתַּח פִּי לְדַבֵּר עִמָּהֶם מִה שֶׁצָּרִיכִים לְדַבֵּר מִנְּפִלְאוֹת
 תּוֹרַתוֹ שֶׁל רַבְּנֵנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָּהּ. גַּם בְּתַחֲלָה לֹא הִתְעוֹרְרָנוּ לְשִׂמְחָה
 כְּרֵאוּי. וְעוֹר לָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׁנֵתֵנוּרֵר אִישׁ זָקֵן אֶחָד וְהִתְחִיל לְרַקֵּד
 הִרְבֵּה בְּשִׂמְחָה וְעוֹד זָקֵן אֶחָד רַקֵּד הִרְבֵּה עִמוֹ. וְעַדִּין אֵינִי יוֹדֵעַ מַה זֶה
 הָיָה לוֹ. אֲבָל לְעֵינַיִנֵנוּ הָיָה זֶה נִצְרָךְ מְאֹד מְאֹד. וְאֲנִי חוֹזְקִיתִי שְׂמֵחַתוֹ
 הִרְבֵּה וְעוֹרְרִיתִי כָּלֵם לְנַגֵּן לוֹ וְלִהְיוֹת כַּף אֶל כַּף כְּדֵי לְחַזֵּק הַשְּׂמֵחָה, עַד
 שֶׁעוֹרְרִיתִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׁנֵתֵנוּרֵרֵנוּ כְּלָנוּ לְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, וְהָיוּ מְרַקְדִים
 כָּלֵם בְּשִׂמְחָה גַּם אֲנֹכִי רַקֵּדְתִּי הִרְבֵּה בְּשִׂמְחָה בְּעִזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.
 וְאַחֲרֵיכֵן דִּבַּרְתִּי עִמָּהֶם עַד שֶׁבִּיאָתִי לְתוֹךְ הַתּוֹרָה הַמְּתַחֲלֶת מִי שִׂיּוּדֵעַ
 מֵאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ' (לְקוּטֵי תַנְיִינָא מ'), וְאָמַרְתִּי לְפָנֵיהֶם הַתּוֹרָה הַזֹּאת. וְזֶה

חִזְק דַּעֲתֵי מְאֹד מְאֹד כִּי רָאִיתִי כִּי מֵאֵת הַשָּׁם הוּא שְׂאֲנִי זֹכֵחַ לְדַבֵּר
עֲתָה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶט תּוֹרָה נִפְלְאָה וְנוֹרָאָה כְּזֹאת, אֲשֶׁר־י אֲזַנְיִם
שֶׁכֶּד שׁוֹמְעִים:

מט

גַּם אִז בְּשִׁדְבַרְתִּי מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, סִפֵּר לִי אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי־שְׁלוֹמֵנו שֶׁהִיָּה
אֶצֶּל רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה בְּעֵת שֶׁכָּבַר אֲחֻז בְּדַרְךְ נְסִיעֵתוֹ הַקְּדוּשָׁה
לְנִסְעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא אִז אִישׁ אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי־שְׁלוֹמֵנו שֶׁהִיָּה אִישׁ
עָשִׂיר קָצֵת וּמִיָּחָס גְּדוֹל, וְנִתְאַוָּה מְאֹד לְנִסְעַ עִם רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהִרְבֵּה רַעִים עַל רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה לְבַקֵּשׁ עֲבוּרוֹ שְׂיִקַּח
אוֹתוֹ עִמוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנוֹדַע לְרַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה עֲגִיזֵי זֶה. עָנָה
וְאָמַר רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה לְהָאִישׁ הַנַּ"ל אֶתְּהָ תִפֵּן לְנִסְעַ לְאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי מָה אֵינְ אֶתְּהָ נוֹסֵעַ. הַשִּׁיב הָאִישׁ הַנַּ"ל אִם תִּקְחוּ אוֹתִי
עִמָּכֶם אִסַּע עִמָּכֶם מִיָּד. עָנָה רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה וְאָמַר לוֹ מָה פִּטְעִים יֵשׁ
לָךְ שְׂאֵתְהָ רוּצָה לְנִסְעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּוֹדָאֵי מְכָרָה שְׂיֵישׁ לָךְ טַעֵם כִּי
הֲלֹא גַם יִשְׁמַעְאֵלִים וְעַרְבֵיִים נוֹסְעִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכוּ'. וְהַשִּׁיב לוֹ מָה
שֶׁהַשִּׁיב.

וְהִנֵּה אֵינִי זֹכֵר סִפּוּר הַדְּבָרִים הַיֵּטִב אֲבָל הָעֵקֶר מָה שֶׁנִּצְטָרַךְ לָנוּ
מִסִּפּוּר זֶה הוּא מָה שֶׁשְׁמַעְתִּי מִהָאִישׁ הַנַּ"ל שֶׁאַחֲר־כֵּךְ נִזְדַּעַנַע
רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה, וְהִפְךָ פָּנָיו מֵאִישׁ הַנַּ"ל וְדַבֵּר אֶל הָעוֹלָם
בְּהִתְלַהּבוֹת גְּדוֹל. וְכֹל דְּבָרָיו הָיוּ כְּנִחְלֵי אִישׁ כְּדַרְכּוֹ. וְעָנָה וְאָמַר
בְּשִׁרׁוּצִים בְּאַמַּת לְבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יֹאמַר אִם אֶקַּח אוֹתוֹ יִסַּע, כֵּךְ
רוּצִים לְבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הֲלֹא בְּשִׁרׁוּצִים לְבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין

לִילֶךָ רַגְלֵי כִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אָמַר לְאַבְרָהָם לֶךְ לְךָ מֵאֶרֶץ עֵבֶר וּמִמּוֹלַדְתְּךָ
 וּכּוּ אֶל הָאֶרֶץ. לֶךְ דִּיקָא. שְׁעָרֵיכִין לִילֶךָ רַגְלֵי מִמָּשׁ כְּדֵי לְזָכוֹת לְבוֹא
 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאָמַר זֹאת בְּהַתְּלֵהבוֹת גְּדוֹל מְאֹד.

וְהִנֵּה דְבוּרִים אֱלוֹ שְׁזָכִיתִי לְשִׁמְעַע אִז חֲזָקוֹ אֵת לְבִי מְאֹד בְּעֵינֵי הַנְּסִיעָה
 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כִּי בְּכָל פַּעַם וּפַעַם שְׁאֲנִי זֹכֵה לְשִׁמְעַע אִיזָה דְבוּר
 בְּעֵלְמָא שְׁיִצָּא מִפִּי רַבְּנֵנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה מַה שְּׁלֵא שְׁמַעְתִּי עֲדִין, יִקָּר
 בְּעֵינֵי מְאֹד מִפּוֹ וּמִפְּנִינִים. מְכַל-שְׁכֵן וְכַל-שְׁכֵן עֲתָה בְּשְׁזָכִיתִי לְשִׁמְעַע
 דְּבַר חֲדָשׁ בְּעֵתוֹ מַה טוֹב וּמַה נָּעִים. אַחַר-כֵּן יִשְׁכְּנוּ שָׁם כָּל הַיּוֹם, וְגַם
 בְּסַעֲדָה שְׁלִישִׁית. וְהַשּׁוֹחֲטִים הָיוּ אִז אֲצִלִּי וְדַבַּרְתִּי אִז מִהַתּוֹרָה 'דִּרְשׁוּ'
 (לְקוּטֵי מוֹהֲרֵי ל"ו) שְׁמַדְבַּר שָׁם מֵעֵינֵי שׁוֹחֲטִים. גַּם שָׁם מְדַבֵּר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
 עֵינֵי שָׁם:

ג

אַחַר שֶׁבַת בְּיוֹם רֵאשׁוֹן אַף עַל פִּי בֵן עֲדִין הָיִיתִי נְכוּף בְּדַעְתִּי קֶצֶת,
 אַף עַל פִּי בֵן פְּטָרְתִי אֵת הַבַּעַל עֲגָלָה וְהַחֲזַרְתִּיו לְבֵיתוֹ
 וְנִתְעַכְבְּתִי בְּקַרְיַמִּינְטָשְׁאָק עַד יוֹם שְׁלִישִׁי. וְהַבַּעַל עֲגָלָה הַנִּזְלָה נָסַע
 מְקַרְיַמִּינְטָשְׁאָק לְאִיזָה מְקוֹם הַסְּמוּדָה לְשָׁם עַל מְנַת לְחֹזֵר
 לְקַרְיַמִּינְטָשְׁאָק וְלֹא חֹזֵר עַד יוֹם שְׁלִישִׁי הַנִּזְלָה וּמִחֲמַת זֶה הָיָה לִי כַּמָּה
 סְפָקוֹת. גַּם רַבִּי שְׁלֵמָה הַנִּזְלָה הָיָה לוֹ כַּמָּה חֲלוּקֵי דַעוֹת בְּתַחֲלָה אָמַר
 שְׁיִסַּע לְבַדּוֹ עִם עֲגָלָה אַחֲרַת שָׁל אִיזָה אֲדוּן. אַחַר-כֵּן אָמַר שְׁלֵא יִסַּע
 כָּלָל. וְכָל זֶה הָיָה מְנִיעוֹת לְעֵינֵי נְסִיעָתִי. כִּי לְעֵינֵי שְׁכִירוֹת הַבַּעַל עֲגָלָה
 הָיָה נִצְרָךְ לִי שְׁיִסַּע רַבִּי שְׁלֵמָה עִמִּי:

נא

בַּיּוֹם גַּ' הַנּוֹלַד נָסַע רַבִּי אִיִּזִיק גֵּרוּ יְאִיר לְדֶרֶךְ לְשִׁיקְלָאב וְעָשָׂה אֵיזָה
סְעֻדָה קִדְּם נְסִיעָתוֹ, וְהָיָה שָׁם רַבִּי אֶהְרֹן חֲתָן רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ
לְבִרְכָה וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן אֶחָיו שֶׁהָיָה לוֹ אִזְ מַחְלוּקַת עִמּוֹ:

נב

אַחֲר־כֵּן נָסַע לְדֶרְכּוֹ וַיֵּצְאֵנוּ עִמּוֹ לְלוֹוֹת אוֹתוֹ עַד רְחוֹק מִהָעִיר וְחִזְרֵנוּ
לְהָעִיר. וּבָא הַבַּעַל עֲגָלָה אֲצִלִּי לְשָׁכְרוֹ וּבִקֵּשׁ סֶךְ הַרְבֵּה
שְׁלֹא הָיָה בִּיכָלְתִּי לְתַן כָּל כֶּךָ, וְאָמַר שְׂאֵם יִסַּע עוֹד אֶחָד יִקַּל עָלַי אֲבָל
רַבִּי שְׁלֹמָה לֹא רָצָה לְדַבֵּר אִזְ כָּלֵל מֵעַנְיֵן הַנְּסִיעָה כִּי אָמַר שְׁלֹא יִסַּע
כָּלֵל. וְגַם אֲנֹכִי הָיִיתִי אִזְ בְּעַצְבוֹת וּמְרָה שְׁחוּרָה מְאֹד עַד שֶׁהָיָה אִזְ
רְחוֹק בְּעֵינַי מְאֹד שְׂאֵסַע לְנִיקוּלָאִיב, וְלֹא הִשְׁבַּתִּי לַבַּעַל עֲגָלָה שׁוֹם
תְּשׁוּבָה כָּלֵל, וְהִלֵּךְ לוֹ. וְהָיִיתִי סְבוּר שְׂיִסַּע לְדֶרְכּוֹ אֲבָל הַבַּעַל עֲגָלָה
נִתְעַכֵּב וְלֵן שָׁם בְּקָרִימֵינְטְשָׁאק.

לְעֵת עָרַב בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב נִכְנַסְתִּי לְבֵית רַבִּי לִיב גֵּרוּ יְאִיר, וְלֹא
הִדְלִיקוּ עֲדִין גֵּר בְּאוֹתוֹ הַחֲדָר, וְשָׁכַבְתִּי שָׁם עַל אֵיזָה מִטָּה
בְּחֻשְׁכָּה וּבְאִפְלָה. וְשָׁכַבְתִּי מִשְׁתַּאֲהָה וּמִשְׁתּוֹמֵם מְאֹד מְאֹד מִגְדָּל בְּלָבוֹל
הַדַּעַת שֶׁהָיוּ לִי, עַד שְׁלֹא הָיִיתִי יָכוֹל לְהַכְרִיעַ דַּעְתִּי בְּשׁוֹם פְּנִים. וְכָל
מָה שֶׁעָבַר עָלַי אִזְ וְקִדְּם לָזֶה אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר וּלְסַפֵּר כָּלֵל.

אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּרַחֲמָיו סָבַב הַדְּבָר עַד שֶׁבְּאוֹתָהּ הַלֵּילָה בְּסַעֲדַת
הַלֵּילָה נִתְהַפֵּךְ דַּעַת רַבִּי שְׁלֹמָה וְנִתְרַצָּה לְנִסְעָה. גַּם אוֹתִי חִזַּק
הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ דַּעְתִּי וְנִתְרַצִּינוּ שְׁנֵינוּ לְשִׁכּוֹר הָעֲגָלָה. גַּם רַבִּי שְׁלֹמָה הוֹדִיעַ
לִי שֶׁעֲדִין הָעֲגָלָה בְּכָאֵן, וְהוּא בְּעַצְמוֹ יִשְׁכַּר אוֹתָהּ בַּיּוֹם מִחֵר. וְכֵן הָיָה
שֶׁבַּיּוֹם הַמְּחֻרָת שָׁכַר אֶת הָעֲגָלָה שְׁנִסְעָה כְּלָנוּ לְנִיקוּלָאִיב, דְּהֵינּוּ רַבִּי

שְׁלֹמֹה וְאֲנִי וְרַבִּי מְנַדִּיל. וּבָאוּתוֹ הַיּוֹם שֶׁהוּא יוֹם רְבִיעֵי פְרֻשֵׁת תְּצֻוֶה
 נִסְעֵנוּ מִקְרִימֵינְטְשָׁאק וְעַבְרָנוּ הַדִּינְעֶפֶר וְהָיָה לָנוּ לִינֵת לִילָה בְּקָרְאָקֶע
 אֶצֶל אֲנָשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַיּוֹשְׁבִים שָׁם וְרַבִּי שְׁלֹמֹה לֵן בְּקְרִימֵינְטְשָׁאק:

נג

בְּיוֹם חֲמִישֵׁי בְּבִקְרָא בָּא רַבִּי שְׁלֹמֹה וְנִסְעֵנוּ יַחַד לְנִיקוֹלַאֵיב, וְשָׁבְתָנוּ
 שַׁבַּת קֹדֶשׁ פְּרֻשֵׁת זְכוֹר בְּקַהֲלַת־קֹדֶשׁ פֶּטְרִיקוֹבְקֶע, וְהֵינּוּ
 סְבוּרִים שְׁנֹבֵא לִיאֲלִיסְיוּעֵט עַל שַׁבַּת הַנִּל, אֲךָ הַבַּעַל עֲגָלָה בָּא
 בְּכַעַס בְּסוֹף יוֹם חֲמִישֵׁי, וְחֹזֵר בְּלִילָה לְכַפֵּר אֶלְכֶסְנֶדְרִיא אַחַר שְׁכַבְר
 יֵצֵא מִשָּׁם, וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ בְּעֶרְךָ שְׁלֹשָׁה וְעֶרְסֵט (קְלוֹמְסֶר). וְזֶה הָיָה סְבִיב
 מֵאֵת ה' שֶׁהִכְרַחְנוּ לְשַׁבַּת שָׁם בְּפֶטְרִיקוֹבְקֶע הַנִּל. וְהַשָּׁם יִתְבָּרֵךְ סָבִב
 עִמָּנוּ עוֹד בְּמַה סְבוּת. וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּאנוּ עַל יְמֵי הַפּוּרִים לְכַפֵּר
 חֻוּעֲדִירוֹבְקֶע, וּבָאנוּ לְשָׁם אַחַר חֲצוֹת בְּיוֹם חֲמִישֵׁי תַעֲנִית אֶסְתֵּר,
 וְנִתְעַכְבְּנוּ שָׁם לְקִרְא אֶת הַמְּגִלָּה וְעַמְדָנוּ שָׁם אֶצֶל יְדִידֵנוּ הַרַב מְרֹדְכִי.

בְּבִקְרָא אַחַר קְרִיאַת הַמְּגִלָּה וְאֲנַחְנוּ הֵינּוּ מוֹכְנִים לְנִסְעַ מִיַּד אַחַר
 סְעֻדַת שַׁחֲרִית לְנִיקוֹלַאֵיב, וְהֵינּוּ מְזֻרְזִים עֲצָמֵנוּ בְּשַׁעַת הַסְּעֻדָה
 כְּדֵי לְהַגִּיעַ לְנִיקוֹלַאֵיב לְסְעֻדָה שֶׁל פּוּרִים לַעֲת עֶרֶב, וּבִתְוֹךְ הַסְּעֻדָה
 שְׁתִּינּוּ יַיִן וּבְשַׁעַת הַשְּׁתִיָּה בְּרֹךְ אוֹתִי רַבִּי מְנַדִּיל הַנִּל בְּדֶרֶךְ שְׁאוּמְרִים
 בְּשַׁעַת שְׁתִּית הַיַּיִן לְחַיִּים וְכוּ', וְהַזְכִּיר אֹז מַעֲנִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁנִזְכָּה
 לְשִׁתּוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְתַכְּף גִּתְעוֹרְרָתִי מִזֶּה מְאֹד כִּי אֲנִי לֹא הַזְכִּירָתִי
 עֲדִין לְפָנֵיהֶם כָּלֵל שְׁאֲנִי רוֹצֵה בְּנִסְיָעָה זֹאת לְנִסְעַ לְאֶדְעַס, וְלְנִסְעַ מִשָּׁם
 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְשׁוּחַ עֵקֶר כּוֹנֵת נִסְיָעָתִי לְנִיקוֹלַאֵיב. וְרַבִּי מְנַדִּיל מַעֲצָמוּ
 הַזְכִּיר לִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה זֶה בְּעֵינֵי לְפָלֵא וּלְשִׁמְחַת לִבִּי בְּפֶרֶט
 בְּפוּרִים. מִן הַסֵּתֶם הָיָה אֶצְלִי כָּל עֲנִין פּוּרִים כְּדֵי לְבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וּתְכַרְךָ שְׂאֵלְתִי אוֹתוֹ אֶתְּהָ רוּצָה בְּאֵמֶת לְהִיּוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַשֵּׁיב לִי
הֲלֹא אָבִי הוּא יוֹשֵׁב עִתָּהּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְשִׁמּוֹ רַבִּי אִיצִילִי שׁוֹחֵט
וּבְשִׁבִיל זֶה הוּא נִכְסֶף לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְנִבְהַלְתִּי מְאֹד מִזֶּה שֵׁהשֵׁם
יִתְבָּרֵךְ סִבֵּב שְׂאֵזְכָּה עִתָּהּ לְעֵמֶד בְּבֵית זֶה, שְׂאֵבִיו הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
וּמְדַבְּרִים עִבְשׁוּ בְּפוּרִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתֵּן שְׂמֻחָה בְּלִבִּי
בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. וּתְכַרְךָ סִפְרִתִּי לָהֶם בְּשְׂמֻחָה שְׂאֵנִי רוּצָה עִתָּהּ
לְנִסְעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּנִסְעָה זֹאת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה שְׂמֻחָה גְדוֹלָה
בִּינֵינוּ שְׂמֻחַת פּוּרִים וְשְׂמֻחָנוּ וְרִקְדָנוּ קֶצֶת כִּי לֹא הָיָה לָנוּ פְּנָאִי מִחֻמַּת
שְׂחֵינֵנוּ צְרִיכִין לְנִסְעַ לְנִיקוּלָאִיב. אַחֲר־כֵּן מִתּוֹךְ הַמְּשֻׁתָּה וְהַשְּׂמֻחָה
יִשְׁבְּתִי עַל הַעֲגָלָה וְלוֹו אוֹתִי בְּשְׂמֻחָה וְנִסְעָנוּ בְּשָׁלוֹם לְנִיקוּלָאִיב וּבְאֵנוּ
לְשֵׁם לְעַת עָרֵב בְּעַת שְׂכַבְרִי יִשְׁבוּ עַל הַסְּעֵדָה וְאֶכְלֵנוּ שֵׁם הַסְּעֵדָה.
בְּלִילָה אַחֲרֵ הַסְּעֵדָה רְצִיתִי לִילָךְ לְר' לִיב אֶבֶל הָיָה אִיזָה שְׂרַפָּה שֵׁם
שְׁנִשְׂרַף בֵּית אֶחָד וְעַל־יְדֵי־זֶה לֹא יִכְלָתִי לִילָךְ. וְשְׁבַתְנוּ שֵׁם שְׁבַת קִדְשׁ
בְּקַהֲלַת־קִדְשׁ נִיקוּלָאִיב פְּרִשְׁתָּ כִּי תִשָּׂא:

נד

בְּיוֹם שְׁנֵי פְּרִשְׁתָּ וַיִּקְהַל פְּקוּדֵי נְסֻעֵתִי מִנִּיקוּלָאִיב וְעַבְרַתִּי הִנָּהָר
בְּסַפִּינָה, וְלָנְתִי שֵׁם לִינַת לִילָה בְּעֵבֶר הַשְּׁנִי, וְשְׂכַרְנוּ עֲגָלָה לְנִסְעַ
לְכַפֵּר שְׂיוֹשֵׁב שֵׁם רַבִּי מְרֻדְכִי, וְנִסְעָנוּ בְּיוֹם שְׁלִישִׁי, וּבְיוֹם רְבִיעִי פְּאֵנוּ
לְשֵׁם, וּמִצָּאֵנוּ שֵׁם אִישׁ אֶחָד מֵאוּהֵבֵינוּ וְשִׁמּוֹ רַבִּי מֵאִיר:

נה

בְּלִילָה אֹר לְיוֹם חֲמִישִׁי בָּאוּ לְבֵית רַבִּי מְרֻדְכִי חַנ"ל, בְּעַת שְׂרַצִּינוּ
לִישֵׁב לְסַעֲדַת עֲרַבִית, בָּאוּ לְשֵׁם שְׁנֵי אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד רַךְ
בְּשָׁנִים שְׁמוֹ רֵאוּבֵן שָׁבָא בְּסִמּוֹךְ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנִסְעַ עִמּוֹ רַבִּי לִיטְמָן

שִׁישׁ לוֹ אִשָּׁה וּבֵת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְגַם זֶה הָיָה יָקָר בְּעֵינֵי מְאֹד מִחֲמַת שְׂרָאִיתִי שֶׁבְּכָל מְקוֹם שָׂאֲנִי בָּא לְשֵׁם מְדַבְּרִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. גַּם בְּעַת שְׂהִיִּיתִי בְּקַהֲלֵת-קִדְשׁ נִיקוּלְאֵיב סִפְרוּ לִי שֵׁם שְׂבָאוֹ לְשֵׁם אֲנָשִׁים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְגַם בְּעַת שֶׁנִּסְעָתִי מִנִּיקוּלְאֵיב לְכָל הַמְּקוֹמוֹת הַנִּזְכָּרִים נָסַע עִמִּי שׁוֹחֲטֵי-וּבֹדֵק אֶחָד שֶׁכָּבֵר הָיָה מוֹכֵן לְנִסְעַת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמְכַר חֻקַּת הַשְּׂחִיטָה שְׁלוֹ מִחֲמַת זֶה, אֵךְ אַחֲרֵי-כֵן נִתְעַכֵּב מֵאִיזָה טַעַם וְסִפֵּר עִמִּי הִרְבֵּה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַדֶּרֶךְ שֶׁנִּסְעָתִי עִמּוֹ. וְגַם זֶה הָיָה יָקָר בְּעֵינֵי מְאֹד. גַּם מִשְׁנֵי אֲנָשִׁים הַנִּזְכָּרִים שְׂבָאוֹ לְר' מְרֹדְכִי הַנִּזְכָּר אֵף עַל פִּי שְׂלֵא הָיוּ אֲנָשִׁים יָקָרִים, אֲבָל שִׁיחַתָּם הָיָה נִצְרָף לִי לְכַמָּה עֲנִינִים כִּי חִזְקוּ אוֹתִי בְּכַמָּה עֲנִינִים. וְהִרְדָּה בְּשָׂנִים שְׂבָא בְּסִמּוּךְ סִפֵּר לִי שִׁישְׂרָאֵל רַחֲמָנִים בְּנֵי רַחֲמָנִים, וְעוֹזְרִים הִרְבֵּה בְּכָל מְקוֹם שְׂבָאִים לְשֵׁם, כְּאֲשֶׁר בְּאֵמֶת עוֹזְרִים לָהֶם הִרְבֵּה לְכָל הָאֲנָשִׁים, שֶׁנִּסְעוּ בְּעֵתֵים הַלָּלוּ שֶׁעָבְרוּ. וְכָל זֶה הָיָה נִצְרָף לִי לְשִׁמְעַ, וּבִפְרָט שֶׁהַשִּׁיחָה בְּעֵצְמָה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיָה יָקָר אֲזִי בְּעֵינֵי מְאֹד:

נו

בְּיוֹם חֲמִישִׁי נָסַע עִמָּנוּ רַבִּי מְרֹדְכִי הַנִּזְכָּר לְאֲדַעְסָא כִּי כָּבֵר הָיָה מוֹכֵן בְּלֹא זֶה לְנִסְעַת לְאֲדַעְסַ לְמַחֲזוֹ חֶפְצוֹ. וְנִסְעָנוּ יַחַד וּבִאֲנוּ לְאֲדַעְסַ לְשִׁלּוֹם בְּיוֹם שְׁשִׁי עָרַב שַׁבַּת קִדְשׁ פְּרֻשַׁת פְּקוּדֵי:

נז

בְּיוֹם שְׁשִׁי עָרַב שַׁבַּת קִדְשׁ פְּרֻשַׁת וַיִּקְהַל פְּקוּדֵי בְּאֵתִי לְאֲדַעְסַ, וְאוֹתוֹ הַשַּׁבָּת הָיָה פְּרֻשַׁת פְּרָה. וְעַדִּין לֹא הָאִיר הַשֵּׁם עֵינֵי לְמִצְאָ רְמֹז מֵהַ שִׁיכוֹת יֵשׁ לְפְרֻשַׁת פְּרָה לְהַנְסִיעָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֵךְ בְּלִיל שַׁבַּת הָאִיר הַשֵּׁם עֵינֵי וּבָא עַל דַּעְתִּי חֲדוּשִׁים נְאִים עַל עֲנִין פּוֹרִים וּפְרֻשַׁת

פָּרָה שְׁהִייתִי עוֹסֵק בְּעֵנִין זֶה זֶה כַּמָּה שָׁבוּעוֹת, עַל פִּי הַתּוֹרָה תִּקְעוּ
 תּוֹכְחָה (לְקוֹטֵי תַנְיָנָא ח''). וְכִבֵּר כְּתַבְתִּי קִצַּת מַעֲנִין פּוֹרִים וּפְסַח אֲבָל מַעֲנִין
 אַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת וּפְרָשֶׁת פָּרָה לֹא זְכִיתִי עֲדוּן לְכַתֵּב, וְעֵנִין פְּרָשֶׁת פָּרָה
 הָיוּ שֵׁם דְּבָרִים נְאִים מַעֲנִין עֵץ אֶרֶז וְאִזּוֹב שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּדֻלוֹת וְקִטְנוֹת
 יַחַד שֶׁזֶה עֵקֶר שְׁלֵמוֹת הָעֵנָה, בְּחִינַת 'בְּמִקּוֹם גְּדֻלָּתוֹ שֵׁם אֶתָּה מוֹצֵא
 עֲנוּתָנוֹתוֹ'; שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת מַחִין דְּגְדֻלוֹת וּמַחִין דְּקִטְנוֹת שֶׁשְׁנֵיהֶם נִכְלָלִים
 יַחַד וְנִכְנָסִין בָּלָם בְּיַחַד בְּלִיל שֶׁל פֶּסַח, שֶׁזֶהוּ עֵקֶר שְׁלֵמוֹת הָאָדָם, כִּי
 אִזּוֹכָה לַיָּדַע מִכַּחַד לְעַמּוּד נֶגֶד כָּל הַתְּאוּוֹת וְהַבְּלִבּוּלִים. וְאַף עַל פִּי כֵן
 יְהִיָּה עָנוּ בְּאַמֶּת. כִּי בְּעֵנִין הָעֵנָה טוֹעִים הָעוֹלָם הִרְבָּה כָּמוֹ שֶׁשְׁמַעְנוּ
 מִפִּי הַקְּדוֹשׁ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָּה (כַּמְבָּאָר בְּלִקוּטֵי תַנְיָנָא) כִּי הָאָדָם צָרִיךְ לַיָּדַע
 מִכַּחַד וְכוּ'. וְזֶה מִרְמֵז בְּהַתּוֹרָה תִּקְעוּ הַנ"ל, שֶׁמְבָאָר שֵׁם שֶׁעֵקֶר תְּאוּת
 נֶאֱוָף הוּא עַל-יְדֵי מַחִין דְּקִטְנוֹת וְכוּ', וְכִבֵּר כְּתַבְתִּי מִזֶּה לְעֵנִין פּוֹרִים.
 אֲבָל לֹא זְכִיתִי לְגַמֵּר הָעֵנִין בְּשְׁלֵמוֹת לְעֵנִין פְּרָשֶׁת פָּרָה וְאַרְבַּע
 פְּרָשִׁיּוֹת וּשְׂאָר עֲנִינֵי פֶסַח וּפּוֹרִים וּסְפִירַת הָעֶמֶר, הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִזְכְּנֵי
 לְגַמְרוּ וּלְכַתְּבוּ בְּאִשֶּׁר הוּא עֲזָרְנִי תְּמִיד בְּחֻסְדֵּי הָעֲצוּמִים מְאֹד, תִּהְיֶה
 לְיָאֵל חַי, וְשֵׁם יֵשׁ שִׁיכּוֹת קִצַּת לְעֵנִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כַּמְבָּאָר בְּסוּף הַתּוֹרָה
 הַנ"ל, שֶׁכָּל הָעֵנִין הַשִּׁיר שֶׁיִּתְעַר לְעֵתִיד שֶׁהוּא שִׁיר שֶׁל נְפִלְאוֹת
 וְהַשְּׁנָחָה הוּא הַהֲנַהֲגָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכוּ'.

וְעַמְדָתִי בְּאֶדְעַם בְּבֵית רַבִּי הָעֵנִיךְ מִנְעַמִּירוֹב, וְשֵׁם הָיוּ אוֹרְחִים וּבָהֶם
 הָיָה אוֹרַח אֶחָד מִטִּירָאוּיָצֵעַ שֵׁישׁ לוֹ שִׁיכּוֹת קִצַּת לְהִרְבֵּ
 מִסְאֻוֹרָאן, וְשׁוּם אָדָם לֹא נִכְנָס אֲצֵלִי בְּלִיל שַׁבָּת. רַק בְּבִקְרָה בְּסַעֲדַת
 שְׁחֵרִית בָּאוּ קִצַּת אֲנָשֵׁי נַעֲמִירוֹב שֶׁנִּתְאַכְסְנוּ בְּבֵית רַבִּי צְבִי מִנְעַמִּירוֹב
 אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי-שְׁלוֹמְנוֹ, וְדַבַּרְתִּי עִמָּהֶם קִצַּת אַחַר גָּמַר סַעֲדַת שְׁחֵרִית
 בְּתוֹכָם הָיָה אֶחָד מִלְּאֲדִיזִין שֶׁמוֹ רַבִּי אִיצִלְעַ:

נח

אחר־כֵּן יִשְׁנֵתִי. אחר השנה סמוך לַמְּנַחָה שֶׁל שַׁבַּת בָּאוּ אֵלַי רַבִּי
 זַאב מִטִּירָאוּיָצֵעַ בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְיָהוּ גִיסוֹ שֶׁל רַבִּי גֵרְשׁוֹן
 שֶׁהָיָה שֵׁם אִזוֹ בְּאֲדָעִס. וּבָא רַבִּי זַאב הַנַּ"ל עִם מְחַתְּנוֹ וּבְנוֹ וְעִם אִיזָה
 מְלַמֵּד מִבְּרֵאהֵי לֵיב וּשְׂאָר אַנְשִׁים, וְהָיוּ שְׁתוּיִים קֶצֶת וּבָאוּ אֵלַי וְרָצוּ
 לְקַנּוֹת יַיִן לְכַבּוּדִי וְקִנּוּ יַיִן וְלֹא רָצִיתִי לְשִׁתּוֹת קַדְּם מְנַחָה. אַחֲר־כֵּן
 הִתְפַּלְּלֵנוּ מְנַחָה וְגַם כָּל הָאֲנָשִׁים הַכֹּל הִתְפַּלְּלוּ מְנַחָה שֵׁם וְאָכְלוּ כָּלֵם
 עַמִּי סְעֵדָה שְׁלִישִׁית. וְאָמַרְתִּי בְּדַעְתִּי הֲלֹא דָבָר הוּא, וּמֵאַתְּ ה' הֲיִתְּהָ
 זֹאת, כְּדַרְכֵי תְּמִיד לְהַסְתַּכֵּל וּלְהַשְׁגִּיחַ וּלְהַתְּבוּנֵן עַל כָּל דָּבָר בְּכָל יוֹם
 אֵיךְ הַשֵּׁם יִתְּבַרְךָ מְסַבֵּב עַמִּי בְּכַמָּה סְבוֹת לְטוֹבָה, וּמְרַמֵּז רְמִזִּים
 לְקָרְבָנִי אֵלָיו בְּאִפְּן שְׂאֵזְבָה לְדַבֵּר מִדְּבָרֵי תּוֹרָתוֹ וְשִׁיחוּתָיו הַקְּדוּשׁוֹת
 שֶׁל רַבְּנֵנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה הַנוֹרָאִים מְאֹד, אֲשֶׁר יֵשׁ עַל זֶה מְנִיעוֹת אֵין
 מְסַפֵּר מְגֻדֵל הַמַּחְלֶקֶת, אֲשֶׁר מַחְמַת זֶה הָיָה רְחוּק בְּעֵינַי שְׂאוּכַל לְדַבֵּר
 אִיזָה דָבָר מִתּוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה בְּאֲדָעִס, אֲכַל כִּמָּה גְּדוֹל כַּחוֹ שֶׁל רַבְּנֵנוּ
 הַקְּדוּשׁ זֶכֶר צַדִּיק וְקְדוּשׁ לְבִרְכָה אֲשֶׁר בְּכַחוֹ הַגְּדוֹל הוּא עוֹזֵר לֹא כַח
 כְּמוֹנֵי בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת, וְלַעוֹלָם יָדוּ עַל הָעֲלִיזוֹנָה. וּכְבָר גָּמַר וַיִּגְמַר
 הַכֹּל כְּרָצוֹנוֹ שֶׁהוּא רָצוֹן הַשֵּׁם יִתְּבַרְךָ בְּאַמֶּת. עַל כֵּן נִתְּתִי אֵל לְבִי גַם
 אִזוֹ בְּסְעֵדָה הַשְּׁלִישִׁית הַנַּ"ל שֶׁהַכֹּל מִן הַשָּׁמַיִם וְכָל יוֹם וַיּוֹם מְלֵא רְמִזִּים
 מִהַשֵּׁם יִתְּבַרְךָ וְכוּ' (כַּמְבָּאָר בְּהַתּוֹרָה ה' אֱלֹקֵי גְּדֻלַּת מְאֹד סִימָן נ"ד) וְאַף עַל פִּי
 שְׁבַת־חֻלָּה הָיָה בְּדַעְתִּי לְבָלִי לְהַזְכִּיר דָּבָר מִתּוֹרָתוֹ שֶׁל רַבְּנֵנוּ בְּאוֹתוֹ
 סְעֵדָה שְׁלִישִׁית, מַחְמַת שְׁלֵא הָיוּ אַנְשִׁים לְשִׁמְעַע וּלְקַבֵּל. אֲכַל מַחְמַת
 שְׂאֵכְלוּ עַמִּי כָּל הַנַּ"ל וְגַם רַבִּי צְבִי וְאַנְשֵׁי נַעֲמִירִיב שֶׁהָיוּ בְּשַׁחֲרִית הָיוּ
 גַם שֵׁם אִזוֹ, עַל כֵּן נִתְּעוֹרֵר לִי חֶשֶׁק קֶצֶת לְהַגִּיד בְּפָנֵיהֶם אִיזָה דָבָר תּוֹרָה

מתורתו של רבנו זכרוננו לברכה. ובתחלה דברו שיחת חלין שטותים מענין מרחץ וכו', ואני התחלתי לכסף למצא מקום בתוך שיחתם לכנס לאיזה תורה והיה קשה לי למצא.

בתוך כך היו שם שני מלמדים, ודברו יחד מענין "על מנת לקבל פרס" והיה להם איזה פלפול של הבל בענין זה עד שנשמע לאזני מזה. והמלמד הקשה איזה ענין שנכנס לחקירות שאי אפשר לישוב, ואני הבנתי קצת להיכן הדבר נוגע השבתי שזה אי אפשר להבין כמו שאי אפשר להבין ענין פרה אדמה. ובכל השבת דבר הבעל הבית עמי מענין פרה אדמה אף על פי שלא היה למדן, אף על פי כן בשנה שעברה היה בביתו בשבת פרשת פרה איזה דרשן ואמר דרשה של הבל, אבל להבעל הבית הוטב מאד מאד, וזכר קצת איזה דברים שאמר על הפיוט צור צרורה לאלעזר, אבל לא היה יודע לחזר דבריו היטב כי לא היה בר ארץ. אבל על ידי כל זה נתעורר לבי לחשב בענין זה מה שיכולת יש ענין פרשת פרה לענין נסיעתי לארץ ישראל. אף על פי כן לא בא על דעתי עד הסעדה שלישית שענין פרשת פרה ששיכה לארץ ישראל זה מבאר היטב בהתורה אבא שאול אומר קובר מתים היתתי וכו' (לקוטי מוה"ר נ"ה) ונפלאתי מאד. אחר כך עזרני השם יתברך שתזרתני כמה דברים מהתורה הזאת לפני העולם בזאת הסעדה שלישית והיה בעיני לפלא גדול כי אני יודע שבכל פעם שאני חוזר דברי רבנו זכרוננו לברכה הוא נפלאות ה', כי יש על זה מניעות אין מספר:

נט

ביום ראשון היתתי אצל הסרסור אודות הבילעט ועדין לא באתי עמו לעמק השוה. ביום שני כתבתי מה שחדשתי אז באותן העתים

שנגמר קצת בליל שבת זה. ביום שלישי כתבתי אנרת לרבי יהודא אליעזר, שהיו לי בדיעותי מניעות רבות על-זה. ביום חמישי נתפשרתי עם הפרסור בעד ששים וחמשה רוביל, ונתתי לו חמשים רוביל השם יתברך יזכני לגמר בחיים ובשלום.

אחר-כך הגיע שבת קדש השני באדעם, ואז היה פרשת החדש וגם ראש-חדש ניסן היה באותו השבת. ובשבת בשחרית בפעדה נכנסו אצלי אנשי נעמירוב הנזכרים לעיל, גם בא אלי איש כשר אחד ורוצה לפע לארץ ישראל שמו רבי אהרן יהודה והוא יושב שם באדעם מקדם ראש-השנה העבר, והוא איש עני ואביון ומתפלל בקולות והתלהבות, ועל כן רחוקוהו אנשי בית המדרש דאדעם והוא נע ונד כי "סר מרע משתולל" (ישעיה נט). בעתים הללו וגם לפני אמרו עליו שהוא איש משוגע. ובאמת יש לו תנועות משנות קצת, אבל אני היה לי אמונה בו והחזקתי אותו מיד לאיש כשר. ואם לא שפבר כתבתי לרבי יהודא אליעזר שיבא לאדעם כדי שיסע עמי לארץ ישראל יכול להיות שהייתי לוקח אותו עמי לנסיעה לארץ ישראל. גם נכנסו אצלי שני אנשים ממוז'בוז' ודברתי עמם קצת ואמרתי לפניהם התורה אזמרה לאלקי בעודי (לקושי מוהר"ן רפ"ב) ואמרו שהחיייתי אותם וכונתי להם מאד כי ענין זה נצרך להם מאד (וכבר ידוע לנו שדברי רבנו זכרוננו לברכה מחיין הכל בפרט ענין "אזמרה לאלהי בעודי" הנ"ל):

ד

אחר שבת התחלתי לשאל קצת על ספינות, כי הייתי מרצה לילך בספינה אפלו קדם פסח, אבל אף על פי כן הייתי מתעצל קצת מחמת פמה טעמים. (א) מחמת חג הפסח אולי יגיע בתוך הספינה ואיך

אפשר לזהר מחמין בין ערלים כל-כך. (ב) מחמת שכבר כתבתי שיבוא רבי יהודא אליעזר. (ג) שאותה העת עדין לא היו הרוחות טובים כל כך, וגם לא התחילו עדין הספינות לצאת כי-אם מעט:

סא

ביום שלישי פרשת צו חזרתי ושלחתי על-ידי הפאסט אנגרת לרבי יהודא אליעזר שיבוא ועל כל פנים ישלח לי תשובה הן או לאו:

סב

ביום רביעי מסרתי אנגרת לביתי ולהרב וכו' ולאנשי-שלומנו וגם נתתי בידו עשרה רוי"ב [רובל-כסף], שיתן להמלמדים מלבד שלישה רוי"ב ששלחתי לביתי מקדם:

סג

ביום חמישי נסע רבי יוסקע מאדעס לביתו לשלום:

סד

והנה ביום רביעי לפנות היום הודיע לי סרסור אחד שעמד עמי בבית רבי צבי, שיש ספינה שתלך קדם שבת לסטנבול, ורציתי מאד לילך עמם ולקח עמי את רבי מנדיל שהיה עמי, אבל הבילעט לא נגמר עדין, ושלחתי מיד להסרסור של הבילעטין והשיב, שביום מחר יגמר באשר הבטיחני בעת שקבל המעות מידי. אבל השם יתברך עכבני ולא נגמר הבילעט עד יום שלישי שלאחריו, שהוא השבוע הסמוכה לפסח ואז נתאשתי עוד מלצאת קדם פסח, כי ראיתי כי מאת ה' הוא שאתעכב באדעס בחדג הפסח הקדוש, ודרך זה נכון לפני מכמה מעמים כנ"ל:

סה

אחר-כך הגיע שבת הגדול. והשם יתברך היה בעזרנו שהיינו שמחים הרבה בבית רבי צבי שנכנסנו לשם אחר סעדת שחרית שאכלנו בבית רבי העניף. ושם בבית רבי צבי שמחנו מאד בשמחת שבת הגדול, ורקדנו בלנו הרבה בעזרת השם יתברך וזה חזק אותי הרבה בעזרת השם יתברך. ובכל העת שעמדנו באדעם שעברו כבר שני שבתים לא זכינו לשמחה ורקודין עד זה השבת שהוא שבת הגדול, וזה היה לי לסימן וישועה גדולה:

סו

אחר שבת הגדול, בכל השבוע, הייתי מצפה שיגיע לי איזה אנרת או ידיעה מביתי אודות רי"א אם יבוא או לאו, ולא זכיתי לקבל תשובה מהם. אף-על-פי שבאמת שלחו אנרת שהיה ראוי שיגיע לי תשובה תכף כי השטאפעט (דואר) הולך בחפזון גדול מברסלב לאדעם, אבל נתעכב האנרת ולא בא עד חל המועד פסח אחרי שכבר בא רבי יהודא אליעזר לאדעם:

סז

ביום ששי, ערב-שבת קדש ערב פסח עשינו סיום ואכלנו ושתינו יין קצת ותהלה לאל הייתי בשמחה קצת. קרוב לחצות היום הנחתי לישן קצת, ובתוך כך בא רבי יהודא אליעזר והחיה אותי מאד. ומחמת שמחה נשקתי אותו באהבה רבה, ונתתי שבת והודיה להשם יתברך שזכיתי לראותו.

כי מעשה שהיה כך היה. זה שני שבועות ויותר אחרי שכתבתי האנרת לרבי יהודא אליעזר הנזכר לעיל שיבוא, אחר-כך ספרתי

זאת לרבי יוסקא גרו יאיר. ענה ואמר אין אתה יודע מה נעשה עם רבי יהודא אליעזר הלא הגיע לו סבה לא טובה מאד, כי זה איזה שבועות בעת שהייתי בביתי והייתי מוכן לנסע לכאן לאדעם הגיע השמועה בעירנו ברסלב, היות שבא ארון אחד איזה זאסדאטיל (קצין) והכה את רבי יהודא אליעזר הנזכר לעיל בכפר שיושב בו הכה ופצוע עד למיתה ממש והקול נשמע שבסמוך יביאו אותו לקבורה חס ושלום. אבל בתוך כך נסעתי משם ומי יודע מה עלתה לו (וזה הדבר אמת שהכה אותו עד למיתה ממש, וכמה שעות לא דבר. והיה מנה כנגוע, ולא ידע מה נעשה עמו כלל. אבל אף על פי כן השם יתברך החיהו, ונשאר בחיים תהלה לאל).

ואני בשמעי זאת רעדה אחזתני ונשארתי משתומם והיה לבי עלי דוי מאד, העקר גדל הצער שהיה לי משמועה לא טובה בזאת שהגיע לי מרעי ואוהב דבק מאח כמותו, ונוסף לזה שרצוני היה שיסע עמי לארץ ישראל ועוד כמה ענינים שהיה בלבי שאי אפשר לבארם, אשר על ידי כל זה גדל צערי וכאבי מאד על השמועה הזאת. ומחמת זה כתבתי אנרת עוד הפעם כנזכר לעיל כדי שישיבו לי תשובה בזריזות על ידי הפאסט, אבל לא עלתה בידי כי נתעכב האנרת כנ"ל, ומחמת כל זה גדלה שמחתי מאד מאד בשזכיתי בערב-פסח הנ"ל לראות פני אוהבי באמת רבי יהודא אליעזר הנזכר לעיל. ברוך שהחיני וקמני והגיעני לזמן הזה. מכל זה ראיתי שהשם יתברך בעזרי ורוצה שאבוא לארץ ישראל עמו יחד באשר כבר דברנו מזה זה כמה שנים, באשר מבאר במקום אחר (לעיל סימן י').

סח

בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח זְכִיתִי שְׁכַבְד אֶחָד אוֹתִי בְּמִצּוֹת חֲתוּךְ וְזֶה הָיָה
 פְּלֵא גְדוֹל אֲצִלִי וְאֲצֵל כְּלָנוּ, שְׁאִמְצָא בְּאֲדַעַם שְׂרָבִים הָיוּ אֲזוֹ
 מִתְנַגְּדִים עָלֵינוּ מְאֹד, וְאִף עַל פִּי כֵן לֹא עֲזָבָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְזְכִיתִי שֵׁם
 בְּאֲדַעַם שִׁיְהִיָּה לִי מִצּוֹת חֲתוּךְ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח. וּבִפְרָט שְׁמִצּוֹת
 מִלָּה יֵשׁ לָהּ שִׁיכּוֹת וְאַחֲדוֹת גְּדוֹל עִם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּנִזְכָּר לְעִיל (סִימָן
 כ"ו), וּבִפְרָט בְּפֶסַח שְׁעָקָר יְצִיאַת מִצְרַיִם הָיָה בְּזִכּוֹת מִלָּה כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ
 רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּנוּם לְבִרְכָה עַל פֶּסוּק (וַיִּחַקְאֵל ט"ו) "בְּדַמְיֶךָ חַיִּי". וְתִהְיֶה לְאֵל
 נִכְנָסְתִי לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּבֵאתִי לְשֵׁם בְּעַת שְׁנַיִן חֲתוּן חֲזָרַת הַתְּפִלָּה אַחֵר
 סוּיִם הַפְּיוּטִים שֶׁל בְּרַבַּת טַל וְשְׁמַעְתִּי עֵקֶר בְּרַבַּת טַל וְקִדְשֵׁת כְּתָר
 וְאַחֲרֵכֶךָ מִלְּתִי הַתֵּינֹק בְּדַת, תִּהְיֶה לְאֵל:

סט

וְהִנֵּה בְּשָׁנֵי יָמִים טוֹבִים הֵרֵאשׁוּנִים שֶׁל פֶּסַח, זְכַנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
 לְשִׁמְחָה גְדוֹלָה מְאֹד בְּרִקּוּדִין וּמַחֲוֹלוֹת, שְׁמִחָה גְדוֹלָה מְאֹד
 בְּעֲזָרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. גַּם עִם רַבִּי יְהוּדָא אֱלִיעֶזֶר בָּא אִישׁ אֶחָד
 מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֹנוּ, אוֹהֲבֵי וְרַעֲי. גַּם ר"ז אֲחִיו שֶׁל ר"פ בָּא גַם אֲצֵלָנוּ בְּיָמִים
 הֵרֵאשׁוּנִים שֶׁל פֶּסַח, וְשִׁמַּח עִמָּנוּ אֲזוֹ הִרְבֵּה, גַּם עוֹד שְׁנֵי אַנְשִׁים הָיוּ
 שָׁם. גַּם ר"ש הַבַּעַל הַבֵּית בְּעֲצָמוֹ רִקְדַּת הִרְבֵּה בְּעֲזָרַת הַשֵּׁם. וְגַם סַפְרָתִי
 כְּמָה נִפְלְאוֹת מִרְבָּנוּ וְזָכוּנוּ לְבִרְכָה, וְתִהְיֶה לְאֵל שְׁמַחְנוּ הִרְבֵּה בְּעֲזָרַת
 הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּיָמִים אֵלֶּה. וְרַבִּי מִנְדִּיל שֶׁהָיָה עִמִּי כָּל הַדֶּרֶךְ שְׁמַח הִרְבֵּה
 מְאֹד, וְרִקְדַּת הִרְבֵּה מְאֹד, עַד אֲשֶׁר תָּמָהוּ כָּל הַרְוָאִים מִהֵיכָן הוּא רוֹקֵד
 הִרְבֵּה כָּל־כֶּךָ שְׁלֵא כְּדֶרֶךְ הַטָּבַע. (וְהֵם לֹא יָדְעוּ מִהֵהוּא רוּחָא דְנִשְׁבַּ
 בְּשִׁית פְּרָקִין וְכוּ' שְׁמִשָּׁם נִמְשָׁכִין הַמְחַאֵת כַּף אֶל כַּף וְרִקּוּדִין כְּמִבְּאֵר
 בְּהַתּוֹרָה וְאֵלֶּה הַמְשַׁפְּטִים סִימָן י' עֵין שָׁם):

ע

בְּיוֹם שְׁנֵי, רֵאשׁוֹן דְּחַל הַמוֹעֵד פֶּסַח, נָסַע רַבִּי מְנַדִּיל לְבֵיתוֹ עִם הָעֲגֻלָּה
שֶׁבָּאָה רַבִּי יְהוּדָא אֱלִיעֶזֶר, וַיִּצְאֵנוּ בְּלָנוּ עִמּוֹ לְלוֹת אוֹתוֹ עַד
סְמוּךְ לְסוּף הָעִיר. וּבְשַׁבְעֵי שָׁל פֶּסַח זְכִיתִי גַם בֶּן שְׁכַבְד אֶחָד אוֹתִי
בְּמִצּוֹת הַתּוֹךְ, וְגַם זֶה הָיָה פֶּלֶא גְדוֹל נוֹסֵף בְּנ"ל:

עא

וְהִנֵּה דִרְבְּנו תְּמִיד בְּבִרְסָלָב לְהַתְּפִיל בְּיוֹם שַׁבְעֵי שָׁל פֶּסַח בְּבִקְר
הַשָּׁבָע מְאֹד, מְעַלּוֹת הַשַּׁחַר מִמֶּשׁ. כְּאֲשֶׁר נוֹהֲגִין כָּל זֶרַע הַבַּעַל
שֵׁם טוֹב זְכוּרֵנו לְבִרְכָה וְהַנְּלוּיִם עֲלֵיהֶם. אֲבָל כְּאֲדַעַם אִמְרַתִּי שְׁבוּדָאִי
לֹא יִהְיֶה לָנוּ מְנִין לְהַתְּפִיל בְּבִקְר הַשָּׁבָע כָּל כֶּךָ, אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ
עֲזָרְנו לְחֹזֵק אֶת לְבַבְנו לְשִׁמְחָה, עַד שְׁזָכִינוּ שְׁנַתְּקַבְּצוּ אֵלֵינוּ לְמְנִין
עֲשָׂרָה וְהַתְּפִילָנוּ בְּבִקְר הַשָּׁבָע כְּמוֹ בְּבֵיתֵנוּ. וּבַתְּחִלָּה טַבְּלָנוּ בְּמִקְנֵה
כְּדִרְבְּנו תְּמִיד, וְאַחֲרֵי כֵן הַתְּפִילָנוּ כָּל הַתְּפִילָה בְּמְנִין, וְאִמְרָנוּ כָּל
הַפְּיוּטִים וְקָרִינוּ בַּתּוֹרָה גַם שָׁמַעְנוּ בְּרַבַּת כְּהֲנִים מְר"י שֶׁבָּא עִם רַבִּי
יְהוּדָא אֱלִיעֶזֶר. וְאַחֲרֵי כֵן הִמְתַּנְּתִי עַד שֶׁנִּמְרוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הַתְּפִילָה,
וְאַחֲרֵי כֵן מִלְּתִי הִתִּינוּק בְּדַת, תְּהִלָּה לְאֵל.

וְעַל-יְדֵי כָל זֶה נִתְעוֹרְרוּ לְבַבֵּינוּ לְשִׁמְחָה גְּדוֹלָה מְאֹד. וּכְן הָיָה תְּהִלָּה
לְאֵל שְׁבִיּוֹם שַׁבְעֵי שָׁל פֶּסַח הָיִינוּ בְּשִׁמְחָה גְּדוֹלָה מְאֹד
בְּרַקוּדִין וּמְחֻלוֹת הַרְבֵּה כָּל הַיּוֹם כְּלוּ עַד הָעֶרֶב, בַּתְּחִלָּה בְּבֵית ר"ש
שְׁאֲכַלְתִּי בְּבֵית ר"ש. אַחֲרֵי כֵן נִכְנַסְנוּ לְבֵית הַבְּרִית מִיֵּלָה. וְגִדְל
הַשִּׁמְחָה שֶׁהָיָה לָנוּ שָׁם אֵין לְשַׁעַר. עַד שֶׁעוֹרְרָנוּ כָּל הָעוֹלָם שֶׁהָיָה שָׁם
לְשִׁמְחַת יוֹם טוֹב וְשִׁמְחַת בְּרִית מִיֵּלָה. גַּם אָבִי הִתִּינוּק שֶׁהָיָה בְּטַבַּע
בַּעַל מְרָה שְׁחוּרָה, וּכְשֶׁנִּכְנַסְנוּ לְבֵיתוֹ הָיָה רְחוּק מִשִּׁמְחָה מְאֹד מְאֹד,
אֲבָל אַחֲרֵי כֵן מִגְּדֵל הַשִּׁמְחָה עוֹרְרָנוּ אוֹתוֹ לְשִׁמְחָה גְּדוֹלָה, עַד שֶׁהוּא

וישאר אנשים הרחוקים משמחה בלם רקדו לכבוד יום טוב בשמחה הרבה. וכבר מבאר אצלנו גדל המצוה, בשמשמחים בשמחה את מי שהוא בעצבות ומרה שחורה, ובפרט ביום טוב בסעדת מצוה כזאת. אחר כך נכנסתי לבית רבי צבי, וגם שם היינו בשמחה גדולה ורקדנו הרבה. ותהלה לאל עבר כל יום ששי שהוא שביעי של פסח בשמחה רבה בעזרת השם יתברך, וכן ביום השבת שלאחריו שהוא אחרון של פסח. בתחלה בשעת סעדת שחרית הינו רחוקים מאוד משמחה ורקודין מגדל היגיעה של אתמול. אבל אף על פי כן בדעתי הייתי נכסף מאוד לדבר מתורתו של רבנו זכרנו לברכה ולהיות בשמחה, עד שעזרני השם יתברך שהייתי משיח ומספר עם האנשים שבאו אצלנו מכל מה שגודמן לתוך פינו, עד שמתוך הדברים נכנסנו לתוך התורה על פסוק (שמואל א ט"ו) וישסף וכו' שהוא ראשי תבות שבועות סבות פסח, ומענין אברהם תקן שחרית וכו', ומענין השנת אלהות שאי אפשר להשיג ביי אם על ידי צמצומים וכו' כמבאר כל זה בסימן למ"ד והחיייתי מאוד מאוד את כל השומעים. אחר כך זכינו להתעורר על ידי זה לשמחה גדולה, עד שזכינו שהגיע השמחה לרגלינו, וחזרנו ורקדנו הרבה מאוד עד שעבר גם כל יום שבת קדש בשמחה גדולה. וגדולה היתה השמחה של הימים האחרונים מהשמחה של ימים הראשונים של פסח ברוך השם, אשר עזרני עד כה וחזק את לבבנו בשמחה, כי (נחמיה ח) חדות ה' היא מעזנו וכו':

עב

ביום ראשון אחר פסח הייתי להוט מאוד לשפר ספינה, אבל היה מן הנמנע כי היה אז החגאות שלהם שלשה ימים רצופים:

עג

ביום רביעי פרשת שמיני אחד-עשר לספירה נכנסנו לבית ר"א הפרסור, והלך עמנו לשערי העיר (שקורין פריגיווארניע) ותכף ומיד שכרנו ספינה בסך מאה רובל בעד שנינו. ולפי היה מספק בתחלה איך אתן סך בזה, כי לא נשאר בידי על שארי עקרי ההוצאות משם ולהלן אפלו סך בזה. וזה ידוע שמסמבול לארץ ישראל הדרך רחוק מהדרך שיש מאדעם לסמבול. אך אף על פי כן השלכתי יחבי על השם יתברך ושכרתי הספינה תהלה לאל בסך הנ"ל, ולהי' הישועה:

עד

בהיותי באדעם, רציתי לראות פנים עם האנשים הגרים היושבים שם שבאו לשם כדי לנסע לארץ ישראל, ולא עלתה בידי. כי קצת מהם נסעו בתחלת החורף לאיזה עיר קטנה הסמוכה לאדעם. כי כמה אנשים עם נשותיהם ויוצאי-חלציהם באו בקיץ תקפ"א העבר לאדעם, אבל מחמת שמועות רעש המלחמה של הגרעקין נתעכבו כלם באדעם, וקצת מהם נסעו לעיר הנזכר לעיל כדי להיות שם כל ימי החורף, מחמת גדל ההוצאה שבאדעם, כי ישיבת פרקים קשה עליהם. וקצת מהם נשארו באדעם. ואשה אחת הייתה בבית רבי העניך שהיא אכסניא שלי, אבל לא דברתי עמה כלל מהנסיעה של ארץ ישראל. כי מה יועיל לי אם תסע עמדי, ובפרט שהבנתי שגם היא אינה מרצה לנסע תכף. ושאר אנשים שרוצים לפע לארץ ישראל לא ראיתם לפני, כי באדעם לא התפללתי בבית המדרש, על כן לא ראיתי אותם. רק איש אחד הוא רבי אהרן יהודא הנ"ל:

עה

והנה באיזה יום הקרה הי' לפני איזה איש עני אחד, ראיתיו עומד בבית רבי צבי שהייתי יושב שם כל היום באדעם, כי שם הזמין לי השם יתברך בחסדו מקום מנוחה חדר מיוחד. והייתי אוכל ולן אצל רבי העניף, אבל כל היום בלוי ישבתי בבית רק בחדר הנזכר לעיל. וזה הועיל לי מאד מאד לנסיעת ארץ ישראל, ולולא זאת לא הייתי יכול להתמחה באדעם כל כך, ומי יודע אם הייתי נוסע לארץ ישראל:

עו

והנה באתי באיזה יום לבית רבי צבי הנזכר לעיל, וראיתי עני אחד הנזכר לעיל, והפרתי בו שהוא מהאנשים הגרים הרוצים לנסע לארץ ישראל. והתחלתי לדבר עמו והודה לי שהוא רוצה לפע לארץ ישראל, ושאלתי אותו אולי יש בכאן עוד איזה אנשים אמידים הרוצים לפע לארץ ישראל. השיב הלא יש בכאן רבי יוסף פרנצווי מטורנפאל שיושב בכאן זמן רב עם אשתו ובנו והוא עשיר גדול.

ותכף הוליד אותנו לאכסניא שלו, ומצאתיו שוכב על מטתו משנת הצהרים, אבל לא היה ישן. ונכנסתי אליו והתחלתי לדבר עמו, ותכף התחיל לספר לי מגדל הספנה העצומה שיש עכשו חס ושלום, ושאי אפשר לנסע עכשו. ואמר שזה סמוך מאד הגיע לו כמה אנרות משם שאי אפשר לילך על היים הלכן. ובתוך כך ספר לי איך הגרעק ימח שמו חזק מאד, ושיש לו מדינות רבות שאין אנו יודעים מהם, והוא יושב שם ולוחם מלחמות חזקות עם הישמעאל, ומחמת זה אי אפשר לנסע עכשו. ובתחלה החליש דעתי קצת, אבל תכף אמרתי בלבי שגם זה הוא רק מניעה שבאה בשביל החשק, כמבאר לעיל. וגם

סֵפֶר לִי שֶׁהוּא מוֹנֵעַ וּמַעֲכֵב הַרְבֵּה אֲנָשִׁים שֶׁבָּאוּ לְכַאן שֶׁלֹּא יִסְעוּ לְאֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל. וְרֵאִיתִי תִכְרָף שֶׁהוּא שְׁלִיחַ הַפֶּעַל דְּבַר לְעֵכָב מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
 וְנִפְטָרְתִי מִמֶּנּוּ.

מֵאִזְ וְהִלָּאָה לֹא רָצִיתִי עוֹד לְשָׂאֵל כָּלֵל עַל הַנוֹסְעִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
 שֶׁלֹּא יִחְלִישׁוּ דַעְתִּי חֵם וְשָׁלוֹם. גַּם אֲנָשִׁי אָדָעַם הַמְּכִירִים אוֹתִי,
 כְּלָם פֶּה אֶחָד שָׂאִין רְאוּי עֲכָשׁוּ לְנִסְעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִגְּדֹל הַסְּפִינָה חֵם
 וְשָׁלוֹם. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ חוֹק אֶת לְבָבִי לְעֵבֵר עַל כָּל זֶה וְלָשׁוּם מִבְּטַחִי
 בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. עַד שֶׁעֲזַרְנִי בְּרַחֲמָיו לְנִסְעַ בְּחֶסֶדּוֹ הַגָּדוֹל תִּהְלֶה לְאֵל.
 גַּם הוֹדִיעֵנו לִי בְּאָדָעַם שֶׁבְּסֻמוֹךְ קִדְּם פֶּסַח יָבֹאוּ מִשְׁלָחִים מוֹיִלְנָא
 הַמְּכַנִּים פְּרוּשִׁים. וְהֵייתִי מְצַפָּה שֶׁיָּבֹאוּ, כִּי יִדְעֵתִי שֶׁהֵם יִסְעוּ בְּיָדָאִי.
 אֲבָל לֹא בָּאוּ קִדְּם פֶּסַח, וְאַחַר פֶּסַח בְּיוֹם רְבִיעִי הוֹמִין לִי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ
 הַסְּפִינָה הַנִּזְכָּרֶת לְעֵיל, וְלֹא רָצִיתִי לְהַמְתִּין כָּלֵל עַל הַמְּשָׁלְחִים,
 וְשִׁכַּרְתִּי הַסְּפִינָה מִיָּד שֶׁנִּסְעַ אֲנַחְנוּ שְׁנִינּוּ לְבַד בְּהַסְּפִינָה שֶׁכָּלָם עָרְלִים.
 וְגַם מַעוֹלָם לֹא הֵייתִי עַל סְפִינָה כָּלֵל, אִף עַל פִּי בֵּן חֲבַת קִדְּשַׁת אֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל הַתְּנַבְּרָה עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת בְּעֲזַרַת הַשֵּׁם:

עז

וְהִנֵּה בְּיוֹם שִׁשִּׁי עֶרְב־שַׁבַּת קִדְּשׁ, בָּעֵת שֶׁהֵייתִי רֵץ בְּבִהְלָה בַּשּׁוּק
 בְּאָדָעַם כְּדִי לְבֹאוּ אֶל הַסְּפִינָה. כִּי כִּבְרַ הַגִּיעַ חֲצוֹת הַיּוֹם, וּבְעוֹד
 אֵיזָה שְׁעוֹת יִהְיֶה נִסְגָּר הַשַּׁעַר וְלֹא יִנְיָחוּ אוֹתָנוּ לִילָךְ אֶל הַסְּפִינָה. וּכְבָר
 סִלְקַתִּי לְהַקְפִּיטֵן כָּל הַמְּעוֹת הַיָּנּוּ הַמְּאָה רוּבֵל שֶׁכֵּר הַסְּפִינָה, וְהַסְּפִינָה
 מוֹכֶנֶת לִילָךְ מִחֶר. עַל כֵּן נִבְהַלְתִּי מְאֹד וְהִלְכַתִּי בְּחַפְזוֹן גָּדוֹל. בְּתוֹךְ כֵּךְ
 הוֹדִיעֵנו לִי שֶׁבָּאוּ עִתָּה הַמְּשָׁלְחִים מוֹיִלְנָא הַנִּזְכָּר לְעֵיל. וּבְתוֹךְ הַבְּהִלָּה
 וְהַחַפְזוֹן לֹא יָכַלְתִּי לְהִתְאַפֵּק, וְנִכְנַסְתִּי אֲלֵיהֶם וּדְבַרְתִּי עִמָּהֶם מְעַט
 מְאֹד. וּמָסְרוּ דְבָרֵי פְרִישַׁת שָׁלוֹם עַל יְדֵי לְאֶרֶץ הַקּוֹדֶשׁ, וְנִפְטָרְתִי מֵהֶם

בְּשָׁלוֹם, וְעֲלִיתִי עַל הַסְּפִינָה תְּהִלָּה לְאֵל. (ובַּיּוֹם רֵאשׁוֹן פָּרַשְׁתָּ אָמַר
 בְּהִיּוֹתִי בְּקִשְׁטָא זֶה תִּשְׁעָה יָמִים בְּבֵית רַבִּי אֲבָרְהָם הַנּוֹזֵפֵר לְעֵיל, בְּאוֹ
 הַמְּשַׁלְּחִים מוּילָנָא הַנּוֹזֵפֵרִים לְעֵיל וְעַמְדוֹ בְּאַכְסֵנְיָא שְׁלִי. וְהַמְּשַׁלְּחִים
 מֵרַבִּים בְּהוֹצָאוֹת, עַל בֶּן לְקַחוּ הַחֶדֶר מִמֶּנִּי וְנָתַנּוּ לָהֶם, וְאַנְחֵנוּ עָלֵינוּ
 עַל הָעֲלִיָּה וְעַמְדָנוּ שָׁם שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים עַד שְׁעָלֵינוּ עַל הַסְּפִינָה
 בְּיוֹם רְבִיעִי, פָּרַשְׁתָּ הַנּוֹזֵפֵרֵת לְעֵיל.

בְּתוֹךְ שְׁעַמְדָנוּ שָׁם יַחַד, וּדְבַרְתִּי עִמָּהֶם קִצַּת עַד שֶׁהִתְחַלְנוּ לִכְנֹס בְּעֵנִין
 וּבוֹחַ קִצַּת שְׁבִין חֲסִידִים לְמַתְנַגְדִּים, כִּי הֵם מֵהַכַּת הַמַּתְנַגְדִּים
 הַגְּדוֹלִים עַל כָּל הַחֲסִידִים בְּמִפְרָסֶם. וְהִתְחַלְתִּי לְדַבֵּר עִמָּהֶם מֵאֲמוּנַת
 חֻכְמִים. וְאַנִּי הֵייתִי סְבוּר שְׁעַל כָּל פְּנִים יֵשׁ לָהֶם אֵיזָה אֲמוּנָה בְּהַנְּאוּן
 מוּילָנָא שְׁנִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ. אָבֵל הֵם הִשִּׁיבוּ לִי מִיָּד, וְאַחַד מֵהֶם הָיָה
 עֶקֶר הַמְּדַבֵּר, וְכָלֶם הוֹדוּ לוֹ, עָנָה וְאָמַר וְכוּ' וְכוּ'... אֲמוּנָה יְהִיָּה לִי
 בְּאֲדָם וְכוּ' (בְּלִשׁוֹן תְּמַח). בְּדַבְרֵים הָאֵלֶּה דִּבֵּר עִמִּי, וְכָלֶם הוֹדוּ לְדַבְרֵי
 וְהִתְחַלְתִּי לְהַתּוֹכַח עִמּוֹ אִם-בֶּן מֵהוּ אֲמוּנַת חֻכְמִים. אָבֵל הֵם לֹא הִטּוּ
 אֶזֶן לְדַבְרֵי כָּלֶל, וְהִשִּׁיבוּ דַבְרֵי שְׁטוּת וְהִבֵּל הַנוֹגְעִים קִצַּת לְכַפִּירוֹת. כִּי
 בְּאֲמַת מִי שְׁאִין לוֹ אֲמוּנַת חֻכְמִים גַּם אֲמוּנָתוֹ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵינָהּ
 בְּשִׁלְמוֹת, וּבְמִבְאָר בְּדַבְרֵינוּ הִרְבֵּה, וּבְפִרְט בְּהַתּוֹרָה תִּקְעוּ תוֹכְחָה
 בְּסִימָן ח' לְקוּטֵי תְנִינָא. וְאִזּוֹ רָאִיתִי הֵיטֵב הַחֲלוּק שְׁבִין חֲסִידִים
 לְמַתְנַגְדִּים, כִּי רָאִיתִי שְׁאֵפְלוּ בְּהַתְלַמֵּיד-חֻכְמִים שְׁלָהֶם שֶׁהֵם אוֹמְרִים
 עָלָיו שֶׁהוּא תְלַמֵּיד חֻכְמִים וְחֲסִיד גְּדוֹל גַּם בּוֹ אֵין לָהֶם אֲמוּנָה. וְאַחֲרֵי-כֵן
 אֲמַרְתִּי לָהֶם בְּפִרוּשׁ, אֲנִי הֵייתִי סְבוּר שְׁאֵם אֵין לָכֶם אֲמוּנָה בְּגְדוּלֵי
 הַצַּדִּיקִים שֶׁל הַחֲסִידִים, עַל כָּל פְּנִים יֵשׁ לָכֶם אֲמוּנָה בְּתְלַמֵּידי חֻכְמִים
 שְׁלָכֶם, אָבֵל עֲכָשׁוּ אֲנִי יוֹדַע מִדְּרַגְתְּכֶם שְׁאִין לָכֶם אֲמוּנָה כָּלֶל:

עח

וְהִנֵּה בְּתוֹךְ דְּבוּרֵינוּ, רָצוּ לְדַחֵף אוֹתִי מִהַבִּית וּכְמַעַט שְׁהִיָּה נַעֲשֶׂה מִחֲלוּקֵת גָּדוֹל בִּינֵינוּ, אֲבָל לֹא רָצִיתִי לְהִתְנַפֵּחַ עִמָּהֶם הַרְבֵּה. גַּם הַבַּעַל הַבֵּית הַשְּׂקִיט אוֹתָנוּ וְהַפְּרִיד אוֹתָנוּ שֶׁלֹּא נָבֵא לִידֵי מַחֲלָקֵת. וְאִם לֹא הָיוּ פּוֹעֲלִים כָּל הַחֲסִידִים בְּנִסְיַעְתֶּם לְצַדִּיקִים אֲלֵא מָה שְׂיִישׁ לָהֶם עַל כָּל פְּנִים אֲמוּנָה בְּזֶה הַצַּדִּיק שֶׁהֵם מְקַרְבִּים אֵלָיו וּבְכַמָּה צַדִּיקִים דָּיִם. כִּי אֲמוּנַת חַכְמִים הוּא יְסוּד הָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהוּא יְסוּד כָּל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. מִכָּל־שָׁכֵן מִי שְׂזוּכָה לְבָלִי לְהִסְתַּכֵּל כָּלֵל עַל הַמַּחֲלָקֵת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים וּמֵאֲמִין בְּכֻלָּם, אֲשֶׁרִי לוֹ.

גַּם הַמְּשַׁלְּחִים הַנִּלְ לֹא רָצוּ לְנַסֵּעַ עַל הַיָּם, וְדַעְתֶּם לְנַסֵּעַ בִּיבֻשָׁה. וְגַם גָּדֵל הַעֲכוּב שֶׁל הַדָּרֶךְ, וְגָדֵל צַעַר הַטְּלָטוּל וְהִיגִיעָה הַנוֹגַע עַד הַנֶּפֶשׁ לְסַעַע עַל סוּסִים מִהַלֶּךְ רַב בְּזֶה עִם אֲנָשִׁים פְּרָאִי אָדָם, וְלַפְעָמִים הֵם מְבִים אֶת הָרוֹכֵב וּשְׂאֵר צְרוֹת הַרְבֵּה בְּלִי שְׁעוֹר שְׂסוּבָלִים בְּנִסְיַעַה עַל הַסּוּסִים כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקִשְׁטָא. עַל כֵּן אֲמַרְתִּי עַל ה' נִשְׁלִיךְ יִהְבְּנוּ וְנַסֵּעַ עַל הַיָּם, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יוֹלִיכֵנִי לְשָׁלוֹם וַיְבִיאֵנִי מִהַרְהָ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים טוֹבִים אֲרוּכִים וּלְשָׁלוֹם אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

עט

[נִחְזָר לְעִנְיָנֵנוּ]: בְּיוֹם שְׁשִׁי, עֶרְב־שַׁבַּת קִדְּשׁ פְּרֻשַׁת שְׁמִינִי כ"ח נִסָּן שְׁלֹש־עָשָׂר לְסִפְרָה שְׁנַת תַּקפ"ב עָלִינוּ עַל הַסְּפִינָה לְסַטְנָבּוֹל בְּעֶרְךְ שְׁתֵּי שָׁעוֹת אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם שֶׁבְּעֶרְךְ חֲצוֹת נִסְעָנוּ מִדְּאֲכַסְנִיָּא עִם כָּל הַמַּטְלָטְלִין שְׁלָנוּ, וּבֵאֵנוּ אֶל הַשָּׂרִים שְׂיִושְׁבִּים אֲצֵל שַׁפַּת הַיָּם לְשִׁמּוֹר הַסֶּפֶר. וְשָׁם מְסַרְנוּ הַבִּילְעַט לְכַמָּה אֲדוּנִים, וְנִתְּנוּ תַּכְרָף חֲתִימוֹת יָדָם עָלָיו כְּפִי הַזְּאֲקָאן (הַחֶק) וְנִשְׁתַּהֲחָה הַדָּבָר בְּעֶרְךְ שְׁתֵּי שָׁעוֹת, וְלוֹו אוֹתָנוּ כַּמָּה אֲנָשִׁים אֲשֶׁר נָנַע אֶהְבְּתִי בְּלִבָּם. וְשָׁם אֲצֵל הַסֶּפֶר לְקַחְתִּי רִשׁוֹת

מאתם, ונפטרנו זה מזה באהבה ואהבה ורעות, וברכו אותי ברפת שלום עד שיצאתי מהפתח שיוצאין חוץ לספר. שמשם והלאה אין אדם רשאי לצאת ולכנס בלי רשיון מכל השרים הנזכרים לעיל.

וכאשר זכיתי לצאת מהפתח חוץ לספר נתן שמחה בלבי, והלכתי בשמחה אני וידידי רבי יהודא אליעזר. והיינו צריכין לילך על הנמל (שקורין גאואן) עד שנבוא לספינה שלנו. אבל לא מצאנו מיד את הספינה שלנו, ורצינו לשאל את העובדי פוכבים שישבו שם על הדרך, אבל רבם בכלם אינם מכירים בלשונות שבסביבותינו. כי רבם מדברים בלשון איטליה או בלשון ישמעאל רק קצת תבות מועטים מאד מבינים קצתם. והתחלנו לומר היכן הספינה של הקפיטן (רב החבל) (יאקאפ טרוויביטש), ובתוך שהלכנו איזה פסיעות על הגאואן (הנמל), ענו ואמרו לנו הלא זה המטראס (מלח) ההולך עתה, הוא מהספינה של יאקאפ הנזכר לעיל. ומאת ה' היתה זאת שהזמין לנו אז באותה שעה מאטראס אחד מהספינה שלנו שהיתה עומדת בקצה הגאואן, וברחב היתה רחוקה בערך שטח עשרה ספינות מספינה שלנו. ובלא זה איני יודע איך היינו יכולים לבוא לספינה שלנו.

ואז תכף הוליד אותנו המטראס הנזכר לעיל דרך כל הגאואן, ועברנו אצל ספינות הרבה של אחרים, עד שבאנו אצל קצה הגאואן, ושם הכניס אותנו לתוך איזה ספינה הסמוכה. וגם זאת לא היתה ספינה שלנו, רק העביר אותנו בתוכה וכן הוליד אותנו מספינה לספינה דרך כמה ספינות. וכשיצאנו מספינה לספינה, ובאמצע עמדו ספינות קטנות נמוכים שבהם מוליכין החטים מאדעם לספינה הגדולה וכיוצא בהם, על בן הכרחנו לירד לקצתם, כמו מעליה לארץ ובקצתם לא היה סלם ולא מדרגות רק הכרחנו לירד בתבל. אבל מרב שמחתי ורחב לבי אז לא היה לי שום פחד כלל לירד בתבל מספינה לספינה

על הים בדרך שלא עברתי בו מעולם, רק עברתי מספינה לספינה בזרזות כמו שעבר להבדיל המאמראס שהוליד אותנו. וגם רי"א חברי הלך אחרי, ובאיזה ספינה היה לו מעט פחד, ואף על פי כן הסתכל עלי וירד גם כן בחבל. וכן עברנו דרך כמה ספינות בזרזות גדול עד שבאנו לספינה שלנו. ושם היו רק מאמראסין, כי לא היה שום יהודי עמנו בכל הדרך מאדעם לסטנבול רק אנחנו שנינו לבד בין כמה מאמראסין ערלים. וגם אצלנו הלכו עוד כמה ספינות, ובכלם לא היה שום יהודי כלל.

וכשבאנו על עלית הספינה ושם אין שום איש מכיר בלשון רוסייה ולא בשום לשון שבסביבותינו. ותכף ומיד ירדנו אל הבית של הקפיטן. [כי מקום ירידת הבית ידעתי מקדם על ידי שהייתי באדעם באיזה ספינה העומדת על הגאואן של הארסאן] ובבואי אל הבית מצאתי שם שני ערלים אוכלים סעדת הצהרים, אבל הקפיטן לא היה ביניהם, כי היה על ספינה אחרת ואכל שם אצל אחרים. ותכף כשנכנסתי אל הבית שאלתי מיד, זאת הספינה של יאקאפ הגנבר לעיל. ומאת ה' היתה שהיה ביניהם אחד שהיה מכיר בלשון אשכנז קצת, ותכף השיב לנו בלשון אשכנז הן וקבל אותנו בסבר פנים יפות. וכפי הנראה שכבר הודיע להם הקפיטן שיבואו שני יהודים ששכרו אצלו לעבר בספינתו. והתחלנו לבקש הערל שדבר בלשון אשכנז שיתן לנו ספינה קטנה לילך אל הספר לקבל שם כל המטלטלין שהשארנו שם בבית המיוחד לזה. ענה ואמר בודאי אתן לכם, רק אתם צריכין להמתין מעט עד שיאכלו האנשים כי עתה הוא זמן אכילה שלכם.

ותכף חזרנו ועלינו על הספינה, וראינו שכל המאמראסין יושבין ואוכלין. ואנחנו הלכנו לכאן ולכאן בכל הספינה כי הכל היו

אָצְלוּנוּ נִפְלְאוֹת, וּבִפְרֹט אֶצֶל רִי"א שְׁלֵא הָיָה בְּשׁוּם סְפִינָה כְּזוֹת מְעוֹלָם. וְאֶפְלוּ אֲנֹכִי שֶׁכֶּבֶר הָיִיתִי בְּסִפִּינָה הַעוֹמֶדֶת עַל הַנְּאוּאָן שֶׁל חֶאָרְסָאן בְּנִזְכָּר לְעֵיל, אֲבָל אוֹתָהּ הַסְפִינָה הוּא קִטְנָה מִהַסְפִּינּוֹת הָאֵלוּ, וְגַם שֵׁם לֹא הָיָה לִי פְּנָאִי לְהַסְתַּכֵּל הַיָּטֵב לְהַשְׁבִּיעַ עֵינַי בְּכָל תְּבִנִית מַעֲשֵׂה הַסְפִינָה. וְהִלְכְנוּ בְּכָל הַסְפִינָה בְּשִׂמְחָה גְדוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן, וְנִתְעַכְּבְנוּ קֶצֶת עַד שֶׁעָלָה הַמְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵנוּ מִהַבִּית לְמַעְלָה. וּכְשֶׁרָאִינוּ שְׁעָדִין אֵין נוֹתְנִים לָנוּ סְפִינָה, שָׂאֲלוּנוּ אוֹתוֹ עַל מָה מְעַכֵּב אוֹתְנוּ, כִּי הָיִינוּ לְהוֹטִים לְהִבִּיאַ הַמַּטְלָטְלוֹן מִחֶמֶת שֶׁהָיָה בְּעֶרְב־שַׁבַּת קֶדֶשׁ אַחַר חֲצוֹת, וְהַשִּׁיב עָדִין לֹא נִמְרוּ אֲכִילְתֶּם וְהִכְרַחְנוּ לְהַמְתִּין עוֹד קֶצֶת.

וְאַחֲר־כֵּן נָתַן לָנוּ סְפִינָה וַיְרַדְנוּ שְׁנֵינוּ לְתוֹכָהּ. אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה דִּי שְׁרִי"א יֵלֵךְ לְבֵדוֹ בְּשִׁבִיל הַמַּטְלָטְלוֹן, אֲבָל מִגְדָּל שִׂמְחָתִי הִלְכְתִּי גַם בֵּן, וְגַם כְּדִי לְרֵאוֹת פָּנִים עִם הָאוֹהֲבִים שְׁלוֹו אוֹתְנוּ כִּי יִדְעָתִי שְׁבוּדָאִי הֵם מְמַתִּינִים לָנוּ. וְכֵן הָיָה. שֶׁתַּכַּף כְּשֶׁבָאנוּ עַל הַסֶּפֶר רָאִינוּ אוֹתָם מְרַחוֹק וְעֵעֵקְנוּ לָהֶם שִׁיבוּאוּ וּבֵא רַבִּי צְבִי וְרַבִּי בְּעַר מְלִיפָאוּיִן לְקִרְאוֹתֵנוּ בְּפָנִים שֶׁל אֶהְבָּה וְהַשְׁתַּוְקָקוֹת וְנִעְנֻעִים גְּדוֹלִים מְאֹד. אֲבָל עָתָה אֲסוּר לָנוּ עוֹד לְהַתְנוּעַד יַחַד כִּי־אִם לְדַבֵּר עִמָּהֶם מְרַחוֹק דֶּרֶךְ הַפְּרִיגִיוֹאֲרִנְיַע (מַחֲיִצָה : גֵּדֶר) בְּיָדוֹעַ לְבַקִּיָאִים בְּזָה. וְלֹא יִדְעָתִי אִם אֲנִי רִשָּׁאִי לְכֹנֵס עַל שַׁעַר הַבַּיִת שֶׁהָיוּ מְנַחִים שָׁם חֲפָצִים שְׁלָנוּ. וְרָאִיתִי אֶחָד וְהַתְחַלְתִּי לֹמַר לוֹ שְׂיִתֵּן לִי רִשׁוֹת, וְהוּא הִבִּיר אוֹתִי וְהַשִּׁיב לִי פֶתַח הַשַּׁעַר כִּי לֹא סָגוּר הַשַּׁעַר בְּשׁוּם מְנַעַל, וְתַכַּף פֶּתַחְתִּי הַשַּׁעַר וְנִכְנַסְתִּי אֲנִי וְחִבְרִי וְגַם לְהַבְדִּיל הַמַּטְרָאס, וְקַבְלָנוּ כָּל הַחֲפָצִים לְתוֹךְ הַסְפִינָה הַקִּטְנָה.

וְאַחֲר־כֵּן דִּבְרַנוּ יַחַד דֶּרֶךְ הַפְּרִיגִיוֹאֲרִנְיַע עִם אוֹהֲבֵינוּ הַנ"ל, וְסַפְרָנוּ לָהֶם אֵיךְ עֲבַרְנוּ עַל כָּל הַסְפִּינּוֹת הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל דֶּרֶךְ

חבליים וכו', ונפטרנו עוד הפעם מהם בשלום וחזרנו עם הספינה לספינה שלנו. והם עמדו והסתכלו וכן שאר אנשים עמדו על הר גבוה מרחוק וכלם רמזו לנו בידיהם ואנחנו: אליהם, בדרך אהבה ונגענועים גדולים, וגם צעקנו להם בקול גדול חיים ושלום, עד ששמעו והשיבו לנו עד ששמענו קול אהבתם עד שעברנו מנגד פניהם לבין הספינות הגדולות עד שבאנו לספינה שלנו. ותכף העלו המאטראסין כל החפצים שלנו, ואנחנו קבלנו מהם והכל בזריזות ובשמחה ועדין לא בא הקפיטן להספינה. ומחמת זה הנחנו כל החפצים למעלה על הספינה, כי לא רצינו להוריד אותם אל הבית כפי המדבר עמו עד שיתן לנו רשות עתה בעצמו:

כ

אחר-כך הדלקנו אש, והתחלנו לבשל תרנגולת שהיה עמנו לכבוד שבת קדש. ואחר-כך בערך איזה שעות בא הקפיטאן ומצא אותנו, והסביר לנו פנים. וירדנו עמו לתוך הבית ובא עם עוד איזה ארון מספינה אחרת ותכף שאל הקפיטאן אותנו היכן האחרים. השבתי לו על רי"א, זהו האיש שבא עמי. ענה ואמר הלא עוד שני אנשים מחיבים לבוא.

ומעשה שהיה כך היה, כי הפרסור ר"א מאדעס בעת שדבר עם הקפיטאן לשכר הספינה בשבילנו, שאל אותו הקפיטאן כמה אנשים יהיו, השיב לו ר"א ארבע אנשים יהיו, כי היה סבור שישעו עוד שני אנשים מאדעס, אבל לא נסעו. ואחר-כך בשנגמר המקח עמו חמשים רובל בעד נפש, לא דברו בפרוש אם יהיו ארבעה

דוֹקָא אוּ שְׁנַיִם. וְנָתַתִּי לוֹ אֲדָרוּף. וּכְשֶׁחֲזַרְתִּי לְבֵיתִי לְאָדָעַם הִתְחַלַּתִּי לַחֲשַׁב אוּלַי יִקְפִיד הַקְּפִיטָאן שִׁיְהִיו דוֹקָא אַרְבַּעַה. וְצוּיְתִי לְשָׂאֵל אֶת הַפְּרָסוּר עַל־זֶה וְהַשִּׁיב הַפְּרָסוּר שְׂאִין זֶה קְפִידָא בְּלָל.

וְאַחֲר־כֵּן בְּיוֹם חֲמִישִׁי לְמַחְרָתוֹ, בְּשֶׁחֲזַרְתִּי וְהִלַּכְתִּי אֶל הַסֵּפֶר וְסִלַּקְתִּי כָּל הַמָּאָה רוּבַל לְהַקְּפִיטָאן וְנָתַן לִי קוּוִיטַל [פְּתָק], גַּם כֵּן לֹא נִדְבַר שׁוּם דְּבוּר מְזֵה בְּלָל. וְאַחֲר־כֵּן חֲזַרְתִּי וְשָׂאֵלְתִי בְּעֲצָמֵי אֶת הַפְּרָסוּר אוּלַי יִקְפִיד שִׁיְהִיו אַרְבַּעַה, וְשָׁחַק מִמֶּנִּי וְאָמַר שְׂלֵא יִקְפִיד בְּלָל. רַק שְׁכַרְנֵנוּ לָנוּ מְקוֹם בְּעַד מָאָה רוּבַל רַק הַפְּרָסוּר דְּבַר מַה שְׁדַבַּר בְּדַרְךְ הַפְּרָסוּר. וְדַבַּר הַקְּפִיטָאן עִמָּנוּ בְּכַעַס קֶצֶת, וְהָיָה לִי יְסוּרִים גְּדוּלִים מְזֵה, עָנָה וְאָמַר הַקְּפִיטָאן הֵייתִי סְבוּר שְׁתַּבּוּאוּ אַרְבַּעַה אֲנָשִׁים, וְהֵייתִי נוֹתֵן לָכֶם כָּל הַבֵּית פָּנוּי, וְעַכְשָׁו לֹא בָאתֶם רַק שְׁנַיִם. עָנִיתִי לוֹ הֲלֹא בְּלֹא זֶה הַבֵּית צָרִיךְ לְהִיּוֹת פָּנוּי בְּשִׁבִיל אֲדוּנִי. עָנָה וְאָמַר בְּשִׁבִילִי דִּי מְקוֹם מִטְתִּי הָעוֹמֵד בַּבֵּית בְּמַחְצָה הַמְּפַסְקַת שָׁם, וְכָל הַבֵּית הֵייתִי טוֹעֵן חֲטִים כְּמוֹ בְּשָׂאֵר הַסְּפִינָה. עָנִיתִי לוֹ גַּם עָתָה הָרְשׁוֹת בְּיַדְכֶם לְטַעֵן הַבֵּית בְּחֲטִים רַק שִׁיְהִיו לָנוּ אֵיזָה מְקוֹם בְּעֶלְמָא לְלוּן שָׁם וְשִׁתַּק.

וְהָיָה לִי פַחַד גְּדוֹל מְזֵה כִּי הֵייתִי מַתְיָרָא שְׂלֵא יַעֲלִיל עָלַי לְתַבַּע אוֹתִי חַס וְשָׁלוֹם עוֹד מָאָה רוּבַל בְּחָנָם, בְּעַד הַשְּׁנַיִ אֲנָשָׁיו שְׂלֵא בָאוּ. כִּי חֲשַׁבְתִּי בְּדַעְתִּי שִׁיְטַעֵן שְׁעַכְשָׁו אֵין לוֹ עוֹד חֲטִים לְטַעֵן בְּהַבֵּית כִּי בָאוּתָהּ הַשְּׁעָה כְּבָר נִגְמַר טְעִינָת הַסְּפִינָה. אֲבָל לֹא רָצִיתִי לְטַעֵן עִמּוֹ הַרְבֵּה, וְגַם כִּי בְּלֹא זֶה אֵינִי יָכוֹל לְדַבַּר הַיֵּטֵב, אֲפֹלוּ בְּלִשׁוֹן רוּסְיָה, וְגַם הַקְּפִיטָאן לֹא הָיָה יָכוֹל לְדַבַּר הַיֵּטֵב וְדַבְּרָנוּ יַחַד כְּמוֹ לְהַבְדִּיל שְׁנֵי עַמֵּי הָאָרְצוֹת הָעוֹסְקִין בְּהַלְכָה יַחַד שְׂאִין אֶחָד מִבֵּין הַטְּעוֹת שֶׁל חֲבֵרוֹ.

וְעָלִיתִי מִיַּד מֵהַבֵּית עַל עֲלִית הַסְּפִינָה בְּפַחֵי נֶפֶשׁ קֶצֶת, רַק הִתְחַזַּקְתִּי עֲצָמֵי וְאָמַרְתִּי בְּלִבִּי יְהִיָה אֵיךְ שִׁיְהִיָה בְּרוּךְ ה' שְׁכַבְּרָ בָאתִי

על הספינה. ותכף ומיד התחלנו לעסק בבשול לצורך שבת, וכל המטראסין כלם היטיבו עמנו והראו לנו תכף איך לשאב מים מתוקים עם הפלומפ מתוך החביות ומקום העצים, והתחלנו לבשל התרנגולת שהיתה עמנו. ועדין היו כל החפצים שלנו מנחים תחת השמים על פני עלית הספינה. כי לא רציתי לשאל הקפיטאן היכן להניחם. כי אמרתי אמתין עד יעבר זעם. ואחר-כך תליתי עיני למרום ואמרתי, רבנו של עולם אני שלך ומעט המעות שבדיי הכל שלך, ברצונך עשה עמנו כי ידעתי שבאם חס ושלום יעשק אותי האדון הזה, בודאי תעזר לי ותזמין לי מזון אחר, אך בבקשה ממך הצילני מידו ואל יהיה גמסר מזון ישראל ביד גוי בחנם, ואל תצער אותי כל כך, ושאר דבורים מעטים כאלה. ואחר-כך שכבתי על החפצים ונרדמתי קצת. ואחר-כך עמדתי ונתחזקתי ובאתי אל הקפיטאן ושאלתי אותו, כי אדני יודיע לי היכן אניה החפצים ותכף ירד עמי לתוך הבית ואמר לי בפנים יפות הלא כל הבית לפניה, הנח במקום שתרצה.

ותכף נתרחב דעתי קצת, ועליתי והודעתי לרי"א. אך אף על פי כן לא היה לנו פנאי להורידם, כי היינו צריכין לגמר הבשול. ואחר-כך באיזה שעות ראינו כי היום רד מאד, והשבת ממשמש ובא, וסלקנו הקנדה מעל האש. והתחלנו תכף להוריד החפצים. והמטראסין הורידו קצת חפצים הכבדים. וגם באותה שעה ירדו קצת מטראסין ופנו את הבית, וכבדו אותו ואמרנו הכל בשבילנו שמפנים ומכבדים את הבית לכבוד שבת קדש בשבילנו. וגם אנהנו סדרנו הכל פראוי, והנחנו כל דבר במקומו. ואחר-כך לבשנו בגדי שבת, וכל הבית היה פנוי, כי הקפיטאן כבר חזר והלך בספינה קטנה לספינה אחרת, והמטראסין כלם עלו על עלית הספינה ונשאר הבית פנוי

בשְׁבִילֵנוּ. וְכֵן בָּרַב הַיּוֹם עָרַב שַׁבַּת קִדְשׁ וּבִשְׂאֵר הַיָּמִים, עַל פִּי רַב הָיָה הַבֵּית פָּנוּי בְּשִׁבְלֵנוּ וְהָיָה לָנוּ רְשׁוֹת לַעֲשׂוֹת בּוֹ מַה שְׁנֹרֵצָה לְהַתְּפַלֵּל וּלְלַמֵּד וּלְכַתֵּב וּלְהַתְּבוֹדֵד וְכוּ'.

וְאִז תִּכְרַף הַתְּפִלָּה שְׁנִינוּ בְּבֵית בְּשִׂמְחָה וְלֹא הָיָה לָנוּ שׁוּם מוֹנֵעַ וּמַעֲכָב בְּתִפְלֵתֵנוּ. וּבְשִׁמְרָנוּ הַתְּפִלָּה, נָתַן שִׂמְחָה בְּלִבֵּנוּ, וְהָיִינוּ שְׂמֵחִים מְאֹד. וְאִמְרָנוּ שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם בְּשִׂמְחָה, וְסִדְרָנוּ הַשְּׁלֵחַן בְּלֶחֶם מִשְׁנֵה וְכוּס יַיִן לְקִדּוּשׁ, וְקִדְשָׁנוּ עַל הַכּוֹס בְּשִׂמְחָה וְנִטְלָנוּ יָדֵינוּ וְאָכַלְנוּ בְּשִׂמְחָה דְּגִים וְיֵשִׁים שְׁהִיוּ עִמָּנוּ, וּבִשְׂרַת הַתְּרַנְּגָלֶת, וְשִׁתִּינוּ יַיִן וּבִרְכָנוּ בְּרַפְת הַמְּזוֹן הַכֹּל בְּשִׂמְחָה. וְאַחֲר־כֵּן רִקְדָנוּ מְעַט מַחְמַת שִׂמְחָה, וְאַחֲר־כֵּן שָׁכַבְנוּ לִישׁוֹן בְּבֵית, וְעַדִּין לֹא בָּא הַקְּפִיטָאן. אֲךָ בְּלִילָה בְּעַת שְׁהִינוּ יֵשִׁנִים בָּא הַקְּפִיטָאן לְהַבֵּית וְאַנְחָנוּ הָיִינוּ יֵשִׁנִים, וְלֹא שָׁמַעְנוּ בְּלֵל כִּי לֹא הָקִיץ אוֹתָנוּ בְּלֵל.

וּבַבֹּקֶר בְּיוֹם שַׁבַּת, עָמַדְנוּ וְעָלִינוּ עַל הַסְּפִינָה. וְרָאִינוּ שֶׁהֵם עוֹסְקִים בְּמַשִּׁיבַת הַחֲבָלִים וּבַפְּרִישַׁת הַוִּילָאוֹת, וְהִבְנוּ שְׂאֵמַת הוּא כְּמוֹ שְׂאֵמָרוּ שֶׁבְּיוֹם שַׁבַּת קִדְשׁ יִתְחִילוּ לִילֵךְ. אָבֵל אַף עַל פִּי כֵן בְּכָל יוֹם שַׁבַּת לֹא הָלְכוּ רַק שֶׁהָיוּ מִמְּקוֹמָה הַסְּפִינָה דֶרֶךְ מְעַט בְּעַת שְׂאֵנְחָנוּ הַתְּפִלָּה שְׁחֲרִית, וְגַם בַּבֹּקֶר הֵלֶךְ הַקְּפִיטָאן אוֹדוֹת הַבִּילְעָטִין וְנִשְׁתַּחֲוָה שָׁם הַרְבֵּה עַד אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם. וְאַנְחָנוּ הַתְּפִלָּה הַתְּפִלָּה שְׁחֲרִית וּמוֹסָף בְּדַרְבָּנוּ וְאִין אִישׁ בְּבֵית עָמָנוּ בְּעַת הַתְּפִלָּה. וְאַפְלוּ אִם נִזְדַּמָּן שְׁנִכְנַם אִיזָה מֵאַטְרָאס לְתוֹךְ הַבֵּית לְקַבֵּל אִיזָה דְּבַר לְעָרְבוּ, לֹא בְּלֵב אוֹתָנוּ בְּלֵל. וְאַחַר הַתְּפִלָּה קִדְשָׁנוּ עַל הַכּוֹס, וְאַחֲר־כֵּן קָרִינוּ הַפְּרָשָׁה שְׁנַיִם מִקְרָא וְאַחַד תְּרַנּוּם, וְאַחֲר־כֵּן טִילְנוּ קֶצֶת עַל הַסְּפִינָה וְרָאִינוּ אִיךָ הֵם עוֹסְקִים בְּתַקּוֹן הַחֲבָלִים וְהַוִּילָאוֹת, וּמְכִינִים עֲצָמָן בְּכָל מִינֵי הַכְּנוֹת לִילֵךְ. וְהָיָה לָנוּ שִׂמְחָה גְּדוֹלָה מְזָה, כִּי לַפְּעָמִים נִזְדַּמָּן חֵם וְשְׁלוֹם שֶׁהַקְּפִיטָאן מְבַטֵּחַ לִילֵךְ מִיָּד וְאַחֲר־כֵּן צְרִיכִין לְהַתְּעַבֵּב בְּמָה

ימים. ובימי תשרי העבר נזדמן שנתעכבו שלשה שבועות על הספינה קדם שהלכו, עד שפלה בידם כל המאכלים שהכינו להם, והגיעו ימי הקור והיו להם יסורים גדולים עד הנפש רחמנא לצלן פידוע באדעם, וברוך השם שהצילנו מזה, כי ביום ששי עלינו על הספינה, וביום שבת זוהי ממקומה קצת וביום ראשון ראש-חדש איר התחילה לילך לדרךה.

ואחר-כך אכלנו סעדת שחרית, וטיילנו עוד הפעם על הספינה. ואחר כך ירדנו לבית ושכבנו לישן קצת והשכמנו מהשנה ועלינו על הספינה. והיינו שם כל היום עד המנחה כי על עלית הספינה היה נוח לנו לישוב מחמת שיש שם אור טוב, ולא ירדנו לבית כי-אם לישן ולאכל ולהתפלל, וכל היום היו עוסקים בהכנת הספינה לילך. וביום שבת בבקר אמר לנו הקפיטאן שגמסר לו הבילעט, כי קדם שנוסעת הספינה ממקומה צריכין להראות הבילעטין (שומרי הגבול) (להברנד וואך) שעומדת על הים. ומסרנו לו הבילעט ונסע לשם ונשתהה שם כל היום עד לעת ערב, ועמו נסע עוד אחד, זה שהיה יכול לדרך בלשון אשכנז כנ"ל שהיה לו קצת הפרות עמנו.

ואחר-כך סמוך למנחה בא זה האשכנזי לבדו, והביא עמו ספינה קטנה עם שקים מלאים חטים וירד לתוך הבית ופנה שם מקום, וסלק כל החפצים שלנו אל הצד, והכניס כל השקים עם החטים לתוך הבית. והיה לנו שמחה גדולה מזה, כי הבנו שהקפיטאן הביא בכונה עוד חטים מאדעם כדי למען אותם בתוך הבית כבאשר אמר כנזכר לעיל, ועתה אין לו שום טענה עלינו. ואחר-כך התפללנו מנחה, ואכלנו סעדה שלישית ואמרנו בני היכלא בנעימה ובנגון, והארחנו בסעדה עד חשכת לילה. ואחר-כך התפללנו ערבית של ראש-חדש איר, והבדלנו על הכוס. ולא היה לנו בשמים בשעת הבדלה, הסתפלנו והנה עומד פלפל שחוק על השלחן, כי היו רוצים לאכל שם. ולקחתי

הַפְּלֵל וּבִרְכָתִי עַל בְּרַכַּת הַבְּשָׁמִים. וְאַחֲר־כֵּן בְּשִׁלְנוּ קְאוּעַ וְשִׁתִּינוּ.
 וְתִהְיֶה לָּאֵל עֶבֶר עָלֵינוּ הַשִּׁבַּת קִדְשׁ בְּשָׁלוֹם וְשִׁלוֹה וְשִׁמְחָה. וְנִתְּתִי
 שְׂבַח לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שִׁתְּהִלָּה לָּאֵל לֹא הָיָה שׁוֹם צֶעַר בְּשִׁבַּת. בְּרוּךְ הוּא
 אֲשֶׁר עַד כַּה עֲזָרְנִי:

פא

בְּיוֹם רֵאשׁוֹן א' דְּרֵאשִׁי-חֲדָשׁ אֲיָר, בְּעֶרְךָ שְׁעָה קֶדֶם אֹר הַיּוֹם, הַתְּחִילוּ
 הַמַּאֲטְרָאסִין [הַמְּלָחִים] בְּזִרְיוֹת גְּדוֹל לְעַסֵּק בְּמִשְׁיַבַּת הַחֲבָלִים
 וּלְפָרַם הַוִּילָאוֹת, וְגַם הַקְּפִיטָאן (רב החובל) עֹמֵד. וְגַם אֲנַחְנוּ לֹא הָיִינוּ
 יְכוּלִין לִישׁוֹן, וְעַמְדָנוּ לְקוֹל תְּשׁוּאַת הַמַּאֲטְרָאסִין וְעַמְדָנוּ בְּזִרְיוֹת כִּי
 נִכְסְפָנוּ לְרֵאוֹת מְלָאכַת הַסְּפִינָה. וְעָלֵינוּ מִיָּד עַל הַסְּפִינָה וְרֵאִינוּ
 נִפְלְאוֹת הַשֵּׁם בְּעֲנִין מְלָאכַת הַסְּפִינָה. וְנִתְּנוּ שְׂבַח לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר
 בְּרָא אֶת הַיָּם וְאֶת הַיַּבְּשָׁה, וְנִתְּן חֲכָמָה בְּלֵב הָאָדָם לַעֲשׂוֹת סְפִינָה
 גְּדוֹלָה בְּתַחְבּוּלוֹת וְאַמְנוֹת כְּאֵלֶּה. וְהַסְּתַבְּלָנוּ עָלֵיהֶם בְּעֶרְךָ שְׁתִּים אוֹ
 שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת עַד עֶרְךָ הַנֶּיֶץ הַחֲמָה.

וְאַחֲר־כֵּן יִרְדְּנוּ לְהַתְּפִלֵּל, וּבִתְוֹךְ כֵּן מְשַׁכּוּ הָאֲנָקִיר (עִינִין) מִן הַיָּם
 וְהַתְּחִילָה הַסְּפִינָה לִילָךְ. אֲבָל כָּל יוֹם רֵאשׁוֹן לֹא הָיָה רוּחַ
 טוֹב לְדַרְכָנוּ, וְהַכְּרָחוּ לְצַדֵּד אֶת הַסְּפִינָה. וְעַל כֵּן בְּכָל יוֹם רֵאשׁוֹן לֹא
 הָלַכָה הַסְּפִינָה כִּי-אִם מְעַט, וְאֶצְלָנוּ הָיוּ הוֹלְכִים עוֹד בְּעֶרְךָ אַרְבַּע אוֹ
 חֲמִשׁ סְפִינּוֹת. וְסְפִינָה אַחַת הָיְתָה הוֹלְכַת סְמוּכָה אֵלֵינוּ מְאֹד,
 וְהַקְּפִיטָאנִים הָלְכוּ בְּכָל יוֹם מִסְּפִינָה לְסְפִינָה לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת. וּבְכָל יוֹם
 רֵאשׁוֹן לֹא הִרְגִּישְנוּ שׁוֹם מַחוּשׁ וְלֹא שׁוֹם שְׁעָמוּם. וְהָיָה לָנוּ לְפָלֵא גְּדוֹל,
 כִּי שָׁמְעָנוּ כַּמָּה פְּעָמִים שְׁיֵשׁ צֶעַר גְּדוֹל לְהוֹלְכִים פְּעַם הָרֵאשׁוֹן עַל הַיָּם,
 וְאֲנַחְנוּ לֹא הִרְגִּישְנוּ דְבָר.

ובתחלת היום ביום ראשון הנזכר לעיל, דבר עמנו הקפיטאן, ואמר לנו שבודאי יש לנו ממוז הרבה. והשבנו לו, לא אדוני, כי אנחנו עניים ומקבלים. השיב לא, בודאי יש לכם ממוז הרבה. והיה לי פחד קצת מזה. וגם ביום ראשון רב היום היה הקפיטאן שלנו בספינה אחרת. אחר כך סמוך לעת מנחה דבר עמנו הקפיטאן, והוא היה מעלה עשן מהלילקע (מקמרת), ושאל אותנו, אם אנחנו מעלים עשן גם כן, השבנו לו לא. ענה ואמר בודאי יש לכם ממוז הרבה ואין אתם רוצים להוציא לא על טיטון ולא על שום דבר, רק אתם רוצים לאסוף ממוז, כי אני רואה שאין אתם אוכלים פראוי בדרך אנשים אמידים, ואפלו טיטון אין אתם מעשנים כי אתם קמצנים וחומדים רק הממוז. השבנו לא אדוני, כי באמת אין לנו ממוז ובשביל זה אין לנו מאכלים פראוי, אבל כל זה דבר עמנו בלי פעם רק בדרך שיחה.

אחר-כך הלך מאתנו ודבר עם האשכנזי הנ"ל שהוא היה סופר אצלו, ודברו יחד אם אנו אוכלים ארוז, ואחר-כך שאלו אותנו ובתחלה לא הבנו דבריהם, כי היינו סבורים ששואלים אותנו אם אנו שוחטים, אחר-כך הבנו שפונתם אם נאכל ארוז השבנו הן, ותקף ומיד צוה לתן לנו ארוז הרבה ונתנו לנו, ואמר אם יכלה זה הארוז אתן לכם עוד, אחר-כך הלך מאתנו וחזר ואמר לנו אולי אין לכם לחם יבש הינו סיחרים ואתן לכם, השבנו לו ברוך השם יש לנו סיחרים די והותר רק לימינים ומארנצין (למונים ותפוזים) שכתנו לקח, אמר לימינים אין להם כי-אם מעט, בשביל להחיות ולהשיב נפש חולה, ואף על פי כן צוה לתן לנו מיד לימינע גדולה. וברוך השם אשר הטא עלינו חסד והיטיב עמנו מאד בעזרת השם יתברך, ותקף בשלנו הארוז עם חתיכת תרנגלת שהיה בדינו, ואכלנו סעדת הערב של יום ב' דראש-החדש
איר:

פב

ביום שני ב' הראש-חדש איר בבקר התחיל רוח גדולה קצת, ופרשו כל הוילאות, והוסיפו וילאות, וקשרו ספינה השנייה שהלכה אצלנו, לספינה שלנו. והלכו שתי הספינות ביחד בשלום. אבל התחלתי להרגיש שעמום במח, ונחלשתי מעט מעט. והיה כבד עלי מאוד להתפלל, וגמרתי התפלה ברחק גדול. ואחר התפלה שאלתי את הסופר האשכנזי הנזכר לעיל היכן טוב יותר לישב, אם בתוך הבית אם על הספינה, כי הודעתי לו שהגיע לי חלי הים. ענה ואמר בודאי על עליית הספינה טוב יותר.

ועליתי על הספינה בחלשת כח, וגם שם לא נחתתי, ולא היה בי כח לעמד, ושכבתי באיזה מקום. ולא יכולתי לאכל ולשתות, ומעט קאווע ששתיתי נתתי אחר-כך הקאות והקאתי הכל. וההקאות היו לי לטובה. ושכבתי רב היום ככלו חלוש מאוד, ורי"א בתחלה לא הרגיש כל כך ואכל מה שבשול לסעדת שחרית. אחר-כך לאחר הצות התחיל להרגיש ונחלש גם כן. והקפיטאן שאל אותנו כמה פעמים מה אתם, והודענו לו שאנו חולים מחלשת הים. וחזק אותנו לבל נתירא מזה כלל, כי אחר-כך יתוסף לנו כח על-ידי-זה. וכל יום שני לא יכולתי לאכל ולשתות. ואחר-כך באמצע היום היו לי הקאות עוד הפעם. רק איזה שעות אחר הצות הקל עלי קצת, אבל אז כבד המחוש על רי"א. ואף על פי כן הכל היה בחסד, כי לא כבדה עלינו החלי באשר שמענו מספרים מאחרים שהיו פעם ראשונה על הים.

ואחר-כך התפללנו מנחה ומעריב על עליית הספינה, כי לא רצינו לירד לתוך הבית. ובין מנחה למעריב דבר עמנו הקפיטאן הרבה, וספר לנו שהיה באמריקה ובכמה מקומות ומדינות, ונגה מאוד

את וכו' וספר מאמונתם שיש אצלם חלוקים וכו' בין האמות
 המאמינים וכו' ועוד כמה דברים. ואחר ערבית ירדנו אל הבית,
 ומצאנו מנח על השלחן שהבינו בשבילנו ארבעה מאראנצין ולימינע
 (תפוזים ולמון) אחת. ונתנו שבת להשם יתברך הזן את העולם כלו בטובו,
 אשר ספק צרכנו בים שנתן לנו חסד בעיני האדון הזה, ומספיק לנו
 כל מה שחסר לנו. כמה נקדם ה' בעל כל אשר גמלנו בכל עת ובכל
 רגע:

פג

והנה היה לנו פחד גדול משנת הלילה אחר חלישות כזה. ובפרט שגם
 בלילה הולכת הספינה, והיינו מתיראים שלא נחלש ביותר חס
 ושלום. אבל בחסדי ה' ישנו כל הלילה, ועמדנו בבקר ביום שלישי.
 והיה לנו שנוי גדול לטובה ולא הרגשנו המחוש והחלשה כיום מעט
 דמעט, ואכלנו ושתינו מעט. ברוך השם אשר עד כה עזרני:

פד

ביום שלישי בעת שכתבתי כל זה, בא הסופר האשכנזי אל הבית
 ולא בלבד אותי בלל. אחר-כך הראה לי הלאנד קארט [מפת
 העולם] של הים שאנו הולכין עליו. והראה לי מקום אדעס וחרסאן
 וניקולאיב ואוטשקוב וסטמבול ושאר מקומות, והראה לי שאנחנו
 עכשו בערך שלישי הדרך מאדעס לסטמבול. וזה היה בערך שעה
 עשירית. השם יתברך יוליכני להבא לשלום עד שנזכה לבוא לארץ
 ישראל בשלום:

פה

וְכָל יוֹם שְׁלִישֵׁי הַנִּזְכָּר לְעֵיל תְּהִלָּה לְאֵל הָיָה לָנוּ נִיחָא, וְחִזְרָנוּ לְאִיתְּנָנוּ
 מְעַט מְעַט. אִזְר לְיוֹם רְבִיעֵי בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה הַתְּחִיל הַקְּפִיטָאן לְנַגֵּן
 עַל אֵיזָה כְּלֵי זָמֵר, וְשָׂאֵל אוֹתִי אִם אֲנִי יָכוֹל לְנַגֵּן, הַשְּׁבִתִי לוֹ לֹא. וְדַבֵּר
 עִמִּי מַעֲנִין כְּלֵי זָמֵר וְהַתְּחַלְתִּי לְדַבֵּר עִמָּם מַעֲנִין רְקוּדִין, שְׂבִינִינוּ
 מְרַקְדִין בְּיוֹם טוֹב וְעַל חֲתָנָה, בְּתוֹךְ כֶּךָ יֵרְדְתִי אֶל הַבַּיִת. בְּתוֹךְ כֶּךָ
 נִתְעוֹרְרוּ הֵם וְהַתְּחִיל אֶחָד מֵהֶם לְרַקֵּד הַרְבֵּה, וְאִזִּי נִתְעוֹרֵר רִי"א לְרַקֵּד
 גַּם בֶּן קָצֵת. וְאַחֲרֵי כֶּךָ יֵרֵד לְשִׁמֵשׁ אוֹתִי בְּסַעֲדָה, כִּי אֲנִי כָּבֵד יִשְׁבַּתִּי
 לְאָכַל וְהוּא לֹא אָכַל עַדִּין, וְנִמְרַתִי סַעֲדָתִי לְבָדִי.

וְאַחֲרֵי כֶּךָ אָמַר רִי"א שְׂיֵשׁ לוֹ חֲשֵׁק לְרַקֵּד עוֹד. וְעַלִּינוּ עַל הַסְּפִינָה,
 וְהַקְּפִיטָאן עִם עוֹד אֶחָד הָיוּ מְנַגְּנִים בְּאֵיזָה כְּלֵי־שִׁיר
 פְּשוּטִים, וְרִי"א הָיָה מְרַקֵּד הַרְבֵּה מְאֹד, עַד שְׂאֲחֲרֵי כֶּךָ רַקְדָּתִי גַם אָנֹכִי
 עִם רִי"א הַרְבֵּה, וְגַם שְׁנֵי מְטְרָאסִין רַקְדוּ. הֵם רַקְדוּ וְשָׂמְחוּ, וְלֹא יָדְעוּ
 מַה שְׂמַחְתֶּם, וְאֲנַחְנוּ תְּהִלָּה לְאֵל, רַקְדָנוּ וְשָׂמְחָנוּ, שְׂאֲנוּ זוֹכִים לִילָךְ
 לְאַרְצֵי־יִשְׂרָאֵל, לְאַרְצֵי הַקּוֹדֵשׁ, לְהַכִּיר אֶת מִי שְׂאֲמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. וְכִמוֹ
 שְׂמוֹנָא מְשַׁל בְּשֵׁם הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב, זְכָרוֹנוּ לְבָרְכָה (בְּסִפְרֵי "תּוֹלְדוֹת וְעַקֵּב
 יוֹסֵף"), מַעֲנִין בֶּן־מֶלֶךְ, שְׁהָיָה בְּשִׁבְתָּהּ, וְהִגִּיעַ לוֹ אֲגָרַת מֵאֲבִיו, וְרָצָה
 לְשַׂמַּח, וְהִשְׁקָה אֶת כָּל מִי שְׁהָיָה עִמּוֹ עַד שְׁנִשְׁתַּכְּרוּ, וְרַקְדוּ וְשָׂמְחוּ. הֵם
 רַקְדוּ וְשָׂמְחוּ בְּהוֹלְלוֹת וְשִׂכְרוֹת, וְהוּא רַקֵּד וְשָׂמַח בְּתוֹכְכֶם עַל שְׁהִגִּיעַ לוֹ
 יְדִיעָה מֵאֲבִיו. וְהָיָה זֶה בְּעֵינֵינוּ לְפֶלֶא גָדוֹל, שְׁזָכִינוּ לְרַקֵּד וְלְשַׂמַּח עַל
 הַסְּפִינָה, שְׁהָיוּ בָלֵם עֲבוּ"ם, וְלֹא הָיָה בִּינֵיהֶם שׁוֹם יְהוּדִי, כִּי־אִם אֲנַחְנוּ
 שְׂבִינֵינוּ לְבָד. כִּי זֶה יְדוּעַ לָנוּ, שְׁעַקֵּר הַתְּחִינּוֹת הוּא שְׂמַחָה, כִּי חֲדוֹת הִ'
 הִיא מְעֻזְכֶם, כְּמִבְּאֵר בְּדַבְרֵינוּ פְּעָמִים הַרְבֵּה בְּלֵי שְׁעוֹר. גַּם בְּכָל יוֹם
 רְבִיעֵי הַלְכָה הַסְּפִינָה כְּסֹדֵר בְּעִזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

פו

בְּיוֹם רְבִיעֵי אַחַר הַצֹּת הוֹדִיעַ לָנוּ הַסּוֹפֵר הָאֲשֶׁכְּנֹזִי שְׂכָבֵר הֶלְכְּנוּ
 שְׁלִשָּׁה חֲלָקֵי הַדֶּרֶךְ שֵׁישׁ מַאֲדָעִים לְסַטְנֵבּוֹל. בְּרוּךְ הַשֵּׁם אֲשֶׁר
 הֵבִיאֵנִי עַד הַלּוּם בְּלִי סַכְּנָה וּבְלִי סַעֲרָה וּבְלִי פֶחַד בְּעֵזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.
 כֵּן יִגְמַר ה' בְּעַדִּי לְהֵבִיאֵנִי מֵהֶרָה לְאַרְיָן יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם:

פז

גַּם בְּיוֹם רְבִיעֵי הַגְּזֵבֵר לְעִיל אָמַר לָנוּ הַקַּפִּיטָאן שְׁנֵאמַר לוֹ אֵיזָה דְּבַר
 מֵאֲכָל שְׂאֵפְשָׁר לָנוּ לְאֹכַל וְהַכֵּל יִתֵּן לָנוּ, הֵן שְׁמֵן זֵית אוֹ סִירְדֵּעֵלִין
 דְּהִינּוּ דְּגִים מְלוּחִים קִטְנִים, אוֹ מֵאֲסֵלִינִים [זֵיתִים שְׁחוּרִים] אוֹ מִינֵי
 קִטְנִיּוֹת, כֹּל אֲשֶׁר נִחְפִּין הַכֵּל יִתֵּן לָנוּ. אֲבָל לֹא רְצִיתִי הַיּוֹם לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ
 מֵאוּמָה, וְנִתְתִּי לוֹ תְּשׁוּאוֹת חֵן עַל הַחֶסֶד שְׂרוּצָה לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ, אֲבָל לֹא
 רְצִיתִי לְקַבֵּל דְּבַר. בְּרוּךְ הַשֵּׁם אֲשֶׁר נָתַן אוֹתָנוּ לְחֵן וּלְחֶסֶד בְּעֵינֵיהֶם.
 וּבְרוּךְ הַשֵּׁם בְּכָל יוֹם רְבִיעֵי לֹא הָיָה לָנוּ שׁוּם מַחוּשׁ כָּלֵל, וְאֲכַלְנוּ
 וְשָׂתִינוּ מֵהַ שְׂהָיָה בְּיַדֵּנוּ בְּעֵזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כְּדֶרֶךְ כָּל הַבְּרִיאִים.
 תְּהִלָּה לְאֵל:

פח

בְּיוֹם שְׁשִׁי, עֶרְב־שַׁבַּת קִדְשׁ פְּרִשְׁתַּת תְּזַרִיעַ מְצַרְעַ בְּאֵנוּ בְּעֵזְרַת הַשֵּׁם
 לְסַטְנֵבּוֹל. וְעַמְדָּה הַסְּפִינָה אֲצֵל הַסֶּפֶר, וְנִתְמַדְמָה הַתְּקַרְבוֹת
 הַסְּפִינָה אֶל הַיִּבְשָׁה עַד שְׁקִדְשׁ הַיּוֹם. וּמַחֲמַת זֶה נִשְׁאַרְנוּ עַל הַסְּפִינָה
 גַּם בְּשַׁבַּת קִדְשׁ:

פט

בְּיוֹם רֵאשׁוֹן פְּרִשְׁתַּת אַחֲרֵי וּקְדוּשִׁים ז' אִיר נְכַנְסְתִּי לְקַהֲלַת־קִדְשׁ
 סַטְנֵבּוֹל לְעִיר גְּאֵלִיטָא. וּבִתְחִלָּה נְכַנְסְתִּי לְבֵית רַבִּי שְׁמַעוֹן

בְּרַסְלֵיר וְלֹא מְצֵאתִיו בְּבֵיתוֹ. מִשָּׁם נִכְנַסְתִּי לְבֵית בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵף שְׁהִיָּה לִי אֲנֵרֶת-שְׁלוֹם מִמֶּנּוּ מֵאֲדָעַם לְבָנוּ רַבִּי פִּינְחָס. וְשָׁם קִבְּלוּ אוֹתִי בְּכַבּוּד גָּדוֹל מִחֵמַת הָאֲנֵרֶת-שְׁלוֹם שְׁהִיָּה יָקָר בְּעֵינֵיהֶם מְאֹד. וַיִּשְׁכְּנוּ שָׁם קְצַת, וְכִבְּדוּ אוֹתָנוּ בְּיַיִן שָׂרָף. בְּתוֹךְ כֵּךְ נִתְקַבְּצוּ לְשָׁם כָּל הַגֵּרִים מֵאֲנָשֵׁי פּוֹלִין, וְהָיָה לִי נַחַת גָּדוֹל שְׁהִיָּה לִי עִם מִי לְדַבֵּר. בְּתוֹכָם הָיָה אֶחָד שָׁמוּ רַבִּי אֲבָרָהָם מֵאֲנָשֵׁי פּוֹלִין שֶׁהוּא גַם בֶּן סְרִסוֹר, וְתַכְף הִלְךְ עִמִּי רַבִּי אֲבָרָהָם הַנִּזְכָּר לְעִיל עִם עוֹד אֶחָד, וְהִכְנִיסֵנִי לְבֵיתוֹ. וְשָׁם הִרְאָה לִי מְקוֹם לְהַנִּיחַ הַמַּטְלָטְלִין שְׁלֵנוּ. וְאַחֲרֵי-כֵן הִלְכוּ עִמִּי לְהַסְפִּינָה וְקִבְּלוּ שָׁם כָּל הַמַּטְלָטְלִין שְׁלֵנוּ וְהִכְנִסְנוּם לְעִיר. וְקִבְּלוּ מִמֶּנּוּ מְכַס סֶדֶ מוֹעֵט עֶרֶךְ אֲרַבְעִים פָּאָרִים, וְהִכְנִסְנוּ הַכֹּל לְבֵית רַבִּי אֲבָרָהָם הַנִּזְכָּר לְעִיל. וְנִתְתִּי שִׁבַח לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁהוֹמִין לָנוּ אֲכַסְנִיָּא לְכַנֵּס שָׁם, כִּי בְּסֻמְנָבוֹל קָשָׁה לְמַצֵּא אֲכַסְנִיָּא. וּבִפְרָט שָׂאִין אָנוּ מַכִּירִין בְּלִשׁוֹנָם כָּלֵל. אַחֲרֵי-כֵן יֵצְאֵתִי לְשׁוּק וְנִזְדַּמְּנוּ עִמִּי כַּמָּה אֲנָשִׁים מֵאֲנָשֵׁי פּוֹלִין, כִּי גַם אֲעֲלֶם הָיָה לְנַחַת שָׂבָא אִישׁ מִמְּדִינָתָם.

אַחֲרֵי-כֵן הִקְרָה ה' לְפָנַי אֵת רַבִּי שְׁמַעוֹן וּבִתְחִלָּה הָיָה לִי נַחַת שְׁהִיָּה לִי עִם מִי לְדַבֵּר, כִּי קִבְּלוּ אוֹתִי בְּאַהֲבָה וְכַבּוּד. אַחֲרֵי-כֵן הָיוּ לִי יְסוּרִים גָּדוֹלִים עַד אִין קִין מֵאַהֲבָתוֹ, כִּי תַכְף הִתְחִיל לְדַבֵּר עִמִּי מַעֲנִין בִּיאֲתִי שְׁסַפְרֵתִי לוֹ שֶׁבִּאתִי בְּשִׁבִיל לְנִסְעַ לְאַרְצֵי הַקִּדְשׁ, וְתַכְף עָנָה וְאָמַר אִין עֲתָה שׁוּם דְּרָךְ לָבוֹא לְשָׁם. וְהִצִּיעַ לְפָנַי גָּדֵל עֵצִים הַסְכָּנָה שְׂיִישׁ עֲכָשׁוּ לְנִסְעַ עַל הַיָּם, וְשָׂאִי אֲפָשָׁר בְּשׁוּם אֲפִן לְנִסְעַ עֲכָשׁוּ לְשָׁם וְדַבֵּר הִרְבֵּה עִמִּי בְּדֶרֶךְ אַהֲבָה. וְכָל דְּבוּרָיו הָיוּ שָׂאִין דְּרָךְ נְכוּן לְפָנַי כִּי-אִם לְחֹזֵר לְאֲדָעַם, וְאִין שׁוּם סְבָרָא אַחֲרֵת חוּץ מִזֶּה. וְהִיִּיתִי חֲפִיץ שְׂיִישְׁתַּק, וְהוּא כָּפַל וְשִׁלַּשׁ הַדְּבָרִים כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, וְהָיָה לִי צַעַר גָּדוֹל מְזֵה. אַחֲרֵי-כֵן נִשְׁמַט מִמֶּנִּי וְלִבִּי הָיָה נִשְׁבָּר מְאֹד מְאֹד מִדְּבָרָיו בְּלִי שְׁעוֹר, כִּי גַם בְּשֻׁנְכִנְסְתִּי לְקַהֲלַת-קִדְשׁ סְמִנְבוֹל הָיָה לִבִּי נִעְצָב

וּנְשָׁבֵר מְאֹד מִכַּמָּה טְעָמִים שֶׁבְּלִבִּי אֲשֶׁר כִּמְעַט כְּשֶׁל בַּח הַסֶּבֶל, אֲבָל
הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָשָׂה עִמִּי חֶסֶד שֶׁעַל כָּל פָּנִים גִּזְדַּמְן לִי תִכְּף אֲכַסְנִיא
טוֹבָה. וְתִכְּף הִתְחַלְתִּי לְשִׁמְעַע מִכָּל אַנְשֵׁי פוֹלִין שְׁמוּעוֹת כְּאֵלֶּה שְׂאִין
שׁוּם דְּרָךְ עֲכָשׁוּ לָבוֹא לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל. אֲבָל רַבִּי שְׁמַעוֹן הַנִּזְכָּר לְעִיל
הֶעֱתִיר עָלַי דְּבָרָיו מְאֹד, וְאַחֲרָיו עָנּוּ בָּלָם וְהוֹדּוּ לְדְבָרָיו. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד
כְּשִׁמְצָא אוֹתִי בְּשׁוֹךְ תִּכְּף הִתְחִיל לְהוֹכִיחַ לִי שְׂאִי אֲפֹשֶׁר בְּשׁוּם אֲפִן
לְנַסֵּעַ לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל אִף עַל פִּי שְׂלֵא שְׂאֵלְתִּי אוֹתוֹ וְלֹא בִקְשָׁתִי מִמֶּנּוּ
עֲצָה, אֲבָל הוּא בְּעֲצָמוֹ דִּבֵּר עִמִּי וְהוֹכִיחַ לִי בְּדְבָרִים הַרְבֵּה שְׂאִי אֲפֹשֶׁר
לְסַע חֵם וְשָׁלוֹם. וְגִדְל הַצֶּעֶר שֶׁהָיָה לִי אִזּוּ וּבִלְבוֹל הַדַּעַת וְשִׁבְרוֹן לֵב עַד
הַנֶּפֶשׁ יוֹדַע רַק הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְחִזְרְתִּי לְאַכְסְנִיא שְׁלִי, וְעָלִיתִי עַל הָעֲלִיָּה
שְׁמִבְחוּז, וְיִשְׁבְּתִי דוֹמָם וּמְשִׁתָּאָה, עַד שֶׁמֶרֶב שְׁבִירַת לִבִּי הִתְחַלְתִּי
לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת בְּלֵב גִּשְׁבֵּר מְאֹד. אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁבְּתִי עֲצָמִי קָצַת,
וְהִשְׁלַכְתִּי עֲצָמִי עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְנִתְחַזְקַתִּי קָצַת וְתִכְּף רְאִיתִי שְׂאִי
מְכַרְח תִּכְּף לְחֹשֶׁב מַחֲשָׁבוֹת לְרְאוֹת סְפִינָה לְאַלְפְּסִנְדְּרִיא שֶׁל מְצָרִים:

ז

וּבְצֶר הִרְחִיב לִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שְׁבָאוֹתוֹ יוֹם רֵאשׁוֹן הַנִּזְכָּר לְעִיל הוֹדִיעַ
לִי אֶחָד שְׂיִשׁ סְפִינָה שֶׁהוֹלְכַת לְאַדְעָם. וְשֵׁם הָיְתָה אִשָּׁה אַחַת
וְעוֹד אִישׁ אֶחָד, וְתִכְּף הִלֵּךְ עִמִּי הָאִישׁ הַנִּזְכָּר לְעִיל שֶׁהוֹדִיעַ לִי וְנִתְתִּי
בְיָדָם אֲנֵרַת לְבִיתִי. וְשֵׁם בְּאוֹתָהּ הַסְפִינָה דְבָרָה עֲמָנוּ וְחִזְקָה אוֹתָנוּ
מְאֹד וְאַמְרָה שְׂאִין הַדְּבָר כִּמוֹ שֶׁהֵם אוֹמְרִים, כִּי הִיא נִסְעָה מִשָּׁם לְכָאן
כְּאֵלֶּה הָעֵתִים שֶׁעָבְרוּ, שֶׁבָּהֶם הָיְתָה הַסְפִינָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה, וְשָׂאֵר דְּבָרִים
כְּאֵלֶּה שֶׁהָיוּ לִי נַחַת. כִּי בְּכָל הַיּוֹם כָּלוּ לֹא זְכִיתִי לְשִׁמְעַע מִשׁוּם אָדָם
דְּבוֹר כְּזֶה:

צא

ביום שני הייתי עוד הפעם על הספינה הנזכרת לעיל, ושמעתי גם כן דברים באלה שאין הדברים כמו שהם אומרים, ואף על פי כן ראיתי שהוא סכנה גדולה, ואני צריך לרחמים וישועה גדולה. ובפרט שגם מעות על הוצאות אין לי כדי ספוקי, כי בעת כזאת צריכין להרבות בהוצאות מאד. ותכף ביום שני הנזכר לעיל בשחזרתי מהספינה הנזכרת לעיל, נסענו בספינה קטנה להוסקיע לראות למכר שם מעט הספרים שהיו עמי. כי ראיתי מיד שהמעות שנשארו בידי בשבאתי לסטמבול בערך מאה וחמשים טאליר פחות קצת, אינו מספיק אפלו על מחצה הוצאות לארץ ישראל לבד, מלבד החזרה. ואף על פי כן היה קשה עלי מאד לנסע להוסקיע, אף על פי שהיא עיר שרבה ישראלים, והעיר הזאת היא העיר הגדולה משיבת ישראל יותר משאר העירות שבסטמבול, אבל מחמת ששם אין נמצאים שום אנשי פולין, כי מעט הגרים מפולין הנמצאים בסטמבול רבם ככלם הם בעיר גאליטא. אבל מחמת ההכרח, ועקר הפונה שלי כי אמרתי אולי מאת ה' הוא שאני מקרח לילך להוסקיע כדי להשאיר שם איזה ספר מספרי רבנו זכרונו לברכה, כי איך אפשר שאהיה בסטמבול ולא אשאיר שם שום ספר חס ושלום, ורק מחמת זה נתחזקתי ואמרתי ויהי מה: אלך לשם.

והתחיל חברי רי"א לדבר לי שעכשו סמוך לערב, ובודאי נצטרך ללון שם, ואין לנו שום מקום ללון. וכבר ידענו היטב, שאצל הפרענקין [עדות המזרח] קשה מאד מאד למצוא בית לכנס בו, בפרט אנשי פולין שהם בעיניהם לשחוק ללעג ולקלס. אבל אמרתי שגם דברי רי"א הם מניעה, ואיני רוצה לדחות הדבר, ויהי מה אלך לשם. והלכנו לחוץ ולקחנו משם עמנו מעט ספרים, וקצת ספרי רבנו זכרונו

לברכה, וטלית ותפלין שלי לבד. והלכנו שנינו אל השוק עד שמצאנו אחד מאנשי פולין שהיה לו הפרות עמנו, ובקשנו אותו שיוליך אותנו אל הדרך שהולכין להוסקיע והלך עמנו עד שהביא אותנו אל השער שיוצאין בו אל הים. ומחמת שבבר פנה היום לערב הכרחנו לתן להשומר שני פארים והניח אותנו לצאת מן השער (אבל בכל היום כלו אין נותנים כלום). ובאנו אל חוף הים, ושם עומדים ספינות מזמנות. והכנים אותנו האיש הנ"ל באיזה ספינה עם עוד שלשה או ארבעה אנשים אחרים שישבו שם מקדם, ונסענו להוסקיע. והלכנו על הים להחוף בערך חצי שעה ויותר, עד שבאנו להוסקיע ושלמנו להספן חמשה פארים בעד כל נפש.

ונכנסנו להוסקיע ובאנו שנינו אני ורי"א ושם אין שום איש מכיר אותנו, ואין שום איש שיבין דבור אחד בלשוננו, ואפלו בלשון הקדש רחוק למצא איש שיבין דברינו. והלכנו אנחנו נעים ונדים, וחבילתנו בידינו. ואין אנו יודעים להיכן נכנס. והתחלנו לשאל היכן הבית הכנסת או הבית המדרש? ואין אדם מבין מה שאנו אומרים. כי בית הכנסת הם קורין "קהל קדוש", ובית המדרש אין נמצא שם כלל. רק מקום שלומדים שם נקרא ישיבה, ויש מקום שיושבים שם בטלנים שאומרים תהלים וזה נקרא הסגור. וכל זה נודע לנו אחר כך, אבל בעת שנכנסנו לשם לא ידענו מכל הלשונות האלה. ושאלנו היכן בית הכנסת, וקצתם הבינו וקצתם לא הבינו. ושאלנו היכן החכם או הרב, והנערים שראו אותנו כלם שחקו מאתנו מאד, ורדפו אחרינו בכל פעם כמו אחרי המשגע הם ושלום.

אחר כך צוה פרענק אחד לנער אחד שיוליך אותנו להרב הפולל שיושב שם בהוסקיע שהוא רב הפולל לכל העירות שבסטנבול. והלכנו אחר הנער הנ"ל, ואנחנו לא הבנו מה שאמר

הַפְּרַעַנְק לְהַנְעֵר הַנְּזֹכֵר לְעִיל, וְהֵינּוּ סְבוּרִים שְׁמוּלֵיךְ אוֹתָנוּ לְאַיִזָּה בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וְהַנְעֵר הַלֵּךְ לְפָנֵינוּ בְּשִׂמְחָה וּשְׂחֹק כִּי הָיָה לוֹ נַחַת שֵׁישׁ לוֹ שִׁיכוֹת לְאֲנָשִׁים הָאֲשֻׁפְּנִיזִים שְׁנִדְמוּ בְּעֵינֵיהֶם כְּמִשְׁגָּעִים חֹס וְשָׁלוֹם. וְהוֹלִיךְ אוֹתָנוּ עַד שֶׁהַכְּנִים אוֹתָנוּ עַל הָעֲלִיָּה שֶׁל הָרַב הַכּוֹלֵל. וְהָיָה קִשָּׁה עֲלֵינוּ לְכַנֵּס לְשֵׁם מַחֲמַת שְׂאִינוּ מִבֵּין לְשׁוֹנְנוּ, וְגַם קִשָּׁה לְכַנֵּס עִם הַחֲבִילוֹת שֶׁבִּידָנוּ. וְאַף עַל פִּי כֵן הִנְחֵתִי הַחֲבִילוֹת בְּיַד רִי"א וְאֲנִי נִכְנָסְתִי לְהָרַב, וְלֹא הָיָה אִזּוֹ בְּקוֹ הַבְּרִיאָה וְהַתְּחִיל לְשָׂאֵל מֵאַיִן בְּאַתֶּם בְּלִשׁוֹן קְפִידָא קְצַת. וְהִשְׁבַּתִּי לוֹ דְּבָרִים מְעַטִּים בְּאַיְמָה וּבּוֹשָׁה כִּי נִסְתָּמוּ דְּבָרֵי לְפָנָיו, וְלֹא הִבִּין הֵיטֵב מַה שְׂאֲנִי אוֹמֵר. וְשֵׁם יֵשֵׁב עוֹד אִישׁ אֶחָד לְפָנָיו וְדָבְרוּ עִמִּי דְּבָרִים מְעַטִּים מְאֹד, וְהִשִּׁיב מִיָּד לְמַחֵר, הֵינּוּ שְׂאֵבוּא לְמַחֵר. וְהָאִישׁ שֵׁישֵׁב אֶצְלוֹ הִרְאָה לִי בִּידוֹ הֲלֹא אַתָּה רוֹאֵה שְׂאִינוּ בְּקוֹ הַבְּרִיאָה. וְיִצְאֵתִי מִמֶּנּוּ מִיָּד בְּשִׂמְחָה שֶׁפְּטַרְתִּי אוֹתוֹ. כִּי הַשְּׂעָה הַמְּעַטָּת שֶׁעֲמַדְתִּי לְפָנָיו הָיָה קִשָּׁה עָלַי מְאֹד, מַחֲמַת שֶׁמַּעוֹלָם לֹא הִיִּתִי בְּעֵינַי כְּזֶה.

אַחֲרֵי-כֵן יִצְאֵתִי אֶל הַחוּץ, וְעֲמַדְנוּ לְפּוֹשׁ אֶצְל עֵץ עַב אֶחָד שֶׁעֲמַד אֶצְל אֵיזָה בֵּית וְהִנְחֵנוּ שָׁם אֵיזָה חֲבִילָה. וְהַתְּחִילוּ לְקַבֵּץ אֲנָשִׁים אֶצְלָנוּ וְהַתְּחִילוּ לְשָׂאֵל אִם אָנוּ מוֹכְרֵי סְפָרִים וְהַתְּחִלְנוּ לְהִרְאוֹת לָהֶם הַסְּפָרִים, אָבֵל לֹא הִבִּינוּ דְּבָרֵינוּ, כִּי-אִם בְּקִשֵׁי גְדוֹל הִבִּינוּ קְצַת בְּלִשׁוֹן הַקְּדוּשָׁה. בְּתוֹךְ כֵּן בָּא אָדָם שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִכִּירַת סְפָרִים וְדָבַר עִמָּנוּ מְעַט, וְלָקַח מֵאַתָּנוּ ש"ס מִשְׁנֵיּוֹת קְטָנִים, וְלָקַח אֶחָד מֵאַתָּנוּ וְנָתַן לָנוּ אֲדָרוּף [דְּמֵי קְדִימָה] מְעַט מְעוֹת, וְהִשְׁאָר יָקַח לְמַחֵר. וְעַדִּין אֵין לָנוּ מְקוֹם לְכַנֵּס בּוֹ וְהַיּוֹם הוֹלֵךְ וּפּוֹנֶה לְעֵרֵב. וּבְתוֹךְ כֵּן נִזְדַּמְּן אֶחָד וְאָמַר שֶׁהוּא יִקְנֶה מֵאַתָּנוּ סְפָרִים, וְהוֹלִיךְ אוֹתָנוּ לְבֵיתוֹ וְהִלְכְנוּ אַחֲרָיו. בְּתוֹךְ כֵּן בְּקִשְׁנוּ אוֹתוֹ שֶׁנִּלְיָן בְּבֵיתוֹ. וּבְתַחֲלָה מֵאַן בְּדָבָר, וְאַחֲרֵי-כֵן בְּקִשְׁנוּ אוֹתוֹ עוֹד, וְאַחֲרַי הִתְפַּצְּרָה קְבֵל אוֹתָנוּ לְלוֹן בְּבֵיתוֹ. וְנָתַנוּ שְׂבַח וְהוֹדָאָה

לְהַשִּׁיב יְתִבְרַךְ שְׂמֵצָאנוּ מְקוֹם לָלוֹן. אַחֲר־כֵּן בְּלִילָה סִפֵּר לָנוּ בְּעֵצְמוֹ
שְׁמָה שְׂקִיבֵל אוֹתָנוּ הוּא רַק מִחֲמַת שְׁלֵא הִיְתָה אִשְׁתּוֹ בְּבֵית, אֲבָל אִם
הִיְתָה אִשְׁתּוֹ בְּבֵיתוֹ לֹא הָיָה יָכוֹל בְּשׂוֹם אִפֵּן לְקַבֵּל אוֹתָנוּ, כִּי נִשְׁוֹתִיהֶם
אֵינָן מְקַבְּלוֹת אוֹרְחִים, בְּפֶרֶט אֲשַׁכְּנִיזִים:

עב

אַחֲר־כֵּן בְּלִילָה בָּא אֶצְלָנוּ אִישׁ אֶחָד שֶׁהוּא חֲזוֹן בְּאִיזָה בֵּית הַכְּנֶסֶת
שָׁם, שָׂמוּ רַבִּי יַעֲקֹב וְהוּא יָכַל קָצַת לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹנָנוּ. וְגַם בַּיּוֹם
דִּבֵּר עִמָּנוּ קָצַת מִדֵּי עֲבָרוֹ לְפָנֵינוּ:

עג

וְהֵנָּה בְּכָל יוֹם שְׁלִישֵׁי וּרְבִיעֵי עֶסְקָנוּ בְּעֵנִין מְכִירַת הַסְּפָרִים וְהֵינּוּ
הוֹלְכִים וְשׁוֹבִים מִהוֹסְקֵי לְגַאֲלִיטָא וּמִשָּׁם לְכָאן וְכָל עַקֵּר בְּוִנְתִּי
הָיָה בְּכַדִּי לְמַצָּא קוֹנִים עַל סְפָרֵי רַבְנּוּ וְזָכוּנוּ לְבִרְכָה, וְלֹא זָכִיתִי לְמַצָּא
קוֹנִים עַל סְפָרֵי רַבְנּוּ וְזָכוּנוּ לְבִרְכָה עַד יוֹם רְבִיעֵי בְּבִקְרָא, שְׂמַכְרַתִּי
שְׂשָׂה סְפָרֵי לְקוֹטֵי מוֹהֲרֵי הַגְּדוֹלִים. וּבְלִילָה הַשְּׁנַיִת לְיוֹם רְבִיעֵי הָיָה לָנוּ
לִינַת לִילָה אֶצֶל הַיְשִׁיבָה:

עד

וְהֵנָּה סְמוּךְ לְיוֹם רְבִיעֵי, נִזְכַּרְתִּי שְׂכַבְרָ עֲבָרוֹ שְׁלִשָּׁה יָמִים וְעַדִּין לֹא
הֵיְתִי בְּבֵית הַקּוֹנְסֵלִיר (קוֹנְסוּלִיָּא) אוֹדוֹת הַבִּילְעֵט (פְּרִטִּים) שֶׁהִנִּיחוּ
הַקְּפִיטָאן שְׁלָנוּ שָׁם וְצוּה לָנוּ שְׁנִלְדָ לְשָׁם לְקַבְּלוֹ וּלְהַחֲלִיפוֹ שָׁם. וְעַדִּין
לֹא הֵינּוּ בְּבֵית הַקּוֹנְסֵלִיר אוֹדוֹת הַבִּילְעֵט, וְעַל כֵּן בַּיּוֹם רְבִיעֵי נִזְדַּרְזְנוּ
אַחַר הַתְּפִלָּה, וְנִסְעָנוּ לְגַאֲלִיטָע. וְנִסְעָנוּ עִמִּי עַל סְפִינָה אַחַת אֵלּוּ
הָאֲנָשִׁים שְׂקָנוּ בְּבִקְרָא סְפָרִים אֶצְלָנוּ כִּי רָצוּ לְקַנּוֹת אֶצְלֵי עוֹד סְפָרִים
אַחֲרֵים.

וּמְדֵי עֲבָרְנוּ עַל הַיָּם דְּבִרְנוּ דְּבָרֵי תוֹרָה וְסִפְרוּ לִי אֵיזָה דְּבַר־תּוֹרָה
 שְׂאוֹתֵיזוֹת אֲמַצְעֵיִם שְׁבַתוֹךְ תִּבְתַּעֲבֹב (כְּזֶה יוֹד עֵינִי קוֹרֵף בֵּית)
 עוֹלָה לֵב. וּבַתְחִלָּה שָׁאֵלוּ אוֹתִי אֵימְתִי יָבוֹא מְשִׁיחַ הַשְּׁבִתִּי לָהֶם שְׁזֶה
 נֶעְלָם מֵעֵין כָּל חַי כִּי הוּא קֵץ הַפְּלָאוֹת. וּכְמוֹ שָׁאֵמַר דְּנִיֵּאל סְתָם
 הַדְּבָרִים וְחַתָּם. וְאֶפְלוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעֲצָמוֹ מַלְבֵּה לְפּוֹמָה לֹא גָלִי, כְּמוֹ
 שְׁבַתוֹב בְּתַקּוּנִים לְלִבִּי גְלִיתִי וְלֵאֲבָרִי לֹא גְלִיתִי. וְהַתְחִילוּ לַעֲסֹק עִמִּי
 בְּעֵנִין פְּרוּשׁ דְּבָרִים אֵלוּ לְלִבִּי גְלִיתִי וְכוּ' וְהַשְּׁבִתִּי לָהֶם כִּי יֵשׁ צַדִּיקִים
 שְׁנִקְרָאִים בְּחִינַת לֵב, וְלָהֶם גְּלָה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ קֵץ הַפְּלָאוֹת, אֲבָל יֵשׁ
 צַדִּיקִים שְׁנִקְרָאִים בְּחִינַת אֲבָרִים וְלָהֶם לֹא גְלָה. אַחֲר־כֵּן אָמְרוּ לִי מִי
 נִקְרָא לֵב וְאֵז הוֹדִיעוּ לִי עֵנִין הַנִּזְכָּר לְעִיל מֵעֵנִין יַעֲקֹב בְּנִזְכָּר לְעִיל.
 אַחֲר־כֵּן גְּלִיתִי לָהֶם עֵנִין הַנִּפְלָא שְׁגָלָה רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה עַל פְּסוּק
 כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זֵרְעוֹ שֶׁהוּא סוֹפֵי תְבוּת יוֹ'ח'א'י' וְכוּ' כְּנִדְפָס בְּתַחֲלַת
 סֵפֶר לְקוּטֵי מוֹהַר"ן, וְהוּסַב בְּעֵינֵיהֶם מְאֹד. גַּם אֲמַרְתִּי לָהֶם מֵעֵנִין וְאֵלָה
 שְׁמוֹת וְכוּ' שֶׁהוּא סוֹפֵי תְבוּת "תְּהִלִּים תְּשׁוּבָה" (לְקוּטֵי תַנְיִנָא ע"ג) וְלֹא
 יִכְלְתִי לוֹמַר לָהֶם כָּל הָעֵנִין, מִחֲמַת שְׂאִינָם מְבִינִים בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ שְׁלָנוּ.
 וְכָל זֶה הָיָה בְּעֵינֵינוּ לְפָלֵא גְדוֹל וַיִּשְׁוַעַת ה' נִפְלָא וְנוֹרָא, שְׁזִכִּיתִי
 בְּסִטְנָבוּל לְדַבֵּר מִתּוֹרָתוֹ שֶׁל רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה, וְלִמְכַר שֵׁם סִפְרֵי
 הַקְּדוּשִׁים שֶׁהֵם אֶתְחַלְתָּא דְּנֵאֵלָה.

וּבִאֲתִי לְנֵאֲלִיטַע סְמוּךְ לְחֻצוֹת הַיּוֹם, וּמַצְאֲתִי אֶת בַּעַל הָאֲכֹסְנָיָא שְׁלִי
 בְּבֵיתוֹ. וְהוֹדִיעַ לִי תַכְפָּה שֵׁישׁ סְפִינָה שְׁהוֹלְכַת לְאֶלְכֹסְנֵדְרֵיָא,
 וּבְיוֹם שְׁבַת קֹדֶשׁ אוֹ בְיוֹם רֵאשׁוֹן תַּצֵּא מִכָּאן. וְהֵייתִי נַחְפֵּז מְאֹד לִילְךָ
 אֶל הַקּוֹנְסְלִיר אוֹדוֹת הַבִּילְעַט, וְלֹא רְצִיתִי עוֹד לְהֵאָרִיךְ בְּדְבָרִים עִם
 הָאֲנָשִׁים שְׁבָאוּ עִמִּי לְקִנּוֹת סִפְרִים, וְדַחֲתִי אוֹתָם. וְהִלְכְתִי בְּזַרְיּוֹת אֲנִי
 וְרִי"א וְהַבַּעַל הַבֵּית שֶׁהוּא רַבִּי אֲבָרְהָם, וְהִלְכְתִי מִיָּד לְעִיר בְּיֵאֲלַע

שָׁשָׁם יוֹשְׁבִים כָּל הַקּוֹנְסֵלְרִין. וְהוֹלִיךְ אוֹתָנוּ בְּדֶרֶךְ בֵּית־הַקְּבָרוֹת שֶׁל
 יִשְׁמַעְיָאֵלִים (אֵף עַל פִּי שְׂבָאָמֶת יֵשׁ דֶּרֶךְ אַחַר קְרוֹב מִמֶּנּוּ וְכָל זֶה הָיָה
 בְּכּוֹנֵה) עַד שְׂבָאֵנוּ לְקוֹנְצִילְאָרְיַע מֵאוֹסְטְרִיָּה.

וּכְשֶׁנִּכְנְסְנוּ לְשֵׁם דָּחוּ אוֹתָנוּ מִזֶּה לְזֶה בְּדֶרֶכָם עַד שְׂבָאֵנוּ לְפָנֵי
 הַסִּיקְרָטוֹר [הַמְזֻכָּר] וְתַכְף הִרְאָה לִי הַבִּילְעֵט שֶׁלִּי
 וְשָׂאֵל אוֹתָנוּ זֶה הוּא, הַשְּׂבֵתִי לוֹ הֵן. עָנָה וְאָמַר מַה זֶה מַה בָּאתָ לְכָאן
 הֲלֹא זֶה הוּא בִילְעֵט שֶׁל רוֹסְיָה וּמַה שְׂיִכּוֹת יֵשׁ לָךְ לְכָאן. הַשְּׂבֵתִי לוֹ,
 אֲדוּנִי כִּךְ הוּא דַּת רוֹסְיָה שְׁלוֹקְחִין הַבִּילְעֵט שֶׁל הַקּוֹנְסֵלְרִי וּמַחְלִיפִין
 אוֹתוֹ וְנוֹתְנִים בִּילְעֵט שְׁלֵהֶם. וּבְלֹא זֶה אֵין מְנִיחִים לְצֵאת מִהַגְרַעֲנִין,
 אֲבָל בְּאֵמֶת מְבֹאָר בְּהַבִּילְעֵט שְׂאֵנִי מֵאֲנָשֵׁי הַקִּיסָר מֵאוֹסְטְרִיָּה. עָנָה
 וְאָמַר לֹא כֵן הוּא כִּי כַּמָּה אֲנָשִׁים בָּאוּ הֵנָּה וְהִבִּיאוּ הַבִּילְעֵט שֶׁל
 הַקּוֹנְסֵלְרִי בְּעֶצְמוֹ. וְאָמַרְתִּי לוֹ יִקְרָא מַה שְּׂבֵתוֹכּוּ וְיִרְאֶה שְׂכֵתוֹב שֵׁם
 שְׂאֵנִי מֵאוֹסְטְרִיָּה. הַשִּׁיב אֵינִי מְכִיר בְּלִשׁוֹן רוֹסְיָה. לָךְ וְתֵן אוֹתוֹ לְמִי
 שְׂבָקִי הַיֵּטֵב בְּלִשׁוֹן רוֹסְיָה לְקָרוֹת.

וְהִלְכְנוּ בְּפַחֵי נֶפֶשׁ מְאֹד, גַּם בְּתוֹךְ דְּבָרָיו הַזְכִּיר לְשׁוֹן שֶׁל חֲשֵׁשׁ
 מְרַגְלִים חֵם וְשְׁלוֹם שְׂנֵקְרָא בְּלִשׁוֹנָם. וְהָיָה לִי צַעַר גְּדוֹל וּפְחַד
 מְאֹד, וְהִלְכְנוּ עִם הַבִּילְעֵט לְבֵיתֵנוּ וְעֵלִיתִי עַל הָעֵלְיָה וַיִּשְׂבֵּתִי מִשְׁתוֹמֵם.
 אַחַר כֵּךְ הִלֵּךְ הַבַּעַל הַבֵּית רַבִּי אֲבִרְהָם הַגִּזְכָּר לְעִיל וְדָרַשׁ וְחָקַר, עַד
 שְׁנוֹדַע לוֹ מִי שְׂבָקִי בְּלִשׁוֹן רוֹסְיָה וְחֹזֵר לְבֵיתוֹ וְקָרָא אוֹתִי. וְחֹזַרְתִּי
 וְהִלְכְתִי עִמּוֹ לְעִיר בְּיֵאלֶע, וּבָאֵנוּ לְבֵית אוֹתוֹ הָאִישׁ, וְלֹא מְצָאֵנוּ אוֹתוֹ
 בְּבֵיתוֹ וְהִלְכְנוּ לְבֵית קֵאוֹוִינִי וַיִּשְׂבְּנוּ שָׁם לְפוּשׁ. וַיִּשְׂבְּנוּ שָׁם הַרְבֵּה עַד
 שְׁנוֹדַע שָׁם מֵאִישׁ אֶחָד שִׁיודַע בְּלִשׁוֹן רוֹסְיָה, הִינּוּ סוֹפֵר אֶחָד שְׂנֵשְׂאָר
 מִבֵּית הַקּוֹנְסֵלְרִי שֶׁל רוֹסְיָה. כִּי אֵז בְּאוֹתָהּ הָעֵת לֹא הָיָה שֵׁם קוֹנְסֵלְרִי
 שֶׁל רוֹסְיָה, כִּי נָסַע לְבֵיתוֹ מִחֲמַת מְרִיבַת הַגְרַעֲקִין (הַיִּנִּים) כִּידוּעַ.
 וְעַל־יְדֵי־זֶה הָיוּ לָנוּ יְסוּרִים כָּל כֵּךְ. וְהִלְכְנוּ לְבֵית הַסּוֹפֵר הַגִּזְכָּר לְעִיל,

וַיֵּצֵא לְקִרְאָתָנוּ לְבֵית הַשַּׁעַר. וְסִפְרָנוּ מִבְּקָשָׁנוּ וְלָקַח הַבִּילְעַט וְקָרָא אוֹתוֹ וְאָמַר שְׁכַתוֹב בּוֹ שְׂאֲנִי מִהַקִּיסָר מֵאוֹסְטְרִיָּדָה, אֲבָל אָמַר שְׂלֵא יִשְׂרָ בְּעֵינָיו הַחוּתָם שֶׁנִּחַתָּם עָלָיו (הֵינּוּ חוּתָם הַנְּשָׂר שֶׁקּוֹבְעִין עָלָיו) כִּי לֹא הָיָה נֶכֶד כָּלֵל תְּמוּנַת אוֹת מִהַחוּתָם כִּי בְּאֵמַת הָיָה מְטֹשֶׁשׁ מְאֹד, וְחַתִּימַת יַד הַגֶּרֶף לוֹדְזִירֵן בְּעֵצְמוֹ שֶׁהָיָה כְּתוֹב שָׁם, אָמַר שְׂאֲנִינוּ מִכִּיר כְּתִיבַת יָדוֹ, כִּי זֶה כְּבֹר שְׁתִּים-עֶשְׂרֵה שָׁנִים שֶׁהוּא בְּכֹאֵן. אֲבָל זֶה הוּא תְּמוּנָה בְּעֵינָיו שֶׁהַחוּתָם הָעֵגֵל שֶׁקּוֹבְעִין הוּא מְטֹשֶׁשׁ מְאֹד מְאֹד עַד שְׂלֵא נֶכֶד צִיּוֹר הַנְּשָׂר וְהַאוֹתִיּוֹת כָּלֵל. וְהָיָה לָנוּ צַעַר גָּדוֹל. וְתַכְּפָה הַלֵּךְ עַל הָעֵלְיָה וְלָקַח הַבִּילְעַט וְהִעֲתִיק אוֹתוֹ אוֹת בָּאוֹת וְהִבִּיא לָנוּ הַבִּילְעַט שְׁלָנוּ, וְגַם הִהֲעֲתִיקָהּ. רַק כְּתִב הִהֲעֲתִיקָה חָתָם בְּחַתִּימָה, וְאָמַר לָנוּ בְּעַל פִּה שְׁכַתוֹב שָׁם שֶׁהַבִּילְעַט הוּא שְׂאֲנִי מֵאֲנָשֵׁי קִיר"ה מֵאוֹסְטְרִיָּדָה, אֲבָל חַתִּימַת יַד הַגֶּרֶף הַנְּזָכֵר לְעֵיל אֵינּוּ מִכִּיר. וְתַכְּפָה הָיָה פָּחַד גָּדוֹל בְּלִבִּי, אוֹלֵי יִקְלָקֵל יוֹתֵר חֵם וְשָׁלוֹם.

וְהִנֵּה כְּבֹר הָיָה אַחַר הַצּוֹת שְׂאֵי אֶפְשָׁר עוֹד לְהַתְּקַרֵּב לְבֵית הַקּוֹנְסֵלְיָר, וְהַהֲכָרַח לְהַמְתִּין עַד לְמָחָר. וְחִזְרָתִי מִשָּׁם בְּפַחֵי נֶפֶשׁ וּבְדֹאָגָה גָּדוֹלָה וּמִרְדָּף לִבָּב מְאֹד, כִּי אֲנִי גַר בְּאַרְצָן נְכָרִיָּה וּבְשֶׁחֶקוֹנְסֵלְיָר לֹא יִקְבְּלֵנִי חֵם וְשָׁלוֹם, בְּפָרֵט בְּשַׁעַת מְלַחְמָה כְּזֹאת מִי יוֹדֵעַ מַה יְהִיָּה מִזֶּה. אַחַר כֵּן הִכְרַחְתִּי לִילֵךְ עוֹד הַפַּעַם לְהוֹסְקִיעַ, לַעֲשׂוֹת שָׁם קִין אוֹדוֹת הַסְּפָרִים שֶׁהִשְׁאֲרָנוּ שָׁם. וּבֵאֵנוּ לְשָׁם וְהָיוּ לִי שָׁם קֶצֶת יְסוּרִים קָדָם שֶׁמִּצָּאתִי הָאֲנָשִׁים שֶׁהָיָה לִי עֵסֶק עִמָּהֶם, וְלָנוּ בְּבֵית רַבִּי יַעֲקֹב חֲזוֹן הַגִּ"ל:

צה

וְהִנֵּה בַיּוֹם הַמֵּי־שֵׁי אַחַר הַתְּפִלָּה עֲשִׂיתִי קוֹץ וְסוּף אֹדוֹת הַסְּפָרִים.
 וּבַעֲזַרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ קַבְּצָתִי שָׁם מְעוֹת בְּעַד כָּל הַסְּפָרִים
 שֶׁמְכַרְתִּים שָׁם בְּעֶרְךָ מֵאָה וְעֶשְׂרִים טָאֲלִיר. וְזֶה הָיָה לִי לִישׁוּעָה גְדוֹלָה,
 כִּי בָעֵת כְּזֹאת צְרִיכִין הוֹצֵאָה מִרְבֵּה:

צו

וְהִנֵּה כָּל הַסְּבוּבִים וְהַגְּלוּלִים שֶׁסָּבַב הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עִמָּנוּ בְּאֵלוֹ הַיָּמִים
 בְּהוֹסְקִיעַ וְנֹאֲלִיטֵעַ אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר. כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ הִרְבֵּה
 לְהַפְלִיא עִמָּנוּ חֶסֶדּוֹ בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה:

צז

וְהִנֵּה בַיּוֹם הַמֵּי־שֵׁי חֲזַרְתִּי בְּזִרְיוֹת לְנֹאֲלִיטֵעַ, וְלֹא הִשְׁאַרְתִּי עוֹד שׁוּם
 סֵפֶר בְּהוֹסְקִיעַ. וְהִינֵנוּ בְּהוֹלִים לְחֹזֵר לְנֹאֲלִיטֵעַ כְּדֵי לָבוֹא קֶדֶם
 חֲצוֹת לְבֵית הַקּוֹנְסְלִיר לְשִׁמְעַת הַתְּשׁוּבָה מֵהֶם. אֲשֶׁר עֵינֵינוּ הָיוּ תְלוּיֹת
 לָזֶה וְחֵינֵנוּ הָיוּ תְלוּיִים מִגֵּנֶד כִּי הוּא חֲשֵׁשׁ סַכְּנַת נַפְשׁוֹת כְּגִזְכָּר לְעִיל.
 וּבָאֵנוּ לְנֹאֲלִיטֵעַ לְבֵית הָאֲכֶסֶנְיָא שְׁלֵנוּ, וְהִלְכְנוּ מִיַּד לְעִיר בְּיֹאֲלֵעַ,
 וְחֲזַרְנוּ וּבָאֵנוּ לְסִיקְרִיטוֹר וּמְסַרְנוּ לוֹ הַבִּילְעֵט עִם כְּתָב הַעֲתִיקָה
 שֶׁל הַסּוּפֶר הַגְּזֵרָה לְעִיל, שֶׁהִיְתָה חֲתוּמָה. וּפְתַחְהָ וּקְרָאָהּ וְעָנָה וְאָמַר,
 הֲלֹא הוּא בְּעֵצְמוֹ אֹמֵר שְׂאֵינוּ מְכִיר הַחֲתִימָה וְאָמַר שֶׁהוּא צָרִיךְ לְשָׂאֵל
 אֶדוֹן אַחַר שֶׁהוּא כְּמוֹ שְׁנֵי לְקוֹנְסְלִיר, כִּי הַקּוֹנְסְלִיר בְּעֵצְמוֹ לֹא הָיָה אֶז
 בְּבֵיתוֹ. וְחֲזַרְנוּ וְהִלְכְנוּ מִשָּׁם בְּדֹאֲנָה וּפְחַד גְּדוֹל, וְגִדְל הַצַּעַר וְהַפְחַד
 שֶׁהָיָה לִי אֶז אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר, וְיִשְׁבְּתִי מִשְׁתוּמֵם עַל הָעֲלִיָּה עַד

שְׁהֵתחַלְתִּי לְבָכוֹת בְּלֵב נִשְׁבֵּר מְאֹד שִׁבְאַתִּי לְאַרְץ מְרַחֲקִים וְאִין לִי מִכִּיר, וּבְאַתִּי בְּסִכְנָה בְּזֹאת, וְהָיָה לִי כְּלִיּוֹן עֵינַיִם עַד יוֹם שִׁשִּׁי אַחֲרֵה הַתְּפִלָּה.

אַחֲרֵי־כֵן תְּזַרְנוּ וְהִלְכְנוּ לְשֵׁם וְהִשִּׁיב הַסִּיקְרִיטוֹר שֶׁנִּלְדָה לְהָאֲדוֹן הַנְּזַבֵּר לְעֵיל בְּעֶצְמוֹ, כִּי עֲדִין לֹא הִשִּׁיב לוֹ. וְזֶה הָאֲדוֹן לֹא הָיָה אֶז בְּבֵיתוֹ, וְהִכְרַחְנוּ לְהִמָּתִין שָׁם הִרְבֵּה בְּפָחִי נֶפֶשׁ וּכְלִיּוֹן עֵינַיִם. אַחֲרֵ שְׁתַּיִם אִז שָׁלַשׁ שָׁעוֹת בָּא הָאֲדוֹן הַנְּזַבֵּר לְעֵיל לְבֵיתוֹ, וְהוֹדִיעָנוּ לָנוּ, וְהִלְכְנוּ וּבֵאֵנוּ לְפָנָיו וְהוּא טָעַן גַּם בֵּן בְּדָבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁדָּבַר הַסִּיקְרִיטוֹר הַנְּזַבֵּר לְעֵיל, גַּם שָׁאַל לְהִיכֵן אָנוּ רוֹצִים לְנַסֵּעַ אֲמָרְנוּ לוֹ לִירוּשָׁלַיִם. עָנָה וְאָמַר אִין הַקִּיסָר שֶׁלָנוּ בּוֹחֵר בְּאַנְשֵׁים הַהוֹלְכִים לִירוּשָׁלַיִם, כִּי הוּא רוֹצֵה שִׁיִּשֵּׁב כָּל אֶחָד בְּמִדִּינָתוֹ בְּבֵיתוֹ. כִּי אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים מְרַמִּים אֶת הָעוֹלָם וְלוֹקְחִים מְעוֹת הַמִּדִּינָה לַחוּץ (כִּידוּעַ שִׁשָּׁם אָסוּר עַל פִּי פְקֻדַת הַקִּיר"ה לְקַבֵּץ מְעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) הַשְּׁבֵתִי לוֹ אֲנִי רוֹצֵה לְחֹזֵר מִיָּד וְנִשְׁתַּק קָצַת אָבֵל עַל כָּל פָּנִים עַל הַבִּילְעַט לֹא הִשִּׁיב דְּבָר. רַק אָמַר שֶׁהוּא צָרִיךְ לְשַׁלַּח הַדְּבָר לְפָנָיו הַמִּינִיסְטָר הַקּוֹנְסֵלִיר בְּעֶצְמוֹ, וְשִׂאֵי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל תְּשׁוּבָה עַל־זֶה עַד יוֹם ב'. וְקַבֵּל הַבִּילְעַט וְכַתֵּב הַהֶעֱתָקָה הַנְּזַבֵּר לְעֵיל מִיָּדֵנוּ, כִּדִּי לְשַׁלְּחוֹ לְהַקּוֹנְסֵלִיר בְּעֶצְמוֹ וְתְזַרְנוּ וְהִלְכְנוּ מִשָּׁם. וְגִדֵּל הַצֶּעֵר וְהַפְּחָד וְהָאִימָה שֶׁהָיָה לָנוּ אִז אִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר, וְתְזַרְתִּי וּבְכִיתִי לְפָנָיו הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שִׁירַחֵם עָלַי בְּרַחֲמָיו הָעֲצוּמִים:

צח

וְהִנֵּה גִדֵּל כְּלִיּוֹן הָעֵינַיִם שֶׁהָיָה לָנוּ עַד יוֹם שְׁנֵי יָכוֹל כָּל אֶחָד לְהַבִּין בְּעֶצְמוֹ. וְהִנֵּה זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה', הַיּוֹם יוֹם שְׁנֵי פְרָשַׁת אָמַר שְׁלֵשִׁים לְמַסְפַּר־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, נִכְנָסְנוּ לְשֵׁם וְהִכְרַחְנוּ לְהִמָּתִין קָצַת. אַחֲרֵי־כֵן הִבִּיא לָנוּ אִישׁ אֶחָד שְׁנֵי בִילְעָטִין כְּתוּבִים וְחַתוּמִים כְּרָאוּי

עם שְׁנֵי צַעֲטָלִיךְ (פתקאות) בְּלִשׁוֹן יִשְׁמַעְאֵל. בְּרוּךְ הַשֵּׁם אֲשֶׁר הַפְּלִיא
חֲסִדוֹ עִמָּנוּ וְעִזְרָתוֹ עַד כֹּה, בֵּן יִגְמַר נָא חֲסִדוֹ עָלֵינוּ לְהַבְיֵאֵנִי מְהֵרָה
לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם אָמֵן:

צט

בְּיוֹם רְבִיעֵי פְּרִשֶׁת אָמַר שְׁלִשִׁים וּשְׁנַיִם לְמִסְפַּר־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל י"ז אִיר
עָלֵינוּ עַל הַסְּפִינָה לְאַלְכֶסְנֶדְרִיא. וּמַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה כֶּךָ הִיָּה, בְּיוֹם
רְבִיעֵי פְּרִשֶׁת קְדוּשִׁים הָעֶבֶר כְּשֶׁבָּאנוּ מִהוֹסְקִיעַ לְגֵּאֲלִיטָע, הוֹדִיעַ לָנוּ
הַבַּעַל הַבֵּית תַּכְּף שִׁישׁ סְפִינָה שְׁהוֹלְכֶת לְאַלְכֶסְנֶדְרִיא, וּבְיוֹם שִׁישֵׁי אוֹ
לְמַחְרָתוֹ תַּעֲצֵא בְּנִזְכָּר לְעִיל. וְאָמַר לָנוּ שְׁנַצְטָרֵךְ לְתַן בִּיקָר דְּהִינּוּ
שְׁמוֹנֶה־עָשָׂר אָדָמִים. וְאָמַרְתִּי לוֹ שְׁזַחוּ יוֹתֵר מִשְׁלֹש־מֵאוֹת טְאָלִיר,
הַשִּׁיב שְׁיֻכַּל לְהַעֲמִיד הַמְּקַח בְּסֵךְ שְׁלֹש־מֵאוֹת טְאָלִיר.

וּמַחְמַת שְׁהִיִּיתִי בְּהוֹל אִז מְאֹד אוֹדוֹת הַבִּילְעֵט בְּנִזְכָּר לְעִיל, וְגַם כְּסָפִי
הָיָה חֹזֵק מְאֹד לְמַהֵר נְסִיעֵתִי, עַל בֵּן לֹא הַשְׁבֵּתִי דְבָר וְהִיִּיתִי
מְרַצָּה לְתַן אֶפְלוֹ זֶה הַסֵּךְ, רַק שְׁלֹא הָיָה בְּיָדִי לְסַלֵּק זֶה הַסֵּךְ. בְּתוֹךְ כֶּךָ
הִלְכְּתִי עִם רַבֵּי אַבְרָהָם לְקוֹנְסְלִיר וְהָיָה לִי שֵׁם כָּל הַצַּעַר הַנִּזְכָּר לְעִיל,
וְחִזְרְתִי בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם לְהוֹסְקִיעַ לַעֲשׂוֹת גְּמַר אוֹדוֹת הַסְּפָרִים. וּבְיוֹם
חֲמִישֵׁי בְּאֵתִי לְגֵּאֲלִיטָא. וּכְשֶׁחִזְרְתִי מִהַקּוֹנְסְלִיר וְעַדִּין לֹא פָּעַלְנוּ לְקַבֵּל
הַבִּילְעֵט אָמַר לָנוּ רַבֵּי אַבְרָהָם הַנִּזְכָּר לְעִיל שְׁכַבְרֵךְ נָתַן אֶדְרוֹף סֵךְ
חֲמִשִּׁים טְאָלִיר לְקַפִּיטָאן עַל שְׁכִירוֹת הַסְּפִינָה בְּסֵךְ שְׁלֹש־מֵאוֹת
טְאָלִיר, וְנָתַתִּי לוֹ מִיַּד שְׁלִשִׁים טְאָלִיר, אַף עַל פִּי שְׁתַּכְּף הַבְּנֵתִי שִׁישׁ
רְמֵאוֹת בְּדָבָר. אֲבָל לֹא יָדַעְתִּי אִיךָ לְהַתְּנַחֵג עִמּוֹ כִּי יִרְאֵתִי מִמֶּנּוּ מַחְמַת
הַבִּילְעֵט שְׁאֵנִי צָרִיךְ שְׁיִלֵּךְ עִמִּי בְּכָל פַּעַם, וְלֹא יִכְלֹתִי לְהַתְּנַחֵג עִמּוֹ
עַל בֵּן הַכְּרַחְתִּי לְתַן לוֹ שְׁלִשִׁים טְאָלִיר.

וְהִנֵּה נִתְעַבֵּב קִבְלַת הַבִּילְעַט עַד יוֹם שְׁנֵי כַּנְזָכָר לְעֵיל, וּבִתּוֹךְ כֶּךָ
בְּשַׁבַּת קִדְּשׁ הַכְּנִים אוֹתָנוּ אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי פוֹלִין לְבֵיתוֹ, וְכִפְדַּ
אוֹתָנוּ לְקִדְּשׁ עַל יַיִן שְׂרָף שְׁלֵא הָיָה מְצוּי אִזּוּ בְּסִטְמָבוּל גַּם בַּיּוֹם כִּכְד
אוֹתָנוּ בְּפִרוֹת כְּנָהוּג. וְהָיוּ שָׁם עוֹד אֲנָשֵׁי פוֹלִין וְכֻלָּם עָנוּ וְאָמְרוּ שְׁבוּדָאֵי
רַבִּי אֲבָרְהָם מִטְּעָה אוֹתָנוּ הִרְבֵּה, כִּי אֵי אֶפְשָׁר שְׂיִתֵּן כָּל כֶּךָ בְּעַד
הַסְּפִינָה. גַּם בַּיּוֹם חֲמִישִׁי אָמַר לִי שֶׁהוּא בִּיקָר גְּדוֹל, וְהָיָה לָנוּ צֶעַר גְּדוֹל
כִּי בְּאַמֶּת לֹא הָיָה בְּיַדֵּנוּ לְסַלֵּק כָּל זֶה הַסֶּךָ. וְהָיָה לָנוּ יְסוּרִים גְּדוֹלִים
מִה אֲעִשֶׂה כְּשֶׁאֲבוּא לְאַלְכְּסַנְדְּרִיא הֵיכָן אֲכַנֵּס לְלוֹוֹת לְסַלֵּק לְקַפִּיטָאן.
וְגִדְל הַצֶּעַר שֶׁהָיָה לִי בְּיָמִים אֵלֶּה אֵינִן לְשַׁעַר. וּבְכַפְרֵי שְׁעֵתָה נוֹדַע לִי
שֶׁהוּא מִטְּעָה אוֹתָנוּ וְנִתְוַסַּף לָנוּ הַצֶּעַר יוֹתֵר. וְאִף עַל פִּי כֵן רָאִיתִי שְׂאִין
בְּיַדֵּי לְתַקֵּן הַדְּבָר אִם לֹא שְׂאִשְׁלִיךְ לְאֲבוּד הַשְּׁלֵשִׁים מֵאֲלִיר שְׁנַתְתִּי
אֲדַרוּף. עוֹד אָמְרוּ לִי כַּמָּה אֲנָשִׁים בְּשַׁבַּת קִדְּשׁ הָיוּת שֵׁישׁ סְפִינָה
שֶׁהוֹלְכֵת לְעִיר בִּירוּשָׁיִם וְשָׁם הִדְרָךְ קָרוֹב יוֹתֵר הִרְבֵּה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
מִהִדְרָךְ שֵׁישׁ מֵאַלְכְּסַנְדְּרִיא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְגַם נוֹכַל לְשַׁכַּר בְּפָחוֹת
הִרְבֵּה מִסֶּךָ הַנְּזָכָר לְעֵיל וְהָיָה לְבִי חֲלוּק מְאֹד מִה לַעֲשׂוֹת:

ק

בַּיּוֹם רֵאשׁוֹן, פָּרִשְׁתָּ אָמַר בְּאוֹ הַמְּשַׁלְּחִים מוּיִלְנָא שְׁהֵם מִהַמְּתַנְּגָדִים
הַנְּקָרָאִים פְּרוּשִׁים וְקִבַּל אוֹתָם הַבַּעַל הַבֵּית שְׁלָנוּ לְבֵיתוֹ,
וְהִכְרַחְנוּ לְפָנָיו כָּל הַחֲפָצִים שְׁלָנוּ מִהַחֲדָר שֶׁהָיוּ מְנַחִים שָׁם וְהַעֲלִינוּ
בָּלָם עַל הָעֲלִיָּה. וְגַם הַמְּשַׁלְּחִים הַנִּזְכָּרִים אָמְרוּ שֶׁהִדְרָךְ נֶכּוֹן יוֹתֵר
לְנִסְעַ לְבִירוּשָׁיִם. וְהִנֵּה הָיִיתִי מְרַצָּה לְהַנִּיחַ לְאֲבוּד הָאֲדַרוּף וְלְשַׁכַּר סְפִינָה
לְבִירוּשָׁיִם, אֲבָל הָעֵקֶר מִה שְׁנַמְנַעְתִּי מִזֶּה הָיָה, מִחֲמַת שֶׁהַסְּפִינָה לְבִירוּשָׁיִם
לֹא תִלָּךְ מִכָּאן עַד אַחַר שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת, וְזֹאת הַסְּפִינָה לְאַלְכְּסַנְדְּרִיא
מוֹכֶנֶת לִילָךְ תִּכְרָף, כִּי אֲצִלִּי הָיָה קִשָּׁה הַעֲכוּב אֶפְלוּ יוֹם אֶחָד בְּסִטְמָבוּל
כְּמוֹ שָׁנָה, וְעַל כֵּן הִכְרַחְתִּי לְשַׁאֵר בְּמַקְחֵי הָרֵאשׁוֹן.

אבל עדין הִיָּה לי צער גדול מחמת שאין בידי שכירות הספינה, וגם כי הוא מטעה אותנו בנזפר לעיל. והתחלתי לדבר עם רבי אברהם הנזפר לעיל באשר שאין בידינו לסלק כל הסך הנזפר לעיל, אולי יוכל לבקש הקפיטאן שימחל איזה סך מסך שלש-מאות טאליר, סוף דבר ביום שני אחר שזכינו לקבל הבילעט בא רבי אברהם ואמר שטען הרבה עם הקפיטאן ופעל אצלו שיניח מהמקח סך שלשים טאליר. והנה אנהנו הבנו האמת שהכל רמאות, ומי יודע כמה הוא נותן להקפיטאן, אבל ישבתי עצמי הרבה הרבה וראיתי שאי אפשר לי לעשות באפן אחר, רק לעשות עצמי כאינו יודע ולהאמין לדבריו. ונתתי שבת והודיה להשם יתברך שעל כל פנים ותר לי שלשים טאליר. גם ביום ראשון בא איש אחד מהוסקיע וקנה מאתנו עוד איזה ספרים באיזה סך, ובתוכם קנה ספרי רבנו זכרוננו לברכה ועל-ידי הותור הנזפר לעיל, ועל-ידי המכירה הנזפרת לעיל זכיתי שפבר הִיָּה בידי לסלק בעד הספינה וגם לקנות צידה לדרך בצמצום קצת. וישבתי עצמי הרבה, וסמכתי עצמי על השם יתברך ונקבע בדעתי שאני מכרח לילך בספינה הזאת ששכרתי לאלכסנדריא מחמת שהולכת מידי, וגם כי ראיתי כי מאת ה' הוא כי בבר נתתי אדרוף וקיייתי מוכן לילך מידי אף רבי אברהם אמר שביום מחר שהוא יום שלישי נעלה על הספינה:

קא

ביום שלישי עמדנו בבקר ורציתי להתפלל, בא רבי אברהם הנזפר לעיל בבקלה ואמר ששמע מאחד שפבר הלכה הספינה ממקומה. והיה לנו צער גדול מאד, ורצתי תקף עם רבי אברהם הנזפר לעיל בבקלה ובחפזון גדול לבקש הספינה אולי נזכה למצאה עדין. והלכתי עמו בדרכים שלא עברתי בהם עדין, עד שיצאנו מעיר

גאליטע, ועברנו בעיר אחרת, והלכנו הרבה מאד, עד שבאנו אל הים
 לאיזה מקום ספינות, ושם שכרנו ספינה קטנה, ובאנו אל הספינות
 הגדולות, ושאלנו על ספינה ששכרנו ולא מצאנו אותה. וחזרנו בפחי
 נפש לביתנו, וכבר עבר הרבה מהיום ואני לא התפללתי עדין.
 ומהרתי להתפלל בחפזון, ורבי אברהם רץ עוד לבדו לבקש הספינה
 עוד במקום אחר וחזר לביתו ולא מצאה. והיה לנו צער גדול מאד מה
 שאבדנו שלשים טאליר והעקר מה שלא הלכנו עם הספינה כי היינו
 חפצים מאד לצאת מסטמבול.

אחר-כך אמר רבי אברהם שההכרח לילך רחוק הרבה לאיזה עיר,
 אולי נמצא הספינה שם. והיינו צריכים להוציא על הספק
 ארבעה או חמשה טאליר, ולבלות כל היום על זה. והתחלנו לילך.
 בתוך כך נודמן לנו ערל אחד מאיזה ספינה, וענה ואמר לנו אתם
 מבקשים הספינה, בואו עמי ואראה לכם הספינה ששכרתם. והלך
 עמנו דרך מעט על הים ונסענו משם דרך מעט בספינה קטנה, ובאנו
 אל הספינה שלנו. אבל לא מצאנו הקפיטאן ונתתי שבה והודאה
 להשם יתברך שהחזיר לי אבדתי. טוב להודות לה' על גדל השגחתו
 בכל עת על נסיד שבכל יום עמנו וכו' ובפרט בנסיעה כזאת לאנשים
 בערבנו שאנו כאלמים בכאן, והכסף אין בידינו כי אם בצמצום גדול.
 לולא ה' שהיה לנו וכו' בן יוסף ה' לעשות נפלאות עמנו בכל עת:

קב

והנה בהיותי על הספינה הנזכרת לעיל ששכרנו, נודע לנו שלא תלך
 הספינה עד למחר. רק שביום זה כפי הנראה כבר זזה ממקומה,
 ומחמת זה לא היה יכול רבי אברהם למצאה:

קג

בְּיוֹם שְׁלִישֵׁי הַנִּזְכָּר לְעֵיל אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, חָזַר וּבָא רַבִּי אֲבָרְהָם הַנִּזְכָּר לְעֵיל, וְאָמַר שְׂרָאָה פָּנִים עִם הַקַּפִּיטָאן וְאָמַר שְׂמַחֲמַת שָׁנָבוּ לוֹ אֶתְמוֹל מִהַשְׁכִּירוֹת סֶדֶךְ שְׁלֹשִׁים טָאָלִיר, עַל כֵּן אֵינּוּ רוֹצֵה עֲכָשׁוּ עוֹד לְהַמְתִּין עַל פְּרֻעוֹן הַשְׁכִּירוֹת רַק לְסַלֵּק לוֹ הַכֹּל תַּכְרָף וּמִיד עַד פְּרוּטָה אַחְרוּנָה. וְגַם עַל עֲנִין זֶה הָיָה לִי חֲלֻקַת הָעֵצָה וּבִלְבוֹל הַדַּעַת מְאֹד. סוֹף דְּבַר הַלְכָנוּ עִם רַבִּי אֲבָרְהָם הַנִּזְכָּר לְעֵיל תְּחִלָּה לְבֵית הַקּוֹנְסָלִיר, כִּי אָמַר שְׂשֵׁם נִמְצָא הַסּוֹפֵר שֶׁל הַקַּפִּיטָאן, וְנִסְלַק לוֹ כָּל הַמְּעוֹת וְנִקְבַּל מֵאִתּוֹ כְּתָב בְּבֵית הַקּוֹנְסָלִיר עַל־זֶה. וְהַלְכָנוּ לְשֵׁם וְלֹא מְצָאנוּ אוֹתוֹ. וְחִזְרָנוּ מִשֵּׁם וְהַלְכָנוּ לְבֵית הָעֶרְכָּאוֹת שֶׁל הַיִּשְׁמַעְיָאִים, לְקַבֵּל מֵהֶם כְּתָב תַּקְרָף עַל הַבִּילְעֵט שֶׁל הַקּוֹנְסָלִיר כְּדֵי שְׁנוּכַל לְצֵאת מִסְטַמְבוֹל, וְנִתְעַפְּכָנוּ שֵׁם אֵיזָה שְׁעָה. מִשֵּׁם הַלְכָנוּ אֶל הַסְּפִינָה, וְסַלְקָנוּ לְהַסּוֹפֵר בְּהַסְּפִינָה כָּל הַמְּעוֹת. וְקִבְּלָנוּ מִמֶּנּוּ כְּתָב בְּחֻתִּימַת יָדוֹ, וְחִזְרָנוּ לְבֵיתָנוּ עַל מְנַת לְעֵלוֹת בְּיוֹם מָחָר עַל הַסְּפִינָה. וְזֶה הַיּוֹם יוֹם רַבִּיעִי הַנִּזְכָּר לְעֵיל עָלִינוּ עַל הַסְּפִינָה. הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יוֹלִיכָנוּ לְשָׁלוֹם לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל מִהֲרָה:

קד

וְהִנֵּה בְּרוּךְ הַשֵּׁם, כְּבָר סַלְקָנוּ כָּל שְׂכַר הַסְּפִינָה עַד אֶלְכֶסְנֵדְרִיא וּשְׂכַר הַסְּרוֹר וּשְׂכַר נוּשְׂאֵי הַמַּטְלָטְלִין וּשְׂכַר הַסְּפִינָה הַקְּטָנָה, וְגַם קָנִינוּ מְעַט פְּרוֹת וּשְׂאָר דְּבָרִים מְעַטִּים קָנִינוּ לְדָרְךְ. וְלָחֵם יָבֵשׁ תְּהִלָּה לְאֵל יֵשׁ לָנוּ כְּרָאוּי מְאֹדְעַם, וְעַתָּה אֵין בְּיַדֵּינוּ מְעוֹת כִּי־אִם בְּעֶרְךְ שְׁלֹשָׁה טָאָלִיר וְלֹא הִישׁוּעָה:

קה

בְּכֹל יוֹם רְבִיעֵי הַנִּזְכָּר לְעִיל לֹא זָזָה הַסְּפִינָה כָּלֵל, וְכֵן גַּם בְּיוֹם חֲמִישֵׁי שֶׁהוּא ל"ג בְּעֹמֶר גַּם כֵּן עֲמָדָה הַסְּפִינָה בְּמִקְוָמָה, וְהָיָה לִי צַעַר וּבְלִבּוֹל הַדַּעַת מְזִיחַ מִחֲמַת שֶׁהַבְּטִיחַ לִי הַפְּרָסוֹר שֶׁכִּבֵּר הַסְּפִינָה מוֹכֵנֶת לִילָךְ מִיָּד, וְשֶׁכִּבֵּר הָיָה רְאוּי שֶׁתִּלָּךְ בְּיוֹם שַׁבַּת הָעֶבֶר וְעֵתָה עֲדִין הִיא עוֹמֶדֶת בְּמִקְוָמָה. וּמוֹרָא עָלָה עַל רֵאשִׁי אוֹלִי גַם בְּזֶה יֵשׁ רַמְאוֹת כַּאֲשֶׁר סִפְרוּ לִי שְׁפַעַם אַחַת בָּא תִלְמִיד חָכֵם אֶחָד לְשֵׁם שֶׁהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה יוֹם וְלַיְלָה, וְהָיָה מְמַעַט בְּשִׁנָּה מְאֹד וּשְׁמוֹ רַבִּי לִיב אֲשֶׁכְּנִזִי. וְהִטְעָה אוֹתוֹ סְרָסוֹר אֶחָד וְאָמַר שֶׁשֶׁכֵּר לוֹ סְפִינָה וְרַבִּי לִיב הַנִּזְכָּר לְעִיל סָלַק לוֹ כָּל שֶׁכֵּר הַסְּפִינָה וַיִּרְדַּ לְתוֹכָהּ, וְנִתְמַהֵמָה שֵׁם זְמַן הַרְבֵּה וְהַקְּפִיטָאן דָּחָה אוֹתוֹ מִיוֹם אֵל יוֹם סוּף דָּבָר יָשָׁב עַל הַסְּפִינָה כַּמָּה חֲדָשִׁים כְּמִדְּמָה שֶׁשָּׂה חֲדָשִׁים, וּלְבַסּוֹף הִכְרַח לְצֵאת מִתּוֹכָהּ כִּי הָיָה הַכֹּל שֶׁקָּר. כִּי הַסְּפִינָה לֹא הִיָּתָה צְרִיכָה לִילָךְ מִשָּׁם כָּלֵל, רַק הַכֹּל הָיָה רַמְאוֹת לְגוֹל מְמוֹנָו בְּהַנֵּם. וְאַחַר־כֵּן כְּשִׁיִּצָא מִהַסְּפִינָה עָנָה וְאָמַר לְהַפְּרָסוֹר, הַצַּעַר שֶׁנִּרְמַתְ לִי מַחוּל לָךְ. אֲבָל הַבְּטוּל תּוֹרָה שֶׁבִטְלַת אוֹתִי כָּל כֵּךְ זְמַן אֵינִי מוֹחֵל לָךְ, וּבְיָדָי יִשְׁלַם לָךְ הִי כַּגְּמוּלָךְ. וְזֶה הַפְּרָסוֹר הָיָה אִישׁ אָמִיד, וְהָיָה לוֹ אִשָּׁה וּשְׁתֵּי בָנוֹת וְתַכָּף וּמִיָּד מֵתוּ אֶחָד אֶחָד עַד שֶׁבְּזְמַן קָצֵר מֵתוּ כָּלֵם. הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְיוֹצְאֵי־חֲלָצֵיהֶם וְלֹא נִשְׁאָר זָכְרוֹ. וְסִפְרוּ לִי מַעֲשֵׂה זֹאת לְמַעַן אֲדַע לְהִזְהַר מִן הַפְּרָסוֹרִים.

אֲבָל אֲנִי כְּשִׁמְעִי זֹאת הַבְּנֵתִי מִיָּד שֶׁבְּיָדָי אֲנִי צְרִיךְ לְזַהַר מֵהֶם, וּבְלֹא זֶה אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהֵם שֶׁקְּרָנִים, אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִיךְ לְזַהַר מֵהֶם, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִי לְשַׁכַּר סְפִינָה בְּלַעֲדֵיהֶם, בְּפֶרֶט שֶׁאֵינִי מְכִיר הַלְּשׁוֹן כָּלֵל. וְגַם זֶה שֶׁסִּפְּרָ לִי זֹאת, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה חֲזוֹן וְנִדְמָה לְאִישׁ כָּשֵׁר, אֲבָל כָּל כּוֹנֵנֹתוֹ הָיָה כְּדִי שֶׁאֶקַח אוֹתוֹ לְסְרָסוֹר. וְאֲנִי כִּבֵּר הַכְּרַתִּי אוֹתוֹ שְׁנַם הוּא אֵינּוּ אִישׁ אֶמֶת וְנוֹתֵן עֵינָיו בְּמִמּוֹן וְרוֹצֵה לְהַרְוִיחַ בִּי. וְאֶמְרֵתִי בְּלִבִּי

תִּכְרַף אִם ה' לֹא יִשְׁמְרֵנִי, אִי אֶפְשָׁר לִי לְהִשְׁמֵר מֵהֶם וּבִפְרֹט שְׂאֲנִי נַחוּץ לְדַרְכֵי מָאֹד, וּמִחֲמַת זֶה הָיָה לִבִּי נֹקֵשׁ בְּקֶרְבִי בְּעַת שְׁנַת־עֲכָבְתִי שְׁנֵי יָמִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל עַל הַסְּפִינָה, מִי יוֹדֵעַ עַד מָתִי אֶת־עַכְבִּי. אַף עַל פִּי שֶׁהִבְנֵתִי שְׁלִפֵי הַנְּרָאָה לֹא הָיָה כְּאֵן רַמְאוֹת גָּדוֹל כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, אַף עַל פִּי כֵן רַבּוֹת מִחֲשָׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ וְהָיוּ עוֹלָיִם עַל לִבִּי פְּחָדִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל:

קו

בְּיוֹם שִׁשִּׁי בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה הַתְּחִילוּ לְעַסֵּק בְּמִשְׁיַכַת הָאֲנֻקִירִין וּבִפְרִישַׁת הַוִּילָאוֹת וְכוּ', וְתִכְרַף זֶה מִמְקוֹמָהּ הַסְּפִינָה, וְהִלְכָה הַסְּפִינָה בְּשָׁלוֹם בְּנַחַת תְּהִלָּה לְאֵל. וְנָתַתִּי שָׁבַח וְהוֹדָאָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁתְּהִלָּה לְאֵל נִצְלָנוּ גַם מִחֲשָׁשׁ זֹאת, אֲבָל בְּכָל יוֹם שִׁשִּׁי הַנִּזְכָּר לְעֵיל וּבְכָל יוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ עַד הַיּוֹם יוֹם רֵאשׁוֹן פְּרִשַׁת בְּהַר בְּחֻקְתִּי לֹא הָיָה רוּחַ טוֹב לְדַרְכֵנוּ, רַק רוּחוֹת קַמְנִים מְאֹד וְגַם הָיוּ מוֹשָׁכִים מִן הַצַּד מִדַּרְכֵנוּ, וְעַל כֵּן הִלְכָנוּ לְאֵט לְאֵט. הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִתֵּן רוּחַ טוֹבָה בְּנַחַת לְהַגִּיעֵנוּ מִהַרָּה לְמַחֲזוֹ חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם וְנִזְכָּה לְבוֹא לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל מִהַרָּה בְּקֹדֶשׁהּ וּבְטַהֲרָה אֲמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

קז

בְּיוֹם שַׁבַּת הַנִּזְכָּר לְעֵיל פְּרִשַׁת אָמֹר אַחַר שְׁנַת הַצְּהָרִים הָיִיתִי חָלוּשׁ מְעַט, וְגַם חֲבָרֵי רִי"א הָיָה חָלוּשׁ קְצַת. וְהַנְּרָאָה שֶׁהָיָה מִחֲמַת תְּנוּעַת הַסְּפִינָה וְאוֹיֵר הַיָּם אֲבָל תְּהִלָּה לְאֵל הָיָה הַחֲלָשׁוֹת מְעַט דְּמְעַט וְלֹא נִתְמַהֲמָה בְּלָל:

קח

בַּיּוֹם שְׁנֵי פָרָשַׁת בְּהַר בְּחֻקֵּי הָיָה קִצְת רֹחַ סְעָרָה, וְאֲנִי הָיִיתִי
 מִתְפַּלֵּל אֲזוּ בְּחֻדְרֵנוּ הַקָּטָן לְמַטָּה, וְרִי"א הָיָה לְמַעְלָה וְעִסַּק
 בְּבִשׁוּל. וְנִפְלַעְלִי פַחַד גְּדוֹל מִחֻמַּת שְׂרָאָה שֶׁהִסְפִּינָה נְטוּתָהּ עַל צְדָהּ
 מְאֹד, עַד שֶׁהָיָה הַצַּד הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַסְּפִינָה קָרוֹב אֶל הַמַּיִם מְאֹד, וְהָרוּחַ
 הוֹלֵךְ וְחֹזֵק וְחַקְפִּיטָאן וְהַמְטָרָאסִין כָּלָם עָסְקוּ בְּבַהֲלָהּ וּבְחַפְזוֹן בְּמִשְׁיַבַּת
 הַחֲבָלִים וְשָׂאָר הַתְּקוּנִים הַצָּרִיכִים כְּפִי הָרוּחַ הַזֶּה, וּמִחֻמַּת זֶה נִפְלַעְלִי
 רִי"א פַחַד גְּדוֹל מְאֹד. וְגַם אֲנִי בִשְׁעַת הַתְּפִלָּה, וְלֹא רָאִיתִי כָּל זֶה רַק
 מִחֻמַּת סְעֵרַת הָרוּחַ נִפְחָדְתִּי מְעַט, וּבִפְרָט שִׁידְעָתִי שֶׁהִסְפִּינָה הוֹלְכַת
 בֵּין הַהָרִים וְסִמּוּכָה לִיבְשָׁה מְרַב הַצְּדָדִים. כִּי בְּכָל הַיָּמִים מִיּוֹם שִׁשִּׁי
 הַנְּזָכָר לְעֵיל עַד הַיּוֹם יוֹם רְבִיעִי הוֹלְכַת הַסְּפִינָה תָּמִיד בֵּין גְּבוּלֵי
 הַיַּבְשָׁה מְקוֹף מְרַב הַצְּדָדִים, רַק בְּמָקוֹם אֶחָד יֵשׁ פֶּאֶן שֶׁעַר שְׁנַכְנָסִין
 וְיוֹצְאִין בּוֹ וְכֵן הִיא יוֹצֵאת מִשְׁעַר אֶל שְׁעַר בְּכָל פְּעַם. וְאֵלוֹ הַיַּבְשׁוֹת הֵם
 מֵאֵי הַיָּם שְׁמֻצוּיִים הַרְבֵּה בָּיָם זֶה. עַל כָּל פָּנִים מִחֻמַּת שֶׁהִלְכְנוּ בֵּין
 הַהָרִים, עַל בֶּן מִסְכָּן חֵם וְשָׁלוֹם יוֹתֵר כְּשִׁישׁ רֹחַ חֹזְקָה. אֲבָל אַף עַל פִּי
 כֵּן הָיָה לְבִי חֹזֵק וְלֹא נִפְחָדְתִּי רַק מְעַט, אֲבָל רִי"א נִבְהַל מְאֹד בְּפַחַד
 גְּדוֹל וְקָרָא אֵלַי בְּקוֹל גְּדוֹל וְאָמַר רַבִּי נָתַן אֶתְּךָ, אוֹי וְאִבּוֹי וְכוּ' הַתְּפַלְלוּ
 וְקִרְאוּ אֵלַי ה'. וְנִתְגַּלְגַּל גַּם עָלַי הַפַּחַד יוֹתֵר קִצְת, אֲבָל אַף עַל פִּי כֵּן לֹא
 נִתְבַּהֲלִיתִי כָּלָל וְהַתְּפַלְלִיתִי כְּדַרְכִּי. וְכֵה נִמְשָׁךְ בְּמָה שְׁעוֹת גַּם אַחֲר־כֵּךְ
 בְּעַת שֶׁאֲמַרְתִּי תְהִלִּים אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה, חֹזֵר רִי"א וְקָרָא עָלַי בְּקוֹל גְּדוֹל
 וְעִצֵּב אֶתְּךָ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר, וְכִיּוֹצֵא בְּלִשׁוֹנוֹת אֱלֹהִים. וְאֲזוּ הַפְּסָקִיתִי
 וְסִלְקִיתִי מִמֶּנִּי טְלִית וְתַפְלִין. וּבְאַמַּת הָיָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם קִצְת סִפְנָה אֲבָל
 בְּחֻסְדִּי ה' לֹא הָיָה מְזֶה דְבָר, וְעִבְרָנוּ בְּשָׁלוֹם. גַּם הָרוּחַ סְעָרָה הַנְּזָכָרַת

לְעִיל לֹא הָיָה פּוֹנָה לְדַרְכָּנוּ, וּבְשִׁבִיל זֶה הָיָה לָנוּ גַם בֶּן צַעַר קֶצֶת. אֲבָל
בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם אֵף עַל פִּי בֶן סַבְבוֹ אֶת הַסְּפִינָה לְדַרְכָּנוּ הַנִּכּוֹן כְּדָרֶךְ
הַמְּלָחִים וְהוּ עֲזָרְנוּ תְּהַלֵּה לְאֵל:

קט

בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לֹא הָיָה רוּחַ גְּדוּלָה, אֲבָל תְּהַלֵּה לְאֵל הַרוּחַ הָיָה בָּרַב
הַיּוֹם פּוֹנָה לְדַרְכָּנוּ:

קי

בְּיוֹם שְׁלִישִׁי הַנִּי"ל עָבְרָנוּ אֶצֶל אֵיזָה עִירוֹת שֶׁל יִשְׁמַעְאֵלִים. לָעֵת עָרַב
הוֹרִידוּ אֶת הָאֲנָקִיר (עוֹגֵן), וְהֶעֱמִידוּ אֶת הַסְּפִינָה סְמוּךְ לְעִיר
אֶחָת, וְאֵינִי יוֹדֵעַ הַטַּעַם. וְעַמְדָה רַק אוֹתָהּ הִלְיָהּ בְּמִקּוֹמָהּ. בְּבִקְרַב בְּיוֹם
רְבִיעִי בָּעֵת שֶׁהֵינּוּ מְכִינִים עֲצָמָנוּ לְהִתְפַּלֵּל, חֲזָרוּ וּמִשְׁכּוּ אֶת הָאֲנָקִירִין
מִן הַיָּם וְחֲזָרוּ וְהִלְכוּ וְתְהַלֵּה לְאֵל גַּם הַיּוֹם הַזֶּה הַרוּחַ פּוֹנָה לְדַרְכָּנוּ
בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

קיא

בְּיוֹם רְבִיעִי הַנִּזְכָּר לְעִיל, חֲזָרְנוּ וְהִנַּעְנוּ סְמוּךְ לְעִירוֹת שֶׁהָיוּ שָׁם חֲזָקוֹת
גְּדוּלוֹת [מְבַצְרִים חֲזָקִים] וְהוֹרִידוּ וְסִלְקוּ קֶצֶת וְיִלְאוֹת כְּדִי שֶׁתִּלְךְ
הַסְּפִינָה לְאֵט לְאֵט, וְגַם הוֹרִידוּ לְמִטָּה אֶת הַסְּפִינָה הַקְּטָנָה. וְהַקְּפִיטָאן
צָוָה עָלַי לְהֵן לוֹ הַבִּילְעֵטִין שְׁלָנוּ, וְהַבְּנָתִי שֶׁשָּׂמָה יוֹשְׁבִים מוֹשְׁלִים
יִשְׁמַעְאֵלִים לְשֹׁמֵר הַמְּדִינָה בְּאֵלוֹ הַחֲזָקוֹת, וְצָרִיכִין לְהוֹדִיעַ לָהֶם
כְּשֶׁנּוֹסְעִים, וְלְהִרְאוֹת לָהֶם הַבִּילְעֵטִין. וְנִסַּע הַקְּפִיטָאן לְשָׁם אֶל הַחוּף.
וְאַחַר־כֵּן בָּאוּ יִשְׁמַעְאֵלִים אֲדוֹנִים עַל הַסְּפִינָה שְׁלָנוּ, וְאֵנִי יִשְׁבַּתִּי
לְמִטָּה וְגַם רִי"א בָּא לְמִטָּה. וְרִאֵינוּ דָרֶךְ הָאֲרָבָה שֶׁבַחְדָּר, שֶׁהוֹלְכִים

וְשָׁבִים יִשְׁמְעֵאלִים בְּסַפִּינָה שְׁלָנוּ וְלֹא רָצִינוּ לַעֲלוֹת. אָבֵל אֶחָד מֵהֶם
 יָרַד אֶצְלָנוּ וְהִתְחִיל לְשָׂאֵל אוֹתָנוּ אֵיזָה דָבָר וְלֹא יָכְלָנוּ לְהִשְׁיבוֹ וְעָלָה
 מִיָּד. אַחֲר־כֵּן קָרָא הַקְּפִיטָאן אוֹתָנוּ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה, וַיֵּשֶׁב שָׁם אֵיזָה
 מוֹשֵׁל וְעַמְדָנוּ לְפָנָיו וְלֹא דָבָר לָנוּ מֵאוּמָה רַק לְקַח הַבִּילְעָטִין שְׁלָנוּ מִיָּד
 הַקְּפִיטָאן וְכַתֵּב תַּחְתָּם בְּנִהוּג. אַחֲר־כֵּן יָרְדוּ הַיִּשְׁמְעֵאלִים מִסַּפִּינָה
 שְׁלָנוּ וּבְתוֹכָם הָיָה יִשְׂרָאֵל אֶחָד, אָבֵל אֲנַחְנוּ לֹא הִכְרַנוּ בּוֹ שֶׁהוּא
 יִשְׂרָאֵלִי, כִּי קָשָׁה לְהַכִּיר בֵּין יִשְׂרָאֵל לְיִשְׁמְעֵאל לְהַבְדִּיל. אָבֵל הוּא
 הִתְחִיל לְדַבֵּר עִמָּנוּ בְּלִשׁוֹן הַקִּדְשׁ, וְקִבֵּל יְדִינוּ וְאָמַר, שְׁלוֹם וַיַּעֲקֹב הַלֵּךְ
 לְדַרְכוֹ (כֵּן הֵם נוֹהֲגִים לִזְמַר וּלְבָרֵךְ לְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ), וְגַם אֲנַחְנוּ אָמַרְנוּ
 לוֹ שְׁלוֹם בְּאַהֲבָה, וְנִפְטָרוּ וְהִלְכּוּ לְדַרְכָּם. אַחֲר־כֵּן חֲזְרוּ וּפְרָשׁוּ
 הוּיִלְאוֹת וְהִלְכְנוּ לְדַרְכְּנוּ תַּהֲלָה לְאֵל. וְהָרוּחַ פּוֹנָה לְדַרְכְּנוּ תַּהֲלָה לְאֵל:

קיב

בַּיּוֹם רְבִיעִי פָּרַשְׁתָּ בְּחֻקְתֵי הַנְּזֹכָר לְעִיל אַחֲר־כֵּן בְּעוֹד אֵיזָה שְׁעוֹת
 שָׁהִיוּ כִּמוֹ אַרְבַּע שְׁעוֹת אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, נִתְעוֹרַר רוּחַ סְעָרָה
 גְּדוֹלָה, וּבְכָל פֶּעַם הוֹלֵךְ וְחֹזֵק. וְהָיָה רַעַשׁ גְּדוֹל עַל הַסַּפִּינָה, כִּי הָיָה
 עֲבוּדָה רַבָּה וַיִּגִּיעָה גְּדוֹלָה לְהַמְלִיחִים שְׁבָכָל פֶּעַם הֲצָרְכוּ לַעֲשׂוֹת עֲבוּדָה
 אַחֲרָת, כִּי הָיָה הָרוּחַ הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר, וְלֹא הָיָה פּוֹנָה לְדַרְכְּנוּ. וְהָיָה סוֹבֵב
 וְהוֹלֵךְ הָרוּחַ לְכָל צֵד בְּדֶרֶךְ הַסְּעָרוֹת הַגְּדוֹלוֹת. וְעַל כֵּן הִכְרַחוּ בְּכָל פֶּעַם
 לְפָרֵשׁ הוּיִלְאוֹת לְצֵד אַחַר וּפֶעַם הֲצָרְכוּ לְסַלֵּק כַּמָּה וַיִּלְאוֹת וּשְׂאָר
 עֲנִינִים כְּאֵלֶּה. אָבֵל מִגְּדֹל הָרוּחַ סְעָרָה הַחֲזָקָה, כָּל חֲכָמָתָם תַּתְּבַלַּע
 וְהַסַּפִּינָה נוֹטָה וּמִתְנַדְנֶדֶת לְכָל הַצְּדָדִים מְאֹד, וְהִלְכָה בְּאַלְכָסוֹן מְאֹד
 פֶּעַם נִטְתָּה בְּצֵד זֶה מְאֹד עַד סְמוּךְ לַיָּם מִמָּשׁ וּפֶעַם לְצֵד זֶה. וְאִזּוֹ הָיָה
 לָנוּ פַחַד גְּדוֹל כִּי הָיָה אִזּוֹ חֲשִׁשְׁתָּ סַפְּנָה בְּנִזְכָּר לְעִיל.

וְרִי"א עָלְיוּ נָפֶל הַפֶּחַד יוֹתֵר, וַיֵּשֶׁב לְמִטָּה בְּחִדְרֵנוּ הַקָּטָן וְהֵצֵר כִּי אָמַר
 שְׂאִינֹו יָכוֹל לְסַבֵּל הַפֶּחַד כְּשֵׁרוֹאָה בְּעֵינָיו שְׂאוֹן הַגְּלִים בְּרַעֲשׁ
 כְּזֶה וְנִעְנָנָה הַסְּפִינָה אֶל הַצְּדָדִין וְכוּ'. אֲבָל אֲנִי הָיִיתִי לְמַעַלָּה אֵיזָה
 שְׁעָה, וְאַחֲר־כֵּךְ יִרְדְּתִי לְמִטָּה גַם בֵּן לְהַתְּפַלֵּל לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ שְׂיַעְזְרֵנוּ
 בְּרַחֲמָיו. כִּי בְּכָל הַדְּרָךְ שֶׁהִלְכְנוּ עַל הַיָּם הַשְּׁחֹר לְסַטְנֵבּוֹל לֹא הָיָה לָנוּ
 בְּשׁוֹם עֵת רוּחַ כְּזֶה וְסַפְּנָה כְּזֹאת לֹא מָנָה וְלֹא מְקַצֶּתוּ, גַּם עַל הַיָּם הַזֶּה
 זֶה שִׁשָּׁה יָמִים שְׂאֵנוּ הוֹלְכִים עָלָיו לֹא הָיָה עָלֵינוּ סַפְּנָה כְּזֹאת רַק בְּיוֹם
 שְׁנֵי הַנְּזַכֵּר לְעֵיל הָיָה קֶצֶת רוּחַ גְּדוֹלָה, אֲבָל לֹא נִתְמַהֵמָה כָּל כֵּךְ כִּי־אִם
 שְׁעָה מְעַטָּה, וְהָרוּחַ הָיָה הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד. וְגַם עוֹד כַּמָּה סְפִינֹוֹת הָלְכוּ
 אֲצֵלָנוּ, וְרִאִינוּ כָּלֵם אֵיךְ הָרוּחַ נוֹשֵׂא אוֹתָם וּמְסַבֵּב אוֹתָם, עוֹלִים שָׁמַיִם
 וְיוֹרְדִים תְּהוֹמוֹת, וְכֵן הָיָה בַּסְּפִינָה שְׂלָנוּ. וְנִמְשַׁךְ הָרוּחַ סְעָרָה הַחֹזֵק הַזֶּה
 הִרְבֵּה הִרְבָּה. וְלָעֵת עָרַב הִכְרָחוּ לְהוֹרִיד הָאֲנָקִיר וְלְסַלֵּק הַוִּילָאוֹת,
 וְהַעֲמִידוּ הַסְּפִינָה בְּעֵת תְּפִלַּת הַמְּנַחָה. וְנִתְּנוּ שֹׁבַח וְהוֹדָאָה לְהֵשֵׁם
 יִתְבָּרַךְ שֶׁהַעֲמִידוּ הַסְּפִינָה. שְׁעַכְשָׁו אֵין הַסְּפִינָה גְּדוֹלָה כָּל כֵּךְ, וְהַיָּם
 הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר כְּסִיר נְפוּחַ בְּרוּחַ סְעָרָה. וְרַעֲשׁ גְּדוֹל גַּם כָּל הַלְּיָלָה וּמְגֻדֵּל
 הַשְּׁלֻכַת הַסְּפִינָה וְטִלְטוּלָהּ וְנִעְנָנוּעָה הַקָּשָׁה עוֹלָה וְיוֹרְדַת וְכוּ' עַל־יְדֵי־זֶה
 הַתְּחַלְנוּ לְחַלֵּשׁ, עַד אֲשֶׁר בְּעֵת תְּפִלַּת עֶרְבִית נְחַלְשָׁתִי מְאֹד, וְאֲנִי נִתְּתִי
 הַקָּאוֹת שְׁתֵּי פְעָמִים בַּתְּחִלַּת הַלְּיָלָה.

גַּם בְּעֵת שֶׁעֲמָדָה הַסְּפִינָה אַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיָה לָנוּ מְנוּחָה, כִּי הָיְתָה
 מִתְּנַעֲנָעַת בְּטִלְטוּל הַקָּשָׁה מְאֹד. וְכֵן הָיָה כָּל הַלְּיָלָה וְלֹא אֲכַלְנוּ
 בְּעָרַב כִּי־אִם מְעַט וְהָיָה לִי הַקָּאוֹת כְּנִזְכֵּר לְעֵיל. גַּם לָעֵת עָרַב הָלַךְ רַבִּי
 יְהוּדָא אֱלִיעֶזֶר וְרָצָה לְשָׂאֵב מִיָּם מִן הַיָּם לְצָרְפָנוּ וְהָלַךְ מֵאֲמֵרָאס אֶחָד
 וְהִשְׁלִיךְ עָלָיו חֶבֶל עַל רֵאשׁוֹ בְּדְרָךְ שְׁחֹוק, וְעַל־יְדֵי־זֶה הִפִּיל הַכּוֹבֵעַ
 שְׁלוֹ לְתוֹךְ הַיָּם וְנִאָבַד עַד הַיּוֹם.

גַּם בְּכָל הַלַּיְלָה הָיָה הָרוּחַ הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר מְאֹד, וְאִנְחָנוּ שָׁכַבְנוּ לִישׁוֹן
בְּחִלְשׁוֹת גְּדוֹל. וְנוֹסֵף לָזֶה הָיָה לָנוּ עוֹד סִכְנָה בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה כִּי
בְּחִדְרָנוּ הֵצֵר וְהֶאֱרֹךְ קִצְתָּהּ הָיָה שֵׁם עוֹד אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי הַסְּפִינָה, וְאִזּוֹ הָיָה
לוֹ כָּאֵב הַשָּׁנִים, וְהֵבִיא לְחִדְרָנוּ אֵשׁ וְעִשָׁן עָלָיו צוֹקֵעַר (סוֹפֵר) לְרַפּוּאָה.
וְקִדְם הַשָּׁנָה בָּא עַל דַּעְתִּי חֲשָׁשָׁה זֹאת מִי יוֹדֵעַ מַה יְהִיֶּה מִהָאֵשׁ
שֶׁהַכְּנִים, כִּי מִחֲמַת שֶׁהֶאֱרָבָה שֶׁבְּחִדְרֵי פְתוּחָה אֶל הַחוּץ לְאוֹיֵר הַשָּׁמַיִם
וְהָרוּחַ מְנַשֵּׁב בְּפֶרֶט רוּחַ סֶעֱרָה כְּזֹאת עַל בֶּן בּוֹדָאֵי צְרִיכִין לְשָׁמֵר עֲצָמוֹ
מִן הָאֵשׁ שֵׁם מְאֹד. וּבְאֵמַת הַקְּפִיד הַקְּפִיטָאן בְּכָל עֵת שֶׁהַכְּנִסְנוּ גַר
לְחִדְרֵי שְׂלֵא יִדְלַק בְּעֵת הַשָּׁנָה, וּבְפֶרֶט בְּלֵיל שַׁבָּת שֶׁהִדְלַקְנוּ שָׁמֶן וְאַחֵר
הַסֶּעֱדָה שֶׁל לַיִל שַׁבָּת נִשְׁאָר עוֹד שָׁמֶן בְּצִנְצָנֵת, וְהָיָה אֲסוּר לָנוּ לִישׁוֹן
עַד שֶׁרְמִזְנוּ לְמַטְרָאס אֶחָד שֶׁיִּכְבֶּה הַנֵּר. גַּם אַחֲרֵי־כֵן לֹא הַכְּנִסְנוּ שׁוּם
גַר לְחִדְרָנוּ וְאֶכְלָנוּ בַּלַּיְלָה בַּחוּץ עַל הַסְּפִינָה לְאוֹר הַכּוֹכָבִים, וְעִבְשׁוּ
הַלֵּךְ הַנּוֹזֵר לְעִיל וְהַכְּנִים אֵשׁ בְּחִדְרָנוּ בַּלַּיְלָה. וְהָיָה עָלַי פֶּחַד גַּם קִדְם
הַשָּׁנָה, אֲבָל לֹא יָכַלְתִּי לֹאמַר לוֹ, מִחֲמַת שֶׁאֵינִי מִבִּין בְּלִשׁוֹנוֹתֵינוּ גַּם
יְדַעְתִּי כִּי לֹא יֵצֵאת לִי. וְשָׁכַבְתִּי לִישׁוֹן וַיְהִי בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה הַקִּיצוֹתִי, וְהִנֵּה
אֵשׁ גְּדוֹלָה בּוֹעֶרֶת עַל הַשְּׁלֶחָן וְהַלֵּהב עוֹלָה לְמַעְלָה. כִּי הָיוּ מְנַחִים סְפָרֵי
פְּסוּלִים שְׁלָהֶם שֵׁם עַל הַשְּׁלֶחָן וְשִׁאָר נִירוֹת וְכֻלָּם נִשְׂרָפוּ. וְגַם קִצְתָּהּ
מִגּוֹף הַשְּׁלֶחָן אֲבָל בְּעֵת שֶׁהִקִּיצוֹתִי כִּבֵּר נוֹדֵעַ לְאַחַד זֹאת, וְעָמְדוֹ וְעָסְקוֹ
לְכַבּוֹת, וְאָמְרוּ לָזֶה שִׁגְרָם זֹאת אֶל תִּפְחָד וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לָהֶם מִמִּימֵי
הַנְּטִילָה שְׁלָנוּ וְכַבּוּ. וְאַחֲרֵי־כֵן יָרְדוּ עוֹד מֵאֲטְרָאסִין וְהֵבִיאוּ דְלֵי מַיִם
וְתַהֲלָה לְאֵל שֶׁקָּעָה הָאֵשׁ. וְגִדְל סִכְנָה זֹאת אֵינִי לְשַׁעַר כִּי הִחְדַּר צֵר מְאֹד
וְלֹא הָיָה בּוֹ שׁוּם פֶּתַח כִּי־אִם אֶרְבֶּה קִטְנָה שֶׁבַע־לֵית הַסְּפִינָה, וְאִם חֵם
וְשָׁלוֹם הָיָה מִתְּפִשֵׁט הָאֵשׁ עוֹד לְצַד הָאֶרֶבָה שֶׁהִיְתָה סְמוּכָה לְשֵׁם מְאֹד,
לֹא הָיָה לָנוּ שׁוּם מְקוֹם לְבָרַח מִן הָאֵשׁ חֵם וְשָׁלוֹם. וְרִי"א יִשָּׁן וְלֹא יוֹדֵעַ
בְּכָל זֶה.

בַּבֶּקֶר בַּיּוֹם הַמֵּישִׁי סִפְּרָתִי כָּל זֶה וְהוֹדַעְתִּי לּוֹ כָּל סִכְּנַת הָאֵשׁ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּלִילָה זֹאת, וְאָמַרְנוּ מַה זֹאת שֶׁנּוֹסֵף לְסִכְּנַת הַמַּיִם שֶׁאָנוּ עוֹבְרִים בָּהּ עִכְשָׁו, וְנוֹסֵף לָזֶה הָיָה עָלֵינוּ סִכְּנַת הָאֵשׁ בְּרוּךְ הַשֵּׁם אֲשֶׁר הִצִּילָנוּ מֵאֵשׁ וּמַמַּיִם. וְסִפְּרָתִי לּוֹ אֵת דְּבָרֵי הַצַּחֲוֹת שֶׁאָמַר רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה אַחֵר שֶׁאָמַר הַתּוֹרָה תִּשְׁעָה תִּקְוֵנִין (לְקוּשֵׁי מוֹתְרִין ב') הַמְדַבֵּר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁמְדַבֵּר שֵׁם מֵאֵשׁ וּמַמַּיִם, כִּי מִבְּאֵר שֵׁם שֶׁצָּרִיכִין שִׁיְהִיו כָּל דְּבָרָיו בְּגַחְלֵי אֵשׁ וְעַל־יְדֵי־זֶה יְכוּלִים לְקַבֵּל תּוֹרָה מִהַנְּשֻׁמָּה וְכוּ' וְאִזּוּ פָּתַח צוּר וַיִּזְוֹבוּ מַיִם וְכוּ' עַיִן שֵׁם וְאָמַר אַחֲרֵי־כֵן (אִיךָ הָאֵב הֵינְט גִּיזְאָנְט פֶּאָר פֵּייעֶר אֹזן פֶּאָר וּוּאָסֶעֶר) וְאָמַרְתִּי הַיּוֹם בְּנִגְדֵי אֵשׁ וּכְנִגְדֵי מַיִם]. וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁסִּפְּרָתִי לּוֹ זֹאת נִכְנָסְתִי אַחֲרֵי־כֵן בְּשִׂיחָה נָאָה מִרַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה, וּמִתּוֹרָתוֹ הַנּוֹרָאָה וְהַחַיִּינוּ עֲצָמֵנוּ קֶצֶת בְּזֶה.

אָבֵל הַיָּם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר מְאֹד מְאֹד, וְחַלְשׁוֹתֵינוּ גְּדוֹל מְאֹד, וְהָיָה קִשְׁיָה עָלַי מְאֹד לְהַתְּפַלֵּל. וְאַחֲרֵי־כֵן רְצִיתִי לְהַתְּפַלֵּל, וְקִדְּם שֶׁהִנְחַתִּי טְלִית וְתַפְלִין הַכְּרַחְתִּי לְתֵן הַקְּאוֹת. וְאַחֲרֵי־כֵן הִתְּפַלֵּלְתִי בְּחַלְשׁוֹת גְּדוֹל, וּבַעוֹד שֶׁהֵייתִי מְעַטֵּף בְּטְלִית וְתַפְלִין, קִדְּם שֶׁנִּמְרַתִּי אֲמִירַת וְהוּא רַחוּם שֶׁל שְׁנֵי וְחַמִּישֵׁי, נְחַלְשֵׁתִי מְאֹד. וְהַכְּרַחְתִּי לְסַלֵּק בְּמַהִירוֹת גְּדוֹל הַטְּלִית וְתַפְלִין וְחִזְרָתִי וְנִתְּתִי הַקְּאוֹת. וְהֵייתִי אִזּוּ חָלוּשׁ מְאֹד, וְהַיָּם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר בְּלֵי הַפֶּסֶק. אַחֲרֵי־כֵן הוּצִיָּאוּ הָאֲנָקִיר וְהַתְּחִילוּ לֵילֵךְ בְּתַקְרָף הָרוּחַ סְעָרָה אָבֵל לֹא הָלְכוּ בִּי־אֵם אֵיזָה שְׁעוֹת. אַחֲרֵי־כֵן כְּמוֹ שֶׁעָה אַחַת אַחֵר הַצּוֹת הַיּוֹם חִזְרוּ וְהוֹרִידוּ הָאֲנָקִיר, וְעַכְשָׁו הַסְּפִינָה וְעַדִּין לֹא פָּסַק הָרוּחַ סְעָרָה וְהַסְּפִינָה מִתְּנַדְנֶדֶת בְּמִקוּמָהּ מְאֹד מְאֹד, אִךְ בְּחִסְדֵי ה' פָּסְקוּ חַלְשׁוֹתֵינוּ קֶצֶת, אָבֵל עַדִּין לֹא חִזְרוּ בַּחֲנוּ עָלֵינוּ. הַשֵּׁם יִתְּבַרְךָ יִרְחַם וְיִקָּם סְעָרָה לְדַמְמָה וְיִחְזִיר אוֹתָנוּ לְאִיתְּנוּ מִהַרָּה, אָמֵן, כֵּן יְהִי רְצוֹן.

וְעַמְדָה הַסְפִינָה כָּךְ כָּל יוֹם חֲמִישִׁי וְהֵימָּה הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר. לָעֵת עָרֵב שֶׁהוּא לַיִל יוֹם שִׁשִּׁי נִשְׁקַט קֶצֶת הַרוּחַ סְעָרָה. וְכֵן בַּבֶּקֶר בְּיוֹם שִׁשִּׁי גַם כֵּן לֹא הָיָה הַרוּחַ סוֹעֵר כָּל כּוֹכָב. אֲבָל אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם בְּעָרֵב שֶׁבַת קָדֵשׁ הַנִּזְכָּר לְעֵיל חֲזוֹר וְנִתְעוֹרֵר רוּחַ סְעָרָה גְּדוֹלָה. וּבְלַיִל שֶׁבַת הָיָה קָשָׁה עָלֵינוּ מְאֹד מְאֹד לְהַעֲמִיד הַנֵּר שְׁלֵא יִכָּבֵה. וְהִכְרַחְנוּ בְּעָרֵב בְּעֵת הַחֲדָלָקָה לְהַעֲמִידוֹ עַל הַקְּרָקַע בְּקֶרֶן זְוִית וְכָל הַלַּיְלָה שָׁל לַיִל שֶׁבַת הָיָה הַרוּחַ הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר אֲבָל הַסְפִינָה עֲדִין עֲמָדָה עַל מְקוֹמָהּ. וְזֶה הָיָה חֲסֹד גְּדוֹל מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁנִּתְעַכְבָּה זֶה הַזְּמַן, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הָיָה הַרוּחָה קֶצֶת וְכַח לְסַבֵּל. וְאַף עַל פִּי כֵן הָיִינוּ חֲלָשִׁים קֶצֶת מִכָּבֶד, וְגַם גְּדָל גְּדוּד הַסְפִינָה בְּמְקוֹמָהּ הַחֲלִישָׁה אוֹתָנוּ קֶצֶת:

קִיג

בְּיוֹם שֶׁבַת קָדֵשׁ בַּבֶּקֶר הַשֶּׁכֶם נִתְעוֹרְרוּ הַקְּפִיטָאן וְכָל הַמְּטָרָאסִין בְּזַרְיּוֹת גְּדוֹל, וְהוֹצִיאוּ בְּמַהִירוֹת הָאֲנָקִיר. וְהַרוּחַ הָיָה חֲזָק וְסוֹעֵר בְּרַעַשׁ גְּדוֹל, אֲבָל הָיָה מְנַשֵּׁב לְדַרְכָּנוּ מְכֻן מְאֹד וּמַחֲמַת זֶה נִזְדָּרְזוּ לַיִל מִיָּד. וְהַתְּחִילָה הַסְפִינָה לְפָרַח מִמְּקוֹמָהּ בְּזַרְיּוֹת בְּטִלְטוּל וְנִעְנָנָה וְנִדְנָדָה גְּדוֹל, וְהִבְנוּ תִּכְרָף שְׁמֹזָה בּוֹדָאִי יָגִיעַ לָנוּ מֵה שִׁינְיָע חֵם וְשָׁלוֹם וְכֵן הָיָה. וְאַף עַל פִּי כֵן הַתְּפַלְלָנוּ תְּפִלַּת שְׁחֵרִית וּמוֹסָף וְאָכַלְנוּ סְעֻדַת שְׁחֵרִית מְעַט לֶחֶם עִם שֶׁמֶן זֵית כִּי בְּלֹא זֶה לֹא הָיָה לָנוּ לְאָכַל שְׂאֲרֵי דְבָרִים בְּשֶׁבַת. אֲבָל גַּם הַלֶּחֶם לֹא יִכְלָתִי לְאָכַל כְּרָאוּי כִּי־אִם מְעַט בְּדַחֲק, וּבִרְכָתִי בְּרַכַּת הַמְּזוּן. וְאַחַר בְּרַכַּת הַמְּזוּן הַנִּחְתִּי עֲצָמִי לִישׁוֹן וּמֵאֵז הַתְּחִיל הַחֲלִישוֹת לְהוֹסִיף עָלֵינוּ עַד שֶׁנִּפְלָנוּ עַל עָרֵשׁ דְּוִי וְהָיִינוּ חֲלוּשִׁים מְאֹד כָּל יוֹם הַשֶּׁבַת קָדֵשׁ וְלֹא טְעַמְתִּי כְּלוּם, וְלֹא אִכְלָתִי שׁוּם דְּבָר בְּסַעֲדָה שְׁלִישִׁית, אֲפֹלוּ לִימִינֵע וּמֵאַרְאֲנִין (לְמִזוֹן וְתַפְּזוּיִים) שֶׁהָיָה לָנוּ

ושפיריטוס (אלכוהול) הכל לא יכולתי לקבל כלל, בשום אופן. ומנחה של שבת וערבית של מוצאי שבת וספירה, הכל התפללנו מנח במקומנו, בחלישות ועיפות.

ויסורים אלו היו לנו מן יום השבת קדש הנזכר לעיל עד יום רביעי בבקר, והים הולך וסוער בזעף וברעש גדול, והרוח גדל וחזק מאד, והספינה מתנדנדת ומתהפכת ומסבבת בנדנד גדול לכל הצדדים, והגלים מתנשאים מאד וכל פעם התיזו מים הרבה לתוך הספינה. ולפעמים התיזו עלינו לתוך הדרנו, והיא עולה שמים ויורדת תהומות וטלטלה וצער אמתנו מאד מאד, והיה לנו צער ויסורים מרים וחלישות גדול מאד אלו הימים. ואני נתתי הקאות הרבה פמה פעמים בכל יום. ברוך השם הנותן לי עף בח אשר עד כה עזרני. ותהלה ליאל ביום רביעי בבקר התחלנו לחזר קצת לאיתנו, וגם הרוח סערה נשקט קצת וכל הימים הנזכרים לעיל לא אכלתי כלל. וכל מה ששתינו טייא או קאווע הקאתי אחר כך. וברוך השם ביום רביעי הנזכר לעיל התחלנו לאכל וחזרנו לאיתנו מעט מעט.

וזה היום עשה ה' היום יום חמישי ג' סיון באנו לעיר אלכסנדריא של מצרים בשלום, בלי שום פצע משום צר ואויב חס ושלום. ושקר ענו בנו שרצו למנע אותנו מחמת פחד שקר הנזכר לעיל. ברוך השם שלא שמענו להם בעזרת השם ותברך:

קיד

ביום חמישי הנזכר לעיל פרשת במדבר יום ראשון משלשת ימי הגבלה, נכנסתי עם הקפיטאן בספינה קטנה לאלקסנדריא. ובעצמי לא ידעתי להיכן אכנס מאחר שאין לי מכיר שם, ואיני יודע שום דבור בלשונם. ושום ישראל מפולין ואשכנז לא נמצא שם. וכאתי

עם הקפיטאן עד החוף הים ויצאתי אל היבשה והתחיל הקפיטאן לכנס אל העיר, ואני הלכתי אחריו, עד שעבר בתוך העיר בכמה רחובות, ואני אחריו וראיתי לפני עם אשר לא ידעתי. כי מנהג מצרים משנה עוד בכמה וכמה דברים ממנהג סמנבול, הן בהמלבושים והן בהלשון והן במיני בהמות ושאר דברים ונבהלתי מראות. ואני עובר בתוך העיר באלם ובחרש והכל מסתכלים ותמהים עלי. וקצתם שוחקים ומתלוצצים ממני בפני, אבל שום אדם לא פגע בי חס ושלום. ולא הייתי יכול לשאל אפלו היכן מקום היהודים כי אין מלה בלשוני להבין שום דבור מלשונם.

בתוך כך התחלתי לפגוע קצת אנשים פאתאקין, שהם האנשים הבאים ממדינות שלנו כגון מאשכנז ואיטליה וכו', והם נקראים שם פרענקין. ואלו האנשים בשראו אותי היו כמו מחתנים עמי, והתחילו לקרב אלי ולדבר עמי קצת מחמת שאנו בלנו מאקלים אחד מאירופה. אבל גם עמהם לא יכלתי לדבר כי רבם בכלם מדברים בלשון איטליה וסלוויטקא. ובתוך כך געלם ממני הקפיטאן, והלכתי אני לבדי בתוך הרחובות ובין החניות ועדין אני יודע כלל להיכן אני הולך. ורציתי לשאל היכן הרב או החכם ואין משיב לי דבר כי לא פגעתי בישראל רק בערביים או ישמעאלים.

בתוך כך הקרה ה' לפני שני פרענקין, והתחילו לקרב אותי ולשאל בשלומי ברמו. וגם הם לא הבינו בלשון אשכנז, ובקשתי אותם היכן הרב והחכם. והשיב אחד שיוליך אותי להרב וכן עשה, והלך עד שהביא אותי לבית הרב שהיה סמוך למקום שפגעתי אותו, וברוך השם שבאתי לבית הרב בשלום. והיה זה חסד גדול מהשם יתברך אצלי שנגנסתי לתוך כרך כזה בשלום במקום שאני באלם ממש. ולא על חנם אנו אומרים שלש פעמים בכל יום נודה לך וכו' על

נָסִיף שֶׁבְּכָל יוֹם עֲמָנוּ, וְעַל נַפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת, עָרַב וּבִקֶּר
 וְצַהֲרִים וְכוּ' וְזֶה אֶפְלוּ בְּשִׁישׁ הָאָדָם בְּבֵיתוֹ, מִכָּל־שֶׁפֶן בְּדָרְךָ
 בְּמַדִּינֹת הַיָּם בְּמַדִּינָה רְחוֹקָה וּמִשָּׁנָה מְאֹד מִמַּדִּינֹתֵינוּ כְּזוֹ. יְהִי שֵׁם ה'
 מְבָרַךְ תָּמִיד:

קטו

בְּבוֹאֵי עַל הָעֲלִיָּה שְׂדֵר שֵׁם הָרַב. הֵלֶךְ מֵאֵתֵי זֶה שֶׁהוֹלִיךְ אוֹתִי
 וְנִשְׁאַרְתִּי שֵׁם לְבַדִּי. וְהִדְלַת הַיְתָה סְגוּרָה וְנִזְדַּמְן שֵׁם יִשְׂרָאֵלִי
 אַחַד שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהָרַב וְהִתְחִיל לְדַפֵּק עַל הַדְּלַת. וּפְתַחָה אִשָּׁה אַחַת,
 וְלֹא הִנִּיחָה אוֹתִי לְכַנֵּס וְאָמְרָה שֶׁהָרַב יֵשֵׁן. וְרָמְזָה לִי בְּיַדֶּיהָ עֲנִין שָׁנָה,
 וְאָמְרָתִי אַף עַל פִּי כֵן אֶכְנֵס וְאֶמְתִּין עַד שִׁיקוּיָן וְלֹא הִנִּיחָה אוֹתִי לְכַנֵּס.
 וְאָמְרָתִי אִשׁ בְּבֵית שַׁעַר שֶׁעַל הָעֲלִיָּה, כִּי בּוֹדָאֵי לֹא אֲזוּז מִכָּאן עַד
 שִׁיקוּיָן הָרַב. וַיִּשְׁבְּתִי שֵׁם לְבַדִּי וְזֶה הָיָה לִי קֶצֶת מְנוּחָה וְהִתְחַלַּתִּי
 לְחֹשֶׁב מַה שֶׁהֵייתִי צָרִיךְ.

בְּתוֹךְ כֶּךָ חֹזֵר וּבָא הָאִישׁ הַנִּזְכָּר לְעִיל שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהָרַב, וַיֵּשֶׁב עִמִּי
 שֵׁם גַּם כֵּן, וְקָרַב אוֹתִי. אֲבָל לֹא הָיָה מִבֵּין בְּלִשׁוֹן הַקִּדְּשׁ
 כִּי־אִם מְעַט דְּמְעַט בְּקִשׁוּי גְּדוֹל. כִּי לִשׁוֹן הַקִּדְּשׁ שֶׁלָּהֶם מִשָּׁנָה מְאֹד
 מִלִּשׁוֹן הַקִּדְּשׁ שֶׁלָּנוּ כִּידוּעַ, וּמִי שֶׁהוּא לְמַדָּן וַיּוֹדַע לְדַבֵּר לִשׁוֹן הַקִּדְּשׁ
 יְכוּלִין לְהִבִּין מְעַט מִמֶּנּוּ, אֲבָל רַבִּם עִמִּי הָאֲרָצוֹת וּמֵהֶם קִשָּׁה לְהִבִּין
 דְּבוּר בְּלִשׁוֹן הַקִּדְּשׁ. וַיִּשְׁבְּתִי שֵׁם בְּבֵית שַׁעַר הַנִּזְכָּר לְעֶרְךָ שְׁעָה וַיּוֹתֵר.
 אַחֲרֵי־כֵן פָּתַח הָרַב הַדְּלַת וְנִכְנַסְתִּי אֵלָיו וְשָׂאֵל אוֹתִי מַה טוֹבִי; וְגַם עִם
 הָרַב קִשָּׁה קֶצֶת לְדַבֵּר. אֲבָל מֵאֵת ה' הַיְתָה שֶׁנִּזְדַּמְן לִי אִישׁ אַחַד
 בְּסַטְנֵבּוֹל שְׁמוֹ רַבִּי יַחִיאֵל מְצַפֵּת וְהוּא מֵאֲנָשֵׁי לִיטָא, וְהוּא בָּא בְּסַמוּךְ
 מֵאֶלְכֶסֶנְדֵּרִיא לְסַטְנֵבּוֹל וַיֵּשֶׁב בְּאֶלְכֶסֶנְדֵּרִיא חֲמִשָּׁה חֳדָשִׁים, וּכְבָר הָיָה
 לוֹ הַכְּרוֹת עִם הָרַב וְעִם הַגְּבִיר רַבִּי אֲבָרְהָם טִילְקָא. וְנָתַן לִי שְׁנֵי אֲגָרוֹת

לְהֵרֵב וּלְהִגְבִיר הַנְּזֹכֵר לְעִיל. כִּי רַבִּי יַחֲיָאֵל הַנְּזֹכֵר לְעִיל עָמַד בְּבֵית הַגְּבִיר הַנְּזֹכֵר לְעִיל כָּל חֲמִשָּׁת הַחֻדָּשִׁים הַנְּזֹכְרִים לְעִיל שֵׁשֶׁב שָׁם. וְאֵלוּ שְׁנֵי הָאֲגָרוֹת הָיוּ טוֹבָה גְּדוּלָה מְאֹד לְאִישׁ כְּמוֹנֵי אֲשֶׁר מְעוֹלָם לֹא נִסִּיתִי בְּבִזְיוֹן זֶה לְהַצְטַרֵּךְ לִילָךְ לְהֵרֵב, וְהָיָה קָשָׁה עָלַי מְאֹד מְאֹד לְכַנֵּס לְהֵרֵב וּבִפְרָט כִּי כְּבֹד לְשׁוֹן אֲנֹכִי בְּמִדְיָנָה זֹאת אֶפְלוּ בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ בְּנְזֹכֵר לְעִיל, עַל בֶּן הָאֲגָרֹת הַנְּזֹכְרֹת לְעִיל הִיָּה לִי לְפָה.

וְהִנֵּה הֵרֵב הוּא קָצֵת קִפְדָּן וְתַכְפָּה הַתְּחִיל לֹמַר בְּדֶרֶךְ קִפְיָדָא כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ לִי בְּסִטְנַבּוּל, אֵיךְ נוֹסְעִים עִבְשׁוּ בַּעַת כְּזֹאת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁמַע מִלְחָמָה כְּזֹאת עִם הַגֵּרְעִקִין וְכִיּוֹצֵא בְּדַבְרִים כְּאֵלֶּה, וּבְאֵמֶת גַּם בְּאֶלְכָסְנִדְרִיא אֵין יוֹדְעִים הָאֵמֶת בְּעֵינֵן מִלְחָמָה זֹאת. וְהַתְּחִלְתִּי לְבַקֵּשׁ אֶת הֵרֵב עַל כָּל פְּנִים מֵאַחַר שֶׁכָּבַד בְּאֵתִי יִתֵּן לִי לַעֲת עֵתָה עַל כָּל פְּנִים אַכְסִנְיָא. הַשֵּׁיב הָאֵתָה יָכוֹל לְפָרַע. אֲמַרְתִּי לוֹ וְהַכְּנַסְתָּ אוֹרְחִים אֵין כָּאֵן. הַשֵּׁיב בְּכֹאֵן יֵשׁ תַּקְנָה שְׂלֵא לְקַבֵּל אוֹרַח כִּי־אִם עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים. הַשֵּׁבְתִי לוֹ טוֹב אֲנַחְנוּ נֹאכַל מִשְׁלָנוּ אַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים רַק לַעֲת עֵתָה יִתֵּן לָנוּ אַכְסִנְיָא לְהַנִּיחַ הַחֲפָצִים שְׁלָנוּ.

וְתַכְפָּה שְׁלַח עַמִּי הָאִישׁ הַנְּזֹכֵר לְעִיל שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהֵרֵב בְּאֵיזָה עֶסֶק, וְהִלָּךְ עַמִּי הָאִישׁ הַנְּזֹכֵר לְעִיל וְעָבַר עַמִּי בְּרַחוּבוֹת וּבְשׁוּקִים. וְקָשָׁה לִי לְדַבֵּר עִמוֹ וְהִבִּיא אוֹתִי לְחָצֵר אַחַת וְהִעֲלָה אוֹתִי בְּכַמָּה מְעָלוֹת לְאֵיזָה בֵּית. וְשֵׁם לֹא הָיְתָה רַק הָאִשָּׁה, וְדַבְּרָה עַמִּי בְּלִשׁוֹנָם שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֲרָבִי, וְהִרְאָה הָאִשָּׁה לִי בִּידְיָהּ שֶׁתְּקַבֵּל אוֹתִי שָׁם. אָבִל אֲנִי הָיִיתִי צָרִיךְ לְדַבֵּר עִם הַבַּעַל הַבֵּית, וּלְבַקֵּשׁוּ שִׁיתֵּן לִי עֲצָה אֵיךְ לְהִבִּיא אֶת רִי"א וְאֵת הַחֲפָצִים מִהַסְפִּינָה לְכֹאֵן, וְלֹא רָצִיתִי לְשָׂאֵר שָׁם. וְהִלְכְתִי מִשָּׁם עִם הָאִישׁ הַנְּזֹכֵר לְעִיל וְעַדִּין אֵינִי יוֹדַע לְהִיכֵן הוּא מוֹלִיךְ אוֹתִי. אַחַר־כֵּן פָּגַע בְּאֵיזָה אֲנָשִׁים וְדַבֵּר עִמָּהֶם מִה שֶׁדַּבֵּר, וְאֲנִי לֹא הִבְנֵתִי. אַחַר־כֵּן הִלָּךְ לְדַרְכּוֹ, וְאָמַר לְאִשָּׁה אַחַת עֲנֵיָה שֶׁהִיא תִרְאָה לִי

הַדֶּרֶךְ. וְרַמְזָה לִי וְהִלְכֹתִי עִמָּה וְשֵׁם אֵין נְשִׁים מְצוּיֹת כָּל כֶּף בַּחוּץ וְאֵין הַדֶּרֶךְ לִילֵךְ עִם אִשָּׁה בְּשׁוֹק וְהִכְרַחֲתִי לִילֵךְ מִרְחוֹק לְמָקוֹם שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת, וְעִבְרַתִּי בֵּין כַּמָּה יִשְׁמַעְאֵלִים וְעִרְבִיִּים בְּמָקוֹם שִׁדוּחְקִין שָׁם רַבִּים, עַד שֶׁהִבִּיאָה אוֹתִי לְחָצֵר שִׁיּוֹשֵׁב הַבַּעַל הַבַּיִת בְּעֶצְמוֹ שֶׁל הָאֲכַסְנָיָה הַנְּזַכֵּר לְעִיל. כִּי הַבַּעַל הַבַּיִת הָיָה צוֹרֵף וְשִׁמוֹ רַבִּי מֹשֶׁה גַּבְאֵי חֲזוֹן הַכְּנֶסֶת דְּשָׁם, וְשֵׁם כָּל הַבַּעַלִּי מְלֹאכּוֹת עוֹשִׂין מְלֹאכְתָּם בַּחֲנִיּוֹת וְלֹא בְּבֵיתָם. וּבֵאתִי לְחָצֵר שֶׁשָׁם הַחֲנוּת שִׁיּוֹשֵׁב הַבַּעַל הַבַּיִת רַבִּי מֹשֶׁה הַנְּזַכֵּר לְעִיל, וְקִבַּל אוֹתִי וְאָמַר לִי שְׁלוֹם וּבְרוּךְ הַבָּא.

וְהִתְחַלֵּתִי לְדַבֵּר עִמּוֹ אֵיךְ לְהִבִּיאַת הַחֲפָצִים וְאֵת רַבִּי יְהוֹדָא אֲלִיעֶזֶר לְכָאן. וְתַכְרָף הַתְּחִיל לְעֵלוֹת עַל מַחְשַׁבְתִּי וְגַדֵּל הַצַּעַר שְׁלִי. כִּי הַבְּנֵתִי תַכְרָף שְׁלֹא אוֹכֵל לְחֹזֵר אֶל הַסְּפִינָה וְלֹא אֲדַע מְקוֹמָהּ וּבַפֶּרֶט שְׂאִינִי מִבֵּין הַלְּשׁוֹן שְׁלָהֶם כָּלֵל, וְגַם עִם יִשְׂרָאֵלִים קָשָׁה לִי לְדַבֵּר, וְצַעַר זֶה בְּלִבִּי דַעֲתִי מִיָּד מְאֹד. וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן דִּבְרַתִּי עִם הַבַּעַל־הַבַּיִת כְּאִלוֹ אֲנִי יוֹדֵעַ קֶצֶת. אֲבָל הַבַּעַל הַבַּיִת הַבֵּין שְׂאִינִי בְּעֶצְמִי מְבַלְבֵּל, וְאִינִי יוֹדֵעַ מְקוֹם הַסְּפִינָה וְאֶף עַל פִּי כֵן שְׁלַח עִמִּי בְּנוֹ נֶעַר אֶחָד, שִׁילֵךְ עִמִּי אֶל הַיָּם. וּבִקְשָׁתִי לְבַעַל הַבַּיִת שִׂיאֹמַר לְהַנְּעֵר שִׁישְׁכַּר לִי שֵׁם סְפִינָה קְטָנָה וְהִלֵּךְ עִמִּי הַנְּזַכֵּר לְעִיל עַד שֶׁהִבִּיא אוֹתִי אֶל חוּף הַיָּם. בְּבוֹאֵי לְשָׁם לֹא נִמְצָא שֵׁם סְפִינָה קְטָנָה כִּי שָׁם לֹא הָיָה הַמְּקוֹם כָּלֵל שִׁשׁוּכְרִין סְפִינּוֹת קְטָנוֹת, אֲבָל אֲצִלִּי לֹא הָיָה נִפְקָא מִנָּה מִזֶּה מֵאַחַר שְׂאִינִי יוֹדֵעַ לְהִיכֵן אֲשַׁכֵּר הַסְּפִינָה כִּי יֵשׁ כַּמָּה וְכַמָּה סְפִינּוֹת וְאִי אֶפְשָׁר לִי לְהַכִּיר הַסְּפִינָה שְׁלִי, וְגַדֵּל הַצַּעַר וְהַפְּחָד וּבְלִבּוֹל הַדַּעַת שֶׁהָיָה לִי אִזּוֹ אִי אֶפְשָׁר לְבֹאֵר. אֶף עַל פִּי כֵן לֹא הִנְדַּתִּי לְנֶעַר שְׂאִינִי יוֹדֵעַ מְקוֹם הַסְּפִינָה שְׁלִי רַק אֲמַרְתִּי לוֹ שִׁילֵךְ אוֹתִי לְמָקוֹם שִׁימְצָא סְפִינָה קְטָנָה.

וְהִלֵּךְ הַנַּעַר וְשָׂאל אֶת אֶחָד, וְהוֹדִיעֵנו לוֹ הַמָּקוֹם. וְחֹזֵר עִמִּי מִשָּׁם וְהִלֵּךְ
עִמִּי הַרְבֵּה דֶרֶךְ הָעִיר, עַד שֶׁבָּא לְחוּף הַיָּם לְמָקוֹם אַחֵר שֵׁשׁ
נִמְצְאִים סְפִינּוֹת קִטְנּוֹת. וְשֵׁם רוּאִים כָּל הַסְּפִינּוֹת הַגְּדוּלוֹת שֶׁעוֹמְדִים
בָּמָה מֵאוֹת, וְצִעְרֵי הוֹלֵךְ וְגִדְל אֵיךְ אִמְצָא סְפִינָה שְׁלִי. וְהַנַּעַר הַנִּזְכָּר
לְעֵיל לֹא הָיָה יָכוֹל לְמַצּוֹא גַם שֵׁם סְפִינָה קִטְנָה, כִּי אֵין נִמְצְאִים שָׁם
סְפִינּוֹת קִטְנּוֹת כִּי־אֵם מְעַט וְלֹא הָיָה מְצוּי אֹז לְשֹׁכֵר. וּבְאֵמַת עֵקֶר
הַעֲבוּב נוֹדַע לִי אַחֵר כֶּךָ שֶׁהָיָה רַק מִחֲמַת שְׁלֹא הָיִיתִי יוֹדַע מָקוֹם
הַסְּפִינָה שְׁלִי. כִּי דֶרֶךְ הַסְּפִינּוֹת הַקִּטְנּוֹת שְׂיוֹשְׁבִים שָׁם בָּמָה אֲנָשִׁים
מִכָּמָה סְפִינּוֹת גְּדוּלוֹת וְהַסֵּפֶן מוֹלִיךְ כָּל אֶחָד לְסְפִינָה שְׁלוֹ, וְאַחֲרֵי־כֵן
הוּא חוֹזֵר מִשָּׁם וּבְבוֹאוֹ לְסוּף הַיָּם מוֹצֵא עוֹד אֲנָשִׁים אַחֲרִים כְּאֵלֶּה
שֶׁצִּירִיכִין לִילֵךְ לְסְפִינּוֹת הַגְּדוּלוֹת וְהֵם נִכְנָסִין תְּכַף לְהַסְּפִינָה קִטְנָה
וְהוּא מוֹלִיךְ כָּל אֶחָד לְמָקוֹמוֹ. וְאֹז כְּשֶׁעֲמַדְתִּי שָׁם עִם הַנַּעַר חֹזְרוּ סְפִינּוֹת
קִטְנּוֹת, וּכְשֶׁאָמַר לָהֶם הַנַּעַר לְקַח אוֹתִי שָׂאל הַסֵּפֶן לְאִיזָה סְפִינָה
וּמִחֲמַת שְׁלֹא יִכְלָתִי לְהִשִּׁיב לוֹ תְּשׁוּבָה בְּרוּרָה כִּי בְּעִצְמִי לֹא יִדְעֵתִי
כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, עַל בֵּן נֶסַע תְּכַף עִם הַסְּפִינָה לְדֶרֶכוֹ. וְהָיָה לִי צֶעֶר גְּדוֹל
שֵׁם אֶצֶל הַיָּם וְהִלְכֵתִי אָנָּה וְאָנָּה אוֹלִי אוֹכֵל לְמַצָּא הַסְּפִינָה קִטְנָה שֶׁל
הַקִּפְיטָאן שֶׁבָּא וְלֹא יִכְלָתִי לְמַצָּאָהּ. וְגִדְל הַצֶּעֶר שֶׁהָיָה לִי אֹז אֵי אֶפְשֶׁר
לְבַאֵר וְלֹא יִדְעֵתִי כָּלֵל מַה לַּעֲשׂוֹת, וְהַיּוֹם אֵינּוּ עוֹמֵד בְּמָקוֹמוֹ וּכְבָר הָיָה
סְמוּךְ לְפָנּוֹת הַיּוֹם.

וְחֹזֵר עִמִּי הַנַּעַר לְאָבִיו וְאָמַר לְאָבִיו שֶׁאֵינִי יוֹדַע בְּעִצְמִי הֵיכֵן הַסְּפִינָה
וְאֵנִי תְּלִיתִי הַחֲסָרוֹן בְּנַעַר שֶׁאֲמַרְתִּי שֶׁהוּא קָטָן וְאֵינּוּ יוֹדַע לְשֹׁכֵר
סְפִינָה וְשִׁנִּיהֶם הָיָה אֵמַת. וְהֵנָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו רַחֵם עָלַי, וְנִזְדַּמֵּן
מֵאֵת ה' שֶׁיֵּשֵׁב שָׁם אִישׁ אֶחָד שָׂמוֹ רַבִּי אֶהְרֵן, וְהוּא מְסֻלּוֹנֵיק רַק שֶׁבָּא
לְשֵׁם זֶה אִיזָה שָׁבוּעוֹת. וְזֶה הָאִישׁ הָיָה יוֹדַע מְעַט בְּלִשׁוֹן הַקִּדְּשׁ. וְרַחֵם
עָלַי וְהִלֵּךְ עִמִּי בְּעִצְמוֹ עַד שֶׁבָּא עִמִּי אֶל הַיָּם פַּעַם שְׁנִית. וּכְבָר הִלְכֵתִי

הַרְבֵּה מְאֹד עַד שֶׁנִּתְיַנְּעַתִּי הַרְבֵּה. וְהִלַּכְתִּי עִמּוֹ עוֹד הַפַּעַם אֶל הַיָּם לְמָקוֹם שֶׁהַסְּפִינָה קָטְנָה הוֹלְכִין מִשָּׁם, וּבָאֵנוּ לְמָקוֹם אֶחָד שֶׁמִּתְקַרְבִּים לָשֵׁם הַסְּפִינָה הַקָּטְנָה, וְעַמְדָנוּ שָׁם הַרְבֵּה וְלֹא מִצְאָנוּ סְפִינָה קָטְנָה. וְגַם אִם נִמְצְאָה אֵיזָה סְפִינָה לֹא קִבְּלָה אוֹתִי מִחֶמֶת שֶׁלֹּא יָדַעְתִּי מְקוֹם הַסְּפִינָה שְׁלִי. וְעַמְדָתִי שָׁם בְּצַעַר גָּדוֹל וּבִפְחֵי נַפֶּשׁ, וּבְכִלְיוֹן עֵינַיִם מְאֹד מְאֹד, וְלֹא יָדַעְתִּי מַה לַעֲשׂוֹת. וְהִלַּכְתִּי לְבָאֵן וּלְבָאֵן אוֹלֵי אִמְצָא הַסְּפִינָה קָטְנָה שֶׁבָּאָה עִמִּי וְלֹא מִצְאָתִי. וְנִתְמַהְמַהְנוּ שָׁם הַרְבֵּה, וְרַבֵּי אֶהְרֹן הַנּוֹזֵכֵר לָעִיל גָּמַל עִמִּי חֶסֶד וַיֵּשֶׁב עִמִּי שָׁם בְּשִׁבְלִי.

אַחֲר־כֵּן לָעֵת עָרַב בָּאָה סְפִינָה קָטְנָה. וְדַבֵּר ר' אֶהְרֹן עִם בַּעַל הַסְּפִינָה, וְסִפֵּר לוֹ הָעֲנָיִן וְנִתְרַצָּה לְקַבֵּל אוֹתָנוּ. וְצִוָּה לִי ר' אֶהְרֹן לְכַנֵּס לְתוֹךְ זֹאת הַסְּפִינָה. וְנִכְנַסְתִּי לָשֵׁם וְגַם הוּא נִכְנַס עִמִּי. וְהָעֵרְבִי בַּעַל הַסְּפִינָה אָמַר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ הַמְּקוֹם שֶׁעוֹמְדִים שָׁם הַסְּפִינָה הַבָּאוֹת מִסְּטַנְבּוֹל, וְהָיָה לִי תִקְוָה שֶׁעַל יָדוֹ אֶפְשָׁר אוֹכַל לְמַצֵּא הַסְּפִינָה שְׁלִי בְּעִזְרַת הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ וְהִלַּכְנוּ עִמּוֹ. אָבֵל בְּזֹאת הַסְּפִינָה יָשְׁבוּ שָׁם עוֹד יִשְׁמַעְאֵלִים וְעֵרְבִיִּים מִכַּמָּה סְפִינָה הַסְּמוּכוֹת, וְהוֹלִיךְ בְּתַחֲלָה אֶת כָּל אֶחָד לְסְפִינָה שְׁלוֹ, וְנִתְקַרַּב עִמָּנוּ לְכַמָּה סְפִינָה בְּשִׁבְלֵי אֵלוֹ הָאֲנָשִׁים הַנּוֹזְכִּים לָעִיל. וּקְצַת מִהַסְּפִינָה הָיוּ סְפִינָה שֶׁל מְלַחְמָה שִׁישְׁבוּ שָׁם הַרְבֵּה יִשְׁמַעְאֵלִים אֲנָשֵׁי חֵיל, וּבְשָׂרָאוֹ אוֹתִי שִׁחְקוּ וְהִתְלוּצְצוּ אָבֵל לֹא פָּנַע בִּי שׁוֹם אֶחָד מֵהֶם בְּעִזְרַת הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ. וְכֵן הִלַּךְ עִמָּנוּ מִסְּפִינָה לְסְפִינָה וְהוֹרִיד אֶצֶל כָּל אֶחָד כָּל אִישׁ לְסְפִינָתוֹ. בְּתוֹךְ כֵּן פָּנָה הַיּוֹם מְאֹד וְהִגִּיעַ זְמַן הַמִּנְחָה וְהָיָה לִי צַעַר גָּדוֹל, כִּי אֵיךְ אֶפְשָׁר לְחַפֵּשׁ סְמוּךְ לְחַשְׁכָּה וּבְתוֹךְ כֵּן יִגִּיעַ הַלַּיְלָה וּבִפְרֵט שֶׁהָיָה קָצַת רוּחַ סַעֲרָה, אַחֲר־כֵּן כְּשֶׁסָּלַק כָּל הַנּוֹזְכֵר לָעִיל מִהַסְּפִינָה וְלֹא נִשְׁאַר שָׁם כִּי־אִם אֲנַחְנוּ אֲנִי וְרַבֵּי אֶהְרֹן הַנּוֹזְכֵר לָעִיל עָנָה ר' אֶהְרֹן וְאָמַר, הַיּוֹם פָּנָה וְאִי אֶפְשָׁר לְחַפֵּשׁ עִכְשָׁו וְהִתְחַרַּח לָשׁוּב לְבֵיתָנוּ, וּלְמַחֵר אֵלַיךְ

עמכם לבקש, ואף על-פי שהיה לי צער גדול מזה שאצטרך ללון בפחי נפש ובכליון עינים, אף על פי כן היה נוחא לי בזה מאד כדי שלא אסכן עצמי בספינה קטנה בלילה בפרט שצריכין לחפש ספינתי בנוכר לעיל. וחזרתי אל היבשה ולא נתתי לספן אפלו פרוטה אחת וחזרתי עם ר' אהרן לבית הבעל הבית שלי ודעתי טרודה בצער מאד.

בדרךך שאל אותי ר' אהרן הנזכר לעיל אם אין אתי איזה ספר חדש ובזה החיה אותי ותקף השבתי לו שיש אתי ספר חדש שלא ראיתם אותו עדין במדינה זו ושמו ספר לקוטי מוהר"ן. וזה הענין החיה אותי מאד, ואמרתי בלבי שבשביל זה לבד כדאי כל היסורים וטלטולים שיש לי שאני עכשו כמו בגלות מצרים שאני נע ונד ומטלטל ומבלבל באלקסנדריא של מצרים אשר מעולם לא עלה על דעתי להיות כאן. אבל בשאני זוכה להזכיר באלקסנדריא בשוק שם הספר של רבנו הנורא זכרונו לברכה, בשביל זה הפל כדאי כפי מה שאני מאמין ויודע קצת גדלת קדשת נוראות זה הספר וגדל הפעלות טובות ונוראות שעושה בעולם וכו' וכו', ואם לא הייתי בכאן מי יודע מתי היה נזכר זה הספר בכאן, ואם לא באתי כיום בשביל זה די, בפרט שהבנתי תקף שעל-ידי שאלה הזאת בודאי אזכה למכר כאן איזה ספר (וכן היה) וזה בודאי יקר בעיני מעל כל הון.

והלכתי עמו עד לבית הבעל הבית ר' משה הנזכר לעיל ונכנס עמי אל העליה ורבי משה הבעל הבית לא בא לביתו עדין ולא היתה שם כיום האשה וקבלה אותי בכבוד ברמיזה ותקף התפללתי מנחה, כי כבר פנה היום מאד. ואחר מנחה גתישבתי קצת היכן אני בעולם, ונחמתי את עצמי קצת, וחזקתי את עצמי לבטח בה' שיהיה הכל נכון בחסדו הגדול. ואחר-כך התפללתי מעריב וספרתי ספירת העמר. וקדם שגמרתי בא הבעל הבית ר' משה וקבל אותי בסבר פנים

יפֹת. וַיִּשְׁבְּתִי עִמּוֹ עַל הַמְצָעוֹת שְׁלָהֶם בְּדַרְכָּם. וְאַחֲר־כֵּן בָּא ר' יוֹסֵף שָׂאוֹכַל שָׁם גַּם בֶּן אֶצֶל זֶה הַבַּעַל הַבַּיִת, וְשָׂאָר אַנְשִׁים שְׂכָנִים וּדְבַרְתִּי עִמָּהֶם וְקָבְלוּ אוֹתִי בְּכָבוֹד. וּדְבַרְתִּי עִמָּהֶם מֵעַנְיַן הַדֶּרֶךְ מִכָּאן לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְקִצְתָם אָמְרוּ שְׂצָרִיכִין לִפְעֵי דֶרֶךְ עִיר דּוּמִיטָא, שֶׁהוּא עִיר שֶׁל מְצָרִים וְזֶה אוֹמֵר כְּכֹה וְזֶה כְּכֹה. מִתּוֹךְ דְּבַרְיָהֶם הַבְּנֵי תִּכְף שְׂכַפֵּי הַנְּרָאָה יְהֵא דַרְכְּנוּ מִכָּאן לְצִידוֹן וּמִשָּׁם לְצַפֵּת תּוֹכֵב"א [תַּבְּנָה וְתַבּוּנָן בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן]. וְהָיָה לִי זֶה לְנַחַת וּלְסִימָן יְשׁוּעָה שְׂאֵנִי מִדְּבַר תִּכְף מִדֶּרֶךְ נְסִיעֵתִי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

אַחֲר־כֵּן בָּאוּ לְשָׁם בְּנֵי הַנְּעוּרִים כְּמוֹ בְּנֵי חַמְש־עֶשְׂרֵה אוֹ שִׁש־עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיּוֹתֵר, וַיִּשְׁבּוּ לִפְנֵי הַבַּעַל הַבַּיִת וְקִרְאוּ לִפְנֵי הַפְּרָשָׁה בְּמִדְבַר בְּנֵי וּנְקֻדּוֹת שְׁלָהֶם, וְנִתְעַכְּבְנוּ אִיזָה שָׁעוֹת. אַחֲר־כֵּן אָכַלְנוּ סְעֻדַת הַלֵּילָה וְאָכַלְנוּ עִסָּה שְׁקוּרִין לוֹקְשִׁין (אִטְרִיּוֹת) עִם גְּבִינָה בְּיָדִים וְעַם לֶחֶם בְּדַרְכָּם. וְהַכֹּל הָיָה חָבִיב בְּעֵינַי מֵאַחַר שְׂזֻכְתִּי עַל כָּל פְּנִים שִׁיְהִיָּה לִי מְקוֹם מְנוּחָה לְלוֹן בְּמְקוֹם רְחוֹק כְּזֶה, וְגַם גּוֹתְנִין לִי לְאֹכַל בְּרוּךְ הַשֵּׁם. אַחַר כֵּן צִוּוּ לִי לְעֵלוֹת עַל הָעֵלְיָה שְׁעַל עֵלְיָה זֹאת לִישֵׁן שָׁם, וַיִּשְׁנֵתִי שָׁם עַל הַקַּרְקַע. וְהַכְּרִים וְהַכְּסָתוֹת שְׁלִי לֹא הָיָה לִי עֲדִין שָׁם, וְנִתְּנוּ לִי אִיזָה יְרִיעָה וְכַר שֶׁל קֶשׁ בְּדַרְכָּם, וַיִּשְׁנֵתִי שָׁם. וְהַכֹּל הָיָה יָקָר בְּעֵינַי מְאֹד, אֲבָל לֹא יָכַלְתִּי לִישֵׁן בִּי־אֵם מְעַט.

בַּבֹּקֶר הַשָּׁבָם עִמָּדָתִי, וְהִלֵּךְ עִמִּי בֶן הַבַּעַל הַבַּיִת לְבֵית הַכְּנֻסָּת. וְשִׂאֵלְתִי אִם יֵשׁ שָׁם בֵּית הַטְּבִילָה. וּבְקִשִּׁי גְדוֹל עַד שֶׁהֵבִינוּ כּוֹנְתִי, וְהוֹדִיעוּ לִי שֶׁבְּבֵית הַכְּנֻסָּת יֵשׁ שָׁם מְקוֹה אֲבָל שָׁם אֵין הוֹלְכִים הָאֲנָשִׁים לְטָבַל כָּלֵל אֲפֹלוּ בְּעֶרְבַת שַׁבָּת וּבְעֶרְב־יוֹם־טוֹב. וּבְקִשְׁתִּי מִהֲנַעַר שִׁיּוּלֵיךְ אוֹתִי לְמְקוֹה וּמִלֵּא רְצוֹנִי וְהִלֵּךְ עִמִּי לְשָׁם. וְעִמָּדָה שָׁם אִשָּׁה אַחַת שְׂמֻמָּנָה עַל טְבִילַת נָשִׁים, וְלֹא רָצְתָה בְּתַחֲלָה לְהַגִּיחַ אוֹתִי לְכַנֵּם. וְהִנַּעַר טָעַן עִמָּה בְּשִׁבְלִי אַחֲר־כֵּן נִכְנְסָתִי וְטְבַלְתִּי שָׁם. וְזֶה

החיה אותי מאד מאד, כי זה יותר משני שבועות שלא זכיתי לטבל במקנה והיו לי יסורים מזה, על פן היה לי נחת רוח מאד מה שזכיתי עכשו להטהר במקנה. אחר-כך הלכתי לבית הכנסת, והיה שם אנשים מעטים ולא התפללו בצבור, רק בדחק גדול קבצו אחר-כך מנין לומר קדשה וברכו. ואני לויתי שם טלית ותפלין. והתפלין שלהם כלם קטנים מאד מאד, עבים פחות הרבה מאצבע, גם הטלית שלויתי היה של צמר גפן וקטן מאד. וגם יש שם טליתים של צמר, אבל אלו האנשים שהיו שם אז, רבם היו להם טליתות של צמר גפן, והתפללתי בטלית ותפלין אלו בבית הכנסת.

אחר-כך יצאתי מבית הכנסת עם הנער הנזכר לעיל, וחזרתי לבית האכסניא שלי. וכברו אותי בקאווע עם פת הבא בכסנין. והמתנתי הרבה על ר' אהרן עד שגמר תפלת שחרית ואחר-כך אמר תהלים, אחר-כך הלך עמי אל הים לחזור ולבקש הספינה. וחזרתי והלכתי בפחי נפש מחמת שאיני יודע מקום הספינה, והיום: ערב שבת שהוא ערב שבועות, ואם חס ושלום לא אמצא היום הספינה כמו אתמול, מה אעשה בשבת ושבועות כשאהיה חס ושלום לבדי בלא חברי רי"א. כי איך יערב לי שמחת שבת ויום טוב, כשאהיה חס ושלום נתעה מחברי וספינתי, והוא ממני, ובשבת ויום טוב בודאי אי אפשר לבקש.

בתוך שהלכנו פגע בנו ספרדי אחד, שבא מירושלים ונסע משם לאיזמיר, וספר לי שגודע לו בספינה שלו שאנחנו באנו לכאן מסטנבול. כי סופר אחד מאנשי ספינתנו היה בספינה שלו וספר לו. ובשביל זה בא אל העיר כדי לשאל אותי אם אין לי אנרת מסטנבול מאנשי ספרדים. השבתי לו שאין בידי שום אנרת מהספרדים, ודברתי איזה דבורים עם הספרדי הנזכר לעיל והיה לי קצת נחמה

על-ידי-זה. אחר-כך הלך ר' אהרן עם הספרדי לצרכו ואני אחריהם. אחר-כך חזר עמי ר' אהרן אל הישוב עמי שם הרבה ולא מצא ספינה קטנה לצרכנו. ואותו הערבי של אתמול לא היה שם, ונתעפכנו שם הרבה והיה לי בליון עינים הרבה.

אחר-כך באו שני ערביים קטנים עם ספינה ודבר עמהם רבי אהרן ושכר אותם וצוה לי לכתוב בספינתם ונכנסתי לשם וגם רבי אהרן נכנס עמי והיה לי צער כי הבנתי כי קטנים כאלו בודאי לא יוכלו למצא ספינתי והלכו עמי לספינות אחרים לצרכם. אחר-כך התחילו לילך עמי לבקש ספינתי והלכנו לכאן ולכאן ולא מצאנו הספינה שלי. ובכל פעם שואלים אותי היכן הספינה שלך, והוא כמו שער בנפשי, כי איני יודע מה להשיבם. אחר-כך הלכו עמי עוד. בתוך כך פגענו בספינה קטנה אחרת שהיתה גדולה קצת מספינה שישבנו בה, ושם ישבו שני עובדי פוכבים גדולים. ודבר עמהם ר' אהרן ואיני יודע מה דבר עמהם. אחר כך נתקרבה הספינה אצלנו ויצאנו מספינה שישבנו תחלה לספינה זאת, והלכתי עם אלו הערביים הגדולים והיה לי קצת נחת מזה כי הבנתי שהם ידעו יותר לבקש הספינה. והלכנו עמהם למקום שעומדים ספינות של איטליא, והלכנו מספינה לספינה ולא מצאנו הספינה שלי ועיני בלות מאד ומצפות על כל הספינות, אולי אזכה למצא איזה סימן או לראות איזה ספן מאנשי ספינתי ולא ראיתי. והתחלתי לצעק בקול: יהודא לייזר, יהודא לייזר, ואין קול ואין עונה.

אחר-כך באנו סמוך לספינתנו ולא הכרתי אותה, אבל הספן אמר שיתקרב לספינה זאת, ונתקרבנו לשם ובחסדי ה' באנו לספינה שלנו. ותכף ראו אותי המטראסין והתחילו לצעק אלי ולקרות את ר' יהודא אליעזר שיכיר באותה שעה לחדרנו שישבנו שם ויצא

לְקַרְאֲתִי תִכְרָף. וְגִדְלֵה שְׁמִי שְׁהִיָּה לִי אֶזְכָּרְתִּי לְרֵאוֹת אוֹתוֹ אִין
 לְשַׁעַר. וְגַם עַל ר' יְהוּדָא אֶלְיָעֶזֶר הָיָה שְׁמִי גְדוּלָה כִּי הוּא הָיָה לוֹ גַם
 כֵּן כְּלִיזוֹן עֵינַיִם גְּדוּל מְאֹד עַל שְׁנַתְעַבְבְּתִי כָּל כֶּךָ קְרוֹב לְמַעַת לְעַת.
 בְּרוּךְ הַשֵּׁם הַגּוֹמֵל לַחַיִּיבִים מוֹבוֹת אֲשֶׁר עֲזָרְנִי עַד כַּה, וְנָתַן לִי כַח לְסַבֵּל
 הַכֹּל בְּחֶסֶדוֹ הַגְּדוֹל.

וְתִכְרָף קִבְּלָנוּ כָּל הַחֲפָצִים לְסַפִּינָה זֹאת שְׁבִאתִי עִמָּה, וְגַם רִי"א יָרַד
 לְתוֹכָהּ וְחֲזַרְנוּ בְּלָנוּ אֶל הָעִיר. וְתִכְרָף בָּאוּ הָעֲרָבִיִּים הַנּוֹשְׂאִים
 מִשְׂאוֹת וְחֲטָפוּ הַחֲפָצִים מִהַסְפִּינָה בְּדַרְכָּם כִּי כָּל אֶחָד מִקְדָּיִם עֲצָמוּ
 בְּדִי שֶׁהוּא יִשָּׂא הַמִּשְׂאוֹי בְּדִי לְקִבֵּל שְׂכָר. אֲבָל בְּרוּךְ הַשֵּׁם לֹא הָיָה לָנוּ
 שׁוּם הֶזֶק, וְהַכֹּל עַל-יְדֵי ר' אֶהֱרֹן הַנּוֹזֵר לְעִיל שֶׁיָּדַע לְדַבֵּר עִמָּהֶם וְלִשְׁכַּר
 אוֹתָם הֵיטֵב וּלְהוֹדִיעַ לָהֶם הֵיכֵן צְרִיכִין לִשָּׂא הַחֲפָצִים שְׁלָנוּ. בְּרוּךְ הַשֵּׁם
 שֶׁהוֹמִין לָנוּ הָאִישׁ רַבִּי אֶהֱרֹן הַנּוֹזֵר לְעִיל שֶׁגָּמַל עִמִּי חֶסֶד בְּחַנּוּם.
 וּבְלַעֲדָיו אִינִי יוֹדֵעַ מָה הָיִיתִי עוֹשֶׂה. וְתַהֲלֵה לְאֵל הַכְּנִים אוֹתִי בְּשָׁלוֹם
 עִם כָּל הַחֲפָצִים לְבֵית הָאֲכַסְנִיָּא שְׁלִי. בְּרוּךְ הַשֵּׁם הַכֹּל שְׁלוֹם:

קטז

גַּם בָּעַת שֶׁהֲלָכוּ הָעֲרָבִיִּים עִם הַחֲפָצִים הָיָה לִי צַעַר קָצֵת. כִּי עֲרָבִי אֶחָד
 נִתְעַכַּב לְתַקֵּן מִשְׂאוֹ, בְּתוֹךְ כֶּךָ הֲלָכוּ הַשְּׂאָר וְאִנִּי נִתְעַבְבְּתִי עִמּוֹ.
 וְאַחֲרֵי כֶּךָ הֲלָךְ הָעֲרָבִי וְאִנִּי אַחֲרָיו, וְהָעֲרָבִי לֹא יָדַע לְהֵיכֵן לִשָּׂא
 הַמִּשְׂאוֹי, וְגַם אִנִּי לֹא יָדַעְתִּי וְהֲלָךְ הָעֲרָבִי בְּתַחֲלָה לְכַמָּה בְּתַיִם אַחֲרִים
 וְרָצָה לְהַנִּיחַ שָׁם הַמִּשְׂאוֹי, כִּי לֹא יָדַע לְהֵיכֵן צְרִיכִין לִשָּׂא, וְהָיָה לִי צַעַר
 גְּדוֹל בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. אֲבָל לֹא נִתְמַהֲמַה הַרְבֵּה, וְעֲזָרְנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבוֹא
 לְבֵית הָאֲכַסְנִיָּא שְׁלִי, וְעָלִינוּ עַל הָעֲלִיָּה הַמִּיְחָדָת שֶׁיִּשְׁנַתִּי שָׁם בְּלִילָה
 וְשָׁם הִנְחֵתִי כָּל הַחֲפָצִים בְּשָׁלוֹם. וְנָתַתִּי שְׂבַח וְהוֹדָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ

שְׁהֵבִיא אוֹתָנוּ בְּיַחַד בְּשָׁלוֹם, וְגַם תְּהִלָּה לְאֵל יֵשׁ לָנוּ אַכְסֵנְיָא טוֹבָה
עֲלֵיהָ מִיַּחַדָּת שְׂיִכּוּלִים לַעֲשׂוֹת בָּהּ מַה שְׁנִרְצָה לְלַמֵּד וּלְהַתְפַּלֵּל
בְּדַרְבָּנוּ, שְׁמִישְׁנָה הַרְבֵּה מִהַפְּרָעֵנְקִין. בְּרוּךְ הַשֵּׁם אֲשֶׁר עַד כַּה עֲזָרָנוּ:

ק"ז

אַחַר־כֵּן הִתְחַלְנוּ לְהַכִּין עֲצֻמְנוּ עַל שַׁבַּת וַיּוֹם טוֹב וְהִלְכְנוּ לְגַלְחָה
עֲצֻמְנוּ אֲצֵל יִשְׁמַעְאֵל. וְגַם אֲמָנוֹת הַגְּלוּחַ שְׁלָהֶם מִשְׁנָה מְאֹד
מֵאֲמָנִים שְׁלָנוּ. וְהִלְכְנוּ לְטַבֵּל בַּמְקוּחַ שְׁבִיבֵית־הַכְּנֶסֶת וְשֵׁם אִין מְרַחֵץ
שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְגַם אִין הוֹלְכִים שָׁם לְטַבֵּל אֲפֵלוּ בְּעָרֵב שַׁבַּת וְעָרֵב יוֹם
טוֹב, מְכַל שְׁכָן בְּיוֹם טוֹב וְשַׁבַּת עֲצֻמוֹ. וּבְרוּךְ הַשֵּׁם הִיָּה הַכֹּל עַל נְכוּן.
וְשִׁמְחָנוּ מְאֹד שְׂזוּכֵינוּ אַחַר חֲלִישׁוֹת וַיְסוּרִין כְּאֵלוּ וְטַלְטוּלִים כְּאֵלוּ שְׁהִיָּה
לָנוּ עַל הַיָּם לָבוֹא עַל חֹג הַשְּׁבִיעוֹת וְשַׁבַּת קִדְשׁ לְמָקוֹם מְנוּחָה בְּרוּךְ
הַשֵּׁם:

ק"ח

וְהִנֵּה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם עָרֵב שַׁבַּת קִדְשׁ, בְּעֵת שְׁהִיֵּינוּ בַּחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת
בְּשִׁבִיל לְטַבֵּל שָׁם בַּמְקוּחַ, נִזְדַּמְן לָנוּ שָׁם עָנִי אֶחָד סְפָרְדִי שְׁעַמְד
שָׁם בַּחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת. כִּי רַב הָעֵנִיִּים הַפְּשׁוּטִים וְאֲפֵלוּ הַחֲשׁוּבִים מְעַט
אִין לָהֶם אַכְסֵנְיָא שָׁם כִּי־אִם בַּחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת, רַק הַחֲשׁוּבִים בְּיֹתֵר
נוֹתְנִים לָהֶם אַכְסֵנְיָא אֲצֵל ר' מִשָּׁה גַבְאֵי שְׁעַמְדָנוּ אֲצֵלוּ. וְזֶה הַסְּפָרְדִי
הַגְּזֵפֵר לְעִיל הִיָּה מְצַפֵּת וְהִיָּה יוֹדֵעַ לְדַבֵּר קֶצֶת בְּלִשׁוֹנָנוּ, וְדַבְּרָנוּ עִמוֹ
וְהִיָּה לָנוּ לְנַחַת. וּבִתְוֹךְ דְּבָרָיו בָּא אֶחָד מִהָעִיר שְׁמוֹ רַבִּי יְהוּדָא וּמִתְוֹךְ
דְּבָרֵיהֶם הוֹדִיעוּ לָנוּ שְׂיִישׁ סְפִינָה שְׂרַצוּנָה לִילְךָ אַחַר יוֹם טוֹב לְצִידוֹן,
וְהַבְּטִיחַ לָנוּ רַבִּי יְהוּדָה הַגְּזֵפֵר לְעִיל לְהוֹדִיעַ לָנוּ מְזוּחַ. וְזֶה הִיָּה אֲצֵלְנוּ
בְּשׁוּרָה טוֹבָה מְאֹד בְּמָקוֹם כְּזֶה:

קיט

וְהִנֵּה תְהִלָּה לְאֵל קִבְּלוּ אוֹתָנוּ בְּבֵית הַבַּעַל הַבַּיִת הַנִּזְכָּר לְעִיל בְּשַׁבַּת
 וַיּוֹם טוֹב בְּכַבּוּד גָּדוֹל וּבְנַחְת, וְהָיָה לָנוּ מְקוֹם מְנוּחָה עַל הָעֲלִיָּה
 שֶׁהָיָה בְּרִשׁוֹתַי לַעֲשׂוֹת שֵׁם מַה שְּׂאֲרָצָה. וְהַשֵּׁם יִתְפָּרֵךְ עֲזָרְנִי שֵׁם
 בְּחֶסֶדוֹ הַגָּדוֹל לְחֹדֶשׁ שֵׁם לְכַבּוּד שַׁבַּת וְשָׁבוּעוֹת מַעֲנִין מִתֵּן תּוֹרָה
 דְּבָרִים נְאִים בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְפָּרֵךְ:

קב

וְהִנֵּה בְּיוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ הַזְּמַיִן ה', שָׁבָא בְּסַפִּינָה אוֹרַח אֶחָד מֵעִיר
 טְשָׁרְנִיקִילְס הַסְּמוּד לְסַטְנִבּוּל, וּמִשָּׁם בָּא לְכָאן לְאֶלְכְּסַנְדֵּרְיָא.
 וְזֶה הָאוֹרַח הָיָה מִמְדִּינַתְנוּ מִקְהֵל־קֹדֶשׁ פְּרָמִיסְלָא. וְזֶה כְּמוֹ שְׁנֵתִים
 שִׁיָּצָא מִבֵּיתוֹ לְבַדּוֹ בְּיָדִים רִיקָנִיּוֹת, וְהַשֵּׁם יִתְפָּרֵךְ עֲזָרוֹ שָׁבָא לְאַרְצָן
 הַקֹּדֶשׁ וַיֵּשֶׁב שָׁם אֵיזָה חֲדָשִׁים, וְאַחֲרֵי־כֵן יָצָא מִשָּׁם וְסַבֵּב בְּמִדְיָנוֹת
 יִשְׁמַעְאֵל עַד שָׁבָא לְכָאן בְּיוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ. וְנָתַן לוֹ הָרַב גַּם כֵּן אֲכַסְנֵיָא
 אֶצֶל הַבַּעַל הַבַּיִת שְׁלָנוּ. וְהָיָה לָנוּ לְנַחַת גָּדוֹל שְׁנִזְדַּמְּנָן לָנוּ עוֹד אֶחָד
 מִמְדִּינַתְנוּ, וְהָיָה לָנוּ עִם מִי לְדַבֵּר. וְאַצְלֵי הָיָה זֶה טוֹבָה גְּדוֹלָה לְכַמָּה
 עֲנִינִים.

וּבְמוֹצָאי שַׁבַּת קֹדֶשׁ לַיִל א' שָׁל שָׁבוּעוֹת נִתְקַבְּצוּ כַּמָּה אֲנָשִׁים לְבֵית
 הַבַּעַל הַבַּיִת שְׁלָנוּ, וְהָיִינוּ נַעֲוָרִים שָׁם יַחַד כִּי אֵין שָׁם בֵּית
 הַמְּדִרָשׁ רַק בְּתֵי כְּנִסְיֹת. וּבְבֵית הַכְּנִסֵּת אֵין נַעֲוָרִים שָׁם. רַק קִצָּתָם
 נִתְקַבְּצוּ לְבֵית הַבַּעַל הַבַּיִת שְׁלָנוּ וְהָיִינוּ נַעֲוָרִים שָׁם. וְהָיָה זֶה לָנוּ לְנַחַת
 גָּדוֹל, וְאַמְרָנוּ כָּל הַתְּקוּן וְגַם הָאֲדָרָא רַבָּא כִּי שָׁם הִלְיָלָה גְּדוֹלָה בְּעֵתֵים
 הָלָלוּ קְרוֹב לְכַפְּלִים מִשְׁעוֹר הִלְיָלָה שְׁלָנוּ, כִּי שָׁם הִלְיָלָה בְּלַיִל שָׁבוּעוֹת
 הוּא שְׁמוֹנָה שָׁעוֹת. אָבָל אַף עַל פִּי כֵּן לֹא הָיָה לָנוּ צַעַר מִגְּדוּד הַשְּׁנָה,
 כִּי יִשְׁבְּנוּ שָׁם בְּהַרְוָחָה גְּדוֹלָה עַל הַמַּצָּעוֹת שְׁלָהֶם. וּבְכָל פַּעַם נָתַנוּ לָנוּ

קאווע לשתות וסמוך ליום נתנו לכל העולם יין שרף טוב עם מרקחת של קלפת מאראנצן (תפוזים). גם סמוך לאור היום התחילו קצת ספרדים לנגן שירות ותשבחות קצתם הידועים לנו וקצת אחרים בנגונים משגים שלהם, וגם נגנו זה רבון עלם וכו' בנגון ונקודות משנות שלהם, ואף על פי כן היה לי נחת גדול מאד והייתי מנגן עמהם גם כן נגון שלהם, ושמחתי ששמעתי שבכל מקום מזמרים ומשבחים לשמו הגדול יתברך ויתעלה.

עד שהאיר היום, ואז הלכנו למבל. והם הלכו כלם להתפלל בבית הכנסת. כי שם מתפללים כלם בבקר השכם בשבועות אף על פי שרפם לא היו געורים. ואנחנו התפללנו בביתנו ואחר התפלה אכלנו ארו עם חלב ודבש, כי כך המנהג שלהם לאכל בשבועות דבש וחלב.

גם בליל ב' של שבועות עזרני השם יתברך, שהיה שם אחד שאכל גם כן אצל בעל הבית שלנו, והתחיל לבוא בשמחה ונגנו לו והוא התחיל לרקד, עד שאחר כך שמחנו גם כן ורקדנו עמו יחד ושמחנו כל המסבין שם. וזה היה יקר בעינינו מאד שזכינו לשמח ולרקד בחג הקדוש הזה זמן מתן תורתנו במקום רחוק ומשנה בזה, מה שלא עלה על דעתנו. כי היינו סבורים שחס ושלום נתעכב על הספינה בשבועות חס ושלום, ועכשו עזרני השם יתברך לבוא אל העיר לאכסניא טובה ולשמח בשבועות ברקודין בעזרת השם יתברך:

קבא

וביום שני אחר התפלה הלכנו אל הרב לקבל פניו. ואני לא הייתי בבית הכנסת כלל בשבת ויום טוב כי אם בערב שבת קדש בבקר ובליל שבת קדש, אבל רי"א היה בבית הכנסת ועלה שם לתורה. וספר ששם מוציאים הספר תורה בתיק שלה ובתוך התיק

קורין בה וגם אין מניחין הספר-תורה כמו אצלנו רק כמו שעומדת בתיק כך מעמידין אותה על השלחן, ופותחין התיק עם הספר-תורה ביחד וקורין בספר-תורה בשהיא עומדת זקופה בתיק. ומבית הרב הלכנו לגביר ר' אברהם טילקא. ובתחלה הוליכו אותנו לבית אחיו רבי יוסף שדר עמו בחצר אחת, ואחר-כך נכנסתי לבית רבי אברהם הגנבר לעיל, וקבל אותנו בכבוד גדול. ומסרתי לו האגרת שהיה בידי אליו מרבי יחיאל כמבאר לעיל. ואחר-כך אמר לנו שאם אנו צריכין לטובתו נבוא אליו אחר יום טוב. ונפטרנו ממנו בשלום:

קכב

והנה תהלה לאל עבר השבת ויום טוב בשלום ושמחה ונחת. רק בליל יום טוב שני אחר הסעדה בשהנחתי לישן נחלשתי, והכרחתי לתן הקאות הרבה. וכל זה היה מחמת שעדין לא חזרתי לאיתני בשלמות מנדל החלישות הכבד שהיה לי על היס. גם אחר יום טוב הרגשתי שעדין איני בקו הבריאה בשלמות, וכל מה שאכלתי היה קשה עלי:

קכג

אחר יום טוב התחלתי לחשב תכף איך זוכין לצאת מכאן לארץ ישראל. כי קדם יום טוב, אף על פי שהבנתי תכף שאני צריך פאן לרחמים רבים וישועה גדולה לצאת מכאן, אף על פי בן הכרחתי עצמי להעביר מדעתי דאנה זאת בדי שלא לערבב שמחת שבת ויום טוב. אבל אחר יום טוב התחלתי לחשב בזה, וראיתי גדל דחקי עתה כי לא הבאתי לאלקסנדריא כיום בערך שלשה טאליר, והוצאות הספינה קטנה והמכס וכו' מן הספינה הגדולה עד האכסניא עלה קרוב

לשמונה טאליר של מצרים (שהם פחותים שלישי מטאליר טובים של סטנבול) ובאמת לא היה בידי אלו ההוצאות, רק השם יתברך רחם עלי שרבי אהרן הנזכר לעיל שגמל חסד עמי כנזכר לעיל, וטרח עצמו עבורי כל כך, נתן משלו לעת עתה כל הסך הנזכר לעיל, ומעט הפארים שהיה אצלי, נשאר בידי על הוצאות קטנים ועתה צריכין להתחזר הסך הנזכר לעיל לרבי אהרן, ולשפר ספינה לצידון או לעכו שהוא יותר ממחלק שלשה ימים והדרך רחוק כמעט כמו מאדעם לסטנבול. וגם מעכו או מצידון צריכים לשפר המורים לצפת, וגם שאר הוצאות לעלות על הספינה, ובידי אין כסף כִּי־אם סך מעט הנזכר לעיל. ומדברי הרב הבנתי קדם שבועות בעת שבאתי אצלו שהוא רוצה לסלק ידו הימני, והוא מקפיד על שבאתי בעת הזאת. על כן תכף באסרו חג נמשכה מרדות המחשבה בענין זה עלי, רק אף על פי כן נתחזקתי לבטח בה' שיוציאני מכאן:

קבר

והנה ביום שלישי אחר שבועות הלכנו להרב אני וחברי רי"א. ורי"א הלך בלא כובע עליון, כי נאבד אצלו על הים. וגם מזה לא היה לנו נחת. אמת שבמדינה רחוקה כזאת בלא זה אנו משנים בעיניהם מאד, על כן איך שמלבשין שם הכל נכון לפניהם, אף על פי כן היה לי קצת צער מזה כי לא היה לנו לכבוד לכנס כך להרב. אך מה לעשות וההכרח לא יגנה. ובאנו להרב והשיב לנו תכף שאין יכול לעזר לנו כלל, וכל מה שדברנו עמו לא הועיל.

ועקר הדברים היה שאמר לנו, ששום אדם לא ירצה לתן בשביל אנשים שהולכים עכשו להשתטח על קברי צדיקים בארץ ישראל, כי הוא דבר זר אצלם. ואם היה לנו ממון עצמנו הרשות לנו

לעשות מה שנגרעה, אך לתן נדבה בשביל זה לא ירצו. ואני טענתי עמו וכי מפני שאני זכר הפסדתי, וכי מפני שאני נוסע לדבר-מצוה להמשיך עלי קדשת ארץ ישראל אין צריכים לעזר לי, אבל הוא לא שמע אלי ואמר שאפלו אם ישלח אנשים לא יפעלו מאומה. והיה לי צער גדול בביתו. רק אחר כך, אחר הפצרות רבות שבקשנו אותו שהוא יעשה את שלו, וישלח שני אנשים וה' הטוב בעיניו יעשה, אחר-כך השיב בשפה רפה שישלח, כמו שאומר אני אשלח אנשים אבל לא יפעלו מאומה. והלכתי משם בפחי נפש. אך אף-על-פי-כן נחמתי עצמי מחמת שעדין היה לי מעט ספרים, והרב קבל אצלי איזה ספרים, ורצה לקנותם והבנתי שעל-ידי-זה יהיה לי על הוצאות. ואם לא יספיק נמכר הכרים והכסתות שלנו, ואפשר אף על פי כן יעזר השם יתברך שנקבל כאן איזה עזר מפני הקהלה:

קכה

והנה השם יתברך נמל עמי חסד מה שלא עלה על דעתי, כי הנגביר הנזכר לעיל בעצמו נתן בשביל שלשתנו דהינו אנחנו שנינו בצרוף האורח שבא בשבת, נתן חמשים טאליר של מצרים, ומשאך כל העיר קבצו גם כן ארבעים ושנים טאליר, ונתן הרב לחלקנו ששים ושנים טאליר. גם הרב קנה ממני ספרים בסך ארבעים טאליר, ובתוכם קנה ספר לקוטי מוהר"ן וספר האלף-בית [ספר המדות] וזה יקר בעיני מאד שזכיתי להשאיר ספרי רבנו זכרוננו לברכה במדינה רחוקה כזאת. גם ר' אהרן הנזכר לעיל קנה ממני שני ספרי לקוטי מוהר"ן, ושני ספרי אלף-בית להוליקם לסלוניק שהיא עיר גדולה לאלפים במדינות ישמעאל, וישראלים דרים שם הרבה יותר מסטנבול:

קבו

וְהִנֵּה הִתְחַלֵּתִי לְבַקֵּשׁ סְפִינָה. וּמִחַמַּת שְׂאִין לִי מִכִּיר שָׁם, וְגַם אֵינִי
 יוֹדֵעַ שׁוֹם לְשׁוֹן הָיָה קִשָּׁה לִי מְאֹד לְמִצָּא סְפִינָה. גַּם בְּעֲצָמֵי לֹא
 יָדַעְתִּי הֵיטֵב לְהִיכֵן דְּרָכֵי נְכוּנָה, אִם לְעֹבֹ אוֹ לְצִידוֹן, אִם לְיָפוֹ. וְהִנֵּה
 כָּל מֵה שֶׁסָּבַב הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עִמָּנוּ בְּאֵלוֹ הַיָּמִים אֵי אֶפְשָׁר לְבָאֵר הַכֹּל,
 אֲדָּ סוֹף דְּבָר לֹא הָיָה בְּדַעְתִּי לְצֵאת מִשָּׁם בְּזַרְיוֹת כָּל כֶּךָ קֶדֶם שַׁבָּת.
 וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ חָמַל עָלַי וְסָבַב כַּמָּה סְבוֹת לְטוֹבָה, וּבָא לְבֵיתִי בַּיּוֹם הַיּוֹם
 סָמוּךְ לְעֶרֶב ר' יְהוּדָא הַנּוֹכַח לְעֵיל שְׁדַבְּרָתִי עִמּוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּנִזְכָּר
 לְעֵיל, וְהֵבִיא עִמּוֹ עַרְבֵי אֶחָד שֶׁהוֹדִיעַ לוֹ שֵׁישׁ סְפִינָה לְצִידוֹן, וְצוּחָה עָלַי
 לִילָךְ תַּכְּף לְקוֹנְסְלִיר, כִּי הַקְּפִיטָאֵן אָמַר שְׂאִי אֶפְשָׁר לְעֵלוֹת עַל
 הַסְּפִינָה עַד שֶׁאֶקְבֵּל כְּתָב שְׁקוֹרִין שָׁם טִיִּסקִירַע מִהַקּוֹנְסְלִיר. וְתַכְּף
 הַלְכָתִי לְהֶרֶב וּלְהַגְבִּיר וּלְהַקּוֹנְסְלִיר, וּכְתַב תַּחַת הַבִּילְעֵטִין תַּכְּף,
 וְנָתַתִּי לוֹ בְּעַד זֶה שִׁשָּׁה טָאָלִיר. אֲבָל הַטִּיִּסקִירַע נִתְעַכְּבָה עַד יוֹם מָחָר
 אַחֲרֵי הַצּוֹת:

קבו

וְהִנֵּה בַּיּוֹם ו' עֲמַדְתִּי בְּהַשְׁכָּמָה, וְהֵייתִי טְרוּד אֲזִי מְאֹד, כִּי עֲדִין לֹא
 רָאִיתִי הַקְּפִיטָאֵן וְלֹא שְׁכַרְתִּי הַסְּפִינָה, וְעֲדִין לֹא קִבַּלְתִּי
 הַטִּיִּסקִירַע. וְגַם הַמַּעוֹת מִהֶרֶב לֹא קִבַּלְתִּי עֲדִין, וְהַיּוֹם עֶרֶב שַׁבָּת קֶדֶשׁ,
 וְצָרִיכִין הַיּוֹם לְעֵלוֹת עַל הַסְּפִינָה וּלְקַנּוֹת מֵהַ שְׁצָרִיכִין:

קבח

וְהִנֵּה כָּל מֵה שֶׁעָבַר עָלַי בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם אֵי אֶפְשָׁר לְבָאֵר מֵאִפְסֵי הַפְּנָאִי.
 כִּי הִלְכָתִי נֶעַ וְנָד וּמְטִלְטֵל הַרְבֵּה לְבַקֵּשׁ הַקְּפִיטָאֵן. וּכְשֶׁמְצָאתִי
 אוֹתוֹ, לֹא יָכַלְתִּי לְדַבֵּר אִתּוֹ וּבְקִשֵׁי גָדוֹל קֶדֶם שֶׁמְצָאתִי אִישׁ

מהמפירים שהיו לי שם. וּגַם עִם זֶה הַיִּשְׂרָאֵלִי לֹא יִכְלַתִּי לְדַבֵּר הַיָּטִב, וְהוּא לֹא הִבִּין מַה שֶּׁאֲנִי אוֹמֵר, וְאֲנִי לֹא הִבַּנְתִּי מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר, וְלֹא יִכְלַתִּי לָבוֹא לְעִמְקַת הַשְּׁוֹהַ עִם הַקְּפִיטָאן. בְּתַחֲלָה אָמְרוּ לִי שֶׁהוּא רוֹצֵה שְׁלֹשִׁים טְאָלִיר בְּעַד שְׁנֵינִי. אַחֲרֵי-כֵן הִלְכְּתִי לְקוֹנְסֵלִיר וְהִמַּתְנַתִּי שָׁם. וּבָא רִי"א אֶצְלִי וְאָמַר לִי שֶׁעֲבָשׁוּ אָמַר לוֹ אֶחָד מִמְּפִירֵינוּ שֶׁהוּא רוֹצֵה חֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם טְאָלִיר. וּבְעֵינַי רִי"א הָיָה רְחוּק מְאֹד שֶׁאֲתָן סֶךְ כְּזֶה, אֲבָל אֲנִי כִּבֵּר הֵייתִי מְרַצֵּה לָתֵן סֶךְ כְּזֶה מִחֲמַת שְׂרָאִיתִי שֶׁקָּשָׁה לָנוּ מְאֹד לְצֵאת מִכָּאן, וְהַעֲקָר מִחֲמַת שְׂאִין אֲנִי מִבִּינַיִם שׁוֹם לְשׁוֹן. אֲפֹלוּ עִם יִשְׂרָאֵלִים קָשָׁה מְאֹד לְדַבֵּר. וְהִלְכְּתִי מִהַקּוֹנְסֵלִיר וְהִשְׂאֵרְתִּי שָׁם אֶת רִי"א. וְאֲנִי הִלְכְּתִי אֶל הָאִישׁ הַנִּזְכָּר לְעִיל, וְאָמַר לִי שְׂרִי"א לֹא הִבִּין דְּבָרָיו כִּי הוּא רוֹצֵה סֶךְ חֲמִשִּׁים טְאָלִיר בְּעַד כָּל אֶחָד לְבֵדוּ. וְגִדְּל הַטְּרָדוֹת וּבִלְבוּל הַדַּעַת שֶׁהָיָה לִי אִזּוּ רַבּוּ מִסִּפְרָא. וְנִמְשָׁךְ הַדְּבָר עַד שְׁלֹשׁ-אַרְבַּע שָׁעוֹת אַחֲרֵי הַצּוֹת בְּעֶרֶב שַׁבַּת קֹדֶשׁ, וְהַשְּׁבַת מִמְּשֻׁמֵּשׁ לָבוֹא. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֲזָרְנִי, וְנָתַן לִי הַתְּחִזְקוֹת לְהִזְדַּרְזוּ בְּכָל עֵז לְנַסֵּעַ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם דִּיקָא כִּי הַסְּפִינָה הָיְתָה מוּכַנֶּת לִילָךְ מִיָּד, וְלֹא רָצִיתִי לְהִנְיָחָה כִּי אֲמַרְתִּי אִם אֲנִיחָ אוֹתָהּ מִי יוֹדַע עַד מָתַי יִהְיֶה עֲכוּבֵי כָּאן, כִּי לֹאוּ בְּכָל יוֹמָא מְזַדְּמָנַת סְפִינָה, וְאִם תִּזְדַּמֵּן סְפִינָה קְרוּב שְׁלֹא אֲדַע מִמָּנָה. עַל כֵּן נִזְדַּרְזַתִּי, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֲזָר לִי וְסַבֵּב כַּמָּה סְבוֹת נִפְלְאוֹת לְטוֹבַתְנִי.

וְסוּף דְּבָר נִתְגַּלְגַּל הַזְּכוּת עַל-יְדֵי ר' אֶהֱרֹן הַנִּזְכָּר לְעִיל בְּעֵצְמוֹ שֶׁנִּמְלַ עִמִּי חֶסֶד בְּכַנִּיסְתִּי. וְעַתָּה עֲזָרְנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁנִּזְדַּמֵּן לִי בְּשׁוּק בְּעַת שֶׁהֵייתִי טְרוּד מְאֹד וְלֹא הָיָה לִי שׁוֹם מִתְרַגְּמָן לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַקְּפִיטָאן. וְהוּא הִלָּךְ עִמִּי וְדַבֵּר עִם אֲנָשֵׁי הַקְּפִיטָאן, וְעַדִּין לֹא בָּאתִי לְעִמְקַת הַשְּׁוֹהַ כִּי אִזּוּ לֹא הָיָה שָׁם הַקְּפִיטָאן בְּעֵצְמוֹ. וְעַל כֵּן חֲזַר ר' אֶהֱרֹן לְבֵית הָאֲבִסְנִיָּא שְׁלָנוּ. וְאֲנִי הִלְכְּתִי בְּתוֹךְ כֶּךָ לְבֵית הַקּוֹנְסֵלִיר וְקַבַּלְתִּי

הטיסקירע. ואחר-כך מסרתי אותה לישמעאל אחד, שישב שם בבית המכס. ואחר-כך חזרתי לביתי, ומצאתי שם את ר' אהרן הנזכר לעיל, ואמר לי שלא טוב עשיתי שמסרתי תכף הטיסקירע לישמעאל הנזכר לעיל. והיה לי צער גדול מאד. ואחר-כך החלפתי מעט מעות ששערתי בדעתי שישאר לי אחר שכר הספינה וההוצאות, כי פשוט אין ממערים לשארי מדינות ושמעאל, שוב אין מטבע של מערים שוה כלל אפלו פרוטה אחת, כי מטבע שלהם גרוע מאד מאד. אחר-כך הפצתי מאד את רבי אהרן הנזכר לעיל והלך עמי עוד הפעם, ותכף שברתי הספינה בסך ארבעים וחמשה טאלייר של מערים בעד שנינו, וסלקתי להקפיטאן כל הסך. ורבי אהרן שכר ערביים והלך עמם, והביא כל החפצים שלנו אל החוף, ושכר לנו ספינה קטנה.

ובגדל הסדי ה' וישועתו ועזרתו הגדולה, יצאנו מאלכסנדריא ביום ו' ערב שבת קדש, פרשת נשא בערך שתיים או שלש שעות קדם קבלת שבת קדש. ויצאנו בחפזון גדול, ומגדל החפזון לא קנינו צידה לדרך כי-אם מעט אונגערקים (מלפפון) ולחם מעט, רק שהיה בידינו לחם יבש מכבד מאדעם. ויצאנו ממש כמו שיוצאין ממערים בחפזון, וגם צידה לא עשינו לנו. ובאנו אל הספינה הגדולה קדם קבלת-שבת בערך שתי שעות. ונתנו שבת גדול להשם יתברך שזכינו לצאת ממערים. כי באמת בכל הדרך שהלכתי מסטנבול לאלכסנדריא היה לי צער פשוטתי שאני מכרח עתה לילך למערים, והייתי מצפה היום והשעה לצאת משם. ובחסדי ה' יצאנו משם בזריוות בעזרת השם יתברך:

קבט

ובְּכֹל יוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ לֹא זָוָה הַסְּפִינָה מִמְּקוֹמָהּ. וְלֹא הָיָה לָנוּ שׁוֹם
 תְּבַשִּׁיל בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ. וְגַם יָזַן לְקִדּוּשׁ וּלְהַבְדִּילָהּ לֹא הָיָה לָנוּ
 מַחֲמַת הַחֲפוּזוֹן הַנִּלְוֵי. וּבַיּוֹם א' בְּבִקְרַת הַשָּׁבִים הִתְחִילָה הַסְּפִינָה לֵילֵךְ.
 וּבַיּוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ הָיִיתִי חָלוּשׁ מְעַט וּבַיּוֹם א' נִחַלְשָׁתִי הַרְבֵּה וְנִתְּתִי
 הַקָּאוֹת הַרְבֵּה. אֲבָל בַּיּוֹם ב' עֲזַרְנִי הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ שֶׁהִתְחַלַּתִּי לָשׁוּב
 לְאִיתָנִי קֶצֶת, אֲבָל אַף עַל פִּי בֵּן לֹא הָיִיתִי בְּקוֹ הַבְּרִיאָה בְּשִׁלְמוֹת בְּכֹל
 הַדֶּרֶךְ הַזֶּה וְהַכֹּל מַחֲמַת מְלֻטוֹל הַסְּפִינָה שֶׁהָיָה קָשָׁה עָלַי. רַק הַכֹּל הָיָה
 בְּחֶסֶד וְלֹא הָיִיתִי מְטֹל לְמִשְׁכָּב כְּמוֹ בְּדֶרֶךְ מִסְטַנְבוֹל לְאַלְכְּסַנְדְּרִיא. וְזוֹה
 הַיּוֹם יוֹם ה' בְּעֶרְךָ שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת קֹדֶם הַלְיָלָה, הִתְחִילוּ לְרֹאוֹת אֵיזוֹה
 יְבֻשָׁה:

קל

וְהִנֵּה בַיּוֹם חֲמִישִׁי הַנִּזְכָּר לְעֵיל הָיִינוּ מְצַפִּים לָבוֹא לְמַחוּז הַפְּצָנוּ
 לְצִידוֹן, אֲבָל בְּאַמַּת זֹאת הֵיבִשָּׁה הָיָה מְנַבּוֹל עִבּוֹ. וּבַיּוֹם שֵׁשִׁי
 בְּבִקְרַת עֲבֵרְנוּ אֶצֶל עִיר אַחַת מִרְחוֹק, וְאָמְרוּ הַמַּאטְרָאסִין שֶׁהוּא עִבּוֹ.
 אֲבָל הַקְּפִיטָאן לֹא רָצָה לְעַמֵּד שָׁם כָּלֵל, וְעֲבֵרְנוּ מִשָּׁם. וְאַחַר חֲצוֹת יוֹם
 שֵׁשִׁי עָרַב שַׁבַּת קֹדֶשׁ בָּאנוּ עוֹד אֶל עִיר אַחַת וְשָׁם שָׁלְשַׁל הָאֲנָקוֹר,
 וְעַמֵּד שָׁם. וְזֹאת הָעִיר הָיְתָה צוּר, וְנִכְסַפְתִּי לֵירֵד שָׁם כִּי הִבְנֵתִי כִּי מִשָּׁם
 הַדֶּרֶךְ קָרוֹב יוֹתֵר לְצִפֹּת תּוֹבֵב"א. אֲבָל לֹא יָדַעְתִּי אִם יֵשׁ שָׁם
 יִשְׂרָאֵלִים, וְנִתְעַכְּבְנוּ עַל הַסְּפִינָה, וְלֹא הָיָה לָנוּ שׁוֹם דְּבָר עַל שַׁבַּת
 לְלֶפֶת בּוֹ אֵת הַפֶּת, כִּי־אִם סוּחָרִים [צְנִימִים]. וְנִתְּתִי לְמַטְרָאס פְּאָרִים
 (מְטַבְּעוֹת) שֶׁיִּקַּח לִי לֶחֶם חֵם וּמִינֵי קִשׁוּאִין בְּעִיר, וּבְקִשֵׁי גְדוֹל הַבֵּין
 הַרְמָזִים שָׁלָנוּ וְהִבִּיא לָנוּ דְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל. וְהָיָה לָנוּ בְּשַׁבַּת מַה
 לְאָכֹל.

וְעַמְדָה הַסְפִינָה אֶצֶל צֵר עַד אַחַר הַצּוֹת לַיִל שַׁבַּת קֹדֶשׁ. וְכִמוּ שְׁתֵּי שָׁעוֹת אַחַר הַצּוֹת לַיִל שַׁבַּת קֹדֶשׁ, זֹנָה הַסְפִינָה מִמְקוֹמָהּ, וְהִלְכְנוּ שְׁתֵּים-עָשָׂרָה שָׁעוֹת מִצֵּר לְצִידוֹן. וּבֵאֵנוּ בַּיּוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ כְּמוֹ שְׁתֵּי שָׁעוֹת אַחַר הַצּוֹת הַיּוֹם לְשַׁפֵּת עֵיר צִידוֹן, וְשִׁלְשַׁל הָאֲנָקִיר וְעַמְדָה הַסְפִינָה. וְאָמְרוּ לָנוּ הַקְּפִיטָאן וְהַמְטְרָאסִין שֶׁנֶּרְד מִיָּד, כִּי הֵם רוֹצִים לִילֵךְ מִכָּאן לְבִירוֹט. אָבָל אֲנַחְנוּ הַפְּצָרְנוּ מְאֹד שְׁנֹת־עֶכָב עַל הַסְפִינָה עַד שֶׁיַּעֲבֹר שַׁבַּת קֹדֶשׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא נִצְטָרֵךְ לְחַלֵּל שַׁבַּת בְּמִלְטוֹל הַחֲפָצִים וּמַעוֹת וְכוּ'. וּבְדַחַק גְּדוֹל הִכְרַח לְמִלְאֵת רְצוֹנֵנוּ, וְעַמְדָנוּ עַל הַסְפִינָה עַד תְּחִלַּת לַיִל מוֹצָאֵי שַׁבַּת. וְקִדְּם שֶׁנִּמְרָתִי בְּרַבַּת הַמְּזוֹן הִתְחִילוּ לְחַפֵּז וּלְגַרֵּשׁ אוֹתָנוּ, וְהִכְרַחְתִּי לִירֵד בְּלַיִל מוֹצָאֵי שַׁבַּת. וְהָיָה לָנוּ בְּתַחֲלָה מְזוּהָ קִצֵּת צַעַר, כִּי אֵיךְ נִכְנָס בְּלַיְלָה לְעִיר שְׂאִין לָנוּ שׁוֹם מִכִּיר, וְאֵין יוֹדְעִין הַלְשׁוֹן, וְהֵיכָן גִּלּוֹן בְּלַיְלָה עִם הַחֲפָצִים. אָבָל מָה יִכְלָנוּ לַעֲשׂוֹת. וְסַמְכְנוּ עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁבּוֹדָאֵי יַעֲזֹר לָנוּ גַם עֵתָהּ, כַּאֲשֶׁר עָזַר לָנוּ עַד הַנָּה.

וְתַכְּף בְּבוֹאֵנוּ סְמוּךְ לְהַחוּף, אֲזִי בָאוּ תַכְּף הָעַרְבִיִּים הַנּוֹשְׂאִים לְחֶטֶף הַמִּשְׂאוֹי שֶׁלָּנוּ, כְּדִרְכָם תְּמִיד כִּי כָל אֶחָד מִקְדִּים עֲצָמוּ כְּדֵי שֶׁהוּא יִקְבַּל שָׂכָר. וְתַכְּף נִשְׂאוּ הַחֲפָצִים שֶׁלָּנוּ אֶל הַסְּפָר. וְתַכְּף כְּשֶׁבָּאוּ אֶל הַסְּפָר בָּא לְקַרְאֵתָנוּ אִישׁ אֶחָד יִשְׂרָאֵל. וּבְתַחֲלָה לֹא יָדַעְנוּ שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל, וְאַחֲר־כֵּן נִודַע לָנוּ שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵלִי, וְקָרַב אוֹתָנוּ מְאֹד וְנָתַן לָנוּ מְקוֹם סְמוּךְ לְבֵית הַמֶּכֶס לְהַנִּיחַ שָׁם הַחֲפָצִים, וְלִלּוֹן שָׁם בְּלַיְלָה. כִּי אִי אֶפְשָׁר לְכַנֵּס לְעִיר מַחֲמַת שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם בְּעַל הַמֶּכֶס שֶׁצָּרִיךְ לְרְאוֹת וּלְבַדֵּק אִם אֵין לָנוּ אֵיזוֹהָ סְחוּרָה. וְגַם הֵבִיא לָנוּ מַחְצֵלֶת וּפְרֵשׁ לְפָנֵינוּ, וְהָיָה לָנוּ מְקוֹם מְנוּחָה בְּרוּךְ הַשֵּׁם. וְתַכְּף נִתְקַבְּצוּ אֵלֵינוּ אֵיזוֹהָ יִשְׂרָאֵלִים וּדְבָרוּ עִמָּנוּ, וְקָרְבוּ אוֹתָנוּ מְאֹד, וְאָמְרוּ שֶׁיִּתְּנוּ לָנוּ אֶכְסֵנִיָּא טוֹבָה בְּחֶדֶר מִיָּחָד שֶׁיֵּשׁ בְּחֶצֶר בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשִׁבְלֵי אוֹרְחִים. וְהָיָה שָׁם הַשִּׁמְשׁ וְאָמַר שֶׁמֶחֶר בְּבִקְרָ יָבוֹא וְיִכְנָס אוֹתָנוּ. וְאַחֲר־כֵּן דִּבַּרְתִּי עִמָּהֶם אֵיךְ לוֹקְחִין

בְּכֹאֵן מִשְׁקָה לְהַבְדִּילָהּ, וּבְצִידוֹן אֵין בְּנִמְצָא זֵין מִחֲמַת הַחַם רַק שְׂכָר
וַיֵּין שְׂרָף. וְהִבִּיא לִי הַשֶּׁמֶשׁ זֵין-שְׂרָף וְעֵלִים שֶׁל אֵילָנֵי לִימוֹנִים (לְמוֹנִים)
לְהַרִית. וְהַבְדִּילָתִי, בְּעִנְרַת הַשֶּׁם יִתְבָּרֵךְ:

קלא

וּבִתְוֹךְ שִׁיחָתֶם, הוֹדִיעוּ לִי תִכְף שְׂבָצִידוֹן אֶצֶל הָעִיר יֵשׁ קָבֵר זְבוּלוֹן
בֶּן יַעֲקֹב, וְשֵׁשׁ אֹמְרִים שְׁגַם אָחִיו יִשְׁשָׁכָר נִקְבַר שָׁם. וְהָיָה לָנוּ
מְזֶה נַחַת גָּדוֹל, שְׁנִזְכָּה לְהִיּוֹת עַל קָבֵר שֶׁל שְׂבַט מִיִּשְׂרָאֵל. בְּרוּךְ הַשֶּׁם
אֲשֶׁר הֵבִיאֵנִי עַד הַלּוֹם עַד גְּבוּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

קלב

וּבִבְקָר נִכְנָסְתִי לְצִידוֹן. וְהִלְכְנוּ עַל קָבֵר זְבוּלוֹן, וַיֵּשׁ שָׁם הֵיכַל נָאָה עַל
קָבֵרוֹ, וּמְנוֹרוֹת בְּשֶׁמֶן זֵית וַיֵּשׁ שָׁם שׁוֹמֵר יִשְׁמַעֵאל אַחֵד, כִּי גַם
הִישְׁמַעֵאלִים מְכַבְּדִים זֶה הַקָּבֵר מְאֹד. וּמָה נָשִׁיב לָהּ כָּל תַּגְמוּלוֹהֵי
עֲלֵינוּ שְׁזָכִינוּ גַם לְהִיּוֹת עַל קָבֵר קְדוֹשׁ וְנוֹרָא בְּזֶה, וְהִדְלַקְתִּי שָׁם שֶׁמֶן
זֵית וְחִזַּרְנוּ מִשָּׁם. וְאַחֲר־כֵּן אָמְרוּ לָנוּ, שְׁעִיר צִידוֹן בְּעֶצְמָהּ עֲדִין אֵינָהּ
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, רַק מִקָּבֵר זְבוּלוֹן וְאֵילָף מִשָּׁם מִתְחִיל גְּבוּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
בְּמָה נִקְדַּם ה' שְׁזָכִינוּ הַיּוֹם יוֹם א' כ' סִיּוֹן לְהַשְׁתַּטַּח עַל קָבֵר הַנוֹרָא
הַנִּזְכָּר לְעֵיל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבַיּוֹם מָחָר אִם יִרְצֶה הַשֶּׁם אָנוּ מוֹכְנִים
לִילָף לְצַפַּת תּוֹכַב"א. הַשֶּׁם יִתְבָּרֵךְ וּבִיאָנוּ לְשָׁם לְשָׁלוֹם, וְנִזְכָּה
לְהַמְשִׁיךְ עֲלֵינוּ קִדְשַׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּאַמְתּוֹ. אָמֵן כֵּן יְהִי רְצוֹן:

קלג

וְשָׂכַרְנוּ חֲמוּרִים לִילָף בַּיּוֹם שְׁנֵי לְצַפַּת, וְנִתְעַכְּבוּ עַד יוֹם שְׁלִישִׁי עַד
עָרֵב. בַּיּוֹם שְׁלִישִׁי יֵצְאוּנוּ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל צִידוֹן, שְׁעַמְדָנוּ

שָׁם בַּחֲדָר שֵׁשׁ שָׁם בְּשִׁבְלֵי אֹרְחִים, וְנִשְׂאוּ הַנּוֹשְׂאִים כָּל הַחֲפָצִים שֶׁלָּנוּ עַד סוֹף הָעִיר. וְשָׁם עָמְדוּ הַחֲמוּרִים שֶׁלָּנוּ בְּתוֹךְ שְׁאָרֵי הַחֲמוּרִים שֶׁל הַשִּׁירָא שֶׁהֵם כְּמוֹ הַמִּשְׁהָ-עֶשֶׂר הַחֲמוּרִים, וְכֻלָּם גּוֹיִים, וּבְתוֹכָם הָיָה יְהוּדֵי אֶחָד בְּעַל חֲמוּר, וְזֶה הָיָה מַזְכָּה גְּדוֹלָה לָנוּ. וְעָמְדָנוּ בַּחוּץ עִם הַחֲפָצִים כְּמֵה שָׁעוֹת, עַד כִּי פָּנָה יוֹם שְׁלִישִׁי, וְלֹא יָצֵאנוּ מִצִּידוֹן עַד אֹר לַיּוֹם רְבִיעִי כְּמוֹ שְׁתֵּי שָׁעוֹת בְּלֵילָה. וְאָז בְּלֵילָה יִשְׁכְּנוּ עַל הַחֲמוּרִים, וְהִלְכְנוּ כָּל הַלֵּילָה, עַד עֶרְךָ שְׁתֵּי שָׁעוֹת עַל הַיּוֹם. וּבְלֵילָה זֹאת נִכְנָסְתִּי לְגִבּוֹל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל בְּיַדִּי, וְהָיָה לָנוּ שְׂמֵחָה גְּדוֹלָה:

קלד

בַּיּוֹם הַמִּישִׁי, פָּרַשְׁתָּ שְׁלַח-לֶךְ, כִּי־ד סִינן, בָּאנוּ לְצַפַּת סְמוּךְ לַחֲצוֹת הַיּוֹם מְלֻפְנָיו. וּכְשֶׁבָאנוּ אֶל הַהַר הַקָּטָן, הַסְמוּךְ לְשַׁעַר הָעִיר, שָׁשָׁם מִשְׁלִיכִין הַמִּשְׂאוֹי מִהַחֲמוּרִים וְנוֹשְׂאִים אוֹתָהּ עַל-יְדֵי בְנֵי-אָדָם לְתוֹךְ הָעִיר, וְתַכְףּ וּמִיד כְּשֶׁבָאנוּ לְשָׁם, יָצְאוּ תַכְףּ אֲנָשִׁים לְקִרְאָתָנוּ, הֵמָּה רָאוּ בֵּן תְּמָהוּ, שֶׁבָעַת הַזֹּאת יָבוֹאוּ אֲנָשִׁים לְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל. וְהָיָה עֲלֵיהֶם שְׂמֵחָה וְחֲדוּה גְּדוֹלָה כְּשֶׁרָאוּ אוֹתָנוּ. וְאֵלוּ הָאֲנָשִׁים הָיוּ מִהַפְּרוּשִׁים, כִּי הַפְּרוּשִׁים דְּרִים סְמוּךְ לְשַׁעַר הָעִיר. וְתַכְףּ שָׂאֵלוּ אוֹתָנוּ, אִם יֵשׁ לָנוּ אֵיזָה יְדִיעָה מִהַמְּשֻׁלְחִים שְׁלָהֶם, שֶׁיָּצְאוּ זֶה סְמוּךְ לְשִׁנְתָיִם, וְאֵין לָהֶם יְדִיעָה מֵהֶם. וְהוֹדַעְתִּי לָהֶם תַכְףּ, שֶׁדְּבַרְתִּי עִמָּהֶם בְּסִטְמִנְבוֹל, וַיֵּשׁ לִי אֲנָרַת מֵהֶם, וּבְקָרוֹב יָבוֹאוּ, כִּי הֵם לֹא רָצוּ לֵילֵךְ עִמָּנוּ עַל הַיָּם לְאֶלְכָסְנִדְרִיא מִגְּדֹל הַפַּחַד שֶׁהָיָה אֹז, בְּנִ"ל, וּרְצוֹנָם לֵילֵךְ עִם הַיִּבְשָׁה. וְתַכְףּ שֶׁהוֹדַעְתִּי לָהֶם זֹאת, בְּתוֹךְ כֶּף גַּתְקָבְצוּ סְבִיבָנוּ כְּמֵה אֲנָשִׁים, וְנַעֲשֶׂה רַעַשׁ וְשְׂמֵחָה גְּדוֹלָה בֵּינֵיהֶם. וְתַכְףּ חֲטָפוּ כָּל הַחֲפָצִים שְׁלִי, וְהִכְנִיסוּם לְתוֹךְ אֵיזָה בַּיִת הַסְמוּךְ, וְשִׁחְרוּ פָּנֵי מֵאֵד לְתַן לָהֶם הָאֲנָרַת מִיד, וְתַכְףּ פְּתַחְתִּי הַתְּבָה וְהוֹצֵאתִי הָאֲנָרַת שְׁלָהֶם. בְּתוֹךְ כֶּף סְבִבוּ אוֹתִי כְּמֵה אֲנָשִׁים, וְרַבָּם כְּכֻלָּם מִהַפְּרוּשִׁים, כִּי כָּל זֶה הָיָה בְּרַחוּב

שְׁלָהֶם, וְתִכְּף הַפְּצִירוֹ בִּי מְאֹד לִילֵךְ עִמָּהֶם לְרַבֵּי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא הָרֹאשׁ וְהַמְּמַנֵּה שְׁלָהֶם. וְהִכְרַחְתִּי לְמִלְאֵת רְצוֹנָם, וְהִלְכְּתִי עִמָּהֶם. בְּתוֹךְ כֶּךָ נִתְּרָבוּ וְנִתְּקַבְּצוּ אֲנָשִׁים רַבִּים, עַד אֲשֶׁר בָּעֵת שֶׁנִּכְנַסְתִּי בְּבֵית רַבִּי יִשְׂרָאֵל, רַבּוֹ כְּמוֹ רַבּוֹ הָעוֹמְדִים, עַד שֶׁהִכְרַחוּ לְהַעֲמִיד שׁוֹמְרִים, שֶׁלֹּא יִדְחֲקוּ בָּלָם לְכַנֵּס אֶל הַבַּיִת. וְנִכְנַסְתִּי לְבֵית רַבִּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי לְבַדִּי, וְרִי"א נִשְׂאָר אֶצֶל הַחֲפָצִים, וְלֹא הִנִּיחוּ לְכַנֵּס לְבֵית רַבִּי יִשְׂרָאֵל כָּל הָאֲנָשִׁים שֶׁנִּתְּקַבְּצוּ שָׁם, כִּי אִם קָצַתָּם, וְהִשְׂאָר נִשְׂאָרוֹ בַּחוּץ סְבִיבוֹת הַבַּיִת. וְאֲנִי לֹא טָעַמְתִּי עַדִּין שׁוֹם דְּבַר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְנִכְנַסְתִּי בְּתַעֲנִית לְצַפֵּת, וְתִכְּף נָתַנּוּ לִי שָׁם קֶאֱנוּעַ, וְסִפְּרִיתִי לְרַבֵּי יִשְׂרָאֵל כָּל הַמַּעֲשֵׂה, שֶׁעֲמַדְתִּי עִם הַמְּשֻׁלְּחִים שְׁלָהֶם וְכוּ', וְנִתְּתִי לוֹ הָאֲגֵרָה. וְגַדֵּל הַשְּׂמֻחָה שֶׁהָיָה עֲלֵיהֶם אֵין לְשַׁעַר, וְהַחֲיִיתִי אוֹתָם מִמָּוֶשׁ. וְתִכְּף שְׁלַחוּ שְׁלִיחַ מִיְּחַד לִירוּשָׁלַיִם לְהוֹדִיעַ זֹאת לְרַבִּי מְנַדִּיל, הָרֹאשׁ שְׁלָהֶם הַיּוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַיִם, אֲשֶׁר בְּנוֹ ר' נָטַע הָיָה אֶחָד מֵהַמְּשֻׁלְּחִים, וְעוֹד רַבִּי נָטַע שְׁנֵי וְרַבִּי אִיצִילִי. וְאַחֲרֵי כֶּךָ הוֹדִיעַ לִי רַבִּי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה לוֹ אֲגֵרָה, שְׁנֵם בִּירוּשָׁלַיִם הָיָה שְׂמֻחָה גְּדוֹלָה וְעֵצוּמָה מְמַה שֶׁבָּאנוּ וּבִשְׂרָנוּ לָהֶם בְּשׁוֹרָה טוֹבָה כְּזֹאת, אֲשֶׁר כָּל־כֶּךָ נִפְשׁוֹת תְּלוּיִים בָּזֶה:

קלה

בְּתוֹךְ כֶּךָ, שִׁישְׁבְּתִי שָׁעָה קֶלֶה אֶצֶל רַבֵּי יִשְׂרָאֵל, בְּתוֹךְ זֶה נוֹדַע הַדְּבַר בְּכָל הָעִיר בֵּין אֲנָשִׁי פּוֹלִין שְׁלָנוּ, וְנַעֲשֵׂה רַעַשׁ גְּדוֹל מִשְׂמוּעָה זֹאת, שֶׁנִּמְצְאוּ עִבְשׁוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים, שֶׁבָּאוּ עִתָּה לְאֶרֶץ הַקִּדְשׁ, אֲשֶׁר זֶה סְמוּךְ לְשְׁנַתִּים לֹא בָּא שׁוֹם אָדָם לְשָׁם. וְתִכְּף בָּאוּ אֵלַי שְׂאֵלָךְ אֵלֵיהֶם, וְנִדְרֹזְתִי וְהִלְכְּתִי לְבֵית הָרַב מִסְּקוּלָיַע. וּכְשֶׁבָּאתִי לְשָׁם מְצֵאתִי, שֶׁכָּבֵר נִתְּקַבְּצוּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים הַרְבֵּה לְשָׁם כְּדִי לְרֹאוֹת אוֹתָנוּ, וּבְתוֹכָם הִיְתָה אֶלְמָנַת רַבִּי פִּינְחָס מֵאִיר, וְכְרוֹנוֹ לְבִרְכָה, שֶׁהִיא אַחֻוֹתוֹ שֶׁל רַבְּנוּ, וְכְרוֹנוֹ לְבִרְכָה, שֶׁנִּתְּאֵלְמָנָה בְּסְמוּךְ. וְנִכְנַסְתִּי לְבֵית הָרַב

מִסְקוּלִיעַ, וְהָיוּ שָׁם אֲנָשִׁים הַרְבֵּה, וְכֹלָם קִבְּלוּ אוֹתִי בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְעִצּוּמָה מְאֹד, וְכֹלָם נִבְהָלוּ נְחַפְזוֹ, וְנִפְלְאוּ בְּעִינֵיהֶם עֲנִין זֶה מְאֹד, שֶׁעֲכָשׁוּ בְּעֵת הַזֹּאת יָבוֹאוּ אֲנָשִׁים עַל־מְנַת לַחֲזוֹר, רַק לְדֶרֶךְ עַל אֲדַמַּת הַקִּדְשׁ. וְגַדְל הָרַעַשׁ וְהַשִּׂמְחָה וְהַחֲיוּת, שֶׁהָיָה אִזּוֹ מִבִּיאָתֵנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר וּלְשַׁעַר. וְכֹלָם אָמְרוּ שֶׁאֲנַחְנוּ הַחֲיִינוּ אוֹתָם מִמָּשׁ, כִּי זֶה שְׁנֵתִים אֲשֶׁר לֹא רָאוּ אָדָם מִמְּדִינָתֵנוּ, וְלֹא שָׁמְעוּ שׁוֹם יְדִיעָה מִשָּׁם, וְלֹא יָדְעוּ שׁוֹם יְדִיעָה אִם אֶפְשָׁר בְּעוֹלָם לִילָךְ עֲכָשׁוּ עַל הַיָּם. וְכֹל הָאֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ מוֹכְנִים אִזּוֹ לְצֵאת לַחוּץ לְאֶרֶץ, לֹא יָדְעוּ הַדֶּרֶךְ אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, וְדַעְתָּם הָיָה לִילָךְ בִּיבֻשָׁה אֲשֶׁר זֶה קָשָׁה מְאֹד, וְהַהוֹצָאוֹת רַבִּים מְאֹד. עַל כֵּן הָיָה עֲלֵיהֶם שִׂמְחָה רַבָּה. וְכֹלָם אָמְרוּ שֶׁאֲנַחְנוּ מְחִיִּים כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁבָּאֵנוּ לָשֵׁם. קִצְתָם אָמְרוּ שֶׁאִין אֵלֹוּ אֲנָשִׁים כָּלֵל רַק הֵם מִלְּאֲכִים שֶׁנִּשְׁלְחוּ מִן הַשָּׁמַיִם, וְזֶה אָמַר שְׁזָה בְּחִינַת אֱלֹהֵיוּ שֶׁיָּבוֹאוּ עֲכָשׁוּ פִתְאוֹם אֲנָשִׁים מִחוּץ לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּעֵת כְּזוֹת אֲשֶׁר אָפְלוּ הַמְּשַׁלְּחִים לֹא רָצוּ לִילָךְ בַּיָּם כִּי־אִם בִּיבֻשָׁה, אֲשֶׁר מִחֲמַת זֶה לֹא בָּא שׁוֹם אָדָם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זֶה סְמוּךְ לְשְׁנֵתִים, וּבִפְרָט שְׁלֹא בָּאֵנוּ לְקַבֵּעַ דִּירָתֵנוּ. וְגַם הָרַב ר' זְאֵב מְבֹלְטֵעַ אָמַר לָנוּ בְּזֶה הַלְשׁוֹן, אַתֶּם הַחֲיִיתֶם אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

קלו

וְאַחֲר־כֵּן יֵצְאֵתִי מִבֵּית הַנָּ"ל וּבְכֹל מְקוֹם שֶׁהִלְכְתִי סָבְבוּ אוֹתִי אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְכֹלָם שָׂאוּ עַל מִשְׁפַּחְתָּם, אֲבָל לֹא הָיָה לִי שׁוֹם אֲנֶרֶת מִחֲמַת שִׁיֵּצְאֵתִי בְּהַעֲלֵם יְדִיעָה מִכָּל סְבִיבוֹתֵינוּ, וְלֹא הוֹדַעְתִּי לָהֶם שֶׁאֲנִי נוֹסֵעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְגַם בְּעֶצְמִי הָיִיתִי מְסַפֵּק עַד שִׁישְׁבֹתִי עַל הַסְּפִינָה. אֲבָל אַף עַל פִּי כֵן לְכַמָּה אֲנָשִׁים בְּשִׂרְתִּי בְּשׁוֹרוֹת טוֹבוֹת בְּעַל פֶּה מִמִּשְׁפַּחְתָּם שֶׁאֲנִי מְכִיר אוֹתָם שֶׁתְּהַלֵּה לְאֵל הֵם בְּחַיִּים

ובשָׁלוֹם. וְהָיָה לָהֶם לְנַחַת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד. אֲכַל אֶפְלוּ אוֹתָם שְׁלֹא הוֹדַעְתִּי לָהֶם מִמְשַׁפְּחָתָם, הָיָה לָהֶם שְׂמֵחָה וְחַיִּית גָּדוֹל שֶׁעַל כָּל פְּנִים רוֹאִים אִישׁ מִמְדִּינַתְּם, אֲשֶׁר זֶה זְמַן רַב לֹא רָאוּ אָדָם מִשֵּׁם כְּנִ"ל:

קלז

וְעַמְדָתִי בְּבֵית הַרְבֵּי רַבֵּי פִיבִישׁ בְּהַרְבֵּי מוֹזֶלְטְשִׁיִּסק, שֵׁשׁ הוּא דִּירְתָהּ שֶׁל הָאֱלֹמֶנָה הַצְּדִקָּה מֵרַת פֶּעֶרִיל הַנִּ"ל שֶׁהִיא אֲחוֹתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה, וְאֲכַלְתִּי אֶצֶל דּוֹדֵי וְזִקְנֵי רַבֵּי שְׂאוֹל הַכֹּהֵן מִבְּרָאד:

קלח

בְּיוֹם שֵׁשִׁי הִלְכְּתִי אֲנִי וְרַבֵּי יְהוּדָא אֱלִיעֶזֶר עַל קֶבֶר הָאֶרֶ"י זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה. וְשֵׁם אֶצֶלוֹ מְנַח רַבֵּי מֹשֶׁה קוֹרְדוּבִירוֹ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה, וְרַבֵּי שְׁלֹמֹה אֶלְקָבִץ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה שֶׁחֵבֵר "לְכָה דוֹדֵי", וְשֶׁאֵר צְדִיקִים נוֹרָאִים. וּבְסֻמוּךְ לְשֵׁם קֶבֶר "הַבֵּית יוֹסֵף" וְהָאֱלִשִׁיךְ וְכוּ'. וְעַמְדָנוּ אֶצֶל קֶבֶר הָאֶרֶ"י זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה, וְשִׁפְכְנוּ שֵׁם שִׁיחֵנוּ תְהִלָּה לְאֵל. עַד כֹּה עֲזַרְנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו הָעֲצוּמִים שֶׁזְכִּינוּ לְבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּעֵת מִלְחָמָה כְּזֹאת. כִּמָּה גְדוּלִים מַעֲשֵׂי ה' מָה אָמַר מָה אֲדַבֵּר מָה אֲשִׁיב לֵה' כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלַי:

קלט

בְּשַׁבָּת אֲכַלְתִּי אֶצֶל ר' שְׂאוֹל הַנְּזֹכֵר לְעִיל. וּבְלֵיל שַׁבָּת בָּאוּ אֶצְלִי כִּמָּה אֲנָשִׁים וְסִפְרָתִי לָהֶם הִרְבֵּה מִרַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה מֵעַנְיָן נִסְיַעְתּוֹ לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ. וְגַם אֲמַרְתִּי לָהֶם אֵיזָה דְבַר־תּוֹרָה מִרַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה. וְאַחַר־כֵּן הִפְצִיר ר' שְׂאוֹל לִילֵךְ לְהַרְבֵּי מִסְקוּלְיַע. וְהִלְכְּתִי לְשֵׁם. וּכְבֵר הָיָה כִּמוֹ חֲצוֹת לַיְלָה וְגַם שֵׁם בְּבֵית הַרְבֵּי הַנְּזֹכֵר לְעִיל

אָמַרְתִּי לְפָנֵיהֶם כַּמָּה דְבָרֵי תוֹרָה מֵרַבֵּנוּ הַנּוֹרָא זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה. וְכֵן זֶה
הָיָה לִי לְשִׁשּׁוֹן וְלִשְׂמֻחָה גְדוֹלָה, שְׂזֻכִּיתִי בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ לְסִפּוּר דְבָרֵי
תוֹרָה מִתּוֹרַתוֹ הַנּוֹרָאָה שֶׁל רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה:

קמ

וְהִתְפַּלְלֹתִי בְּשַׁבַּת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבְשַׁבַּת בְּבִקְרָא בְּאוֹ כַּמָּה אַנְשִׁים
חֲשׂוּבִים לְקַבֵּל פָּנִים, וְאַחֲר־כֵּן בְּשַׁעַת הַשְּׁלִחָן בָּאוּ גַם בֵּן
אַנְשִׁים הַרְבֵּה וְאֶכְלְנוּ וְשָׂתִינוּ בְּשֻׂמְחָה. אֲבָל הָיָה לִי קֶצֶת צַעַר אֲזִי שֶׁלֹּא
עָלְתָה בְיָדֵי אֲזִי לומר דְבָרֵי תוֹרָה מֵרַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה מִחֲמַת הַשְּׂמֻחָה
וְהָרַעַשׁ שֶׁל מְבִיאֵי הַיַּיִן בְּנִהוּג:

קמא

אַחֲר־כֵּן אַחַר סְעֻדַת שְׁחִירֵי הַלְּבָתִּי לְבֵית ר' פִּיבִישׁ וְשֵׁם יִשְׁתִּי
קֶצֶת. וְאַחֲר־כֵּן אָמַרְתִּי שֵׁם בִּינִי לְבֵין קוֹנֵי מָה שְׂזֻכִּיתִי
לְחֻדֶּשׁ אֲזִי מַעֲנִין תַּעֲנִית שִׁשְׁיָד לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. שְׁנַאֲמַר עַל הַלְּכוֹת
בְּרִכּוֹת הַנְּסִים וְהַטְּבַת הַלּוּם וּבְרִכַּת שְׁהַחֲיֵנוּ עַל הַרוּאָה אֶת חֲבֵרוֹ
הַחֲבִיב עָלָיו וְכוּ'. וְאַחֲר־כֵּן הִתְפַּלְלֹתִי מִנְּחָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְהַלְּכֹתִי
לְבֵית ר' שְׂאוֹל הַנְּזַכֵּר לְעֵיל, וְאֶכְלֹתִי שֵׁם סְעֻדָה שְׁלִישִׁית. וְהָיוּ שֵׁם קֶצֶת
אַנְשִׁים, וְתַהֲלָה לְאֵל אָמַרְתִּי לְפָנֵיהֶם עֲנִין הַנְּפֹלָא עַל פְּסוּק אֲזִמְרָה
לְאֵלֵהִי בְּעוֹדִי (לְקוּפֵי מוֹהַר"ן רפ"ב), וְעוֹד כַּמָּה דְבָרֵי תוֹרָה מֵרַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ
לְבִרְכָה, וְתַהֲלָה לְאֵל זְכִיתִי לְשִׁבּוֹת שֵׁם בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, וְסִפְרֹתִי קֶצֶת
מִמֶּנּוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה וּמִתּוֹרַתוֹ הַקְּדוּשָׁה בְּשַׁבַּת בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, שְׂזֻחַ נֹוֹגַע
לְמַקּוֹם שְׁנוּגַע וְכוּ' וְכוּ'. בְּרוּךְ הַשֵּׁם אֲשֶׁר לֹא עָזַב חֲסִדוֹ מֵאֲתָנוּ עַד הַנּוּחַ:

קמב

בְּיוֹם רֵאשׁוֹן, פָּרַשְׁתָּ קִרְחַ הָיִתִּי עַל מְעַרְתֵּי הוֹשַׁע בֶּן בְּאֵרִי, וּכְנָגְדוֹ
 מְעַרְתֵּי בְּאֵרִי אָבִיו, שְׁנַם הוּא הָיָה נָבִיא בְּיִשְׂרָאֵל. אֲבָל לֹא הָיָה
 לָנוּ הַמַּפְתָּח שֶׁל הַמְעַרָה רַק עִמְדָנוּ בַּחוּץ אֲצֵל הַפֶּתַח וְאָמַרְנוּ שֵׁם קִצָּת
 תְּחִנּוֹת וּבִקְשׁוֹת. גַּם עַל מְעַרְתֵּי בְּאֵרִי אָמַרְנוּ קִצָּת, גַּם בְּדֶרֶךְ הַלּוֹכֵנוּ
 לְמְעַרְתֵּי הוֹשַׁע, הָיִינוּ אֲצֵל הַיְנוּקָא וְאֲצֵל שְׁלֹשֶׁת צְדִיקִים שֶׁאָמַר עֲלֵיהֶם
 הָאֲרִיז״ל שֶׁהֵם בְּחִינַת אֲבֵרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. וּבִתְוֹךְ הַמְעַרָה שֶׁל הָרֵב
 מוֹלֹטְשִׁיִּסְק וְשֵׁם מְנַחֵם בָּתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זְכוֹרָנוּ לְבִרְכָה הַצְּדִיקָת מֵרַת
 מְרִים זְכוֹרָנוּהָ לְבִרְכָה עִם בְּעֵלָהּ וּבְנָהּ זְכוֹרָנוּם לְבִרְכָה. וְעוֹד הָיִינוּ אִז
 אֲצֵל שְׂאֵר צְדִיקִים, מִמְעַרְתֵּי הוֹשַׁע חֲזָרְנוּ וְהִלְכְנוּ וּבָאנוּ לְקַבֵּר שֶׁל הַתַּנָּא
 ר' פִּינְחָס בֶּן יֵאִיר, מִשָּׁם חֲזָרְנוּ וְהִלְכְנוּ לְמַקְנֵה שֶׁל הָאֲר״י זְכוֹרָנוּ לְבִרְכָה
 וְטַבְּלָנוּ שָׁם:

קמוג

בְּיוֹם שְׁנֵי הָיִתִּי אֲנִי לְבִדִּי בְּלֹא חֲבֵרֵי רַבִּי יְהוּדָא אֱלִיעֶזֶר עַל קְבַר
 הַתַּנָּא רַבִּי הַצְּפִית הַמְתַּרְגְּמָן, אֶחָד מֵעֲשָׂרָה הַרוּגֵי מַלְכוּת, וְעַל
 קְבַר יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן הַמְּנַחֵם סְמוּךְ לְשָׁם:

קמד

בְּיוֹם שְׁלִישִׁי הָיָה עָרֵב רֵאש־חֹדֶשׁ תַּמּוּז וְרַצִּיתִי לְהִיּוֹת אִז בְּמִירוֹן. וְהָיָה
 בְּדַעְתִּי לְנַסֵּעַ לְשָׁם בְּיוֹם שְׁנֵי, וְלָלוֹן שָׁם. וְהָיָה לָנוּ מְנִיעוֹת עַל זֶה,
 וְגַם בְּיוֹם שְׁלִישִׁי בְּבִקְרָה הָיָה כַּמָּה מְנִיעוֹת, אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ עֲזָרְנִי
 שֶׁשִּׁבַּרְתִּי הַמְּנִיעוֹת בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם וְנִסְעֵתִי לְמִירוֹן אֲנִי וְחֲבֵרֵי רִי"א.
 וּבְדֶרֶךְ הַלּוֹכֵנוּ נִטְפַל עִמָּנוּ ר' אֶהְרֹן מְגֻרֹדִיב, וְעוֹד אִישׁ אֶחָד שֶׁשִּׁכְרְנוּ
 אוֹתוֹ שְׂיִלְךָ עִמָּנוּ.

וּבְאֵנוּ לְמִירוֹן סְמוּךְ לְחֻצוֹת הַיּוֹם, וְנִכְנָסְנוּ לְהַמְדָּרֵשׁ הַנּוֹרָא שֶׁל רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאי וּבְנוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, וְאִמְרָנוּ שֵׁם תְּהִלָּים וּתְהַנּוֹת וּבִקְשׁוֹת עַל קְבָרֵיהֶם הַנּוֹרָאִים. אָבֵל הָיִיתִי אִזְ חָלוּשׁ מְאֹד וְלֹא זָכִיתִי לְשַׁפֵּךְ לְבִי שֵׁם כְּרִצּוֹנִי.

מִשָּׁם הִלְכְנוּ וְהִיָנוּ עַל קְבַר הַתַּנָּא רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר. וּבְסֻמוּךְ אֶצְלוֹ שֵׁם הַבוֹר שָׁלוֹ שֶׁהָיָה מְעַבֵּד עוֹרוֹת שָׁם. וְעַל קְבַר רַבִּי יוֹחָנָן הַגִּזְבָּר לְעִיל עֲזַרְנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁנִּתְעוֹרְרָתִי יוֹתֵר קֶצֶת.

מִשָּׁם הִלְכְנוּ וּבְאֵנוּ לְמַעְרָה שֶׁל הַלֵּל הַזֶּקֶן וְתַלְמִידָיו וְנִכְנָסְנוּ לְשֵׁם וְשִׁתִּיתִי מִהַמַּיִם הַנוֹבְעִים שֵׁם בְּתוֹךְ כַּמָּה קְבָרֵי תַלְמִידָיו וְעַל יְדֵי־זֶה נִתְחַזְקָתִי קֶצֶת וְנִכְנָסְתִי עַד מְקוֹם הַלֵּל הַזֶּקֶן אֲשֶׁר מְקוֹמוֹ נִסְגָּר, וְשֵׁם שִׁפְכָתִי שִׁיחָתִי קֶצֶת בְּהַתְעוֹרְרוֹת וְאַחֲרֵי־כֵן בָּא עָלֵינוּ שְׁמִחָה שֵׁם וְהַתְפַּלְלָנוּ שֵׁם מִנְחָה בְּשִׁמְחָה.

וְרִצִּינוּ לִילֵךְ מִשָּׁם לְמַעְרַת שְׁמַאי אָבֵל הָאֲנָשִׁים עִבְבוּ אוֹתִי. וְגַם הָיִיתִי עַל קְבַר הַתַּנָּא רַבִּי יִצְחָק שְׁמֹנֶח בְּחֻצֵר שֶׁל רִשְׁבִּי:

קמה

בְּחֻצְרָה מִמִּירוֹן לְצִפֹּת הָיִינוּ עַל קְבַר רַבִּי בְּנִימִין בֶּן יִפְתָּה וְעַל קְבַר הַתַּנָּא רַבִּי יְהוּדָא בַר אֶלְעָאי וְרַבִּי אֶלְעָאי אָבִיו וְלֹא זָכִיתִי לְהִיּוֹת עַל קְבַר רַבִּי כְּרוּסְפָדָאי הַסְמוּךְ לְשֵׁם. גַּם בְּהִלִּיכָה לְמִירוֹן הָיִיתִי עַל קְבַר ר' יוֹסִי דְמִן יוֹקֶרֶת:

קמו

בַּיּוֹם חֲמִישִׁי נִסְעָנוּ לְטַבְרִיָה וּבְאֵנוּ לְשֵׁם לְעֵת עֶרְב. וְגַם שָׁם הָיָה שְׁמִחָה גְדוֹלָה, וְקָבְלוּ אוֹתָנוּ גַם שֵׁם בְּכַבוֹד גְּדוֹל:

קמוז

בְּיוֹם שְׁשִׁי הָיִיתִי עַל הַבַּיִת הַחַיִּים עַל קֶבֶר ר' נַחֲמָן מֵהוֹרֵידֶנְקָא וְרַבִּי
מְנַדִּיל וַיִּטְפְּסֶקֶר וְרַבִּי אַבְרָהָם קְלִיֶּסְקִיר וְהַרְבֵּי מְשִׁפִּיטִיוֹקָא וְשָׂאֵר
צְדִיקִים נוֹרָאִים. מִשָּׁם הִלְכְּנוּ וּבָאנוּ לְמַעַרְתַּת רַב פֶּהֲנָא וְתַלְמִידָיו מִשָּׁם
הִלְכְּנוּ וּבָאנוּ עַל קֶבֶר הַתַּנָּא ר' מֵאִיר בְּעַל הַגָּס, וְנִתְעַכְּבְנוּ בְּכָל זֶה עַד
אֵיזָה שְׁעוֹת אַחַר הַצּוֹת מִשָּׁם נִכְנְסְנוּ וְרַחֲצָנוּ בַּחֲמֵי טְבַרְיָא. גַּם הָיִינוּ עַל
קֶבֶר ר' יִרְמְיָהוּ שֶׁנִּקְבְּרָה מֵעַמֵּד כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (ירושלמי בלתי פ"ט
ה"ג) וְעַמְדָנוּ בְּטְבַרְיָא בְּבֵית ר' דָּוִד בְּהַרְבֵּי מַחְמְלָנִיק וְשִׁבְתָנוּ שָׁם הַשַּׁבָּת
קָדָשׁ בְּשִׂמְחָה:

קמח

בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הָיִיתִי עַל חֲתָנָה וְשִׂמְחָנוּ שָׁם:

קמט

בְּיוֹם שְׁנֵי פְרִשְׁת חֻקַּת הָיִינוּ עַל צִיּוֹן ר' עֲקִיבָא וְעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֲלֶף
תַּלְמִידָיו שֶׁמְנַחִים בְּאוֹתוֹ הַהָר הַגְּבוּהָ, וּבְרֵאשׁוֹ צִיּוֹן רַבִּי עֲקִיבָא,
וּכְנֻגָדוֹ מְעַרְהָ שָׁל אִשְׁתַּת רַבִּי עֲקִיבָא, מִשָּׁם חֲזַרְנוּ וְהִלְכְּנוּ עַד שְׂבָאוֹנוּ
לְמַעַרְתַּת ר' חֵיָא וּבְנָיו וְחֲזַרְנוּ לְבֵיתָנוּ:

קנ

בְּיוֹם ג' הָיִינוּ עַל קֶבֶרֵי רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי וְתַלְמִידָיו, וְאַצְלוּ בְּסֻמוּךְ מְנַח
בְּצַד אֶחָד ר' יוֹחָנָן מְרָא דְאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל, וּמִצַּד הַשְּׁנַי רַב אַמִּי
וְרַב אַסִּי. וְשָׁם בְּסֻמוּךְ מְנַח בְּעַל הַשְּׁל"ה:

קנא

בְּיוֹם רְבִיעֵי הָיִינוּ עַל קְבָרֵי הַנְּשִׁים הַצְּדֻקְנִיּוֹת אֲשֶׁר מְקוּמָם רְחוֹק
מִהָעִיר קָצַת. וְהֵם, אֲלִישֶׁבַע בֶּת עַמִּינָדָב, וְצַפּוֹרָה אִשְׁת מוֹשֶׁה,
וְיוֹכָבֵד אִם מוֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, וְחִלְדָּה הַנְּבִיאָה, וּבִלְהָה, וְזוֹלְפָה וְאַבִּיגַיִל, וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים גַּם אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה. וַיֵּשׁ חֲלוּקֵי דַעוֹת עַל קָצַת מִהַנְּזָכָר לְעִיל,
אָבֵל עַל כָּל פְּנִים לְפִי דַעַת כָּלָם מְנַחִים שֵׁם הָרַב מִהַצְּדֻקְנִיּוֹת הַנְּזָכָרוֹת
לְעִיל אֲשֶׁרֵי לָהֶם:

קנב

בְּיוֹם חֲמִישֵׁי חֲזֵרְתִי וְהִלְכְתִּי עַל מַעְרַת רַב כַּהֲנָא וְתַלְמִידָיו:

קנג

בְּיוֹם שְׁשֵׁי חֲזֵרְתִי וְהִלְכְתִּי עַל הַבֵּית הַחַיִּים, וְהֵייתִי עַל קְבֹר רַבִּי מְנַדִּיל
פְּרִימִישְׁלֵאנְעֵר וְשְׂאָרֵי צְדִיקִים. וְאַחֲרֵי־כֵן חֲזֵרְתִי וְהִלְכְתִּי עַד
שְׁבָאֲתִי עַל קְבֹר רַבִּי מְאִיר בְּעַל הַנֶּס. מִשָּׁם הִלְכְתִּי לְחַמֵּי טְבָרְיָא.
בַּשַּׁבָּת קָדָשׁ אֶכְלֹתִי אֶצֶל הָרַב הַמְּפָרָסֵם רַבִּי זָאב טְשָׂאֲרִנְיָא וְסְטָרִיר:

קנד

וְהִנֵּה הָיָה לִי צַעַר גָּדוֹל, כִּי אָפֶס הַכֶּסֶף אֲצִלִּי בְּבוֹאֵי לְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל,
וְלֹא הָיָה לִי עַל הוֹצָאוֹת הַחֲזֵרָה. וּמִרְאָה הַמְּקוֹם שֶׁהָיָה לִי עַל
מַעוֹת רַבִּי שְׁלֹמֹה שֶׁהָיָה בְּיַד רַבִּי דָּוִד, לֹא רָצָה לְסַלֵּק לִי כִּי־אִם חֲמִישִׁים
גְּרוּשׁ. וְהָיָה לִי צַעַר גָּדוֹל מְאֹד מְזֵה, וּמִחֲמַת זֶה נִתְעַכְּבְתִּי בְּטְבָרְיָא עַל
שַׁבָּת הַשְּׁנִיָּה הַנְּזָכָר לְעִיל. וּבְיוֹם א' פָּרַשְׁת בְּלֶק חֲמַל ה' עָלַי, וְהִזְמִין
לִי בְּדַרְדָּר גַּם וְהִשְׁנָחָה נִפְלְאָה שֶׁבְהִיּוֹתִי יוֹשֵׁב שָׁם בְּסַעֲדַת שְׁחַרִּית אֶצֶל
אִישׁ אֶחָד שֶׁעָשָׂה סַעֲדָה עֲבוּרָנוּ, וְשָׁם הִזְמִין לָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שִׁפְתָאֵם

בָּאָה אִשָּׁה אַחַת וְאָמְרָה לִי שֶׁתְּשַׁלַּח עִמִּי דִיקָא כְּלֵי כֶסֶף, וַיֵּשׁ לִי רִשׁוֹת
 לְמַכְרָם בְּאַלְפִּסְנֵי דְרִיָּא, וְלְמַסַּר הַמְּעוֹת לְיַד בְּנָה בְּחוּץ לְאֶרֶץ. וְנָתַתִּי
 שָׁבַח וְהוֹדִיָּה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁחָמַל עָלַי בְּהִשְׁנָחָה נְפִלְאָה בְּמָקוֹם רְחוֹק
 מִבֵּיתִי בָּזָה. וְלֹא עֲזַב חֲסֵדוֹ מֵעַמִּי בְּעֲזָרְתוֹ הַגְּדוֹלָה:

קנה

בְּיוֹם שְׁנֵי פְרֻשֵׁת בְּלֶק יֵצְאֵתִי מִטְּבֵרְיָא וְלוֹו אוֹתִי בְּכַבּוֹד גָּדוֹל. בְּיוֹם
 שְׁלִישִׁי בָּאתִי לְעֶפְת, בְּיוֹם רְבִיעִי הִיִּיתִי עַל קֶבֶר בְּנֵיהוּ בֶן
 יְהוּדָע. בְּיוֹם חֲמִישִׁי חֲזַרְנוּ וְהִלְכְנוּ שְׁנִית עַל קֶבֶר הָאֶרֶץ וְכַרוֹנוּ לְבִרְכָה.
 בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ אֶכְלֵתִי אֶצֶל הָרַב מִסְקוּלָיע. בְּלֵיל שַׁבַּת רְקַדְתִּי בְּשִׁמְחָה
 עִם רַבִּי אַבָּא שׁו"ב וְרַבִּי מִשָּׁה יוֹנָה. בְּיוֹם שְׁנֵי, פְרֻשֵׁת פִּינְחָס חֲזַרְנוּ
 וְהִלְכְנוּ לְמַעַרְת הוֹשַׁע בֶּן בְּאֵרִי, וְאָז פָּתַח לָנוּ נֶעַר אֶחָד אֶת הַפֶּתַח
 וְנִכְנַסְנוּ לְשֵׁם וְשִׁפְכְנוּ שִׁיחֵנוּ שֵׁם בְּבָכִי וּבִתְחִנוּנִים, וְאָז כָּבַר הָיִינוּ
 מוֹכְנִים לְצֵאת מִצֶּפֶת לְחֹזֵר לְבֵיתֵנוּ:

קנו

בְּיוֹם שְׁלִישִׁי פְרֻשֵׁת פִּינְחָס יֵצְאֵנוּ מִצֶּפֶת לְחֹזֵר לְבֵיתֵנוּ, וְלוֹו אוֹתֵנוּ רַב
 הַחֲשׁוּבִים וְאֲנָשִׁים הַרְבֵּה. עַד כַּה עֲזַרְנִי ה':

קנו

בְּיוֹם רְבִיעִי בָּאנוּ לְחִיפָה בְּשָׁלוֹם, וּמִצְאָנוּ שֵׁם כָּל הַמְּשַׁלְחִים וְשָׂאֵר
 אֲנָשִׁים שִׁיִּצְאוּ מִצֶּפֶת עַל דְּרֹךְ לְנִסְע לְחוּץ לְאֶרֶץ בְּשָׁבוֹעַ הָעֶבֶר:

קנה

בְּיוֹם חֲמִישִׁי הִלְכְנוּ עַל הַבֵּית הַחַיִּים עַל קֶבֶר רַבִּי יֵצְחָק נְפָחָא, וְגַם
 מִנַּח שֵׁם ר' יְרֵמְיָה דְּמִן חִיפָה. מִשָּׁם הִלְכְנוּ עַד שְׁבָאנוּ לְמַעַרְת

אליהו, ולא רצו להנתיח אותנו לכנס. והיה כמה מניעות על זה והשם יתברך עזרני ונצחתי אותם ונכנסנו בלנו לשם. והמערה חדוש נפלא ושמחנו שם מאד. ואחר-כך בשניצאנו עד שבאנו על פתח התצר של המערה, התחילו לשיר ולזמר עד שבאנו לתוך שמחה גדולה. ורקדנו שם בשמחה בעזרת השם יתברך. משם הלכנו עד שבאנו על קבר אלישע בן שפט, אשר עד הנה עמד שם בית תפלה שלהם, וזה סמוך סתר אותה הפאשי (מושל תורכי), ועתה יכולים לילך על קברו הקדוש. ותהלה לאל היינו שם אנהנו בלנו בעזרת השם יתברך:

קנט

בחיפה ישבנו עד יום רביעי פרשת מטות. והיה לי לנחת מה שנתעבבתי בחיפה, שזכיתי להיות בארץ ישראל עוד כמה ימים, בפרט שרבנו זכרוננו לברכה בשנכנס לארץ ישראל בא תחלה לחיפה, ושם תקף זכה מה שזכה ונתעבב שם כל הימים טובים מראש-השנה עד אחר סבות. ברוך השם אשר זכינו לדרך באדמת קדש במקום שדרך שם רבנו הנורא זכרוננו לברכה:

קס

ביום רביעי הנ"ל יצאנו מחיפה לבוא לעיר דומיע שרחוק כמו שני ימים על הים. אבל מאת ה' היתה שלא היה רוח טובה לילך מן הצד והיינו נבוכים בדרך עד שבאנו ביום שבת קדש פרשת מטות ומסעי הנזכר לעיל סמוך לעיר לימיסון שהוא על האי שנקרא קיברון (קפריסין), והורידו שם האנגיר (העוגן) ועמדה הספינה שם איזה שעות. אחר-כך נתישב הקפיטאן וצוה להוציא האנגיר וכן עשו והתחילה הספינה לזוז משם. בתוך כך הסתכלו מן העיר שהוא נוסע

משם, ורדפו אחרי ספינתנו וישמעאלים משם עד שבאו על הספינה שלנו ברעש וברגז. והיה לנו פחד קצת וזה היה מחמת שאז באותו העת היתה שעת מלחמה בין הישמעאלים עצמן. והינו מה שנלחמו עם הפאשי (המושל) של עכו שהיה מורד נגד המלך וכו', במפרסם. ומחמת זה רדפו אחרי ספינתנו בנזכר לעיל, ותכף בשבאו על הספינה שלנו תבעו מאתנו כפר המישה טאליר וחצי מכל נפש. ותבעו בנגישה גדולה ברעש וברגז לתן להם תכף ומיד. והכרחתי לתן להם מיד ביום שבת קדש סך הנ"ל שעלה מכלנו סך מאה ועשרים טאליר. וגם התחילו להכות קצת מחמת שנתעבב הסלוק זמן מעט קדם שנתקבץ המעות, וישבנו אז בפחד:

קסא

אחר-כך לקחו הקפיטאן והוליכו אותו להעיר. וגם קצת אנשים מספינתנו ירדו לעיר כדי לדבר שם עם הקונסליר (שגריר), ובאו אל העיר. והיו אצל איזה קונסליר של איזה אמה וקרוב אותם קצת, ונודע להם שיעבבו בכאן הקפיטאן עם הספינה, ובשכילנו ישכר לנו ספינה אחרת. וכן היה. ובאותו היום בשבת קדש צוה הקונסליר הנ"ל לקפיטאן שלנו להחזיר לנו מהשכירות סך שבעים טאליר, וגם אמר שביום מחר יבואו אליו וישתדל להחזיר לנו הכפר הנזכר לעיל. ואנחנו עמדנו על הספינה ועינינו כלות כל היום לשמע מה עלתה בם, ומה השיב להם הקונסליר הנזכר לעיל. לעת ערב חזרו אנשינו מהעיר והודיעו לנו כל הנזכר לעיל.

ביום ראשון פרשת דברים חזרנו והלכנו לתוך העיר, וגם אני נסעתי עמם. ובאנו אל העיר ועמדנו שם כל היום, סוף דבר לא החזירו לנו הכפר. רק באותו יום ראשון שכרנו ספינה אחרת, ועלינו

מִיָּד עָלֶיָּהּ וְטִלְטַלְנוּ עֲצָמֵנוּ בְּלִנּוּ מִסְפִּינָה הָאֶחָת לְסִפִּינָה הַשְּׁנִיָּה. בְּיוֹם
 רֵאשׁוֹן הַנְּזֻכָּר לְעִיל תְּזַרְנוּ מִהָעִיר וּבְאֵנוּ לְסִפִּינָה הַשְּׁנִיָּה הַנְּזֻכָּרָת לְעִיל.
 בְּיוֹם שְׁנֵי הַתְּחִילָה הַסְפִינָה לִילָךְ וְלִנְסַע בְּדִי לְבֹא לְאַלְכֶסְנֶדְרֵיָא שְׂאִינוּ
 רְחוֹק מִשָּׁם רַק בְּעֶרְךָ שְׁנֵי יָמִים כְּשֵׁישׁ רוּחַ טוֹבָה, אָבֵל לֹא הָיָה לָנוּ רוּחַ
 טוֹבָה וְנִתְעַכְּבְנוּ בַדֶּרֶךְ עַד אַחַר תְּשַׁעָה בָּאָב, עַד יוֹם שְׁלִישֵׁי פְרֻשַׁת
 וְאַתְחַנֵּן.

וּבְכָל הַדֶּרֶךְ מִחִיפָה לְאַלְכֶסְנֶדְרֵיָא הָיָה לָנוּ יְסוּרִים גְּדוֹלִים מִהַמַּיִם. כִּי
 בְּשְׁנֵי הַסְפִינּוֹת הַנְּזֻכָּר לְעִיל שָׁהִיו שָׁל עַרְבֵיִים לֹא רָצוּ לִתֵּן לָנוּ
 מַיִם כִּי־אִם בְּעֲמָצוֹם גְּדוֹל בְּמִדָּה וּבְמִשׁוֹרָה בְּדַקְדוּק גְּדוֹל, וְעַל פִּי הָרֹב
 הָיוּ הַמַּיִם סְרוּחִים. וְגַם יִשְׁיַכְתְּנוּ עַל הַסְפִינָה הָיָה בְּדַחַק גְּדוֹל, וְלֹא הָיָה
 לָנוּ שׁוֹם מְקוֹם מְנוּחָה כְּרֵאוּי. וְגַם הָיָה לִי עַל פִּי רֹב חֲלֵי הַיָּם, וְנִתְתִּי
 הַקְּאוֹת כְּמָה פְּעָמִים. וְאִף עַל פִּי בֵּן הַכֹּל הָיָה בְּחֶסֶד וּבְצָר הִרְחִיב לָנוּ
 הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ, וְעִזָּר לָנוּ בְּכָל עֵת. וְאִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר בְּפִרְטוּיּוֹת מַה שֶּׁעָבַר
 עָלֵינוּ. בְּכָל יוֹם נֹדְדָה לָךְ וְכוּ' שְׁבַכְל יוֹם עֲמָנוּ וְכוּ' וּבְחֶסְדֵי הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ
 עֲזַרְנוּ, וּבְאֵנוּ בְּיוֹם שְׁלִישֵׁי פְרֻשַׁת וְאַתְחַנֵּן לְקַהֲלַת־קִדְשׁ אֲלֶכְסֶנְדְרֵיָא:

קסב

וְשָׁם מְצָאנוּ אֲנָשֵׁי צָפַת שְׁבָאוּ לְשָׁם מִקְדָּם. וְהוֹדִיעוּ לָנוּ תַכְרָף שְׁיִישׁ
 סְפִינּוֹת הָרֶבֶה לְסַטְנָבוֹל וְשְׂאֲרָבְעָה אֲנָשִׁים מֵהֶם שָׁכְרוּ כְּבָר
 סְפִינָה לְסַטְנָבוֹל בְּסֶךְ ח' דוּרִים מִכָּל נֶפֶשׁ, וַיֵּשׁ עוֹד סְפִינּוֹת שְׁיִיכּוּלִים
 לְשָׁכַר בְּפָחוֹת. וְהָיָה עָלַי שְׂמִחָה גְּדוֹלָה. וּבֵן הָיָה שְׁהָיָה בְּדִי לְשָׁכַר
 סְפִינָה בְּיוֹם רְבִיעִי, וְלִילָךְ בְּיוֹם חֲמִישֵׁי מִיָּד. וְהָיָה אֶפְשָׁר שְׂאֲגִיעַ עַל
 רֵאשֵׁי־הַשְּׁנָה לְאוּמָאן.

אָבֵל נִתְעַכְּבְתִּי מִחֶמֶת אֲנָשֵׁי חֶבְרֹתְנוּ שֶׁל הַסְפִינָה, וְאַבְדִּיתִי סְפִינָה
 זֹאת כִּי הִלְכָה בְּיוֹם ה' בַּבְּקָר. וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְעַכְּבְתִּי

באלֶכְסַנְדְּרִיא קְרוֹב לְשִׁלְשָׁה שָׁבוּעוֹת וְלֹא יָצֵאנוּ מִשָּׁם עַד יוֹם רֵאשׁוֹן פְּרִשְׁת שׁוֹפְטִים, וְהָיָה לָנוּ שָׁם יְסוּרִים גְּדוּלִים מְגֻדֵל הָעָפוֹב כִּי כָּבַר שְׁכַרְנוּ סְפִינָה תְּכָה בְּפְרִשְׁת עֵקֶב אֵךְ הַקְּפִיטָאן הַמְּעָה אוֹתָנוּ שֶׁאָמַר שְׂיִלְךָ בְּסִמוּךְ וְאַחֲרֵיכָךְ עָכַב אוֹתָנוּ הַרְבֵּה. וְהָיָה לָנוּ צֶעַר גְּדוֹל, וְהִכְרַחְנוּ לְדוֹן עִמּוֹ לְפָנֵי הַקּוֹנְסֵלִיר, וְיָצֵא הַמְּשַׁפֵּט מְעַקֵּל מִמֶּנּוּ, שֶׁאֵנְחָנוּ נְגִיחַ לְאִבוֹד אֶצְלוֹ אֶחָד דּוֹרַע מְכַל נֶפֶשׁ וְכֵן הָיָה.

וְהַגִּמָּר הָיָה בְּיוֹם שֵׁשִׁי עָרַב שַׁבַּת קִדְשׁ לְעַת עָרַב סְמוּךְ לְכַנְיִסַת שַׁבַּת קִדְשׁ, וּבְאוֹתָהּ הַשָּׁעָה הַזְּמִין לָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ סְפִינָה שְׁלָנוּ שְׁהִיְתָה מוֹכֵנֶת לִילְךָ בְּיוֹם שַׁבַּת קִדְשׁ. וּבְיוֹם שַׁבַּת קִדְשׁ שְׁכַרוּ הַסְּפִינָה כִּי הָיָה הַכֶּרֶחַ גְּדוֹל, וְשְׁכַרְנוּ הַסְּפִינָה בְּסֵךְ ד' דּוֹרִים מְכַל נֶפֶשׁ. וְגַם נִתְעַכְּבְתִי בְּעַד ר"ג וְר"י. וְהָיָה לִי קִצָּת מִחֲלוֹקֶת מְזֵה אֲבָל בַּחֲסָדֵי ה' נִצַּחְתִּי בְּלֶם וְנִסְעָנוּ בְּלָנוּ יַחַד לֹא כְּמוֹ שְׂרָצוּ הֵם וְכו':

קסג

וּבְיוֹם רֵאשׁוֹן פְּרִשְׁת שׁוֹפְטִים עָלִינוּ עַל הַסְּפִינָה. וּבְיוֹם ב' יָצֵאָה הַסְּפִינָה מֵאֶלְכְּסַנְדְּרִיא וְשָׁם הָיָה לָנוּ מְקוֹם מְרוּחַ וְנוּחַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וְכָל אֶחָד עַל מְקוֹמוֹ יָשַׁב בְּשָׁלוֹם, בְּתוֹךְ הָאֲמָבָר (אֲכַסְדְּרָה). אֲבָל לֹא הָיָה לָנוּ רוּחַ טוֹבָה וְהִלְכָנוּ תַשָּׁעָה יָמִים עַד שֶׁבָּאנוּ לְרוּדִים בְּיוֹם שְׁלִישִׁי פְּרִשְׁת תִּצָּא. וְנִכְנַסְנוּ לְתוֹךְ הָעִיר וְלִקְחָנוּ שָׁם קִצָּת צִידָה לְדַרְבְּנוּ יֵין וְחֶמֶץ וְלֶחֶם וְכו':

קסד

גַּם בְּיוֹם חֲמִישִׁי שְׁלַחְתִּי אֶת רַבִּי יְהוּדָא אֱלִיעֶזֶר חֲבָרִי כְּדֵי לְמַכַּר שָׁם סְפָרֵי רַבְּנוּ זְכָרוֹנוּ לְבִרְכָה, וּמְכַר שָׁם סֵפֶר הָאֱלֶפֶת-בֵּית וְעַמְדָנוּ שָׁם עַד יוֹם חֲמִישִׁי הַגְּזָכָר לְעֵיל:

קסה

בְּיוֹם הַמִּישֵׁי זֹזָה הַסְּפִינָה מְרוֹדִים וְגַם בֵּן לֹא הָיוּ רוּחוֹת טוֹבוֹת. בְּיוֹם
 רֵאשׁוֹן פְּרִשְׁתָּ תָבֵא אַחַר חֲצוֹת הָיָה רוּחַ סְעָרָה וְלֹא הָיָה פּוֹנֶה
 לְדַרְכָּנוּ. וְהוֹרִידוּ הָאֲנָקִיר אֶצֶל אֵיזָה יִבְשָׁה, שְׁלֹא הָיוּ שָׁם כִּי־אִם אֵיזָה
 חֲצֵרוֹת מְעֻטִים. וְעַמְדָנוּ שָׁם עַד הַיּוֹם יוֹם שְׁלִישֵׁי פְּרִשְׁתָּ תָבֵא, וְזֹה הַיּוֹם
 זֹזָה הַסְּפִינָה בְּבִקְרָה. וְאַחֲרֵי כֵן תִּכְרַף בְּסִמּוּךְ חֲזָרוּ וְהוֹרִידוּ הָאֲנָקִיר, וְאַחֲרֵי
 כֵן אַחֲרֵי שְׁעָה מְעֻטָּת חֲזָרוּ וְהוֹצִיאוּ הָאֲנָקִיר, וְאַנְחָנוּ הוֹלְכִים עִבְשׁוֹ
 לָבוֹא לְסִטְנָבוֹל וַיְמִי רֵאשֵׁי־הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים מִמְּשֻׁמְשִׁים לָבוֹא הַשֵּׁם
 יִתְבָּרַךְ יוֹלִיכֵנוּ מִהֲרָה לְשָׁלוֹם:

קסו

בְּזֶה הַיּוֹם בָּאָה סְפִינָה מְקִיבְרוּץ (קפריסין) וְנִתְקַרְבָּה אֶצְלָנוּ וְשָׁם הָיוּ
 שְׁלוֹשָׁה יִשְׂרָאֵלִים מְצַפֵּת וְדַבְּרָנוּ עִמָּהֶם מִרְחוֹק. וְשָׁמָּה ר' אֵיצִיק
 מִטּוֹרְנָפוֹל וְרַבֵּי צְבִי מִהַפְּרוּשִׁים:

קסז

וְהָלַכְנוּ מִיּוֹם שְׁלִישֵׁי עַד יוֹם שְׁשִׁי, עָרֵב־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ פְּרִשְׁתָּ תָבֵא
 הַנְּזַפֵּר לְעִיל. בְּיוֹם שְׁשִׁי הַנְּזַפֵּר לְעִיל חֲזָרוּ וְהוֹרִידוּ הָאֲנָקִיר
 אֶצֶל אֵיזָה עִיר, וְאָמְרוּ שִׁשְׁמָה סְאִמְלֵעַ, וְעַמְדָנוּ שָׁם עַד יוֹם שְׁנֵי פְּרִשְׁתָּ
 נֶצְעִים. וּבְכָל הָעֶפּוֹבִים הָיָה לָנוּ צַעַר גָּדוֹל מִחֲמַת הָעֶפּוֹב וְהַשְּׁהִיּוֹת
 וּבְפֶרֶט שְׁהִיָּה סִמּוּךְ לְיָמִים הַנּוֹרָאִים, אֲבָל מֵאֵת ה' הָיָה הָעֶפּוֹב, כִּי בְּכָל
 הַדֶּרֶךְ לֹא הָיָה לָנוּ רוּחוֹת לְדַרְכָּנוּ. וְאַף עַל פִּי כֵן הָיָה לָנוּ טוֹבָה גַּם בֵּן
 עַל־יְדֵי שְׁעַמְדָנוּ שָׁם כִּי קָנִינוּ לְעֲצָמָנוּ צִידָה לְדַרְכָּנוּ:

קסח

בְּיוֹם שְׁנֵי פְרָשֶׁת נְצַבִּים חֲזָרוּ וְהוֹצִיאוּ הָאֲנָקִיר וְהִתְחַלְּנוּ לִילָךְ וְהִלְכְנוּ
עד יום רביעי פְּרָשָׁה הַנּוֹכְרֶת לְעֵיל, וְחֲזָרוּ וְהוֹרִידוּ הָאֲנָקִיר אֶצֶל
אֵיזָה עִיר, וְעַדִּין אֵין אָנוּ יוֹדְעִים שְׁמָה קָצֵת אוֹמְרִים שְׁשֻׁמָּה סִיאָה,
וּקְצָתָם אוֹמְרִים שְׁזָה סָאקִים, כִּי אֵין אָנוּ מְכִירִים בְּלִשׁוֹנָם הַיָּטֵב, עַל כֵּן
אֵי אֶפְשָׁר לְשָׁמַע וּלְהִבִּין מֵהֶם בְּרוֹר הַדְּבָר. וְהָעִיר הַנּוֹכְרֶת לְעֵיל הִיְתָה
שְׁרוּפָה בְּאֵשׁ וַחֲרָבָה, כִּי הִישְׁמַעְאֲלִים הִחֲרִיבוּהָ בְּאֵלוּ הָעֵתִים מַחֲמַת
מְרִידַת הַגְּרַעְקִין (הַיּוֹנִים). כִּי שְׁמָה יֵשְׁבוּ גְרַעְקִין, וְאָמְרוּ שְׁהָרְגוּ שָׁם
בְּסִבִּיבוֹת אֵלוּ שְׁמוֹנִים אֲלָפִים נְפֻשׁוֹת וְהִחֲרִיבוּ שָׁם בְּעֶרְךָ שְׁשִׁים עִירוֹת
וְיוֹתֵר, וְהָרְגוּ שָׁם אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְטָף. וְאָמַר הַקְּפִיטָאן שְׁעַדִּין שָׁם מְנַחִים
בְּעִיר הַנּוֹכְרֶת לְעֵיל שְׁעַמְדָנוּ אֶצְלָה הַחַרוֹגִים, וְהַפְּגָרִים מְשֻׁלְכִים
בַּחוּצוֹת וּבְשֻׁקִים, כִּי לֹא נָתַנוּ לְקַבּוּרָה, וּפְגָרֵי נְבֻלָתָם מְשֻׁלְכִים
בַּחוּצוֹת. וְזֶה רָאינוּ בְּעֵינֵינוּ שְׁהָעִיר חֲרָבָה וְשְׁרוּפָה בְּאֵשׁ, וְאָמְרוּ שְׁאֵין
שָׁם עֲבָשׁוּ שׁוֹם בַּר יִשְׂרָאֵל, וּכְפִי הַנְּרָאָה שְׁהִיְהוּדִים בְּרָחוּ מִשָּׁם מַחֲמַת
רַעַשׁ הַמְּלַחְמָה:

קסט

גַּם כְּשֶׁהֵינּוּ אֶצֶל הָעִיר סָאמְלַע הַנּוֹכְרֶת לְעֵיל, אָמְרוּ שָׁם שְׁעוֹמְדִים שָׁם
בְּסִמוּךְ אַרְבַּעִים אֲלָף יִשְׁמַעְאֲלִים מְזֻנִים לְמַלְחָמָה לְהַחֲרִיב שְׁאָר
מְקוֹמוֹת הַגְּרַעְקִין. וְגַם הַגְּרַעְקִין נִתְקַבְּצוּ שָׁם כְּבָר בְּעֶרְךָ מְאֹתִים אֲלָפִים
גְרַעְקִין. וּמִכָּל זֶה נִגַּע קָצֵת פֶּחַד בְּלִבְנוּ אֲבָל לֹא חֲרָבָה. כִּי רָאינוּ
שְׁבַעֲזֶרֶת הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ יָד הִישְׁמַעְאֲלִים גּוֹבְרֶת עֲלֵיהֶם, וְהִישְׁמַעְאֲלִים
אֵין לָהֶם עֶסֶק עִם הַיְהוּדִים אֲדַרְבָּא הֵם מְצִילִים אוֹתָם וּמְגַנְנִים עֲלֵיהֶם
מִן הַגְּרַעְקִין:

קע

והינה זה היום יום המישי נצבים, ועדין אנו עומדים סמוך לעיר הנזכרת לעיל, וראש השנה סמוך לבוא ביום שני הבא עלינו לטובה. השם יתברך ירחם עלינו שגזכה לבוא למקום מנוחה בימי ראש השנה הבא עלינו לטובה. וזאת נחמתנו שתהלה לאל יש לנו שופר על הספינה. וגם תהלה לאל יש בינינו יותר ממנין עשרה, וה' הטוב בעיניו יעשה:

קעא

אחר כך ירדו קצת אנשים מאתנו לתוך העיר, ואז נודע שזאת העיר הוא סאקיס, רק קצת קורין אותה סיאה. ושם קנינו מעט ענבים ושאר דברים קטנים לאכילה. וביום ששי הביאו לנו מהעיר שלשים לחם, ושני אקיס ענבים מה שנתנו מעט הישראלים שנמצאו שם, כי באמת דרו שם ישראלים רק בעת המלחמה ברחו רבם, ולא נשארו שם כיום מתי מספר:

קעב

והינה בעת שעמדנו שם אצל העיר סאקיס הנזכרת לעיל, אמר לנו הקפיטאן שהוא יעמד שם עד יום שני שהוא ראש השנה. גם רצה לקבל ארבעים ישמעאלים על הספינה ובתוכם אדון פאשי, ומחמת זה הוצר לנו ישיבתנו בהאמבר שישבנו שם בתחלה בהרחבה. ועתה כשרצה לקח הישמעאלים הכנים המחצה המפסקת הרבה לתוך גבולנו ועל ידי זה היה צר לנו המקום ונעשה כמה מחלקת בין אנשי הספינה מחמת דחק המקום שהצרכו רבם לשנות מקומם. גם היה לנו צער מה נעשה בראש השנה איך נוכל להתפלל ולתקע שופר בין

הַיִּשְׁמַעְאֵלִים שְׁדַרְכְּכֶם לְהַקְפִּיד קַפִּידוֹת הַרְבֵּה מְאֹד, גַּם שְׂאֲרֵי יִסּוּרִים
שֶׁהָיוּ מוֹגִיעִים לָנוּ חֵם וְשָׁלוֹם אִם הָיוּ עַל הַסְּפִינָה. אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
רַחֵם עָלֵינוּ וּבְלִבֵּל הָעֵסֶק שֶׁלָּהֶם וְסַבֵּב סְבוֹת לְטוֹבָה עַד אֲשֶׁר לְבִסּוֹף
לֹא קָבַל אֶחָד מֵהֶם כָּלֵל:

קעג

וּבְעֶרֶב שַׁבַּת יָרְדוּ שְׁנֵי אַנְשִׁים מִהַסְּפִינָה לְשַׁבּוֹת שַׁבַּת קֹדֶשׁ בְּעִיר
הַנְּזֻכָּרִת לְעֵיל. כִּי סָבְרוּ שֶׁלֹּא יִזוּזוּ עַד אַחֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ, גַּם
אֲנַחְנוּ הָיָה בְּדַעַתְנוּ לַיִרֵד לְעִיר בְּעֶרֶב רֵאשִׁי הַשָּׁנָה כְּדִי לְהִיּוֹת שָׁם עַל
קֶבֶר רַבֵּנוּ יַעֲקֹב בְּעַל הַטּוֹרִים שֶׁהוּא קְבוּר שָׁם, אֲדָרְבֵּי מִחֻשְׁבוֹת
כָּלֵב אִישׁ וְכוּ', כִּי בְּלֵיל שַׁבַּת קֹדֶשׁ נִשְׁתַּנָּה הָרוּחַ, וְתַכְּפָה כְּעֵסוֹ הַמַּלְחִים
עַל אֲשֶׁר יָרְדוּ הַשָּׁנִים מֵאֲתָנוּ הַנְּזֻכָּרִים לְעֵיל לְתוֹךְ הָעִיר. וְסוֹף דְּבַר
הַכְּרָחוֹ לְחֹזֵר לְתוֹךְ הַסְּפִינָה בְּיוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ, וּבְיוֹם רֵאשִׁוֹן שֶׁהוּא עֶרֶב
רֵאשִׁי הַשָּׁנָה זֹוּהַ הַסְּפִינָה מְסַאֲקִים.

וְהַשָּׁנִים הַנְּזֻכָּרִים לְעֵיל שֶׁהָיוּ בְּעִיר סָפְרוּ לָנוּ שֶׁקָּבְלוּ אוֹתָם שָׁם אַחֲנוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, גּוֹמְלֵי חֲסָדִים בְּנֵי גּוֹמְלֵי חֲסָדִים, בְּכַבּוֹד גָּדוֹל.
וְשֶׁסָּפְרוּ לָהֶם מִגְּדֵל תַּקְּוָה הַגָּם שֶׁהָיָה לָהֶם בְּיָמֵי הַפְּסַח הָעֶבֶר שֶׁאָז הָיָה
מִלְחָמַת הַגֵּרְעִקִין שֶׁסָּבְבוּ הָעִיר. וְהַיִּשְׂרָאֵלִים הָיוּ בְּתוֹךְ הַמְּבַצֵּר וְהַחֲזִיקָת
בֵּין הַיִּשְׁמַעְאֵלִים. וְהַגֵּרְעִקִין בְּקִשּׁוֹ מִהַיִּשְׁמַעְאֵלִים שֶׁיִּתְּנוּ לָהֶם עֲשָׂרָה
יְהוּדִים וְהֵם יִחְזִירוּ לָהֶם בְּעַד זֶה כַּמָּה וְכַמָּה יִשְׁמַעְאֵלִים וּבְחֲסֵד ה'
הַנְּפִלָא עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם, נָתַן כָּלֵב הַפֶּאֱשִׁי שֶׁלֹּא נִתְרַצָּה בְּשׁוֹם
אִפְּן לְתֵן לָהֶם אֲפֵלוֹ צִפְרָן אַחַת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְהַיִּשְׂרָאֵלִים עָמְדוּ בְּסַכְּנָה
כָּל יָמֵי נִיסָן עַד סוֹף הַפְּסַח, וְעֵינֵיהֶם הָיוּ כְּלוֹת בְּכָל יוֹם שֶׁיָּבֹאוּ לָהֶם
עוֹר מְסֻטְנָבוֹל אֲבָל נִתְעַכֵּב הַדְּבַר הַרְבֵּה. וּבְלֵיל שְׁבִיעֵי שָׁל פְּסַח הָיָה
תַּקְּוָה הַגָּם שֶׁבָּאוּ אַנְשֵׁי חֵיל הַרְבֵּה מְסֻטְנָבוֹל וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הֵבִיא אוֹתָם

במהירות גדול שְהִלְכוּ בְלִילָה אַחַת מֵהַ שְׁהִיּוֹ צְרִיכִין לִילָךְ כַּמָּה יָמִים,
וְעַל־יְדֵי־זֶה נִצְלוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים בְּחֶסֶדוֹ הַגָּדוֹל יְתַבְרַךְ. וְאָמְרוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים
שֵׁם שְׁבַדְעָתָם לְכַתֹּב מִגִּלָּה שְׁלֵמָה מִתְקַף הַגַּם שְׁהִיָּה לָהֶם:

קעד

וְהִנֵּה בְּעָרְבַי רֵאשֵׁי־הַשָּׁנָה הִלְכְנוּ מִסְאָקִים כַּנְּזָכָר לְעֵיל, וְתַהֲלָה לְאֵל
מְבִלְנוּ עֲצָמֵנוּ בַּבֶּקֶר בְּתוֹךְ הַיָּם עַל־יְדֵי חֲבָלִים. אַחֲר־כֵּן הִגִּיעַ
יוֹם רֵאשֵׁי הַשָּׁנָה הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, וְתַהֲלָה לְאֵל הָיוּ לָנוּ בְּעֵלֵי תַפְלוֹת
וְתוֹקְעִים בְּעִזְרַת הַשֵּׁם יְתַבְרַךְ, וְטוֹב לְהוֹדוֹת לֵה' כִּי אֲנִי הִבֵּאתִי הַשׁוֹפָר
מִצִּפְתַּי בְּעִזְרַת הַשֵּׁם יְתַבְרַךְ. כִּי זֶה הָאִישׁ שְׁהִיָּה הַשׁוֹפָר שְׁלוֹ הַכִּין שׁוֹפָר
לְקַחוּ בַדְרֹךְ, וְשָׁכְחוּ בְּבֵיתוֹ. וְאַחֲר־כֵּן כְּשֶׁנִּסְעָתִי אֲנֹכִי מִצִּפְתַּי בְּשָׁבוֹעַ
שְׁאַחֲרֵיהָ שָׁלְחוּ הַשׁוֹפָר עִמִּי. וְרֵאשִׁיתִי תִכְרַף כִּי מֵאֵת ה' הוּא שְׁאַזְכָּה
לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ לְדַבֵּר מִצְוָה הַזֹּאת לְהַבִּיא הַשׁוֹפָר. וְאַנְחֵנוּ הִיּוֹנוּ עַל
הַסְפִּינָה תִשְׁעָה־עָשָׂר אֲנָשִׁים חוּץ מִשְׁתֵּי נָשִׁים:

קעה

וְהִנֵּה בְּלִיל רֵאשֵׁי־הַשָּׁנָה הָיָה רוּחַ סְעָרָה גָּדוֹל וְחֹזֵק מְאֹד וְהָיָה לָנוּ פֶתֶד
גָּדוֹל, וְרוּחַ סְעָרָה הָיָה נִמְשָׁךְ כָּל הַלִּילָה וְכָל הַיּוֹם עַד שֶׁעָתַת מְנַחֵה
וּמַחֲמַת סְעָרַת הַיָּם נִחַלְשָׁתִי מְאֹד בַּבֶּקֶר וְלֹא יָכַלְתִּי לְהַתְּפַלֵּל כְּאֲשֶׁר
בְּכָר הָיָה לִי זֶה הַחֹלְאָת שֶׁל הַיָּם כַּמָּה פְּעָמִים וְלֹא הָיִיתִי יָכוֹל לְהַתְּפַלֵּל
כָּלֵל. גַּם שְׂאָרֵי אֲנָשֵׁי הַסְפִּינָה רַבִּים נִחַלְשׁוּ מְאֹד וּבְחֶסְדִּי ה' הַגָּדוֹל
הַפְּלִיא נוֹרְאוֹתָיו עִמִּי וְעִזְרָנִי בְּחִלְשׁוֹתַי כַּח כְּזֶה לְהַתְּפַלֵּל מְעַט וְלִשְׁמַע
קוֹל שׁוֹפָר וּלְהַתְּעוֹרֵר לְבַכְיָה קִצְתָּ גַם הַבְּעֵלֵי תַפְלוֹת הַתְּפַלְלוּ בִּישִׁיבָה
וְהַכֵּל בִּישׁוּעַת ה' הַגָּדוֹל וְגַם קִיַּמְנוּ מִצְוֹת תְּקִיעַת שׁוֹפָר כְּרָאוּי.

ובַיּוֹם שְׁנֵי דְרֵאשֵׁי־הַשָּׁנָה אַחֵר גָּמַר הַתְּפִלוֹת וְהַתְּקִיעוֹת וְאַחֲרֵי סְעֻדַת שַׁחֲרִית הִזְרָה וְעָמְדָה הַסְּפִינָה אֶצֶל מְקוֹם אֶחָד, וְזֶה הַמְּקוֹם הָיָה סְמוּךְ לְעִיר מִיִּשְׂרָאֵל בְּעֶרְךָ מִהַלֵּךְ יוֹם אֶחָד בִּיבֻשָׁה, וְהָיָה לָנוּ צֵעַר מְמָה שְׁעָמַד שָׁם. וְאַף עַל פִּי כֵן בַּיּוֹם שְׁנֵי דְרֵאשֵׁי־הַשָּׁנָה הַנּוֹזֵר לְעִיל לֹא נִמְשַׁכְתִּי אַחֵר הַצֵּעַר כָּלֵל, רַק אֲדַרְבָּא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֲזָרְנִי שְׁנִמְשַׁךְ עָלַי שְׂמֵחָה גְדוֹלָה. וְרַקְדְּתִי הִרְבֵּה בַיּוֹם שְׁנֵי דְרֵאשֵׁי־הַשָּׁנָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה:

קעו

וְהִנֵּה אַחֵר רֵאשֵׁי־הַשָּׁנָה נִכְנָם הַצֵּעַר בְּלִבְנוּ הִרְבֵּה, כִּי הַקְּפִיטָאן אָמַר שְׂיִכּוֹל לְהִיּוֹת שְׂיִתְעַכֵּב שָׁם כַּמָּה וְכַמָּה יָמִים, אֲפֹשֶׁר אֲרַבְּעִים יוֹם כִּי סְמוּךְ לְכָאן מִתְחִיל הַחֲפִירָה (שְׁקוּרִין קְאֵנְאֵל) שְׂמַחְבֵּרַת הַשָּׁנִי יָמִים לְאַחֵר. וְשָׁם אִי אֲפֹשֶׁר לִילֵךְ בִּי־אִם עַל־יְדֵי רוּחַ יִשְׂרָאֵל שְׂאִינוּ מְצוּי בְּאֵלוּ הַעֲתִים כָּלֵל. כִּי כָל הַדְּרֹךְ הַלְכְּנוּ עַל־יְדֵי רוּחֹת שְׂמַחְבֵּרִים וּבְכָאן אִי אֲפֹשֶׁר לִילֵךְ בְּרוּחֹת כְּאֵלוּ, כִּי־אִם בְּשִׂיחָה רוּחַ יִשְׂרָאֵל. וְכִי יוֹדַע כַּמָּה יִתְעַכֵּב, כִּי לְפִי דַעְתָּם וְחֻקֵּיהֶם נִדְמָה לָהֶם שְׂבַעֲתִים הִלְלוּ לֹא יִהְיֶה הָרוּחַ הָרְאוּי לְדַרְבְּנוּ. גַּם עוֹד כַּמָּה וְכַמָּה סְפִינּוֹת עָמְדוּ שָׁם עִמָּנוּ יַחַד בְּמְקוֹם הַהוּא, וּבְכָל פַּעַם בָּאוּ סְפִינּוֹת חֲדָשׁוֹת, וּכְשֶׁהֲגִיעוּ לְמְקוֹם הַהוּא עָמְדוּ שָׁם, וְאָמְרוּ שְׂקֻצְתָם עוֹמְדִים שָׁם כְּבָר זֶה כַּמָּה שְׁבֻעוֹת. גַּם קִצַּת אָמְרוּ שְׂסֻמּוּךְ לְמְקוֹם הַהוּא עוֹמְדִים עוֹד מְאֻתָּם סְפִינּוֹת שְׂאִינָם יְכוּלִים לִילֵךְ שָׁם מִחֲמַת שְׂשֵׁם צְרִיכִין רוּחַ נְכוֹן דִּיקָא. וּמִחֲמַת כָּל זֶה הָיָה לָנוּ צֵעַר גְּדוֹל, וְעָמְדְנוּ שָׁם כָּל הַשְּׁבֻעַ עַד אֲשֶׁר הֲגִיעַ יוֹם שַׁבַּת קִדְּשׁ. וּבְעֶרְבַת שַׁבַּת הִבִּיאוּ לָנוּ הַמְּטָרָאסִין עֲנָבִים גַּם הַקְּפִיטָאן הֵיטִיב עִמָּנוּ וּמְכַר לָנוּ (סוּחָרִים) לָחֵם יָבֵשׁ בְּהַקְּפָה, וְכָל זֶה הָיָה חֶסֶד גְּדוֹל מִהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּבְצֵר הִרְחִיב לָנוּ ה', בְּצֵר עֲצָמוּ

וכו' (במבאר בלקוטי הראשון בסימן קצה). ואני עיני לשמיא נטלית רבונו של עולם חמל עלינו ואל תעבב אותנו הרבה, כי אני מאמין באמונה שלמה שאינם יודעים כלל, והכל מתנהג רק בהשגחתך לבר ואתה יכול לשנות הרוח ברצונך בכל עת ובכל רגע (כאן חסר ונאבד קצת מכתובת ידו הקדושה) עדין:

קעז

ותהלה לאל הלה הספינה בכל יום שבת קדש ובלייל מוצאי שבת הורידו האנקיר סמוך לעיר טשרניקילס. וביום ראשון פרשת האזינו, שביעי לעשרת ימי תשובה הוציאו האנקיר, ובהגיעם סמוך מאד לעיר טשרניקילס באו ישמעאלים על הספינה והראינו להם הבילעטין, ותכף הלכנו משם. והנה אנהנו הולכים היום יום א' והרוח פונה לדרפנו בעזרת השם יתברך, וכלנו רואים שהכל בהשגחתו לבר בכל עת ורגע. וכלם אינם יודעים דרך הרוח כלל, כמו שכתוב וקהלת י"א) באשר אינך יודע דרך הרוח וכו' רק אל אשר יהיה שמה הרוח מן השמים ללכת שמה ילכו הספינות. ברוך השם אשר עד כה עזרני:

קעה

ביום שלישי ערב יום כפור באנו לקושטנדינא הנקרא אצלנו סטנבול:

קעט

בקושטנדינא עמדנו על הספינה מיום שלישי ערב יום כפור אחר חצות עד יום שני, ראשון דספות אחר סעדת שחרית. כי בתהלה רצינו לשכר אותה הספינה עצמה שבאנו עמה לקושטנדינא (כפי הנראה כאן חסר גם בן מעט):

קב

בְּיוֹם רֵאשׁוֹן דְּסִבּוֹת עָשָׂה הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לָנוּ נִם, שְׁפִתָאֵם בָּא הַקְפִּיטָאן
 וְגַרְשׁ אוֹתָנוּ מִסְפִּינְתוֹ אַחַר שְׂכַבְר אָכְלָנוּ סְעֻדַת שַׁחֲרִית, וְלֹא
 קִיָּמְנוּ מִצְוֹת אֶתְרוּג וְלוּלָב וּמִיָּנְיוּ וּמִכָּל-שִׁבְן מִצְוֹת סְכָה. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ
 בְּרַחֲמָיו הָעֲצוּמִים גְּלִגֵּל עִמָּנוּ סִבּוֹת לְטוֹבָה שְׁפִתָאֵם גַּרְשׁ אוֹתָנוּ בְּיוֹם
 רֵאשׁוֹן דְּסִבּוֹת מֵהַסְפִּינָה, וְהִכְרַחְנוּ לִילֵךְ אֶל הָעִיר. וְתַכְף בְּבוֹאֵנוּ אֶל
 הַסְפָּר, וְעַדִּין הָיוּ כָּל הַמַּטְלָטְלִים שְׁלָנוּ מְנַחִים בַּחוּץ וְהִלְכָנוּ עִם כָּל
 הָאֲנָשִׁים לְבִקְשׁ אַכְסֵנְיָא, וּבִתְוֹךְ כֶּךָ שְׁאַלְתִּי הֵיכָן נִמְצָא אֶתְרוּג וְהִלְכְתִּי
 לְשֵׁם וְזָכִיתִי בַּחֲסָדָיו הַנְּפִלְאִים לְקַיֵּם מִצְוֹת אֶתְרוּג וּמִיָּנְיוּ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן
 דְּסִבּוֹת הַנְּזָכָר לְעִיל אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, אַחַר שְׂכַבְר נְתִיאֲשָׁנוּ כְּלָנוּ
 מִלְּבָרֵךְ עַל הָאֶתְרוּג. וְגַם ר"ש כִּפֵּד אוֹתָנוּ בַּיּוֹם וּבְמִיָּנֵי כְּסִינָן, וְהִלְכָנוּ
 אֶל הַסְפָּה שְׁבַעֲלִיתוֹ, וּבִרְכָנוּ לִישֵׁב בְּסִכָּה וְשִׁחַחְנוּ וְאָכְלָנוּ וְשָׁתִינוּ
 בְּשִׂמְחָה:

קבא

וּבְשֵׁם חֲזָרְנוּ לְבִקְשׁ אַכְסֵנְיָא, וְרַקְדְּתִי מְעַט בְּדָרֵךְ הַלּוּכִי שְׁעָשָׂה עִמָּנוּ
 הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ נְפִלְאוֹת כְּאֵלֶּה לְזָכוֹת בְּיוֹם רֵאשׁוֹן דְּסִבּוֹת לְבָרֵךְ
 עַל הָאֶתְרוּג וְעַל הַסְפָּה אַחֲרֵי שְׂכַבְר נְתִיאֲשָׁתִי מִזֶּה לְגַמְרִי. וְהִאֲמַנְתִּי
 שְׁמָה שְׁשִׂמְחָנוּ בְּלִילָה שְׁלִפְנָיו הוּא לִיל רֵאשׁוֹן דְּסִבּוֹת שְׁהִינְנוּ שְׂמִחִים
 אִזּוּ מְאֹד, כַּח הַשְׂמִחָה זָכָה אוֹתָנוּ בְּמִצְוֹת קְדוּשׁוֹת אֱלֹהִים, כִּי כָּל כּוֹנְנֵתִי אִזּוּ
 בְּשַׁעַת הַשְׂמִחָה הָיָה לְזָכוֹת עַל-יָדֵי הַשְׂמִחָה וְהִרְקוּדִין לְקַיֵּם מִצְוֹת
 אֶתְרוּג, וְכֵן הָיָה.

וּמָה שְׁעֵבֵר בְּיָמִים אֱלֹהִים מְעַרְבֵי יוֹם כְּפֹרֵר עַד יוֹם רֵאשׁוֹן דְּסִבּוֹת יֵשׁ
 הִרְבָּה לְסַפֵּר. וְאִיךָ הָיָה מִן הַנְּמַנְעֵ לְקַיֵּם מִצְוֹת קְדוּשׁוֹת אֱלֹהִים

וּכְבֹר נִתְאַשְׁנוּ מִזֶּה, וְכִמְעַט כִּמְעַט הֵיינוּ אוֹבְדִים חֵם וְשְׁלוֹם לְקַיָּם
 מִצְוֹת יְקָרוֹת אֱלוֹהֵינוּ, בְּכָל זֶה יֵשׁ הֶרְבֵּה לְסַפֵּר וְאִם יִסְפִּים הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ
 יִבְאֵר בְּזִמְנֵי אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ:

קפב

בְּיוֹם חֲמִישִׁי הוּא יְשֵׁנִי דְחוּל דְּהוּל הַמוֹעֵד סְכוּת נִכְנָסְנוּ לְעִיר הָאֲרֵעֲקִיעַ
 שְׁבִקוּשְׁמִנְדִּינָא לְתַבְעֵי הַקְּוִיטְל (הַפְּתִקָּא) שְׁהִיָּה לִי מִרְבִּי לִיב
 חִיקְעַם זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה, וְהַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ עֲשֵׂה עִמִּי גַם שְׁגִבִיתִי אוֹתוֹ
 בְּהַשְׁגָּחָה נִפְלְאָה. וְהִכְרַחְנוּ לְלוֹן שָׁם, וְלֹא הָיָה לָנוּ אַכְסֵנְיָא וְלִנְתִי
 בְּחִנּוֹת סְגוּר וְכוּ', אַף עַל פִּי כֵן הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ הָיָה בְּעֶזְרִי וְחִדְשְׁתִּי שָׁם
 וְכוּ':

קפג

בְּיוֹם שְׁשִׁי חֲזַרְתִּי מִהָאֲרֵעֲקִיעַ לְאַכְסֵנְיָא שְׁלִי בְּנִאֲלִיטֵעַ, וּבִאוֹתוֹ יוֹם
 עָרַב שַׁבַּת קִדְשׁ לְעַת עָרַב שְׁכַרְתִּי הַסְּפִינָה לְאַדְעַם בְּשִׁבִיל
 שְׁבַעָה אֲנָשִׁים וְכוּ'. בְּיוֹם הוֹשַׁעְנָאֲרַבָּא שְׁכָרוּ הַנְּשִׂאֲרִים מִחֲבַרְתָּנוּ
 הַסְּפִינָה הַנְּזַפְרַת לְעִיל לְאַדְעַם. בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה שְׁמַחְנוּ הֶרְבֵּה אֲצֵל
 הַגְּבִירִים, וְרַקְדְּנוּ הֶרְבֵּה שָׁם בְּשִׁמְחָה גְּדוּלָה בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ:

קפד

בְּיוֹם שְׁשִׁי עָרַב שַׁבַּת קִדְשׁ פְּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית יִרְדְּנוּ לְתוֹךְ הַסְּפִינָה. בְּיוֹם
 רְבִיעִי ב' דְּרֵאשִׁי־חֲדָשׁ חֲשׁוֹן תְּקִפָּ"ג יִצְאָתִי מִהַסְּפִינָה אֶל הָעִיר,
 וְנִכְנָסְתִי אֶל הָעִיר עֲקָר סְמִנְבוּל שְׁיוֹשֵׁב שָׁם הַתּוֹנֵר כְּדִי לְבַקֵּשׁ אֶת
 חֲבֵרֵי רַבִּי יְהוּדָא אֱלִיעֶזֶר, כִּי הִתְחִילָה הַסְּפִינָה לְזוּזוּ וְהֵייתִי תוֹעָה שָׁם
 כִּי לֹא יָדַעְתִּי לְחֹזֵר, וְהָיָה לִי פֶחַד גְּדוּל כִּי כְּבָר הִתְחִילָה הַסְּפִינָה שְׁלָנוּ

לְזוּז מִמְקוֹמָהּ וְכוּ'. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עֶזְרָא שְׂאֵחֵר־כֶּךָ בָּרַח מִטְרָאם
 מִהַסְפִּינָה לְתוֹךְ הָעִיר, וְהִלְכוּ לְבַקְשׁוֹ וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְעַכְּבְנוּ בְּהַשְׁגָּחַתוֹ
 יִתְבָּרֵךְ, גַּם בַּיּוֹם רְבִיעִי לֹא יֵצְאוּנוּ מִקּוֹשְׁטָא עַד יוֹם חֲמִישִׁי פְּרִשְׁתָּ נַח
 ב' חֲשׁוֹן:

קפה

בַּיּוֹם שַׁבַּת קִדְשׁ לַעֲת עָרַב הִתְחַלְנוּ לְרִאוֹת מִרְחוֹק אֶת אֲדָעַם, וְהִלְכְנוּ
 סְמוּךְ לְאֲדָעַם שְׁלִישֵׁה יָמִים, וְלֹא יָכַלְנוּ לְהִגִּיעַ אֶל הַסֶּפֶר עַד יוֹם
 שְׁלִישִׁי לַעֲת עָרַב. בַּיּוֹם שְׁלִישִׁי, פְּרִשְׁתָּ לְךָ־לָךְ, עֲזַרְנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ,
 שֶׁבָּאוּנוּ לְסֶפֶר אֲדָעַם, וְשִׁמְחָנוּ בִּישׁוּעָתוֹ, וּבְלִילָה קִדְשָׁנוּ הַלְבָנָה
 בְּשִׁמְחָה:

קפו

אֵצֶל אֲדָם עָמְדְנוּ עַל הַיָּם קִדְם שְׁנַכְנַסְנוּ לְקוֹלִינְטֵעַר שְׁבוּעַ אַחַת, דְּהֵינּוּ
 עַד יוֹם שְׁלִישִׁי וַיֵּרָא. מִיּוֹם שְׁלִישִׁי פְּרִשְׁתָּ לְךָ־לָךְ עַד שְׁלִישִׁי וַיֵּרָא.
 בְּתוֹךְ כֶּךָ, בְּשַׁבַּת פְּרִשְׁתָּ לְךָ־לָךְ בְּלִילָה, הָיָה רוּח־סֶעֱרָה גְּדוּלָה מְאֹד,
 וְהָיָה לָנוּ פַחַד גְּדוֹל וְחִלְשׁוֹת גְּדוֹל, וּבַחֲסָדֵי ה' נִצַּלְנוּ:

קפז

בַּיּוֹם שְׁלִישִׁי יֵצְאוּנוּ מִהַסְפִּינָה וְנַכְנַסְנוּ לְקוֹלִינְטֵעַר. בְּשַׁבַּת קִדְשׁ פְּרִשְׁתָּ
 וַיֵּרָא הֵינּוּ בְּקוֹלִינְטֵעַר, וְשִׁמְחָנוּ בְּלִיל שַׁבַּת קִדְשׁ הַרְבֵּה מְאֹד,
 אֲךָ הָיָה מַעֲשֵׂה־שְׁטָן, שֶׁנַּעֲשָׂה אֶז מַחְלוֹקֶת עִם ר"י מִט"ר. וְאַחֲרֵי־כֵן חִזַּק
 ר"ג אֶת רִי"א מְאֹד מְאֹד בְּקוֹל גְּדוֹל וּבִרְךָ בְּמָה בְּרָכוֹת, יְהִי רְצוֹן
 שְׂיִתְקַיְמוּ מִהֲרָה אָמֵן בֵּן יְהִי רְצוֹן. בְּקוֹלִינְטֵר עָמְדְנוּ שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת:

קפה

בְּיוֹם שְׁלִישִׁי, פָּרַשְׁת תּוֹלְדוֹת הַיִּינוּ בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה אֶצֶל ר' שְׂאוּל עִם
הַרְב שְׁהָיָה שָׁם, וְגַם ר"ג הָיָה שָׁם, וְעוֹד קָצַת מִסְפִּינָתָנוּ:

קפט

בְּיוֹם שְׁשִׁי, עָרַב שַׁבַּת קֹדֶשׁ פָּרַשְׁת וַיֵּצֵא יְצֵאתִי מֵאֲדָעַם וְשַׁבְתָּנוּ
בְּקַהֲלֵת קֹדֶשׁ פִּיטוֹקָצֶע וְכוּ':

קצ

בְּיוֹם חֲמִישִׁי, פָּרַשְׁת וַיִּשְׁלַח בְּאֵתִי לְבֵיתִי בְּשָׁלוֹם בְּשִׂמְחָה, וְהַכֵּל
קִבְלוֹנוּ בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה. בְּרוּךְ הַשֵּׁם אֲשֶׁר עַד כַּה עֲזָרְנִי. עַד הִנֵּה
עֲזָרוֹנוּ רַחֲמֵיךָ וְלֹא עֲזָבוֹנוּ חֲסְדֵיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שְׁזָכְנוּ בְּחֲסְדֵיךָ
וּנְפִלְאוֹתֶיךָ הַגְּדוֹלִים לְהַבִּיאֵנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּלְהַחְזִירֵנוּ לְבֵיתָנוּ
בְּשָׁלוֹם. כֵּן יְהִי ה' אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ לְזִכּוֹתָנוּ בְּרַחֲמֵיךָ לְשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ
בְּאַמַּת מַעֲתָה. כִּי לְפָנֶיךָ נִגְלוּ כָּל תַּעֲלוּמוֹת לֵב, אֲשֶׁר רַק בְּשִׁבִיל זֶה
טָרַחְתִּי הַפָּרַח הַזֶּה לְבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה עִמָּנוּ. וְאֵלָיו
תִּמְדֵּי אֵיחָל אוֹלֵי יְחוּם אוֹלֵי יְרַחֵם אָמֵן:

תָּם וְנִשְׁלָם שְׁבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם